www.mruni.eu

Reda SIRGEDIENĖ

DAKTARO DISERTACIJA

Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo problemos administracinėje teisėje

SOCIALINIAI MOKSLAI,
TEISĖ (01 S)
VILNIUS, 2014

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Reda Sirgedienė

KOVOS SU PREKYBA ŽMONĖMIS KOORDINAVIMO PROBLEMOS ADMINISTRACINĖJE TEISĖJE

Daktaro disertacija
Socialiniai mokslai, teisė (01 S)

Vilnius, 2014

Daktaro disertacija rengta 2010–2014 metais Mykolo Romerio universitete.

Mokslinis vadovas:

prof. dr. Eglė Bilevičiūtė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, 01 S).

Disertacija ginama viešame Teisės mokslo krypties tarybos posėdyje 2015 m. vasario 13 d. 13 val. Mykolo Romerio universiteto I-414 aud. (Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius).

Pirmininkas:

prof. dr. Vidmantas Egidijus Kurapka (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, 01 S).

Nariai:

prof. habil. dr. Borisas Melnikas (Vilniaus Gedimino technikos universitetas, socialiniai mokslai, vadyba, 03 S);

prof. dr. Jānis Načisčionis (Turibos universitetas, Latvija, socialiniai mokslai, teisė, 01 S);

doc. dr. Andrejus Novikovas (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, 01 S);

prof. dr. Birutė Pranevičienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, 01 S).

ISBN 978-9955-19-696-9

© Mykolo Romerio universitetas, 2014

TURINYS

SANTRUMPOS 5

ĮVADAS 6

I. KOVOS SU PREKYBA ŽMONĖMIS KAIP ADMINISTRACINIŲ TEISINIŲ SANTYKIŲ OBJEKTO YPATUMAI 28

1.1. Prekybos žmonėmis įvairiapusiškumas ir sąsajos su kitais socialiniais reiškiniais 28

1.2. Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimas – administracinės teisės reguliavimo objektas 38

II. TARPTAUTINIŲ INICIATYVŲ DĖL KOVOS SU PREKYBA ŽMONĖMIS KOORDINAVIMO ANALIZĖ 50

2.1. ES iniciatyvų dėl kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo ypatumai 50

2.2. Tarptautinių organizacijų iniciatyvų dėl kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo ypatumai 59

2.3. Tarptautinių iniciatyvų dėl kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo stipriosios ir silpnosios pusės 65

III. UŽSIENIO VALSTYBIŲ KOVOS SU PREKYBA ŽMONĖMIS KOORDINAVIMO PROCESO ANALIZĖ 76

3.1. Austrijos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso ypatumai 76

3.2. Bulgarijos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso ypatumai 78

3.3. Danijos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso ypatumai 81

3.4. Kipro kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso ypatumai 84

3.5. Latvijos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso ypatumai 86

3.6. Maltos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso ypatumai 89

3.7. Portugalijos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso ypatumai 91

3.8. Slovakijos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso ypatumai 94

3.9. Užsienio valstybių nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso stipriosios ir silpnosios pusės 98

3.9.1. Austrijos nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso stipriosios ir silpnosios pusės 98

3.9.2. Bulgarijos nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso stipriosios ir silpnosios pusės 99

3.9.3. Danijos nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso stipriosios ir silpnosios pusės 100

3.9.4. Kipro nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis k oordinavimo proceso stipriosios ir silpnosios pusės 101

3.9.5. Latvijos nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso stipriosios ir silpnosios pusės 102

3.9.6. Maltos nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso stipriosios ir silpnosios pusės 104

3.9.7. Portugalijos nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso stipriosios ir silpnosios pusės 105

3.9.8. Slovakijos nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso stipriosios ir silpnosios pusės 107

IV. KOVOS SU PREKYBA ŽMONĖMIS ADMINISTRACINIO TEISINIO REGULIAVIMO YPATUMAI LIETUVOJE 109
4.1. Kovos su prekyba žmonėmis, kovos su nusikalstamumu ir nacionalinio saugumo administracinio teisinio reguliavimo sąsajos 109
4.2. Kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimo ir įgyvendinimo funkcinė ir institucinė analizė 124
V. LIETUVOS KOVOS SU PREKYBA KOORDINAVIMO PROCESO ANALIZĖ 149
5.1. Lietuvos nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso ypatumai 149
5.2. Lietuvos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso stipriosios ir silpnosios pusės 170
IŠVADOS 180
PASIŪLYMAI 186
LITERATŪROS SĄRAŠAS 189
SANTRAUKA 220
SUMMARY 243

SANTRUMPOS

ES – Europos Sąjunga
JAV – Jungtinės Amerikos Valstijos
NVO – nevyriausybinė (-ės) organizacija (-os)
TMO – Tarptautinė migracijos organizacija

ĮVADAS

Tiriamoji problema. Prekyba žmonėmis – sudėtingas socialinis teisinis reiškinys, dažnai tarptautinis, įsišaknijęs dėl skurdo, demokratinės kultūros stokos, lyčių nelygybės ir smurto prieš moteris, konfliktinių ir pokonfliktinių situacijų, nekokybiškos socialinės integracijos, galimybių stygiaus ir mažo užimtumo, vaikų darbo ir diskriminacijos ir susijęs su įvairiais žmogaus gyvenimo aspektais (migracija, nusikalstamumu, korupcija, darbu, prostitucija, žmogaus teisėmis, ekonomine situacija, lyties dimensija, smurtu, švietimu, sveikata, darbo rinka, teisėsauga ir pan.)[1], su kurio padariniais viena institucija ir viena valstybė negali veiksmingai kovoti. Parduodamos ne tik moterys ir mergaitės – parduodami ir vyrai, ypač berniukai. Didelis pelnas iš prekybos žmonėmis ir žmonių išnaudojimo yra patrauklus ir svarbiausias nusikaltėlių tikslas: gaunami pinigai ne tik sudaro sąlygas gyventi patogiai, bet ir užsiimti kita nusikalstama veikla bei įgyti ekonominę, socialinę arba netgi politinę galią. Prekyba žmonėmis – tai žmogaus saugumo problema, kelianti grėsmę valstybių nacionaliniam saugumui.

Toks prekybos žmonėmis problemos įvairiapusiškumas lėmė, kad kovos su prekyba žmonėmis pastangas turi sutelkti viešojo valdymo (administravimo), privačiojo ir trečiojo, arba NVO, sektorių,[2] įvairių sričių (skurdo mažinimo ir socialinės apsaugos, švietimo ir mokslo, įdarbinimo, lyčių lygybės, žmogaus teisių ir darbuotojų teisių apsaugos, migracijos, organizuoto nusikalstamumo bei korupcijos kontrolės ir kt.) subjektai. Dėl tokios subjektų gausos efektyvios kovos su prekyba žmonėmis šerdis yra koordinuoti visų sektorių atsakingų žinybų kovos su prekyba žmonėmis veiksmai[3]. Pagrindinis kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo tikslas yra apibrėžti, sutelkti ir organizuoti įvairias nacionalines pastangas, užtikrinti jų darną ir taip pasiekti maksimaliai efektyvų kovos su prekyba žmonėmis rezultatą[4].

Nepaisant dedamų pastangų, pastaruoju metu įvairiuose susitikimuose ypač dažnai pabrėžiamas nepakankamas kovos su prekyba žmonėmis koordinavimas ir poreikis stiprinti tarpsektorinį ir tarpžinybinį specialistų veiksmų koordinavimą. Atsakingų subjektų bendradarbiavimas ir veiksmų koordinavimas kovojant su prekyba žmonėmis yra ypatingai sudėtingi[5], nes kovos su prekyba žmonėmis veiksmai turi būti koordinuojami

[1] Sirgedienė, R. Nacionaliniai kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo modeliai ir galimybės stiprinti nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis asmenų teisių apsaugą. *Socialinės inovacijos globaliai plėtrai: mokslo darbai*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2012, Nr. 1(1), p. 55.

[2] Šiame darbe trečiasis sektorius ir NVO sektorius yra tapačios sąvokos ir suprantamos kaip nuo valstybės ar savivaldybių institucijų ir įstaigų nepriklausomi savanoriškumo pagrindais visuomenės ar jos grupės naudai veikiantys juridiniai asmenys, kurių tikslas nėra politinės valdžios siekimas arba vien tik religijos tikslų įgyvendinimas ir kurie teikia pagalbą nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims ir vykdo prekybos žmonėmis prevencijos priemones. Taip pat žr.: Lietuvos Respublikos nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymas. *Teisės aktų registras*. 2014-01-03, Nr. 2014-00018.

[3] Efforts to Combat Trafficking in Human Beings in the OSCE Area: Co-ordination and Reporting Mechanisms. 2008 Annual Report of the OSCE Special Representative and Coordinator for Combating Trafficking in Human Beings presented at the Permanent Council Meeting, 13 November 2008. OSCE: Office of the Special Representative and Co-ordinator for Combating Trafficking in Human Beings, p. 22.

[4] Efforts to Combat Trafficking in Human Beings in the OSCE Region. Vienna: Organisation for Security and Cooperation in Europe, 2003, p. 16.

[5] Musto, J. L. Institutionalizing Protection, Professionalizing Victim Management: Explorations of Multi-Professional Anti-Trafficking Efforts in the Netherlands and the United States. A dissertation submitted in partial satisfaction of the requirements for the degree Doctor of Philosophy in Women's Studies. University of California, 2011, p. 76.

integruojant tris „P“ – prevencijos[6], baudžiamojo persekiojimo[7] ir pagalbos aukoms bei jų apsaugos[8] – sritis[9]. Viešojo valdymo (administravimo) subjektų bendradarbiavimas ir veiksmų koordinavimas su privačiuoju sektoriumi yra ypač svarbus tuo, kad verslas neremtų prekybos žmonėmis, įmonės priimtų į darbą prekybos žmonėmis aukas ir taip padėtų užkirsti kelią jų pakartotinei viktimizacijai, su NVO sektoriumi – kad prekybos žmonėmis aukoms būtų suteikta kvalifikuota kompleksinė pagalba, kadangi specializuotos NVO turi didžiulį potencialą didinti socialinio sektoriaus paslaugų kiekybę ir kokybę, nes teikia geresnes socialines paslaugas už tą pačią kainą[10]. Tai ypač svarbu, kai tokias paslaugas reikia suteikti mažas pajamas turintiems asmenims, tarp jų – ir prekybos žmonėmis aukoms. Politinė valia turėtų skatinti ir remti tokį bendradarbiavimą.

Nepaisant specialistų iniciatyvų stiprinti kovos su prekyba žmonėmis koordinavimą, ši praktika yra gana kukli[11]. Vis dar pastebima, kad valstybėse organizuotos koordinavimo struktūros yra uždaros ir subjektai savo veiksmus koordinuoja tik tam tikroje srityje, koordinavimas suprantamas kaip susitikimai, kuriuos organizacijos naudoja kaip progą pristatyti savo veiklas, o ne kartu rengti ir įgyvendinti politiką ar pakeisti veiksmų kryptis, dažnai koordinavimas baigiamas pokalbiais be esminių ir įpareigojančių išvadų[12]. Viešojo valdymo (administravimo) institucijoms ir įstaigoms tenka svarbiausias vaidmuo šioje srityje, tačiau jos nepakankamai išnaudoja valstybės suteiktas galimybes, jų inicijuotas kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesas nėra pakankamai efektyvus. Viešojo valdymo (administravimo) subjektai turėtų ne tik plačiau panaudoti administracinės teisės galimybes, sutelkdami bei organizuodami viešojo valdymo (administravimo), privačiojo ir NVO sektorių subjektų pastangas, bet ir užtikrinti inicijuojamų sprendimų ir jų įgyvendi-

---

[6] Poveikio nusikalstamumui priemonė, kuria siekiama užkirsti kelią nusikaltimams, nustatant ir pašalinant bendrąsias nusikaltimų priežastis bei sąlygas, taip pat individuliai veikiant asmenis, kurie linkę daryti nusikaltimus ar ateityje gali tapti nusikaltėliais arba nusikaltimų aukomis. Žr.: Nacionalinė nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. kovo 20 d. nutarimu Nr. IX-1383. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 32-1318.

[7] Baudžiamojo proceso kodekso ir kitais teisės aktais reglamentuota tvarka įgaliotų pareigūnų atliekami procesiniai veiksmai ir priemonės, siekiant atskleisti nusikalstamą veiką ir ją padariusį asmenį (-is), surenkant pakankamai įrodymų (duomenų), užtikrinančių, kad byloje bus priimtas teisėtas ir teisingas sprendimas. Žr.: Ancelis, P. Baudžiamasis persekiojimas sąvokomis ir vadybiniu aspektu. *Jurisprudencija*. 2005, 70(62), p. 89–98.

[8] Priemonės, būtinos aukų fizinei, psichologinei ir socialinei reabilitacijai, įskaitant tinkamą ir saugų apgyvendinimą, psichologinę ir materialinę paramą, neatidėliotinos medicinos pagalbos suteikimą; prireikus vertimo raštu ir žodžiu paslaugas, konsultavimą ir informavimą, pirmiausia apie įstatymo numatytas jų teises ir paslaugas, joms suprantama kalba, pagalbą baudžiamojo proceso metu, galimybę vaikams mokytis, teisinį konsultavimą ir atstovavimą, įtraukimą į liudytojų programas, deramai atsižvelgiant į aukų saugumo ir apsaugos poreikius. Žr.: Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. balandžio 5 d. direktyva 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR. [2011] OL L101/1; Europos Tarybos konvencija dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 96-4916.

[9] Angl. prevention, prosecution and protection. Literatūroje galima rasti ir ketvirtą „P“ – partnerystę (angl. partnership).

[10] Sarker, A. E. New Public Management, Service Provisions and Non-governmental Organisations in Bangladesh. *Public Organisation Review*. 2005, 5(3): 257.

[11] Rhodes, R. A. W. Policy Networks Analysis. *The Oxford Hanbook of Public Policy*. Ed. Moran, M.; Rein, M.; Goodin, R. E. Oxford: Oxford University Press, 2008, p. 440.

[12] Limanowska, B.; Konrad, H. Problems of Anti-trafficking Cooperation. *Strategies Against Human Trafficking: The Role of the Security Sector*. Friesendorf, C. (Ed.). Vienna and Geneva, September 2009, p. 427-428.

nimo procesų kokybę, kad darniais visų atsakingų subjektų veiksmais pasiektų maksimaliai efektyvų kovos su prekyba žmonėmis rezultatą. Tokie sprendimai turi būti inicijuojami mikro (asmenų, grupių), mezo (didesnių asmenų grupių, bendruomenių, mažų miestų) ir makro (regionų, šalių) lygiu[13]. Valstybėse ypač svarbios yra makro lygmens iniciatyvos.

Disertacinio tyrimo aktualumas. Jungtinių Tautų Švietimo, mokslo ir kultūros organizacijos 2004 m. surinkti duomenys rodė, kad kasmet pasaulyje parduodama nuo 500 000 iki 4 milijonų žmonių[14]. 2005 m. Jungtinių Tautų vaikų fondas skelbė, kad net 50 procentų pasaulyje nustatytų prekybos žmonėmis aukų yra vaikai[15]. Naujausiais 2002–2011 m. laikotarpio skaičiavimais, kuriuos Tarptautinė darbo organizacija pateikė 2012 m. birželio mėn., pasaulyje pačiais kukliausiais skaičiavimais verčiami dirbti ir seksualiai išnaudojami yra 20,9 mln. žmonių, iš jų 5,5 mln. prekybos žmonėmis aukų – vaikai[16]. Jungtinių Tautų Narkotikų kontrolės ir nusikalstamumo prevencijos biuro 2010 m. ataskaitoje teigiama, kad 79 proc. pasaulyje nustatytų prekybos žmonėmis aukų buvo išnaudojamos seksualiai, 18 proc. buvo verčiamos dirbti ir 3 proc. išnaudojamos kitiems tikslams, 66 proc. aukų buvo moterys, 13 proc. – mergaitės, 12 proc. – vyrai, 9 proc. – berniukai[17]. 2012 m. išleistoje šios tarptautinės organizacijos ataskaitoje teigiama, kad 2007–2010 m. 118 pasaulio valstybių buvo nustatyti 136 tautybių nukentėję nuo prekybos žmonėmis asmenys[18], 58 procentai visų nustatytų atvejų buvo prekyba žmonėmis seksualiniam išnaudojimui, 36 procentai – prekyba žmonėmis priverstiniam darbui ir 6 procentai – prekyba žmonėmis kitiems tikslams, 73 procentai visų nustatytų atvejų buvo tarptautinė prekyba žmonėmis, 75 procentai nustatytų prekybos žmonėmis aukų sudarė moterys ir mergaitės, 27 procentai visų nustatytų aukų buvo vaikai, iš kurių kas trečias buvo berniukas, 16 procentų iš 132 tyrime dalyvavusių valstybių nurodė neturėjusios nuteistų asmenų už prekybą žmonėmis tiriamuoju laikotarpiu[19]. Lyginant šios organizacijos 2010 m. ir 2012 m. ataskaitų duomenis, pastaruoju laikotarpiu didėjo išnaudojamų vyrų ir vaikų skaičiai.

JAV valstybės departamento pranešimu, 2012 m. 188 pasaulio valstybėse buvo nustatyta 46 570 nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis, iš jų Europoje – 11 905, 7 705 prekeiviai žmonėmis patraukti baudžiamojon atsakomybėn (iš jų 1 153 už prekybą žmonėmis priverstiniam darbui)[20], iš jų Europoje – 3 161 (iš jų 361 už prekybą žmonėmis priverstiniam darbui), 4 746 prekeiviai žmonėmis buvo nuteisti (iš jų 518 už prekybą žmonėmis priverstiniam darbui), iš jų Europoje – 1 818 (iš jų 112 už prekybą žmonėmis priverstiniam darbui)[21].

---

[13] *Encyclopedia of Victimology and Crime Prevention*. Vol. 1. Ed. Fisher, B. S. and Lab, S. P. United Kingdom: SAGE Publications Ltd., 2010, p. 211.

[14] UNESCO Trafficking Project. Factsheet #1 Worldwide Trafficking Estimates by Organisations [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-03-10]. <http://www.unescobkk.org/index.php?id=1963>.

[15] Combating Child Trafficking. Handbook for Parliamentarians No. 9. UNICEF, 2005, p. 13.

[16] ILO Global Estimate of Forced Labour. Results and methodology. International Labour Organisation, 2012, p. 13-14. Ataskaitoje teigiama, kad prekyba žmonėmis gali būti laikoma priverstiniu darbu, todėl skaičiavimai atspindi visą prekybos žmonėmis darbo ir seksualinio išnaudojimo tikslais spektrą.

[17] The Globalization of Crime: A Transnational Organized Crime Threat Assessment. UNODC, 2010, p. 13, 50.

[18] Global Report on Trafficking in Persons 2012. Vienna: UNODC, 2012, p. 1.

[19] *Ibid*., p. 7.

[20] Trafficking in Persons Report June 2013. United States of America: Department of State, 2013, p. 46.

[21] *Ibid*., p. 59.

2013 m. balandžio 15 d. Europos statistikos tarnyba ir Europos Komisija paskelbė pirmą statistinių prekybos žmonėmis ES duomenų ataskaitą[22]. Joje pateikiami 2008 m., 2009 m. ir 2010 m. duomenys apie prekybos žmonėmis aukas, policijos tyrimus, baudžiamąjį persekiojimą ir nuosprendžius pagal aukų lytį, amžių, išnaudojimo formą ir pilietybę labai panašūs į minėtoje Jungtinių Tautų Narkotikų kontrolės ir nusikalstamumo prevencijos biuro ataskaitoje pateiktus statistinius duomenis. 2013 m. Europos statistikos tarnybos ir Europos Komisijos ataskaitoje nurodoma, kad nuo 2008 m. iki 2010 m. prekybos žmonėmis aukų skaičius išaugo 18 procentų (nuo 6 309 aukų 2008 m. iki 9 528 aukų 2010 m.), trys ketvirtadaliai užregistruotų prekybos žmonėmis aukų buvo parduotos siekiant jas išnaudoti seksualiai (tokių aukų padaugėjo nuo 70 proc. 2008 m. iki 76 proc. 2010 m.), o likusi aukų dalis buvo išnaudojama darbo tikslais (tokių aukų sumažėjo nuo 24 proc. 2008 m. iki 14 proc. 2010 m.), aukos buvo verčiamos elgetauti (3 proc.) ir tarnauti (1 proc.). Dvidešimt viena ES valstybė narė pateikė pagal lytį suskirstytą informaciją. Iš jos matyti, kad nagrinėjamu trejų metų laikotarpiu daugiausia prekiauta moterimis ir mergaitėmis: moterys sudarė 79 proc. visų prekybos žmonėmis aukų (iš jų 12 proc. mergaičių), vyrai – 21 proc. visų prekybos žmonėmis aukų (iš jų 3 proc. berniukų). Remiantis ataskaita, dauguma aukų buvo iš ES valstybių, ypač iš Rumunijos, Bulgarijos, Lenkijos ir Vengrijos. Trečiųjų šalių aukos dažniausiai buvo iš Nigerijos, Vietnamo, Ukrainos, Rusijos ir Kinijos. 2008–2010 m. ES prekybos žmonėmis aukomis tapo 23 632 asmenys, nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis asmenų skaičius 2008–2010 m. laikotarpiu kasmet augo, tačiau nuteistų prekeivių žmonėmis skaičius nuo 2008 m. iki 2010 m. sumažėjo 13 procentų, įtariamų prekyba žmonėmis asmenų skaičius sumažėjo apie 17 procentų.

Lietuvoje pradėtų ikiteisminių tyrimų dėl prekybos žmonėmis analizė rodo, kad dauguma šių nusikaltimų susiję su moterų išvežimu ar pasikėsinimu išvežti į užsienio valstybes seksualiai išnaudoti. Nukentėjusiaisiais nuo prekybos žmonėmis Lietuvoje 2012 m. pradėtuose ikiteisminiuose tyrimuose pripažinta 15 asmenų, 2011 m. – 22 asmenys, 2010 m. – 14 asmenų. Dauguma jų buvo išnaudojami arba verbuojami išnaudoti kitose valstybėse. Populiariausios tikslo valstybės – Didžioji Britanija ir Vokietijos Federacinė Respublika.[23] Remiantis 2012 m. rugpjūčio 9 – spalio 8 d. Vidaus reikalų ministerijos užsakymu atlikta reprezentatyvia gyventojų apklausa, kurią atlikusi UAB „Baltijos tyrimai“ individualių interviu būdu gyventojų namuose visose šalies savivaldybėse apklausė 3 022 respondentus nuo 15 iki 74 metų (respondentai atrinkti taikant daugiapakopę stratifikuotą tikimybinę atranką), 10 proc. apklaustųjų (300 žmonių) per pastaruosius penkerius metus dirbo užsienyje. Iš dirbusiųjų užsienyje 7 proc. (22 žmonės) teigė, kad „teko dirbti nežmoniškomis sąlygomis“; 4 proc. (13 žmonių) nurodė, kad jiems nesumokėjo atlyginimo; vienas respondentas teigė, kad buvo suvaržyta jo judėjimo laisvė; vienas – kad buvo pavartotas smurtas ir grasinimai ir trys – kad negalėjo nutraukti darbo sutarties. 48 proc. visų patyrusių minėtus dalykus respondentų (18 žmonių) tai išgyveno Jungtinėje Karalystėje, 12 proc. (5 žmonės) – Ispanijoje, 9 proc. (4 žmonės) – Norvegijoje, 9 proc. (3 žmonės) – Vokietijoje, 6 proc. (2 žmonės) – Airijoje. Taip pat buvo paminėti vienetiniai

[22] Eurostat: Methodologies and Working papers. Trafficking in human beings. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2013.

[23] Prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės programa [interaktyvus]. Vilnius: Vidaus reikalų ministerija, 2014 [žiūrėta 2014-03-10]. <http://www.vrm.lt/lit/Prekybos-zmonemis-prevencijos-ir-kontroles-programa/246/ 1>.

atvejai Graikijoje, Rusijoje, Prancūzijoje ir Švedijoje.[24] Vidaus reikalų ministerijos paskelbtoje ataskaitoje[25] nurodyta, kad 2013 m. pradėta tiek pat ikiteisminių tyrimų ir dėl prekybos žmonėmis seksualiniam išnaudojimui, ir dėl prekybos žmonėmis išnaudoti nusikaltimams daryti (po 8), taip pat pradėti trys ikiteisminiai tyrimai dėl prekybos žmonėmis priverstiniam darbui, vienas ikiteisminis tyrimas dėl prekybos žmonėmis pornografijai ir kt., iki tol dauguma ikiteisminių tyrimų ar net visi būdavo pradedami dėl prekybos žmonėmis seksualiniam išnaudojimui, t.y. parduodamų žmonių išnaudojimo formų spektras plečiasi. Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2013 m. iš Lietuvos emigravo 38 818 žmonių, 2012 m. 41 100 žmonių, 2011 m. 53 863 asmenys, 2013 m. į Lietuvą imigravo 23 643 asmenys, 2012 m. 19 843 asmenys, 2011 m. 15 685 asmenys[26], t.y. pastaraisiais metais išvykstančiųjų iš šalies skaičiai mažėja, o atvykstančiųjų didėja. Teigtina, kad netolimoje ateityje gali daugėti užsieniečių prekybos žmonėmis atvejų Lietuvoje ir tie atvejai bus susiję ne tik su seksualiniu išnaudojimu. Nesant sukurtų atitinkamų struktūrų, svarbų vaidmenį sprendžiant naujas problemas vaidins atsakingų subjektų bendradarbiavimas ir veiksmų koordinavimas.

Auga ne tik prekybos žmonėmis skaičiai, nerimą kelia ir didėjantis nusikaltėlių pelnas iš prekybos žmonėmis ir parduotų žmonių išnaudojimo. Tarptautinio darbo biuro darbiniame dokumente[27] nurodyta, kad apytikriais skaičiavimais kasmet pasaulyje priverstinis prekybos žmonėmis aukų darbas atneša 31,6 mlrd. JAV dolerių pelno, iš jų 15,5 mlrd. JAV dolerių, t. y. 49 proc., – išsivysčiusios pramonės šalyse. Kitoje ataskaitoje[28] pažymima, kad prekyba žmonėmis – antras pagal nusikaltėlių pelną po narkotikų prekybos nusikaltimas pasaulyje, 2010 m. atnešęs tris kartus didesnį negu 2009 m. – šešių milijardų – pelną. Anksčiau buvo skelbiama[29], kad prekyba žmonėmis – trečia pagal pelną nusikaltimų rūšis po prekybos narkotikais ir ginklais. Gautas pelnas naudojamas kitiems nusikalstamiems tikslams pasiekti.

Kovos su prekyba žmonėmis stiprinimas – prioritetinė sritis tarptautiniu, ES, regioniniu ir nacionaliniu lygiu. Tarptautinių organizacijų iniciatyva pasirašomos tarptautinės daugiašalės sutartys, kurios skatina valstybes nares imtis priemonių sukurti ir stiprinti nacionalinį įvairių institucijų ir organizacijų, atsakingų už prekybos žmonėmis prevenciją ir kovą su ja, koordinavimą, plėtoti veiksmingos politikos kryptis ir programas: vykdyti tyrimus, informavimo, sąmoningumo didinimo ir švietimo kampanijas, socialines ir ekonomines iniciatyvas ir mokymo programas[30], kurti strategijas ir programas[31], priimti

---

[24] Prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės programa [interaktyvus], *supra* note 23.

[25] *Ibid*.

[26] Gyventojų migracija. Teminės lentelės [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos statistikos departamentas, 2014 [žiūrėta 2014-03-03]. <http://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?portletFormName=visualiza tion&hash=3973f20f-077e-4479-a5f6-b0c63ef2f900>.

[27] Forced Labor and Human Trafficking: Estimating the Profits. Working Paper by Belser, P. Geneva: International Labour Office, 2005, p. iii.

[28] Human Trafficking is World's 2nd Most Profitable Crime. Report by Ramsey, G., 15 November 2011 [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-03-03]. <http://www.insightcrime.org/news-briefs/human-trafficking-is-worlds-2nd-most-profitable-crime-report>.

[29] Trafficking in Persons Report. United States of America: Department of State, June 2004, p. 14.

[30] Europos Tarybos konvencija dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 96-4916.

[31] Protokolas dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, prevencijos, sustabdymo bei baudimo už vertimąsi ja, papildantis Jungtinių Tautų Organizacijos konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą. *Valstybės žinios*. 2003-05-21, Nr. 49-2166.

įstatymus, vykdyti administracines priemones, socialinę politiką ir programas ir užtikrinti atsakingų institucijų, NVO ir tarptautinių organizacijų bendradarbiavimą ir jų veiksmų koordinavimą[32], imtis visų reikiamų priemonių nacionaliniu, dvišaliu ir daugiašaliu lygiu užkirsti kelią vaikų grobimui, jų prekybai ir kontrabandai[33]. Nacionalinio ir tarptautinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo svarbą pabrėžia ir tarptautinės – Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos[34], Tarptautinės migracijos organizacijos[35], Baltijos jūros valstybių tarybos darbo grupės prieš prekybą žmonėmis bei Jungtinių Tautų[36] ir kt. – iniciatyvos.

Kovai su prekyba žmonėmis ir kovos su prekyba žmonėmis koordinavimui didelis dėmesys skiriamas ir ES. 2010 m. vasario 25 d. ES Tarybos patvirtintoje ES vidaus saugumo strategijoje[37] prekyba žmonėmis minima tarp didžiausią grėsmę ES saugumui keliančių veiksnių. 2009 m. gruodžio 10–11 d. patvirtinta daugiametė strateginė ES iniciatyva „Stokholmo programa – atvira ir saugi Europa piliečių labui ir saugumui“ ragina didinti valstybių narių įsipareigojimą bei pastangas užkirsti kelią prekybai žmonėmis ir kovoti su šiuo reiškiniu[38]. Ši sritis yra prioritetinė ir ES išorės santykių politikoje – šiuo klausimu net parengtas ir 2009 m. lapkričio mėnesį priimtas atskiras veiksmų dokumentas[39]. ES Baltijos jūros regiono strategijos, kuriai pritarta 2009 m. spalio 29–30 d. Europos Vadovų Tarybos susitikime, veiksmų plano kovos su nusikalstamumu prioritetas – „imtis prekybos žmonėmis prevencijos priemonių“[40]. Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo ES svarba pabrėžiama Europos Parlamento ir Europos Tarybos 2011 m. balandžio 5 d. direktyvoje dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičiančioje Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR[41]. Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo klausimai įtraukti į Prekybos žmonėmis panaikinimo ES strategiją 2012–2016 m.[42] 2010 m.

[32] Vaiko teisių konvencijos fakultatyvinis protokolas dėl vaikų pardavimo, vaikų prostitucijos ir vaikų pornografijos. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 108-4037.

[33] Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 60-1501.

[34] National referral mechanisms. Joining efforts to protect the rights of trafficked persons. A practical guide. Vienna: OSCE/ ODIHR, 2004.

[35] The IOM Guidebook on Direct Assistance for Victims of Trafficking. International Organisation for Migration, 2007.

[36] Human Trafficking in the Baltic Sea Region: State and Civil Society Cooperation on Victims' Assistance and Protection. Vienna: UNODC, 2010.

[37] ES vidaus saugumo strategija. Liuksemburgas: ES leidinių biuras, 2010, p. 2.

[38] Stokholmo programa – atvira ir saugi Europa piliečių labui ir saugumui. Briuselis: Europos Vadovų Taryba, 2009 m. gruodžio 10–11d. [2010] OL C115/1.

[39] . Action Oriented Paper on strengthening the EU external dimension on action against trafficking in human beings, 19 November 2009, 11450/5/09 REV 5 [interaktyvus]. Adopted by the Council on 30 November 2009 (6865/10 CRIMORG 38 JAIEX 22 RELEX 163 JAI 168) [žiūrėta 2014-02-03]. <http://register.consilium. europa.eu/pdf/en/09/st11/st11450-re05.en09.pdf>.

[40] Komisijos 2009 m. birželio 10 d. komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl ES Baltijos jūros regiono strategijos KOM(2009) 248 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-02-02]. <http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/communic/ baltic/com_baltic_lt.pdf>.

[41] Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. balandžio 5 d. direktyva 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR. [2011] OL L 101/1.

[42] Komisijos 2012 m. birželio 19 d. komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui KOM(2012) 286 galutinis „Prekybos žmonėmis panaikinimo ES strategija 2012–2016 m.“.

paskirta ES koordinatorė kovai su prekyba žmonėmis, atsakinga už ES institucijų bei valstybių narių kovos su prekyba žmonėmis veiksmų koordinavimą.

Prisijungdamos prie tarptautinių daugiašalių sutarčių, sąjungų, grupių, kitų tarptautinių iniciatyvų, valstybės prisiima atsakomybę už susitarimų įgyvendinimą. Tarp tokių valstybių yra ir Lietuva[43]. Nuostatos apie prekybą žmonėmis ir kovos su prekyba žmonėmis priemones įtraukiamos į įstatymus ir kitus teisės aktus, į Lietuvos Respublikos Vyriausybės programas ir į Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais patvirtintas jas įgyvendinančias tarpinstitucines programas ir planus bei institucijų ir įstaigų planus, nagrinėjamos tarptautiniuose susitikimuose ir konferencijose. Paminėtina tarptautinė konferencija „Prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės regioniniai aspektai", vykusi 2010 m. gegužės 20–21 d. Vilniuje, kurios dalyviai kartu su Europos Komisija parengtose baigiamosiose išvadose pabrėžė nacionalinių vyriausybių vaidmens svarbą kovojant su prekyba žmonėmis bei nacionalinio tarpžinybinio ir tarptautinio bendradarbiavimo stiprinimą. Taip pat tarpžinybinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo klausimai buvo analizuojami ir šios srities tobulinimo rekomendacijos parengtos 2013 m. vasario 19–20 d. Vilniuje surengtoje tarptautinėje konferencijoje „Sėkmingi prekybos žmonėmis tyrimai: bendradarbiavimas, organizavimas ir koordinavimas". Lietuvos pirmininkavimo ES Tarybai metu 2013 m. II pusmetį kovos su prekyba žmonėmis priverstiniam darbui ir migrantų išnaudojimo priverstiniam darbui koordinavimo stiprinimo klausimai buvo nagrinėjami 2013 m. spalio 17 d. Lietuvos Respublikos Seime surengtoje tarptautinėje „*Adstringo* konferencijoje" ir 2013 m. spalio 18 d. Lietuvos Respublikos Seime surengtoje tarptautinėje konferencijoje „Tiriant prekybos žmonėmis ir interneto sąsajas: kibernetinė erdvė prevencijai – ne verbavimui", kuriose sprendimų ieškojo platus dalyvių ratas: valstybinio, privačiojo ir trečiojo sektorių, tarpvyriausybinių, tarptautinių organizacijų, verslo atstovai, mokslininkai, diplomatai ir politikai.

Prekybos žmonėmis problema turi būti sprendžiama kompleksiškai. Prekybos žmonėmis prevencijos, baudžiamojo persekiojimo ir pagalbos aukoms bei jų apsaugos priemonės turi būti integruotos ir viena kitą papildyti. Pavyzdžiui, vien baudžiamojo persekiojimo priemonės neužtikrins šios srities efektyvumo, turi būti organizuojamos pagalbos ir apsaugos priemonės prekybos žmonėmis aukoms, kad jos galėtų bendradarbiauti baudžiamojo proceso metu, prokurorai turėtų patraukti baudžiamojon atsakomybėn prekeivius žmonėmis, o teisėjai skirti adekvačias laisvės atėmimo bausmes, kad jų priimami sprendimai būtų efektyvūs ir prevencine prasme. Prekybos žmonėmis prevencijos, baudžiamojo persekiojimo ir pagalbos aukoms bei jų apsaugos priemones įgyvendinančių atsakingų institucijų, įstaigų ir organizacijų veikimo darną ir veiksmingumą turi užtikrinti jų veiksmų koordinavimas visuose lygmenyse ir sektoriuose. Šiuo tikslu turi būti rengiamos strategijos, programos, planai, sudaromos koordinacinės komisijos, darbo grupės, paskiriami nacionaliniai koordinatoriai, pasirašomi bendradarbiavimo susitarimai ir kt. Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo sprendimai turi būti priimami remiantis „įrodymais pagrįsta" informacija[44]. Situacijai stebėti, ją analizuoti ir teikti nešališkas rekomendacijas

[43] Lietuvos Respublikos Konstitucijos 138 straipsnio 3 dalis nustato, kad tarptautinės sutartys, kurias ratifikavo Lietuvos Respublikos Seimas, tampa Lietuvos teisinės sistemos sudedamąja dalimi. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 92-1014.

[44] Head, B. W. Three Lenses of Evidence-Based Policy. *The Australian Journal of Public Administration*. 2008, 67(1):4.

dėl tolimesnės veiklos tarptautinės teisės aktai nurodo paskirti nepriklausomą nacionalinį pranešėją kovos su prekyba žmonėmis klausimams arba sukurti lygiavertį mechanizmą. Taip pat šiuose procesuose turėtų dalyvauti mokslininkai. Lietuvoje mokslininkų darbuose nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo problemoms skirta nedaug dėmesio, dažniausiai nagrinėjami pagalbos prekybos žmonėmis aukoms ir jų apsaugos bei socialinio darbo specialistų veiksmų koordinavimo klausimai.

Lietuvoje kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo viešajame valdyme (administravime) sistema nėra apibrėžta jokiame teisės akte, nenustatyta jo organizavimo tvarka, kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesas yra fragmentiškas, todėl daugeliu atvejų kovos su prekyba žmonėmis veiksmų koordinavimas pagrįstas asmeniniais kontaktais arba dokumentų siuntimu bendra tvarka. Disertacinio tyrimo aktualumą grindžia poreikis sisteminiu požiūriu nuosekliai išnagrinėti Lietuvos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesą viešajame valdyme (administravime) ir atskleisti šio proceso reguliavimo tobulinimo administracinės teisės priemonėmis galimybes. Šie klausimai aktualūs ir kitoms valstybėms. Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo reglamentavimas apibrėžiant atsakingus subjektus, jų funkcijas, teises, atskaitomybę, darbo organizavimo procedūras ir kt. skatintų aktyvesnį atsakingų subjektų bendradarbiavimą ir veiksmų koordinavimą, įtrauktų visas atsakingas valstybės ir savivaldybių institucijas ir įstaigas, NVO, verslo įmones, profesines sąjungas, mokslininkus, žiniasklaidą, bendruomenes ir kitus subjektus, kurie padėtų plėtoti kovos su prekyba žmonėmis koordinavimą, taip pat užtikrintų, kad Lietuvos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo modelis koreliuotų su regionine, ES ir tarptautine kovos su prekyba žmonėmis sistema ir taip padėtų užtikrinti efektyvų tarptautinį bendradarbiavimą šioje srityje. Visuomenės nuomonės tyrimo, atlikto 2011 m. gruodžio mėnesį, duomenimis, 93 proc. ES piliečių sutinka, kad ES valstybės narės turėtų bendradarbiauti sprendžiant išnaudojimo priverstiniam darbui ir seksualiniam išnaudojimui, kurie susiję ir su prekyba žmonėmis, problemą, 67 proc. iš 93 proc. respondentų manė, kad tai labai svarbu[45].

Disertacinio tyrimo naujumas. Šis tyrimas yra pirmasis disertacinis tyrimas prekybos žmonėmis tema Lietuvoje. Šiuo tyrimu pirmą kartą Lietuvoje kompleksiškai ir sisteminiu požiūriu nuosekliai išnagrinėti ir įvertinti tarptautinės iniciatyvos dėl kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo ir užsienio valstybių bei Lietuvos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesas, jo stipriosios ir silpnosios pusės valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimo, įgyvendinimo, stebėsenos bei vertinimo kontekste, be to, atskleidžiama administracinės teisės reguliavimo svarba ir įtaka organizuojant ir įgyvendinant kovos su prekyba žmonėmis koordinavimą. Šiuos aspektus padeda atskleisti prekybos žmonėmis sampratos ir jos sąsajų su įvairiomis socialinio gyvenimo sritimis analizė, pateikiama šio darbo pirmame skyriuje. Disertacinio tyrimo naujumą pabrėžia ir disertacinio darbo dalyje „Tyrimų apžvalga“ apžvelgti Lietuvos ir užsienio valstybių mokslininkų darbai ir jų tyrimų kryptys.

Disertacinio tyrimo reikšmė. Tarptautinės teisės aktai, kiti dokumentai ir tarptautinė praktika pabrėžia kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo kaip priemonės užtikrinti kovos su prekyba efektyvumą svarbą ir siūlo įvairių kovos su prekyba žmonėmis koordina-

[45] Awareness of Home Affairs Report. Special Barometer 380 [interaktyvus]. European Commission, June 2012, p. 10 [žiūrėta 2014-02-03]. <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_380_en.pdf>.

vimo sprendimų. Lietuvoje šiai sričiai iki šiol skirta nepakankamai dėmesio. Priimti kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo sprendimai yra neįgyvendinti arba įgyvendinti nepakankamai efektyviai. Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektai ir administracinės teisės priemonių taikymas turėtų būti aktyvesni. Šioje disertacijoje išnagrinėtas ir įvertintas Lietuvos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesas, jo stipriosios ir silpnosios pusės valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimo, įgyvendinimo, stebėsenos ir vertinimo kontekste bei pateikti pasiūlymai tobulinti kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesą Lietuvoje.

Tyrimo rezultatai galės būti panaudoti tobulinti kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo teisinį reguliavimą, institucinę ir funkcinę sąrangą, koordinavimo organizavimo ir įgyvendinimo, stebėsenos bei vertinimo procesus Lietuvoje. Taip pat tyrimo rezultatai galėtų būti panaudoti formuojant ir įgyvendinant nacionalinio saugumo užtikrinimo, kovos su nusikalstamumu ir prekyba žmonėmis politiką, aiškinant ir sprendžiant prekybos žmonėmis ir su ja susijusias problemas, planuojant kitus tyrimus, sudarant mokymų programas ir kt.

Disertacinio tyrimo objektas – nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesas.

Nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesas nagrinėjamas ir vertinamas administracinės teisės aktais įgaliotų koordinavimo subjektų susijusių ir vienas kitą įtakojančių veiksmų ir koordinavimo administracinių teisinių priemonių panaudojimo siekiant organizuoti ir užtikrinti valstybės (Vyriausybės) prekybos žmonėmis prevencijos, baudžiamojo persekiojimo bei pagalbos prekybos žmonėmis aukoms ir jų apsaugos politikos formavimo, įgyvendinimo, stebėsenos bei vertinimo koordinavimą požiūriu.

Disertacinio tyrimo tikslas – kompleksiškai nuosekliai išanalizuoti ir įvertinti nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesą.

Disertacinio tyrimo uždaviniai:

1) atskleisti kovos su prekyba žmonėmis kaip administracinių teisinių santykių objekto teorinius ypatumus;
2) išnagrinėti ir įvertinti tarptautines kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo iniciatyvas, nustatyti jų stipriąsias ir silpnąsias puses;
3) išnagrinėti ir įvertinti užsienio valstybių kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesą, nustatyti jo stipriąsias ir silpnąsias puses valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimo, įgyvendinimo, stebėsenos ir vertinimo kontekste;
4) išnagrinėti kovos su prekyba žmonėmis administracinio teisinio reguliavimo ypatumus Lietuvoje;
5) išanalizuoti ir įvertinti Lietuvos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesą, nustatyti jo stipriąsias ir silpnąsias puses valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimo, įgyvendinimo, stebėsenos ir vertinimo kontekste.

Pagrindinės sąvokos

Prekyba žmonėmis (suaugusiais asmenimis) šiame darbe suprantama taip, kaip ji apibrėžta Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso[46] 147 straipsnyje[47].

Vaiko pirkimas arba pardavimas šiame darbe suprantamas taip, kaip jis apibrėžtas Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso[48] 157 straipsnyje[49].

Prekybos žmonėmis aukos sąvoka šiame darbe apibrėžta remiantis 2005 m. Europos Tarybos Konvencija dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis[50] ir suprantama kaip fizinis asmuo, kuris patyrė prekybos žmonėmis veiksmus, kaip nurodyta Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 147 ir (ar) 157 straipsniuose. Ši sąvoka apima ir *nukentėjusio-*

---

[46] Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 147, 147(1), 157, 303 straipsnių ir priedo pakeitimo ir papildymo ir Kodekso papildymo 147(2) straipsniu įstatymas. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 82-4276.

[47] **147 straipsnis. Prekyba žmonėmis**

1. Tas, kas pardavė, pirko, kitaip perleido ar įgijo, verbavo, gabeno ar laikė nelaisvėje žmogų panaudodamas fizinį smurtą ar grasinimus arba kitaip atimdamas galimybę priešintis, arba pasinaudodamas nukentėjusio asmens priklausomumu ar pažeidžiamumu, arba panaudodamas apgaulę, arba priimdamas ar sumokėdamas pinigus, arba gaudamas ar suteikdamas kitokią naudą asmeniui, kuris faktiškai kontroliuoja nukentėjusį asmenį, jeigu kaltininkas žinojo arba siekė, kad nukentėjęs asmuo, nesvarbu, ar jis sutiko, būtų išnaudojamas vergijos ar panašiomis į vergiją sąlygomis, prostitucijai, pornografijai ar kitoms seksualinio išnaudojimo formoms, priverstiniam darbui ar paslaugoms, įskaitant elgetavimą, nusikalstamai veikai daryti arba kitais išnaudojimo tikslais,

baudžiamas laisvės atėmimu nuo dvejų iki dešimties metų.

2. Tas, kas šio straipsnio 1 dalyje numatytą veiką padarė dviem ar daugiau nukentėjusiems asmenims arba sukeldamas pavojų nukentėjusio asmens gyvybei, arba dalyvaudamas organizuotoje grupėje, arba žinodamas ar siekdamas, kad būtų paimtas nukentėjusio asmens organas, audinys ar ląstelės, arba būdamas valstybės tarnautojas ar viešojo administravimo funkcijas atliekantis asmuo ir vykdydamas įgaliojimus,

baudžiamas laisvės atėmimu nuo ketverių iki dvylikos metų.

3. Nukentėjęs nuo šiame straipsnyje numatytos veikos asmuo gali būti atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės už nusikalstamą veiką, kurią jis buvo priverstas tiesiogiai padaryti dėl jam padarytos šiame straipsnyje numatytos veikos.

4. Už šio straipsnio 1 ir 2 dalyse numatytas veikas atsako ir juridinis asmuo.

Pastaba. Ši sąvoka atitinka pagrindinių tarptautinių sutarčių reikalavimus.

[48] Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 147, 147(1), 157, 303 straipsnių ir priedo pakeitimo ir papildymo ir Kodekso papildymo 147(2) straipsniu įstatymas. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 82-4276.

[49] **157 straipsnis. Vaiko pirkimas arba pardavimas**

1. Tas, kas siūlė pirkti, kitaip įgyti, pardavė, pirko, kitaip perleido, įgijo, verbavo, gabeno arba laikė nelaisvėje vaiką žinodamas ar siekdamas, kad, neatsižvelgiant į vaiko sutikimą, jis būtų neteisėtai įvaikintas, išnaudojamas vergijos ar panašiomis į vergiją sąlygomis, prostitucijai, pornografijai, kitoms seksualinio išnaudojimo formoms, priverstiniam darbui ar paslaugoms, įskaitant elgetavimą, nusikalstamai veikai daryti arba kitiems išnaudojimo tikslams,

baudžiamas laisvės atėmimu nuo trejų iki dvylikos metų.

2. Tas, kas šio straipsnio 1 dalyje numatytą veiką padarė dviem ar daugiau vaikų arba mažamečiui, arba sukeldamas pavojų nukentėjusio asmens gyvybei, arba dalyvaudamas organizuotoje grupėje, arba žinodamas ar siekdamas, kad būtų paimtas nukentėjusio asmens organas, audinys ar ląstelės, arba būdamas valstybės tarnautojas ar viešojo administravimo funkcijas atliekantis asmuo ir vykdydamas įgaliojimus,

baudžiamas laisvės atėmimu nuo penkerių iki penkiolikos metų.

3. Nukentėjęs nuo šiame straipsnyje numatytos veikos asmuo gali būti atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės už nusikalstamą veiką, kurią jis buvo tiesiogiai priverstas padaryti dėl jam padarytos šiame straipsnyje numatytos veikos.

4. Už šio straipsnio 1 ir 2 dalyse numatytas veikas atsako ir juridinis asmuo.

Pastaba. Ši sąvoka atitinka pagrindinių tarptautinių sutarčių reikalavimus.

[50] Europos Tarybos konvencija dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis, *supra* note 30.

jo sąvoką, apibrėžtą Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 28 straipsnio 1 dalyje[51].

Sąvoka *kova su prekyba žmonėmis* pasirinkta atsižvelgiant į tarptautinės ir ES teisės aktuose ir kituose dokumentuose bei pagrindinėse ES darbo kalbose[52] šios srities sąvokų vartoseną, iš dalies atitinka prekybos žmonėmis kontrolės sąvoką[53] ir šiame darbe suprantama kaip viešojo valdymo (administravimo) subjektų veiksmai ir naudojamos priemonės trijose „P“ srityse: vykdant prekybos žmonėmis prevenciją, baudžiamąjį persekiojimą ir teikiant pagalbą aukoms bei užtikrinant jų apsaugą, ir bendradarbiaujant su privačiojo ir NVO sektorių subjektais, t. y. užtikrinant tarpsektorinį ir tarpžinybinį[54] bendradarbiavimą.

Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesas – tai administracinės teisės aktais įgaliotų kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektų susijusių bei vienas kitą įtakojančių veiksmų ir įgyvendinamų kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo administracinių teisinių priemonių darnos užtikrinimas valstybės (Vyriausybės) prekybos žmonėmis prevencijos, baudžiamojo persekiojimo bei pagalbos prekybos žmonėmis aukoms ir jų apsaugos politikos formavimo, įgyvendinimo, stebėsenos bei vertinimo srityse siekiant optimalaus rezultato.

Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektai – tai koordinatoriai, tarpžinybinės grupės ir komisijos, specializuoti padaliniai ir kiti subjektai, administracinės teisės aktais įgalioti koordinuoti tarpsektorinį ir tarpžinybinį bendradarbiavimą valstybės (Vyriausybės) prekybos žmonėmis prevencijos, baudžiamojo persekiojimo ir pagalbos aukoms bei jų apsaugos politikos formavimo, įgyvendinimo, stebėsenos bei vertinimo srityse.

Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo administracinės teisinės priemonės – tai strategijos, programos, planai, bendradarbiavimo susitarimai ir kitos priemonės, skirtos koordinuoti tarpsektorinį ir tarpžinybinį bendradarbiavimą valstybės (Vyriausybės) prekybos žmonėmis prevencijos, baudžiamojo persekiojimo ir pagalbos aukoms bei jų apsaugos politikos formavimo, įgyvendinimo, stebėsenos bei vertinimo srityse.

Analizuojant kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesą, remtasi Viešojo valdymo tobulinimo 2012–2020 metų programos 1 skyriuje „Bendrosios nuostatos“[55] pateik-

---

[51] Nukentėjusiuoju pripažįstamas fizinis asmuo, kuriam nusikalstama veika padarė fizinės, turtinės ar moralinės žalos. Asmuo pripažįstamas nukentėjusiuoju ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro nutarimu ar teismo nutartimi. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 37-1341.

[52] Angl. combat(ing) trafficking in human beings, fight against trafficking in human beings; pranc. lutte contre la traite des êtres humains.

[53] Poveikio nusikalstamumui priemonė, kuria siekiama mažinti nusikalstamumą ir neleisti viršyti socialiai priimtino lygmens aktyviais teisėsaugos institucijų veiksmais ir teisinio baudžiamojo poveikio priemonėmis, taip pat aktyviomis administracinėmis, ekonominėmis, socialinėmis, kitokio pobūdžio priemonėmis. Žr.: Nacionalinė nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. kovo 20 d. nutarimu Nr. IX-1383. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 32-1318.

[54] Šiame darbe sąvokos „tarpsektorinis“ ir „tarpžinybinis“ siejamos su viešojo valdymo (administravimo), privačiojo ir NVO sektorių atsakingais subjektais, jei tekste nenurodyta kitaip.

[55] Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo 1, 2, 3, 8, 10, 14, 17, 18, 19, 20, 21, 24, 30, 31, 32, 33, 35, 37 straipsnių, penktojo skirsnio pavadinimo pakeitimo, įstatymo papildymo šeštuoju skirsniu ir priedu bei 16 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymas. *Valstybės žinios*. Nr. 126-6323.

tomis sąvokomis viešasis valdymas[56], viešoji politika[57] ir viešojo valdymo institucijos[58], vykdomosios valdžios sistemos sandaros tobulinimo koncepcijos 3 priede Vykdomosios valdžios sistemą aiškinančiomis sąvokomis[59]: valstybės (Vyriausybės) politikos nustatymas[60], valstybės (Vyriausybės) politikos formavimas (rengimas, kūrimas)[61], dalyvavimas valstybės (Vyriausybės) politikos formavime[62], valstybės (Vyriausybės) politikos įgyvendinimas[63], valstybės (Vyriausybės) politikos formavimo ir įgyvendinimo aptarnavimas[64], valstybės vykdomosios valdžios sistema[65], valstybės įstaiga[66], valstybės institucija[67], viešojo

---

[56] Visuma viešosios politikos nustatymo, formavimo ir (arba) dalyvavimo ją formuojant ir įgyvendinimo procesų, kuriuose dalyvaujant viešojo valdymo institucijoms ir visuomenei priimami ir įgyvendinami valdymo sprendimai ir teikiamos administracinės ir viešosios paslaugos.

[57] Valdymo sprendimais išreikšta suderinta viešojo valdymo institucijų ir visuomenės valia visuomenei ir visai valstybei svarbiems klausimams ir problemoms spręsti.

[58] Subjektai (valstybės politikai, valstybės ir savivaldybės institucijos ir įstaigos, pareigūnai, valstybės tarnautojai, valstybės ar savivaldybės įmonės, viešosios įstaigos, kurių savininkė ar dalininkė yra valstybė ar savivaldybė, asociacijos, akcinės bendrovės ir uždarosios akcinės bendrovės, kuriose valstybei ar savivaldybei priklauso daugiau kaip 50 procentų balsų visuotiniame akcininkų susirinkime), teisės aktų įgalioti dalyvauti viešojo valdymo procesuose.

[59] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. lapkričio 11 d. nutarimas Nr. 1511 „Dėl Vykdomosios valdžios sistemos sandaros tobulinimo koncepcijos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 138-6075; 2010, Nr. 118-6023.

[60] Valstybės politikų veikla, įstatymais, Seimo nutarimais, Vyriausybės nutarimais įtvirtinanti valstybės valdymo, ekonomikos, verslo, kitų visuomeninių santykių sričių prioritetus, vystymosi kryptis ir jų pasiekimo būdus.

[61] Ministerijų veikla, siekiant nustatyti valstybės valdymo, ekonomikos, verslo, kitų visuomeninių santykių sričių prioritetus, vystymosi kryptis, jų pasiekimo būdus, numatyti siektinus rezultatus ir valstybės institucijų ir įstaigų kompetenciją, reikalingą jiems pasiekti, ir rengiant su tuo susijusių įstatymų, Seimo nutarimų, Vyriausybės nutarimų projektus.

[62] Valstybės įstaigų veikla atliekant įstatymų projektų, taip pat tų Seimo nutarimų, Vyriausybės nutarimų projektų, kuriais siūloma nustatyti valstybės valdymo, ekonomikos, verslo, kitų visuomeninių santykių sričių prioritetus, vystymosi kryptis, jų pasiekimo būdus, siektinus rezultatus ir valstybės institucijų ir įstaigų kompetenciją, reikalingą jiems pasiekti, kompleksinį ar dalinį nagrinėjimą, derinimą, tikslinimą ir su jais susijusią tikslinę analizę, taip pat teikiant pasiūlymus, kurie daro poveikį šių teisės aktų projektų kokybei.

[63] Valstybės įstaigų veikla, atliekant planavimo, organizavimo, koordinavimo, reguliavimo, tikrinimo, vertinimo ir kontrolės (priežiūros) funkcijas, vykdant įstatymais, Seimo nutarimais, Vyriausybės nutarimais nustatytą valstybės (Vyriausybės) politiką atskirose valdymo srityse. (tiek tiesioginis įgyvendinimas, tiek planavimas, koordinavimas, stebėsena ir pan.)

[64] Valstybės įstaigų veikla, susijusi su įstatymų, Seimo nutarimų, Vyriausybės nutarimų ir kitų teisės aktų projektų rengėjų aprūpinimu informacija, dokumentų valdymu, tikslinio mokymo, ekspertizės organizavimu ir (ar) atlikimu, kiti darbai, susiję su politikos atskirose srityse formavimu ir įgyvendinimu.

[65] Pavaldumo, atskaitomybės ir koordinavimo ryšiais tarpusavyje susietos valstybės vykdomosios valdžios institucijos ir įstaigos, kurios atlieka teisės aktais pavestas valstybės funkcijas.

[66] Viešasis juridinis asmuo, kuris veikia kaip biudžetinė įstaiga, išlaikoma iš valstybės biudžeto asignavimų, taip pat iš Valstybinio socialinio draudimo fondo, Privalomojo sveikatos draudimo fondo ir kitų valstybės pinigų fondų lėšų, ir kuris atlieka teisės aktais jam pavestas valstybės funkcijas.

[67] Atstovaujamosios valdžios institucija – Lietuvos Respublikos Seimas (toliau – Seimas), valstybės vadovas – Respublikos Prezidentas, vykdomosios valdžios institucijos (Lietuvos Respublikos Vyriausybė (toliau – Vyriausybė), ministras), teisminės valdžios institucijos (Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, Lietuvos apeliacinis teismas, apygardų ir apylinkių teismai), prokuratūra, kontrolės institucijos (valstybės kontrolierius, Seimo kontrolieriai, Vyriausybės atstovas, Vyriausioji tarnybinės etikos komisija, Moterų ir vyrų lygių galimybių kontrolierius), kitos institucijos, kurios įvardytos ir (ar) kurių buvimas yra nustatytas Lietuvos Respublikos Konstitucijoje (Žin., 1992, Nr. 33-1014).

administravimo įgaliojimai[68] ir valstybės (Vyriausybės) politika[69] bei Lietuvos Respublikos Vyriausybei atskaitingų institucijų funkcijų peržiūros metodikoje vartojamomis sąvokomis[70] funkcija[71] ir funkcijų peržiūra[72].

Ginamasis disertacijos teiginys

Nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesas valstybės (Vyriausybės) politikos formavimo ir jos įgyvendinimo bei stebėsenos ir vertinimo kontekste yra fragmentiškas: kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektai nepaskirti arba jų veiksmai yra nepakankamai aktyvūs ir efektyvūs, kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo administracinės teisinės priemonės yra nepakankamai kokybiškos, jos netinkamai įgyvendinamos arba neįgyvendinamos, nepakankamai panaudojamos administracinės teisės galimybės, į koordinavimo procesą neįtraukiami arba nepakankamai įtraukiami privačiojo ir NVO sektorių subjektai.

Disertacinio darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, tyrimų apžvalga, darbo metodologija, tyrimų rezultatai, išvados ir pasiūlymai.

Pirmojoje disertacijos dalyje analizuojami kovos su prekyba žmonėmis kaip administracinių teisinių santykių objekto teoriniai ypatumai: prekybos žmonėmis įvairiapusiškumas ir sąsajos su įvairiomis socialinio gyvenimo sritimis, administracinės teisės ir viešojo valdymo (administravimo) subjektų vaidmuo kovojant su prekyba žmonėmis, kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo kaip administracinės teisės reguliavimo objekto samprata, vaidmuo ir reikšmė užtikrinant efektyvią kovą su prekyba žmonėmis viešajame valdyme (administravime).

Antrojoje disertacijos dalyje analizuojamos ir vertinamos tarptautinės (ES ir tarptautinių organizacijų) iniciatyvos dėl kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo, jų stipriosios ir silpnosios pusės valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimo ir įgyvendinimo koordinavimo, nepriklausomos stebėsenos bei vertinimo kontekste.

Trečiojoje disertacijos dalyje analizuojamas ir vertinamas užsienio valstybių (Austrijos, Bulgarijos, Danijos, Kipro, Latvijos, Maltos, Portugalijos ir Slovakijos) kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesas, jo stipriosios ir silpnosios pusės valstybės (Vyriausy-

[68] Valstybės institucijoms ir įstaigoms, valstybės įmonėms, viešosioms įstaigoms, pareigūnams, valstybės tarnautojams įstatymais, tiesiogiai taikomu ES teisės aktu, ratifikuota Lietuvos Respublikos tarptautine sutartimi ar įstatymų įgaliotos valstybės ar savivaldybių institucijos priimtu teisės aktu arba Vyriausybės nutarimu, priimtu vadovaujantis tiesiogiai taikomu ES teisės aktu, ratifikuota Lietuvos Respublikos tarptautine sutartimi, suteiktos teisės ir pareigos priimti norminius administracinius aktus ir kitus administracinius sprendimus, atlikti įstatymų ir administracinių sprendimų įgyvendinimo kontrolę, teikti įstatymų nustatytas administracines paslaugas, administruoti viešųjų paslaugų teikimą ir atlikti įstaigos vidaus administravimą.

[69] Suderinta valstybės politikų valia – nustatytos ir įstatymais, Seimo nutarimais, Vyriausybės nutarimais įtvirtintos valstybės valdymo, ekonomikos, verslo, kitų visuomeninių santykių sričių vystymosi kryptys, prioritetai ir jų pasiekimo būdai.

[70] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. rugpjūčio 17 d. nutarimas Nr. 968 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybei atskaitingų institucijų funkcijų peržiūros metodikos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2011, Nr. 106-4991; 2013, Nr. 91-4520.

[71] Vienos ar kelių rūšių veikla, kurią reguliariai atliekant sukuriamas konkretus produktas ar pasiekiamas rezultatas, susijęs su Vyriausybei atskaitingos institucijos veiklos tikslais ir turintis konkretų vartotoją.

[72] Viena iš priemonių, kuriomis siekiama mažinti viešojo sektoriaus valdymo apimtį ir išlaidas, didinti Vyriausybei atskaitingų institucijų veiklos skaidrumą, efektyvumą, kokybę ir rezultatyvumą.

bės) kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimo ir įgyvendinimo koordinavimo, nepriklausomos stebėsenos bei vertinimo kontekste.

Ketvirtojoje disertacijos dalyje išnagrinėti kovos su prekyba žmonėmis administracinio teisinio reguliavimo ypatumai Lietuvoje: kovos su prekyba žmonėmis, kovos su nusikalstamumu ir nacionalinio saugumo administracinio teisinio reguliavimo sąsajos bei kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimo ir įgyvendinimo, nepriklausomos stebėsenos bei vertinimo instituciniai ir funkciniai aspektai.

Penktojoje disertacijos dalyje analizuojamas ir vertinamas Lietuvos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesas, jo stipriosios ir silpnosios pusės valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimo ir įgyvendinimo koordinavimo, nepriklausomos stebėsenos bei vertinimo kontekste.

Disertacijos pabaigoje formuluojamos tyrimo išvados ir pasiūlymai dėl kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso ir pateikiamas naudotos literatūros sąrašas bei disertacijos santrauka.

TYRIMŲ APŽVALGA

Šis disertacinis tyrimas susijęs su įvairiais socialinio gyvenimo sektoriais ir disciplinomis. Toks įvairiapusiškumas apsprendė ir gana platų analizuotos literatūros spektrą. Disertacinio tyrimo metu nagrinėta teisinė, socialinių tyrimų, viešojo valdymo (administravimo) literatūra, nagrinėti sociologinių tyrimų rezultatai, situacijos analizės ir statistinės ataskaitos, moksliniai darbai, diskutuota su valstybių nacionaliniais ir pasaulyje pripažintais tarptautiniais šios srities ekspertais, išanalizuota didžioji dauguma Oksfordo universiteto Socialinių teisinių tyrimų centro ir Bodleain'o teisės bibliotekos šaltinių, susijusių su disertacinio tyrimo tikslu ir leidusių visapusiškai išnagrinėti tyrimo objektą.

Prekybos žmonėmis specifiškumą, priežastis, pasekmes, ryšius su kitais socialinio gyvenimo reiškiniais nagrinėjo L. Cacho[73], S. Devey[74], L. Shelley[75], M. Lee[76], M. Papantoniou-Frangouli ir T. Moritz[77], E. Nevman ir S. Cameron[78], R. Danziger, J. Martens ir M. Guajardo[79], D. K. Das[80], M. Segrave, S. Milivojevic ir Sh. Pickering[81], Vennerholm C. J.[82], P. Monzini[83], C. Friesendorf[84], J. Sanghera[85], R. L. Bach[86], C. Thomas[87], Z. Othman[88],

[73] Cacho, L. Slavery Inc.: The Unfold Story of International Sex Trafficking. London: Portobello Books, 2010.

[74] Dewey, S. Hollow Bodies: Institutional Responses to Sex Trafficking in Armenia, Bosnia and India. USA: Kumarian Press, 2008.

[75] Shelley, L. *Human Trafficking: A Global Perspective*. New York: Cambridge University Press, 2010.

[76] Lee, M. *Trafficking and Global Crime Control.* London: Sage Publications Ltd., 2011.

[77] Papantoniou-Frangouli, M.; Moritz, T. Trafficking for Sexual Exploitation: Researching the Demand Side. *Human Trafficking in Europe: Character, Causes and Consequences*. Wylie, G. and McRedmond, P. (eds). United Kingdom: Palgrave Macmillan, 2010.

[78] Newman, E.; Cameron, S. Introduction: Understanding human trafficking. *Trafficking in humans: Social, Cultural and Political Dimensions.* Edited by Newman, E. and Cameron, S. Japan: United Nations University, 2008.

[79] Danziger, R., Martens, J., Guajardo, M. Human Trafficking and Migration Management. *Strategies Against Human Trafficking: The Role of the Security Sector*. Friesendorf, C. (Ed.). Vienna and Geneva, September 2009.

[80] *Global Trafficking in Women and Children*. Ed. Ebbe O. N. I. and Das D. K. USA: CRC Press, 2008.

[81] Segrave, M., Milivojevic, S.; Pickering, Sh. *Sex Trafficking: International context and response*. United Kingdom: Willan Publishing, 2009.

[82] Wennerholm, C. J. Crossing borders and building bridges: the Baltic Region Networking Project. *Gender, Trafficking and Slavery*. Ed. Masika, R. Oxford: Oxfam GB, 2002.

[83] Trafficking in Human Beings, especially women and children, in Africa. Second edition. Florence: UNICEF, 2005; Monzini, P. Sex Traffic: Prostitution, Crime and Exploitation. London: Zed Books Ltd., 2005.

[84] Friesendorf, C. The Security Sector and Counter-Trafficking. *Strategies Against Human Trafficking: The Role of the Security Sector*. Friesendorf, C. (Ed.). Vienna and Geneva, September 2009.

[85] Sanghera, J. Unpacking the Trafficking Discourse. *Trafficking and Prostitution Reconsidered: New Perspectives on Migration, Sex Work, and Human Rights.* United States of America: Paradigm Publishers, 2005.

[86] Bach, R. L. Global Mobility, Inequality and Security. *Journal of Human Development*. 2003, 4(2).

[87] Thomas, C. Poverty. *Security Studies: An Introduction*. Ed. by Williams, P. D. United Kingdom: Routledge, 2008.

[88] Othman, Z. Human (In)security, Human Trafficking, and Security in Malaysia. *Trafficking and the Global Sex Industry*. Edited by Beeks, K. and Amir, D. United States of America: Lexington Books, 2006.

A. D. Jordan[89], H. Askola[90], B. Ghosh[91], N. Demleitner[92], D. Leidholdt[93], G. Tyldum, M. Tveit ir A. Brunovskis[94], B. Limanovska ir H. Konrad[95], R. Danziger, J. Martens ir M. Guajardo[96], M. Ditmore ir M. Vijers[97], F. Duvell[98], J. Bindman[99], J. Kvirk[100], J. J. Pearce, P. Hynes ir S. Bovarnic[101], K. Bales[102], R. Gupta[103], M. A. Clark[104], E. Pearson[105], Ph. Marshall ir S. Thatun[106], J. M. Koleser[107], M. Poudel ir I. Smyth[108], A. Jernov[109], R. Piotrovic[110], Ch. Blair[111], K. Bales[112], J. Picarelli[113], M. Radeva, E. Trossero E. ir M. Pluim[114], T. H. Vinkler[115], H. R. Fri-

---

[89] Jordan, A. D. Human Rights or Wrongs? The Struggle for a Rights-Based Response to Trafficking in Human Beings. *Gender and Development.* 2002, vol. 10(1).

[90] Askola, H. *Legal Responses to Trafficking in Women for Sexual Exploitation in the European Union*. Portland: Hart Publishing, 2007.

[91] Ghosh, B. *Huddled Masses and Uncertain Shores*. The Hague: Martinus Nijhoff, 1998.

[92] Demleitner, N. Forced Prostitution: Naming and International Offense. *Fordham International Law Journal*. 1994, 18(1).

[93] Leidholdt, D. *Sexual Trafficking of Women in Europe. Sexual Politics and the European Union*. Elman, A. (ed.). New York: Berghahn Books, 1996.

[94] Tyldum, G.; Tveit, M. and Brunovskis, A. *Taking Stock – A Review of Existing Research on Trafficking for Sexual Exploitation*. Oslo: Fafo, 2005.

[95] Limanowska, B.; Konrad, H., *supra* note 12.

[96] Danziger, R.; Martens, J.; Guajardo, M., *supra* note 79.

[97] Ditmore, M. and Wijers, M. The Negotiations on the UN Protocol on Trafficking in Persons. *Nemesis,* 2003, 4.

[98] Duvell, F. Migration, Global. *Encyclopedia of Social Problems*. Vol. 2. Ed. Parrillo, V. N. USA: SAGE Publications, Inc.

[99] Bindman, J. An International Perspective on Slavery in the Sex Industry. *Global Sex Workers: Rights, Resistance, and Redefinition*. Ed. Kempadoo, K. and Doezema, J. New York: Routledge, 1998.

[100] Quirk, J. Trafficked into Slavery. *Journal of Human Rights.* 2007, 6.

[101] Pearce, J. J.; Hynes, P. and Bovarnick, S. *Trafficked Young People: Breaking the wall of silence*. United Kingdom: Routledge, 2013,

[102] Bales, K. Expendable People: Slavery in the Age of Globalization. *Journal of International Affairs*. 2000, 53(2).

[103] Gupta, R. *Enslaved: The New British Slavery*. London: Portobello Books, 2008.

[104] Clark, M. A. Trafficking in Persons: an issue of human security. *Journal of Human Development*. 2003, 4(2).

[105] *Human traffic, human rights: redefining victim protection*. Anti-Slavery International: Elaine Pearson. United Kingdom: The Printed Word, 2002.

[106] Marshall, Ph. and Thatun, S. Miles Away: The Trouble with Prevention in the Greater Mekong Sub-region. *Trafficking and Prostitution Reconsidered: New Perspectives on Migration, Sex Work, and Human Rights.* United States of America: Paradigm Publishers, 2005.

[107] Koleser, J. M. Human Rights. *Encyclopedia of Social Problems*. Vol. 1. Ed. Parrillo, V. N. USA: SAGE Publications, Inc., 2008.

[108] Poudel, M.; Smyth, I. Reducing poverty and upholding human rights: a pragmatic approach. *Gender, Trafficking and Slavery*. Ed. Masika, R. Oxford: Oxfam GB, 2002.

[109] Jernow, A. Human Trafficking, Prosecutors and Judges. *Strategies Against Human Trafficking: The Role of the Security Sector*. Friesendorf, C. (Ed.). Vienna and Geneva, September 2009.

[110] Piotrowic, R. The UNHCR's Guidelines on Human Trafficking. *International Journal of Refugee Law*. 2008, 20(2).

[111] Blair, Ch. Women. Chalke, S. *Stop The Traffic*. Oxford: Lion Hudson plc., 2009.

[112] Bales, K., *op. cit*.

[113] Picarelli, J. Transnational Organized Crime. *Security Studies: An Introduction.* Ed. Williams, P. New York, London: Routledge, 2008.

[114] Radeva, M.; Trossero, E.; Pluim, M. Improving International Counter-Trafficking Cooperation: Transnational Referral Mechanisms. *Strategies Against Human Trafficking: The Role of the Security Sector*. Friesendorf, C. (Ed.). Vienna and Geneva, September 2009.

[115] Winkler, T. H. Introduction. *Strategies Against Human Trafficking: The Role of the Security Sector*. Friesendorf, C. (Ed.). Vienna and Geneva, September 2009.

man ir S. Reich[116], F. P. Bernat ir H. C. Vinkeller[117], O. Seyhan[118], G. Jahic[119], J. V. Holzer[120].

Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo klausimai mažiau nagrinėti. Aktyviausios nagrinėjant tokius klausimus buvo tarptautinės organizacijos, subūrusios specialistų darbo grupes, mokymo įstaigas ir išleidusios apžvalgas, ataskaitas apie tokias nacionalines ir tarptautines pastangas. Tokiomis iniciatyvomis aktyviausios tarptautinės organizacijos buvo Jungtinės Tautos, Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacija, Tarptautinis migracijos politikos vystymo centras, TMO ir Europos Taryba (GRETA ekspertų grupė). Jų pagrindiniai nagrinėti aspektai – nacionalinių kovos su prekyba žmonėmis pastangų organizavimo ir koordinavimo specifika atskirose valstybėse ar jų grupėse bei kovos su prekyba žmonėmis stiprinimas tarptautiniu lygiu[121]. Iš autorių kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo specifiką keturiose „P" srityse, modelius ir instrumentus nagrinėjo: M. S. Hakve[122], P. Villiams[123], C. Friesendorf ir C. Daase[124], J. L. Musto[125], B. Limanovska ir H. Konrad[126], B. V. Head[127], A. T. Gallagher ir R. Surtees bei P. Holmes[128], G. Vermeulen,

[116] Friman, H. R.; Reich, S. Human Trafficking and Human Security. *Human Trafficking, Human Security and the Balkans*. Ed. Friman, H. R. and Reich, S. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 2007.

[117] Bernat, F. P.; Winkeller, H. C. Human Sex Trafficking: The Global Becomes Local. *Human Sex Trafficking*. Edited by Bernat, F. P. New York: Routledge, 2011

[118] Seyhan, O. Identifying social and political correlates of national human trafficking scores: an extension of Bale's theory of modern slavery. Dissertation presented in partial fulfillment of the requirements for the degree of doctor of phylosophy in public affairs. The University of Texas at Dallas, 2009.

[119] Jahic, G. Analysis of economic and social factors associated with trafficking in women: thinking globally, researching locally. Dissertation presented in partial fulfillment of requirements for the degree of Doctor of Philosophy. University of New Jersy, 2009.

[120] Holzer, J. W. A spatial analysis of human trafficking in Greater Los Angeles. Dissertation presented in partial fulfillment of the requiremnets for the degree of Doctor of Philosophy. University of Southern Carolina, 2010.

[121] Thematic Programme on Action Against Transnational Organized Crime and Illicit Trafficking, including Drug Trafficking (2011-2013). UNODC, April 2011; Human Trafficking in the Baltic Sea Region: State and Civil Society Cooperation on Victims' Assistance and Protection, *supra* note 36; Guidelines for the Development and Implementation of a Comprehensive National Anti-Trafficking Response. Vienna: International Center for Migration Policy Development, 2006; Efforts to Combat Trafficking in Human Beings in the OSCE Region, *supra* note 4; National referral mechanisms. Joining efforts to protect the rights of trafficked persons. A practical guide, *supra* note 34; The IOM Guidebook on Direct Assistance for Victims of Trafficking. International Organisation for Migration, 2007; GRETA's Country Evaluation Reports [interaktyvus]. Council of Europe, 2014 [žiūrėta 2014-01-05]. <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ trafficking/Docs /Publications/Evaluations_en.asp>; ir kt.

[122] Haque, M. S. Non-governmental Organizations. *The SAGE Handbook of Governance*. Ed. Bevir, M. London: SAGE Publications Ltd., 2011.

[123] Williams, P. Combating Human Trafficking: Improving Governance Institutions, Mechanisms and Strategies. *Strategies Against Human Trafficking: The Role of the Security Sector*. Friesendorf, C. (Ed.). Vienna and Geneva, September 2009.

[124] Friesendorf, C. Improving Counter-Trafficking Efforts Through Better Implementation, Networking and Evaluation. *Strategies Against Human Trafficking: The Role of the Security Sector*. Friesendorf, C. (Ed.). Vienna and Geneva, September 2009; Friesendorf, C. and Daase, C. Conclusion. Analysing and avoinding unintended consequences of security governance. *Rethinking Security Governance: the problem on unintended consequences*. Ed. Daase, C. and Friesendorf, C. London and New York: Routledge, 2010.

[125] Musto, J. L., *supra* note 5.

[126] Limanowska, B.; Konrad, *supra* note 12.

[127] Head, B. W., *supra* note 44.

[128] Gallagher, A. T. and Surtees, R. Measuring the Success of Counter Trafficking Interventions in the Criminal Justice Sector: Who decides – and how? *Anti-Trafficking Review*. 2012, 1(1); Gallagher, A. T. and Holmes, P. Developing an Effective Criminal Justice Response to Human Trafficking: Lessons From the Front Line. *International Criminal Justice Review.* 2008, 18(3).

Y. Van Damme Y. ir V. De Bondt[129], A. Farrell, S. Fahy ir J. McDevitt [130], E. M. Bruch[131], A. D. Jordan[132], A. Dormaels, B. Moens ir N. Praet[133], S. Devey[134], U. D. Banerjee[135], G. Konevska[136], V. P. Nagan ir A. de Medeiros[137], K. Kim ir G. Chang[138], K. Verhoest, G. Bouckaert ir B. Peters Guy[139], F. Bosco, V. L. di Cortemiglia, A. Serojitdinov[140], F. Schreier[141].

Lietuvoje prekybos žmonėmis specifiškumą, valstybės institucijų ir NVO, tarptautinių organizacijų pastangas kovojant su prekyba žmonėmis ir teikiant pagalbą nukentėjusiems nuo šio nusikaltimo asmenims bei kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo klausimus analizavo A. Sipavičienė, R. Erentaitė ir R. Augutienė[142], I. Bazylevas ir R. Žekonis[143],

[129] Vermeulen, G., Van Damme, Y., De Bondt, W. *Organised Crime Involvement in Trafficking in Persons and Smuggling of Migrants*. Antwerpen: Maklu Pub, 2010.

[130] Farrell, A. State and local law enforcement responses to human trafficking: explaining why so few trafficking cases are identified in the United States. *Sociology of Crime Law and Deviance.* 2009, 13(4); Farrel A., Fahy, S. The problem of human trafficking in the US: Public frames and policy responses. *Journal of Criminal Justice*. 2009, 37(6); Farrell, A.; McDevitt, J. and Fahy, S. Understanding and improving law enforcement responses to human trafficking: final report. Paper 1, 2008.

[131] Bruch, E. M. Models Wanted: The Search for an Effective Response to Human Trafficking. *Stanford Journal of International Law.* 2004, 40(1).

[132] Jordan, A. D., *supra* note 89.

[133] Dormaels, A.; Moens, B. and Praet, N. The Belgian counter-trafficking policy. *The Political Economy of New Slavery*. Edited by Van den Anker, C. New York, NY: Palgrave Macmillan, 2004.

[134] Dewey, S., *supra* note 74.

[135] Banerjee, U. D. Migration and trafficking of women and girls: a brief review of some effective models in India and Thailand. *Trafficking and the Global Sex Industry*. Edited by Beeks, K. and Amir, D. Lanham, MD: Lexington Books, 2006.

[136] Konevska, G. Policy responses to human trafficking in the Balkans. *Human Trafficking, Human Security, and the Balkans*. Edited by Friman, H. R. and Reich, S. Pittsburgh, PA: University of Pittsburgh Press, 2007.

[137] Nagan, W. P. ir De Medeiros, A. Old poison in new bottles: Trafficking and the extinction of respect. *Tul. J. Int'l & Comp. L.* 2005, 14.

[138] Kim, K. and Chang, G. Reconceptualizing Approaches to Human Trafficking: New Directions and Perspectives from the Field(s). *Legal Studies Paper.* 2007, 47.

[139] Verhoest, K.; Bouckaert, G. and Guy, P. B. Janus-faced reorganisation: specialization and coordination in four OECD countries in the period of 1980-2005. *International Review of Administrative Sciences.* 2007, 73(3): 330-331.

[140] Bosco, F.; Di Cortemiglia, V. L., Serojitdinov, A. Human Trafficking Patterns. *Strategies Against Human Trafficking: The Role of the Security Sector*. Friesendorf, C. (Ed.). Vienna and Geneva, September 2009.

[141] Schreier, F. Human Trafficking, Organised Crime and Intelligence. *Strategies Against Human Trafficking: The Role of the Security Sector*. Friesendorf, C. (Ed.). Vienna and Geneva, September 2009.

[142] Sipavičienė, A. Tarptautinė migracija ir prekyba žmonėmis. *Prekyba moterimis: problemos, sprendimai, žvilgnis iš vidaus*. Atsakingoji redaktorė Sipavičienė, A. Vilnius: Tarptautinė migracijos organizacija ir Socialinių tyrimų centras, 2004; Sipavičienė, A. Europos Sąjungos strateginės gairės kovoje su prekyba moterimis ir vaikais. *Prekyba moterimis: problemos, sprendimai, žvilgnis iš vidaus*. Atsakingoji redaktorė Sipavičienė, A. Vilnius: Tarptautinė migracijos organizacija ir Socialinių tyrimų centras, 2004; Sipavičienė A.; Erentaitė, R. ir Augutienė, R. Pagalba prekybos moterimis atvejais: aukų poreikiai ir intervencijos būdai. *Prekyba moterimis: problema, prevencija, pagalba aukoms*. Atsakinga redaktorė Sipavičienė, A. Vilnius: Tarptautinė migracijos organizacija ir Vilniaus universitetas, 2004.

[143] Bazylevas, I. ir Žekonis, R. Tarptautiniai teisės aktai dėl prekybos žmonėmis. *Prekyba moterimis: problemos, sprendimai, žvilgnis iš vidaus*. Atsakingoji redaktorė Sipavičienė, A. Vilnius: Tarptautinė migracijos organizacija ir Socialinių tyrimų centras, 2004; Bazylevas, I. ir Žekonis, R. Lietuvos Respublikos Vyriausybės atsakas į prekybos žmonėmis problemą. *Prekyba moterimis: problemos, sprendimai, žvilgnis iš vidaus*. Atsakingoji redaktorė Sipavičienė, A. Vilnius: Tarptautinė migracijos organizacija ir Socialinių tyrimų centras, 2004; Bazylevas, I., Žekonis, R. *Prekybos žmonėmis prevencija ir kontrolė Lietuvoje*. Vilnius, 2003;

J. Ruškus ir N. Mažeikienė[144], B. Palavinskienė, M. Prokopčik, S. Vidrinskaitė, E. Žiobienė[145] ir R. Sirgedienė[146]. Prekybos žmonėmis sampratą baudžiamojoje teisėje ir tyrimo ypatumus nagrinėjo O. Fedosiukas, A. Gutauskas, D. Mickevičius, D. Bolzanas, A. Drakšienė, R. Burda, E. Gruodytė, R. Krikščiūnas, S. Nikartas, E. Monstytė ir A. Urbelionytė[147].

Administracinės teisės vaidmenį užtikrinant valstybinį reguliavimą, jo formas, funkcijas ir metodus, sietinus ir su kovos su prekyba žmonėmis koordinavimu, analizavo šie užsienio mokslininkai: F. V. Scharpf[148], R. A. V. Rhodes[149], H. G. Frederickson[150], R. O. Keohane ir J. J. S. Nye[151], E. Krahmann[152], J. Kooiman[153], J. Pierre ir B. G. Peters[154], K. A. Eliassen ir N. Sitter[155], P. L. Gales[156], M. Bevir[157], C. Daase ir C. Friesendorf [158],

---

[144] Ruškus, J. ir Mažeikienė, N. Prekybos moterimis ir prostitucijos aukų reabilitacija ir reintegracija Lietuvoje: padėties analizė ir galimybių modeliavimas. *Socialinis darbas*. 2005, 4(2).

[145] Palavinskienė, B.; Prokopčik, M.; Vidrinskaitė, S.; Žiobienė, E. *Prekyba žmonėmis: prevencija, aukų apsauga, problemos sprendimo būdai*. Vilnius: Lietuvos žmogaus teisių centras, 2006.

[146] Sirgedienė, R., *supra* note 1; Sirgedienė, R. Prekybos žmonėmis masto vertinimas: tarptautinės ir nacionalinės iniciatyvos. *Socialinių mokslų studijos*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2012, Nr. 4(4).

[147] Fedosiuk, O. Prekybos žmonėmis nusikaltimo normos naujosios redakcijos (2005 m. birželio 23 d.) aiškinimo ir taikymo problemos. *Jurisprudencija*. 2007, 8(98); Fedosiuk, O. Prekyba žmonėmis kaip nusikaltimas žmogaus laisvei. *Jurisprudencija*. 2003, 45(37); Fedosiuk, O. Prekyba žmonėmis baudžiamojoje teisėje ir teismų praktikoje. *Teisė*. 2005, 54; Gutauskas, A. Prekyba žmonėmis. Girdenis, T.; Gutauskas, A.; Kujalis, P. *Baudžiamoji teisė. Metodinė priemonė*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014; Gutauskas, A. Prekybos žmonėmis baudžiamojo teisinio vertinimo ypatumai Lietuvos teismų praktikoje. *Verslo ir teisės aktualijos*. 2009, 3; Gutauskas, A. Human trafficking and its treatment in criminal law. *Socialinių mokslų studijos*. 2009 4(4); Bolzanas, D.; Drakšienė, A. Prekybos žmonėmis samprata. *Teisė*. 2004, 53; Burda, R.; Gruodytė, E.; Krikščiūnas, R. *Prekybos žmonėmis nusikaltimų tyrimo metodika*. Vilnius: Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuras, 2007; Burda, R.; Gruodytė, E.; Krikščiūnas, R. *Prekybos žmonėmis tyrimo bei teisminio nagrinėjimo problemos Lietuvoje*. Vilnius: Tarptautinė migracijos organizacija, 2006; Mickevičius, D. Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse įtvirtintų prekybos žmonėmis ir vaiko pirkimo arba pardavimo sudėčių atitikties Lietuvos Respublikos tarptautinėms sutartims ir Europos Sąjungos teisei aspektai. *Teisė*. 2005, 54; Nikartas, S. Prekybos vaikais nusikaltimo teisinė samprata. *Teisės problemos*. 2009, 2(64); Monstytė, E. Ar atlygintinę surogaciją galima prilyginti prekybai žmonėmis? *Teisės apžvalga*. 2014, 1(11); Urbelionytė, A. Changes in EU Legal Regulations on Human Trafficking after Adoption of Directive 2011/36/EU. *Socialinių mokslų studijos*. 2012, 4(3).

[148] Scharpf, F. W. Coordination in Hierarchies and Networks. *Public Governance*. Vol. 1. Ed. Bevir M. UK: SAGE Publications Ltd., 2007.

[149] Rhodes, R. A. W., *supra* note 11; Rhodes, R. A. W. What is New About Governance And Why Does It Matter? *Governing Europe*. Hayward, J. and Menon, A. (eds.). Oxford: Oxford University Press, 2003.

[150] Frederickson, H. G. Whatever Happened to Public Administration? Governance, Governance Everywhere. *The Oxford Handbook of Public Management*. Ferlie, E., Lynn, L. E., Pollitt, Ch. (eds.). Oxford University Press, 2005.

[151] Keohane, R. O.; Nye, J. J. S. Governance in a Globalizing World. *Power and Governance in a Partialy Globalized World*. Ed. Keohane, R. O. London and New York: Routledge, 2002.

[152] Krahmann, E. Conceptualizing Security Governance. *Cooperation and Conflict*. 2003, 38(1): 5-26.

[153] Kooiman, J. *Governing as Governance*. London: SAGE Publications Ltd, 2005.

[154] Pierre, J.; Peters, B. G. *Governing Complex Societies*. USA: Palgrave Macmillan, 2005.

[155] Eliassen, K. A.; Sitter, N. *Understanding Public Management*. London: SAGE Publications Ltd, 2008.

[156] Gales, P. L. Policy Instruments and Governance. *The SAGE Handbook of Governance*. Ed. Bevir, M. London: SAGE Publications Ltd., 2011.

[157] Bevir, M. *Key Concepts in Governance*. London: SAGE Publications Ltd., 2009.

[158] Friesendorf, C.; Daase, C., *supra* note 126.

R. M. Kelly ir D. Palumbo[159], B. Chakrabarty ir P. Chand[160], O. E. Hughes[161], C. Pommerening[162], S. H. Beer, A. B. Ulam, H. J. Spiro, H. Eckstein ir N. Vahl[163], Perry 6[164], F. K. Kaufmann[165], B. Jessop[166], F. V. Scharpf[167]. Iš lietuvių mokslininkų paminėtini A. Urmono, A. Bakavecko, A.Dziegoraičio, A. Dziegoraitienės, A. Gylio, R. Kalesnyko, B. Pranevičienės, E. Rusino, S. Šedbaro, D. Žilinsko, P. Petkevičiaus, A. Andruškevičiaus, A. Kargaudienės ir B. Melniko darbai[168].

[159] Kelly, R. M.; Palumbo, D. Theories of policy making. *Encyclopedia of Government and Politics*. Vol. 2. Ed. Hawkesworth, M. and Kogan, M. London: Routledge, 2001.

[160] Chakrabarty, B.; Chand, P. *Public Administration in a Globalizing World*. India: SAGE Publications India Pvt Ltd., 2012.

[161] Hughes, O. E. *Public Management and Administration*. USA: Palgrave Macmillan, 2012.

[162] Pommerening, C. Coordination. *Encyclopedia of Governance*. Vol. 1. Ed. Bevir, M. USA: SAGE Publications, Inc., 2007.

[163] Beer, S. H.; Ulam, A. B.; Spiro, H. J.; Eckstein, H.; Wahl, N. *Patterns of Government*. New York: Random House, 1966.

[164] Perry 6. Coordination. *International Encyclopedia of Political Science*. Vol. 2. Ed. Badie, B.; Berg-Schlosser, D.; Morlino, L. USA: SAGE Publications, Inc., 2011.

[165] Kaufmann, F. X. The Relationship between Guidance, Control, and Evaluation. *The Public Sector – Challenge for Coordination and Learning*. Ed. Kaufmann, F. X. Berlin: Walter de Gruyter, 1991.

[166] Jessop, B. Metagovernance. *The SAGE Handbook of Governance*. Ed. Bevir, M. London: SAGE Publications Ltd., 2011.

[167] Scharpf, F. W. Games Real Actors Could Play: Positive and Negative Coordination in Embedded Negotiations. *From Government to Governance*. Bellamy, R. and Palumbo, A. (eds.). England: Ashgate Publishing Limited, 2010.

[168] Urmonas, A. Administracinė teisė socialinių pokyčių erdvėje. *Jurisprudencija*. 2006, 5 (83); Urmonas, A. Administrative Law as a Macro-System Phenomenon. *Socialinių mokslų studijos*. 2009, 3(3); Urmonas, A. Administracinės teisės socialinės sąveikos. *Regnum Est*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010; Urmonas, A. Socialinių technologijų metodologinė funkcija administracinėje teisėje. *Jurisprudencija*. 2007, 6(96); Bakaveckas, A. *Lietuvos vykdomoji valdžia*. Vilnius: Eugrimas, 2007; Bakaveckas, A. Kategorijų – vykdomoji valdžia, valstybinis valdymas (administravimas) ir viešasis administravimas – samprata ir santykis Lietuvos administracinėje teisėje. *Jurisprudencija*. 2007, 2(92); Bakaveckas, A. *Administracinė teisė: teorija ir praktika I dalis*. Vilnius: Leidykla Mes, 2012; Bakaveckas, A.; Dziegoraitis, A.; Dziegoraitienė, A.; Gylys, A.; Kalesnykas, R.; Pranevičienė, B.; Rusinas, E.; Šedbaras, S.; Urmonas, A.; Žilinskas, D. *Lietuvos administracinė teisė. Bendroji dalis. Vadovėlis*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2005; *Lietuvos teisės pagrindai*. Vilnius: Justitia, 2004; Andruškevičius, A. *Administracinės teisės principai ir normų ribos*. Vilnius: VI Teisinės informacijos centras, 2004; Andruškevičius, A. *Administracinė teisė. Bendrieji teorijos klausimai. Valdymo aktų institutas. Ginčo santykių jurisprudenciniai aspektai*. Vilnius: VĮ Registrų centro Teisinės informacijos departamentas, 2008; Kargaudienė, A. Administracinės teisės pokyčiai šiuolaikinėje demokratinėje visuomenėje. *Jurisprudencija*. 2005, 70(62); Melnikas, B. Aktualios viešojo administravimo teorijos problemos ir perspektyvios jų tyrimų kryptys. *Viešasis administravimas*. Kaunas: Kauno technologijos universitetas, 1999.

DARBO METODOLOGIJA

Atliekant disertacinį tyrimą buvo naudojami analitinis-kritinis, apibendrinimo, dokumentų analizės, istorinis, lyginamasis, lingvistinis, sisteminės analizės, stebėjimo, struktūrinės-funkcinės analizės, teleologinis ir kiti metodai.

Analitinis-kritinis metodas taikytas vertinant tarptautinės, ES ir nacionalinės teisės aktų, kitų dokumentų ir mokslininkų darbų turinį, susijusį su prekybos žmonėmis bei kovos su prekyba žmonėmis samprata ir kovos su prekyba žmonėmis koordinavimu, išskiriant esminius aspektus, nustatant problemas, ieškant jų sprendimo būdų.

Apibendrinimo metodas naudotas apibendrinant išanalizuotus tyrimo duomenis, formuluojant išvadas ir rekomendacijas kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso.

Dokumentų analizės metodas taikytas analizuojant tarptautinės, ES ir nacionalinės teisės aktus, kitus dokumentus ir mokslininkų darbus, susijusius su prekybos žmonėmis ir kovos su prekyba žmonėmis samprata bei kovos su prekyba žmonėmis koordinavimu, pasiremta asmenine patirtimi ir sukauptais dokumentais bei kitų mokslininkų darbais.

Istorinis metodas naudotas analizuojant nacionalinės ir tarptautinės teisės normų ir praktikos, susijusių su prekybos žmonėmis, kovos su prekyba žmonėmis, administracinės teisės, viešojo valdymo (administravimo), koordinavimo sampratomis bei nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesu, raidą.

Lyginamasis metodas taikytas atliekant nacionalinės ir tarptautinės teisės normų ir praktikos, susijusių su prekybos žmonėmis samprata ir kovos su prekyba žmonėmis koordinavimu, analizę. Lyginant tarptautinių dokumentų reikalavimus, nacionalinę kitų valstybių ir Lietuvos praktiką, buvo atliktas Lietuvos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo praktikos vertinimas.

Lingvistinis metodas naudotas tiriant tarptautinės ir nacionalinės teisės normų, kitų dokumentų, susijusių su prekybos žmonėmis ir kovos su prekyba žmonėmis sampratomis, kovos su prekyba žmonėmis koordinavimu bei administracine teise ir viešuoju valdymu (administravimu), turinį.

Sisteminės analizės metodas taikytas atliekant pirminių ir antrinių teisės šaltinių, teisės principų, tarptautinių sutarčių, kitų dokumentų ir kitų tyrėjų, nagrinėjusių prekybos žmonėmis, kovos su prekyba žmonėmis ir jos koordinavimo sampratas, kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesą bei viešąjį valdymą (administravimą), darbų analizę, siekiant pateikti sisteminį požiūrį į nagrinėjamą problemą. Metodas naudotas sistemiškai vertinant tyrimo objektą, siekiant jį matyti platesniame viešojo valdymo (administravimo) kontekste.

Stebėjimo metodas. Disertantė turi daugiau kaip 12 metų praktinio darbo patirties kovos su prekyba žmonėmis srityje, organizuojant ir koordinuojant kovos su prekyba žmonėmis pastangas, siekiant užkirsti kelią prekybai žmonėmis, užtikrinti sėkmingą baudžiamąjį persekiojimą ir tinkamą pagalbą aukoms bei jų apsaugą, rengiant administracinės teisės aktus dėl kovos su prekyba žmonėmis organizavimo ir jos koordinavimo, nagrinėjant viešojo valdymo (administravimo), privačiojo ir NVO sektorių subjektų prašymus bei pasiūlymus, atstovaujant Lietuvai ES institucijose, tarptautinėse organizacijose bei organizuojant ir koordinuojant kovos su prekyba žmonėmis veiksmus su kitomis valstybė-

mis, analizuojant įvairių valstybių viešojo valdymo (administravimo) subjektų poreikius ir rengiant jiems mokymų programas, įskaitant ES kovos su prekyba žmonėmis programą, koordinuojant nacionalinių ir tarptautinių tarpsektorinių ir tarpžinybinių grupių veiksmus dėl kovos su prekyba žmonėmis tobulinimo ir kt. Šiuo metodu naudotasi atliekant disertacinį tyrimą, vertinant jo rezultatus ir rengiant pasiūlymus dėl nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo tobulinimo.

Struktūrinės-funkcinės analizės metodas naudotas aprašyti kovos su prekyba žmonėmis institucinę ir funkcinę sąrangą Lietuvoje.

Teleologinis metodas taikytas analizuojant tarptautinės ir nacionalinės teisės aktų parengiamųjų dokumentų, aiškinamųjų aktų, preambulių ir pan. turinį dėl prekybos žmonėmis, kovos su prekyba žmonėmis bei kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo sampratų.

I. KOVOS SU PREKYBA ŽMONĖMIS KAIP ADMINISTRACINIŲ TEISINIŲ SANTYKIŲ OBJEKTO YPATUMAI

1.1. Prekybos žmonėmis įvairiapusiškumas ir sąsajos su kitais socialiniais reiškiniais

Prekyba žmonėmis yra vienas iš specifinių socialinių teisinių reiškinių, šiurkštus žmogaus laisvės ir orumo pažeidimas, sunkios formos nusikaltimas, „kriminalinis verslas“[169], dažnai susijęs su keliomis valstybėmis: asmenys verbuojami vienoje valstybėje (kilmės valstybėje), pervežami per vieną ar kelias kitas valstybes (tranzito valstybę(-es)) ir išnaudojami dar kitoje valstybėje (tikslo valstybėje). Siekiant pelno, žmonės po vieną, po keletą ir net po keliolika parduodami prostitucijai, kitokiam seksualiniam išnaudojimui, priverstiniam darbui, vergovei, nusikalstamoms veikoms vykdyti, elgetavimui, organų donorystei ir kt. Prekyba žmonėmis yra glaudžiai susijusi su kitais nusikaltimais: dokumentų suklastojimu ir suklastoto dokumento panaudojimu, netikrų pinigų pagaminimu ir realizavimu, neteisėtu žmonių gabenimu per valstybės sieną, iššaginimu, turto prievartavimu, išnaudojimu priverstiniam darbui, vagystėmis, narkotikų platinimu ir kt.

S. Devey prekybą žmonėmis vadina nežinomo masto ir proporcijų socialiniu fenomenu, kuris tiesiogiai susijęs su karu, seksizmu, nelygybe, korupcija ir pagrindiniu žmogaus poreikiu gyventi oriai[170]. L. Shelley prekybą žmonėmis pripažįsta esant nauja autoritarizmo forma, kai asmenys patiria smurtą ir yra kontroliuodami už valstybės ribų, bei globalios nelegalios ekonomikos augimo ir stiprių tarptautinių organizuotų grupių atsiradimo pasekme[171]. M. Lee nuomone, prekyba žmonėmis yra aiškiai susijusi su įtemptais santykiais, atskirtimi ir nelygybe, siejamais su globalizacija ir skirtinga judėjimo laisve, todėl turi būti suprasta ne kaip nusikalstamumo problema, bet kaip socialinė problema[172]. M. Papantoniou-Frangouli ir T. Moritz prekybą žmonėmis įvardija kaip sudėtingą fenomeną, susijusį su daugeliu faktorių, ypač su nusikalstamų tinklų ir pavienių nusikaltėlių veikla, įvairių tarpininkų, ieškančių naudos, atsiradimu, moterų noru pagerinti savo situaciją migruojant, klientų poreikiais ir palankiu socialiniu, ekonominiu, politiniu ir kultūriniu kontekstu[173]. Anot E. Nevman ir S. Cameron, „socialinės ekonominės problemos yra ryškūs esminiai faktoriai, paaiškinantys prekybą žmonėmis.“[174] Moderni prekyba žmonėmis yra glaudžiai susijusi su kintančia šiuolaikine globalia migracija, kurią formuoja valstybių, nacionalinių ir tarptautinių organizacijų, privačių įmonių ir nusikalstamų grupių interesai ir struktūros bei centriniai šios dramos žaidėjai – migrantai, tapę prekybos žmonėmis aukomis[175]. Dilip K. Das prekybą moterimis ir vaikais sieja su organizuotu nusikalstamumu, prekyba narkotikais ir jų vartojimu, imigracijos įstatymų pažeidimais, turto prievartavimu ir kitais smurtiniais nusikaltimais bei būtinybe kovoti su ja trumpalaikėmis ir ilgalaikė-

[169] Cacho L., *supra* note 73, p. 208.
[170] Dewey S., *supra* note 74, p. 63.
[171] Shelley L., *supra* note 75, p. 66-67.
[172] Lee M., *supra* note 76, p. 6, 58.
[173] Papantoniou-Frangouli, M.; Moritz, T., *supra* note 77, p. 123.
[174] Newman, E.; Cameron, S., *supra* note 78, p. 2.
[175] Danziger R.; Martens J.; Guajardo M., *supra* note, p. 261.

mis strategijomis. Jo manymu, prekybos moterimis priežastys yra įvairios ir gali skirtis priklausomai nuo kiekvienos šalies situacijos. Net kelios priežastys yra susijusios su valstybės valdymu: vyriausybės tolerancija žmogaus teisių pažeidimams ir moterų bei vaikų išnaudojimui, vyriausybės ir policijos korupcija, nepakankami resursai kovoti su tokiais nusikaltimais, viktimizacijos toleravimas, etninių mažumų ir žemesnių socialinių ekonominių grupių diskriminacija, nepakankamas vyriausybės ir policijos dėmesys, resursų ir galimybių teikti pagalbą aukoms, bendravimo ir bendradarbiavimo siekiant plėtoti pagalbos aukoms teikimo strategijas tarp vyriausybės įstaigų, policijos ir socialinių agentūrų trūkumas, netobula arba netinkamai naudojama teisinė bazė.[176] M. Segrave, S. Milivojevic ir S. Pickering prekybą moterimis sieja su moralės, legalumo ir valstybės saugumo problemomis, seksualiniu smurtu prieš moteris, esančias ekonominėje, socialinėje ir kultūrinėje atskirtyje ir beveik neturinčias legalių migracijos galimybių[177]. C. J. Vennerholm prekybą moterimis sieja su pasekmėmis: dėl prekybos moterimis prarandamos jaunos, produktyvios moterys, pažeidžiama jų psichologinė, reprodukcinė ir seksualinė sveikata, jos suserga depresija, žudosi, kartais pačios tampa prekeivėmis žmonėmis, o valstybė patiria didelių išlaidų skirdama lėšų aukoms surasti ir išvaduoti, tyrimams atlikti, suteikti joms pagalbą ir apsaugoti bei apmokyti[178]. P. Monzini prekybą žmonėmis apibūdina kaip trijų pagrindinių su šiuo reiškiniu susijusių subjektų grupių viltis: prekyba žmonėmis – tai „merginų ir jaunų moterų, kurios emigruoja iš pasaulio socialiai ir ekonomiškai skurdžių regionų, viltys“; „prekeivių žmonėmis ir tarpininkų, kurie verbuoja merginas ir jaunas moteris, organizuoja jų kelionę ir išnaudojimą turtingiausiose pasaulio sekso rinkose bei veikia su didžiuliu žiaurumu, kad gautų iš jų maksimalų pelną, viltys“ ir „klientų, kurie ieško kartais neįprastų sekso paslaugų vidutine kaina, viltys“[179].

Prekybą žmonėmis formuoja visuomenėje vykstantys procesai ir lemia įvairių visuomenės gyvenimo sričių aplinkybių visuma: nepalanki ekonominė ir socialinė padėtis, vertybių kaita, moralės normos, skurdas, smurtas tarp lyčių, narkomanija, girtavimas, bendruomenės narių neigiama įtaka, užimtumo stoka, išnaudotojiškos darbo sąlygos, migracija, prostitucija ir pan.[180] Sunkioje situacijoje žmogus, ypač jei jis neturi tvirtų vertybinių ir moralinių pamatų, labiau linkęs rizikuoti, patikėti, greičiau paklūsta kitų valiai ir priima nepriimtinas sąlygas ir iškreiptas vertybines orientacijas, pamina moralės normas. Laikui bėgant prie tokių sąlygų žmogus pripranta ir priima jas kaip neišvengiamas. Iš kitos pusės, tokias aplinkybes gali sąlygoti ribotos galimybės patenkinti švietimo, mokslo, darbo, sveikatos priežiūros, socialinės paramos ir kitus žmogui svarbius poreikius. Ypatingai nukenčia mažiausiai apsaugotos asmenų grupės – nepakankamai aprūpinti ir prižiūrėti vaikai, suvilioti greito uždarbio, jaunos moterys, auginančios vaikus ir prižiūrinčios senus tėvus, neįgalūs asmenys, kuriais nepakankamai rūpinasi ar nesirūpina artimieji ir valstybė, vyrai, išlaikantys šeimas, ir pan. Socialine situacija, kai asmenys negali patenkinti savo

[176] *Global Trafficking in Women and Children* (2008). Ed. Obi N. I. Ebbe and Dilip K. Das. USA: CRC Press, p. xi-xii.

[177] Segrave M.; Milivojevic S.; Pickering S., *supra* note 81, p. 28, 193. (Paremta tyrimu: apie 80 pusiau struktūruotų aukų ir įvairių specialistų interviu Serbijoje, Australijoje ir Tailande).

[178] Wennerholm, C. J., *supra* note 82, p. 14.

[179] Monzini, P., *supra* note 83, p. 155.

[180] *Encyclopedia of Global Studies*. Ed. Anheier, H. K. and Juergensmeyer, M. USA: SAGE Publications, Inc., 2012, vol. 4, p. 1521; *Trafficking in Human Beings, especially women and children, in Africa, supra* note 83, p. 7.

poreikių, naudojasi pavieniai asmenys ar asmenų grupės, kurie taip pat jaučia socialinę atskirtį visuomenėje ir dėl įvairių priežasčių savo poreikius ir teises ima tenkinti pažeisdami kitų asmenų teises ir laisves, darydami nusikaltimus. Kai valstybė neužtikrina legalaus darbo, žmonės priima nelegalius pasiūlymus. Ir pastarųjų, ir tų, kurie tokius pasiūlymus teikia, svarbiausias tikslas – patenkinti savo poreikius. Saugumo sektoriaus veiksmai yra tik vienas svarbus elementas kovos su prekyba žmonėmis dėlionėje[181]. Tad net ir gerai dirbant viso saugumo sektoriaus subjektams plačiąja prasme, prekybos žmonėmis nepavyks užkardyti, kol bus priežastys, verčiančios žmones priimti prekeivių pasiūlymus[182].

Anot E. Nevman ir S. Cameron, svarbu prekybą žmonėmis matyti plačiame socialiniame, ekonominiame ir politiniame kontekste ir ją susieti su viešojo valdymo problemomis, taip pat nustatyti ir susieti ją lemiančius struktūrinius (ekonominius, socialinius, ideologinius ir geopolitinius) ir tiesioginius (teisinę ir politinę aplinką, įstatymų pažeidimus, nepakankamą NVO ir valstybės institucijų partnerystę) faktorius kilmės ir tikslo valstybėse, kurių sąveikos analizė paaiškina prekybos žmonėmis priežastis[183]. Iš šių faktorių išskirtinas struktūrinis ekonominis faktorius – skurdas, kuris dažnai „yra vienintelė, arba pagrindinė, prekybos žmonėmis priežastis“[184], skatinanti troškimą migruoti ir nesvarstant priimti rizikingus prekeivių darbo pasiūlymus. Dėl skurdo dažnai sunku užtikrinti žmonių ekonomines, socialines ir kultūrines teises (teisę dirbti, teisę į sveikatos priežiūrą, teisę į švietimą ir pan.) ir dažnai neįmanoma užtikrinti net pagrindinių žmogaus teisių (teisės į gyvybę, teisės į laisvę ir saugumą ir pan.)[185]. Skurdas ir žmogaus nesaugumas yra vienos monetos skirtingos pusės: vyriausybės ir tarptautinės organizacijos, mažindamos skurdą, stiprina žmogaus saugumą[186]. Z. Othman nurodo, kad skurdas yra pagrindinė prekybos žmonėmis priežastis kilmės valstybėse. Esant ekonominiam nesaugumui, žmonės greičiau užverbuojami, daugėja prekybos žmonėmis atvejų ir kartu didėja grėsmė nacionaliniam saugumui.[187]

Taigi, galima išskirti esminius prekybą žmonėmis skatinančius veiksnius: stumiančius judėti ir traukiančius judėti[188]. Stumiantys judėti veiksniai – tai veiksniai, skatinantys palikti gyvenamą vietovę, kaip politinis nestabilumas, grasinimai, skurdas, ribotos galimybės, nedarbas, diskriminacija, mažos pajamos, skolos, šeimos narių emigracija, švietimo ir gydymo galimybių stoka, stichinės nelaimės, užterštumas, klimato sąlygos, terorizmas, karas ir pan. Traukiantys judėti veiksniai – tai veiksniai, skatinantys atvykti į tam tikrą vietovę, kaip politinė, ekonominė, religinė, seksualinė ir kt. laisvė, saugumas, švietimo, darbo, gydymo galimybės, didesnės pajamos, geresnės gyvenimo sąlygos, šeimos narių gerovė, seksualinių paslaugų poreikis, pigios darbo jėgos paklausa ir pan. Išskirtina ir trečio-

[181] Friesendorf, C., *supra* note 84, p. 20.
[182] Bach, R. L., *supra* note 86, p. 239.
[183] Newman, E.; Cameron, S., *supra* note 78, p. 1-2.
[184] Sanghera, J., *supra* note 85, p. 5.
[185] Substantive Issues Arising in the Implementation of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: Poverty and the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. Statement adopted by the Committee on Economic, Social and Cultural Rights of the United Nations on 4 May 2001 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-02-02]. <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cescr/docs/statements/E.C.12.2001. 10Poverty-2001.pdf>.
[186] Thomas, C., *supra* note 87, p. 258.
[187] Othman, Z., *supra* note 88, p. 55.
[188] *Ibid*., p. 48.

ji prekybą žmonėmis skatinančių veiksnių grupė – veiksniai, kurie palengvina prekybos žmonėmis procesą, kaip atviros sienos, korupcija ir ypač technologijos, dėl kurių žmogų galima pasiekti bet kur[189], nepastebėtam organizuoti keliones, kontroliuoti aukas, apmokėti už paslaugas ir kt.[190] Šių veiksnių visuma yra ypač palanki prekeiviams žmonėmis.

Plačiau analizuojant prekybos žmonėmis reiškinį, dėl jo daugiasluoksniškumo įsitraukiama į nesibaigiančias diskusijas įvairiose srityse: „nelegali migracija, prostitucija, žmogaus teisės, darbo pobūdis, išnaudojimas, globalizacija, socialinė ir ekonominė nelygybė šalies viduje ir tarp šalių, rinkos liberalizavimas, vartotojiškumas, žmogaus kūno suprekinimas, organizuotos nusikalstamos veiklos augimas ir tarptautiškumas“[191]. Prekyba žmonėmis priskiriama nelegaliai migracijai[192], priverstinei prostitucijai arba sekso verslui[193], seksualinių paslaugų rinkos globalizavimui[194], kitoms ekonominėms problemoms[195], tarptautiniam organizuotam nusikalstamumui[196] ir gana dažnai prekyba žmonėmis įvardijama kaip žmogaus, ypač moterų, teisių problema[197]. M. Lee išskiria 6 pagrindinius požiūrius į prekybą žmonėmis: prekyba žmonėmis – moderni vergovės forma, nusikalstamumo globalizacijos pavyzdys, tarptautinio organizuoto nusikalstamumo problema, prostitucijos sinonimas, migracijos problema ir žmogaus teisių problema. Šie požiūriai gali būti analizuojami kartu, tapatinami ar priešpastatyti vienas kitam, tačiau vienas kuris požiūris bus per siauras, nes prekyba žmonėmis – nebūtinai susijusi su migracija arba nebūtinai parduodamos moterys, yra įvairių išnaudojimo formų – ne tik prostitucija ir priverstinis darbas, prekybą žmonėmis ne visada vykdo organizuotos nusikalstamos grupuotės ir ne visada šis nusikaltimas susijęs su pervežimu per sienas, taip pat daugėja nuo prekybos žmonėmis nukentėjusių vyrų, be to, vienoje valstybėje tam tikri veiksmai bus tiriami kaip prekybos žmonėmis nusikaltimas, kitoje šie veiksmai bus įvardyti kaip religijos ir papročių dalis ir pan. Valstybių kovos su prekyba žmonėmis veiksmai yra neatskiriami nuo pasi-

---

189 *Trafficking and Human Rights. European and Asia-pacific perspectives***.** Edited by Holmes, L. United Kingdom: Edwards Elgar Publishing Limited, 2010. P. 8-9.

190 Jordan, A. D., *supra* note 89, p. 28-29.

191 Askola, H., *supra* note 90, p. 2. (Knyga parašyta remiantis disertacija, apginta 2005 m. Europos universiteto institute Florencijoje)

192 Ghosh, B., *supra* note 91.

193 Demleitner, N., *supra* note 92; Leidholdt, D., *supra* note 93.

194 Taylor, I. and Jamieson, R. Sex Trafficking and the Mainstream of Markert Culture. *Crime, Law and Social Change*. 1999, 32: 257.

195 Williams, P. Trafficking in Women and Children: A Market Perspective. *Transnational Organised Crime*. 1997, 3(4):145; Schloenhardt, A. Organised Crime and the Business of Migrant Trafficking. *Crime, Law and Social Change*. 1999, 32: 203; Jahn, A. and Straubhaar, T. A Survey of the Eonomics of Illegal Migration. *South European Society and Politics*. 1998, 3(3): 16.

196 Shannon, S. Prostitution and the Mafia: The Involvement of Organised Crime in the Global Sex Trade. *Transnational Organised Crime*. 1997, 3: 119; Bruinsma, G. and Meershoek, G. Organised Crime and Trafficking in Women from Eastern Europe in the Netherlands, *Transnational Organised Crime*. 1997, 3: 105; Mameli, P. Stopping the Illegal Trafficking of Human Beings. How Transnational Police Work Can Stem the Flow of Forced Prostitution. *Crime, Law and Social Change*. 2002, 38: 67.

197 Toepfer, S. and Wells, B. The Wordwide Market for Sex: a Review of International and Regional Legal Prohibitions Regarding Trafficking in Women. *Michigan Journal of Gender and Law*. 1994, 2: 83; Farrior, S. The International Law on Trafficking in Women and Children for Prostitution: Making it Live Up to its Potential. *Harvard Human Rights Journal*. 1997, 10: 213; Chiang, L. Trafficking in Women. Askin, K. and Koenig, D. (eds). *Women and International Human Rights Law*. Vol. I, Ardsley, NY, Transnational, 1999; Askola H., *supra* note 90, p. 2-3.

rinkto požiūrio į prekybą žmonėmis. Prekybos žmonėmis prevencijos ir aukų apsaugos priemonės skirsis, jei prekyba žmonėmis bus tapatinama su nelegalia migracija ar prostitucija, su organizuotu nusikalstamumu ar moterų teisių pažeidimu. Anot M. Lee, šiuo metu dominuoja du požiūriai – prekyba žmonėmis kaip tarptautinis organizuotas nusikalstamumas ir kaip nelegali migracija[198]. G. Tyldum, M. Tveit ir A. Brunovskis nuomone, prekyba moterimis glaudžiai susijusi su dviem labai politizuotomis problemomis: imigracija ir prostitucija[199]. Remiantis atliktu tyrimu ir šio darbo autorės 12 metų praktinio darbo patirtimi, teigtina, kad šiuo metu labiausiai paplitę požiūriai į prekybą žmonėmis yra prekyba žmonėmis kaip organizuotas nusikalstamumas, prekyba žmonėmis kaip nelegali migracija, prekyba žmonėmis kaip paklausa ir pelnas, prekyba žmonėmis kaip šiurkštus žmogaus teisių pažeidimas. Teigtina, kad pastarasis požiūris yra pats svarbiausias ir glaudžiai susijęs su kitais išvardytais požiūriais į prekybą žmonėmis.

Prekyba žmonėmis kaip organizuotas nusikalstamumas. Jungtinių Tautų Organizacijos konvencijoje prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą[200] ir Protokole dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, prevencijos, sustabdymo bei baudimo už vertimąsi ja, papildančiame Jungtinių Tautų Organizacijos konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą,[201] (dar vadinamas Palermo protokolu) į prekybą žmonėmis žiūrima kaip į nusikaltimą per teisėsaugos ir organizuoto nusikalstamumo prizmę[202]: kovos su prekyba žmonėmis klausimai apibrėžiami baudžiamosios teisės terminais ir nurodomos privalomos su baudžiamąja justicija susijusios nuostatos[203], aukos apibrėžimo nėra, aukų apsauga yra „beveik neprivaloma“[204]. Svarbu pažymėti, kad Protokolas dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, prevencijos, sustabdymo bei baudimo už vertimąsi ja, papildantis Jungtinių Tautų Organizacijos konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą, buvo pirmoji tarptautinė daugiašalė sutartis, išsamiai apibrėžusi prekybos žmonėmis sąvoką, kuri vartojama iki šiol ir tebėra populiariausia tokia sutartis kovos su prekyba žmonėmis srityje. Nors šio protokolo interpretavimas priklauso nuo politinių ir ekonominių faktorių ir institucijų kompetencijos[205], jo įtaka yra tokia didelė, kad dažnai „vyriausybės pirmiausia prekybą žmonėmis mato kaip tarptautinio organizuoto nusikalstamumo problemą“[206], o teisėsaugos agentūros – kaip tarptautinį organizuotą nusikalstamumą[207], kuris gana dažnai susijęs ir su kita organizuotų nusikalstamų grupuočių veikla, pavyzdžiui, su prekyba narkotikais ar ginklais, seksualinių paslaugų teikimu ir narkotikų prekyba. Iš tiesų teiginį, kad „prekyba žmonėmis tapo pelninga organizuotų nusikalstamų grupuočių veikla“, yra sunku paneigti ne tik dėl šio darbo įvade pateiktos statistikos. Net ES

[198] Lee, M., *supra* note 76, p. 35.

[199] Tyldum, G., Tveit, M. and Brunovskis, A., *supra* note 94, p. 10.

[200] Jungtinių Tautų konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą. *Valstybės žinios*. 2002-05-22, Nr. 51-1933. (Lietuvoje įsigaliojo 2002 m. gegužės 22 d.)

[201] Protokolas dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, prevencijos, sustabdymo bei baudimo už vertimąsi ja, papildantis Jungtinių Tautų Organizacijos konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą. *Valstybės žinios*. 2003-05-21, Nr. 49-2166. (Lietuvoje įsigaliojo 2003 m. gegužės 21 d.)

[202] Limanowska, B.; Konrad H., *supra* note 12, p. 432.

[203] Žr. Protokolo 3,4,5, ir kt. straipsnius; Danziger, R.; Martens J.; Guajardo M., *supra* note 79, p. 269.

[204] Daugiau žr. Palermo protokolo 6, 14 ir kt. straipsnius; Danziger R., Martens J., Guajardo M., *supra* note 79, p. 276.

[205] Limanowska, B. Konrad H., *op. cit.,* p. 442.

[206] Friesendorf, C., *supra* note 84, p. 26.

[207] Limanowska, B.; Konrad, H., *op. cit.,* p. 442.

dokumentuose kova su prekyba žmonėmis buvo priskiriama Teisingumo ir vidaus reikalų ramsčiui ir dažnai siejama su organizuotu nusikalstamumu. Tačiau iš kitos pusės, prekybos žmonėmis nusikaltimus vykdo ir mažos giminystės ar kitais ryšiais susijusių asmenų grupės, todėl reiktų pritarti C. Friesendorfui, kad „požiūris į prekybą žmonėmis kaip į tarptautinio organizuoto nusikalstamumo susivienijimų veiklą yra problemiškas", be to, galėjo sąlygoti fragmentiškas teisėsaugos strategijas, kurios ne visada padėjo sėkmingam baudžiamajam prekeivių žmonėmis persekiojimui, ir pažeidė migrantų ir ypač prekybos žmonėmis aukų interesus.[208] Jei prekybą žmonėmis pirmiausia vertinsime kaip organizuotą nusikalstamumą ir priskirsime tik baudžiamajai justicijai, pernelyg supaprastinsime prekybos žmonėmis problemą. Vien baudžiamosios justicijos veiksmai nebus sėkmingi dėl prekybos žmonėmis socialinio sudėtingumo ir daromos žalos. Požiūris į prekybą žmonėmis kaip į organizuotą nusikalstamumą sustiprino teisėsaugos intervencijas, tačiau šios intervencijos iki šiol turėjo ribotą poveikį prekeivių žmonėmis nubaudimui.[209]

Prekyba žmonėmis kaip nelegali migracija. Šio požiūrio esmė – pagrindinė prekybos žmonėmis priežastis ir sąlyga yra žmogaus noras migruoti. 2009 m. buvo skaičiuojama 740 milijonų migrantų, iš kurių ¼ migravo į kitas valstybes.[210] Jungtinių Tautų duomenimis, 2013 m. 232 milijonai žmonių, arba 3,2 % pasaulio gyventojų, buvo migrantai (palyginti: 2000 m. 175 milijonai, 1990 m. 154 milijonai migrantų), iš jų beveik du trečdaliai gyveno Europoje (72 milijonai) ir Azijoje (71 milijonas)[211]. Teigta, kad darbo migracija yra viena iš esminių prekybos žmonėmis priežasčių[212]. Migrantai dažniau renkasi istoriniu, kultūriniu, kalbos, politiniu ir socialiniu požiūriu panašius regionus ir (ar) regionus, kuriuose gyvena artimieji, kurie suteikia informacinę, finansinę, darbo paieškų ir kitokią reikalingą pagalbą[213]. Migracija yra sena išgyvenimo strategija vyrams ir moterims. Mažiau turtingų valstybių piliečiai, siekdami pakeisti savo ar savo šeimos situaciją, tampa nelegaliais migrantais ir darbuotojais aukštesnio ekonominio išsivystymo valstybėse[214]. Net ir nežymus ekonomikos pakilimas skatina žmones migruoti. Neturėdami galimybės gauti galiojančius kelionės ir darbo dokumentus, priima nelegalius pasiūlymus. Daugelis parduodamų žmonių sutinka būti nelegaliai pervežti per sieną, bet nesuvokia būsią išnaudojami tikslo valstybėje[215]. Tyrimai rodo, kad prekybai žmonėmis sąlygas sudaro griežta migracijos kontrolė. Jų metu negauta duomenų, kurie rodytų, kad griežta migracijos kontrolė mažina prekybą žmonėmis[216]. Be to, dabartiniai imigracijos įstatymai vaidina svarbų

[208] Friesendorf, C., *supra* note 84, p. 26.

[209] Lee, M., *supra* note 76, p. 84.

[210] Human Development Report 2009. Overcoming Barriers: Human Mobility and Development [Online]. <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2009/>.

[211] Number of international migrants rises above 232 million, UN reports. UN News Center, 2013 [virtualus]. [žiūrėta 2014-02-02]. <http://www.un.org/apps/news/story.asp/html/story.asp?NewsID=45819&Cr=migrants&Cr1=>.

[212] Ditmore, M. and Wijers, M., *supra* note 97, p. 82-83.

[213] Duwell, F., *supra* note 98, p. 593-594.

[214] Bindman, J., *supra* note 99, p. 70.

[215] Quirk, J., *supra* note 100, p. 191.

[216] Pearce J. J.; Hynes, P; Bovarnick, S., *supra* note 101, p. 20. (Knygoje informacija pateikta remiantis Jungtinės Karalystės Bedfordshire universitete 2007-2009 m. atlikto tyrimo išanalizuoti prekybos vaikais ir kovos su šiuo nusikaltimu situaciją Jungtinėje Karalystėje, apklausti 72 specialistai , išnagrinėti 37 prekybos vaikais atvejai); Segrave M., Milivojevic S.; Pickering Sh., *supra* note 81, p. 15; *Human traffic, human rights: redefining victim protection*, *supra* note 105, p. 2. (Knygoje remiamasi tyrimu apie sėkmingo baudžiamojo persekiojimo kliūtis, pagalbos aukoms modelius ir jų efektyvumą 10 valstybių).

vaidmenį laikant žmones vergovėje. Kai vergai buvo brangūs, buvo reikalinga juos saugoti kaip investiciją, turėti dokumentus įrodyti juos esant teisėtą nuosavybę. Šiandien vergai nėra tokie brangūs, todėl nėra svarbu juos saugoti kaip nuosavybę, tačiau net ir tokioje situacijoje žmogus yra bejėgis, kol jo imigracijos statusas yra kitose rankose: darbdavio, sutuoktinio, agento, prekeivio ar vyriausybės, pavyzdžiui, pabėgėlių atveju, nes nepakluses jis yra perduodamas teisėsaugai, kuri ne visada įžvelgia prekybos žmonėmis požymius ir nelegalius migrantus – prekybos žmonėmis aukas deportuoja, taip negaunama vertingos informacijos apie nusikaltimą ir nesuteikiama reikiama pagalba nusikaltimo aukai.[217] Apibendrinant teigtina, kad migraciją skatina trys jėgos: individualios viltys, ekonominės priežastys ir institucijų tikslai. Dažnai žmogaus teisė rinktis ir vykdoma viešoji politika skiriasi[218]. Žmogus, ypač migrantas, yra pažeidžiamas ne tik dėl ekonominių galimybių trūkumo (ekonominio pažeidžiamumo)[219], bet ir dėl nusikalstamų grupių ir valstybės pareigūnų noro pasipelnyti[220], ypač kai ribojamos legalios migracijos galimybės.

Prekyba žmonėmis kaip pelnas ir paklausa. Protokolo dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, prevencijos, sustabdymo bei baudimo už vertimąsi ja, papildančio Jungtinių Tautų Organizacijos konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą, 3 straipsnyje yra nurodytas pagrindinis prekybos žmonėmis tikslas – žmonių išnaudojimas. Prekeivį žmonėmis motyvuoja nauda ir pelnas, ir tai yra viena iš pamatinių prekybos žmonėmis priežasčių. Iš tiesų sunku įsivaizduoti prekybą žmonėmis be prekeivio siekio gauti naudą. Antra pamatinė prekybos žmonėmis priežastis yra nurodyta Protokolo dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, prevencijos, sustabdymo bei baudimo už vertimąsi ja, papildančio Jungtinių Tautų Organizacijos konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą, 9 straipsnyje – tai poreikis išnaudoti. Galutinis vartotojas reikalauja pigių prekių ir paslaugų, prekeivis siekia jas pateikti. Net manoma, kad poreikis nepagrįstai pigiems produktams, darbui ar paslaugoms ir nusikalstamos grupės pelno siekis yra svarbesnės prekybos žmonėmis priežastys negu skurdas, todėl iš esmės prekeiviai, kurie gauna naudą iš prekybos žmonėmis, ir prekybos žmonėmis aukų pigaus darbo, pigių paslaugų ir produktų vartotojai yra atsakingi už prekybą žmonėmis.[221] Įvardytina ir trečia svarbi prekybos žmonėmis priežastis, vienijanti pirmąsias dvi, – atsakingos institucijos ir organizacijos taiko skirtingą prekybos žmonėmis aukų nustatymo praktiką, nors remiasi tuo pačiu Protokolu dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, prevencijos, sustabdymo bei baudimo už vertimąsi ja, papildančiu Jungtinių Tautų Organizacijos konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą[222], todėl ne visada nukentėjusieji nuo prekybos žmonėmis yra nustatomi ir jiems suteikiama reikiama pagalba.

[217] Bales, K., *supra* note 102, p. 465; Gupta, R., *supra* note 103, p. 3; Limanowska, B.; Konrad, H., *supra* note 12, p. 440.
[218] Duwell, F., *supra* note 98, p. 594.
[219] Clark, M. A., *supra* note 104, p. 251.
[220] *Ibid*., p. 253.
[221] Danziger, R.; Martens J.; Guajardo M., *supra* note 79, p. 273-274.
[222] *Ibid*, p. 279.

Prekyba žmonėmis yra verslas, atsiradęs dėl rinkos veiksnių[223], kuriam svarbi pigi darbo jėga ir toleruojamas priverstinis darbas[224], ir kurį skatina poreikis[225], ypač pigios darbo jėgos, paslaugų ir pelno. Pelnas skatina kiekvieną prekybos žmonėmis industrijos žingsnį[226]. Makro lygiu ekonominiai ir socialiniai pokyčiai keičia rinkos tradicijas[227]. Mažėja paklausa, sumažėja ir pasiūla. Padidės rizika arba sumažės pelnas, sumažės ir pasiūla. Nebus pasiūlos, mažės ir klientų. Žmonių kontrabanda ir prekyba migrantais nebūtų tiek išaugusi, jei ne palankios ir stiprios rinkos jėgos, nes nusikalstamos grupuotės teikia prekes ir paslaugas toms rinkoms, kurios duoda didelį pelną, dėl pelno jos prisitaiko prie kintančių sąlygų ir naujų galimybių.

Prekyba žmonėmis kaip šiurkštus žmogaus teisių pažeidimas. Prekyba žmonėmis pažeidžia nukentėjusiųjų ir negatyvias, ir pozityvias teises[228]. Mokslininkai išskiria penkias pagrindines žmogaus teises: teisę į tinkamą pragyvenimą, teisę į sveikatą ir mokslą, teisę į gyvybę ir saugumą, teisę būti išgirstam ir teisę į lygybę[229]. Nors pastaruoju metu vis dažniau diskutuojama, kad prekyba žmonėmis – tai šiurkštus tęstinis žmogaus teisių neužtikrinimas[230] ir antras pagal pelną nusikalstamų grupuočių pajamų šaltinis, kovai su šiuo nusikaltimu vis dar neskiriama tiek dėmesio, kiek kovai su terorizmu ir prekyba narkotikais. Prekyba žmonėmis net pasiekė „žymios žmogaus teisių krizės“ slenkstį[231]. Kaip minėta, Jungtinių Tautų Organizacijos konvencijoje prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą ir Protokole dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, prevencijos, sustabdymo bei baudimo už vertimąsi ja, papildančiame Jungtinių Tautų Organizacijos konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą, aukų apsauga – šalių narių apsisprendimo klausimas. Iškilus tarptautinėms diskusijoms dėl paliktos tokios alternatyvos, 2002 m. Jungtinių Tautų vyriausiasis žmogaus teisių komisaras išleido dokumentą „Rekomenduojami principai ir nuorodos dėl žmogaus teisių ir prekybos žmonėmis“[232], kurios taip pat valstybėms palieka apsisprendimo teisę. Jų pirmame paragrafe tvirtinama: prekybos žmonėmis aukų teisės *turėtų būti* visų veiksmų užkardyti prekybą žmonėmis ir su ja kovoti bei apsaugoti aukas, suteikti joms pagalbą ir joms atlyginti pagrindas. 2005 m. Europos Tarybos Konvencija dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis, taikoma visoms prekybos žmonėmis formoms, nesvarbu, ar prekyba žmonėmis yra „nacionalinė ar tarp-

[223] Marshall, Ph.; Thatun, S., *supra* note 106, p. 55.
[224] Friesendorf, C., *supra* note 84, p. 27.
[225] Trafficking in Human Beings, especially women and children, in Africa, *supra* note 83, p. 7.
[226] Newman, E.; Cameron, S., *supra* note 78, p. 2.
[227] Trafficking in Human Beings, especially women and children, in Africa, *op. cit*., p. 6.
[228] Negatyvios, arba „pirmos kartos“, teisės – tai žmogaus teisės, kurių negali pažeisti nei kitas žmogus, nei valstybė (pavyzdžiui, teisė į gyvybę); pozityvios, arba „antros kartos“, teisės – tai teisės, kurias valstybės ar asmenys turi užtikrinti (pavyzdžiui, teisė į mokslą, sveikatos apsaugą). Daugiau žr. Koleser, J. M., *supra* note 107, p. 460.
[229] Poudel, M.; Smyth, I., *supra* note 108, p. 80.
[230] Friesendorf, C., *supra* note 126, p. 481.
[231] The Human Security Report 2005: War and Peace in the 21st Century. New York: Oxford University Press, 2005, part 2; Collateral Damage: The Impact of Anti-Trafficking Measures on Human Rights Around the World. Bangkok: GAATW, 2007.
[232] Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking. Addendum to the Report of the UN High Commissioner For Human Rights to ECOSOC. UN document E/2002/68/Add.1, May 20, 2002.

tautinė, ar susijusi su organizuotu nusikalstamumu, ar nesusijusi“[233], iš dalies užpildė šią spragą: įtvirtino valstybių narių prievolę užtikrinti prekybos žmonėmis aukų teisių apsaugą Europoje[234]. Direktyvoje 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičiančioje Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR,[235] nustatytas integruotas visapusiškas ir žmogaus teisėmis paremtas požiūris į kovą su prekyba žmonėmis yra privalomas visoms ES valstybėms narėms.

Sunku paneigti ir nuomonę, kad prekybos žmonėmis aukų teisės pažeidžiamos dvejopai: prekeivių žmonėmis smurtu, prievarta ir išnaudojimu iš vienos pusės ir valstybių veiksmais siekiant savų tikslų (apsaugoti savo sienas, atskleisti ir ištirti nusikaltimus ir pan.) iš kitos pusės. Prekybos žmonėmis aukos teises pažeidžia valstybė nesugebėdama apsaugoti pažeidžiamų žmonių nuo prekeivių žmonėmis[236]. Nors pastarasis tvirtinimas sulaukė daug dėmesio iš įvairių subjektų, ypač tikslo valstybių vyriausybių, efektyvių veiksmų nesiimama.[237] Kitas svarbus aspektas – užtikrinant žmogaus teises, turi būti užtikrinta teisė išvykti iš savo šalies ir teisė nebūti grąžintam, jei joje gresia persekiojimai ir pan.[238] Šios teisės ne visada gerbiamos.

Iš tiesų prekybos žmonėmis įvairiapusiškumas, jo ryšys su daugeliu socialinio gyvenimo reiškinių ir sričių kelia keletą diskusinių klausimų dėl prekybos žmonėmis aukų teisių apsaugos. Kaip elgtis esant skirtingų kultūrų skirtingoms moralės normoms, nes prievarta negalima liepti laikytis toms kultūroms svetimų normų, be to, tai skatins priešpriešą ir net smurtą?[239]. Kaip identifikuoti aukas visų migrantų sraute, ypač tranzito metu, jei potencialios aukos neigia vykstančios dirbti? Kaip motyvuoti aukas kalbėti, kai aukos vengia pasakoti savo patirtį bijodamos prekeivių žmonėmis, dėl stigmos, kultūrinių tabu, traumų ar dėl kitų priežasčių ir atsisako pagalbos?[240]. Ar identifikuotos prekybos žmonėmis aukos privalo bendradarbiauti ikiteisminio tyrimo metu ir ar tai turi būti sąlyga suteikti joms apsaugą? Žmogaus teisių gynėjai atsakytų, kad ne, nes tokiu atveju daugiau asmenų kreipsis pagalbos ir, gavę pagalbą, galbūt norės bendradarbiauti su teisėsauga. Tada kyla kitas klausimas: ar visoms aukoms turi būti suteikta tokia pat apsauga ir pagalba? Daugelis atsakytų, kad pagalba turi būti profiliuojama, tačiau kokią pagalbą ir apsaugą suteikti ir ar teikti vyrui, kuris buvo išnaudojamas gaudamas 20-50 procentų mažesnį atlygį nei buvo žadėta verbavimo metu? Ar nebendraujančiam su teisėsauga asmeniui, galėjusiam nukentėti nuo prekybos žmonėmis, suteikti apsisprendimo laikotarpį, o vėliau išduoti ir leidimą gyventi šalyje? Kaip užtikrinti ir sėkmingą baudžiamąjį persekiojimą, ir nukentėjusiojo teises?[241] Teisėsaugai svarbūs įrodymai. Jei asmuo, galėjęs nukentėti nuo prekybos žmonėmis, nebendradarbiauja su teisėsauga, paprastai įvertinus turimą informaciją ir nenustačius grėsmių to asmens saugumui, jis išsiunčiamas iš tikslo valstybės į kilmės vals-

[233] Jernow, A., *supra* note 109, p. 330.
[234] Danziger, R.; Martens, J.; Guajardo, M., *supra* note 79, p. 283.
[235] Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. balandžio 5 d. direktyva 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR. [2011] OL L101/1.
[236] Piotrowic, R., *supra* note 110, p. 246.
[237] Friesendorf, C., *supra* note 84, p. 27.
[238] Danziger, R.; Martens, J.; Guajardo, M., *op. cit.,* p. 263.
[239] Koleser, J. M., *supra* note 107, p. 461.
[240] Danziger, R.; Martens, J.; Guajardo, M., *op. cit*., p. 278.
[241] Limanowska, B.; Konrad, H., *supra* note 12, p. 447.

tybę, tyrimas nepradedamas ar nutraukiamas. Dar vienas svarbus aspektas – NVO siekia užtikrinti žmogaus teises, tačiau jos vienos be teisėsaugos jų užtikrinti negali. Tad kaip suderinti prekybos žmonėmis aukų teisių apsaugą ir teisėsaugos tikslus? Kaip suderinti asmens norus ir sisteminius socialinius tikslus? Auka nenori bendradarbiauti su teisėsauga ir padėti nustatyti bei nubausti prekeivius žmonėmis, o valstybė nori juos nubausti už nusikaltimą ir užkirsti kelią kitam nusikaltimui[242]. Iš vienos pusės, „bet kurios valstybės kova su prekyba žmonėmis, koncentruota tik į baudžiamąją justiciją, yra neveiksminga", iš kitos pusės, baudžiamoji justicija yra svarbi kovos su prekyba žmonėmis dalis, ji yra žmogaus teisių užtikrinimo pamatinė dalis. „Baudžiamosios justicijos subjektai – teisėsauga, prokuratūra ir teismai – gali ir turi būti pagrindiniai subjektai užtikrinant aukų teises, tarp jų ir teises į pašalpas ir paslaugas." [243] Taigi, klausimų daug, ir vieno atsakymo į juos nėra.

Prekybos žmonėmis specifiškumą pabrėžia ir tai, kad jau verbavimo ir pervežimo metu pažeidžiama net keletas prekybos žmonėmis aukų konstitucinių teisių: pažeidžiama žmogaus teisė gauti teisingą informaciją, dėl ko žmogus patiki melagingais prekeivių pažadais ir priima jų pasiūlymus, ribojama žmonių judėjimo, veikimo, pasirinkimo laisvė ir kt. Išnaudojimo metu pažeidžiama dar daugiau žmogaus teisių. Žmogus patiria psichinį ir fizinį smurtą, prievartą, praranda sveikatą. Išnaudojamas žmogus tampa priklausomu nuo prekeivio žmonėmis, tampa vergu. „Tarptautinė teisė aiškiai pabrėžia, kad tie, kurie vykdo vergovę, vykdo nusikaltimą prieš žmoniškumą"[244]. Tarptautinės sutartys ir kiti dokumentai skelbia, kad nė vienas žmogus negali būti išnaudojamas, negali būti ribojama jo laisvė.[245] Paskutinius du šimtmečius pasirašyta apie 80 konvencijų ir dokumentų, nukreiptų prieš vergovę ir jos modernią formą prekybą žmonėmis. Tai aiškiai parodo pasaulio sukilimą prieš šį nežmonišką elgesį, tačiau „vergovė kaip daugelis neteisėtų veiklų greitai prisitaiko prie pasikeitusių teisinių, ekonominių ir socialinių sąlygų"[246], t. y. nors ir evoliucionuodama vis tiek plinta. Prekybos žmonėmis aukos grįžta sugniuždytos, praradusios orumą, nebesugeba gyventi pilnaverčio gyvenimo, nuolat jaučia baimę ir nesaugumą. Visuomenė šalia tokių žmonių taip pat jaučiasi nesaugi. Nesaugi visuomenė – nesaugi ir valstybė. Svarbu užtikrinti asmens saugumą, kuris žmogaus teisių apsaugos kontekste yra svarbiausias[247], kad būtų apsaugota pati valstybė. Saugumo politika visais lygmenimis turi būti formuojama koncentruojantis ties asmens saugumu ir gyvenimo kokybe, kovos su prekyba žmonėmis ir žmogaus saugumo užtikrinimo priemonės turi būti įtrauktos į nacionalinio saugumo užtikrinimo programas.[248] Konstitucinis teisinės valstybės principas suponuoja, kad „užtikrinti žmogaus ir visuomenės saugumą yra viena iš valstybės priedermių"[249], tad „iš Konstitucijos kylanti asmens ir visos visuomenės teisė į saugumą

---

[242] Jernow, A., *supra* note 109, p. 373.

[243] *Ibid*., p. 330.

[244] Blair Ch., *supra* note 111, p. 24.

[245] Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 68-2497; Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr, 77-3288; Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 40-987; ir kt.

[246] Bales, K., *supra* note 102, p. 463.

[247] Report of the Experts Group on Trafficking in Human Beings. Brussels: European Commission, December, 2004, p. 86.

[248] Bernat, F. P.; Winkeller, H. C., *supra* note 117, p. 187.

[249] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos organizuoto nusikalstamumo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija), 4 straipsnio (2001 m.

nuo nusikalstamų kėsinimųsi“[250] turi būti užtikrinta. Šie veiksmai turi būti svarbi viešojo valdymo (administravimo) subjektų veiklos dalis. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 1 straipsnyje įtvirtinta, jog šis įstatymas sudaro prielaidas įgyvendinti Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatą, kad visos valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, nustato viešojo administravimo principus, viešojo administravimo sritis, viešojo administravimo subjektų sistemą ir administracinės procedūros organizavimo pagrindus, garantuoja asmenų teisę apskųsti viešojo administravimo subjektų veiksmus, neveikimą ar administracinius sprendimus, taip pat teisę į įstatymais pagrįstą ir objektyvų asmenų prašymų, skundų ir pranešimų nagrinėjimą. Tinkamam įstatymo leidėjo iškeltų tikslų įgyvendinimui būtina pasirinkti labiausiai atitinkančias teisėtus lūkesčius veiklos formas. Galbūt iš tiesų prekyba žmonėmis klesti tose visuomenėse, kurios neskiria prioriteto kovai su prekyba žmonėmis, o jų vyriausybės pirmiausia linkusios spręsti tradicines nacionalinio saugumo – ne asmens saugumo – problemas[251]?

1.2. Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimas – administracinės teisės reguliavimo objektas

Administracinės teisės šaka – dinamiška, kintanti teisės šaka. Administracinės teisės normos evoliucionuoja veikiamos politinių, socialinių, ekonominių, kultūrinių ir kitų pokyčių. Šiuos pokyčius lemia įvairūs dažnai tarpusavyje susiję veiksniai: laikmečio vertybinės orientacijos, ekonominė ir politinė situacija, technologijų plėtra ir kt. „Administracinės teisės turinio plėtrai esminį poveikį turi tie socialiniai procesai, kurie aktyvuoja žmogaus, visuomenės, valstybės objektyviuosius poreikius“[252]. Reaguojant į šiuos pokyčius, keičiamas administracinis teisinis reguliavimas. Mokslininkai administracinę teisę apibrėžia skirtingai. Administracinės teisės sąvokos apibrėžimo problemas lemia didelė reguliuojamų visuomeninių santykių (socialinių teisinių vertybių) apimtis ir įvairovė[253].

A. Bakaveckas administracinę teisę įvardija kaip vieną iš pagrindinių Lietuvos teisės šakų, apimančią teisės normas ir bendruosius teisės principus, kurie reguliuoja viešojo ir vidaus valdymo (administravimo) veiklos organizavimą, santykius tarp viešojo valdymo (administravimo) subjektų ir fizinių bei juridinių asmenų, NVO sudarymą ir funkciona-

birželio 26 d., 2003 m. balandžio 3 d. redakcijos), 6 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 3 dalies ir 8 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai”. Tai pažymima ir Konstitucinio Teismo 1998 m. gruodžio 9 d., 2000 m. gegužės 8 d., 2006 m. sausio 16 d., 2009 m. birželio 8 d., 2010 m. gegužės 28 d. 2012 m. birželio 4 d. nutarimuose.

[250] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 131 straipsnio 4 dalies (2001 m. rugsėjo 11 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 234 straipsnio 5 dalies (2003 m. balandžio 10 d., 2003 m. rugsėjo 16 d. redakcijos), 244 straipsnio 2 dalies (2003 m. balandžio 10 d., 2003 m. rugsėjo 16 d. redakcijos), 407 straipsnio (2003 m. birželio 19 d. redakcija), 408 straipsnio 1 dalies (2002m. kovo 14 d. redakcija), 412 straipsnio 2 ir 3 dalių (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 413 straipsnio 5 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 414 straipsnio 2 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl pareiškėjo – Šiaulių rajono apylinkės teismo prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 410 straipsnis (2002 m. kovo 14 d. redakcija) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

[251] Shelley, L., *supra* note 75, p. 67.

[252] Urmonas, A., *Regnum Est, supra* note 168, p. 503.

[253] Urmonas, A., *Jurisprudencija*, 2006, *supra* note 168, p. 45.

vimą bei jų veiklą įgyvendinant valstybės perduotas viešojo valdymo (administravimo) funkcijas, tam tikrų valstybės institucijų jurisdikcinę veiklą nagrinėjant administracinės teisės pažeidimus ir sprendžiant viešuosius ginčus teismine ir išankstine ginčų nagrinėjimo ne per teismą tvarka[254]. Kitų mokslininkų nuomone, administracinė teisė apibrėžtina kaip „žmonių teisiškai reikšmingos elgsenos viešojo administravimo srityje formos ir metodai pažįstant, reguliuojant, apsaugant žmogaus, visuomenės, valstybės socialinius ir teisinius vertybinius objektus nuo žmogaus elgsenos neigiamų poveikių ir padarinių naudojant objektyvuotus teisinius standartus – teisės principus ir teisės normas, taikant administracines teisines priemones ir derinant jas su kitomis socialinėmis, ekonominėmis ir vadybinėmis žmogaus elgsenos reguliavimo priemonėmis“[255]. Administracinė teisė – tai viešosios teisės šaka, reguliuojanti viešosios valdžios galias ir pareigas[256]. Tai makroteisinis fenomenas, kuris sąveikauja su ekonominiu, valdymo ir socialiniu psichologiniu procesu bei kitais socialiniais globalizacijos procesais.[257] „Mokslinėje literatūroje administracinė teisė dažnai apibūdinama kaip valdymo teisė, nes ji reguliuoja visuomeninius santykius, susiklostančius organizuojant ir įgyvendinant vykdomąją valdžią, valstybinį ir viešąjį valdymą (administravimą).“[258] „Teisės mokslas teigia, kad administracinė teisė – tai valdymo teisė, arba teisės apie valdymą šaka.“[259] Anot P. Petkevičiaus, administracinė teisė – tai valdymo teisė arba teisės šaka apie valdymą, kurios reguliavimo dalykas – visuma visuomeninių santykių, kurie susiklosto valdymo procese[260]. Administracinę teisę galima vertinti kaip instrumentą, padedantį pasiekti ir užtikrinti viešojo valdymo (administravimo) bendrąją naudą, pagrįstą teisių ir pareigų vienove. „Demokratinėje visuomenėje teisė neegzistuoja kitaip, kaip tik teisių ir pareigų vienovės pavidalu, ir ta vienovė yra ne *teisės principas*, o pati šiuolaikinės teisės esmė.“[261]

„Administracinė teisė gebės atlikti savo funkcijas, jei laiku ir tinkamai reaguos į ją formuojančios aplinkos pokyčius“[262], todėl administracinė teisė turi gebėti konstitucinių principų kontrolės pagrindu reaguoti į aplinkos permainas, „įvertinti ir prireikus keisti teisinio reguliavimo priemones ir metodus pradėdama nuo administracinio teisinio reguliavimo sistemos analizės ir atnaujinimo.“[263] A. Urmonas teigia, kad konstitucinė teisė administracinei teisei yra tarsi prigimtinė teisė, nes ji įtvirtina valstybės konstitucinių institutų telkimo ir raiškos visuomenėje principus, nustato valstybinės valdžios subjektų vietą valstybės mechanizme, jų tarpusavio santykių teisinius pagrindus, žmogaus pagrindines teises ir pareigas, kurios dažniausiai įgyvendinamos valstybinio valdymo srityse. Konstitucinė teisė reguliuoja ir socialinius santykius, besiformuojančius valdymo institucijų veiklos srityse, kuriose dalyvauja valstybinės valdžios subjektai. Tad daugelį valstybinio viešojo administravimo klausimų vienu metu apima konstitucinės ir administracinės

[254] Bakaveckas, A., *Administracinė teisė: teorija ir praktika*, *supra* note 168, p. 39-40.
[255] Urmonas, A., *et al*., *Lietuvos administracinė teisė: bendroji dalis*, *supra* note 168, p. 65.
[256] Administrative Law. *A Dictionary of Law*. Oxford: Oxford University Press, 2013.
[257] Urmonas, A., *Socialinių mokslų studijos, supra* note 168, p. 281.
[258] Bakaveckas, A., *Lietuvos vykdomoji valdžia*, *supra* note 168, p. 126.
[259] Andruškevičius, A., *Administracinės teisės principai ir normų ribos*, *supra* note 168, p. 40.
[260] Lietuvos teisės pagrindai. Vilnius: Justitia, 2004, p. 133.
[261] Vaišvila, A. *Teisės teorija*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 113.
[262] Urmonas, A., *Jurisprudencija*, 2006, *supra* note 168, p. 37.
[263] *Ibid*.

teisės šakos.[264] Anot E. Šileikio, administracinė teisė – tai konkretizuota konstitucija[265]. Konstitucijos „ne tik „sukonstruoja" valdžios struktūras ir santykius tarp jų, bet ir apibrėžia specialias jų galias, atsakomybę ir jurisdikcijos ribas."[266] Šios dvi teisės šakos viena kitą papildo[267].

„Žmogus gyvena bendruomenėje ir yra nuo jos priklausomas. Matome ir girdime įvairių negerovių, susijusių su narkomanijos, nedarbo, skurdo, smurto pieš vaikus problemomis. Valstybėje jas sprendžia įvairios institucijos."[268] „Modernioje demokratinėje visuomenėje administracinės teisės sistema vertinama kaip veikianti veiksmingai tada, kai įgyvendinami tokie tikslai kaip piliečių gerovės apsauga, kultūrinė plėtra ir ekonominė pažanga"[269]. Administracinė teisė konkretizuoja įstatymų normas įstatymų įgyvendinamuosiuose teisės aktuose, kuriuos leidžia viešojo valdymo (administravimo) subjektai. Administracinės teisės problemos nagrinėjamos kartu su kitomis socialinėmis problemomis kaip bendros socialinės aplinkos sistemos dalis. Administracinė teisė negali būti uždara, turi naudotis kitų mokslų pasiekimais. Kovos su prekyba žmonėmis ir jos koordinavimo kontekste administracinė teisė taip pat glaudžiai susijusi su kitomis teisės šakomis: baudžiamąja teise, baudžiamojo proceso teise, civiline teise, civilinio proceso teise, finansų teise, mokesčių teise, darbo teise, socialinės apsaugos teise, migracijos teise, tarptautine ir ES teise ir kt., ir kitais mokslais: kriminologija, psichologija, kriminalistika, sociologija, politologija, vadyba ir kt.

Administracinės teisės normos atlieka viešojo sektoriaus administracinį teisinį reguliavimą. Jos apibrėžia viešojo valdymo (administravimo) subjektų (Vyriausybės, ministerijų, Vyriausybės įstaigų, įstaigų prie ministerijų, Respublikos Prezidentui ir Seimui atsakingų bei atskaitingų institucijų, vietos savivaldos institucijų ir kt.), tarp jų ir vienos iš trijų valstybės valdžių – vykdomosios valdžios – sistemą ir formavimo tvarką, uždavinius, funkcijas ir teises, vidinę organizacinę struktūrą, įmonių, NVO, religinių bendruomenių, įgaliotų atlikti viešojo valdymo (administravimo) funkcijas, veiklą[270]. Šio tyrimo tikslas – administracinis teisinis kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo reguliavimas. Tolesniuose šio darbo skyriuose nagrinėjamų subjektų administracinis teisinis statusas ir veikla didžia dalimi reguliuojami administracinės teisės normų. Vyriausybės nutarimai dėl specializuotų kovos su prekyba žmonėmis programų, atsakingų ministerijų nuostatų patvirtinimo, vidaus reikalų ministro įsakymai (viešojo valdymo (administravimo) subjekto administraciniai aktai) dėl koordinacinės grupės sudarymo, atsakingo asmens paskyrimo, institucijų, įstaigų ir organizacijų bendradarbiavimo susitarimai, savivaldybės tarybos sprendimai ir savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymai dėl bendradarbiavimo ir veiksmų koordinavimo kovos su prekyba žmonėmis srityje ir kiti teisės aktai laikytini administracinės teisės šaltiniais.

---

[264] Urmonas, A., *Regnum Est, supra* note 168, p. 503-504.

[265] Šileikis, E. *Alternatyvi konstitucinė teisė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003, p. 21.

[266] Pumputis, A. Konstitucijos prasmė – kaip simbolis ir kaip priemonė. *Regnum Est.* Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010, p. 182.

[267] Administrative Law. *Encyclopedia Britannica*. Vol. 1. USA: Encyclopedia Britannica, Inc., 1982, p. 90.

[268] Urmonas, A., *Regnum Est, op. cit*., p. 484.

[269] Kargaudienė, A., *supra* note 168, p. 34.

[270] Bakaveckas, A., *Administracinė teisė: teorija ir praktika*, *supra* note 168, p. 19.

Viešojo administravimo literatūroje nuo 1972 m. „viešojo valdymo“ ir „viešojo administravimo“ terminai vartojami kaip sinonimai[271], todėl ir šiame darbe šie terminai vartojami kartu, išskyrus cituojamus šaltinius, nes kai kurie mokslininkai viešąjį valdymą ir viešąjį administravimą nagrinėja atskirai. Viešojo valdymo tobulinimo 2012–2020 metų programoje viešasis valdymas apibrėžtas kaip visuma viešosios politikos nustatymo, formavimo ir (arba) dalyvavimo ją formuojant ir įgyvendinimo procesų, kuriuose dalyvaujant viešojo valdymo institucijoms ir visuomenei priimami ir įgyvendinami valdymo sprendimai ir teikiamos administracinės ir viešosios paslaugos[272]. R. A. V. Rhodes viešąjį valdymą apibūdino kaip valdymą panaudojant tinklus[273] arba vadovaujant tinklams[274]. R. O. Keohane ir J. J. S. Nye viešąjį valdymą plačiąja prasme apibrėžė kaip formalius ir neformalius procesus ir institucijas, kurie nukreipia ir sustabdo bendras grupės veiklas[275]. E. Krahmann, atsižvelgdama į subjektus ir jų sprendimų priėmimo būdą, viešąjį valdymą apibrėžė kaip struktūras ir procesus, įgalinančius viešųjų ir privačiųjų subjektų individualių poreikių ir interesų koordinavimą priimant ir įgyvendinant privalomus politinius sprendimus, kai nėra centrinės politinės valdžios[276]. J. Kooiman viešąjį valdymą įvardijo kaip viešojo ir privačiojo sektorių subjektų sąveikų, nukreiptų į socialinių problemų sprendimą ir socialinių galimybių kūrimą, visumą, kai valstybės institucijos sukuria viešojo valdymo sąveikas ir jų norminį pagrindą[277]. Viešąjį valdymą sudaro 3 elementai: valdymo koncepcija (idėjos, kurios bus įgyvendinamos instrumentais ir veiksmais)[278], valdymo instrumentai[279] ir veiksmai, tarp kurių makro lygiu įvardijamas ir koordinavimas[280]. J. Pierre ir B. G. Peters nuomone, viešasis valdymas – tai keturių komponentų kombinacija: prioritetų pristatymas visuomenei, tikslų nuoseklumas, vadovavimas ir atskaitomybė. Tradicinės viešojo valdymo priemonės yra reguliavimas, nuostatos ir subsidijos[281], viešojo valdymo procesas – tai tikslų parinkimas, sprendimų priėmimas ir instrumentų parinkimas jiems pasiekti, viešųjų ir privačiųjų resursų mobilizavimas, tikslų įgyvendinimas parinktais instrumentais ir rezultatų įvertinimas[282]. Anot K. A. Eliassen ir N. Sitter, viešasis valdymas – daug institucijų ir operacijų, susijusių su keletu vykdomosios valdžios lygių, kurių subjektai bendradarbiauja vertikaliai ir horizontaliai ir koordinuoja savo veiksmus sudarydami autonomiškus tinklus ir hierarchines organizacijas[283].

---

[271] Frederickson, H. G., *supra* note 150, p. 283.

[272] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. vasario 7 d. nutarimas Nr. 171 „Dėl Viešojo valdymo tobulinimo 2012-2020 metų programos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 22-1009.

[273] Įstaigų sistema. *Terminų žodynas internete* [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-09-02]. <http://www.zodynas.lt/terminu-zodynas/T/tinklas>.

[274] Rhodes, R. A. W., *Governing Europe, supra* note 151, p. 67.

[275] Keohane, R. O.; Nye, J. J. S., *supra* note 151, p. 202.

[276] Krahmann, E., *supra* note 152, p. 11.

[277] Kooiman, J., *supra* note 153, p. 4.

[278] *Ibid*., p. 27-44.

[279] *Ibid*., p. 50-56.

[280] *Ibid*., p. 72-75.

[281] Pierre, J.; Peters, B. G., *supra* note 154, p. 3-5.

[282] *Ibid*., p. 14-15.

[283] Eliassen, K. A.; Sitter, N., *supra* note 155, p. 106-110.

Viešasis valdymas glaudžiai susijęs su viešosios politikos įgyvendinimu[284], nagrinėja pokyčius valstybėje ir naujas socialinio koordinavimo teorijas[285], tarp jų ir politikos koordinavimo naujas formas[286]. Viešąją politiką galima apibūdinti kaip procesą, kurio komponentai yra programos nustatymas, biudžeto skyrimas, priemonių įgyvendinimas ir rezultatų įvertinimas.[287] R. M. Kelly ir D. Palumbo nuomone, šį procesą sudaro programos nustatymas, problemos apibūdinimas, sprendimų formulavimas, sprendimų įgyvendinimas ir rezultatų įvertinimas.[288] B. Chakrabarty ir P. Chand manymu, tai problemos iškėlimas, priemonių formulavimas, jų priėmimas, įgyvendinimas ir rezultatų įvertinimas.[289] Viešosios politikos įgyvendinimas – tai veiksmai ir sąveikos vykdant viešąją politiką[290]. Viešosios politikos įgyvendinimo procesą apibūdina keletas požymių. Vienas iš jų – kiekvienos politikos įgyvendinimas susijęs su kelių subjektų bendradarbiavimo pastangomis, jų abipusiu supratimu, tarpusavio veiklos koordinavimu, kai lemiamą vaidmenį vaidina lėšų skyrimas[291]. Politikos įgyvendinimo užduotis dažniausiai tenka vykdomajai valdžiai, ypač valstybės tarnautojams. XX šimtmečio 7 dešimtmečio pabaigoje – 8 dešimtmečio pradžioje hierarchinį valdymą pakeitė Naujasis viešasis valdymas – įvairių subjektų sąveikos susitarimo pagrindu be anksčiau įgyvendinimo procese vyravusių įsakymų ir kontrolės. Politikos įgyvendinimas vis daugiau reikalauja įvairių subjektų reguliaraus ir ilgalaikio bendravimo. Pastovus bendravimas ir tarimasis yra būtini efektyviam įgyvendinimui.[292] Teigtina, kad viešojo valdymo terminija tebėra paini. Viena iš problemų yra ta, kad pagrindinės viešojo valdymo sąvokos yra kilusios iš įvairių disciplinų: viešojo administravimo, politikos mokslų, ekonomikos, vadybos, sociologijos. Be to, viešasis valdymas susijęs su plačiu klausimų spektru.

Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatyme viešasis administravimas apibrėžtas kaip įstatymų ir kitų teisės aktų reglamentuojama viešojo administravimo subjektų veikla, skirta įstatymams ir kitiems teisės aktams įgyvendinti: administracinių sprendimų priėmimas, įstatymų ir administracinių sprendimų įgyvendinimo kontrolė, įstatymų nustatytų administracinių paslaugų teikimas, viešųjų paslaugų teikimo administravimas ir viešojo administravimo subjekto vidaus administravimas.[293] B. Chakrabarty B. ir P. Chand nuomone, viešasis administravimas yra politinių sprendimų pavertimo realybe instrumentas, tai vyriausybės veikla, priemonės, kuriomis realizuojami vyriausybės tikslai[294]. Anot jų, „viešasis administravimas yra politikos įgyvendinimo organizavimas“, tai procesas, kuriame dalyvauja daug kitų subjektų, todėl ypatingą dėmesį reikia skirti koordina-

[284] Gales, P. L., *supra* note 156, p. 142.
[285] Bevir, M., *supra* note 157, p. vii.
[286] Daase, C.; Friesendorf, C. Introduction: security governance and the problem of unintended consequences. *Rethinking Security Governance: the problem on unitended consequences*. Ed. Daase, C. and Friesendorf, C. London and New York: Routledge, 2010, p. 2.
[287] *International Encyclopedia of Political Science*. Vol. 4. Ed. Badie, B.; Berg-Schlosser, D.; Morlino, L. USA: SAGE Publications, Inc., 2011, p. 999.
[288] Kelly, R. M.; Palumbo, D., *supra* note 159, p. 651.
[289] Chakrabarty, B.; Chand, P., supra note 160, p. 198.
[290] Bevir, M., *op. cit*., p. 103.
[291] Chakrabarty, B.; Chand, P., *op. cit*., p. 202-203.
[292] Bevir, M., *op. cit*., p. 104.
[293] Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 77-2975 (2009 m. birželio 11 d. redakcija. *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 75-306).
[294] Chakrabarty, B.; Chand, P., *op. cit.,* p. 3-4.

vimui, nes dažnai politikos įgyvendinimą stabdo silpnas koordinavimas ir bendradarbiavimas[295]. „Viešasis administravimas buvo sukurtas kaip valstybės instrumentas tarnauti viešajam interesui".[296] V. Vilson savo žymiame darbe „Administravimo mokslas", pirmą kartą išleistame 1887 m., viešąjį administravimą apibrėžė kaip „viešosios teisės detalų ir sisteminį vykdymą".[297] Tokiame kontekste viešoji teisė gali būti apibrėžiama kaip turinti varžomąjį poveikį – nustatanti vyriausybės veiklos ribas[298]. O. E. Hughes nuomone, viešasis administravimas yra veikla, susijusi su paslaugomis visuomenei, procedūromis, politikos įgyvendinimo veiksmais ir tarnybos valdymu.[299] Viešasis administravimas apima ir vykdomąją valdžią, ir valstybinį valdymą – pagal Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 3 straipsnio 8 dalį, viešojo administravimo subjektų sistemą sudaro valstybinio administravimo, vietos savivaldos ir kiti administravimo subjektai, t.y. vietos savivaldos subjektai, kurie nėra valstybinio valdymo subjektai, taip pat įmonės, organizacijos, kurioms valstybė deleguoja vykdyti viešojo administravimo funkcijas. Administracinės teisės teorija valstybinį valdymą (administravimą) plačiąja prasme įvardija kaip visą valstybės reguliuojančią veiklą, t. y. valstybės valdymą (administravimą) įgyvendina visos valstybinės struktūros; siaurąja – kaip administracinę (vykdomosios valdžios, kitų vykdomąją tvarkomąją veiklą įgyvendinančių institucijų) veiklą.[300] „Valstybinio valdymo (administravimo) valstybinis teisinis pobūdis pasireiškia tuo, kad jo įgyvendinimo procese įgyvendinami valstybės uždaviniai ir funkcijos."[301]

A. Bakaveckas išskiria tris svarbiausias vykdomosios valdžios funkcijas: viešosios tvarkos ir visuomenės saugumo bei nacionalinio saugumo užtikrinimo, valdymo ir žmogaus teisių bei laisvių apsaugos funkcijas.[302] Nacionalinio saugumo užtikrinimas – tai „Tautos ir valstybės laisvos ir demokratinės raidos sąlygų sudarymas, Lietuvos valstybės nepriklausomybės, jos teritorinio vientisumo ir konstitucinės santvarkos apsauga ir gynimas."[303] Šią funkciją užtikrina valstybė ir jos sukurtos institucijos, piliečiai ir jų sukurtos organizacijos. Jos užtikrinimas – tai normalaus socialinio gyvenimo ir valstybinių bei nevalstybinių organizacijų veiklos pagrindas, kitų valdymo sričių (ekonomikos, finansų, kultūros, socialinio aprūpinimo ir kt.) tinkamas funkcionavimas, žmogaus, visuomenės ir valstybės saugumas. Valdymo funkcija nustato vykdomosios valdžios institucijų įgaliojimus vadovaujant įvairioms valstybės valdymo sritims. Žmogaus teisių ir laisvių apsauga – pagrindinė valstybės ir jos institucijų pareiga. Šios funkcijos – pagrindinės vykdomosios valdžios veiklos kryptys, tikslai, teisinės priemonės. Pažymėtina, kad kova su prekyba žmonėmis glaudžiai susijusi su visomis svarbiausiomis vykdomosios valdžios funkcijomis – saugumu, valdymu, žmogaus teisių ir laisvių apsauga.

---

[295] Chakrabarty, B.; Chand, P., *supra* note 160, p. 203-205.

[296] *Ibid*., p. 183.

[297] Wilson, W. The Study of Administration. *Political Science Quaterly*. 1887, 2: 197-222.

[298] Law and Administration. Ed. Drewry, G. *The SAGE Handbook of Public Administration*. Ed. Peters, B. G. and Pierre, J. London: SAGE Publications Ltd., 2012, p. 319.

[299] Hughes, O. E., *supra* note 161, p. 3

[300] Bakaveckas, A., *Lietuvos vykdomoji valdžia, supra* note 168, p. 110.

[301] *Ibid*., p. 112.

[302] *Ibid*., p. 143-145.

[303] Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo 1 straipsnio 2 dalis. *Valstybės žinio*s. 1997, Nr. 2-16.

Viena svarbiausių ar net svarbiausia[304] administracinės teisės funkcija yra reguliavimo funkcija. Jos pagrindą sudaro viešojo valdymo (administravimo) veikla. Šiai veiklai reguliuoti naudojama valdymo (administravimo) funkcija.[305] „Administracinės teisės reguliacinė funkcija – socialinių administracinių santykių ir veiklos sunorminimas, suderinimas pagal teisės normas.“[306]

Įgyvendindami viešąjį valdymą (administravimą) jiems pavestose srityse viešojo valdymo (administravimo) subjektai atlieka planavimo, organizavimo, vadovavimo, kontrolės, koordinavimo bei kitas funkcijas.[307] Viešojo valdymo (administravimo) subjektai, vykdydami jiems pavestas funkcijas kovos su prekyba žmonėmis srityje, pagal kompetenciją vykdo visas šias funkcijas. Pagrindiniai administracinio teisinio reguliavimo metodai – nurodymas, draudimas ir leidimas, bei papildomi – skatinimas ir rekomendacijos[308]. Kovos su prekyba žmonėmis ir jos koordinavimo srityje dažniausiai naudojami pagrindiniai administracinio teisinio reguliavimo metodai bei pagal juridinį pobūdį skiriami imperatyvus ir dispozityvus metodai. Ypač atkreiptinas dėmesys į dispozityvų metodą, kuris gali būti naudojamas, kai administracinės teisės normos reguliuojamų teisinių santykių dalyviams sudaro galimybę savo nuožiūra pasirinkti normoje nustatytą alternatyvų elgesio variantą, nustato tam tikrų viešojo valdymo (administravimo) klausimų sprendimo galimybę ne išleidžiant privalomą vykdyti teisės aktą, o taikant tokias priemones, kaip atitinkamų teisinių santykių dalyvių veiksmų derinimas ir koordinavimas (reguliuojant santykius tarp nepavaldžių vienas kitam viešojo valdymo (administravimo) subjektų, taip pat numato galimybę reguliuoti teisinius santykius viešojo valdymo (administravimo) srityje sudarant administracines sutartis (susitarimus)[309]. Reguliuojant horizontalius santykius viešojo valdymo (administravimo) srityje, anot A. Bakavecko, „atsiranda poreikis naudoti kitus administracinius metodus, tokius kaip institucijų tarpusavio bendradarbiavimas, atliekamų įvairių veiksmų derinimas, koordinavimas, administracinių susitarimų (sutarčių) sudarymas ir pan.“[310] „Paprastai tokio pobūdžio santykiai susiklosto viešojo valdymo (administravimo) subjektams vykdant koordinavimo bei įvairių klausimų derinimo procedūras (pavyzdžiui, keli viešojo valdymo (administravimo) subjektai kartu rengia tam tikrą teisės aktą, specialią programą ir pan.)[311].

Koordinavimas vyksta įvairiuose socialinės realybės lygiuose (net asmuo turi koordinuoti savo tikslus, motyvus, ketinimus ir veiksmus, kad pasiektų norimą rezultatą), įvairiomis koordinavimo formomis ir instrumentais, arba, anot O. E. Hughes, – metodais, kuriuos „vyriausybė naudoja savo intervencijoms“[312]: tarp federalinių, nacionalinių ir teritorinių viešojo valdymo (administravimo) subjektų, viešojo ir privačiojo sektorių subjektų, tarp nacionalinių ir tarptautinių ne pelno organizacijų ir jų koalicijų įvairiais

[304] A. Vaišvilos nuomone, „teisinio reguliavimo funkcija yra centrinė, ji integruoja, palenkia savo reikmėms visas kitas teisės funkcijas“. Žr.: Vaišvila, A. *Teisės teorija*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 188.
[305] Bakaveckas, A., *Administracinė teisė: teorija ir praktika*, *supra* note 168, p. 137.
[306] Urmonas, A., *Jurisprudencija,* 2007*, supra* note 168, p. 10.
[307] Bakaveckas, A., *Administracinė teisė: teorija ir praktika, op. cit.,* p. 138.
[308] *Ibid*., p. 162-166.
[309] *Ibid*., p. 169.
[310] *Ibid*., p. 159.
[311] *Ibid*., p. 449.
[312] Hughes, O. E., *supra* note 161, p. 24.

socialiniais, kultūriniais, ekonominiais, aplinkosaugos ir politikos klausimais, sukuriant darbo grupes, pokalbio telefonu forma, rengiant planavimo susitikimus ir pan. Pastebėtina, kad koordinavimą apsunkina arba daro jį neįmanomą efektyvios institucinės struktūros, kuri užtikrintų efektyvų bendravimą ir koordinavimą, nebuvimas, skirtingi viešojo, privačiojo ir NVO sektorių subjektų interesai bei skirtinga organizacinė kultūra (hierarchinės struktūros valstybės institucijos ir horizontalios struktūros NVO)[313]. B. Jassop nuomone, dažniausios vienas nuo kito priklausančių subjektų veiksmų koordinavimo formos viešajame valdyme yra koordinavimas apsikeitimo būdu (pavyzdžiui, rinkos anarchija), koordinavimas liepimo būdu (pavyzdžiui, valstybės, organizacijos hierarchija) ir saviorganizacija (pavyzdžiui, horizontalus atsakingų subjektų tinklas koordinuoti sudėtingų darbų atlikimą). Viešasis valdymas siaurąja prasme dažniausiai priskiriamas trečiajai koordinavimo formai.[314] B. Limanovskos ir H. Konrad nuomone, koordinavimą galima pasiekti horizontaliu bendradarbiavimu tarp to paties lygmens subjektų šalies viduje ir tarp tikslo ir kilmės šalių (NVO, prieglaudų, socialinių tarnybų, policijos, pasienio tarnybų ir t.t.), atvejo bendradarbiavimu tarp subjektų, dirbančių su įvairiais kovos su prekyba žmonėmis aspektais (vietos policijos padaliniai, pasienio tarnybos, NVO, medikų tarnybos, socialinės tarnybos ir t.t.), spręsti konkrečius atvejus, vertikaliu bendradarbiavimu tarp to paties subjekto įvairių lygmenų (policijos, pasienio tarnybos, prokuratūros ir t.t.) ir tarptautiniu bendradarbiavimu tarp kilmės ir tikslo valstybių.[315]

Atkreiptinas dėmesys į vis labiau plintančius tinklus ir tinklinį organizacijų valdymą. Tinklas – „organizacinė forma“, nepriklausomų subjektų, turinčių tam tikrą santykių formą pasiekti individualius ir dar svarbiau – bendrus tikslus, grupė, tinklo organizacijų veiklos koordinavimo būdas[316]. Tinklinio tipo koordinavimas pagrįstas tuo, kad susiję partneriai bendro tikslo siekia derybų principu, savo valia apriboja savo veikimo laisvę dėl kitų interesų ir užtikrina tam tikrą abipusį pasitikėjimą. Tinklinis organizacijų valdymas, anot P. Villiams, yra daugiasluoksnis su daug horizontalių ryšių, jį sudaro sudėtinga institucijų architektūra iš visų visuomenės sričių – viešojo, privačiojo ir trečiojo sektorių[317], o tinklinis vadovavimas yra viešojo valdymo forma, tinklui priklausančių organizacijų su įvairiais tikslais ir siekiais strategijų koordinavimas[318], tai „silpna“ viešojo valdymo forma, kuri daro įtaką subjektų strategijoms, padeda rasti sprendimą derybų ar konsultacijų metu bei inicijuojant ir skatinant subjektų sąveikos procesus.[319] K. G. Provan ir P. N. Kenis aprašo 3 tinklo valdymo formas: dalyvio valdymas, kai tinklui vadovauja patys dalyviai,

---

[313] Krahmann, E. The rise of non-state actors in security governance. *Governance, Globalization and Public Policy*. Edited by Kennett, P. UK: Edward Elgar, 2008, p. 212.

[314] Jessop, B., *supra* note 166, p. 112.

[315] Limanowska, B.; Konrad H., *supra* note 12, p. 429-430.

[316] Whelan, C. *Networks and National Security. Dynamics, Effectiveness and Organisation*. England: Ashgate Publiching Limited, 2012, p. 15; Jones; C.; Hesterly, W. and Borgatti, S. A General Theory of Network Governance: Exchange Conditions and Social Mechanisms. *The Academy of Management Review*. 1997, 22(4): 911-45.

[317] Williams, P. Collaboration in Public Policy and Practice: Perspectives on boundary spanners. Bristol: The Policy Press, 2012, p. 95.

[318] Rhodes, R. A. W. Introduction. *Managing Complex Networks: Strategies for the Public Sector*. Kickert, W. J. M.; Klijn, E. H. and Koppenjan, J. F. M. (eds.). London: Sage, 1997, p. 10.

[319] Adam, S. and Kriesi, H. The Network Approach. *Theories of the Public Process*. Ed. Sabatier, P. A. USA: Westview Press, 2007, p. 132.

nėra formalaus valdymo, gali būti centralizuoti ir decentralizuoti; vienos organizacijos valdymas, kai viena tinklo organizacija imasi lyderio vaidmens, ir tinklo administravimo organizacija, kai atskiras asmuo ar padalinys yra paskiriamas valdyti tinklą.[320] Kai kurie mokslininkai siūlo paskirti tą patį asmenį atsakingą už susijusias sritis skirtingose ministerijose (pavyzdžiui, vyriausiasis specialistas gydymo klausimams Sveikatos apsaugos ministerijoje gali būti paskirtas atsakingas ir už tokius klausimus Švietimo ministerijoje, kurios jurisdikcijoje yra Medicinos paslaugų specialistų rengimo mokykla), sudaryti jungtinį patariamąjį komitetą konsultuoti tam tikrą departamentą, kuriame dirba įvairių padalinių specialistai, sudaryti tarpžinybinius komitetus.[321] F. Bosco, V. L. di Cortemiglia ir A. Serojitdinov tarp kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo priemonių nurodė: nacionalines darbo grupes iš atsakingų valstybės institucijų atstovų (organizuoti, stebėti ir vertinti veiksmų planų prieš prekybą žmonėmis įgyvendinimą, teikti rekomendacijas tobulinti tokius planus, teisės aktus ir organizacines priemones bei plėtoti bendradarbiavimą su NVO), bendradarbiavimo susitarimus tarp policijos, prokuratūros ir NVO (įteisinti bendradarbiavimą, ypač tarp teisėsaugos agentūrų ir NVO/TO), taip pat atkreipė dėmesį į Nacionalinių aukų nukreipimo mechanizmų (bendradarbiavimo mechanizmų, kuriais valstybės subjektai vykdo savo įpareigojimus apsaugoti aukų teises ir koordinuoti savo pastangas su visuomene strateginėje partnerystėje[322]) iš atsakingų valstybės institucijų, ypač policijos bei prokuratūros, ir NVO bei tarptautinių organizacijų atstovų sukūrimo (saugoti ir ginti prekybos žmonėmis aukų teises, užtikrinti atsakingų valstybės ir NVO strateginę partnerystę saugant prekybos žmonėmis aukas ir teikiant joms reikiamą pagalbą) ir nacionalinių pranešėjų prekybos žmonėmis klausimams (rinkti ir analizuoti duomenis apie prekybą žmonėmis, stebėti veiksmų planų poveikį, informuoti vyriausybę apie situaciją ir kovos su prekyba žmonėmis rezultatus, teikti pasiūlymus tobulinti nacionalinės politikos gaires ir kovos su prekyba žmonėmis veiksmų planus) iš atsakingų valstybės institucijų paskyrimo svarbą.[323]

B. Limanovska ir H. Konrad kovai su prekyba žmonėmis koordinuoti siūlo keletą priemonių: nacionalinius kovos su prekyba žmonėmis veiksmų planus (ilgalaikius išsamius planus, apimančius visus kovos su prekyba žmonėmis aspektus, ypač į nukentėjusių vaikų apsaugą ir pagalbą jiems ir vidaus prekybą, numatančius priemones ir atsakingus subjektus, aiškius priemonių įvykdymo terminus, biudžetą bei stebėjimo ir vertinimo mechanizmus), nacionalines darbo grupes iš atsakingų valstybės institucijų, NVO ir tarptautinių organizacijų atstovų bei apmokytų planavimo, koordinavimo ir pan. specialistų, nacionalinius kovos su prekyba žmonėmis koordinatorius („sienų griovėjus“[324]) (vadovauti nacionalinei darbo grupei, remiantis nacionaliniais kovos su prekyba žmonėmis veiksmų planais, koordinuoti kovos su prekyba žmonėmis veiksmus nacionaliniu lygiu, padėti tobulinti kovos su prekyba žmonėmis sistemą ir jos koordinavimą, vadovauti kovos su prekyba žmonėmis darbo grupėms, užtikrinti koordinuotą sąveiką tarp skirtingų vyriausybės

[320] Provan, K. G. and Kenis, P. N. Modes of Network Governance: Structure, Management, and Effectiveness. *Journal of Public Administration Research and Theory*. 2008, 18(2): 229-252; Denhardt, J. V. and Denhardt, R. B. Leadership. *The SAGE Handbook of Governance*. Ed. Bevir, M. London: SAGE Publications Ltd., 2011, p. 420.

[321] Beer, S. H.; Ulam, A. B.; Spiro, H. J.; Eckstein, H.; Wahl, N., *supra* note 163, p. 245.

[322] Bosco, F.; Di Cortemiglia, V. L.; Serojitdinov, A., *supra* note 140, p. 78.

[323] *Ibid*.

[324] Daugiau žr.: Williams, P., *supra* note 317, p. 1.

subjektų, NVO ir tarptautinių organizacijų nacionaliniu ir tarptautiniu lygiu). Nacionaliniais kovos su prekyba žmonėmis koordinatoriais turėtų būti skiriami aukštas pareigas užimantys valstybės pareigūnai, kurie turėtų pakankamai galių efektyviai populiarinti nacionalines kovos su prekyba žmonomis strategijas ir koordinuoti kovos su prekyba žmonėmis pastangas ir kurie šiai veiklai galėtų skirti visą darbo laiką. Nesant pastarosios galimybės, kartu su nacionaliniu kovos su prekyba žmonėmis koordinatoriumi turėtų dirbti valstybės tarnautojų grupė, kuri padėtų vykdyti koordinatoriaus funkcijas. Koordinatoriai, paskirti iš žemesnes pareigas valstybės tarnyboje užimančių pareigūnų, negali nacionaliniu lygiu efektyviai organizuoti visų atsakingų subjektų veiksmų.[325]

Kai kuriose valstybėse koordinavimo tikslais rengiamos tarpinstitucinės programos, paskiriami programų koordinatoriai, kurių pagrindinis vaidmuo – vadovauti ir būti atsakingam už tam tikros srities geros kokybės paslaugų (produktų) teikimą. Rengiant ir įgyvendinant tarpinstitucines programas dalyvauja kelios institucijos ir lėšos numatomos iš kelių asignavimo valdytojų. Tokios programos rengimą ir įgyvendinimą koordinuoja Vyriausybės įgaliota institucija, su kuria kitos dalyvaujančios institucijos derina bendrą veiklą, susitariama dėl bendrų programos tikslų, atitinkamų uždavinių ir priemonių įgyvendinimo. Kitose valstybėse koordinavimo tikslais rengiami nacionaliniai veiksmų planai, kuriuose nurodomi uždaviniai, priemonės, ištekliai ir darbų grafikas.[326]

F. Schreier nuomone, efektyviems kovos su tarptautiniu organizuotu nusikalstamumu ir prekyba žmonėmis veiksmams reikia bendro tarpžinybinio suderinto ir gerai suplanuoto veiksmų plano. Veiksmų planavimas turi būti pagrįstas detaliu problemos ir turimų pajėgumų įvertinimu[327]. Pažymėtina, kad viena iš svarbiausių ar net svarbiausia viešojo valdymo (administravimo) subjektų kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo priemonė yra kovos su prekyba žmonėmis strategijos, kurios organizacijų sprendimams ir veiksmams suteikia nuoseklumo ir kryptingumo[328]. Strateginį planavimą „galima vertinti kaip metodą ir priemonę, padedančią apibūdinti, plėtoti ir įgyvendinti efektyvią viešojo sektoriaus administravimo veiklą, gerinti valstybės tarnautojų administracinius sugebėjimus“[329]. Viešojo valdymo (administravimo) subjektai rengia strategijas ir organizuoja jų įgyvendinimą, dažniausiai šiuos procesus koordinuoti paskiriama viena iš atsakingų ministerijų. Strategijos, programos, planai laikytini kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo priemonėmis. Koordinuoti strateginių klausimų sprendimus gali būti sudaromos strateginės darbo grupės, koordinuoti tam tikrų priemonių ar funkcijų vykdymą – specialistų darbo grupės.[330]

Tarptautinio migracijos politikos vystymo centro suburtų specialistų, parengusių nacionalinės kovos su prekyba žmonėmis gaires, nuomone, valstybių pastangos kovojant su prekyba žmonėmis bus veiksmingos, jei nacionalinėje strategijoje ir nacionaliniame veiksmų

---

[325] Limanowska, B.; Konrad, H., *supra* note 12, p. 456-457.

[326] Arimavičiūtė, M. *Viešojo sektoriaus institucijų strateginis valdymas*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2005, p. 195-308.

[327] Schreier, F., *supra* note 141, p. 231.

[328] Grant, R. M. *Contemporary Strategy Analysis*. Oxford: Blackwell, 2008, p. 4.

[329] Jančauskas, E. Strateginio planavimo metodika viešajame sektoriuje: tinkamiausių variantų paieška. *Viešojo sektoriaus institucijų administravimas.* Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2002, p. 135.

[330] Efforts to Combat Trafficking in Human Beings in the OSCE Region: Coordination and Reporting Mechanisms. 2008 Annual Report of the OSCE Special Representative and Co-ordinator for Combating Trafficking in Human Beings presented at the Permanent Council Meeting, 13 November 2008, *supra* note 3, p. 28.

prieš prekybą žmonėmis plane ar kitame teisės akte bus įtvirtinta, kad vadovaujantis vaidmuo įgyvendinant visas kovos su prekyba žmonėmis priemones ir atsakomybė už jų įgyvendinimo rezultatus pirmiausia tenka atsakingiems valstybės ir savivaldybių subjektams, kuriems yra suteikti atitinkami įgaliojimai, nacionalinius veiksmus koordinuoja nacionalinis koordinatorius ir tarpžinybinė darbo grupė, NVO aktyviai dalyvauja ir turi balsavimo teisę valstybės ir savivaldybių subjektų sudaromose darbo grupėse, į jų nuomonę atsižvelgiama priimant sprendimus, joms skiriamas pakankamas finansavimas, keičiamasi informacija ir jos motyvuoja nukentėjusius nuo prekybos žmonėmis asmenis bendradarbiauti su teisėsauga ir taip padeda užtikrinti baudžiamąjį persekiojimą[331]. Pažymėtina, kad platesnis koordinavimo metodo naudojimas kovos su prekyba žmonėmis srityje leistų užtikrinti ne tik efektyvesnę atsakingų subjektų veiklą, bet ir galėtų sumažinti šios veiklos išlaidas.

Įstatymai turi atitikti žmogaus poreikius ir interesus ir reikia užtikrinti jų įgyvendinimą. „Kad konstruktyviai veiktų įstatymas, kiti teisės aktai, būtina sukurti veiksmingą ir patikimą jų įgyvendinimo valdymo sistemą, visiškai nepriklausančią nuo atsitiktinių ir laikinų susidariusios padėties aplinkybių.“[332] Tokia sistema bus efektyvi, jei jos veiksmai bus koordinuojami. Teigtina, kad „asmenų, organizacijų ir institucijų veiksmų koordinavimas yra pagrindinis valdymo elementas.“[333] Anot A. Bakavecko, viena iš valdymo teorijos autorių išskiriamų valdymo funkcijų yra koordinavimas, t. y. „įvairių valdymo procese dalyvaujančių dalyvių suderintų veiksmų užtikrinimas“[334]. A. Bakaveckas koordinavimą apibrėžia kaip administracinės teisės normomis efektyvios ir suderintos visų subjektų, dalyvaujančių viešojo valdymo (administravimo) veikloje, sąveikos užtikrinimą arba viešojo valdymo (administravimo) subjektų veiklos derinimą bendriems viešojo valdymo (administravimo) tikslams ir uždaviniams įgyvendinti[335]. Priimant ir įgyvendinant strateginius sprendimus viešojo administravimo raidos klausimais, turi būti užtikrintas įvairių institucijų veiklos koordinavimas[336]. Anot J. Kooiman, „koordinavimas yra pagrindinis viešojo valdymo mechanizmas viešojo valdymo intervencijų lygmeniu sprendžiant sudėtingas socialines problemas.“[337] Valdymo teorijos klasikas ir administravimo teorijos autorius H. Fayolis vienas pirmųjų išskyrė administravimą kaip pagrindinę valdymo funkciją. Anot jo, administravimas – tai prognozavimas, planavimas, organizavimas, vadovavimas, koordinavimas ir kontrolė, koordinuoti – „sujungti, suvienyti ir suderinti visą veiklą ir pastangas“.[338]

Administraciniais teisiniais santykiais įgyvendinamos teisės normoje nustatytos subjektinės teisės ir juridinės pareigos. Kova su prekyba žmonėmis – valstybės pareiga, todėl pirmiausia tokius viešojo valdymo (administravimo) santykius turi inicijuoti subjektai, kuriems suteikti valdingi įgaliojimai, reikalingi pasiekti viešojo valdymo (administravimo) tikslus, užtikrinti viešuosius teisinius interesus. Administracinės teisės paskirtis – viešojo intereso apsauga. Anot A. Andruškevičiaus, „viešieji visuomenės ir valstybės interesai

[331] Guidelines for the Development and Implementation of a Comprehensive National Anti-Trafficking Response, *supra* note 123, p. 21-23.
[332] Urmonas, A., *Jurisprudencija,*2006, *supra* note 168, p. 41.
[333] Pommerening, C., *supra* note 162, p. 158.
[334] Bakaveckas, A., *Lietuvos vykdomoji valdžia*, *supra* note 168, p. 86.
[335] Bakaveckas, A., *Administracinė teisė: teorija ir praktika*, *supra* note 168, p. 138.
[336] Melnikas, B., *supra* note 168, p. 367.
[337] Kooiman, J., *supra* note 153, p. 75.
[338] Fayol, H. *Administravimas: teorija ir praktika*. Vilnius: Eugrimas, 2005, p. 27.

yra centrinė, svarbiausioji administracinės teisės kategorija“[339], o „dabartinė administracinė teisė yra tokia principų ir teisės normų visuma, kurios svarbiausioji funkcija – abipusių viešųjų interesų (lygiai akumuliuojančių ir valstybės, ir visuomenės objektyvius poreikius) užtikrinimas ir apsauga (gynimas)“[340] Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra ne kartą nurodęs, jog valstybės institucijos ir jų tarnautojai privalo užtikrinti viešąjį interesą, ginti žmogaus teises ir laisves[341]. Taigi teigtina, kad viena iš pagrindinių valstybės institucijų funkcijų – viešojo intereso apsauga. Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintos vertybės yra viešojo intereso objektai, tad valstybės institucijų atliekamą viešojo intereso apsaugos funkciją galime skirstyti pagal Konstitucijos atskiruose skirsniuose įtvirtintas vertybes, pavyzdžiui, žmogaus, visuomenės, valstybės, tautos ūkio ir darbo kaip vertybių apsaugos funkcijas ir t. t. Būtent šių vertybių apsauga bei gynyba ir yra pagrindinė valstybės institucijų funkcija. Tokiu būdu taip pat galima teigti, jog viešasis interesas administracinėje teisėje atlieka ir valdžios institucijų veiklos ribų nustatymo funkciją. Šios funkcijos norminė išraiška yra įtvirtinta Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 str. 2 d., kurioje nurodoma, jog valdžios galias riboja Konstitucija. Pažymėtina ir tai, kad pats teisinis reguliavimas tampa viešąja vertybe tuomet, kai jis atitinka viešojo intereso įgyvendinimą. A. Urmonas yra pažymėjęs, jog administracinės teisės paskirtis yra tarnauti viešiesiems interesams užtikrinant asmens apsaugą. Tarp poreikių ir interesų, tarp privačių ir viešųjų interesų yra glaudus ryšys, t. y. jie lemia vieni kitus.

Apibendrinant teigtina, kad viešojo valdymo (administravimo) institucijos ir įstaigos yra svarbiausi subjektai organizuojant ir įgyvendinant kovą su prekyba žmonėmis. Pagrindinį vaidmenį jie vaidina ir užtikrinant kovos su prekyba žmonėmis koordinavimą. Viešojo valdymo (administravimo) subjektai priima sprendimus dėl kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo, dalyvauja rengiant ir įgyvendinant teisės aktus, strategijas, programas, planus ir atskiras priemones. Šių subjektų veiklos ir jos koordinavimo analizė yra neatsiejama nuo kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo administracinių teisinių priemonių, jų planavimo, organizavimo, įgyvendinimo, stebėsenos ir vertinimo. Kova su prekyba žmonėmis – valstybės funkcija, kurią vykdo įvairių sričių viešojo valdymo (administravimo) subjektai, bendradarbiaudami su privačiojo ir NVO sektorių subjektais. Tarpsektorinio ir tarpžinybinio bendradarbiavimo efektyvumą užtikrina visų atsakingų subjektų veiksmų koordinavimas, kurį organizuoja viešojo valdymo (administravimo) subjektai. Viešojo valdymo (administravimo) subjektų administracinį teisinį statusą, veiklą bei jos koordinavimą viešajame valdyme (administravime) reguliuoja administracinės teisės normos. Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimas viešajame valdyme apibrėžtinas kaip darnios sąveikos tarp atsakingų viešojo valdymo (administravimo), privačiojo ir NVO sektorių subjektų užtikrinimas siekiant maksimalaus prekybos žmonėmis prevencijos, baudžiamojo persekiojimo ir pagalbos aukoms bei jų apsaugos rezultato.

[339] Andruškevičius, A., *Administracinės teisės principai ir normų ribos*, *supra* note 168, p. 46.

[340] *Ibid*, p. 100.

[341] Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 31 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. rugsėjo 26 d. nutarimo Nr. 1170 „Dėl cukraus rinkos reguliavimo priemonių“ 2.3, 2.4 punktų, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 12 d. Nutarimo Nr. 879 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. kovo 12 d. nutarimo Nr. 284 „Dėl baltojo cukraus gamybos kvotos nustatymo“ pakeitimo“ 2 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos cukraus įstatymo 4 straipsnio 1 daliai (2000 m. gegužės 18 d. redakcija), 2 daliai (1999 m. liepos 8 d. redakcija)“. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 62-2283.

II. TARPTAUTINIŲ INICIATYVŲ DĖL KOVOS SU PREKYBA ŽMONĖMIS KOORDINAVIMO ANALIZĖ

Politinį įsipareigojimą spręsti prekybos žmonėmis problemą rodo jau praeito šimtmečio pabaigoje ES ir tarptautiniu lygiu išleisti teisės aktai ir kiti dokumentai bei vykdytos priemonės. Nemaža šių iniciatyvų dalis skatino valstybių vyriausybes užtikrinti koordinuotus kovos su prekyba žmonėmis veiksmus ir šiuo tikslu įvairiais sprendimais stiprinti administracinius teisinius pajėgumus. ES aktyvų vaidmenį šiuose veiksmuose vaidino Europos Parlamentas, Komisija ir Taryba, tarptautiniu lygiu – tarptautinės organizacijos, ypač Europos Taryba, Jungtinės Tautos, Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacija.

2.1. ES iniciatyvų dėl kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo ypatumai

Europos Parlamentas bene pirmasis 1989 m. balandžio 14 d. rezoliucijoje dėl išnaudojimo prostitucijai ir prekybai žmonėmis[342] nurodė poreikį suformuoti bendrą kovos su išnaudojimu prostitucijai ir prekyba žmonėmis politiką visose valstybėse narėse, vėliau, 1993 m. rugsėjo 16 d. rezoliucijoje dėl prekybos moterimis[343] pakvietė valstybių narių vyriausybes kovoti su prekyba moterimis užtikrinant bendradarbiavimą tarp policijos pajėgų ir organizacijų, kurios rūpinasi aukomis, bei formuojant kovos su nelegalia imigracija politiką. ES Teisingumo ir vidaus reikalų tarybos 1993 m. lapkričio 29–30 d. rekomendacijose dėl prekybos žmonėmis prostitucijos tikslais valstybių narių vyriausybėms pirmą kartą buvo pasiūlyta išnagrinėti galimybes įkurti nacionalines koordinavimo struktūras bei atkreiptas dėmesys į tarptautinio informacijos apsikeitimo užtikrinimo svarbą[344]. Europos Parlamentas 1996 m. sausio 18 d. rezoliucijoje dėl prekybos žmonėmis[345] atkreipė dėmesį į prekybą žmonėmis kaip į tarptautinių ekonominių santykių netolygumų pasekmę, priklausančią nuo tarptautinio bendradarbiavimo politikos su besivystančiomis valstybėmis ir Centrinės ir Rytų Europos valstybėmis. 1996 m. birželio 10–11 d. Vienoje Komisija surengė Europos konferenciją dėl prekybos moterimis, kurioje ėmėsi iniciatyvos pirmą kartą suburti ekspertus, NVO, mokslininkus, teisėsaugos ir imigracijos pareigūnus bei vyriausybių ir parlamentų atstovus siekdama priimti bendrus sprendimus kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo srityje. Konferencijos rekomendacijose[346] pasiūlyta kovai su prekyba žmonėmis suteikti aukštesnę politinę svarbą bei užtikrinti tarpdisciplininškumą ir tarpžinybiškumą. Šios konferencijos rekomendacijomis Komisija rėmėsi savo vėlesniuose dokumentuose. Vienas iš jų – Komisijos komunikatas dėl prekybos moterimis seksualinio išnaudojimo tikslu KOM(96) 567 galutinis[347], kuriuo kviesta politiniams de-

[342] European Parliament Resolution on the exploitation of prostitution and trade in human beings of 14 April 1989. [1989] OJ C120/352.

[343] European Parliament Resolution on trade in women, adopted on 16 September 1993. [1993] OJ C268/141.

[344] 1993 JHA Recommendation on Trade in Human Beings for the Purposes of Prostitution. Council Press Release 10550/93 of 29-30 November 1993. Recommendation 2.

[345] European Parliament Resolution on trafficking in human beings of 18 January 1996 A4-0326/95. [1996] OJ C32/88.

[346] Recommendations from the European Conference on Trafficking in Women, Vienna, 10-11 June, 1996.

[347] Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on trafficking in women for the purpose of sexual exploitation COM(1996) 567 final of 20 November 1996 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-02]. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:1996:0567:FIN:EN:PDF>.

batams dėl konferencijos rekomendacijų įgyvendinimo. Nors, remiantis minėtos Vienos konferencijos rekomendacijomis, šiame Komunikate migracijos, teisių bendradarbiavimo, teisėsaugos veiklos, socialinės ir tarptautinės problemos nagrinėjamos atskirai, dauguma Komunikato rekomendacijų yra tarpžinybinės.[348]

Nuo 1996 m. finansuota nemažai įvairių programų, skirtų stiprinti kovą su prekyba žmonėmis ES, iš kurių keletas buvo susijusios su kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo stiprinimu. 1996 m. lapkričio 29 d. Bendrieji veiksmai 96/700/TVR dėl skatinimo ir mainų programos asmenims, atsakingiems už priemones prieš prekybą žmonėmis ir vaikų seksualinį išnaudojimą (STOP programa)[349], STOP programos lėšomis (1996–2000 m.) skatino plėtoti tarpžinybinį požiūrį į kovą su prekyba žmonėmis ir vaikų seksualiniu išnaudojimu, į mokymus ir susitikimus įtraukti visus atsakingus subjektus. STOP programos tęsinys – Stop II programa (2001–2002 m.)[350] rėmė koordinuotą kovą su prekyba žmonėmis ir vaikų seksualiniu išnaudojimu įtraukiant įvairių sričių atsakingus subjektus ir sukuriant specialistų tinklą organizuoti mokymus bei apsikeitimo programas ir keistis informacija. Tarybos 1998 m. patvirtinta Falcone programa, įgyvendinta 1998–2002 m., skatino tarpžinybinio bendradarbiavimo koordinavimą kovojant su organizuotu nusikalstamumu teisėkūros ir praktiniu lygiu bei mokslinių tyrimų ir metodų panaudojimo šioje srityje koordinavimą[351]. Koordinuotą kovą su prekyba žmonėmis įtraukiant įvairių sričių atsakingus specialistus rėmė AGIS programa (2003–2007)[352] ir kt.

1997 m. vasario 24 d. Bendrieji veiksmai 97/154/TVR dėl kovos su prekyba žmonėmis ir seksualiniu vaikų išnaudojimu[353] pabrėžė kiekvienos valstybės narės pareigą užtikrinti tinkamą už kovą su prekyba žmonėmis atsakingų subjektų veiksmų koordinavimą, skatino įtraukti atsakingus įvairių sričių specialistus bei taikyti įvairias drausmės palaikymo formas. 1997 m. balandžio 24–26 d. Hagoje priimtoje Ministrų deklaracijoje[354] pažymėta, kad su prekyba moterimis galima kovoti tik visiems atsakingiems subjektams bendradarbiaujant nacionaliniu, Europos ir tarptautiniu lygiu ir koordinuojant jų veiksmus. 1997 m.

---

[348] Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on trafficking in women for the purpose of sexual exploitation COM(1996) 567 final of 20 November 1996, p. 8 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-02]. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:1996:0567:FIN:EN:PDF>.

[349] Joint Action 96/700/JHA of 29 November 1996, adopted by the Council pursuant to Article K.3 of the Treaty on European Union, establishing an incentive and exchange programme for persons responsible for combating trade in human beings and the sexual exploitation of children (STOP). [1996] OJ L322/7.

[350] Council Decision of 28 June 2001 establishing a second phase of the programme of incentives, exchange, training and cooperation for persons responsible for combating trade in human beings and the sexual exploitation of children (Stop II) (2001/514/JHA). [2001] OJ L186/7.

[351] Joint Action of 19 November 1998 adopted by the Council, on the basis of Article K.3 of the Treaty on European Union, establishing a programme of exchanges, training and cooperation for persons responsible for action to combat organised crime (Falcone programme) (98/245/JHA). [1998] OJ L99/8.

[352] Council Decision of 22 July 2002 establishing as framework programme on police and judical cooperation in criminal matters (AGIS) (2002/630/JHA). [2002] OJ L203/5.

[353] Joint Action 97/154/JHA of 24 February 1997 adopted by the Council on the basis of Article K.3 of the Treaty on European Union concerning action to combat trafficking in human beings and the sexual exploitation of children. [1997] OJ L63/2.

[354] The Hague Ministerial Declaration on European Guidelines for Effective Measures to Prevent and Combat Trafficking in Women for the Purpose of Sexual Exploitation. Ministerial Conference under the Presidency of the European Union, The Hague, 24–26 April 1997 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-02]. <http://legislationline.org/documents/action/popup/id/ 8747>.

spalio 2 d. pasirašytos (įsigaliojo 1999 m. gegužės 1 d.) Amsterdamo sutarties, iš dalies pakeičiančios ES sutartį, Europos Bendrijų steigimo sutartis ir tam tikrus su jomis susijusius aktus, VI antraštinėje dalyje[355] skatinama imtis skubių veiksmų kovojant su prekyba žmonėmis, ypač stiprinti bendradarbiavimą baudžiamųjų reikalų srityje ir atsakingų padalinių veiksmų koordinavimą. Atsakingų institucijų veiksmų koordinavimo svarba nusikaltimų tyrimo ir baudžiamojo persekiojimo srityse pabrėžiama ir Teisingumo ir vidaus reikalų tarybos 1998 m. gruodžio 3 d. patvirtintame Tarybos ir Komisijos veiksmų plane, skirtame įgyvendinti Amsterdamo sutarties nuostatas laisvės, saugumo ir teisingumo srityje[356]. 1997 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento priimtoje rezoliucijoje dėl prekybos moterimis seksualinio išnaudojimo tikslams[357] valstybės narės skatinamos vykdyti aktyvią koordinuotą politiką įgyvendinant prisiimtus įsipareigojimus, suvienyti įvairių sričių specialistus ir užtikrinti tarpministerinį koordinavimą, o žiniasklaida skatinama pranešti apie prostitucijos atvejus, galinčius būti susijusius su prekyba moterimis.

1998 m. gruodžio 9 d. Komisijos komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui dėl tolesnių kovos su prekyba moterimis veiksmų KOM (98) 726 galutinis[358] tarp pagrindinių politikos principų nurodė, kad bet kurios kovos su prekyba moterimis politikos prioritetas turi būti pagalba ir parama „šio sunkaus ir žeminančio žmogaus teisių pažeidimo aukoms“ ir kad ši kova bus efektyvi tik bendradarbiaujant visiems atsakingiems subjektams ir koordinuojant jų veiksmus, nukreiptus prieš visą šio reiškinio grandinę, nacionaliniu ir tarptautiniu lygiu bei imantis adekvačių prevencinių, represinių bei paramos aukoms priemonių. 1999 m. spalio 15–16 d. Tamperės Europos Tarybos išvadose[359] pabrėžiama, kad pirmiausia reikia kovoti su tais, kurie vykdo prekybą žmonėmis ir ekonominį migrantų išnaudojimą, bendros definicijos bei sankcijos pirmiausia turi būti numatytos už prekybą žmonėmis, vaikų seksualinį išnaudojimą ir aukštųjų technologijų nusikaltimus. Šias išvadas 2000 m. birželio 19–20 d. paskatino įgyvendinti Europos Vadovų Taryba[360].

Europos Parlamentas 2000 m. gegužės 19 d. rezoliucijoje dėl Komisijos komunikato „Dėl tolesnių priemonių kovojant su prekyba moterimis“[361] ragino valstybes nares ir kandidates tobulinti koordinavimą nacionaliniu lygiu. Tarybos 2003 m. gegužės 8 d. išvados dėl Briuselio deklaracijos dėl prekybos žmonėmis prevencijos ir kovos su ja[362], priimtos

[355] Treaty of Amsterdam amending the Treaty of European Union, the Treaties establishing the European Communities and related acts. [1997] OJ C340/1.

[356] Action Plan of the Council and the Commission on How Best to Implement the Provisions of the Treaty of Amsterdam on an Area of Freedom, Security and Justice of 3 December 1998. [1999] OJ C19/1.

[357] Resolution on the Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on trafficking in women for the purpose of sexual exploitation COM (96)0567 – C4 -0638/96 of 16 December 1997 A4-0372/1997. [1998] OJ C14/39.

[358] Communication from the Commission to the Council and the European Parliament COM (98) 726 final of 9.12.1998 „For further actions on the fight against trafficking in women“. [2001] OJ 59/307.

[359] Presidency Conclusions. Tampere European Council, 15–16 October 1999 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-02]. <http://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm>.

[360] Presidency Conclusions. Santa Maria da Feira European Council, 19-20 June 2000 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-02]. <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/00200-r1.en0.htm>.

[361] European Parliament resolution on the communication from the Commission to the Council and the European Parliament "For further actions in the fight against trafficking in women" (COM(1998) 726 + C5-0123/1999 + 1999/2125(COS)) A5-0127/2000 of 19 May 2000. [2000] OJ C59/307.

[362] Brussels Declaration of 2002 on preventing and combating trafficking in human beings. Council Conclusions of 8 May 2003 (2003/C 137/01). [2003] OJ C137/1.

Europos konferencijoje, vykusioje 2002 m. rugsėjo 18–20 d., paminėtinos kaip ypač reikšmingos, kadangi jos tapo ES pastangų kovoti su prekyba žmonėmis gairėmis. Remiantis jomis, buvo formuluojamos vėlesnės priemonės, tarp jų ir Europos Komisijos ekspertų grupės kovos su prekyba žmonėmis klausimams sukūrimas[363]. Briuselio deklaracijoje tarptautinė bendruomenė, įskaitant vietos, regiono ir vyriausybės lygmens institucijas, NVO, tarptautines ir tarpvyriausybines organizacijas ir ES institucijas, buvo kviečiama priimti prekybos žmonėmis iššūkius ir imtis nuoseklių veiksmų nacionaliniu, Europos ir tarptautiniu lygiu. Europos Vadovų Tarybos 2004 m. lapkričio mėn. patvirtintos Hagos programos[364] įžangoje pabrėžiama, kad ypač „saugumo srityje didėja vidaus ir išorės dimensijos koordinavimo bei darnos reikšmė ir šio koordinavimo bei darnos turi būti toliau aktyviai siekiama“, ir Taryba bei Komisija paskatintos 2005 m. parengti veiksmų planą, skirtą užtikrinti migracijos srautų valdymą ir sukurti prekybos žmonėmis prevencijai ir kovai su ja skirtus bendrus standartus, geriausią praktiką ir mechanizmus. Komunikate „Kova su prekyba žmonėmis: integruota strategija ir pasiūlymai dėl veiksmų plano KOM(2005) 514 galutinis[365], kuriuo siekta dar labiau sustiprinti ES ir jos valstybių narių įsipareigojimą kovoti su prekyba žmonėmis, koordinavimui ir bendradarbiavimui skirtas visas skyrius. Jame akcentuojama, kad reikia tinkamų koordinavimo ir bendradarbiavimo struktūrų, ES institucijos ir valstybės narės turėtų toliau bendradarbiauti su atitinkamomis tarptautinėmis organizacijomis, pvz., Europos Taryba, Jungtinėmis Tautomis, Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacija, ir ES turėtų visapusiškai pasinaudoti Europos Tarybos patirtimi, kai būtina imtis jos kompetencijai priklausančių veiksmų, nustatyti tinkamus koordinavimo ir bendradarbiavimo mechanizmus. Taip pat Komunikate atkreiptas dėmesys į prekybą vaikais ir į poreikį šią problemą nuodugniai tirti, taip pat remti savivaldybes, kurios turi priverstinio vaikų darbo problemą (įskaitant išnaudojimo darbe atvejus, elgetavimą, kišenvagystes ir prostituciją), ir užtikrinti, kad nacionaliniai ir regioniniai strateginiai dokumentai padėtų stiprinti kovą su veiksniais, sudarančiais palankias sąlygas prekybai vaikais, pavyzdžiui, gimimų neregistravimas ar sąlygų įgyti pagrindinį išsilavinimą nebuvimas. ES plano dėl prekybos žmonėmis prevencijai ir kovai su ja skirtų geriausios praktikos, standartų ir procedūrų[366] 2 punkte pabrėžiama, kad supratimas apie prekybos žmonėmis mastą ir pobūdį, įskaitant pamatines priežastis kilmės šalyse ir veiksnius paskirties šalyse, kurie sudaro palankias sąlygas prekybai žmonėmis, išnaudojimo formas, konkrečias su prekyba susijusias asmenų grupes, aukas ir prekeivius žmonėmis bei sąsajas su kitomis nusikalstamomis veikomis, yra prekybos žmonėmis prevencijos ir kovos su ja strategijos pagrindas; 3 punkte nurodoma, kad valstybės narės turėtų užtikrinti atitinkamų mechanizmų, kurie leistų anksti identifikuoti ir nukreipti pagalbai asmenis, tapusius prekybos žmonėmis aukomis, sukūrimą ir turėtų stengtis sukurti, pagal savo nacionalines tradicijas, aplinkybes ir praktiką, tinkamą vyriausybės kovos su

[363] Ekspertų grupė sukurta Komisijos 2003 m. kovos 25 d. sprendimu 2003/209/EB ([2003] OJ L79/25). Komisijos prašymu pirmą savo nuomonę ši ekspertų grupė pateikė 2004 m. gruodžio 22 d. (žr. toliau).

[364] Hagos programa: laisvės, saugumo ir teisingumo stiprinimas Europos Sąjungoje (2005/C 53/01). [2005] OJ C53/1.

[365] Komisijos 2005 m. spalio 18 d. komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai KOM (2005) 514 galutinis „Kova su prekyba žmonėmis – integruota strategija ir pasiūlymai dėl veiksmų plano“ [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-02]. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0514:FIN:LT:PDF>.

[366] ES planas dėl prekybos žmonėmis prevencijai ir kovai su ja skirtų geriausios praktikos, standartų ir procedūrų. [2005] OL C311/1.

prekyba žmonėmis koordinavimo struktūrą, kad būtų koordinuojama ir vertinama nacionalinė politika ir užtikrinamas tinkamas elgesys su nukentėjusiais asmenimis. ES plano dėl prekybos žmonėmis prevencijai ir kovai su ja skirtų geriausios praktikos, standartų ir procedūrų veiksmų lentelėje prie nacionalinių koordinavimo struktūrų priskirti nacionaliniai pranešėjai.[367]

2007 m. spalio 18 d. Komisija inicijavo ES kovos su prekyba žmonėmis dienos paminėjimą ir surengė tarptautinę konferenciją „Laikas veikti", kurios tikslas – paskatinti imtis priemonių užkirsti kelią prekybai žmonėmis ir apsaugoti aukas nacionaliniu, Europos ir tarptautiniu lygiu.[368] Jos metu aptartas ES dokumentas apie prekybos žmonėmis aukų identifikavimą ir nukreipimą pagalbai[369] ir valstybės narės pakviestos sukurti nacionalinį mechanizmą iš bendradarbiaujančių valstybės institucijų ir NVO. Remiantis šiomis rekomendacijomis, parengtos Tarybos išvados dėl prekybos žmonėmis[370], kuriose pabrėžiama, jog svarbu prekybos žmonėmis reiškinį „vertinti globaliu ir multidisciplininiu požiūriu, bendradarbiaujant visiems susijusiems veikėjams ir suinteresuotiems subjektams, įskaitant atitinkamus pilietinės visuomenės veikėjus Europoje ir už jos ribų". 2007 m. Lisabonos sutarties[371] 63a straipsnis įtvirtino, kad „Sąjunga kuria bendrą imigracijos politiką, kuria siekiama visais etapais užtikrinti veiksmingą migrantų srautų valdymą, palankų režimą teisėtai valstybėse narėse gyvenantiems trečiųjų šalių piliečiams bei neteisėtos imigracijos ir prekybos žmonėmis prevenciją ir sustiprintas kovos su jomis priemones." Pagal 61 straipsnį, „Sąjunga stengiasi užtikrinti aukštą saugumo lygį prevencijos bei kovos su nusikalstamumu, rasizmu ir ksenofobija priemonėmis, taip pat policijos ir teisminių institucijų bei kitų kompetentingų valdžios institucijų veiklos koordinavimo ir bendradarbiavimo priemonėmis, taip pat tarpusavyje pripažįstant teismo sprendimus baudžiamosiose bylose, o prireikus derinant baudžiamuosius įstatymus."

Deklaracijoje dėl prekybos žmonėmis, priimtoje ES Ministrų konferencijoje „Link globalių ES veiksmų prieš prekybą žmonėmis", skirtoje paminėti Trečiąją ES Kovos su prekyba žmonėmis dieną 2009 m. spalio 19–20 d.[372], pritraukusioje daugiau kaip 600 dalyvių, nurodoma, kad kova su prekyba žmonėmis turi apimti visus teisingumo ir vidaus reikalų aspektus, be to, prekyba žmonėmis dėl savo kilmės ir sudėtingumo reikalauja nuoseklių veiksmų ne tik teisingumo ir vidaus reikalų, bet ir kitose politikos srityse. Dėl šių priežasčių konferencijos deklaracijoje vietos, regionų ir valstybės institucijos, NVO ir tarp-

[367] ES planas dėl prekybos žmonėmis prevencijai ir kovai su ja skirtų geriausios praktikos, standartų ir procedūrų. [2005] OL C311/1.

[368] First EU Anti Trafficking Day on 18 October 2007 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-02]. <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/entity.action;jsessionid=6H2tRZKL0c6GvTnyNxtmFQRSxDVPdfd1LL06vnJgv80lk1zY5v7b!-656 776111?path=EU+Policy%2FFirst+EU+Anti-Trafficking+Day>.

[369] Recommendations on identification and referral to services of victims of trafficking in human beings [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-03-03]. <http://www.humantrafficking.org/uploads/publications/council_eur_08_ rec_identi_0408.pdf>.

[370] Council conclusions on trafficking in human beings adopted by the JHA Council on 8-9 November 2007.

[371] Lisabonos sutartis, iš dalies pakeičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos bendrijos steigimo sutartį, pasirašyta Lisabonoje 2007 m. gruodžio 13 d. (įsigaliojo 2009 m. gruodžio 1 d.). [2007] OL C306/1.

[372] 2009 October Declaration on Combating Trafficking in Human Beings concluded at the EU Ministerial Conference – Towards Global EU Action against Trafficking in Human Beings, which took place on 19-20 October 2009 to mention the third EU Anti Trafficking Day [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-02]. <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/download.action?nodePath=/EU+Policy/2009+Declaration+on+Trafficking+in+Human+Beings_en.pdf &fileName=2009+Declaration+on+Trafficking+in+Human+Beings_en.pdf>.

tautinės bei kitos organizacijos ir ES institucijos bei agentūros buvo kviečiamos kovoti su šio tarptautinio nusikaltimo iššūkiais visais įmanomais aspektais bei užtikrinti nuoseklią politiką bei koordinuotą jos įgyvendinimą įtraukiant visus atsakingus subjektus kilmės, tranzito ir tikslo valstybėse. Konferencija Ketvirtajai ES kovos su prekyba žmonėmis dienai paminėti „Link tarpdisciplininio metodo užkardyti prekybą žmonėmis, patraukti baudžiamojon atsakomybėn prekeivius žmonėmis ir apsaugoti aukas“, vykusi 2010 m. spalio 18–19 d.[373], skatino užtikrinti, kad visų atsakingų subjektų kovos su prekyba žmonėmis veiksmai būtų grįsti keturiais „C“[374]. Konferencijos išvadose kviečiama imtis koordinuotų ir nuoseklių kovos su prekyba žmonėmis veiksmų visose susijusiose srityse užtikrinti prevenciją, aukų apsaugą, baudžiamąjį persekiojimą ir plėtoti partnerystę tarp visų atsakingų subjektų. Konferencijoje „ES šalys narės ir agentūros kartu imasi kovos su prekyba žmonėmis ir aukų apsaugos“, skirtoje paminėti Penktąją ES kovos su prekyba žmonėmis dieną 2011 m. spalio 18 d., ES teisingumo ir vidaus reikalų agentūrų vadovai pasirašė bendrą deklaraciją[375] sutardami bendradarbiauti užtikrinant koordinuotą, vientisą ir nuoseklią kovą su prekyba žmonėmis su ES valstybėmis narėmis, ES institucijomis ir kitais partneriais, tarp jų ir NVO bei kitomis organizacijomis.

2008 m. Komisijos darbo dokumento „ES plano dėl prekybos žmonėmis prevencijai ir kovai su ja skirtų geriausios praktikos, standartų ir procedūrų įgyvendinimo įvertinimas ir stebėsena“[376] 1 skyriuje, kuriame nagrinėjama kovos su prekyba žmonėmis politikos padėtis valstybėse narėse ir Norvegijoje, atkreipiamas dėmesys į nacionalinius koordinavimo mechanizmus pažymint, kad nacionalinis koordinavimas kiekvienoje šalyje vykdomas skirtingai, daugelyje šalių paskirta tarpinstitucinė koordinavimo įstaiga, todėl vyriausybės lygmeniu vykdoma kova su prekyba žmonėmis apima kelias sritis, taip pat pažymėta, kad stebėsenos sistemos ne visur sukurtos: dvi valstybės (Olandija ir Švedija) paskyrė nacionalinius pranešėjus, aštuonios valstybės (Belgija, Bulgarija, Čekija, Danija, Jungtinė Karalystė, Kipras, Portugalija ir Suomija) sukūrė lygiaverčius mechanizmus, todėl ši padėtis gali turėti neigiamos įtakos duomenų kokybei, tarp trečio skyriaus išvadų nurodomas poreikis „stiprinti tyrimo ir baudžiamojo persekiojimo koordinavimą“. Tarybos dokumente dėl ES išorės veiksmų prieš prekybą žmonėmis sustiprinimo[377] raginama ES kovos su prekyba

[373] Belgian Presidency Conclusions from the Conference „Towards a multidisciplinary approach to prevention of trafficking in human beings, prosecution of traffickers and protection of victims” [Brussels, 18–19 October 2010] of 27 January 2011 (5725/11 GENVAL 4 MIGR 12) [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-02]. <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/download.action?nodePath=/EU+Policy/Presidency+Conclusions+of+Anti-Trafficking+Day+conference+2010.pdf&fileName=Presidency+Conclusions+of+Anti-Trafficking+Day+confer ence+2010.pdf>.

[374] Angl. Communication, Cooperation, Confidence in a Comprehensive way; liet. bendravimas, bendradarbiavimas, pasitikėjimas ir nuoseklumas.

[375] 5th EU Anti-Trafficking Day. Joint statement of the Heads of the EU Justice and Home Affairs Agencies [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-02]. <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/download.action?nodePath=/EU+Policy/joint_statement_final_18_oct_2011.pdf&fileName=joint_statement_final_18_oct_2011.pdf>.

[376] Komisijos 2008 m. spalio 17 d. darbo dokumentas KOM (2008) 657 galutinis „ES plano dėl prekybos žmonėmis prevencijai ir kovai su ja skirtų geriausios praktikos, standartų ir procedūrų įgyvendinimo įvertinimas ir stebėsena“ [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-02]. <http://register.consilium.europa.eu/pdf/lt/08/st14/st14602. lt08.pdf>.

[377] Action Oriented Paper on strengthening the EU external dimension on action against trafficking in human beings 11450/5/09 REV 5 of 19 November 2009 adopted by the Council on 30 November 2009 (6865/10 CRIMORG 38 JAIEX 22 RELEX 163 JAI 168), p. 12 [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-02-03]. <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/09/st11/st11450-re05.en09.pdf>.

žmonėmis portalą *www.national-rapporteurs.eu* naudoti visų atsakingų subjektų, įskaitant ir trečiąsias valstybes, regionus ir organizacijas tarptautiniu lygmeniu, tinklaveikos, informacijos apsikeitimo ir veiksmų koordinavimo tikslais. 2009 m. patvirtinta 2010–2014 metų strateginė programa „Stokholmo programa – atvira ir saugi Europa piliečių labui ir saugumui“[378] pabrėžė, kad ES turi būti formuojama kovos su prekyba žmonėmis politika, kuri stiprintų ES ir valstybių narių pastangas kovos su prekyba žmonėmis srityje plėtojant atsakingų subjektų bendradarbiavimą ir užtikrinant jų veiksmų koordinavimą ES ir su išorės partneriais.

ES vidaus saugumo strategijoje[379] pažymėta, kad reikia sumažinti grėsmes, įskaitant ir prekybą žmonėmis, stiprinant planavimą, programavimą ir padarinių valdymą, darbo programas, strategijas bei konkrečių veiksmų programas. Komisijos 2010 m. lapkričio 22 d. Komunikate Europos Parlamentui ir Tarybai „ES vidaus saugumo strategijos įgyvendinimas. Penki žingsniai kuriant saugesnę Europą“ KOM(2010) 673 galutinis[380] prekyba žmonėmis minima prie sunkių nusikaltimų ir organizuoto nusikalstamumo, pabrėžta, kad pirmasis žingsnis iš penkių kuriant saugesnę Europą – išardyti tarptautinius nusikaltėlių tinklus. Šiuo tikslu visų sektorių ir skirtingų lygmenų institucijos turėtų veikti išvien, kad apsaugotų ekonomiką, o iš nusikalstamos veikos gautą pelną reikėtų veiksmingai atsekti ir konfiskuoti. Visapusiškas ir integruotas požiūris į kovą su prekyba žmonėmis, ypač užtikrinant nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis asmenų teises ir jų apsaugą, įtvirtintas Direktyvoje 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičiančioje Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR[381]. Ja siekiama geresnės prevencijos, baudžiamojo persekiojimo ir aukų teisių apsaugos, kad su kiekviena prekybos forma būtų kovojama pačiomis veiksmingiausiomis priemonėmis. Šio teisės akto preambulės 29 eilutėje pažymima: atsižvelgiant į Stokholmo programą ir siekiant sukurti bendrą Sąjungos strategiją kovai su prekyba žmonėmis, kuria būtų toliau stiprinami Sąjungos ir valstybių narių įsipareigojimai bei pastangos užkirsti kelią prekybai žmonėmis ir su ja kovoti, valstybės narės turėtų padėti vykdant kovos su tokia prekyba koordinatoriaus[382] užduotis, įskaitant koordinavimo ir darnumo stiprinimą, kad būtų išvengta Sąjungos institucijų ir agentūrų veiklos bei valstybių narių ir tarptautinių veikėjų veiklos dubliavimosi, prisidėti prie jau esančios Sąjungos politikos ir strategijos kovai su prekyba žmonėmis stiprinimo arba naujos politikos ir strategijos kūrimo, bei ataskaitų teikimo Sąjungos institucijoms, 11 straipsnyje ES šalys narės skatinamos imtis būtinų priemonių,

[378] Stokholmo programa – atvira ir saugi Europa piliečių labui ir saugumui. Briuselis: Europos Vadovų Taryba, 2009 m. gruodžio 10–11d. [2010] OL C115/1.

[379] ESs vidaus saugumo stategija. Liuksemburgas: ES leidinių biuras, 2010, p. 16. (Priimta 2010 m. vasario 25–26 d. Teisingumo ir vidaus reikalų tarybos posėdyje, patvirtinta 2010 m. kovo 25–26 d. Europos Vadovų Tarybos susitikime).

[380] Komisijos 2010 m. lapkričio 22 d. Komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai „ES vidaus saugumo strategijos įgyvendinimas. Penki žingsniai kuriant saugesnę Europą“, COM (2010) 673 galutinis [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-03]. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0673:FIN:LT:PD F>.

[381] Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. balandžio 5 d. direktyva 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR. [2011] OL L101/1.

[382] ES kovos su prekyba žmonėmis koordinatorė, kurią 2010 m. paskyrė Komisija, siekdama sustiprinti kovos su prekyba žmonėmis koordinavimą ES lygiu, pradėjo dirbti 2011 m. kovo mėn. Viena iš jos užduočių – nedelsiant užtikrinti nuoseklų ir darnų strateginį planavimą ES lygmeniu ir su tarptautinėmis organizacijomis bei trečiosiomis šalimis, kad ši problema būtų sprendžiama visapusiškai.

kad sukurtų tinkamus ankstyvo aukų nustatymo, pagalbos ir paramos joms mechanizmus ir užtikrinti valstybės institucijų ir NVO bendradarbiavimą tarp sričių ir sektorių. 2012 m. birželio 19 d. Komisijos priimtoje Prekybos žmonėmis panaikinimo ES strategijoje 2012–2016 m., kuria siekiama padėti ES valstybėms narėms perkelti į nacionalinę teisę ir įgyvendinti Direktyvą 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičiančią Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR[383], papildyti ES bei trečiųjų šalių, tarptautinių organizacijų ir visuomenės pastangas bei sudaryti nuoseklų dabartinių ir būsimų iniciatyvų pagrindą, nustatyti prioritetus ir užpildyti spragas, pažymima, kad prekybos žmonėmis politika turi būti daugiasritė ir nuosekli, ją formuojant turi dalyvauti įvairesnė nei anksčiau veikėjų grupė, kurią turėtų sudaryti policijos pareigūnai, pasieniečiai, imigracijos ir prieglobsčio tarnybų darbuotojai, prokurorai, advokatai, teisėjai, teismo personalas, būsto, darbo, sveikatos, socialinės ir saugos inspektoriai, pilietinės visuomenės organizacijų atstovai, socialiniai ir jaunimo darbuotojai, vartotojų teisių organizacijų nariai, profesinių sąjungų atstovai, laikinojo darbo agentūrų darbuotojai, įdarbinimo agentūrų ir konsulinių bei diplomatinių įstaigų personalas, taip pat globėjai ir kiti teisėti atstovai, paramos vaikams ir aukoms tarnybų darbuotojai, savanoriai ir konfliktinėse situacijose pasirengę dirbti asmenys[384]. Net trimis iš penkių šios strategijos prioritetais siekiama gerinti atsakingų subjektų bendradarbiavimą, jų veiklos koordinavimą ir kovos su prekyba žmonėmis politikos derinimą kovojant su prekyba žmonėmis ES lygmeniu, su tarptautinėmis organizacijomis ir trečiosiomis šalimis, įtraukiant NVO ir privačias įmones ir kartu koordinuojant mokymo poreikius, taip pat 2012 m. sukuriant nacionalinius ir tarpvalstybinius aukų nukreipimo pagalbai mechanizmus (atsakingos valstybės narės ir Komisija) ir 2015 m. ES tarpvalstybinio aukų nukreipimo mechanizmo modelį (atsakinga Komisija), sudarant nacionalines daugiasrites teisėsaugos tarnybas (atsakingos valstybės narės, vykdoma), 2013 m. ES pilietinės visuomenės organizacijų ir paslaugų teikėjų forumą[385] (atsakinga Komisija) ir 2014 m. Europos įmonių kovos su prekyba žmonėmis koaliciją (atsakinga Komisija), 2013 m. stiprinant ES veiklos koordinavimo mechanizmą siekiant remti neoficialų nacionalinių pranešėjų ar lygiaverčių mechanizmų tinklą (atsakingos Komisija ir valstybės narės).[386]

Europos Komisijos ekspertų grupė kovos su prekyba žmonėmis klausimams Nuomonėje dėl konferencijos „Kova su prekyba žmonėmis: politika ir geroji praktika

[383] Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. balandžio 5 d. direktyva 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR. [2011] OL L101/1.

[384] Komisijos 2012 m. birželio 19 d. komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui KOM (2012) 286 galutinis „Prekybos žmonėmis panaikinimo ES strategija 2012–2016 m.“, p. 5–6.

[385] 2013 m. gegužės mėnesį inicijuotas ES pilietinės visuomenės forumas prieš prekybą žmonėmis susivienijo daugiau nei 100 pilietinės visuomenės organizacijų, dirbančių žmogaus, vaikų, moterų teisių, lyčių lygybės, migrantų teisių ir prieglobsčio srityse ES, nacionaliniu ar vietos lygiu. European Commission. Together against trafficking in human beings. Commission launches EU Civil Society Platform against trafficking in human beings [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-07-28]. <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/entity.action;jsessionid=6QTDR0sGw2DtRCHGnKvDJQgQryPWjgZ1b206wFs8J9wTnDGDtnK5!909126266?path=EU+Policy%2FCommission_launches_Platform>.

[386] Komisijos 2012 m. birželio 19 d. komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui KOM (2012) 286 galutinis „Prekybos žmonėmis panaikinimo ES strategija 2012–2016 m.“, p. 13.

Europoje“[387] taip pat atkreipė dėmesį į kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo užtikrinimo svarbą: bendradarbiavimas ir koordinavimas tarp visų atitinkamų subjektų, įskaitant netradicinius subjektus, kaip darbo inspektoriai ir visuomeninės organizacijos, tiriant prekybos žmonėmis nusikaltimus ir vykdant baudžiamąjį persekiojimą, turi būti skatinamas nacionaliniu ir Europos lygiu. Šios ekspertų grupės 2004 m. gruodžio 22 d. ataskaitoje[388] pabrėžiamas bendradarbiavimo ir koordinavimo poreikis kovos su prekyba žmonėmis srityje, atkreipiant dėmesį, kad saugumo politikoje reikia atsižvelgti ir į nacionalinių sienų apsaugą, ir į asmens apsaugą, o žmogaus saugumo užtikrinimas turi būti vyriausybės vykdomos saugumo politikos sudėtinė dalis. Ataskaitos 3.6. skyriuje, kuris skirtas tik bendradarbiavimo ir koordinavimo mechanizmams, nurodoma, kad turi būti paskirtas nacionalinis kovos su prekyba žmonėmis koordinatorius, siūlytina aukštas pareigas užimantis nacionalinės valdžios ar vienos iš ministerijų atstovas, kuris organizuotų reguliarius apskritojo stalo susitikimus ir jiems vadovautų, nes apskritojo stalo principas leis sukurti nacionalinių, regioninių ir tarptautinių struktūrų tinklus efektyviai keistis informacija ir užtikrins grįžtamąjį ryšį; taip pat turi būti plėtojami ir įgyvendinami nacionalinė kovos su prekyba žmonėmis strategija ir veiksmų planai bei užtikrinami jų įgyvendinimo stebėsena ir vertinimas. Remiantis Europos Komisijos ekspertų grupės kovos su prekyba žmonėmis klausimams 2004 m. gruodžio 22 d. ataskaita parengtame kovos su prekyba žmonėmis priemonių ES vertinime[389] atkreiptas dėmesys į holistinės, koordinuotos ir integruotos kovos su prekyba žmonėmis poreikį, teisėsaugos strategijų ir pagalbos aukoms bei rizikos grupėms ir jų socialinės integracijos suderinimą, pabrėžiant, kad trijose svarbiausiose kovos su prekyba žmonėmis srityse (prevencijoje, aukų apsaugoje ir baudžiamajame persekiojime) efektyvumą užtikrins daugiafunkcinė įvairių sričių specialistų grupė ir kad valstybės narės turi užtikrinti, kad skirtingos problemos būtų sprendžiamos koordinuotai ir nukreiptos į tikslą – užkardyti prekybą žmonėmis ir apsaugoti aukas bei suvienodinti valstybių narių kovos su prekyba žmonėmis politiką ir prioritetus, susijusius su imigracija ir su priemonėmis, skirtomis užtikrinti žmogaus saugumą, bei užtikrinti efektyvų įvairių atsakingų vyriausybės subjektų ir NVO veiksmų nacionaliniu lygiu ir tarp valstybių koordinavimą. Europos Komisijos ekspertų grupės kovos su prekyba žmonėmis klausimams nuomonėje Nr. 1/2010 nurodoma, kad specifiniai ES kovos su prekyba žmonėmis prioritetai yra jos koordinavimas ir vertinimas, bei pabrėžiama, kad nacionaliniai

---

[387] Opinion of the Experts Group on Trafficking in Human Beings of the European Commission in Connection with the Conference „Tackling Human Trafficking: Policy and Best Practices in Europe“ and its Related Documents [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-02]. <http://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=6&ved=0CEAQFjAF&url=http%3A%2F%2Flegislationline.org%2Fdownload%2Faction%2Fdownload%2Fid%2F1559%2Ffile%2F60ceac7ab202ee5c7d88a0a1c8fa.pdf&ei=bI2VUra3DqT8yAPqpIH4Aw&usg=AFQjCNHMxDGcXFscccVNetjjTQJjcOglP>.

[388] European Commission. Report of the Experts Group on Trafficking in Human Beings. Brussels, 22 December 2004, p. 73 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-02]. <http://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1& source=web&cd=2&ved=0CCwQFjAB&url=http%3A%2F%2Flegislationline.org%2Fdownload%2Faction%2Fdownload%2Fid%2F1562%2Ffile%2Fb19d37999f379c5c741029fcb086.pdf&ei=cZKVUs67NfT2ygPLooDgAQ&usg=AFQjCNE-saqh7vP33q-umTo7Q8Ld4ikzxg>.

[389] Dotridge, M. Measuring Responses to Trafficking in Human Beings in the European Union: an Assessment Manual. EU Anti-trafficking Day – Brussels 18 October 2007 [interaktyvus]. European Commission, 2007 [žiūrėta 2013-10-03]. <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/download.action?nodePath=/EU+Policy/Indicators+on+trafficking+in+EU+2007_en.pdf&fileName=Indicators+on+trafficking+in+EU+2007_en.pdf&fileType=p d>.

kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo mechanizmai kasmet Komisijai turi pranešti apie nacionalinius prioritetus, kuriais remiantis identifikuojami bendri ES prioritetai[390]. Europos Komisijos ekspertų grupės kovos su prekyba žmonėmis klausimams nuomonės Nr. 7/2010 dėl pasiūlymo Europos strategijai ir prioritetiniams veiksmams kovojant su prekyba žmonėmis ir ją užkardant bei apsaugant parduotų ir išnaudotų žmonių teises preambulėje nurodyti pagrindiniai šių veiksmų principai – užtikrinti, kad kiekviena valstybė narė turėtų nacionalinį kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo mechanizmą bei nacionalinį aukų nukreipimo pagalbai mechanizmą, kuriais valstybės subjektai vykdytų savo įsipareigojimus saugoti prekybos žmonėmis aukų teises.[391] Nuomonėje taip pat pažymima, kad kovojant su prekyba žmonėmis ir apsaugant aukų teises esminės svarbos yra kovos su prekyba žmonėmis koordinavimas ir politikos įgyvendinimo įvertinimas, todėl kiekviena valstybė narė turi turėti nacionalinį kovos su prekyba žmonėmis veiksmų planą, kurį rengia, jo įgyvendinimą koordinuoja ir vertina nacionalinis kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo mechanizmas, sudarytas iš visų atsakingų ministerijų ir kitų subjektų, tarp jų ir NVO, atstovų[392].

2.2. Tarptautinių organizacijų iniciatyvų dėl kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo ypatumai

Europos Taryba. Europos Taryba ir jos Vadovaujantis komitetas dėl moterų ir vyrų lygybės (CDEG) tapo aktyvūs kovos su prekyba moterimis ir priverstine prostitucija srityje nuo 1991 m. rugsėjo mėnesio, kai surengė seminarą dėl veiksmų prieš prekybą moterimis, o 1993 m. CDEG įkūrė įvairių sričių specialistų grupę dėl veiksmų prieš prekybą moterimis ir priverstinę prostituciją, kuri 1994 m. CDEG pateikė prioritetinių veiksmų sąrašą. Šie veiksmai buvo inkorporuoti į veiksmų planą, kurį parengė CDEG pakviestas konsultantas.[393] Europos Tarybos Ministrų komiteto 1991 m. rugsėjo 9 d. rekomendacijos Nr. R (91) 11 dėl vaikų ir jaunų žmonių seksualinio išnaudojimo, pornografijos bei prostitucijos ir prekybos jais preambulėje šalys narės buvo skatinamos harmonizuoti naciona-

[390] Opinion No. 1/2010 of the Group of Experts of the European Commission on Priority Actions in view of the revision and/or further implementation of the EU Plan on best practices, standards and procedures for combating and preventing trafficking in human beings (THB) (2005/C311/01) and ANNEX: Table of Priority Measures for a new European Anti-Trafficking Action Plan, p. 4 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-02]. <http://ec.europa.eu/ home-affairs/doc_centre/crime/docs/opinion_expert_group_10_xx_xx_en.pdf>.

[391] Opinion No 7/2010 of the Group of Experts on Trafficking in Human Beings of the European Commission on the Proposal for a European Strategy and Priority Actions on combating and preventing trafficking in human beings (THB) and protecting the rights of trafficked and exploited persons, p. 3 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-03]. <http://lastradainternational.org/lsidocs/EU%20experts%20group%20Opinion%20No%207.pdf>.

[392] Opinion No 7/2010 of the Group of Experts on Trafficking in Human Beings of the European Commission on the Proposal for a European Strategy and Priority Actions on combating and preventing trafficking in human beings (THB) and protecting the rights of trafficked and exploited persons, p. 7 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-02]. <http://lastradainternational.org/lsidocs/EU%20experts%20group%20Opinion%20No%207.pdf>.

[393] Daugiau žr.: Twenty-Five Years of Council of Europe Action in the Field of Equality between Women and Men. Strasbourg: Council of Europe: Maria Regina Tavares da Silva, 30 May 2002 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-02]. <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/03themes/gender-equality/EG(2002)5_en.pdf>.

linius įstatymus dėl vaikų ir jaunų žmonių seksualinio išnaudojimo ir tobulinti nacionalinių ir tarptautinių veiksmų koordinavimą ir efektyvumą.[394] Europos Tarybos Parlamentinė Asamblėja 1997 m. balandžio 23 d. rekomendacijoje Nr. 1325[395] Ministrų komitetui rekomendavo parengti konvenciją dėl prekybos moterimis ir priverstinės prostitucijos, kurioje būtų numatytos priemonės stiprinti kovos su prekyba moterimis koordinavimą ir bendradarbiavimą šioje srityje bei jos įgyvendinimo kontrolės ir tolesnių veiksmų koordinavimo Europos lygiu mechanizmas. Europos Tarybos Ministrų komitetas Rekomendacijoje Nr. R (2000) 11 dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis seksualinio išnaudojimo tikslais[396] šalis nares kvietė imtis koordinuotų tarpžinybinių veiksmų, įtraukiant atitinkamus socialinių ir administracinių tarnybų, prokuratūros ir teismo, muitinės, teisėsaugos ir migracijos bei NVO subjektus, ir sukurti kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo mechanizmą. Europos Tarybos konvencijoje dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis Nr. 197[397], kurios vienas iš tikslų – sudaryti pažangų prekybos žmonėmis aukų ir liudytojų apsaugos ir pagalbos mechanizmą, pabrėžiama, kad nacionalinė veikla bus efektyvi, kai kovos su prekyba žmonėmis priemonės apims įvairius sektorius ir patirtį. Šioje konvencijoje įtvirtinta, kad šalys imasi priemonių „sukurti ar stiprinti nacionalinį įvairių įstaigų, atsakingų už prekybos žmonėmis prevenciją ir kovą su ja, koordinavimą“ (5 straipsnis) bei „užtikrinti savo vyriausybės departamentų ir kitų viešųjų įstaigų, kovojančių su prekyba žmonėmis, politinės strategijos ir veiksmų koordinavimą“, prireikus steigiant „koordinuojančias įstaigas“, ir fizinius ar juridinius asmenis specialiai parengti kovai su prekyba žmonėmis ir saugoti aukas (29 straipsnis), taip pat skatinti valdžios institucijas ir valstybės pareigūnus bendradarbiauti ir kurti strateginę partnerystę su NVO, kitomis atitinkamomis organizacijomis ir pilietinės visuomenės atstovais (35 straipsnis).

Jungtinės Tautos. Jungtinių Tautų 2002 m. rekomendacijose dėl nusikaltimų prevencijos[398] pažymima, kad nusikaltimų prevencija yra strategijos ir priemonės, kuriomis siekiama sumažinti nusikaltimų riziką ir jų galimą žalą asmenims ir visuomenei, įskaitant nusikaltimų baimę, ir kuriomis daroma įtaka nusikaltimų priežastims. Nusikaltimų prevencija turi būti vykdoma vadovaujantis šiais principais: vyriausybės lyderystė nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygiu, socialinė ir ekonominė plėtra ir nusikaltimų prevencijos integravimas į šį procesą, ypatingą dėmesį skiriant pažeidžiamoms žmonių grupėms, vaikams, šeimoms ir jaunimui, bendradarbiavimas ir partnerystė tarp viešojo sektoriaus ir NVO, visuomenės bei verslo įmonių, pakankamas finansavimas ir atskaitomybė, žinių apie nu-

[394] Council of Europe's Recommendation No. R (91) 11 of 9 September 1991 concerning sexual exploitation, pornography and prostitution of, and trafficking in, children and young adults [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-03]. <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=5 72467&SecMode=1&DocId=597998&Usage=2>.

[395] Recommendation 1325 (1997) adopted by the Parliamentary Assembly of the Council of Europe on 23 April 1997 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-02]. <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta97/EREC1325.htm>.

[396] Recommendation No. R (2000) 11 of the Committee of Ministers to member states of the Council of Europe on action against trafficking in human beings for the purpose of sexual exploitation adopted by the Committee of Ministers on 19 May 2000, at the 710th meeting of the Ministers' Deputies [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-03]. <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=355371>.

[397] Europos Tarybos konvencija dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 96-4916.

[398] Guidelines for the Prevention of Crime, Annex to ECOSOC Resolution 2002/13 [interaktyvus]. United Nations, 2002 [žiūrėta 2014-03-02]. <https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/crime prevention/resolution_2002-13.pdf>.

sikaltimus panaudojimas, įstatymų laikymasis, atsižvelgimas į nacionalinio, vietos ir tarptautinio organizuoto nusikalstamumo ryšius bei strategijų diferencijavimas atsižvelgiant į vyrų ir moterų bei pažeidžiamų žmonių grupių poreikius. Jungtinių Tautų vyriausiojo žmogaus teisių komisaro biuras[399] rekomenduoja laikytis trijų prekybos žmonėmis prevencijos principų: užkirsti kelią poreikiui kaip pamatinei prekybos žmonėmis priežasčiai, šalinti žmonių pažeidžiamumo priežastis ir užtikrinti, kad pareigūnai nedalyvautų prekybos žmonėmis nusikaltimuose, bei rekomenduoja prekybos žmonėmis prevencijos strategijas kurti remiantis praktika ir tikslia informacija. Jungtinių Tautų konvencijoje prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą[400] įtvirtinta, kad valstybės, laikydamosi savo vidaus teisinių ir administracinių sistemų, glaudžiai bendradarbiauja siekdamos padidinti teisėsaugos veiksmų efektyvumą kovojant su nusikaltimais (27 straipsnis). Pagal 2000 m. Jungtinių Tautų protokolą dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, prevencijos, sustabdymo bei baudimo už vertimąsi ja, papildantį Jungtinių Tautų Organizacijos konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą,[401] kiekviena šio protokolo šalis narė „svarsto galimybes įgyvendinti priemones, užtikrinančias fizinę, psichologinę ir socialinę prekybos žmonėmis aukų reabilitaciją, įskaitant, jei reikia, bendradarbiavimą su NVO, kitomis atitinkamomis organizacijomis ir kitomis pilietinės visuomenės grupėmis“ (6 straipsnis), prekybos žmonėmis prevencija „prireikus apima bendradarbiavimą su NVO, kitomis atitinkamomis organizacijomis bei kitomis pilietinės visuomenės grupėmis“ (9 straipsnis), „teisėsaugos, imigracijos ar kitos atitinkamos institucijos prireikus bendradarbiauja tarpusavyje ir keičiasi informacija vadovaudamosi vidaus teisės normomis“ (10 straipsnis)[402]. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijoje šalys narės skatinamos imtis visų reikiamų teisinių, administracinių ir kitų priemonių šioje konvencijoje pripažintoms

[399] Recommended principles and guidelines on human rights and human trafficking. Office of the High Commissioner for Human Rights, 2002 [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-03-02]. <http://www.ohchr.org/ Documents/Publications/Traffickingen.pdf>.

[400] Jungtinių Tautų konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą. *Valstybės žinios*. 2002-05-22, Nr. 51-1933. (Lietuvoje įsigaliojo 2002 m. gegužės 22 d.)

[401] Protokolas dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, prevencijos, sustabdymo bei baudimo už vertimąsi ja, papildantis Jungtinių Tautų Organizacijos konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą. *Valstybės žinios*. 2003-05-21, Nr. 49-2166. (Lietuvoje įsigaliojo 2003 m. gegužės 21 d.)

[402] Prekybos žmonėmis panaikinimo ES strategijoje 2012–2016 m. pažymima, kad ne visos valstybės narės ratifikavo Jungtinių Tautų protokolą dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, prevencijos, sustabdymo bei baudimo už vertimąsi ja, papildantį Jungtinių Tautų Organizacijos konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą, ir Europos Tarybos konvenciją dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis Nr. 197, „tačiau turėtų tai padaryti“. Ekspertų grupė savo 2004 m. gruodžio 22 d. ataskaitoje nurodo, kad 2000 m. Jungtinių Tautų protokolas dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, prevencijos, sustabdymo bei baudimo už vertimąsi ja, papildantis Jungtinių Tautų Organizacijos konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą, atkreipia dėmesį į bendradarbiavimą tarp teisėsaugos, imigracijos ir kitų atitinkamų tarnybų keičiantis informacija (10 straipsnis) ir saugant sienas (11 straipsnis), tačiau toks ribotas bendradarbiavimas neapima visų reikalingų sričių, kuriose skirtingi subjektai turėtų bendradarbiauti kovodami su prekyba žmonėmis visose jos stadijose. Report of the Experts Group on Trafficking in Human Beings. Brussels: European Commission, 22 December 2004, p. 71 [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-03-03]. <http://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=2&ved=0CCwQFjAB&url=http%3A%2F%2Flegislationline.org%2Fdownload%2Faction%2Fdownload%2Fid%2F1562%2Ffile%2Fb19d37999f32Fb19d37999f379c5c741029fcb086.pdf&ei=cZKVUs67NfT2ygPLooDgAQ&usg=AFQjCNEsaqh7vP33q-umTo7Q8Ld4ikzxg>.

teisėms įgyvendinti (4 straipsnis)[403]. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos fakultatyvinis protokolas dėl vaikų pardavimo, vaikų prostitucijos ir vaikų pornografijos pabrėžia, kad šalys narės priima įstatymus, administracines priemones, socialinę politiką ir programas, skirtus užkirsti kelią šiame protokole paminėtiems nusikaltimams, taip pat įgyvendina ir skleidžia juos, ypatingą dėmesį skirdamos vaikų, kurie ypač pažeidžiami tokiomis veikomis, apsaugai (9 straipsnis)[404]. Jungtinių Tautų Komisija dėl moterų padėties 2005 m. kovo 11 d. rezoliucijoje[405] atkreipė dėmesį į diskriminavimą dėl lyties ir kvietė vyriausybes aktyvesniam bendradarbiavimui su NVO rengiant ir įgyvendinant programas, tarp jų ir skirtas suteikti pagalbą aukoms, o verslo subjektus, ypač turizmo sektoriaus ir interneto paslaugų teikėjus, kvietė priimti elgesio kodeksus ir bendradarbiauti su valstybės institucijomis ir NVO siekiant užkirsti kelią prekybai žmonėmis ir apsaugoti aukas. 2010 m. liepos 30 d. Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja priėmė Jungtinių Tautų Globalų veiksmų prieš prekybą žmonėmis planą[406], kuriame šalys narės sutarė priimti ir įgyvendinti nuoseklią prekybos žmonėmis prevencijos politiką ir programas nacionaliniu lygiu, regionuose ir tarp regionų užkirsti kelią visoms prekybos žmonėmis formoms. Jungtinių Tautų 2012 metų ataskaitoje dėl prekybos žmonėmis[407] nurodoma, kad, siekiant kovoti su prekyba žmonėmis, jos tarptautiniu ir nacionaliniu organizuoto nusikalstamumo komponentu, pagrindinis reikalavimas yra kovos su prekyba žmonėmis koordinavimas ir bendradarbiavimas.

Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacija. Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos 2000 m. Vienos Ministrų Tarybos sprendime Nr. 1 pabrėžiama, kad prekyba žmonėmis reikalauja išsamesnio ir labiau koordinuoto atsako iš šalių ir tarptautinės bendruomenės bei nuoseklesnio požiūrio ir daugiau bendradarbiavimo, ypač tarp kilmės, tranzito ir tikslo valstybių[408]. 2002 m. Deklaracijoje dėl prekybos žmonėmis, priimtoje Porto mieste, atkreipiamas dėmesys į nacionalinių strategijų, kurios suvienytų kovos su prekyba žmonėmis pastangas ir sustiprintų nacionalinius, tarptautinius ir regioninius subjektus šioje srityje, poreikį, nurodant, kad tai gali būti pasiekta sudarant ministerijų atstovų grupes ir paskiriant nacionalinius koordinatorius arba organizuojant kitokias grupes ar mechanizmus[409]. 2006 m. Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos Ministrų

---

[403] Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija. *Valstybės žinios*. 1995-07-21, Nr. 60-1501. (Lietuvoje įsigaliojo 1995 m. liepos 22 d.)

[404] Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos fakultatyvinis protokolas dėl vaikų pardavimo, vaikų prostitucijos ir vaikų pornografijos. *Valstybės žinios*. 2004-07-13, Nr. 108-4037. (Lietuvoje įsigaliojo 2004 m. rugsėjo 5 d.)

[405] Resolution of the UN Commission on the Status of Women (CSW) of 11 March 2005 on Eliminating Demand for Trafficked Women and Girls for All Forms of Exploitation [interaktyvus]. United Nations, 2005 [žiūrėta 2013-10-03]. <http://2001-2009.state.gov/g/tip/rls/ fs/2005/43630.htm>.

[406] United Nations Global Plan of Action against Trafficking in Persons adopted by the General Assembly on 30 July 2010 Resolution A/64/L.64 [interaktyvus]. United Nations, 2010 [žiūrėta 2013-09-10]. <http://www.unodc.org/documents/human-trafficking/United_Nations_Global_Plan_of_Action_to_Combat_Trafficking_in_Persons.pdf>.

[407] Global Report on Trafficking in Persons 2012. Vienna: UNODC, 2012, p. 90.

[408] Vienna Ministerial Council Decision No. 1, 2000 [interaktyvus]. OSCE, 2000 [žiūrėta 2014-03-03]. <http://www.osce.org/pc/42708>.

[409] Declaration on Trafficking in Human Beings, adopted by Ministerial Council in Porto, 7 December 2002 [interaktyvus]. OSCE, 2002 [žiūrėta 2013-10-04]. <http://www.osce.org/pc/42708>.

tarybos priimtame sprendime Nr. 14/06[410] šalys narės buvo skatinamos imtis visapusiškos kovos su visų formų prekyba žmonėmis stiprinant nacionalines, regionines ir tarptautines struktūras, teisėsaugos, darbo inspekcijų, socialinės apsaugos skyrių, medicinos įstaigų, imigracijos ir pasienio tarnybų, visuomeninių organizacijų, aukų paramos tarnybų ir verslo įmonių bei kitų subjektų bendradarbiavimą ir veiksmų koordinavimą, atsižvelgiant į lyčių pažeidžiamumą ir šiuo tikslu sukuriant nacionalinius aukų nukreipimo mechanizmus bei paskiriant nacionalinius koordinatorius. 2003 m. priimtas Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos kovos su prekyba žmonėmis veiksmų planas[411] numatė nacionalinių aukų nukreipimo mechanizmų sukūrimą atsakingų subjektų bendradarbiavimo pagrindu, užtikrinant strateginę partnerystę ir veiksmų koordinavimą. 2005 m. liepos 7 d. patvirtintas „Priedas prie ESBO kovos su prekyba žmonėmis veiksmų plano: imtis specialių prekybos vaikais aukų apsaugos ir pagalbos poreikių“[412] nacionaliniu lygiu rekomendavo sukurti nacionalinius kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo ir aukų nukreipimo mechanizmus ir bendradarbiaujant su visuomeninėmis organizacijomis atsižvelgti į specialius nukentėjusiųjų vaikų poreikius ir užtikrinti, kad jie būtų nukreipti reikiamai pagalbai. Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos specialiosios kovos su prekyba žmonėmis koordinatorės[413] 2008 m. ataskaitoje pažymima, kad koordinuoti kovos su prekyba žmonėmis pastangas yra sudėtinga. Nacionaliniai koordinavimo mechanizmai yra atsakingi už konkrečių kovos su prekyba žmonėmis pastangų ir priemonių įgyvendinimo koordinavimą bei pozityvaus bendradarbiavimo nacionaliniu ir tarptautiniu lygmeniu skatinimą. Pagrindinis nacionalinio koordinavimo mechanizmo tikslas yra organizuoti bendras šalies pastangas taip, kad būtų pasiekti efektyviausi ir reikšmingiausi kovos su prekyba žmonėmis rezultatai, todėl šie mechanizmai turi integruoti įvairias misijas, kompetencijas, pareigas, įgaliojimus, patirtį ir požiūrius į vieną suderintą viziją. Kad tinkamai veiktų, nacionalinis koordinavimo mechanizmas turi turėti bendrą kryptį, apibrėžtą šalių teisės aktuose ir (arba) nacionaliniuose veiksmų prieš prekybą žmonėmis planuose. Pastarieji turi būti rengiami dalyvaujant nacionaliniam pranešėjui arba lygiaverčiam mechanizmui, remtis moksliniais tyrimais ir studijomis. Nacionalinių mechanizmų struktūra turi užtikrinti konkrečių kovos su prekyba žmonėmis tikslų pasiekimą, įskaitant: pasiekti, kad kova su prekyba žmonėmis būtų Vyriausybės prioritetas (tai turi atspindėti pakankami finansiniai ir žmogiškieji ištekliai ir efektyvūs veiksmai), vadovauti tobulinant įstatymus, politiką ir praktiką, vadovauti užtikrinant efektyvų ir tinkamą įstatymų, politikos bei praktikos įgyvendinimą, integruoti strategijas ir veiklas, užtikrinti, kad kovos su prekyba žmonėmis iniciatyvos turėtų bendrą viziją ir neprieštarautų vienos kitoms, pasiekti maksimalų pozityvų investicijų poveikį kovojant su prekyba žmonėmis, informuoti ir šviesti Vyriausybę ir visuomenę apie prekybą žmonėmis ir užkirsti kelią pastan-

[410] Brussels Ministerial Council Decision No. 14/06: Enhancing Efforts to Combat in Human Beings Including for Labour Exploitation, through a Comprehensive and Proactive Approach. 5 December 2006 [interaktyvus]. OSCE, 2006 [žiūrėta 2013-10-04]. <http://www.osce.org/mc/23048>.

[411] OSCE Action Plan to Combat Trafficking in Human Beings. Decision No. 557 of 24 July 2003 [interaktyvus]. OSCE, 2003 [žiūrėta 2013-10-02]. <http://www.osce.org/pc/42708>.

[412] Addendum to the OSCE Action Plan to Combat Trafficking in Human Beings: Addressing the Special Needs of Child Victims of Trafficking for Protection and Assistance. Decision No. 685 of 7 July 2005 [interaktyvus]. OSCE, 2005 [žiūrėta 2013-10-02]. <http://www.osce.org/pc/15932>.

[413] Skiriama nuo 2004 m.

gų dubliavimui.[414] 2013 m. gruodžio 6 d. priimtas „Priedas prie ESBO kovos su prekyba žmonėmis veiksmų plano: po vienos dekados“[415] šalis nares skatino į mokymo programas kovos su prekyba žmonėmis klausimais komerciniams vežėjams įtraukti temas, supažindinančias su prekybos žmonėmis prevencijos priemonėmis, tarp jų ir su šių veiksmų koordinavimu tarp komercinių vežėjų ir teisėsaugos institucijų bei kitų mechanizmų, taip pat, kiek įmanoma, nacionaliniu lygmeniu išplėsti įvairių sričių specialistų partnerystę ir sukurti nacionalinį aukų nukreipimo mechanizmą, kuris palengvins valstybės institucijų, NVO, profesinių sąjungų ir kitų subjektų, atsakingų už kovos su diskriminacija programų vykdymą ir moterų, vaikų, etninių grupių, nacionalinių ir kitų mažumų bei migrantų teisių apsaugą, dialogą ir bendradarbiavimą, prekybos žmonėmis aukų identifikavimą ir nukentėjusių bei galinčių nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenų teisių apsaugą.

Pagrindinio ES dokumento kovos su prekyba žmonėmis srityje – 2011 m. balandžio 5 d. priimtos Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičiančios Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR,[416] 19 straipsnis ES valstybėms narėms įtvirtina prievolę imtis „būtinų priemonių nacionalinių pranešėjų sistemai ar lygiaverčiams mechanizmams sukurti. Tokių mechanizmų užduotys, be kita ko, yra analizuoti prekybos žmonėmis tendencijas, vertinti kovos su prekyba žmonėmis rezultatus, taip pat rinkti statistinius duomenis glaudžiai bendradarbiaujant su atitinkamomis šioje srityje veikiančiomis pilietinės visuomenės organizacijomis, ir teikti informaciją“. Šios direktyvos 20 straipsnyje nurodyta, kad „valstybės narės palengvina Kovos su prekyba žmonėmis koordinatoriaus užduočių vykdymą. Visų pirma valstybės narės perduoda koordinatoriui 19 straipsnyje nurodytą informaciją, kuria remdamasis jis prisideda prie Komisijos kas dvejus metus rengiamos Pažangos, padarytos kovojant su prekyba žmonėmis, ataskaitos.“ Kituose tarptautiniuose dokumentuose[417] taip pat pabrėžiama nepriklausomo nacionalinio pranešėjo paskyrimo, kokybiškų duomenų apie prekybą žmonėmis surinkimo, kovos su prekybos žmonėmis priemonių įgyvendinimo stebėsenos ir vertinimo ir svarba. Iš tiesų tikslinga parengti ir įdiegti bendrą rodiklių sistemą centralizuotai kaupti depersonali-

[414] Efforts to Combat Trafficking in Human Beings in the OSCE Area: Co-ordination and Reporting Mechanisms. 2008 Annual Report of the OSCE Special Representative and Co-ordinator for Combating Trafficking in Human Beings presneted at the Permanent Council Meeting, 13 November 2008, *supra* note 3, p. 25.

[415] Addendum to the OSCE Action Plan to Combat Trafficking in Human Beings: One Decade Later. Decision No. 1107 of 6 December 2013 [interaktyvus]. OSCE, 2013 [žiūrėta 2014-02-02]. <http://www.osce.org/pc/109532>.

[416] Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. balandžio 5 d. direktyva 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR. [2011] OL L 101/1.

[417] 1997 Hagos Ministrų deklaracija dėl Europos efektyvių priemonių užkirsti kelią prekybai moterims seksualiniam išnaudojimui ir kovos su ja; 2000 m. gruodžio 13 d. buvo priimta Jungtinių Tautų Konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą; 2005 m. gegužės 16 d. Europos Tarybos Konvencija dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis; Jungtinių Tautų Globalus planas dėl kovos su prekyba žmonėmis, kurį Generalinė Asamblėja priėmė 2010 m. rugpjūčio 12 d.; Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos veiksmų planas dėl kovos su prekyba žmonėmis, kuriam Ministrų taryba pritarė 2003 m. gruodžio 2 d., 2009 m. TMO ir Austrijos federalinės vidaus reikalų ministerijos duomenų dėl prekybos žmonėmis rinkimo, įskaitant palyginamuosius rodiklius, gairės, Europos Komisijos ekspertų grupės kovos su prekyba žmonėmis klausimams 2004 m. gruodžio 22 d. ataskaita, Aiškinamoji ataskaita dėl Europos Tarybos konvencijos dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis ir kt.

zuotus duomenis apie prekybą žmonėmis vienoje institucijoje ir šį procesą galėtų organizuoti nacionalinis pranešėjas prekybai žmonėmis[418]. Šalys šį klausimą sprendė įvairiai[419].

2.3. Tarptautinių iniciatyvų dėl kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo stipriosios ir silpnosios pusės

Stipriosios pusės. Tarptautinės iniciatyvos dėl kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo valstybėms pateikė keletą svarbių nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo gairių.

Kovos su prekyba žmonėmis politika. Kovos su prekyba žmonėmis užtikrinimas turi būti politinis prioritetas, formuluojamas remiantis moksliniais tyrimais ir ES kovos su prekyba žmonėmis politika, kad „įgalintų nacionalinę valdžią imtis atitinkamų veiksmų“[420] ir užtikrintų žmogaus teisių apsaugą. Kovos su prekyba žmonėmis politikos nuostatos turi apibrėžti tarpsektorinio ir tarpžinybinio bendradarbiavimo ir atsakingų subjektų veiksmų koordinavimo tarptautinės bei vidaus prekybos žmonėmis prevencijos, baudžiamojo persekiojimo bei aukų apsaugos kryptis. Jos turi koreliuoti su migracijos, švietimo, darbo, lyčių lygybės, moterų padėties stiprinimo, nusikalstamumo prevencijos, saugumo ir kitomis politinėmis nuostatomis. Kovos su prekyba žmonėmis politikos nuostatoms įgyvendinti valstybė turi skirti pakankamus žmogiškuosius, finansinius ir kitus išteklius.

---

[418] Sirgedienė R., *supra* note 146, p. 1639.

[419] 2000 m. Nyderlandų Karalystėje įkurtas nepriklausomo nacionalinio pranešėjo prekybai žmonėmis biuras, kuris renka informaciją iš fizinių ir juridinių asmenų, teikiančių pagalbą nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis, ir rengia rekomendacijas, kaip efektyviau organizuoti kovos su prekyba žmonėmis veiksmus. Nacionalinis pranešėjas turi galimybę matyti policijoje ir prokuratūroje vykdomų tyrimų medžiagą, gauti informaciją iš tarptautinių organizacijų. Metinėse ataskaitose, kurios viešai prieinamos, pateikiama informacija apie atitinkamus teisės aktus, prevencines priemones, tyrimus, jų rezultatus ir suteiktą pagalbą nukentėjusiems asmenims. National rapporteur on Trafficking in Human Beings and Sexual Violence against Children [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-03-04]. <http://www.dutchrapporteur.nl/about/>; Švedijos Karalystės Vyriausybės sprendimu šią funkciją šioje valstybėje vykdo Policijos departamentas: renka ir analizuoja informaciją apie prekybą žmonėmis, kitų nusikaltimų sąsajas su šiuo nusikaltimu, rengia šio nusikaltimo prevencijos ir kovos su juo rekomendacijas. Ši informacija pateikiama metinėse ataskaitose. Europa. Together against Trafficking in Human Beings. Sweden [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-03-04]. <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/National+Rapporteurs/Sweden/;jsessionid=ps1mTV9c3nthS77rHPpTLZ05l06YTB3XYYg57NSJQTNFtJKDBLD3!-204 37635>; Latvijoje nacionaliniu kovos su prekyba žmonėmis koordinatoriumi paskirtas Vidaus reikalų ministerijos pareigūnas, kuriam pavesta rinkti informaciją apie prekybą žmonėmis, rengti metinę ataskaitą Ministrų kabinetui. Europa. Together against Trafficking in Human Being. Member States. Latvia [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-03-03]. <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/NIP/Latvia>; Suomijoje mažumų kontrolierė 2009 metais buvo paskirta ir nacionaline pranešėja prekybos žmonėmis klausimams. Suomijos Respublikos mažumų kontrolieriaus ir Nacionalinio diskriminavimo tribunolo įstatyme numatyta, kad mažumų kontrolierius, vykdydamas nacionalinio pranešėjo prekybos žmonėmis klausimams funkcijas: vykdo situacijos, nacionalinių įstatymų veiksmingumo be tarptautinių įsipareigojimų vykdymo stebėseną, rengia pasiūlymus, rekomendacijas, patarimus, bendradarbiauja su tarptautinėmis organizacijomis, prireikus teikia konsultacijas teisiniais ir aukų pagalbos klausimais, informuoja Vyriausybę kartą per metus ir Parlamentą kartą per ketverius metus. Vykdydama šias funkcijas, mažumų kontrolierė turi teisę gauti informaciją iš atsakingų valstybės institucijų ir organizacijų, teikiančių pagalbą nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis bei subjektų, teikiančių valstybės finansuojamą teisinę pagalbą. Ombudsman for Minorities. Human Trafficking in Finland [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-02-03]. <http://www.ofm.fi/en/front_page>. Daugiau žr. 3 ir 5 skyrius.

[420] Recommendations from the European Conference on Trafficking in Women, Vienna, 10-11 June, 1996.

Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo pagrindinės kryptys. Strateginiu lygmeniu turėtų būti koordinuojami:

a) nacionalinių kovos su prekyba žmonėmis strategijų ir (arba) programų, ir (arba) veiksmų planų, reikiamų teisės aktų parengimas, jų įgyvendinimas ir rezultatų vertinimas;
b) valstybinio, privačiojo ir NVO sektorių prekybos žmonėmis prevencijos, baudžiamojo persekiojimo ir pagalbos aukoms bei jų apsaugos veiksmai;
c) kvalifikacijos tobulinimo mokymų, ypač teisėsaugos pareigūnams, prokurorams, teisėjams ir jų padėjėjams, specialistams, teikiantiems pagalbą nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims, įdarbinimo, pervežimo, turizmo, interneto paslaugų teikiantiems specialistams, organizavimas;
d) vienodų metodų rinkti, analizuoti informaciją, identifikuoti nukentėjusius nuo prekybos žmonėmis asmenis ir pan. rengimas;
e) atsakingų subjektų aprūpinimas reikiamais ištekliais;
f) informacijos surinkimas, analizė, moksliniai tyrimai ir jų sklaida bei panaudojimas;
g) bendradarbiavimas su savivaldybių kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo grupėmis, ES institucijomis, kitomis valstybėmis, tarptautinėmis (tarpvyriausybinėmis) organizacijomis ir kt.

Taktiniu lygmeniu išskirtinos šios specifinės prekybos žmonėmis prevencijos, baudžiamojo persekiojimo ir pagalbos prekybos žmonėmis aukoms koordinavimo kryptys:

a) prevencijos: švietimo ir informacinių kampanijų bei pamatinių priežasčių, įskaitant ir paklausą bei socialinės atskirties mažinimą, šalinimo kilmės, tranzito ir tikslo valstybėse priemonių įgyvendinimas;
b) baudžiamojo persekiojimo: strateginė ir taktinė kriminalinė žvalgyba, prekybos žmonėmis atvejų nustatymas ir tyrimai, finansinių tyrimų atlikimas ir nusikalstamu būdu įgyto turto konfiskavimas, informacijos rinkimas, analizė ir panaudojimas, tarptautinis bendradarbiavimas su ES institucijomis, Interpolu, kitomis organizacijomis ir valstybėmis;
c) pagalbos aukoms ir jų apsaugos: nacionalinio aukų nukreipimo pagalbai mechanizmo veikla, įskaitant aukų identifikavimą, prieglaudų veiklą ir nemokamos pagalbos nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims ir jų teisių apsaugos, atsižvelgiant į tų asmenų specialius poreikius, teikimas prieš baudžiamąjį procesą, baudžiamojo proceso metu ir tam tikrą laiką po jo.

Turi būti atliekami strateginio ir taktinio lygmens kovos su prekyba žmonėmis stebėsena ir vertinimas bei strateginiu ir taktiniu lygiu užtikrinta tarpsektorinė ir tarpžinybinė partnerystė (žr. 2 lentelę).

Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo priemonės. Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo priemonės ir jų įgyvendinimo svarbiausi aspektai (subjektai, funkcijos, teisės, veiklos organizavimas, atsakomybė, atskaitomybė, finansavimas ir kt.) turi būti apibrėžti teisės aktuose bei aptariami reguliariai rengiamuose koordinavimo susitikimuose ar apskritojo stalo diskusijose, veiklos ir finansinės ataskaitos turi būti viešai prieinamos. Siūlytinos pagrindinės kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo priemonės (žr. 1 lentelę):

a) kovos su prekyba žmonėmis strategijos, programos, planai;
b) bendradarbiavimo susitarimai.

Atsakingi subjektai. Siūlytini pagrindiniai kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektai:

a) nacionaliniai kovos su prekyba žmonėmis koordinatoriai;
b) tarpžinybinės darbo grupės (komisijos)[421];
c) koordinavimo padaliniai[422].

1 lentelė. Pagrindiniai kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektai ir priemonės bei atsakingi subjektai[423]

<table>
<tr><th colspan="5">Pagrindiniai kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektai ir priemonės</th></tr>
<tr><th>Strategijos (programos, planai)</th><th>Bendradarbiavimo susitarimai</th><th>Tarpžinybinės darbo grupės (komisijos)[246]</th><th>Koordinavimo padalinys[247]</th><th>Koordinatoriai</th></tr>
<tr><td colspan="5">Atsakingi subjektai</td></tr>
<tr><td>Vadovaujantis subjektas (koordinatorius)</td><td colspan="2" rowspan="2">Viešojo valdymo (administravimo) subjektai</td><td colspan="2">Vyriausybė</td></tr>
<tr><td>Pagrindiniai subjektai</td><td colspan="2">Ypač ministerijos (vidaus reikalų, socialinės apsaugos ir darbo, sveikatos, užsienio reikalų, švietimo), teisėsaugos (policijos, sienos apsaugos, migracijos, muitinės) tarnybos, prokuratūra ir teismai, mokesčių ir darbo inspekcijos, savivaldybių administracijos</td></tr>
<tr><td>Kiti subjektai</td><td colspan="2">Privačiojo sektoriaus subjektai</td><td colspan="2">Ypač verslo įmonės, vykdančios veiklą įdarbinimo, turizmo, pervežimo bei interneto paslaugų teikimo sektoriuose, mokslininkai, žiniasklaida</td></tr>
<tr><td></td><td colspan="2">Trečiojo (NVO) sektoriaus ir tarptautiniai subjektai</td><td colspan="2">Ypač NVO, teikiančios pagalbą nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims</td></tr>
<tr><td colspan="5">Nacionalinis pranešėjas arba lygiavertis mechanizmas prekybos žmonėmis klausimams</td></tr>
</table>

[421] Iniciatyvose taip pat paminėta ministerijų ir NVO atstovų kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo grupė bei specialistų tinklas.

[422] Iniciatyvose paminėti tokie padaliniai: centrinė daugiafunkcinė tarnyba iš įvairių sričių specialistų kovai su prekyba žmonėmis ir susijusiais nusikaltimais, nacionalinė daugiafunkcinė teisėsaugos tarnyba, specializuotas policijos kovos su prekyba žmonėmis skyrius bei atsakingų valstybės institucijų ir įstaigų padaliniai pagal kompetenciją.

[423] Sudaryta autorės.

[424] Iniciatyvose taip pat paminėta ministerijų ir NVO atstovų kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo grupė bei specialistų tinklas.

[425] Iniciatyvose paminėti tokie padaliniai: centrinė daugiafunkcinė tarnyba iš įvairių sričių specialistų kovai su prekyba žmonėmis ir susijusiais nusikaltimais, nacionalinė daugiafunkcinė teisėsaugos tarnyba, specializuotas policijos kovos su prekyba žmonėmis skyrius bei atsakingų valstybės institucijų ir įstaigų padaliniai pagal kompetenciją.

2 lentelė. Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo strateginiu ir taktiniu lygmeniu kryptys[426]

<table>
<tr><th colspan="5">Nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo pagrindinės kryptys</th></tr>
<tr><td>Strateginis lygmuo</td><td colspan="3">Koordinuoti nacionalinių kovos su prekyba žmonėmis strategijų ir (arba) programų, ir (arba) veiksmų planų, reikiamų teisės aktų parengimą, jų įgyvendinimą ir rezultatų vertinimą

Koordinuoti valstybinio, privačiojo ir NVO sektorių prekybos žmonėmis prevencijos, baudžiamojo persekiojimo ir pagalbos aukoms bei jų apsaugos veiksmus

Koordinuoti kvalifikacijos tobulinimo mokymų, ypač teisėsaugos pareigūnams, prokurorams, teisėjams ir jų padėjėjams, specialistams, teikiantiems pagalbą nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims, įdarbinimo, pervežimo, turizmo, interneto paslaugas teikiantiems specialistams, organizavimą

Koordinuoti vienodų metodų rinkti, analizuoti informaciją, identifikuoti nukentėjusius nuo prekybos žmonėmis asmenis ir pan. parengimą

Koordinuoti atsakingų subjektų aprūpinimą reikiamais ištekliais

Koordinuoti informacijos surinkimą, analizę, mokslinius tyrimus ir jų sklaidą bei panaudojimą

Koordinuoti bendradarbiavimą su savivaldybių kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo grupėmis, ES institucijomis, kitomis valstybėmis, tarptautinėmis (tarpvyriausybinėmis) organizacijomis ir kt.</td><td rowspan="3">Kovos su prekyba žmonėmis stebėsena ir vertinimas</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Taktinis lygmuo</td><td>Prevencijos koordinavimo specifinės kryptys</td><td>Baudžiamojo persekiojimo koordinavimo specifinės kryptys</td><td>Pagalbos nukentėjusiesiems ir jų apsaugos koordinavimo specifinės kryptys</td></tr>
<tr><td>Švietimo ir informacinių kampanijų įgyvendinimo koordinavimas

Pamatinių priežasčių, įskaitant ir paklausą bei socialinės atskirties mažinimą, šalinimo priemonių kilmės, tranzito ir tikslo valstybėse įgyvendinimo koordinavimas</td><td>Strateginės ir taktinės kriminalinės žvalgybos koordinavimas

Prekybos žmonėmis atvejų nustatymo ir tyrimų koordinavimas

Finansinių tyrimų atlikimo ir nusikalstamu būdu įgyto turto konfiskavimo koordinavimas

Informacijos rinkimo, analizės ir panaudojimo koordinavimas

Tarptautinio bendradarbiavimo su ES institucijomis, Interpolu, kitomis organizacijomis ir valstybėmis koordinavimas</td><td>Nacionalinio aukų nukreipimo mechanizmo veiklos, įskaitant aukų identifikavimo, prieglaudų veiklos ir nemokamos pagalbos nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims ir jų teisių apsaugos, atsižvelgiant į tų asmenų specialius poreikius, teikimo prieš baudžiamąjį procesą, baudžiamojo proceso metu ir tam tikrą laiką po jo koordinavimas</td></tr>
<tr><td colspan="5">Tarpžinybinė ir tarpsektorinė partnerystė</td></tr>
</table>

[426] Sudaryta autorės.

Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesuose dalyvauja viešojo valdymo (administravimo), privačiojo ir NVO sektorių bei tarptautiniai[427] įvairių sričių subjektai. Nacionalinį kovos su prekyba žmonėmis koordinavimą turėtų inicijuoti ir jį užtikrinti viešojo valdymo (administravimo) subjektai, ypač Vyriausybė, ministerijos (vidaus reikalų, socialinės apsaugos ir darbo, sveikatos, užsienio reikalų, švietimo), teisėsaugos (policijos, sienos apsaugos, migracijos, muitinės) tarnybos, prokuratūra ir teismai, mokesčių ir darbo inspekcijos, savivaldybių administracijos. Vadovaujančio vaidmens turėtų imtis Vyriausybė. Privačiojo (ypač verslo įmonių, vykdančių veiklą įdarbinimo, turizmo, pervežimo bei interneto paslaugų teikimo sektoriuose, specialistai, taip pat mokslininkai, žiniasklaida) ir trečiojo (ypač NVO, teikiančių pagalbą nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims) sektorių subjektai taip pat turėtų būti įtraukti į kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesus (žr. 1 lentelę)[428].

Silpnosios pusės. Remiantis atlikta analize, teigtina, kad kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo iniciatyvos turėjo kai kurių trūkumų. Pirmiausia, *gana daug tarptautinių iniciatyvų dėl kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo buvo tik deklaratyvaus pobūdžio.* Pavyzdžiui, Europos Parlamento 1997 m. gruodžio 16 d. rezoliucijoje dėl prekybos moterimis seksualinio išnaudojimo[429] ir 2000 m. gegužės 19 d. rezoliucijoje dėl Komisijos komunikato „Dėl tolesnių priemonių kovojant su prekyba moterimis“[430], Teisingumo ir vidaus reikalų tarybos 1998 m. gruodžio 3 d. patvirtintame Tarybos ir Komisijos veiksmų plane, skirtame įgyvendinti Amsterdamo sutarties nuostatas laisvės, saugumo ir teisingumo srityje,[431] 1999 m. spalio 15–16 d. Tamperės Europos Tarybos išvadose[432], Europos Vadovų Tarybos 2004 m. lapkričio mėn. patvirtintoje Hagos programoje[433], 2008 m. Komisijos darbo dokumente „ES plano dėl prekybos žmonėmis prevencijai ir kovai su ja skirtų geriausios praktikos, standartų ir procedūrų įgyvendinimo įvertinimas ir stebėsena“[434] ir 2010 m. lapkričio 22 d. Komunikate Europos Parlamentui ir Tarybai „ES vidaus saugumo strategijos įgyvendinimas. Penki žingsniai kuriant saugesnę Europą“ COM(2010) 673

---

[427] Šiame darbe tarptautiniai subjektai suprantami kaip organizacijos, vienijančios valstybių narių vyriausybes kovojant su prekyba žmonėmis ir vykdančios kovos su prekyba žmonėmis priemones šiose valstybėse ir tarptautiniu lygiu.

[428] Į šią lentelę įtrauktas ir nacionalinis pranešėjas kovos su prekyba žmonėmis klausimams, be kurio sėkmingas kovos su prekyba žmonėmis koordinavimas būtų sunkiai įmanomas. Atitinkamai 2 lentelėje nurodyta jo vykdomo koordinavimo kryptis.

[429] Resolution on the Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on trafficking in women for the purpose of sexual exploitation COM (96)0567 – C4 -0638/96 of 16 December 1997 A4-0372/1997. [1998] OJ C14/39.

[430] European Parliament resolution A5-0127/2000 on the communication from the Commission to the Council and the European Parliament „For further actions in the fight against trafficking in women“ (COM (1998) 726 + C5-0123/1999 + 1999/2125(COS)) [2000] OJ C59/307.

[431] Action Plan of the Council and the Commission on How Best to Implement the Provisions of the Treaty of Amsterdam on an Area of Freedom, Security and Justice of 3 December 1998. [1999] OJ C 19/1.

[432] Presidency Conclusions. Tampere European Council, 15–16 October 1999 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-02]. <http://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm>.

[433] Hagos programa: laisvės, saugumo ir teisingumo stiprinimas Europos Sąjungoje (2005/C 53/01). [2005] OJ C53/1.

[434] Komisijos 2008 m. spalio 17 d. darbo dokumentas KOM (2008) 657 galutinis „ES plano dėl prekybos žmonėmis prevencijai ir kovai su ja skirtų geriausios praktikos, standartų ir procedūrų įgyvendinimo įvertinimas ir stebėsena“ [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-02]. <http://register.consilium.europa.eu/pdf/lt/08/st14/st14602. lt08.pdf>.

galutinis[435], konferencijos Ketvirtosios ES kovos su prekyba žmonėmis dienai paminėti „Link tarpdisciplininio metodo užkardyti prekybą žmonėmis, patraukti baudžiamojon atsakomybėn prekeivius žmonėmis ir apsaugoti aukas“, vykusios 2010 m. spalio 18–19 d.[436], išvadose, Europos Tarybos Ministrų komiteto 1991 m. rugsėjo 9 d. rekomendacijoje Nr. R (91) 11 dėl vaikų ir jaunų žmonių seksualinio išnaudojimo, pornografijos bei prostitucijos ir prekybos jais[437], Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos 2000 m. Vienos Ministrų Tarybos sprendime Nr. 1[438], Jungtinių Tautų 2012 metų ataskaitoje apie prekybą žmonėmis[439] ir kt. valstybės skatinamos tobulinti kovos su prekyba žmonėmis koordinavimą ir vykdyti aktyvią koordinuotą kovos su prekyba žmonėmis politiką, tačiau jokių konkrečių sprendimų, kaip organizuoti nacionalinį kovos su prekyba žmonėmis koordinavimą ir užtikrinti jo efektyvumą, nepasiūlyta. Direktyvoje 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičiančioje Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR,[440] *koncentruotasi tik ties ES kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo politika:* valstybės narės turėtų padėti vykdyti ES kovos su prekyba žmonėmis koordinatoriaus užduotis, įskaitant koordinavimo ir darnumo stiprinimą, padėti išvengti ES institucijų ir agentūrų veiklos bei valstybių narių ir tarptautinių veikėjų veiklos dubliavimosi, prisidėti prie jau esančios ES politikos ir strategijos kovai su prekyba žmonėmis stiprinimo arba naujos politikos ir strategijos kūrimo, bei ataskaitų teikimo ES institucijoms. Vienintelio ES plano dėl prekybos žmonėmis prevencijai ir kovai su ja skirtų geriausios praktikos, standartų ir procedūrų[441] 3 punkto ii) dalyje nurodyta, kad valstybės narės turėtų stengtis sukurti, pagal savo nacionalines tradicijas, aplinkybes ir praktiką, tinkamą vyriausybės koordinavimo struktūrą, kad būtų koordinuojama ir vertinama nacionalinė politika ir užtikrinamas tinkamas elgesys su nukentėjusiais asmenimis, *tačiau jo priede priemonių, skirtų pasiekti šiuos tikslus, nėra*.

Pernelyg daug dėmesio skirta kovos su seksualiniu išnaudojimu ir prekyba žmonėmis seksualiniam išnaudojimui bei šių sričių koordinavimui. Pavyzdžiui, Europos Parlamento

---

[435] Komisijos 2010 m. lapkričio 22 d. Komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai „ES vidaus saugumo strategijos įgyvendinimas. Penki žingsniai kuriant saugesnę Europą“, KOM (2010) 673 galutinis, p. 4 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-03]. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0673:FIN:LT:PDF>.

[436] Belgian Presidency Conclusions from the Conference „Towards a multidisciplinary approach to prevention of trafficking in human beings, prosecution of traffickers and protection of victims“ [Brussels, 18–19 October 2010] of 27 January 2011 (5725/11 GENVAL 4 MIGR 12) [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-02]. <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/download.action?nodePath=/EU+Policy/Presidency+Conclusions+of+Anti-Trafficking+Day+conference+2010.pdf&fileName=Presidency+Conclusions+of+Anti-Trafficking+Day+confer ence+2010.pdf>.

[437] Council of Europe's Recommendation No. R (91) 11 of 9 September 1991 concerning sexual exploitation, pornography and prostitution of, and trafficking in, children and young adults [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-03]. <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=572467&SecMode=1&DocId=597998&Usage=2>.

[438] Vienna Ministerial Council Decision No. 1 [interaktyvus]. OSCE, 2000 [žiūrėta 2014-02-03]. <http://www.osce.org/pc/42708>.

[439] Global Report on Trafficking in Persons 2012. Vienna: UNODC, 2012, p. 90.

[440] Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. balandžio 5 d. direktyva 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR. [2011] OL L101/1.

[441] ES planas dėl prekybos žmonėmis prevencijai ir kovai su ja skirtų geriausios praktikos, standartų ir procedūrų. [2005] OL C311/1.

1989 m. balandžio 14 d. rezoliucijoje dėl išnaudojimo prostitucijai ir prekybai žmonėmis[442] ir 1993 m. rugsėjo 16 d. rezoliucijoje dėl prekybos moterimis[443], Komisijos komunikate dėl prekybos moterimis seksualinio išnaudojimo tikslu KOM(96) 567 galutinis[444] ir kt. koncentruotasi ties viena nukentėjusiųjų grupe ir viena išnaudojimo forma – seksualiniu išnaudojimu ir prekyba žmonėmis seksualiniam išnaudojimui bei šių nusikaltimų aukomis, kitiems klausimams skirta mažai dėmesio, pavyzdžiui, vidaus prekybai žmonėmis, prekybai organais, prekybai vaikais išnaudoti nusikaltimams daryti ir elgetauti, nacionaliniams kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo sprendimams ir kt. Tai turėjo neigiamos įtakos kovojant su kitomis išnaudojimo formomis ir užkertant kelią kitoms asmenų grupėms tapti prekybos žmonėmis aukomis bei mažino kovos su prekyba žmonėmis efektyvumą.

Koncentruotasi ties imigracija ir trečiųjų šalių piliečių pardavimu į ES. Pavyzdžiui, Europos Parlamentas 1993 m. rugsėjo 16 d. rezoliucijoje dėl prekybos moterimis[445] pabrėžė, kad kovos su prekyba žmonėmis politika turi būti formuojama atsižvelgiant į kovos su nelegalia imigracija politiką, Teisingumo ir vidaus reikalų tarybos 1993 m. rekomendacijose nurodyta, kad reikia vykdyti administracinių padalinių ir policijos bendradarbiavimo, teisėsaugos, imigracijos ir sienų kontrolę[446], 2007 m. Kovos su prekyba žmonėmis priemonių ES vertinime[447] pabrėžta, kad valstybės narės turi užtikrinti, kad skirtingos problemos būtų sprendžiamos koordinuotai ir nukreiptos į tikslą – užkardyti prekybą žmonėmis ir apsaugoti prekybos žmonėmis aukas bei suvienodinti valstybių narių kovos su prekyba žmonėmis politiką ir prioritetus, susijusius su imigracija ir su priemonėmis, skirtomis užtikrinti žmogaus saugumą, 2000 m. Jungtinių Tautų protokole dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, prevencijos, sustabdymo bei baudimo už vertimąsi ja, papildančiame Jungtinių Tautų Organizacijos konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą,[448] nurodyta, kad „teisėsaugos, imigracijos ar kitos atitinkamos institucijos prireikus bendradarbiauja tarpusavyje ir keičiasi informacija vadovaudamosi vidaus teisės normomis“ (10 straipsnis), 2006 m. Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos Ministrų tarybos priimtame sprendime Nr. 14/06[449] šalys narės buvo skatinamos

[442] European Parliament Resolution on the exploitation of prostitution and trade in human beings of 14 April 1989. [1989] OJ C120/352.

[443] European Parliament Resolution on trade in women of 16 September 1993. [1993] OJ C268/141.

[444] Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on trafficking in women for the purpose of sexual exploitation COM(1996) 567 final of 20 November 1996 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-02]. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:1996:0567:FIN:EN:PDF>.

[445] European Parliament Resolution on trade in women, adopted on 16 September 1993. [1993] OJ C268/141.

[446] JHA Recommendations on Trade in Human Beings for the Purposes of Prostitution. Council Press Release 10550/93 of 29-30 November 1993. Recommendation 5.

[447] Dotridge, M. Measuring Responses to Trafficking in Human Beings in the European Union: an Assessment Manual, EU Anti-trafficking Day – Brussels 18 October 2007 [interaktyvus]. European Commission, 2007 [žiūrėta 2013-10-03]. <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/download.action?nodePath=/EU+Policy/Indicators+on+trafficking+in+EU+2007_en.pdf&fileName=Indicators+on+trafficking+in+EU+2007_en.pdf&fileType=pdf.

[448] Protokolas dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, prevencijos, sustabdymo bei baudimo už vertimąsi ja, papildantis Jungtinių Tautų Organizacijos konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą. *Valstybės žinios*. 2003-05-21, Nr. 49-2166.

[449] Brussels Ministerial Council Decision No. 14/06: Enhancing Efforts to Combat in Human Beings Including for Labour Exploitation, through a Comprehensive and Proactive Approach. 5 December 2006 [interaktyvus]. OSCE, 2006 [žiūrėta 2013-10-04]. <http://www.osce.org/mc/23048>.

imtis visapusiškos kovos su visų formų prekyba žmonėmis stiprinant teisėsaugos, darbo inspekcijų, socialinės apsaugos skyrių, medicinos įstaigų, imigracijos ir pasienio tarnybų, visuomeninių organizacijų, aukų paramos tarnybų ir verslo įmonių bei kitų subjektų bendradarbiavimą ir veiksmų koordinavimą, net 2012 m. birželio 19 d. Komisijos priimtoje Prekybos žmonėmis panaikinimo ES strategijoje 2012–2016 m. nurodoma, kad formuojant prekybos žmonėmis politiką turi dalyvauti imigracijos ir prieglobsčio tarnybų darbuotojai[450], nors dar 2002 m. Tarybos patvirtintose Briuselio deklaracijos išvadose buvo pažymima, kad reikia platesnės migracijos valdymo politikos[451], be to, ES nustatomi ir vidaus prekybos žmonėmis atvejai, ypač į ją įstojus naujoms valstybėms 2004 m. ir 2007 m. Ilgalaikis koncentravimasis ties imigracija ir trečiųjų valstybių piliečių pardavimu į ES iš tiesų nukreipė dėmesį nuo kitų svarbių problemų – nuo vidaus prekybos žmonėmis ir nukentėjusių ir galinčių nukentėti nuo prekybos žmonėmis ES valstybių bei teisėtai ES gyvenančių trečiųjų valstybių piliečių bei nuo poreikio mažinimo ES valstybėse narėse.

ES institucijų dokumentuose neatsižvelgta į ekspertų (mokslininkų) nuomonę ir pasiūlymus. Pavyzdžiui, Europos Komisijos ekspertų grupės kovos su prekyba žmonėmis klausimams nuomonėje Nr. 1/2010[452] nurodoma, kad nacionaliniai kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo mechanizmai kasmet turi pranešti Komisijai apie nacionalinius prioritetus, kuriais remiantis identifikuojami bendri ES prioritetai, tačiau net Direktyvoje 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičiančioje Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR,[453] apie nacionalinius kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo mechanizmus neužsimenama. Europos Komisijos ekspertų grupės kovos su prekyba žmonėmis klausimams nuomonės Nr. 7/2010 dėl pasiūlymo Europos strategijai ir prioritetiniams veiksmams kovojant su prekyba žmonėmis ir ją užkardant bei apsaugant parduotų ir išnaudotų žmonių teises pabrėžiama, kad kiekviena valstybė narė turi turėti nacionalinį kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo mechanizmą bei nacionalinį aukų nukreipimo pagalbai mechanizmą, kuriais valstybės subjektai vykdytų savo įsipareigojimus saugoti prekybos žmonėmis aukų teises,[454] bei nacionalinį kovos su prekyba žmonėmis veiksmų planą, kurį rengia, jo įgyvendinimą koordinuoja ir vertina nacionalinis kovos

[450] Komisijos 2012 m. birželio 19 d. komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui KOM(2012) 286 galutinis „Prekybos žmonėmis panaikinimo ES strategija 2012–2016 m.“, p. 5–6.

[451] Brussels Declaration of 2002 on preventing and combating trafficking in human beings. Council Conclusions of 8 May 2003 (2003/C 137/01). [2003] OJ C137/1.

[452] Opinion No. 1/2010 of the Group of Experts of the European Commission on Priority Actions in view of the revision and/or further implementation of the EU Plan on best practices, standards and procedures for combating and preventing trafficking in human beings (THB) (2005/C311/01) and ANNEX: Table of Priority Measures for a new European Anti-Trafficking Action Plan, p. 4 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-02]. <http://ec.europa.eu/ home-affairs/doc_centre/crime/docs/opinion_expert_group_10_xx_xx_en.pdf>.

[453] Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. balandžio 5 d. direktyva 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR. [2011] OL L101/1.

[454] Opinion No 7/2010 of the Group of Experts on Trafficking in Human Beings of the European Commission on the Proposal for a European Strategy and Priority Actions on combating and preventing trafficking in human beings (THB) and protecting the rights of trafficked and exploited persons, p. 3 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-03]. <http://lastradainternational.org/lsidocs/EU%20experts%20group%20Opinion%20No%207.pdf>.

su prekyba žmonėmis koordinavimo mechanizmas[455], tačiau 2012 m. birželio 19 d. Europos Komisijos priimtoje Prekybos žmonėmis panaikinimo ES strategijoje 2012–2016 m. numatyta tik 2012 m. sukurti nacionalinius ir tarpvalstybinius prekybos žmonėmis aukų nukreipimo pagalbai mechanizmus (atsakingos valstybės narės ir Komisija)[456]. Taip pat pastebėtina, kad ES teisės aktuose apie nacionalinius kovos su prekyba žmonėmis veiksmų planus kaip kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo priemonę net neužsimenama.

Iniciatyvos buvo planuojamos ir dokumentai buvo rengiami ne visada tinkamai išanalizavus kitų subjektų patirtį: kartojamos tos pačios nuostatos ir nenurodomas cituojamas šaltinis, pateikiama netiksli informacija. Pavyzdžiui, 1997 m. Hagos ministrų deklaracijoje[457] be nuorodos pakartojama ta pati idėja kaip ir Komisijos 1996 m. lapkričio 20 d. Komunikate dėl prekybos moterimis seksualiniam išnaudojimui[458], tik ją papildžius žodžiu „Europos": su prekyba žmonėmis (moterimis) įmanoma efektyviai kovoti tik tada, jei bendradarbiauja visi atsakingi subjektai – NVO, socialinės, prokuratūros ir teismo, teisėsaugos ir migracijos tarnybos, nacionaliniu, Europos ir tarptautiniu lygiu, tačiau šaltinis nenurodytas. Komisijos 1996 m. lapkričio 20 d. Komunikate dėl prekybos moterimis seksualiniam išnaudojimui pažymėta, kad tai pagrindinė Europos konferencijos dėl prekybos moterimis, vykusios 1996 m. birželio 10–11 d. Vienoje, išvada. Beje, ši nuostata be nuorodų buvo pakartota ir Komisijos 1998 m. komunikate[459]. Komisijos 2005 m. spalio 18 d. Komunikate „Kova su prekyba žmonėmis: integruota strategija ir pasiūlymai dėl veiksmų plano KOM(2005) 514 galutinis[460] nurodyta, kad ES institucijos ir valstybės narės turėtų toliau bendradarbiauti su atitinkamomis tarptautinėmis organizacijomis ir kad ES turėtų visapusiškai pasinaudoti Europos Tarybos patirtimi, kai būtina nustatyti tinkamus koordinavimo ir bendradarbiavimo mechanizmus, nors, kaip minėta, Europos Taryba tik 2008 m. sudarė Europos Tarybos konvencijos dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis įgyvendinimo šalyse narėse stebėjimo mechanizmą GRETA, kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo mechanizmo neturi iki šiol.

---

[455] Opinion No 7/2010 of the Group of Experts on Trafficking in Human Beings of the European Commission on the Proposal for a European Strategy and Priority Actions on combating and preventing trafficking in human beings (THB) and protecting the rights of trafficked and exploited persons. p. 7 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-02]. <http://lastradainternational.org/lsidocs/EU%20experts%20group%20Opinion%20No%207.pdf>.

[456] Komisijos 2012 m. birželio 19 d. komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui KOM (2012) 286 galutinis „Prekybos žmonėmis panaikinimo ES strategija 2012–2016 m.", p. 13.

[457] The Hague Ministerial Declaration on European Guidelines for Effective Measures to Prevent and Combat Trafficking in Women for the Purpose of Sexual Exploitation. Ministerial Conference under the Presidency of the European Union, The Hague, 24–26 April 1997 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-02]. <http://legislationline.org/documents/action/popup/id/ 8747>.

[458] Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on trafficking in women for the purpose of sexual exploitation COM (1996) 567 final of 20 November 1996 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-02]. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:1996:0567:FIN:EN:PDF>.

[459] Communication from the Commission to the Council and the European Parliament COM (98) 726 final of 9.12.1998 „For further actions on the fight against trafficking in women". [2001] OJ 59/1.

[460] Komisijos 2005 m. spalio 18 d. komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai KOM (2005) 514 galutinis „Kova su prekyba žmonėmis – integruota strategija ir pasiūlymai dėl veiksmų plano [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-02]. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0514:FIN:LT:PDF>.

Nenustatyti priimtų sprendimų įgyvendinimo stebėsenos ir vertinimo mechanizmai ir neįgyvendinti arba ilgai įgyvendinami suplanuoti veiksmai. Iki 2008 m., kai Europos Taryba sudarė Europos Tarybos konvencijos dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis įgyvendinimo šalyse narėse stebėjimo mechanizmą GRETA, nei ES institucijos, nei tarptautinės organizacijos nebuvo sukūrusios jokio kovos su prekyba žmonėmis sprendimų įgyvendinimo stebėsenos ir vertinimo mechanizmų. Teigtina, kad kovos su prekyba žmonėmis sprendimų įgyvendinimo stebėsenos ir vertinimo mechanizmo nebuvimas galėjo sąlygoti kai kurių sprendimų nevykdymą, pavyzdžiui, priimtoje Direktyvoje 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičiančioje Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR,[461] valstybės narės skatinamos paskirti nacionalinį pranešėją arba lygiavertį mechanizmą kovos su prekyba žmonėmis klausimams, tačiau iki šiol ne visos valstybės narės turi juos paskyrusios. Prekybos žmonėmis panaikinimo ES strategijos 2012–2016 m. priede prie A prioriteto „Nustatyti, apsaugoti ir remti prekybos žmonėmis aukas" numatyta priemonė 2012 m. sukurti nacionalinius prekybos žmonėmis aukų nukreipimo pagalbai mechanizmus[462] (atsakingos valstybės narės ir Komisija) taip pat įvykdyta ne visose valstybėse, kaip ir 2012 m. nebuvo sukurti tarpvalstybiniai prekybos žmonėmis aukų nukreipimo pagalbai mechanizmai (atsakingos valstybės narės ir Komisija)[463], prie C prioriteto „Griežtinti prekiautojų žmonėmis baudžiamąjį persekiojimą" numatyta priemonė įsteigti nacionalines daugiasrites teisėsaugos tarnybas, atsakingas už kovą su prekyba žmonėmis, (atsakingos valstybės narės)[464] taip pat dar neįvykdyta, nors 2012 m., kai buvo tvirtinama ši strategija, buvo nurodyta, kad priemonė „vykdoma". Taip pat pažymėtina, kad valstybės narės iki šiol nėra gavusios jokios oficialios Komisijos, kuri koordinuoja strategijos įgyvendinimą, nuomonės šiuo klausimu. Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos 1997 m. balandžio 23 d. rekomendacijoje Nr. 1325[465] Ministrų komitetui rekomenduota parengti konvenciją dėl prekybos moterimis ir priverstinės prostitucijos, kurioje būtų numatytos priemonės stiprinti kovos su prekyba moterimis koordinavimą ir bendradarbiavimą šioje srityje bei jos įgyvendinimo kontrolės ir tolesnių veiksmų koordinavimo Europos lygiu mechanizmas, tačiau Europos Tarybos konvencija dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis buvo parengta ir pasirašyta tik 2005 m. gegužės 16 d., t. y. po daugiau kaip aštuonerių metų.

Kai kuriuose svarbiuose ES teisės aktuose apie būtinybę koordinuoti kovos su prekyba žmonėmis veiksmus net neužsiminta. Pavyzdžiui, tarp tokių teisės aktų ypač reikėtų paminėti 2002 m. liepos 19 d. patvirtintą Tarybos pamatinį sprendimą dėl kovos su prekyba žmonė-

[461] Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. balandžio 5 d. direktyva 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR. [2011] OL L101/1.

[462] Komisijos 2012 m. birželio 19 d. komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui KOM(2012) 286 galutinis „Prekybos žmonėmis panaikinimo ES strategija 2012–2016 m.", p. 11.

[463] *Ibid*., p. 13.

[464] *Ibid*., p. 9–10.

[465] Recommendation 1325 (1997) adopted by the Parliamentary Assembly of the Council of Europe on 23 April 1997 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-02]. <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta97/EREC 1325.htm>.

mis 2002/629/TVR[466], 2003 m. gruodžio 22 d. patvirtintą Tarybos pamatinį sprendimą dėl kovos su seksualiniu vaikų išnaudojimu ir vaikų pornografija 2004/68/TVR[467], 2004 m. balandžio 29 d. Tarybos direktyvą dėl leidimo gyventi šalyje išdavimo trečiųjų šalių piliečiams, kurie yra prekybos žmonėmis aukos arba kurie dalyvavo vykdant nelegalios imigracijos padėjimo veiksmus, bendradarbiaujantiems su kompetentingomis institucijomis[468].

Apibendrinant teigtina, kad ES ir tarptautinių organizacijų iniciatyvos dėl kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo nebuvo pakankamai kokybiškos ir koordinuotos, buvo pateikiami tik pavieniai nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo sprendimai. Nei ES, nei tarptautinių organizacijų iniciatyvose dėl kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo išbaigto ir vientiso nacionalinės kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo sprendimo nepasiūlyta iki šiol. Bendros ir privalomos politikos nebuvimas lėmė skirtingus valstybių kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesus, įskaitant sprendimus dėl žmogiškųjų, finansinių ir kitų išteklių, kurie yra būtini siekiant užtikrinti jų efektyvumą, skyrimo.

[466] Tarybos 2002 m. liepos 19 d. pamatinis sprendimas dėl kovos su prekyba žmonėmis 2002/629/TVR. [2002] OL L203/1.

[467] Council Framework Decision 2004/68/JHA of 22 December 2003 on combating the sexual exploitation of children and child pornography. [2004] OJ L13/44.

[468] [2004] OL L261/19.

III. UŽSIENIO VALSTYBIŲ KOVOS SU PREKYBA ŽMONĖMIS KOORDINAVIMO PROCESO ANALIZĖ

Siekdamos užtikrinti nuoseklią ir darnią nacionalinę politiką kovos su prekyba žmonėmis srityje, valstybės įgyvendina joms priimtiną nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesą. Šiame skyriuje analizuojamas (pagal abėcėlę) Austrijos, Bulgarijos, Danijos, Kipro, Latvijos, Maltos, Portugalijos ir Slovakijos[469] nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesas.

3.1. Austrijos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso ypatumai

Austrijos Federalinė Vyriausybė 2004 m. sudarė tarpžinybinę kovos su prekyba žmonėmis darbo grupę. Jos pagrindinės funkcijos yra nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis plano parengimas, jo įgyvendinimo priežiūros vykdymas, informacijos apie prekybą žmonėmis surinkimas ir ataskaitų parengimas[470]. Į šią grupę paskirti atstovai iš Federalinės Europos ir tarptautinių reikalų ministerijos (koordinuojanti institucija), Federalinės kanceliarijos Moterų direktorato, Federalinės ūkio, šeimos ir jaunimo ministerijos, Federalinės vidaus reikalų ministerijos, Federalinės teisingumo ministerijos, Federalinės darbo, socialinių reikalų ir vartotojo apsaugos ministerijos, Federalinės sveikatos ministerijos, Federalinės gynybos ir sporto ministerijos, Federalinės švietimo, meno ir kultūros ministerijos, Austrijos plėtros agentūros, tarpžinybinio centro vaikų klausimams „Drehscheibe Centre“, visų federalinių regionų administracijų ir NVO „LEFÖ-IBF“ ir „ECPAT-Austria“ bei Liudviko Boltzmano žmogaus teisių instituto. Pagal poreikį kviečiamos dalyvauti ir kitos institucijos ir organizacijos. Prekybos vaikais ir prostitucijos klausimams tarpžinybinėje kovos su prekyba žmonėmis darbo grupėje 2007 m. sudarytos dvi atskiros darbo grupės, kurioms atitinkamai vadovauja Federalinė ekonomikos, šeimos ir jaunimo ministerija ir Federalinės kanceliarijos Moterų direktoratas.[471] Iš pagalbą nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims teikiančių NVO tik „LEFÖ-IBF“ yra pasirašiusi bendradarbiavimo susitarimus su Austrijos Federaline vidaus reikalų ministerija ir Federalinės kanceliarijos Moterų direktoratu ir gauna valstybės finansavimą[472]. Austrijos teisėsaugos institucijos turi sudariusios ben-

[469] Atsižvelgiant į Lietuvos gyventojų skaičių, pasirinktos šiuo kriterijumi mažiausios ES valstybės narės, kurių kovos su prekyba žmonėmis pastangas vertino GRETA.

[470] Combatting Human Trafficking [interaktyvus]. Austrian Federal Ministry for European and International Affairs, 2014 [žiūrėta 2014-01-27]. <http://www.bmeia.gv.at/en/foreign-ministry/foreign-policy/human-rights/main-human-rights-issues/combatting -human-trafficking.html>.

[471] Task Force on Combating Human Trafficking Austria [interaktyvus]. Austrian Federal Ministry for European and International Affairs, 2014 [žiūrėta 2014-01-27]. <http://www.bmeia.gv.at/fileadmin/user_upload/bmeia/media/2-Aussenpolitik_Zentrale/Menschenrechte/Folder_Task_Force_Menschenhandel_engl_V20091006_FI NAL.pdf>.

[472] Replies by Austria: Questionnaire for the evaluation of the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by the parties (co-ordinated by the Austrian Federal Ministry for European and International Affairs, August 2010 [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-01-27]. <http://www.bmeia.gv.at/fileadmin/user_upload/bmeia/media/2-Aussenpolitik_Zentrale/Menschenrechte/GRE TA_Austria_final.pdf>.

dradarbiavimo susitarimus su NVO, teikiančiomis pagalbą nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims.[473]

Tarpžinybinei kovos su prekyba žmonėmis darbo grupei vadovauja nacionalinis koordinatorius kovai su prekyba žmonėmis, kuriuo 2009 m. Austrijos Federalinė Vyriausybė paskyrė Federalinės Europos ir tarptautinių reikalų ministerijos vyresnįjį pareigūną (ambasadorių). Nacionalinis koordinatorius kovai su prekyba žmonėmis yra paskirtas ir ryšiams su išorės subjektais.[474] 2008 m. 9 federalinių regionų administracijose paskirti specialistai kovos su prekyba žmonėmis klausimams.

Pirmą nacionalinį kovos su prekyba žmonėmis veiksmų planą 2007–2009 metams Austrijos Federalinė Vyriausybė patvirtino 2007 m., antrą 2009–2011 metams patvirtino 2009 m., trečią 2012–2014 metams – 2012 m.[475] Pastarojo plano priemonės koncentruotos ties 5 kryptimis: „Nacionalinis ir tarptautinis koordinavimas ir bendradarbiavimas“ (tarpžinybinės kovos su prekyba žmonėmis darbo grupės pajėgumų bei jos bendradarbiavimo su federalinių regionų administracijomis stiprinimas ir aktyvesnio dalyvavimo tarptautiniuose projektuose užtikrinimas), „Prevencija“ (visuomenės švietimas ir darbas su rizikos grupėmis organizuojant švietėjiškus mokymus ir švietimo kampanijas), „Aukų apsauga“ (nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis identifikavimo ir reikiamos pagalbos jiems suteikimo, specialių priemonių vaikams, nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis, užtikrinimas), „Baudžiamasis persekiojimas“ (bendradarbiavimo tarp teisėsaugos institucijų ir NVO stiprinimas) ir „Vertinimas, stebėsena“ (Austrijos atsakingų institucijų ir organizacijų vykdytų kovos su prekyba žmonėmis priemonių įvertinimas). Jas įgyvendina Federalinė Europos ir tarptautinių reikalų ministerija, Federalinės kanceliarijos Moterų direktoratas, Federalinė vidaus reikalų ministerija, Federalinė ūkio, šeimos ir jaunimo ministerija, Federalinė gynybos ir sporto ministerija, Federalinė finansų ministerija, Federalinė darbo, socialinių reikalų ir vartotojo apsaugos ministerija, Federalinė teisingumo ministerija, Austrijos plėtros agentūra, visų federalinių regionų administracijos, NVO „LEFÖ-IBF“. Federalinė Europos ir tarptautinių reikalų ministerija koordinuoja šio plano įgyvendinimą ir vykdo daugiausiai jo priemonių. Prireikus bendradarbiauti kviečiamos kitos kompetentingos institucijos ir organizacijos.[476]

Federaliniame biudžete nėra skirta tikslinių lėšų kovai su prekyba žmonėmis, t. y. kiekvienas atsakingas subjektas sprendžia, kiek savo biudžeto lėšų skirs tokioms priemonėms. Trūkstant lėšų, kai kurių priemonių išlaidos padengiamos ir iš NVO biudžeto. Ekspertų nuomone, reikia numatyti reikiamą tikslinį finansavimą federaliniame biudžete ir federalinių regionų administracijų biudžetuose.[477]

---

[473] Together against Trafficking in Human Beings: Austria [interaktyvus]. European Commission, 2012 [žiūrėta 2012-07-31]. <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/showNIPsection.action?country= Austria>.

[474] Combating Human Trafficking [interaktyvus]. Austrian Federal Ministry for European and International Affairs, 2014 [žiūrėta 2014-01-27]. <http://www.bmeia.gv.at/en/foreign-ministry/foreign-policy/human-rights/main-human-rights-issues/combatting -human-trafficking.html>.

[475] *Ibid*.

[476] National Action Plan on Combating Human Trafficking for the period 2012–2014 adopted by the Austrian Government [interaktyvus]. Austrian Federal Ministry for European and International Affairs, 2012 [žiūrėta 2014-01-27]. <http://www.bmeia.gv.at/fileadmin/user_upload/bmeia/media/2-Aussenpolitik_Zentrale/Menschen rechte/TFM_Aktionsplan_2012-2014_ENGLISCH.pdf>.

[477] Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Austria GRETA(2011)10. Strasbourg: Group of Experts on Action against Trafficking in

3 lentelė. Austrijos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesas[478]

Pagrindiniai kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektai ir priemonės				
Strategijos (programos, planai)	Bendradarbiavimo susitarimai	Tarpžinybinės darbo grupės (komisijos)	Koordinavimo padalinys	Koordinatoriai
Nacionalinis veiksmų prieš prekybą žmonėmis planas	Austrijos Federalinė vidaus reikalų ministerija ir Federalinės kanceliarijos Moterų direktoratas su NVO „LEFÖ-IBF“, teisėsaugos institucijos su NVO	Tarpžinybinė kovos su prekyba žmonėmis darbo grupė	-	Federalinės Europos ir tarptautinių reikalų ministerijos vyresnysis pareigūnas
Viešojo valdymo (administravimo) subjektų kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo grupės (pagrindinės koordinavimo grupės subjektai išvardyti, koordinuojanti institucija pabraukta)				
Koordinavimo tarp viešojo valdymo (administravimo) subjektų grupė		Viešojo valdymo (administravimo) subjektų koordinavimo su privačiojo ir NVO sektorių subjektais grupė		Viešojo valdymo (administravimo) subjektų koordinavimo su privačiojo ir NVO sektorių bei tarptautiniais subjektais grupė
		Tarpžinybinė kovos su prekyba žmonėmis darbo grupė: <u>Federalinė Europos ir tarptautinių reikalų ministerija,</u> Federalinės ūkio, šeimos ir jaunimo, vidaus reikalų, finansų, teisingumo, darbo, socialinių reikalų ir vartotojo apsaugos, sveikatos, gynybos ir sporto ministerijos, švietimo, meno ir kultūros ministerijos, Federalinės kanceliarijos Moterų direktoratas, Austrijos plėtros agentūra, Tarpžinybinis centras vaikų klausimams „Drehscheibe Centre“ ir NVO („LEFÖ-IBF“, „ECPAT-Austria“, bei Liudviko Boltzmano žmogaus teisių institutas)		-
Nacionalinis pranešėjas arba lygiavertis mechanizmas prekybos žmonėmis klausimams				
Nepaskirtas, funkcijas vykdo tarpžinybinė kovos su prekyba žmonėmis darbo grupė				

3.2. Bulgarijos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso ypatumai

Bulgarijoje, įgyvendinant 2003 m. kovos su prekyba žmonėmis įstatymą, 2004 m. sukurta nacionalinė kovos su prekyba žmonėmis komisija formuoja nacionalinę kovos su prekyba žmonėmis politiką, kasmet rengia nacionalinę prekybos žmonėmis prevencijos ir kovos su ja programą ir teikia tvirtinti Ministrų Tarybai, koordinuoja atsakingų ins-

Human Beings, 15 September 2011 [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-07-11]. <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ trafficking/docs/ Reports/GRETA_2011_10_ FGR_AUT_en.pdf>.

[478] Sudaryta autorės.

titucijų ir organizacijų veiksmus įgyvendinant įstatymo bei politikos nuostatas, programas, padeda surinkti informaciją apie prekybą žmonėmis ir parengti ataskaitas bei skatina mokslinius tyrimus, remia tarptautinį bendradarbiavimą, atlieka informacines ir švietėjiškas kampanijas, rengia specialistų kvalifikacijos tobulinimo programas, vykdo savivaldybių komisijų ir pagalbos aukoms centrų veiklos stebėseną, registruoja fizinius ir juridinius pelno nesiekiančius asmenis, kurie gali apgyvendinti prekybos žmonėmis aukas[479]. Nacionalinė kovos su prekyba žmonėmis komisija – tarpžinybinė grupė, pavaldi Ministrų Tarybai. Kovos su prekyba žmonėmis įstatyme numatyta nacionalinės kovos su prekyba žmonėmis komisijos sudėtis: Ministro Pirmininko pavaduotojas (pirmininkas), užsienio reikalų, darbo ir socialinių reikalų, vidaus reikalų, teisingumo, švietimo, jaunimo ir mokslo viceministrai, sveikatos ministras, Valstybės nacionalinio saugumo tarnybos vadovo pavaduotojas, Valstybės vaiko apsaugos agentūros pirmininkas, Centrinės kovos su nepilnamečių nusikalstamumu komisijos pirmininko pavaduotojas, generalinio prokuroro pavaduotojas, Aukščiausiojo Teismo pirmininko pavaduotojas ir Nacionalinės tyrimų tarnybos direktoriaus pavaduotojas. Šiai komisijai padeda 9 specialistų sekretoriatas. NVO jos veikloje dalyvauja kaip stebėtojos. Pagal poreikį į susitikimus kviečiami ir kitų institucijų ir organizacijų atstovai. Nacionalinė kovos su prekyba žmonėmis komisija susitinka bent vieną kartą per metus patvirtinti metinį planą ir praėjusių metų veiklos ataskaitą, kurioje apžvelgiamos įvykdytos kovos su prekyba žmonėmis priemonės. Savo veiklos ataskaitas ši komisija teikia tvirtinti Ministrų Tarybai.

Kasdienes iškylančias problemas kovos su prekyba žmonėmis srityje Bulgarijoje sprendžia 2007 m. prie nacionalinės kovos su prekyba žmonėmis komisijos sudaryta specialistų darbo grupė iš 22 atsakingų ministerijų ir tarnybų bei 2 tarptautinių organizacijų ir 5 NVO atstovų. Taip pat įgyvendinant kovos su prekyba žmonėmis įstatymą sukurtos savivaldybių komisijos kovai su prekyba žmonėmis, kurioms vadovauja savivaldybių merų pavaduotojai. Jose dalyvauja savivaldybių administracijų švietimo, vaikų apsaugos, sveikatos apsaugos, socialinės politikos, teisėsaugos ir NVO atstovai. Šių komisijų veiklą prižiūri nacionalinė kovos su prekyba žmonėmis komisija, kuri kartu su savivaldybėmis skiria lėšų jų vykdomai veiklai. Nacionalinių priemonių prieš prekybą vaikais įgyvendinimą koordinuoja Valstybės vaiko apsaugos agentūra.

Atsakingoms institucijoms ir organizacijoms kartu koordinuotai vykdyti nustatytas funkcijas užtikrinant pagalbą nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims bei jų apsaugą 2010 m. sukurtas nacionalinis prekybos žmonėmis aukų nukreipimo ir paramos mechanizmas, kurio išlaidos padengiamos iš valstybės biudžeto. Jo sukūrimą inicijavo NVO. Keletas NVO yra pasirašiusios bendradarbiavimo susitarimus su Vidaus reikalų ministerija.[480]

[479] Functions. National Commission for Trafficking in Human Beings, 2014 [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-07-29]. <http://antitraffic.government.bg/en/functions>.

[480] Together against Trafficking in Human Beings. Member States: Bulgaria, European Commission, 2012 [virtualus]. [žiūrėta 2012-08-01]. <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/showNIPsection.action?country=Bul garia>.

4 lentelė. Bulgarijos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesas[481]

<table>
<tr><th colspan="5">Pagrindiniai kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektai ir priemonės</th></tr>
<tr><td>Strategijos (programos, planai)</td><td>Bendradarbiavimo susitarimai</td><td>Tarpžinybinės darbo grupės (komisijos)</td><td>Koordinavimo padalinys</td><td>Koordinatoriai</td></tr>
<tr><td>Nacionalinė prekybos žmonėmis prevencijos ir kovos su ja programa</td><td>Vidaus reikalų ministerija su NVO</td><td>Nacionalinė kovos su prekyba žmonėmis komisija
Specialistų darbo grupė
Savivaldybių komisijos kovai su prekyba žmonėmis</td><td>-</td><td>Ministro Pirmininko pavaduotojas</td></tr>
<tr><th colspan="5">Viešojo valdymo (administravimo) subjektų kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo grupės (pagrindinės koordinavimo grupės subjektai išvardyti, koordinuojanti institucija pabraukta)</th></tr>
<tr><td colspan="2">Koordinavimo tarp viešojo valdymo (administravimo) subjektų grupė</td><td colspan="2">Viešojo valdymo (administravimo) subjektų koordinavimo su privačiojo ir NVO sektorių subjektais grupė</td><td>Viešojo valdymo (administravimo) subjektų koordinavimo su privačiojo ir NVO sektorių bei tarptautiniais subjektais grupė</td></tr>
<tr><td colspan="2">Nacionalinė kovos su prekyba žmonėmis komisija: Ministrų Taryba, Užsienio reikalų, Darbo ir socialinių reikalų, Vidaus reikalų, Teisingumo, Švietimo, jaunimo ir mokslo, Sveikatos ministerijos, Valstybės nacionalinio saugumo tarnyba, Valstybės vaiko apsaugos agentūra, Centrinė kovos su nepilnamečių nusikalstamumu komisija, Generalinė prokuratūra, Aukščiausiasis Teismas ir Nacionalinė tyrimų tarnyba, Nacionalinio saugumo valstybės agentūra</td><td colspan="2">Savivaldybių komisijose kovai su prekyba žmonėmis dalyvauja NVO</td><td>Specialistų darbo grupėje dalyvauja 5 NVO ir 2 tarptautinės organizacijos</td></tr>
<tr><th colspan="5">Nacionalinis pranešėjas arba lygiavertis mechanizmas prekybos žmonėmis klausimams</th></tr>
<tr><td colspan="5">Nepaskirtas, funkcijas vykdo Nacionalinė kovos su prekyba žmonėmis komisija</td></tr>
</table>

Įgyvendindama Kovos su prekyba žmonėmis įstatymo 7 straipsnį[482], taip pat atsakingų institucijų ir organizacijų pastangoms koordinuoti nacionalinė komisija kovai su prekyba žmonėmis kasmet rengia ir teikia Ministrų Tarybai tvirtinti nacionalinę prekybos žmonėmis prevencijos ir kovos su ja programą. Programos priemonės orientuotos į institucinių ir organizacinių kovos su prekyba žmonėmis priemonių stiprinimą, prekybos žmonėmis prevenciją, atsakingų specialistų kvalifikacijos tobulinimą, prekybos žmonėmis aukų ap-

[481] Sudaryta autorės.

[482] Law on Countering Trafficking in Human Beings adopted by the National Assembly of the Republic of Bulgaria. State Gazette, No. *46 of 20.05.2003.*

saugą, jų reabilitaciją ir integraciją į visuomenę, tarptautinio bendradarbiavimo plėtojimą ir teisės aktų tobulinimą[483]. Už priemonių įgyvendinimą atsakingos nacionalinė ir savivaldybių komisijos kovai su prekyba žmonėmis, Užsienio reikalų ministerija, Finansų ministerija, Nacionalinis teisingumo institutas, Užsienio reikalų ministerijos Diplomatijos institutas, Socialinės pagalbos agentūra, Nacionalinis teisinės pagalbos biuras ir fondas „Animus Association Foundation". Teisingumo ministerija, Vidaus reikalų ministerija, Švietimo, jaunimo ir mokslo ministerija, Nacionalinė įdarbinimo agentūra, Valstybinė vaiko apsaugos agentūra, prokuratūros įstaigos ir savivaldybių administracijos nurodytos ir tarp atsakingų institucijų, ir tarp priemones vykdančių partnerių. Tarp priemones vykdančių partnerių dar paminėtos Darbo ir socialinės politikos ministerija, Sveikatos ministerija, Valstybinė nacionalinio saugumo agentūra, Aukščiausiasis Teismas, Centrinė komisija kovai su nepilnamečių nusikalstamumu, NVO ir tarptautinės organizacijos, universitetai, asociacijos („Sauchastie", „Association of the health mediators", „Complicity", Bulgarijos šeimos planavimo ir Teisininkų asociacijos), Jungtinių Amerikos Valstijų ambasada Bulgarijoje, Olandijos nacionalinio pranešėjo prekybai žmonėmis biuras ir Rumunijos nacionalinė agentūra prieš prekybą žmonėmis. Nacionalinė komisija kovai su prekyba žmonėmis skirsto finansavimą kovos su prekyba žmonėmis priemonėms įgyvendinti (tarp priemonių paminėtinas 3 informacinių centrų ir 2 valstybės prieglaudų išlaikymas).

3.3. Danijos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso ypatumai

Danijoje kovos su prekyba žmonėmis veiksmų planai įgyvendinami nuo 2002 m., jų priemonėms įgyvendinti skiriamas atskiras biudžetas. Šiuo metu įgyvendinamame veiksmų plane kovai su prekyba žmonėmis 2011–2014 metams[484] pagrindinis dėmesys skiriamas pagalbai prekybos žmonėmis aukoms ir jų apsaugai užtikrinti: tobulinti nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis nustatymo (stiprinti administracinius gebėjimus ir šviesti visuomenę) ir pagalbos jiems sistemas (suteikti visą reikiamą pagalbą, saugų apgyvendinimą Danijoje ir užtikrinti saugų grąžinimą į kilmės valstybę), taip pat prekybos žmonėmis prevencijai: mažinti poreikį naudotis prekybos žmonėmis aukų paslaugomis (šviesti visuomenę), prekeivių žmonėmis baudžiamajam persekiojimui (didinti efektyvumą) ir tarptautiniam bendradarbiavimui (dalyvauti tarptautinių organizacijų veikloje, organizuoti priemonių kilmės valstybėse, rengti mokymus diplomatams, dirbantiems Kopenhagoje). Už kovos su prekyba žmonėmis veiksmų plano įgyvendinimą paskirtos atsakingos Socialinių reikalų, Užsienio reikalų, Teisingumo ir Pabėgėlių, imigracijos ir integracijos reikalų ministerijos, Vidaus reikalų ir sveikatos ministerija, Mokesčių ministerija, Įdarbinimo ministerija, Danijos centras prieš prekybą žmonėmis, taip pat Imigracijos tarnyba, Lyčių lygybės departamentas, prokuratūra, policija, darbo rinkos subjektai ir NVO.

Danijoje kovos su prekyba žmonėmis veiksmų planų įgyvendinimą ir veiklos ataskaitas rengia 2002 m. sudaryta ministerijų atstovų darbo grupė kovai su prekyba žmonėmis[485]. Mi-

[483] National Programme for Combating Trafficking in Human Beings and Protection of the Victims for 2012 [interaktyvus]. National Commission for Trafficking in Human Beings, 2012 [žiūrėta 2012-07-29]. <http://antitraffic.government.bg/en/national-programs/national-program-2012>.

[484] Action Plan to Combat Human Trafficking 2011–2014 [interaktyvus]. Centermodmenneskehandel, 2014 [žiūrėta 2014-02-02]. <http://www.centermodmenneskehandel.dk/>.

[485] Iki 2007 m. ši darbo grupė dirbo kovos su prekyba moterimis seksualiniam išnaudojimui klausimais.

nisterijų atstovų darbo grupę sudaro Lyčių lygybės departamento ir Teisingumo, Pabėgėlių, imigracijos ir integracijos reikalų, Socialinių reikalų, Užsienio reikalų, Įdarbinimo, Mokesčių bei Vidaus reikalų ir sveikatos ministerijų atstovai. Imigracijos tarnybos ir Danijos centro prieš prekybą žmonėmis specialistai taip pat dalyvauja susitikimuose. Pagal poreikį į darbo grupės susitikimus kviečiami ir kitų institucijų atstovai. Lyčių lygybės departamentas vadovauja ministerijų atstovų darbo grupei, vykdo sekretoriato funkcijas, rengia kovos su prekyba žmonėmis planus, vykdo jų įgyvendinimo stebėseną, administruoja jiems įgyvendinti skirtas lėšas ir rengia veiklos ataskaitas. Ministerijų atstovų darbo grupė susitinka 4–5 kartus per metus. Tam tikriems klausimams spręsti ministerijų atstovų darbo grupė sudaro pogrupius.[486]

Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimą ir bendradarbiavimą tarp atsakingų institucijų ir organizacijų (NVO, policijos, Imigracijos tarnybos ir kt.) sprendžiant prekybos žmonėmis aukų klausimus užtikrina 2007 m. įkurtas Danijos centras prieš prekybą žmonėmis prie Nacionalinės socialinių paslaugų tarybos. Šis centras dalyvauja nustatant nukentėjusius nuo prekybos žmonėmis asmenis, legaliai gyvenančius Danijoje, vykdo jiems teikiamos pagalbos stebėseną, taip pat vertina įvykdytų kovos su prekyba žmonėmis priemonių efektyvumą bei jų veiksmingumą ir rengia ataskaitas[487]. Danijos centre prieš prekybą žmonėmis dirba koordinatorius, resursų administratorius ir pagal sutartis dirbantys ekspertai. Danijos centras prieš prekybą žmonėmis yra sudaręs bendradarbiavimo susitarimus su NVO ir tarptautinėmis organizacijomis, kurios dalyvauja įgyvendinant Danijos nacionalinį veiksmų planą prieš prekybą žmonėmis bei teikia pagalbą nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims.[488]

Valstybės institucijų ir NVO dialogą ir bendradarbiavimą Danijos centras prieš prekybą žmonėmis inicijavo 2008 metais sudarydamas nacionalinės ir regioninių pagalbos prekybos žmonėmis aukoms grupių sistemą. Nacionalinė pagalbos grupė, kuriai vadovauja Danijos centro prieš prekybą žmonėmis koordinatorius, užtikrina, kad visos atsakingos valstybės institucijos ir NVO bendradarbiautų nustatant bei teikiant pagalbą nukentėjusiam nuo prekybos žmonėmis asmeniui, koordinuoja priemonių vykdymą ir informacijos apsikeitimą. Ši grupė susitinka 4 kartus per metus. Nacionalinę grupę sudaro: Nacionalinės socialinių paslaugų tarybos, Lyčių lygybės departamento, Danijos centro prieš prekybą žmonėmis, nacionalinės policijos, Imigracijos tarnybos, prokuratūros, Danijos Raudonojo kryžiaus, TMO Kopenhagos biuro, Danijos mokesčių ir muitinės administracijos, Danijos žmogaus teisių instituto, advokatų, profesinių sąjungų ir regioninių pagalbos grupių atstovai. Danijoje yra 6 regioninės pagalbos grupės, jungiančios atsakingus specialistus (Danijos prostitucijos centro, vietos policijos, 7 NVO, Kopenhagos miesto savivaldybės ir kt.) regionuose. Nacionalinė pagalbos prekybos žmonėmis aukoms grupė susitinka kas ketvirtį. Visos regioninės pagal-

[486] Together against Trafficking in Human Beings. Member States: Denmark [virtualus]. European Commission, 2012 [žiūrėta 2012-08-01]. <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/showNIPsection.action;jsessionid=tZmTPbGGqSvs4VtCqjvB9mSXP3yjgfM2FPJ0qPVCT7kskrL7FNDT!-6375724.67?country=Denmark>.

[487] Imigracijos tarnyba prie Pabėgėlių, imigracijos ir integracijos reikalų ministerijos atsakinga už Užsieniečių įstatymo įgyvendinimą, prašymų išduoti leidimus gyventi ir prieglobsčio prašymų nagrinėjimą, už nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis užsieniečių, nelegaliai gyvenančių Danijoje, identifikavimą ir prekybos žmonėmis aukos statuso tokiems asmenims suteikimą, 2008 m. pasirašė susitarimą su TMO Kopenhagos biuru finansuoti savanorišką prekybos žmonėmis aukų grąžinimą ir reintegraciją savo valstybėje.

[488] CentermodMenneskehandel [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-08-01]. <http://www.centermodmenneskehandel.dk/in-english/about-us>.

bos prekybos žmonėmis aukoms grupės turi po savo atstovą nacionalinėje pagalbos prekybos žmonėmis aukoms grupėje. Regioninės pagalbos prekybos žmonėmis aukoms grupės susitinka kas 3–4 mėnesius. Susitikimų metu grupės nariai keičiasi informacija, sprendžia iškilusius klausimus, keičiasi gerąja praktika. Imigracijos tarnyba taip pat yra sukūrusi darbo grupę klausimams, susijusiems su trečiųjų valstybių piliečiais, nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis. Ši grupė susitinka kas ketvirtį. Ją sudaro Imigracijos tarnybos, Danijos centro prieš prekybą žmonėmis, nacionalinės policijos, NVO, moterų krizių centrų ir Danijos Raudonojo Kryžiaus atstovai. Imigracijos tarnyba yra pasirašiusi bendradarbiavimo susitarimą su TMO Kopenhagos biuru dėl saugaus pažeidžiamų migrantų grąžinimo į kilmės valstybę ir pagalbos socialinės integracijos metu grįžus.[489]

5 lentelė. Danijos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesas[490]

<table>
<tr><th colspan="5">Pagrindiniai kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektai ir priemonės</th></tr>
<tr><td>Strategijos (programos, planai)</td><td>Bendradarbiavimo susitarimai</td><td>Tarpžinybinės darbo grupės (komisijos)</td><td>Koordinavimo padalinys</td><td>Koordinatoriai</td></tr>
<tr><td>Nacionalinis veiksmų planas kovai su prekyba žmonėmis</td><td>Danijos centras prieš prekybą žmonėmis su NVO ir tarptautinėmis organizacijomis Imigracijos tarnyba prie Pabėgėlių, imigracijos ir integracijos reikalų ministerijos su TMO</td><td>Ministerijų atstovų darbo grupė</td><td>Danijos centras prieš prekybą žmonėmis prie Nacionalinės socialinių paslaugų tarybos</td><td>Lyčių lygybės departamento atstovas</td></tr>
<tr><th colspan="5">Viešojo valdymo (administravimo) subjektų kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo grupės (pagrindinės koordinavimo grupės subjektai išvardyti, koordinuojanti institucija pabraukta)</th></tr>
<tr><td colspan="2">Koordinavimo tarp viešojo valdymo (administravimo) subjektų grupė</td><td colspan="2">Viešojo valdymo (administravimo) subjektų koordinavimo su privačiojo ir NVO sektorių subjektais grupė</td><td>Viešojo valdymo (administravimo) subjektų koordinavimo su privačiojo ir NVO sektorių bei tarptautiniais subjektais grupė</td></tr>
<tr><td colspan="2">Ministerijų atstovų darbo grupė: Lyčių lygybės departamentas, Teisingumo, Pabėgėlių, imigracijos ir integracijos reikalų, Socialinių reikalų, Užsienio reikalų, Įdarbinimo, Mokesčių ir Vidaus reikalų ir sveikatos ministerijos, Imigracijos tarnyba ir Danijos centras prieš prekybą žmonėmis</td><td colspan="2">Regioninės pagalbos prekybos žmonėmis aukoms grupės</td><td>Nacionalinė pagalbos prekybos žmonėmis aukoms grupė</td></tr>
<tr><th colspan="5">Nacionalinis pranešėjas arba lygiavertis mechanizmas prekybos žmonėmis klausimams</th></tr>
<tr><td colspan="5">Nepaskirtas, funkcijas vykdo Lyčių lygybės departamentas, Danijos centras prieš prekybą žmonėmis prie Nacionalinės socialinių paslaugų tarybos ir Imigracijos tarnyba</td></tr>
</table>

[489] Human Trafficking in the Baltic Sea Region: State and Civil Society Cooperation on Victims' Assistance and Protection, *supra* note 36, p. 50-59.

[490] Sudaryta autorės.

3.4. Kipro kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso ypatumai

Kipre tarpžinybinio koordinavimo grupė kovos su prekyba žmonėmis klausimams sudaryta 2007 m. Ji formuoja kovos su prekyba žmonėmis politiką, rengia nacionalinį kovos su prekyba žmonėmis planą, įgyvendina jo priemones, vykdo kovos su prekyba žmonėmis įstatymo ir nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis veiksmų plano įgyvendinimo stebėseną ir kasmet rengia veiklos ataskaitą, kurioje apžvelgiami kovos su prekyba žmonėmis įstatymo ir nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis veiksmų plano įgyvendinimo stebėsenos rezultatai bei bendra šalies ir tarptautinė prekybos žmonėmis situacija. Tarpžinybinio koordinavimo grupės kovos su prekyba žmonėmis klausimams veiklos ataskaita teikiama Ministrų Tarybai, Ministrų Tarybos patvirtinta ataskaita teikiama Parlamentui.

Tarpžinybinio koordinavimo grupei kovos su prekyba žmonėmis klausimams vadovauja nacionalinis veiksmų prieš prekybą žmonėmis koordinatorius, kuriuo, įgyvendinant kovos su prekyba žmonėmis įstatymą[491], paskirtas vidaus reikalų ministras. Į tarpžinybinio koordinavimo grupę kovos su prekyba žmonėmis klausimams įtraukti visų atsakingų viešojo sektoriaus padalinių vadovai arba vyresnieji specialistai: generalinis prokuroras, Teisingumo ir viešosios tvarkos ministerijos pastovusis sekretorius, policijos vadovas, Užsienio reikalų ministerijos pastovusis sekretorius, Darbo ir socialinio draudimo ministerijos Darbo departamento direktorius, Socialinės gerovės tarnybos direktorius, Sveikatos ministerijos pastovusis sekretorius, Švietimo ir kultūros ministerijos pastovusis sekretorius, Vidaus reikalų ministerijos Civilinio registro ir migracijos departamento ir Pabėgėlių tarnybos vadovai, keturių NVO („Stigma“, „Cyprus STOP Trafficking“, KISA ir Viduržiemio jūros Lyčių studijų instituto), Savivaldybių sąjungos ir Nacionalinio moterų teisių tinklo atstovai. Specifinėms užduotims, pavyzdžiui, vykdyti nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis veiksmų plano įgyvendinimo stebėseną, sudaromi darbo pogrupiai. Tarpžinybinio koordinavimo grupė kovos su prekyba žmonėmis klausimams susitinka kartą per 3 mėnesius. Kipro nacionaliniame kovos su prekyba žmonėmis veiksmų plane 2010–2012 metams buvo numatyta parengti tarpžinybinio koordinavimo grupės kovos su prekyba žmonėmis klausimams darbo organizavimo taisykles, tačiau ši priemonė nebuvo įgyvendinta. Vidaus reikalų pastovusis sekretorius yra atsakingas už praktinių kovos su prekyba žmonėmis problemų sprendimą. Jam padeda 3 administracijos specialistai.[492]

Kipro nacionalinį kovos su prekyba žmonėmis veiksmų planą 2010–2012 metams[493], parengtą tarpžinybinio koordinavimo grupės kovos su prekyba žmonėmis klausimams, patvirtino Ministrų Taryba. Be tarpžinybinio koordinavimo grupės kovos su prekyba žmonėmis klausimams, už šio plano priemonių įgyvendinimą paskirtos atsakingos šios institucijos ir organizacijos: Vidaus reikalų ir Darbo ir socialinio draudimo ministerijos su savo padaliniais, Švietimo ir kultūros ministerija, Teisingumo ir viešosios tvarkos ministerija, Užsienio reikalų ministerija, Statistikos tarnyba, Socialinių paslaugų tarnybos,

[491] Law for Combating Trafficking, Exploitation of Human Beings and for the Protection of Victims No. 87(1)/2007 of the Republic of Cyprus (in force since 13 July 2007).

[492] Together against Trafficking in Human Beings. Member States: Cyprus [interaktyvus]. European Commission, 2012 [žiūrėta 2012-07-31]. <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/showNIPsection.action?country=Cyprus>.

[493] Action Plan against Trafficking in Human Beings 2010-2012 of the Republic of Cyprus. [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-08-02]. <http://www.moi.gov.cy/moi/crmd/crmd.nsf/All/C5BC129BF18F6B37C2257912001ED78C/$file/ACTION%20PLAN%20AGAINST%20TRAFFICKING%20IN%20HUMAN%20BEINGS.pdf>.

tarpžinybinė vadovų grupė, Kipro savivaldybių sąjunga, Kipro bendruomenių sąjunga ir NVO (Viduržiemio jūros Lyčių studijų institutas, „Stigma“, Nacionalinis moterų teisių tinklas ir kt.). Plane pažymėta, kad priemones vykdo ir kiti atsakingi subjektai pagal kompetenciją. Už kai kurių priemonių įgyvendinimo koordinavimą atsakingomis paskirtos ir NVO. Už priemones atsakingi subjektai turi skirti reikiamas lėšas joms įgyvendinti. 2013 m. balandžio 10 d. Ministrų Tarybos patvirtintas kovos su prekyba žmonėmis planas 2013–2015 m. numato kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo, prevencijos, aukų nustatymo, apsaugos ir pagalbos joms bei baudžiamojo persekiojimo, kvalifikacijos tobulinimo, tarptautinio bendradarbiavimo bei plano įgyvendinimo įvertinimo priemones. Atkreiptinas dėmesys, kad šiam planui įgyvendinti buvo skirtos lėšos.[494]

6 lentelė. Kipro kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesas[495]

Pagrindiniai kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektai ir priemonės				
Strategijos (programos, planai)	Bendradarbiavimo susitarimai	Tarpžinybinės darbo grupės (komisijos)	Koordinavimo padalinys	Koordinatoriai
Nacionalinis kovos su prekyba žmonėmis veiksmų planas	-	Tarpžinybinio koordinavimo grupė kovos su prekyba žmonėmis klausimams	-	Vidaus reikalų ministras
Viešojo valdymo (administravimo) subjektų kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo grupės (pagrindinės koordinavimo grupės subjektai išvardyti, koordinuojanti institucija pabraukta)				
Koordinavimo tarp viešojo valdymo (administravimo) subjektų grupė	Viešojo valdymo (administravimo) subjektų koordinavimo su privačiojo ir NVO sektorių subjektais grupė	Viešojo valdymo (administravimo) subjektų koordinavimo su privačiojo ir NVO sektorių bei tarptautiniais subjektais grupė		
-	Tarpžinybinė koordinacinė grupė kovos su prekyba žmonėmis klausimams: Vidaus reikalų ministerija, Generalinė prokuratūra, Teisingumo ir viešosios tvarkos, Užsienio, Darbo ir socialinio draudimo, Sveikatos, Švietimo ir kultūros ministerijos, Policijos departamentas, Socialinės gerovės tarnyba, 4 NVO („Stigma“, „Cyprus STOP Trafficking“, KISA ir Viduržiemio jūros Lyčių studijų instituto), Savivaldybių sąjunga ir Nacionalinis moterų teisių tinklas	-		
Nacionalinis pranešėjas arba lygiavertis mechanizmas prekybos žmonėmis klausimams				
Nepaskirtas, funkcijas vykdo tarpžinybinio koordinavimo grupė kovos su prekyba žmonėmis klausimams				

[494] Report submitted by the Cypriot authorities on measures taken to comply with Committee of the Parties Recommendation CP(2011)2 on the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, 2013 [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-08-01]. <http://www.coe.int/t/dghl/ monitoring/trafficking/docs/CommitteeParties/Reply_REC/CP_2013_12_CYP_RR_en.pdf>.

[495] Sudaryta autorės.

3.5. Latvijos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso ypatumai

Latvijos Respublikos Ministrų Kabinetas Vidaus reikalų ministerijos parengtą Nacionalinę prekybos žmonėmis prevencijos programą 2009–2013 metams[496] patvirtino 2009 m. rugpjūčio 27 d. dekretu Nr. 590. Tai buvo antra tokio pobūdžio programa Latvijoje. Jos priemonės buvo orientuotos į duomenų rinkimą ir situacijos tyrimus, kovos su prekyba žmonėmis teisės aktų tobulinimą, prevencinių priemonių įgyvendinimą, bendradarbiavimo tarp atsakingų valstybės institucijų ir NVO gerinimą ir teisėsaugos institucijų kovos su prekyba žmonėmis veiksmų stiprinimą. Už 17 iš 26 uždavinių įgyvendinimą, kaip ir Nacionalinėje prekybos žmonėmis prevencijos 2004–2008 metų programoje, visiškai arba su kitais subjektas buvo atsakinga Vidaus reikalų ministerija, t.y. daugiausiai kovos su prekyba žmonėmis priemonės buvo susijusios su Vidaus reikalų ministerijos kompetencija. Priemonių, skirtų šviesti visuomenę, pavyzdžiui, informacinių kampanijų, bei prevencinių priemonių labiausiai pažeidžiamoms grupėms nebuvo numatyta, taip pat nebuvo planuotas atliktų priemonių poveikio vertinimas.

Ministro Pirmininko 2010 m. kovo 3 d. potvarkiu Nr. 77 sudaryta tarpžinybinė nacionalinės prekybos žmonėmis prevencijos programos įgyvendinimo koordinavimo darbo grupė užtikrino koordinuotus kovos su prekyba žmonėmis veiksmus tarp visų atsakingų institucijų ir organizacijų įgyvendinant programos priemones bei keičiantis informacija. Darbo grupę sudarė Vidaus reikalų, Užsienio reikalų, Teisingumo, Švietimo ir mokslo, Sveikatos, Kultūros, Ekonomikos ir Gerovės ministerijų, Seimo kontrolierių įstaigos, Generalinės prokuratūros, Liepojos miesto prokuratūros, Policijos departamento, Valstybės sienos apsaugos tarnybos, Rygos miesto tarybos, Rygos savivaldybių policijos, Pilietybės ir migracijos reikalų biuro, NVO („Saugūs namai“ ir „Marta“) ir TMO Latvijos biuro vyresnieji specialistai, patarėjai ar skyrių vadovai. Darbo grupė susitikdavo pagal poreikį, bet ne rečiau kaip 4 kartus per metus. Darbo grupės vadovas galėjo pakviesti kitus specialistus dalyvauti susitikimuose, pavyzdžiui, Valstybinės darbo inspekcijos, Valstybinės įdarbinimo agentūros ir Latvijos prisiekusių advokatų tarybos atstovai dalyvavo darbo grupės susitikimuose. NVO atstovai buvo darbo grupės nariai. TMO Latvijos biuras yra vienintelė tarptautinė organizacija, akredituota Latvijoje, kurios atstovas įtraukta į darbo grupės sudėtį. Iki darbo grupės sudarymo Vidaus reikalų ministerija rengdavo atsakingų specialistų (valstybės institucijų, NVO ir tarptautinių organizacijų) susitikimus aptarti Nacionalinės prekybos žmonėmis prevencijos 2004–2008 metų programos įgyvendinimą.

Tarpžinybinei nacionalinės prekybos žmonėmis prevencijos programos įgyvendinimo koordinavimo darbo grupei vadovavo nacionalinis kovos su prekyba žmonėmis koordinatorius, kuriuo paskirtas Vidaus reikalų ministerijos Sektorių politikos departamento direktorius. Jis vadovavo darbo grupės susitikimams ir kasmet teikė ataskaitas Ministrų kabinetui apie nacionalinės prekybos žmonėmis prevencijos programos įgyvendinimą, kitos jo funkcijos: specialistų susitikimų organizavimas, atstovavimas kovos su prekyba žmonėmis subjektams Ministrų Kabinete ir Parlamente, informacijos kitų valstybių at-

[496] Programme for Prevention of Trafficking in Human Beings (THB) for 2009-2013 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-05-14]. <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/download.action?nodePath=%2FNational+Info+Pages%2FLatvia%2F6.+RESOURCES%2F6.2+National+Action+Plans%2FProgramme+for+Prevention+of+Trafficking+in+Human+Beings+for+2009-2013_EN.pdf&fileName=Programme+for+Prevention+of+Trafficking+in+Human +Beings+for+2009-2013_EN.pdf&fileType=pdf>.

stovybėms teikimas bei informacijos dėl prekybos žmonėmis surinkimo iš visų atsakingų institucijų ir organizacijų ir apsikeitimo informacija koordinavimas[497]. Šias funkcijas vykdyti jam padeda du jo vadovaujamo departamento specialistai.

2014 m. sausio 14 d. Latvijos Respublikos Ministrų Kabinetas patvirtino Vidaus reikalų ministerijos parengtą Nacionalinę kovos su prekyba žmonėmis strategiją 2014–2020 metams[498]. Jos pagrindinis tikslas – užtikrinti nuoseklų ir koordinuotą kovos su prekyba žmonėmis politikos įgyvendinimą. Šioje strategijoje numatytos 39 priemonės: informacinės kampanijos, švietimas ir kvalifikacijos tobulinimas, pagalba nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims.

2003 m. nacionalinės kriminalinės policijos kovos su organizuotu nusikalstamumu valdyboje buvo įkurtas specializuotas kovos su prekyba žmonėmis ir sąvadavimu skyrius (Trečiasis skyrius). Pagrindinis skyriaus tikslas – atskleisti ir ištirti prekybos žmonėmis nusikaltimus. Šiuo metu skyriuje 23 policijos pareigūnai, iš jų 4 regionuose. 2001 m. Generalinėje prokuratūroje įkurtas Organizuoto nusikalstamumo užkardymo skyrius (10 prokurorų), kuris yra atsakingas ir už prekybos žmonėmis tyrimus.

NVO „Saugūs namai“ ir „Marta“ yra aktyviausios NVO kovos su prekyba žmonėmis srityje. 2008 m. gegužės 21 d. šios organizacijos pasirašė bendradarbiavimo susitarimus su Vidaus reikalų ministerija. Nuo 2007 m. NVO „Saugūs namai“ teikia nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims pagalbą, kurios išlaidos padengiamos iš valstybės biudžeto. Tokiems asmenims suteikiamas apgyvendinimas, medicininė, psichologinė ir teisinė pagalba. 2012 m. vasario 15 d. Policijos departamentas taip pat pasirašė bendradarbiavimo susitarimą su šia NVO dėl nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis asmenų pagalbos ir apsaugos. Ši organizacija taip pat rengia informacines kampanijas apie prekybą žmonėmis. NVO „Marta“ teikia pagalbą nuo seksualinio išnaudojimo nukentėjusioms moterims, teikia pagalbą telefonu, rengia informacines kampanijas ir dalyvauja specialistų mokymuose.

2001–2005 m. tarptautinių organizacijų ir Jungtinių Amerikos Valstijų ambasados Latvijoje iniciatyva tarpžinybinės kovos su prekyba žmonėmis grupės buvo sudarytos Rygos, Liepojos ir Daugpilio savivaldybėse iš teisėsaugos institucijų pareigūnų, socialinių darbuotojų, NVO ir kitų atsakingų subjektų atstovų. Nutraukus finansavimą, iš jų iki šiol neformaliu lygiu veikia tik Liepojos savivaldybės grupė: organizuoja ir įgyvendina prevencines priemones savivaldybėje, rengia mokymus ir skleidžia informaciją žiniasklaidoje. Iš dalies šios grupės veiklą finansuoja Liepojos savivaldybė.

Latvijoje nacionalinis pagalbos nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis mechanizmas nėra įteisintas jokiu teisės aktu, tačiau yra sudaryta tarpžinybinė nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis nustatymo specialistų komisija. Visi asmenys, galėję nukentėti nuo prekybos žmonėmis, atvyksta arba yra atvežami į šią komisiją Rygoje. Ši komisija taip pat turi įvertinti rizikos faktorius ir numatyti priemones jas užkardyti bei nukreipti prekybos žmonėmis aukas reikiamai pagalbai suteikti. Pagalbos išlaidos padengiamos iš valstybės biudžeto.

---

[497] Together against Trafficking in Human Beings. Member States: Latvia [interaktyvus]. European Commission, 2013 [žiūrėta 2013-03-31]. <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/showNIPsection.action?country=Latvia>.

[498] Pamatnostādņu projekts „Cilvēku tirdzniecības novēršanas pamatnostādnes 2014.–2020.gadam“ [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-01-20]. <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40287968&mode=mk&date=2014-01-14>.

7 lentelė. Latvijos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesas[499]

Pagrindiniai kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektai ir priemonės				
Strategijos (programos, planai)	Bendradarbiavimo susitarimai	Tarpžinybinės darbo grupės (komisijos)	Koordinavimo padalinys	Koordinatoriai
Nacionalinė kovos su prekyba žmonėmis strategija 2014–2020 metams Nacionalinė prekybos žmonėmis prevencijos programa (iki 2014 m.)	Vidaus reikalų ministerija su NVO Policijos departamentas su NVO	Tarpžinybinė nacionalinės prekybos žmonėmis prevencijos programos įgyvendinimo koordinavimo darbo grupė Tarpžinybinė nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis nustatymo specialistų komisija	-	Vidaus reikalų ministerijos Sektorių politikos departamento direktorius
Viešojo valdymo (administravimo) subjektų kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo grupės (pagrindinės koordinavimo grupės subjektai išvardyti, koordinuojanti institucija pabraukta)				
Koordinavimo tarp viešojo valdymo (administravimo) subjektų grupė	Viešojo valdymo (administravimo) subjektų koordinavimo su privačiojo ir NVO sektorių subjektais grupė	Viešojo valdymo (administravimo) subjektų koordinavimo su privačiojo ir NVO sektorių bei tarptautiniais subjektais grupė		
-	-	Tarpžinybinė nacionalinės prekybos žmonėmis prevencijos programos įgyvendinimo koordinavimo darbo grupė: Vidaus reikalų ministerija, Užsienio reikalų, Teisingumo, Švietimo ir mokslo, Sveikatos, Ekonomikos ir Gerovės ministerijos, Generalinė prokuratūra, Liepojos miesto prokuratūra, Policijos departamentas, Valstybės sienos apsaugos tarnyba, Rygos miesto taryba, Rygos savivaldybių policija, Pilietybės ir migracijos reikalų biuras, NVO („Saugūs namai“ ir „Marta“) ir TMO Latvijos biuras		
Nacionalinis pranešėjas arba lygiavertis mechanizmas prekybos žmonėmis klausimams				
Nepaskirtas, funkcijas vykdo nacionalinis kovos su prekyba žmonėmis koordinatorius				

Nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis gali būti skirta 6 mėnesių valstybės apmokama socialinės reabilitacijos programa, jei įvykdomos šios sąlygos: pateikiamas patvirtinimas iš teisėsaugos institucijos arba pagalbą nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis teikiančios NVO, kad asmuo nukentėjo nuo prekybos žmonėmis, ir rašytinė sutartis tarp

[499] Sudaryta autorės.

nukentėjusiojo ar jo atstovo ir teisėsaugos pareigūno, atsakingo už šito atvejo ištyrimą.[500] Daugumą nukentėjusiųjų nustato Latvijos arba kitų valstybių policija. Vidaus reikalų ministerija kartu su nacionaline policija, Valstybine darbo inspekcija ir NVO „Saugūs namai" parengė ir 2012 m. sausio 6 d. pristatė savo tinklalapyje nuorodas, kaip nustatyti nukentėjusius nuo prekybos žmonėmis priverstiniam darbui asmenis, skirtas valstybės institucijoms ir NVO.

3.6. Maltos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso ypatumai

Maltoje kovos su prekyba žmonėmis koordinatoriumi 2010 m. Ministras Pirmininkas paskyrė Finansų, ekonomikos ir investicijų ministerijos pareigūną. Jis atliko parengiamuosius Kovos su prekybos žmonėmis stebėjimo komiteto, kurį 2011 m. sudarė Ministras Pirmininkas, darbus. Nacionaliniam kovos su prekyba žmonėmis koordinatoriui ir Kovos su prekyba žmonėmis stebėjimo komiteto nariams funkcijas vykdyti padeda Vidaus reikalų ministerijos Politikos plėtros direktoratas. Kovos su prekyba žmonėmis stebėjimo komitetą sudaro Generalinės prokuratūros, nacionalinės policijos, Vidaus reikalų ministerijos ir Ministro Pirmininko tarnybos atstovai. Jo funkcijos: formuoti kovos su prekyba žmonėmis politiką, koordinuoti veiksmų planų prieš prekybą žmonėmis parengimą ir juos patvirtinti, administruoti kovos su prekyba žmonėmis biudžetą (metinis biudžetas: 100 000 eurų), vykdyti veiksmų planų įgyvendinimo stebėseną, Ministrui Pirmininkui teikti metinę ir ketvirtines ataskaitas (statistinius duomenis, vykdytas priemones, progresą ir sunkumus) ir pagal poreikį vykdyti kitas funkcijas, pavyzdžiui, 2012 m. birželio mėnesį komitetas patvirtino Nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis nukreipimo mechanizmą.

Pirmąjį Maltos veiksmų planą prieš prekybą žmonėmis[501] 2011 m. rugsėjo 30 d. patvirtino Kovos su prekyba žmonėmis stebėjimo komitetas. Šiame veiksmų plane 2011–2012 m. buvo numatyta 14 prekybos žmonėmis prevencijos, nukentėjusiųjų apsaugos ir prekeivių patraukimo baudžiamojon atsakomybės priemonių, skirtų konsoliduoti esamas kovos su prekyba žmonėmis procedūras ir iniciatyvas, nustatyti skubias spręsti sritis, sustiprinti atsakomybę už plano priemonių vykdymą, skirti reikiamus resursus parengti kovos su prekyba žmonėmis strategiją, informuoti valstybės institucijas apie prekybos žmonėmis bylų svarbą tikslu padidinti baudžiamojo persekiojimo efektyvumą ir nukentėjusiųjų nustatymą bei padidinti administracinius pajėgumus kovoti su prekybos žmonėmis nusikaltimu. Parengtas nukentėjusiųjų nukreipimo pagalbai procedūrų vadovas. TMO padėjo įgyvendinti veiksmų planą projektu „LIMES"[502], surengdami mokymus vietos savivaldybių atsakingiems subjektams, taip pat padėjo įteisinti nukentėjusiųjų nukreipimo pagalbai mechanizmą, surengė informacinę kampaniją (reikiamas lėšas skyrė Maltos Vyriausybė). NVO veiksmų plano prieš prekybą žmonėmis priemonių neįgyvendino.

---

[500] Regulation No.889 on the procedures by which victims of THB receive social rehabilitation services and the criteria for recognising a person as a victim of THB adopted by the Government of the Republic of Lavia of 31 October 2006.

[501] Malta Action Plan on Combating Trafficking in Persons. October 2011 – December 2012 [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-07-31]. <http://www.mjha.gov.mt/MediaCenter/PDFs/1_Action%20Plan%20Trafficking.pdf>.

[502] Angl. „Launching Initiatives Supporting Malta's Efforts to Suppress Trafficking".

2013 m. sausio 21 d. Kovos su prekyba žmonėmis stebėjimo komitetas patvirtino antrąjį Maltos veiksmų planą prieš prekybą žmonėmis[503], kuriame 2013–2014 m. numatyta 11 kovos su prekyba žmonėmis priemonių. Plano priemonės orientuotos į visuomenės ir ypač rizikos grupės asmenų, galinčių nukentėti nuo prekybos žmonėmis švietimą, nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis nustatymą (kriterijų ir procedūrų patvirtinimą), prekybos žmonėmis situacijos tyrimą, tarptautinių ir ES įsipareigojimų vykdymą. Kai kurios į šį planą įtrauktos priemonės – pirmojo veiksmų plano priemonių tęsinys.

Kovos su prekyba žmonėmis darbo grupė buvo sudaryta 2011 m. pabaigoje, įgyvendinant pirmąjį veiksmų planą prieš prekybą žmonėmis. Kovos su prekyba žmonėmis darbo grupei vadovauja Vidaus reikalų ministerijos atstovas. Ją sudaro Generalinės prokuratūros, policijos kovos su prostitucija ir prekyba žmonėmis skyriaus ir kitų atsakingų padalinių, Teisingumo ir šeimos ministerijos, Įdarbinimo ir mokymo korporacijos, Nacionalinės gerovės agentūros, Centrinio vizų skyriaus, Pilietybės ir ekspatriacijos reikalų departamento ir Sveikatos ir pagyvenusių žmonių globos ministerijos atstovai. Administracinę pagalbą teikia Vidaus reikalų ministerijos Politikos plėtros direktoratas. 2012 m. rugsėjo mėnesį NVO „Caritas“ ir Jėzuitų pabėgėlių tarnyba taip pat pradėjo dalyvauti darbo grupės veikloje. Kovos su prekyba žmonėmis darbo grupė koordinuoja veiksmų planų įgyvendinimą ir teikia siūlymus Kovos su prekyba žmonėmis stebėjimo komitetui.

Policijos Kovos su prostitucija ir prekyba žmonėmis skyrius įkurtas 2012 m. sausio mėnesį Seksualinių nusikaltimų tarnyboje, kuri iki tol vykdė kovos su prekyba žmonėmis funkciją. Skyriuje dirba 6 pareigūnai. Skyriaus vadovas yra nacionalinis kontaktinis asmuo kovos su prekyba žmonėmis klausimams ir gali nukreipti nukentėjusiuosius pagalbai suteikti.

Teisingumo ir šeimos ministerijos Socialinės gerovės paslaugų fondo Nacionalinė socialinės gerovės agentūra teikia konsultacijas ir organizuoja visą reikiamą pagalbą ir saugumą prekybos žmonėmis aukoms, tarp jų ir užsieniečiams (dirba 2 specialistai). Taip pat remdamasi 2008 m. bendradarbiavimo susitarimu tarp nacionalinės policijos ir Teisingumo ir šeimos ministerijos, ji teikia psichosocialinę pagalbą prekybos žmonėmis aukoms (pirmajame Maltos veiksmų plane prieš prekybą žmonėmis buvo numatyta sudaryti bendradarbiavimo susitarimus tarp atsakingų subjektų).

NVO veikla daugiausiai susijusi su pagalbos teikimu migrantams ir prašantiems prieglobsčio asmenims, kurie galėjo nukentėti nuo prekybos žmonėmis. NVO bendradarbiavimo susitarimų su valstybės institucijomis neturi pasirašiusi ir negauna finansavimo iš valstybės biudžeto.

[503] Malta Action Plan on Combating Trafficking in Persons. January 2013 – December 2014 [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-02-02]. <https://mhas.gov.mt/en/MHAS-Information/Documents/Trafficking%20in%20Human%20Beings/Action%20Plan%202013-2014.pdf>.

8 lentelė. Maltos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesas[504]

Pagrindiniai kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektai ir priemonės				
Strategijos (programos, planai)	Bendradarbiavimo susitarimai	Tarpžinybinės darbo grupės (komisijos)	Koordinavimo padalinys	Koordinatoriai
Veiksmų planas prieš prekybą žmonėmis	Policijos departamentas su Socialinės gerovės agentūra	Kovos su prekyba žmonėmis stebėjimo komitetas Kovos su prekyba žmonėmis darbo grupė	-	Finansų, ekonomikos ir investicijų ministerijos pareigūnas
Viešojo valdymo (administravimo) subjektų kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo grupės (pagrindinių koordinavimo grupių subjektai išvardyti, koordinuojanti institucija pabraukta)				
Koordinavimo tarp viešojo valdymo (administravimo) subjektų grupė	Viešojo valdymo (administravimo) subjektų koordinavimo su privačiojo ir NVO sektorių subjektais grupė	Viešojo valdymo (administravimo) subjektų koordinavimo su privačiojo ir NVO sektorių bei tarptautiniais subjektais grupė		
Kovos su prekyba žmonėmis stebėjimo komitetas: Finansų, ekonomikos ir investicijų ministerija, Generalinė prokuratūra, nacionalinė policija, Vidaus reikalų ministerija ir Ministro Pirmininko tarnyba	Kovos su prekyba žmonėmis darbo grupė: Vidaus reikalų ministerija, Generalinė prokuratūra, policijos atsakingi padaliniai, Teisingumo ir Šeimos bei Sveikatos ir pagyvenusių žmonių globos ministerijos, Įdarbinimo ir mokymo korporacija, Nacionalinė gerovės agentūra, Centrinis vizų skyrius, Pilietybės ir ekspatriacijos reikalų departamentas, NVO „Caritas“ ir Jėzuitų pabėgėlių tarnyba	-		
Nacionalinis pranešėjas arba lygiavertis mechanizmas prekybos žmonėmis klausimams				
Funkcijas vykdo Kovos su prekyba žmonėmis stebėjimo komitetas				

3.7. Portugalijos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso ypatumai

Portugalijoje pirmą veiksmų planą prieš prekybą žmonėmis, skirtą 2007–2010 metams, Ministrų Taryba patvirtino 2007 m. birželio 22 d. nutarimu Nr. 81/2007. Šis veiksmų planas buvo koncentruotas ties keturiomis strateginėmis veiklos kryptimis: informacijos surinkimu, prekybos žmonėmis prevencija, aukų apsauga ir prekeivių žmonėmis baudžiamuoju persekiojimu. Dauguma priemonių buvo skirta kovai su prekyba žmonėmis seksualiniam išnaudojimui. Šio veiksmų plano įgyvendinimą vertinęs Koimbros universitetas nurodė, kad Portugalijai reikia dėti daugiau pastangų prekybos žmonėmis prevencijos ir tyrimų, visuomenės švietimo ir specialistų mokymų srityse.[505] Antrą veiksmų planą prieš prekybą žmonėmis 2010–2013 metams Ministrų Taryba patvirtino 2010 m. lapkričio

[504] Sudaryta autorės.

[505] Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings. Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Portugal

29 d. nutarimu Nr. 94/2010. Šis planas buvo orientuotas į prekybos žmonėmis nusikaltimų analizę, prekybos žmonėmis prevenciją ir baudžiamąjį persekiojimą, specialistų mokymus, prekybos žmonėmis aukų apsaugą ir paramą joms bei bendradarbiavimo stiprinimą. Keletas iš 45 kovos su prekyba žmonėmis priemonių skirta ir kovai su prekyba žmonėmis priverstiniam darbui. Antrasis veiksmų planas prieš prekybą žmonėmis buvo patvirtintas nelaukiant Koimbros universiteto pirmojo plano priemonių poveikio vertinimo išvadų, todėl jis buvo parengtas neatsižvelgiant į pirmojo veiksmų plano rezultatus ir į esamą kovos su prekyba žmonėmis situaciją šalyje. Nors antrajame veiksmų plane prieš prekybą žmonėmis pažymėta, kad jo tikslas – suvienyti įvairių sričių specialistus ir įgyvendinti priemones, skirtas kovoti su prekyba žmonėmis įvairiais aspektais, praktikoje šią veiklą ribojo kovos su prekyba žmonėmis siejimas su kovos su smurtu prieš moteris ir seksualiniu smurtu sistema. Ministerijos veiksmų planų prieš prekybą žmonėmis priemonių, už kurias jos yra atsakingos, vykdymo išlaidas turi padengti iš savo biudžeto. Projektams, kuriuos vykdo visuomeninės organizacijos, lėšų skiria valstybė. Išlaidos, susijusios su veiksmų planų prieš prekybą žmonėmis priemonių įgyvendinimo koordinavimu, padengiamos iš Pilietybės ir lyčių lygybės komisijos biudžeto.

Ministro Pirmininko tarnybos Pilietybės ir lyčių lygybės komisija, kurios pagrindinis tikslas – propaguoti pilietybę ir lyčių lygybę, koordinuoja veiksmų planų prieš prekybą žmonėmis įgyvendinimą ir rengia jų įgyvendinimo metines ataskaitas, stebi ministerijų vykdomas priemones ir plėtoja bendradarbiavimą su atsakingais valstybės ir privačiojo sektoriaus subjektais. Pilietybės ir lyčių lygybės komisijai koordinuoti veiksmų planų prieš prekybą žmonėmis įgyvendinimą ir vykdyti jų įgyvendinimo stebėseną padeda tarpžinybinis techninis komitetas, įkurtas vykdant Ministrų Tarybos nutarimą Nr. 94/2010. Jį sudaro Pilietybės ir lyčių lygybės komisijos, Ministro Pirmininko tarnybos Vyriausiosios imigracijos ir tarpkultūrinio dialogo komisijos, Imigracijos ir sienos tarnybos bei Prekybos žmonėmis observatorijos prie Vidaus reikalų ministerijos, Teisingumo ministerijos kriminalinės policijos, Užsienio reikalų, Solidarumo ir socialinės apsaugos bei Sveikatos ministerijų atstovai. Susitikimai rengiami bent keturis kartus per metus.[506] Nei Pilietybės ir lyčių lygybės komisijos, nei tarpžinybinio techninio komiteto veikloje NVO nedalyvauja.

2008 m. Ministro Pirmininko Tarnybos Pilietybės ir lyčių lygybės komisijoje paskirtas nacionalinis kovos su prekyba žmonėmis koordinatorius[507], kuriam 2012 m. pavesta vykdyti ir nacionalinio pranešėjo kovos su prekyba žmonėmis klausimams funkcijas[508], yra atsakingas už veiksmų planų prieš prekybą žmonėmis įgyvendinimo koordinavimą ir stebėseną, keitimąsi informacija ir bendradarbiavimą nacionaliniu ir tarptautiniu lygiu, taip pat gali siūlyti teisės aktų pakeitimus ir inicijuoti mokslinius tyrimus. Nuo 2012 m. nacionalinio pranešėjo kovos su prekyba žmonėmis klausimams funkcijas vykdo ir Prekybos žmonėmis observatorija prie Vidaus reikalų ministerijos, įkurta įgyvendinant 2008 m. lapkričio 27 d. įstatymą Nr. 229/2008. Joje dirbantys direktorius ir du specialistai, rem-

GRETA(2012)15. Strasbourg, 12 February 2013 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-05-14]. <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/trafficking/docs/Reports/GRETA_2012_17_FGR_PRT_en_with_cmts.pdf.>.

[506] Appointment Order No. 1703/2012 of the State Secretariat for Parliamentary Affairs and Equality of the Portuguese Republic.

[507] Order No. 596/2008 of the State Secretariat for Parliamentary Affairs and Equality of the Portuguese Republic of 2 January 2008.

[508] Order No. 1003/2012 of the State Secretariat for Parliamentary Affairs and Equality of the Portuguese Republic of 10 January 2012.

damiesi dviem bendradarbiavimo protokolais ir trimis supratimo memorandumais su 12 valstybės institucijų ir NVO dėl formalios duomenų rinkimo tvarkos ir tyrimų atlikimo renka, apdoroja ir platina nuasmenintą informaciją apie prekybą žmonėmis ir kitas smurto prieš moteris formas. Pagrindinis duomenų šaltinis yra policija. NVO ne visada pateikia duomenis motyvuodamos tų duomenų konfidencialumu. 2013 m. Prekybos žmonėmis observatorija pradėjo Europos Komisijos remiamą projektą "*Towards a Pan-European Monitoring System on THB*", kurio tikslas – tarptautinė unifikuota duomenų bazė su geografine nuoroda rinkti, tvarkyti, analizuoti duomenis pagal palyginamus rodiklius. Taip pat studijas apie prekybos žmonėmis situaciją šalyje rengia Strateginių ir tarptautinių studijų institutas (IEEI).

Teisingumo ministerijos kriminalinės policijos Organizuoto nusikalstamumo tyrimų padalinys atlieka prekybos žmonėmis tyrimus. Imigracijos ir sienos tarnyba yra atsakinga už leidimų gyventi išdavimą, sienos apsaugą ir kontrolę, stebi užsieniečius šalyje, ir koordinuoja bei įgyvendina priemones, skirtas kontroliuoti migracijos srautus, taip pat vykdo prekybos žmonėmis tyrimus.[509] Lisabonos Prokuratūros tarnyboje už prekybos žmonėmis tyrimus yra atsakingas Tyrimų ir baudžiamojo persekiojimo departamento Organizuoto nusikalstamumo tyrimo skyrius. Tokie skyriai yra ir Porte, Koimbroje bei Evoroje. Prokuratūra, įgyvendindama antrą veiksmų planą prieš prekybą žmonėmis, 2012 m. gegužės mėnesį paskyrė specializuotus prokurorus.

Pilietybės ir lyčių lygybės komisija, vykdydama antro veiksmų plano prieš prekybą žmonėmis 30 priemonę, organizavo nacionalinę pagalbos ir paramos nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims sistemą (RAPVT), kurios veikloje dalyvauja atsakingos valstybės institucijos kartu su NVO. Apie prekybos žmonėmis aukas pranešama „Pranešimo-Nustatymo-Integracijos" sistemoje užpildant nukentėjusiųjų registracijos formą, kurias tvarko Prekybos žmonėmis observatorija. 6 NVO, pasirašiusios bendradarbiavimo memorandumą su Prekybos žmonėmis observatorija, turi užpildyti pranešimo formą, kai nustato galimą prekybos žmonėmis auką. NVO gali pačios nuspręsti, ar pranešti apie prekybą žmonėmis teisėsaugai, kad ši pradėtų ikiteisminį tyrimą. Kai kada pranešimai išsiunčiami Prekybos žmonėmis observatorijai ir teisėsaugai vienu metu. Kai kurios NVO siunčia užpildytą formą tarpžinybinei grupei, pavyzdžiui, Porte su prašymu ją persiųsti ir Prekybos žmonėmis observatorijai.

2011 m. sausio mėnesį įkurtas Socialinio saugumo institutas prie Solidarumo ir socialinio saugumo ministerijos finansuoja teisinės pagalbos paslaugas. Šis institutas kas mėnesį skiria lėšas Šeimos planavimo asociacijai, kuri turi vienintelę specializuotą prieglaudą nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims, taip pat dalyvauja švietimo kampanijose, mokymuose ir tyrimuose bei remia NVO krizių centrus smurto aukoms, kurie prireikus suteikia pagalbą ir nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims. Pagalbą nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims taip pat teikia Portugalų aukų paramos asociacija (APAV), Moterų sąjunga „Alternatyva ir atsakas" (UMAR), Moterų prieš smurtą asociacija (AMCV) ir religinės asociacijos, pavyzdžiui, Jėzuitų pabėgėlių tarnyba (JRS). Portugalijoje nėra NVO, dirbančios tik kovos su prekyba žmonėmis srityje. Prekybos žmonėmis prevencijos ir švietimo srityse taip pat yra aktyvios organizacijos Moterų demokratinis judėjimas (MDM) ir „Saúde em Português".

[509] Law No. 23/2007 of the Portuguese Republic.

9 lentelė. Portugalijos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesas[510]

Pagrindiniai kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektai ir priemonės				
Strategijos (programos, planai)	Bendradarbiavimo susitarimai	Tarpžinybinės darbo grupės (komisijos)	Koordinavimo padalinys	Koordinatoriai
Veiksmų planas prieš prekybą žmonėmis	Prekybos žmonėmis observatorija su duomenų teikėjais	Pilietybės ir lyčių lygybės komisija (Ministro Pirmininko Tarnyba) Techninis komitetas	-	Ministro Pirmininko tarnybos Pilietybės ir lyčių lygybės komisijos narys
Viešojo valdymo (administravimo) subjektų kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo grupės (pagrindinės koordinavimo grupės subjektai išvardyti, koordinuojanti institucija pabraukta)				
Koordinavimo tarp viešojo valdymo (administravimo) subjektų grupė	Viešojo valdymo (administravimo) subjektų koordinavimo su privačiojo ir NVO sektorių subjektais grupė		Viešojo valdymo (administravimo) subjektų koordinavimo su privačiojo ir NVO sektorių bei tarptautiniais subjektais grupė	
Ministro Pirmininko tarnybos Pilietybės ir lyčių lygybės komisija, Ministro Pirmininko tarnyba, Vidaus reikalų, Teisingumo ir Užsienio reikalų, Solidarumo ir socialinės apsaugos bei Sveikatos ministerijos	-		-	
Nacionalinis pranešėjas arba lygiavertis mechanizmas prekybos žmonėmis klausimams				
Funkcijas vykdo Nacionalinis kovos su prekyba žmonėmis koordinatorius				

3.8. Slovakijos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso ypatumai

Slovakijoje kovos su prekyba žmonėmis veiksmus koordinuoja nacionalinis kovos su prekyba žmonėmis koordinatorius, kuriuo, įgyvendinant Slovakijos Vyriausybės 2005 m. rugsėjo 5 d. nutarimą Nr. 668, vidaus reikalų ministro įsakymu 2005 m. spalio 1 d. paskirtas Vidaus reikalų ministerijos valstybės sekretorius. Nacionalinis kovos su prekyba žmonėmis koordinatorius vadovauja tarpžinybinei ekspertų grupei kovai su prekyba žmonėmis, kuri buvo sudaryta vidaus reikalų ministro 2008 m. birželio 30 d. įsakymu Nr. 22. Ją sudaro Vidaus reikalų, Finansų, Teisingumo, Darbo, socialinių reikalų ir šeimos, Sveikatos, Užsienio reikalų ir Švietimo ministerijų, Vyriausybės kanceliarijos ir Romų bendruomenės įgaliotinio biuro, Generalinės prokuratūros, Slovakijos miestų ir kaimų asociacijų, TMO ir NVO (Slovakijos krizių centro „DOTYK“, Slovakijos katalikų labdaros organizacijos „Caritas“, asociacijos „Náruč: ir kt.) atstovai. Tarpžinybinės ekspertų grupės kovai su prekyba žmonėmis statutas reglamentuoja šios grupės sudėtį ir funkcijas, NVO atrankos į šią grupę kriterijus bei veiklos organizavimą. Pagrindinės jos funkcijos yra parengti Slovakijos nacionalinį veiksmų prieš prekybą žmonėmis planą ir koordinuoti jo įgyvendinimą,

[510] Sudaryta autorės.

organizuoti specialistų, atsakingų už šio plano įgyvendinimą, mokymus bei organizuoti prekybos žmonėmis aukų paramos ir apsaugos programos įgyvendinimą. Tarpžinybinė ekspertų grupė kovai su prekyba žmonėmis susitinka pagal poreikį, bet ne rečiau kaip vieną kartą per metus. Kas dvejus metus Vyriausybė vertina šios tarpžinybinės grupės darbą.[511] Vidaus reikalų ministerijos valstybės sekretoriaus 2008 m. rugsėjo 4 d. įsakymu Nr. 1 tarpžinybinėje ekspertų grupėje kovai su prekyba žmonėmis sudarytos prevencijos ir pagalbos aukoms darbo grupės. Jos susitinka pagal poreikį. Tarpžinybinės ekspertų grupės kovai su prekyba žmonėmis išlaidas padengia Vidaus reikalų ministerija. Šiai grupei ir nacionaliniam kovos su prekyba žmonėmis koordinatoriui funkcijas vykdyti padeda sekretoriatas, sudarytas iš trijų Vidaus reikalų ministerijos Bendrojo biuro Parlamento, Vyriausybės darbotvarkės ir patariamosios veiklos departamento ir penkių Vidaus reikalų ministerijos Bendrojo biuro Informacijos centro kovai su prekyba žmonėmis ir nusikalstamumo prevencijai specialistų.

Pirmą Slovakijos nacionalinį veiksmų prieš prekybą žmonėmis planą 2006–2007 metams Slovakijos Respublikos Vyriausybė patvirtino 2006 m. sausio 11 d. nutarimu Nr. 3. Šio plano pagrindinis tikslas buvo sukurti kovos su prekyba žmonėmis kontrolės ir koordinavimo mechanizmą Slovakijoje. Nacionalinę programą kovai su prekyba žmonėmis 2008–2010 metams Slovakijos Respublikos Vyriausybė patvirtino 2008 m. balandžio 23 d. nutarimu Nr. 251. Šios programos pagrindiniai tikslai buvo plėtoti prekybos žmonėmis prevencijos priemones ir organizuoti bei užtikrinti kompleksinės pagalbos nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims suteikimą. Remiantis šio plano įgyvendinimo rezultatų analizės išvadomis, tarpžinybinė ekspertų grupė kovai su prekyba žmonėmis parengė nacionalinę programą kovai su prekyba žmonėmis 2011–2014 metams, kurią Slovakijos Respublikos Vyriausybė patvirtino 2011 m. vasario 16 d. nutarimu Nr. 96. Šio plano pagrindiniai tikslai: institucinių struktūrų sukūrimas (viešojo, privačiojo ir trečiojo sektorių bendradarbiavimo ir veiksmų koordinavimo kovojant su prekyba žmonėmis stiprinimas, tarptautinių kovos su prekyba žmonėmis standartų taikymas praktikoje, keitimosi informacija užtikrinimas ir mokslinių tyrimų iniciavimas, visapusiško specializuotų padalinių aprūpinimo užtikrinimas, atliktų priemonių efektyvumo vertinimas, prekybos žmonėmis prevencijos vykdymas (visuomenės švietimas, specialistų kvalifikacijos kėlimas, rizikos nukentėti mažinimas, galimybių nustatyti prekybos žmonėmis atvejus stiprinimas), pagalbos prekybos žmonėmis aukos užtikrinimas ir jų apsauga (aukų nustatymo, pagalbos pagal individualius poreikius teikimo, apsaugos užtikrinimo bei socialinės integracijos įrankių tobulinimas) ir sėkmingo prekeivių baudžiamojo persekiojimo užtikrinimas (tyrėjų pajėgumų bei tarptautinio bendradarbiavimo stiprinimas, baudžiamojo persekiojimo kokybės gerinimas, kompensacijų aukoms užtikrinimas, korupcijos užkardymas). Priemones įgyvendina Vidaus reikalų ministerija (pagrindinis priemonių įgyvendinimo koordinatorius), Darbo, socialinių reikalų ir šeimos ministerija, Užsienio reikalų ministerija, Ūkio ministerija, Teisingumo ministerija, Finansų ministerija, Sveikatos ministerija, Švietimo, tyrimų ir sporto ministerija, Kultūros ministerija, Gynybos ministerija, Generalinė prokuratūra, Vyriausybės kanceliarija, Statistikos biuras, Miestų ir kaimų asociacija ir NVO, teikiančios pagalbą nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims. Nacionalinės programos kovai su prekyba žmonėmis

[511] Together against Trafficking in Human Beings. Member States: Slovakia [interaktyvus]. European Commission, 2012 [žiūrėta 2012-08-03]. <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/showNIPsection.action?country=Slovakia#A3>.

2011–2014 metams priemonės koncentruotos ties prekyba žmonėmis priverstiniam darbui, viešojo, privačiojo ir trečiojo sektorių bendradarbiavimo ir veiksmų koordinavimo tobulinimu, rizikos nukentėti nuo prekybos žmonėmis mažinimu, pagalbos nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis teikimu, įgūdžių nustatyti prekybos žmonėmis aukas tobulinimu bei situacijos analize.[512]

Nukentėjusių ir galėjusių nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenų nustatymo kriterijai ir taisyklės apibrėžtos prekybos žmonėmis aukų paramos ir apsaugos programoje, patvirtintoje vidaus reikalų ministro 2008 m. birželio 30 d. įsakymu Nr. 47. Joje nustatyta, kad atsakingi viešojo valdymo (administravimo) subjektai koordinuoja nukentėjusių ir galėjusių nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenų teisių apsaugos ir reikiamos pagalbos jiems suteikimo remiantis kiekvieno asmens individualiais poreikiais užtikrinimą. Šiuo tikslu viešojo valdymo (administravimo) subjektai bendradarbiauja su specializuotomis NVO. Pagalba nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims (Slovakijos Respublikos ir kitų valstybių piliečiams) teikiama ir ikiteisminio tyrimo bei socialinės integracijos tikslo, tranzito ar kilmės valstybėje metu. Visos specializuotos NVO turi nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis asmenų nustatymo kriterijus, tačiau tik TMO Bratislavos biuras ir dvi NVO (Slovakijos krizių centras „DOTYK" ir Slovakijos katalikų labdaros organizacija „Caritas") gali patvirtinti, kad asmuo nukentėjo nuo prekybos žmonėmis. Už prekybos žmonėmis aukoms suteiktas paslaugas 90 dienų nuo prekybos žmonėmis fakto patvirtinimo arba kol vyksta ikiteisminis tyrimas, arba 90 dienų po galutinio teismo nuosprendžio, jei reikalinga socialinė integracija, moka valstybė. Jei nukentėjusysis nesutinka bendradarbiauti su teisėsauga ir yra Slovakijos Respublikos pilietis, jam apmokamos socialinės integracijos paslaugos iki 90 dienų; jei nebendraujantis su teisėsauga nukentėjusysis yra kitos valstybės pilietis, – už jam teikiamas paslaugas iš valstybės biudžeto mokama tol, kol asmuo grįžta į kilmės ar kitą valstybę. 2008 m. Vidaus reikalų ministerija pasirašė bendradarbiavimo susitarimą su TMO Bratislavos biuru dėl nacionalinės pagalbos linijos prekybos žmonėmis aukoms Nr. 0800 800 818 veikimo užtikrinimo.[513]

Specializuotas kovos su prekyba žmonėmis padalinys – Kovos su prekyba žmonėmis, seksualiniu išnaudojimu ir pagalbos aukoms departamentas sukurtas 2004 metais Vidaus reikalų ministerijos Policijos prezidiumo Kovos su organizuotu nusikalstamumo biure. Kovos su prekyba žmonėmis, seksualiniu išnaudojimu ir pagalbos aukoms departamente dirba 17 specializuotų pareigūnų. Specializuoti pareigūnai vykdo kriminalinę žvalgybą, atlieka ikiteisminius tyrimus, keičiasi informacija, teikia metodinę pagalbą, tvarko centrinę prekybos žmonėmis aukų duomenų bazę. Nuo 2011 m. kovos su prekyba žmonėmis funkcija priskirta ir regioniniams bei vietos policijos padaliniams. Po du specializuotus policijos pareigūnus dirba ir trijuose regioniniuose Kovos su organizuotu nusikalstamumo biuro padaliniuose: Rytų, Centro ir Vakarų. Stiprinant užsieniečių, nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis ir išnaudotų Slovakijoje, sistemą, sudaryta speciali grupė iš nacionalinės policijos Kovos su organizuotu nusikalstamumu biuro, Sienos apsaugos ir užsieniečių reikalų policijos tarnybos

[512] National Programme on the Fight against Human Trafficking for the Years 2011-2014. Ministry of the Interior of the Slovak Republic, 2011 [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-08-08]. <http://www.minv.sk/?informacne-centrum-na-boj-proti-obchodovaniu-s-ludmi-a-prevenciu-kriminality>.

[513] Together against Trafficking in Human Beings. Member States: Slovakia [interaktyvus]. European Commission, 2012 [žiūrėta 2012-08-03]. <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/showNIPsection.action?country=Slovakia#A3>.

ir Nacionalinės darbo inspekcijos specialistų stebėti ir kontroliuoti verslo įmones, kad būtų išvengta arba būtų atskleisti prekybos žmonėmis aukų išnaudojimo priverstiniam darbui atvejai. Planuoti ir neplanuoti tikrinimai atliekami nuo 2012 metų.

Nacionalinio pranešėjo arba lygiaverčio mechanizmo prekybos žmonėmis klausimams funkcijas Slovakijoje vykdo Vidaus reikalų ministerijos Bendrojo biuro Informacijos centras kovai su prekyba žmonėmis ir nusikalstamumo prevencijai, sukurtas įgyvendinant 2008 m. Slovakijos Respublikos įstatymą Nr. 583 dėl nusikaltimų ir kitų neteisėtų veiksmų prevencijos. Nuo 2009 m. Vidaus reikalų ministerijos Bendrojo biuro Informacijos centras kovai su prekyba žmonėmis ir nusikalstamumo prevencijai renka duomenis apie asmenis, nukentėjusius nuo prekybos žmonėmis, ir apie įvykdytas kovos su prekyba žmonėmis priemones, analizuoja sukauptą informaciją, atlieka situacijos vertinimą ir pagal poreikį teikia informaciją šalies ir užsienio subjektams.[514]

10 lentelė. Slovakijos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesas[515]

Pagrindiniai kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektai ir priemonės				
Strategijos (programos, planai)	Bendradarbiavimo susitarimai	Tarpžinybinės darbo grupės (komisijos)	Koordinavimo padalinys	Koordinatoriai
Nacionalinė programa kovai su prekyba žmonėmis	Vidaus reikalų ministerija su TMO Bratislavos biuru	Tarpžinybinė ekspertų grupė kovai su prekyba žmonėmis	-	Vidaus reikalų ministerijos valstybės sekretorius
Viešojo valdymo (administravimo) subjektų kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo grupės (pagrindinės koordinavimo grupės subjektai išvardyti, koordinuojanti institucija pabraukta)				
Koordinavimo tarp viešojo valdymo (administravimo) subjektų grupė	Viešojo valdymo (administravimo) subjektų koordinavimo su privačiojo ir NVO sektorių subjektais grupė		Viešojo valdymo (administravimo) subjektų koordinavimo su privačiojo ir NVO sektorių bei tarptautiniais subjektais grupė	
-	-		Tarpžinybinė ekspertų grupė prieš prekybą žmonėmis: <u>Vidaus reikalų ministerija</u>, Finansų, Teisingumo, Darbo, socialinių reikalų ir šeimos, Sveikatos, Užsienio reikalų ir Švietimo ministerijos, Vyriausybės kanceliarija, Slovakijos Vyriausybės Romų bendruomenės įgaliotinio biuras, Generalinė prokuratūra, Slovakijos miestų ir kaimų asociacijos, TMO, NVO	
Nacionalinis pranešėjas arba lygiavertis mechanizmas prekybos žmonėmis klausimams				
Funkcijas vykdo Vidaus reikalų ministerijos Bendrojo biuro Informacijos centras kovai su prekyba žmonėmis ir nusikalstamumo prevencijai				

[514] Together against Trafficking in Human Beings. National rapporteurs: Slovakia [interaktyvus]. European Commission, 2013 [žiūrėta 2013-08-03]. <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/National+Rapporteurs/Slovakia/>.

[515] Sudaryta autorės.

3.9. Užsienio valstybių nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso stipriosios ir silpnosios pusės

3.9.1. Austrijos nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso stipriosios ir silpnosios pusės

Austrijoje buvo pasirinkti šie pagrindiniai nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektai ir priemonės: nacionalinis veiksmų prieš prekybą žmonėmis planas, tarpžinybinė kovos su prekyba žmonėmis darbo grupė, nacionalinis koordinatorius kovai su prekyba žmonėmis ir bendradarbiavimo susitarimai.

Austrijoje nėra sudarytos tarpžinybinės kovos su prekyba žmonėmis grupės, kuri koordinuotų ministerijų veiklą formuojant valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politiką. Austrijos Federalinės Vyriausybės 2004 m. sudaryta tarpžinybinė kovos su prekyba žmonėmis grupė ir šiai grupei vadovaujantis nacionalinis koordinatorius kovai su prekyba žmonėmis, kuriuo paskirtas Federalinės Europos ir tarptautinių reikalų ministerijos vyresnysis pareigūnas, koordinuoja valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos įgyvendinimą: rengia nacionalinius kovos su prekyba žmonėmis planus, vykdo jų įgyvendinimo stebėseną bei rengia ataskaitas, taip pat nacionalinis koordinatorius kovai su prekyba žmonėmis koordinuoja ryšius su užsienio partneriais. Pažymėtina, kad tarpžinybinės kovos su prekyba žmonėmis darbo grupės veikloje dalyvauja gana platus subjektų, įskaitant pagalbą aukoms teikiančias NVO, Austrijos plėtros agentūrą, Liudviko Boltzmano žmogaus teisių institutą, ratas. Pagalbą nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims teikiančios NVO turi pasirašiusios bendradarbiavimo susitarimus su viešojo valdymo (administravimo) subjektais ir gauna valstybės finansavimą savo įsipareigojimams įvykdyti. Daugumos nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis plano priemonių įgyvendinimą koordinuoja už jų įgyvendinimą atsakingos ministerijos. Pagrindinė koordinuojanti institucija yra Federalinė Europos ir tarptautinių reikalų ministerija. Federalinės Europos ir tarptautinių reikalų ministerijos paskyrimas koordinuojančia institucija ir jos vyresniojo pareigūno paskyrimas nacionaliniu koordinatoriumi rodo, kad prioritetas kovos su prekyba žmonėmis srityje šioje valstybėje teiktinas Europos ir tarptautiniams reikalams – ne prekybos žmonėmis prevencijai, baudžiamajam persekiojimui ir pagalbai aukoms bei jų apsaugai šalies viduje, nors Austrija yra tikslo valstybė ir kasmet joje nustatomi prekybos žmonėmis atvejai. Šią nuomonę patvirtina nepakankamai išplėtotas kovos su prekyba žmonėmis veiksmų planas: numatytos tik dvi prevencijos kryptys (visuomenės švietimas ir darbas su rizikos grupėmis) ir tik viena baudžiamojo persekiojimo kryptis (bendradarbiavimo tarp teisėsaugos institucijų ir NVO stiprinimas), neskiriamos pakankamos valstybės lėšos kovos su prekyba žmonėmis priemonėms vykdyti (trūkstamas lėšas tenka padengti ir iš NVO biudžetų) bei nevykdomos nacionalinio pranešėjo kovos su prekyba žmonėmis klausimams funkcijos (tarpžinybinė kovos su prekyba žmonėmis grupė atlieka tik nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis plano įgyvendinimo stebėseną ir rengia ataskaitas). Austrijos Federalinė Vyriausybė tvirtina teisės aktus dėl kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo, tačiau nevaidina vadovaujančio vaidmens nei formuojant, nei įgyvendinant valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politiką. Visi šie aspektai traktuotini kaip nepakankama politinė valia kovoti su prekyba žmonėmis.

Austrijos praktikoje teigiamai turėtų būti vertintinas tarpžinybinės ministrų ar ministerijų vadovaujančių pareigūnų grupės sudarymas koordinuoti valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimą ir Vyriausybės atstovo paskyrimas jai vadovauti, taip pat nepriklausomo subjekto paskyrimas nacionaliniu pranešėju kovos su prekyba žmonėmis klausimams.

3.9.2. Bulgarijos nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso stipriosios ir silpnosios pusės

Bulgarijoje 2003 m. kovos su prekyba žmonėmis įstatymu apibrėžti kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektai ir priemonės – geros praktikos pavyzdys, rodantis politinę motyvaciją kovoti su prekybos žmonėmis nusikaltimu. Tai yra pažymėję ir tarptautiniai ekspertai[516]. Bulgarijoje buvo pasirinkti šie pagrindiniai nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektai ir priemonės: nacionalinė prekybos žmonėmis prevencijos ir kovos su ja programa, nacionalinė kovos su prekyba žmonėmis komisija, specialistų grupė, nacionalinis kovos su prekyba žmonėmis koordinatorius ir bendradarbiavimo susitarimai.

Bulgarijoje valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimą koordinuoja nacionalinė kovos su prekyba žmonėmis komisija. Jai vadovauja nacionalinis kovos su prekyba žmonėmis koordinatorius, kuriuo paskirtas Ministro Pirmininko pavaduotojas. Šiai komisijai taip pat suteikti įgaliojimai koordinuoti atsakingų subjektų veiksmus įgyvendinant valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politiką: rengiant ir įgyvendinant nacionalinę prekybos žmonėmis prevencijos ir kovos su ja programą bei nacionalinius veiksmų prieš prekybą žmonėmis planus, vykdant jų įgyvendinimo stebėseną ir rengiant ataskaitas. Nacionalinės kovos su prekyba žmonėmis komisijos nariai (ministrai, viceministrai, institucijų ir įstaigų vadovai ar pavaduotojai) turi pakankamai galių užtikrinti priimtų sprendimų įgyvendinimą, tačiau pažymėtina, kad į komisijos veiklą turėtų būti įtrauktos ir specializuotos NVO, kurios turi pasirašiusios bendradarbiavimo susitarimus su Vidaus reikalų ministerija. Teigiamai vertintinas sprendimas kovos su prekyba žmonėmis priemonių įgyvendinimui užtikrinti iš valstybės biudžeto skirti tikslinį finansavimą.

Specialistų darbo grupės iš viešojo valdymo (administravimo), privačiojo ir NVO sektorių subjektų sukūrimas koordinuoti kasdienių problemų sprendimą bei 2010 m. sukurtas nacionalinis prekybos žmonėmis aukų nukreipimo ir paramos mechanizmas, kurio išlaidos padengiamos iš valstybės biudžeto, įskaitant jame dalyvaujančias NVO, kurios turi pasirašiusios bendradarbiavimo susitarimus su Vidaus reikalų ministerija, paminėtini kaip geros praktikos pavyzdžiai, išskyrus tą faktą, kad nacionalinio prekybos žmonėmis aukų nukreipimo ir paramos mechanizmo sukūrimą turėjo inicijuoti NVO, nesulaukusios valstybės institucijų iniciatyvos.

Metinėje nacionalinėje prekybos žmonėmis prevencijos ir kovos su ja programoje numatyta keletas prevencijos (švietimo kampanijos, darbas su rizikos grupės asmenimis, rekomendacijų dirbti su romais parengimas ir pan.) ir keletas prekybos žmonėmis aukų

[516] Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings. Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Bulgaria GRETA(2011)19. Strasbourg, 14 September 2011 [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-07-11]. <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/trafficking/Docs/Reports/ GRETA_2011_19_ FGR _BGR_en.pdf>.

apsaugos, jų reabilitacijos ir integracijos į visuomenę krypčių, tačiau nepakankamai dėmesio skirta baudžiamajam persekiojimui stiprinti – numatyti tik pareigūnų kvalifikacijos tobulinimo mokymai. Manytina, kad ilgalaikės programos užtikrintų darbų tęstinumą ir būtų efektyvesnės negu trumpalaikės programos.

Bulgarijoje nacionalinis pranešėjas kovos su prekyba žmonėmis klausimams nėra paskirtas. Iš dalies jo funkcijas atlieka nacionalinė kovos su prekyba žmonėmis komisija, kuri vykdo nacionalinės prekybos žmonėmis prevencijos ir kovos su ja programos įgyvendinimo stebėseną ir rengia ataskaitas. Bulgarijos nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo sistemą patobulintų nepriklausomas nacionalinis pranešėjas kovos su prekyba žmonėmis klausimams, kuris vykdytų šalies kovos su prekyba žmonėmis stebėseną bei teiktų nešališkas rekomendacijas. Taip pat būtų tikslinga atskirti valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimo ir jos įgyvendinimo koordinavimo funkcijas.

3.9.3. Danijos nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso stipriosios ir silpnosios pusės

Danijoje buvo pasirinkti šie pagrindiniai nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektai ir priemonės: kovos su prekyba žmonėmis veiksmų planas, ministerijų atstovų darbo grupė kovai su prekyba žmonėmis, specializuotas padalinys Danijos centras prieš prekybą žmonėmis prie Nacionalinės socialinių paslaugų tarybos ir bendradarbiavimo susitarimai.

Danijoje nėra sudarytos tarpžinybinės kovos su prekyba žmonėmis grupės, kuri koordinuotų ministerijų veiklą formuojant valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politiką. 2002 m. sudaryta ministerijų atstovų darbo grupė kovai su prekyba žmonėmis paskirta atsakinga tik už valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos įgyvendinimą: koordinuoja kovos su prekyba žmonėmis veiksmų planų įgyvendinimą ir rengia veiklos ataskaitas. Atsižvelgiant į vykdomas priemones, darbo grupės sudėtis plėstina bent NVO ir policijos atstovais. Į tai dėmesį yra atkreipę ir tarptautiniai ekspertai[517]. Kovos su prekyba žmonėmis veiksmų planus rengia, jiems įgyvendinti skirtą biudžetą administruoja, jų įgyvendinimo stebėseną vykdo bei veiklos ataskaitas rengia Lyčių lygybės departamentas, kurio atstovas taip pat vadovauja ministerijų atstovų darbo grupei kovai su prekyba žmonėmis.

Lyčių lygybės departamento paskyrimas koordinuojančiu subjektu, jo pareigūno skyrimas vadovauti ministerijų atstovų darbo grupei kovai su prekyba žmonėmis, šio departamento vykdomos kovos su prekyba žmonėmis veiksmų plano rengimo ir jam įgyvendinti skirto biudžeto administravimo funkcijos rodo, kad prioritetas kovos su prekyba žmonėmis šioje valstybėje teiktinas lyčių lygybės aspektui. Danijos kovos su prekyba žmonėmis veiksmų planas numato prekybos žmonėmis prevencijos, baudžiamojo persekiojimo ir aukų apsaugos krypčių priemones, skiriamas tikslinis finansavimas joms įgyvendinti. Pažymėtina, kad jame gana daug dėmesio skiriama prekybos žmonėmis aukų pagalbai ir

[517] Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings. Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Denmark GRETA(2011)21. Strasbourg, 20 December 2011 [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-07-11]. <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/trafficking/docs/Reports/GRETA_2011_21_FGR_ DNK_en.pdf>.

apsaugai, poreikio mažinimui ir tarptautiniam bendradarbiavimui, ypač su kilmės valstybėmis, ir daugiau dėmesio turėtų būti skirta baudžiamojo persekiojimo stiprinimui, ypač atsižvelgiant į tą faktą, kad Danijoje ikiteisminių tyrimų dėl prekybos žmonėmis skaičius yra nedidelis.

Danijos centro prieš prekybą žmonėmis prie Nacionalinės socialinių paslaugų tarybos veikla koordinuojant atsakingų institucijų ir organizacijų veiksmus nustatant prekybos žmonėmis aukas, koordinuojant pagalbos ir apsaugos joms suteikimą bei organizuojant bendradarbiavimą su NVO bei pasirašant bendradarbiavimo susitarimus paminėtina kaip geros praktikos pavyzdys.

Danijoje kovos su prekyba žmonėmis stebėseną vykdo ir ataskaitas rengia trys subjektai: Lyčių lygybės departamentas vykdo nacionalinio veiksmų plano kovai su prekyba žmonėmis įgyvendinimo stebėseną, Danijos centras prieš prekybą žmonėmis prie Nacionalinės socialinių paslaugų tarybos vykdo pagalbos prekybos žmonėmis aukoms, legaliai gyvenančioms Danijoje, o Imigracijos tarnyba likusioms prekybos žmonėmis aukoms teikimo stebėseną. Pažymėtina, kad nacionalinio pranešėjo arba lygiaverčio mechanizmo kovos su prekyba žmonėmis klausimams funkcijas turėtų vykdyti vienas nepriklausomas subjektas. Taip pat Danijos praktikoje teigiamai turėtų būti vertintinas tarpžinybinės ministrų ar ministerijų vadovaujančių pareigūnų grupės sudarymas koordinuoti valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimą ir Vyriausybės atstovo paskyrimas jai vadovauti.

3.9.4. Kipro nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso stipriosios ir silpnosios pusės

Kipre 2007 m. kovos su prekyba žmonėmis įstatyme apibrėžti kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektai ir priemonės yra geros praktikos pavyzdys, rodantis politinę motyvaciją kovoti su prekybos žmonėmis nusikaltimu. Kipre buvo pasirinkti šie pagrindiniai nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektai ir priemonės: kovos su prekyba žmonėmis veiksmų planas, tarpžinybinio koordinavimo grupė kovos su prekyba žmonėmis klausimams ir nacionalinis kovos su prekyba žmonėmis koordinatorius.

Kipre valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimą koordinuoja tarpžinybinio koordinavimo grupė kovos su prekyba žmonėmis klausimams. Jai vadovauja nacionalinis kovos su prekyba žmonėmis koordinatorius, kuriuo paskirtas vidaus reikalų ministras. Šiai tarpžinybinei grupei taip pat suteikti įgaliojimai koordinuoti atsakingų subjektų veiksmus įgyvendinant valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politiką: rengti nacionalinį kovos su prekyba žmonėmis veiksmų planą, įgyvendinti jo priemones, koordinuoti jo ir kovos su prekyba žmonėmis įstatymo įgyvendinimą, vykdyti jų įgyvendinimo stebėseną bei kasmet Ministrų Tarybai rengti ataskaitą apie įvykdytas priemones ir bendrą šalies bei tarptautinę prekybos žmonėmis situaciją. Tarpžinybinio koordinavimo grupės kovos su prekyba žmonėmis klausimams nariai (atsakingų viešojo valdymo (administravimo) sektoriaus subjektų vadovai arba vyresnieji specialistai) turi pakankamai galių užtikrinti priimtų sprendimų įgyvendinimą. Teigiamai vertintinas tas faktas, kad į šią grupę įtrauktos net keturios NVO, tačiau ši grupė dirba neturėdama jokių

nuostatų: nacionaliniame kovos su prekyba žmonėmis veiksmų plane 2010–2012 metams numatytos parengti tarpžinybinio koordinavimo grupės kovos su prekyba žmonėmis klausimams darbo organizavimo taisyklės nebuvo parengtos. Taip pat su NVO turėtų būti sudaryti bendradarbiavimo susitarimai ir joms skirti pakankami resursai, kad jos galėtų tinkamai vykdyti pavestas funkcijas. Pažymėtina, kad kovos su prekyba žmonėmis plane 2013–2015 m. numatytos prevencijos, baudžiamojo persekiojimo, aukų apsaugos ir pagalbos joms priemonės ir skirtas finansavimas joms įgyvendinti[518].

Kipre iš dalies atliekamos nacionalinio pranešėjo kovos su prekyba žmonėmis klausimams funkcijos: tarpžinybinio koordinavimo grupė kovos su prekyba žmonėmis klausimams vykdo nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis veiksmų plano ir kovos su prekyba žmonėmis įstatymo įgyvendinimo stebėseną bei kasmet rengia ataskaitą apie įvykdytas priemones ir bendrą šalies bei tarptautinę prekybos žmonėmis situaciją. Pažymėtina, kad nacionalinio pranešėjo kovos su prekyba žmonėmis klausimams funkcijas turėtų būti pavesta vykdyti nepriklausomam subjektui, t. y. tokiam subjektui, kuris neįgyvendina kovos su prekyba žmonėmis priemonių ir jų nekoordinuoja. Taip pat Kipre turėtų būti atskirtos valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis formavimo ir jos įgyvendinimo koordinavimo funkcijos. Teigiamai turėtų būti vertintinas tarpžinybinės ministrų ar ministerijų vadovaujančių pareigūnų grupės sudarymas koordinuoti valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimą ir Vyriausybės atstovo paskyrimas jai vadovauti ir vykdyti nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinatoriaus funkcijas.

3.9.5. Latvijos nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso stipriosios ir silpnosios pusės

Latvijoje buvo pasirinkti šie pagrindiniai nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektai ir priemonės: kovos su prekyba žmonėmis strategija, nacionalinė prekybos žmonėmis prevencijos programa, tarpžinybinė nacionalinės prekybos žmonėmis prevencijos programos įgyvendinimo koordinavimo darbo grupė ir bendradarbiavimo susitarimai.

Latvijoje nėra sudarytos tarpžinybinės kovos su prekyba žmonėmis grupės, kuri koordinuotų ministerijų veiklą formuojant valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politiką. Ministro Pirmininko potvarkiu sudaryta tarpžinybinė nacionalinės prekybos žmonėmis prevencijos programos įgyvendinimo koordinavimo darbo grupė buvo atsakinga tik už valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos įgyvendinimą: koordinavo nacionalinės prekybos žmonėmis prevencijos programos 2009–2013 metams įgyvendinimą (pažymėtina, kad priemonės pradėtos įgyvendinti 2009 m., tačiau darbo grupė koordinuoti jų įgyvendinimą sudaryta tik 2010 m.) ir keitimąsi informacija bei rengė veiklos ataskaitas. NVO ir TMO Latvijos biuras buvo lygiateisiai šios grupės nariai. Tarpžinybinei darbo grupei vadovavo nacionalinis kovos su prekyba žmonėmis koordinatorius, kuriuo buvo paskirtas Vidaus reikalų ministerijos vyresnysis pareigūnas

[518] Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings. Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Cyprus GRETA(2011)8. Strasbourg, 12 September 2011 [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-07-11]. <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/trafficking/Docs/Reports/GRETA_2011_8_ FGR_CYP_en_final.pdf>.

(departamento direktorius). Jis vykdė ir nacionalinio pranešėjo kovos su prekyba žmonėmis klausimams funkcijas.

Vidaus reikalų ministerijos parengtoje ir Latvijos Respublikos Ministrų Kabineto patvirtintoje nacionalinėje prekybos žmonėmis prevencijos programoje buvo numatytos ne tik prekybos žmonėmis prevencijos, bet ir baudžiamojo persekiojimo stiprinimo priemonės, tačiau nebuvo numatyta prekybos žmonėmis aukų apsaugos ir pagalbos joms sistemų stiprinimo priemonių bei visuomenės švietimo priemonių, pavyzdžiui, informacinių kampanijų, prevencinių priemonių labiausiai pažeidžiamoms grupėms ir pan., ypač atkreipiant dėmesį į tai, kad Latvija yra kilmės valstybė. Taip pat pažymėtina, kad nebuvo planuotas ir atliktas priemonių poveikio vertinimas. Vidaus reikalų ministerija nacionalinę kovos su prekyba žmonėmis strategiją 2014–2020 m. parengė be kovos su prekyba žmonėmis situacijos analizės ir įvertinimo. Strategijoje nepakankamai išplėtotos kovos su prekyba žmonėmis prevencijos (numatytos tik informacinės kampanijos ir švietimo priemonės) ir baudžiamojo persekiojimo (numatytas tik kvalifikacijos tobulinimas) priemonės. Nėra sudarytos tarpžinybinės grupės, kuri koordinuotų jos įgyvendinimą.

Atkreiptinas dėmesys, kad Latvijoje dvi NVO yra pasirašiusios bendradarbiavimo susitarimus su Vidaus reikalų ministerija ir viena su Policijos departamentu dėl nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims pagalbos teikimo, pagalbos nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims išlaidos padengiamos iš valstybės biudžeto. Būtų tikslinga strategijoje ar kitame teisės akte apibrėžti nacionalinį nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis nukreipimo mechanizmą, įtraukiant nuostatas dėl tarpžinybinės nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis nustatymo specialistų komisijos, nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis nustatymo kriterijų, pagalbos bei apsaugos nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims teikimo tvarkos, finansavimo ir pan. Latvijos nacionalinės kriminalinės policijos kovos su organizuotu nusikalstamumu valdyboje įkurtas specializuotas kovos su prekyba žmonėmis ir sąvadavimu skyrius.

Pažymėtina, kad Latvijoje trūksta politinės motyvacijos kovoti su prekyba žmonėmis. Pritariant ekspertams[519], teigtina, kad Latvijoje reiktų stiprinti visų atsakingų subjektų veiksmų koordinavimą. Latvijos praktikoje teigiamai turėtų būti vertintinas tarpžinybinės ministrų ar ministerijų vadovaujančių pareigūnų grupės sudarymas koordinuoti valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimą ir Vyriausybės atstovo paskyrimas jai vadovauti ir vykdyti nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinatoriaus funkcijas, taip pat tarpžinybinės grupės koordinuoti valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos (ir strategijos) įgyvendinimą sudarymas. Nacionalinio pranešėjo kovos su prekyba žmonėmis klausimams funkcijas turėtų būti pavesta vykdyti nepriklausomam subjektui, t. y. tokiam subjektui, kuris neįgyvendina kovos su prekyba žmonėmis priemonių ir nekoordinuoja jų įgyvendinimo.

[519] Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Latvia GRETA(2012)15. Strasbourg: Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings,31 January 2013 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-05-14]. <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/trafficking/Docs/Reports/GRETA_2012_15_FGR_LVA_en.pdf>.

3.9.6. Maltos nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso stipriosios ir silpnosios pusės

Maltoje buvo pasirinkti šie pagrindiniai nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektai ir priemonės: veiksmų planas prieš prekybą žmonėmis, kovos su prekyba žmonėmis stebėjimo komitetas, kovos su prekyba žmonėmis darbo grupė ir nacionalinis kovos su prekyba žmonėmis koordinatorius.

Valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimą Maltoje koordinuoja 2011 m. Ministro Pirmininko sudarytas kovos su prekybos žmonėmis stebėjimo komitetas. Jam vadovauja nacionalinis kovos su prekyba žmonėmis koordinatorius, kuriuo 2010 m. Ministras Pirmininkas paskyrė Finansų, ekonomikos ir investicijų ministerijos pareigūną. Šiam komitetui taip pat suteikti įgaliojimai koordinuoti atsakingų subjektų veiksmus įgyvendinant valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politiką: koordinuoti veiksmų planų prieš prekybą žmonėmis parengimą, juos patvirtinti, administruoti kovos su prekyba žmonėmis biudžetą, vykdyti planų įgyvendinimo stebėseną bei Ministrui Pirmininkui teikti metinę ir ketvirtines ataskaitas (statistinius duomenis, vykdytas priemones, progresą ir sunkumus). Kovos su prekyba žmonėmis stebėjimo komitetą sudaro Generalinės prokuratūros, nacionalinės policijos, Vidaus reikalų ministerijos ir Ministro Pirmininko tarnybos atstovai. Pažymėtina, kad į komiteto veiklą turėtų būti įtrauktos ir kitos ministerijos (ypač švietimo, socialinės apsaugos, užsienio reikalų) bei specializuotos NVO ir turėtų būti aiškiai apibrėžtos darbo organizavimo procedūros. Su NVO turėtų būti sudaryti bendradarbiavimo susitarimai ir skirtos pakankamos lėšos tinkamai vykdyti joms pavestas funkcijas.

2013 m. patvirtintame antrame veiksmų plane prieš prekybą žmonėmis 2013–2014 m. numatyta tik 11 kovos su prekyba žmonėmis priemonių ir jos orientuotos tik į visuomenės ir ypač rizikos grupės asmenų, galinčių nukentėti nuo prekybos žmonėmis, švietimą, nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis nustatymą (kriterijų ir procedūrų patvirtinimą), prekybos žmonėmis situacijos tyrimą, tarptautinių ir ES įsipareigojimų vykdymą. Į planą turėtų būti įtrauktos prekeivių baudžiamojo persekiojimo stiprinimo ir pagalbos prekybos žmonėmis aukoms bei jų apsaugos priemonės. Veiksmų planų prieš prekybą žmonėmis įgyvendinimą koordinuoja 2011 m. sudaryta kovos su prekyba žmonėmis darbo grupė, kuriai vadovauja Vidaus reikalų ministerijos atstovas. Ją sudaro veiksmų planus įgyvendinančių institucijų, įstaigų ir NVO „Caritas“ bei Jėzuitų pabėgėlių tarnybos atstovai. Maltos nacionalinės policijos Seksualinių nusikaltimų tarnyboje įkurtas specializuotas kovos su prostitucija ir prekyba žmonėmis skyrius.

Maltoje patvirtintas nukentėjusiųjų nukreipimo pagalbai procedūrų vadovas, tačiau tik du Teisingumo ir šeimos ministerijos Socialinės gerovės paslaugų fondo Nacionalinės socialinės gerovės agentūros specialistai teikia konsultacijas ir organizuoja visą reikiamą pagalbą ir saugumo priemones prekybos žmonėmis aukoms, tarp jų ir užsieniečiams. NVO veikla daugiausiai susijusi su pagalbos teikimu migrantams ir prašantiems prieglobsčio asmenims, kurie galėjo nukentėti nuo prekybos žmonėmis. Jos bendradarbiavimo susitarimų su valstybės institucijomis neturi pasirašiusios ir negauna finansavimo iš valstybės biudžeto. Maltoje reiktų plėsti galimybes ir stiprinti pajėgumus suteikti kokybiškas paslaugas prekybos žmonėmis aukoms sudarant bendradarbiavimo susitarimus su

specializuotomis NVO bei skiriant joms finansavimą šioms funkcijoms atlikti. Tokią mintį yra išsakę ir tarptautiniai ekspertai[520].

Atkreiptinas dėmesys, kad Maltoje nacionalinio pranešėjo kovos su prekyba žmonėmis klausimams funkcijos vykdomos tik iš dalies: kovos su prekybos žmonėmis stebėjimo komitetas atlieka veiksmų planų prieš prekybą žmonėmis įgyvendinimo stebėseną ir rengia ataskaitas. Nacionaliniu pranešėju kovos su prekyba žmonėmis klausimams turėtų būti paskirtas nepriklausomas subjektas (nevykdantis kovos su prekyba žmonėmis priemonių ir nekoordinuojantis jų įgyvendinimo), kuris vykdytų šalies kovos su prekyba žmonėmis stebėseną bei teiktų nešališkas rekomendacijas. Taip pat turėtų būti atskirtos valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis formavimo ir jos įgyvendinimo koordinavimo funkcijos. Teigiamai turėtų būti vertintinas tarpžinybinės ministrų ar ministerijų vadovaujančių pareigūnų grupės sudarymas koordinuoti valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimą ir Vyriausybės atstovo paskyrimas jai vadovauti ir vykdyti nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinatoriaus funkcijas.

3.9.7. Portugalijos nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso stipriosios ir silpnosios pusės

Portugalijoje buvo pasirinkti šie pagrindiniai nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektai ir priemonės: veiksmų planas prieš prekybą žmonėmis, tarpžinybinis techninis komitetas, nacionalinis kovos su prekyba žmonėmis koordinatorius, tarpžinybinės kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo grupės nėra, tačiau tokias funkcijas vykdo Ministro Pirmininko tarnybos Pilietybės ir lyčių lygybės komisija.

Portugalijoje nėra sudarytos tarpžinybinės kovos su prekyba žmonėmis grupės, kuri koordinuotų ministerijų veiklą formuojant valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politiką. Ministro Pirmininko tarnybos Pilietybės ir lyčių lygybės komisija, kurios pagrindinis tikslas – propaguoti pilietybę ir lyčių lygybę, yra atsakinga tik už valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos įgyvendinimą: koordinuoja veiksmų planų prieš prekybą žmonėmis įgyvendinimą, vykdo jų įgyvendinimo stebėseną ir rengia metines ataskaitas. Pilietybės ir lyčių lygybės komisijai koordinuoti veiksmų planų prieš prekybą žmonėmis įgyvendinimą ir vykdyti jų įgyvendinimo stebėseną padeda tarpžinybinis techninis komitetas. Pažymėtina, kad nei Pilietybės ir lyčių lygybės komisijos, nei tarpžinybinio techninio komiteto veikloje NVO nedalyvauja. Be to, Pilietybės ir lyčių lygybės komisija vykdo ir kitas funkcijas, todėl negali skirti pakankamai laiko kovos su prekyba žmonėmis klausimams.

2008 m. Ministro Pirmininko tarnybos Pilietybės ir lyčių lygybės komisijoje paskirtas nacionalinis kovos su prekyba žmonėmis koordinatorius, kuriam 2012 m. pavesta vykdyti ir nacionalinio pranešėjo kovos su prekyba žmonėmis klausimams funkcijas. Taip pat nacionalinio pranešėjo kovos su prekyba žmonėmis klausimams funkcijas vykdo Prekybos žmonėmis observatorija prie Vidaus reikalų ministerijos bei Strateginių ir

[520] Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Malta GRETA(2012)14. Strasbourg: Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings,24 January 2013 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-05-14]. <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/trafficking/Docs/Reports/GRETA_2012_14_FGR_MLT_with_comments_en.pdf>.

tarptautinių studijų institutas. Pastebėtina, kad nacionalinis kovos su prekyba žmonėmis koordinatorius neturėtų vykdyti ir nacionalinio pranešėjo kovos su prekyba žmonėmis klausimams funkcijų, taip pat netikslinga šias funkcijas skirti vykdyti trims skirtingiems subjektams. Kaip nurodo ekspertai[521], svarbu užtikrinti nacionalinio pranešėjo prekybai žmonėmis nepriklausomumą. Būtų tikslinga Prekybos žmonėmis observatorijos prie Vidaus reikalų ministerijos, kuri turi tam tikrą įdirbį: bendradarbiavimo susitarimus, informacinę sistemą, darbo patirtį, pagrindu įsteigti nepriklausomą agentūrą.

Ministrų Tarybos patvirtintuose veiksmų planuose prieš prekybą žmonėmis numatytos prekybos žmonėmis prevencijos, aukų apsaugos ir prekeivių žmonėmis baudžiamojo persekiojimo stiprinimo priemonės, tačiau juose koncentruojamasi tik ties dviem prekybos žmonėmis formomis: prekyba žmonėmis seksualiniam išnaudojimui ir prekyba žmonėmis priverstiniam darbui. Jose turi būti numatytos priemonės kovoti su visų formų prekyba žmonėmis. Taip pat veiksmų planuose numatytų priemonių efektyvumą padidintų joms įgyvendinti skiriamos tikslinės lėšos (šiuo metu ministerijos priemonių išlaidas padengia iš savo biudžeto). Be to, veiksmų planai prieš prekybą žmonėmis turėtų būti rengiami remiantis esamos kovos su prekyba žmonėmis situacijos ir ankstesnio veiksmų plano poveikio analizės rezultatais.

Portugalijos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso sprendimai rodo nepakankamą politinę motyvaciją kovoti su prekyba žmonėmis. Būtų tikslinga Ministro Pirmininko tarnyboje sukurti atskirą kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo komisiją, kuri koordinuotų kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimą ir kuriai vadovautų nacionaliniu kovos su prekyba žmonėmis koordinatoriumi paskirtas Ministro Pirmininko tarnybos vadovaujantis pareigūnas. Pilietybės ir lyčių lygybės komisija turi kitų funkcijų, todėl negali skirti pakankamai dėmesio kovos su prekyba žmonėmis klausimams. Vietoj tarpžinybinio techninio komiteto siūlytina sudaryti tarpžinybinį valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos įgyvendinimo koordinavimo komitetą. Ir komisijos, ir komiteto veikloje turėtų dalyvauti specializuotų NVO ir privačiojo sektoriaus atstovai.

Portugalijoje ypatingai opi atrodo pagalbos nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims teikimo sistema, kuri nėra specializuota ir yra paremta bendrais pagalbos moterims smurto aukoms teikimo principais. Dėl šios priežasties negali būti užtikrinta ne tik tinkama pagalba moterims prekybos žmonėmis aukoms, bet ir vyrams bei vaikams, nukentėjusiems nuo šio nusikaltimo. Turėtų būtų sukurtos specializuotos NVO, kurių teikiamų paslaugų išlaidos būtų apmokėtos iš valstybės biudžeto. Bendradarbiavimo ir paslaugų teikimo tvarka galėtų būti numatyta bendradarbiavimo susitarimuose tarp atsakingos valstybės institucijos (pavyzdžiui, Teisingumo ministerijos) ir specializuotų NVO. Taip pat būtų tikslinga įkurti specializuotą policijos prekybos žmonėmis tyrimų skyrių ar bent paskirti specializuotus policijos tyrėjus.

[521] Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings. Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Portugal GRETA(2012)15. Strasbourg, 12 February 2013 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-05-14]. <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/trafficking/docs/Reports/GRETA_2012_17_FGR_PRT_en_with_cmts.pdf.>.

3.9.8. Slovakijos nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso stipriosios ir silpnosios pusės

Slovakijoje buvo pasirinkti šie pagrindiniai nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektai ir priemonės: nacionalinė veiksmų prieš prekybą žmonėmis programa, prekybos žmonėmis aukų paramos ir apsaugos programa, tarpžinybinė ekspertų grupė kovai su prekyba žmonėmis, nacionalinis kovos su prekyba žmonėmis koordinatorius ir bendradarbiavimo susitarimai.

Slovakijoje nėra sudarytos tarpžinybinės kovos su prekyba žmonėmis grupės, kuri koordinuotų ministerijų veiklą formuojant valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politiką. 2008 m. vidaus reikalų ministro įsakymu sudaryta tarpžinybinė ekspertų grupė kovai su prekyba žmonėmis, kuriai vadovauja nacionalinis kovos su prekyba žmonėmis koordinatorius (Vidaus reikalų ministerijos valstybės sekretorius), yra atsakinga už valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos įgyvendinimą: koordinuoja nacionalinio veiksmų prieš prekybą žmonėmis plano parengimą ir jo įgyvendinimą, taip pat organizuoja specialistų, atsakingų už šio plano įgyvendinimą, mokymus bei prekybos žmonėmis aukų paramos ir apsaugos programos įgyvendinimą. Teigiamai vertintina tai, kad NVO yra lygiateisiai šios grupės nariai, šios grupės sudėtį ir funkcijas, NVO atrankos į šią grupę kriterijus bei veiklos organizavimą reglamentuoja statutas, kas dvejus metus Vyriausybė vertina šios tarpžinybinės grupės darbą. Tarpžinybinėje ekspertų grupėje kovai su prekyba žmonėmis sudarytos prevencijos ir pagalbos aukoms darbo grupės. Tai rodo skiriamas didesnes pastangas šioms dviem kovos su prekyba žmonėmis kryptims. Tikslinga skirti daugiau dėmesio ir trečiai kovos su prekyba žmonėmis krypčiai – baudžiamajam persekiojimui ir sudaryti baudžiamojo persekiojimo stiprinimo grupę, juolab kad Slovakijos baudžiamoji statistika yra gana kukli[522].

Vyriausybės 2011 m. patvirtintoje nacionalinėje veiksmų prieš prekybą žmonėmis programoje 2011–2014 metams numatytos prekybos žmonėmis prevencijos, aukų apsaugos ir prekeivių žmonėmis baudžiamojo persekiojimo stiprinimo priemonės, taip pat numatyta stiprinti viešojo, privačiojo ir NVO sektorių bendradarbiavimą ir veiksmų koordinavimą, vykdyti mokslinius tyrimus bei gerinti specializuotų padalinių aprūpinimą. Šis planas galėtų būti geros praktikos pavyzdys: jį sudaro platus kovos su prekyba žmonėmis priemonių spektras, viešojo valdymo (administravimo) subjektai jas įgyvendina kartu su NVO, tačiau būtina skirti valstybės finansavimą plano priemonių įgyvendinimui užtikrinti.

Teigiamai vertintini specializuoto kovos su prekyba žmonėmis padalinio sukūrimas Vidaus reikalų ministerijos Policijos prezidiumo Kovos su organizuotu nusikalstamumo biure bei prekybos žmonėmis aukų nustatymo ir pagalbos teikimo sistema: prekybos žmonėmis aukų paramos ir apsaugos programoje apibrėžtas pagalbos aukoms teikimo mechanizmas, įskaitant prekybos žmonėmis aukų nustatymo kriterijus, pagalbos ir apsaugos teikimo tvarką, atsakingi viešojo valdymo (administravimo) subjektai koordinuoja prekybos žmonėmis aukų teisių apsaugos ir reikiamos pagalbos joms suteikimą remiantis kiekvieno asmens individualiais poreikiais, pagalba teikiama bendradarbiaujant su TMO ir specializuotomis NVO, suteiktų paslaugų išlaidos padengiamos iš valstybės biudžeto.

[522] Trafficking in Human Beings. Eurostat, 2013 edition [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-03-03]. <http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-is-new/news/news/2013/docs/20130415_thb_stats_report_en.pdf>.

Teigtina, kad Slovakijoje trūksta politinės motyvacijos kovoti su prekyba žmonėmis: vidaus reikalų ministro įsakymais ministerijos valstybės sekretorius paskirtas nacionaliniu kovos su prekyba žmonėmis koordinatoriumi bei sudaryta tarpžinybinė ekspertų grupė kovai su prekyba žmonėmis, nors jos veikloje dalyvauja ir Vyriausybės kanceliarijos ir Romų bendruomenės įgaliotinio biuro atstovai, taip pat tiek nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinatoriaus, tiek tarpžinybinės ekspertų grupės funkcijos koncentruotos tik ties nacionalinių veiksmų prieš prekybą žmonėmis planų parengimo ir įgyvendinimo koordinavimu. Slovakijoje būtų tikslinga tarpžinybinę darbo grupę koordinuoti valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimą sudaryti ir jos statutą patvirtinti Vyriausybės nutarimu, jai galėtų vadovauti nacionaliniu kovos su prekyba žmonėmis koordinatoriumi paskirtas Vyriausybės arba Vyriausybės kanceliarijos atstovas. Nacionalinio veiksmų prieš prekybą žmonėmis plano įgyvendinimo klausimus galėtų koordinuoti vidaus reikalų ministro įsakymu sudaryta tarpžinybinė ekspertų grupė. Šiai grupei, pritariant tarptautiniams ekspertams[523], reikia skirti finansinių ir žmogiškųjų resursų, kurie užtikrintų veiksmingą grupės darbą. Taip pat siūlytina paskirti specializuotus prokurorus prekybos žmonėmis tyrimams.

Nacionalinio pranešėjo arba lygiaverčio mechanizmo prekybos žmonėmis klausimams funkcijas Slovakijoje vykdo Vidaus reikalų ministerijos Bendrojo biuro Informacijos centras kovai su prekyba žmonėmis ir nusikalstamumo prevencijai, kuris renka duomenis apie asmenis, nukentėjusius nuo prekybos žmonėmis, ir apie įvykdytas kovos su prekyba žmonėmis priemones. Svarstytina, ar šios funkcijos gali būti vykdomos kokybiškai. Pirma, tai Vidaus reikalų ministerijos, kuri yra kovos su prekyba žmonėmis koordinatorė, padalinys, antra, renkami duomenys yra nepakankami vykdyti nacionalinio pranešėjo prekybos žmonėmis klausimams funkcijas. Reiktų svarstyti galimybes šias funkcijas perduoti vykdyti nepriklausomam, t. y. kovos su prekyba žmonėmis priemonių nevykdančiam ir jų nekoordinuojančiam, subjektui arba Vidaus reikalų ministerijos Bendrojo biuro Informacijos centro kovai su prekyba žmonėmis ir nusikalstamumo prevencijai, kuris turi įdirbį, pagrindu įkurti nepriklausomą agentūrą.

[523] Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by the Slovak Republic GRETA(2011)9. Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings, Strasbourg, 19 September 2011 [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-07-11]. <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/trafficking/Docs/Reports/GRETA_2011_9_FGR_SVK_en.pdf>.

IV. KOVOS SU PREKYBA ŽMONĖMIS ADMINISTRACINIO TEISINIO REGULIAVIMO YPATUMAI LIETUVOJE

4.1. Kovos su prekyba žmonėmis, kovos su nusikalstamumu ir nacionalinio saugumo administracinio teisinio reguliavimo sąsajos

Nacionalinio saugumo užtikrinimo pagrindus apibrėžia Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas. Šio įstatymo 1 straipsnyje įtvirtinta, kad Lietuvos nacionalinio saugumo užtikrinimas – tai Tautos ir valstybės laisvos ir demokratinės raidos sąlygų sudarymas, Lietuvos valstybės nepriklausomybės, jos teritorinio vientisumo ir konstitucinės santvarkos apsauga ir gynimas[524]. Lietuvos nacionalinio saugumo sistemą sudaro valstybės ir piliečių veiklos šiam tikslui patvirtintų pagrindinių nuostatų, principų ir būdų, narystės Europos ir transatlantinėje sąjungose priemonių, įstatymų ir kitų teisės aktų, valstybės šiam tikslui įsteigtų institucijų, jų veiklos principų bei tarpusavio sąveikos būdų visuma. Seimas, Respublikos Prezidentas, Vyriausybė ir kitos valstybės institucijos, vadovaudamiesi šio įstatymo nustatytais Nacionalinio saugumo pagrindais, plėtoja Lietuvos nacionalinio saugumo sistemą[525], Vyriausybė Valstybės gynimo tarybos pritarimu teikia Seimui tvirtinti Nacionalinio saugumo strategiją (3 straipsnis)[526]. Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo priedėlyje „Lietuvos nacionalinio saugumo pagrindai“ įtvirtinta, kad Lietuvos nacionalinio saugumo politiką sudaro valstybės užsienio, gynybos, ekonominės, viešojo saugumo, socialinės, kultūros, sveikatos, aplinkos apsaugos, švietimo ir mokslo bei kitos valstybės politikos nuostatos, užtikrinančios nacionalinį saugumą, atskirų valstybės sričių ilgalaikio funkcionavimo strategijos ir doktrinos remiasi šiuo įstatymu ir Nacionalinio saugumo strategija (1 skyrius), žmogaus ir piliečio teisės, laisvės bei asmens saugumas yra vienas iš pagrindinių nacionalinio saugumo objektų (2 skyrius), o viešojo saugumo politika yra viena svarbiausių nacionalinį saugumą užtikrinančių Lietuvos vidaus politikos sričių ir kova su nusikalstamumu, viešosios tvarkos bei asmens saugumo valstybėje užtikrinimas yra vienas didžiausių prioritetų užtikrinant šalies nacionalinį saugumą, todėl valstybė privalo sutelkti jėgas ryžtingai ir veiksmingai kovai su nusikalstamumu, ypač su organizuotu nusikalstamumu, ir užtikrinti tinkamą šalies vidaus saugumą, stiprinti teisėsaugos institucijų veiklą atskleidžiant ir tiriant nusikalstamas veikas, kurti naujus nusikalstamų veikų kontrolės ir prevencijos sistemos modelius (4 skyrius), Vyriausybė koordinuoja nacionalinį saugumą stiprinančių priemonių įgyvendinimą bei ministerijų ir kitų valstybės įstaigų, atliekančių šias funkcijas, veiklą ir yra atsakinga už strateginį nacionalinio saugumo planavimą (14 skyrius). Viešojo saugumo užtikrinimo valstybės politikos įgyvendinimui vadovauja ir jį kontroliuoja Vidaus reikalų ministerija pagal savo kompetenciją (19 skyrius)[527]. Svarbiausius valstybės

[524] Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 2-16.

[525] Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo 1, 2, 3, 4, 5, 6 straipsnių bei priedėlio preambulės ir 1, 2, 4, 5, 7, 8, 9, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 23 skyrių pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2004. Nr. 39-1270.

[526] Lietuvos Respublikos Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo 2, 3, 4 straipsnių ir priedėlio 2, 3, 4, 5, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 25 skyrių pakeitimo bei papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 42-1922.

[527] Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo 1, 2, 3, 4, 5, 6 straipsnių bei priedėlio preambulės ir 1, 2, 4, 5, 7, 8, 9, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 23 skyrių pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2004. Nr. 39-1270.

gynimo reikalus, įskaitant valstybės institucijų veiklą svarbiausiais nacionalinio saugumo užtikrinimo klausimais, svarsto ir koordinuoja Valstybės gynimo taryba, į kurią įeina Ministras Pirmininkas, Seimo Pirmininkas, krašto apsaugos ministras ir kariuomenės vadas. Valstybės gynimo tarybai vadovauja Respublikos Prezidentas. Į Valstybės gynimo tarybos posėdžius paprastai kviečiamas Valstybės saugumo departamento generalinis direktorius, užsienio ir vidaus reikalų ministrai, Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto pirmininkas. (16 skyrius)[528]

Lietuvos nacionalinio saugumo strategija nustato gyvybinius ir pirmaeilius nacionalinio saugumo interesus, pagrindinius rizikos veiksnius, pavojus ir grėsmes šiems interesams, pateikia nacionalinio saugumo sistemos plėtros, užsienio, gynybos ir vidaus politikos prioritetus, ilgalaikius ir vidutinio laikotarpio uždavinius. Iki 2014 m. naujos Lietuvos nacionalinio saugumo strategijos redakcijos buvo patvirtintos tris kartus: 2002 m., 2005 m. ir 2012 m. Naujausios Lietuvos nacionalinio saugumo strategijos redakcijos[529] 11 punkte „Kiti išorės rizikos veiksniai, pavojai ir grėsmės, galintys turėti didelės įtakos Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui“ prekyba žmonėmis nurodyta prie tarptautinio organizuoto nusikalstamumo ir tarpvalstybinių nusikaltimų. Strategijoje viešojo saugumo palaikymas ir stiprinimas įvardyti kaip vidaus saugumo užtikrinimo prioritetai, pažymint, kad efektyvi viešojo saugumo sistema, užtikrinanti asmens ir visuomenės teisėtų interesų apsaugą, yra esminė valstybės vidaus saugumo ir gerovės sąlyga (16.4 punktas). 2005 m. sausio 20 d. patvirtintoje Lietuvos nacionalinio saugumo koncepcijos redakcijoje[530] prekyba žmonėmis paminėta prie globalizacijos keliamų nekarinio pobūdžio rizikos veiksnių, pavojų ir grėsmių nacionaliniam saugumui bei nacionaliniam savitumui, į kuriuos pavienės valstybės yra nepajėgios efektyviai reaguoti, ir transnacionalinių reiškinių, kurie peržengia valstybių sienas ir tampa tarptautinio saugumo rizikos veiksniais, pavojais ir grėsmėmis, pažymint, kad šešėlinių finansinių ir organizuotų nusikalstamų grupuočių veikla kelia didelę grėsmę valstybei ir visuomenei ir ypač pavojingas yra nelegalus narkotikų ir ginklų platinimas, prekyba žmonėmis, nelegalus verslas ir iš šių bei kitų neteisėtų šaltinių gautų lėšų naudojimas politiniams tikslams siekti (4.1 ir 4.1.9 punktai), bei prie iššūkių ir pavojų tarptautiniam saugumui, kovai su kuriais Lietuvos Respublika teikia pirmenybę (6.1.7 punktas). Šioje strategijoje pažymima, kad viešojo saugumo užtikrinimo srityje kuriamas naujas nusikaltimų kontrolės ir prevencijos sistemos modelis nuosekliai ir kompleksiškai šalinti esmines nusikaltimų priežastis ir sąlygas ir racionaliai naudoti tam skiriamus išteklius, didinamas savivaldybių institucijų vaidmuo kuriant saugią gyvenamąją aplinką, stiprinama ikiteisminio tyrimo institucijų veikla atskleidžiant ir tiriant nusikaltimus bei užtikrinamas veiksmingas jų tarpusavio bendradarbiavimas ir sąveika su prokuratūra, prioritetas nusikaltimų kontrolės srityje teikiamas ir kovai su organizuotu

[528] Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo 1, 2, 3, 4, 5, 6 straipsnių bei priedėlio preambulės ir 1, 2, 4, 5, 7, 8, 9, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 23 skyrių pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2004. Nr. 39-1270.

[529] Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. birželio 26 d. nutarimas Nr. XI-2131 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 76-3945.

[530] Lietuvos Respublikos Seimo 2005 m. sausio d. nutarimas Nr. X-91 „Dėl Seimo nutarimo „Dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo“ priedo pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 15-473.

nusikalstamumu, ir su prekyba žmonėmis (6.2 punktas)[531]. 2002 m. patvirtintoje Lietuvos nacionalinio saugumo koncepcijos redakcijoje[532] pažymėta, kad šešėlinių finansinių ir organizuotų nusikalstamų grupuočių veikla kelia didelę grėsmę valstybei ir visuomenei, ir prekyba žmonėmis yra „ypač didelį rūpestį" keliantis nusikaltimas, kaip ir nelegalus narkotikų ir ginklų platinimas bei nelegalus verslas (4.1.8 punktas), be to, prekyba žmonėmis yra iššūkis ir pavojus tarptautiniam saugumui, kovai su kuriais Lietuvos Respublika teikia pirmenybę (6.1.4 punktas). Šioje strategijoje vidaus saugumo užtikrinimas įtrauktas prie saugumo politikos prioritetų, pažymint, kad vienas didžiausių prioritetų užtikrinant Lietuvos Respublikos nacionalinį saugumą yra kova su organizuotu nusikalstamumu ir korupcija (5 skyrius). Pažymėtina, kad naujausioje Lietuvos nacionalinio saugumo strategijos redakcijoje prekyba žmonėmis minima tik tarp „kitų" išorės rizikos veiksnių, pavojų ir grėsmių, „galinčių turėti didelės įtakos Lietuvos Respublikos saugumui", neatkreipiant dėmesio į vidaus prekybą žmonėmis, žmonių išnaudojimą šalies viduje ir su šiomis nusikalstamomis veikomis susijusius kitus veiksnius, turinčius įtakos valstybės saugumui. Ilgametė darbo patirtis kovos su prekyba žmonėmis srityje rodo, kad absoliuti dauguma prekeivių žmonėmis ir nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis asmenų yra būtent Lietuvos Respublikos piliečiai, gyvenantys Lietuvoje.

Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo 5 straipsnyje[533] nustatyta, kad Nacionalinio saugumo strategijai įgyvendinti Vyriausybė rengia ilgalaikes valstybines saugumo stiprinimo programas ir, suderinusi su Respublikos Prezidentu, pateikia Seimui tvirtinti jų projektus. Patvirtintos ilgalaikės valstybinės saugumo stiprinimo programos įgyvendinamos per strateginio planavimo dokumentus, jų įgyvendinimą koordinuoja Vyriausybė. Nacionalinės saugumo strategijos baigiamųjų nuostatų 19 ir 20 straipsniuose[534] nurodyta, kad šios strategijos ir ilgalaikių valstybinių saugumo stiprinimo programų nuostatų įtraukimą į kitus strateginio planavimo dokumentus ir jų vykdymą privalo užtikrinti Vyriausybė. Apie šios strategijos ir ilgalaikių valstybinių saugumo stiprinimo programų nuostatų įgyvendinimą Vyriausybė pateikia informaciją Seimui, teikdama nacionalinio saugumo būklės ir plėtros ataskaitą, kuri yra sudedamoji Vyriausybės veiklos metinės ataskaitos dalis. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. gegužės 8 d. nutarimu Nr. 523[535] buvo patvirtinta Ilgalaikių valstybinių saugumo stiprinimo programų rengimo ir vykdymo tvarka, kurioje nurodyta tokiose programose turima pateikti informacija (galiojo iki 2010 m. rugsėjo 2 d.[536]).

---

[531] Lietuvos Respublikos Seimo 2005 m. sausio 20 d. nutarimas Nr. X-91 „Dėl Seimo nutarimo „Dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo" priedo pakeitimo". *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 15-473.

[532] Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. gegužės 28 d. nutarimas Nr. IX-907 „Dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo". *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 56-2233.

[533] Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo 5 straipsnio pakeitimo ir priedėlio 11 skyriaus pripažinimo netekusiu galios įstatymas. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 135-6874. (Įsigaliojo nuo 2013 m. liepos 1 d.)

[534] Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. birželio 26 d. nutarimas Nr. XI-2131 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo" pakeitimo". *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 76-3945.

[535] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas Nr. 523 „Dėl Ilgalaikių valstybinių saugumo stiprinimo programų rengimo ir vykdymo tvarkos patvirtinimo". *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 39-1104.

[536] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. rugpjūčio 25 d. nutarimas Nr. 1230 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. gegužės 8 d. nutarimo Nr. 523 „Dėl Ilgalaikių valstybinių saugumo stiprinimo programų rengimo ir vykdymo tvarkos patvirtinimo" pripažinimo netekusiu galios". *Valstybės žinios*. 2010, Nr. 104-5373.

Atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę 1990 m., Lietuvos Respublikos Vyriausybių programose nacionalinio saugumo užtikrinimo, kovos su nusikalstamumu ir asmens saugumo, žmogaus teisių užtikrinimo nuostatos dažnai buvo formuluojamos atskirai. Dažniausiai nacionalinio saugumo nuostatos buvo formuluojamos užsienio politikos, nacionalinio saugumo, gynybos, krašto apsaugos nuostatose, kovos su nusikalstamumu ir žmogaus teisių apsaugos (asmens saugumo užtikrinimo) nuostatos – teisinės, vidaus, teisėsaugos ir teisėtvarkos politikos nuostatose, Penkioliktoji Lietuvos Respublikos Vyriausybė jas formulavo viešojo saugumo nuostatose. Dešimtosios ir Vienuoliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybių programose asmens saugumo ir teisės sistemos nuostatos išdėstytos atskirame skyriuje, kovos su nusikalstamumu priemonės numatytos ir asmens ir teisės sistemos, ir nacionalinio saugumo ir krašto apsaugos nuostatoms įgyvendinti.

Pirmoji Lietuvos Respublikos Vyriausybė savo 1990 m. spalio 11 d. programoje[537] pažymėjo, kad, neviršydama savo kompetencijos, griežčiau kovos su nusikalstamumu ir kitais teisės pažeidimais, tuo tikslu formuojama nauja valstybinių priemonių prieš nusikalstamumą ir teisės pažeidimus programa, apimanti tiek jų prevenciją, tiek įvairias atsakomybės už juos formas (2 skyrius „Vyriausybės veiklos teisinės nuostatos“), tačiau šio tikslo pasiekti nespėjo. Trečioji Lietuvos Respublikos Vyriausybė savo programoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1991 m. birželio 13 d. nutarimu Nr. I-1451[538], kėlė tikslą atsižvelgiant į nusikalstamumo situacijos sudėtingumą baigti rengti neatidėliotinų ir ilgalaikių kovos su nusikalstamumu priemonių kompleksinę programą, kurią įgyvendinant numatoma gerinti piliečių ir jų turto apsaugą, išaiškinti daugiau nusikaltimų, kovojant su nusikalstamumu geriau panaudoti teisines priemones ir kt. (6 skyrius „Teisinės politikos nuostatos“). Svarbu pažymėti, kad šioje programoje planuota kovos su nusikalstamumu priemones sieti su stabilios ir teigiamos socialinės-ekonominės situacijos Respublikoje sudarymu, ilgalaikę kovos su nusikalstamumu programą derinti su Respublikos socialine-ekonomine raida, baudžiamųjų, baudžiamųjų-procesinių, bausmės vykdymo, administracinių įstatymų rengimu bei šių įstatymų įgyvendinimu ir visos teisėsaugos veiklos tobulinimu. 1991 m. lapkričio 11 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė nutarimą Nr. 462 „Dėl kai kurių organizacinių priemonių kovai su nusikalstamumu stiprinti ir viešajai tvarkai gerinti“[539], kurio 1 punktu įpareigojo Vidaus reikalų, Teisingumo ir Ekonomikos ministerijas, Lietuvos policijos akademiją kartu su kitomis teisėsaugos institucijomis, mokslo bei mokymo įstaigomis parengti ir iki 1992 m. kovo 1 d. pateikti Lietuvos Respublikos Vyriausybei ilgalaikę valstybinę kovos su nusikalstamumu programą. Pastebėtina, kad įgyvendindama Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. lapkričio 11 d. nutarimą Nr. 462 „Dėl kai kurių organizacinių priemonių kovai

[537] Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 1990 [žiūrėta 2014-01-28]. <http://www.lrv.lt/bylos/vyriausybes/po_1990_1_programa.pdf>.

[538] Vyriausybės programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1991 m. birželio 13 d. nutarimu Nr. I-1451 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 1991 [žiūrėta 2014-01-28]. <http://www.lrv.lt/bylos/vyriausybes/po_1990_3_programa.pdf>.

[539] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. lapkričio 11 d. nutarimas Nr. 462 „Dėl kai kurių organizacinių priemonių kovai su nusikalstamumu stiprinti ir viešajai tvarkai gerinti“ [virtualus]. [žiūrėta 2014-01-28]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=4301&p_query=D%EBl%20kai%20kuri%F8%20organizacini%F8%20priemoni%F8%20%20kovai%20%20%20su%20%20nusikalstamumu%20%20stiprinti%20%20ir%20%20vie%F0ajai&p_tr2=2>.

su nusikalstamumu stiprinti ir viešajai tvarkai gerinti“, Lietuvos Respublikos Vyriausybė 1992 m. balandžio 30 d. nutarimu Nr. 313[540] patvirtino ne ilgalaikę kovos su nusikalstamumu programą su konkrečiomis priemonėmis, bet Nusikalstamumo kontrolės Lietuvoje koncepciją, kuri apibrėžė nusikalstamumo kontrolės (valdymo) turinį (kontrolės subjektų sistemą, jų funkcijų ir taikomų priemonių koordinavimą ir teisinį reguliavimą, konkrečių nusikalstamumo problemų sprendimą), nusikalstamumo kontrolės sistemos valdymo pagrindus (nusikalstamumo kontrolės sistemą plačiąja prasme valdo Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba priimdama aktus, kurių vykdymą koordinuoja Lietuvos Respublikos Vyriausybė, o realizuoja ir kontroliuoja teisėsaugos institucijos bei valstybiniai valdymo organai, nusikalstamumo kontrolės programoms rengti ir jų vykdymui koordinuoti sudaroma vyriausybinio lygio taryba ir kt.), prioritetines nusikalstamumo kontrolės kryptis (Respublikos gyventojų asmens, jų turto saugumo kontrolė (nusikaltimų asmeninei nuosavybei kontrolė), nusikaltimų ekonomikos sferoje kontrolė; linkusių į nusikaltimus ir kitus teisės pažeidimus asmenų, gyvenimo sąlygų ir būdo kontrolė ir nepilnamečių nusikalstamumo kontrolė, kurioms įgyvendinti rengiamos ir vykdomos specialios programos). Pažymėtina, kad apie tikslus kovoti su organizuotais ir labai sunkiais nusikaltimais ir šiam tikslui skirtas priemones net neužsiminta. Teigtina, kad tokį supratimą formavo tuometė kriminogeninė situacija: turto prievartavimai, vagystės, reketas, plėšimai ir panašūs nusikaltimai, korupcija[541], tuo metu galiojęs Baudžiamasis kodeksas nenumatė galimybės patraukti baudžiamojon atsakomybėn už nusikalstamų grupių organizavimą. A. Gutausko nuomone, organizuotas nusikalstamumas sustiprėjo apie 1993 m., tuo metu formavosi ir naujas socialinis reiškinys – tarptautinis nusikalstamumas ir nusikalstamos grupuotės nuo reketo perėjo prie mažiau rizikingesnės nusikalstamos veiklos, įskaitant ir prostitucijos organizavimą[542]. Tuo metu ir baudžiamoji atsakomybė už nusikalstamo susivienijimo organizavimą numatyta Baudžiamąjį kodeksą 1993 m. sausio 28 d.[543] papildžius 227-1 straipsniu „Nusikalstamo susivienijimo (gaujos) organizavimas, vadovavimas ar dalyvavimas joje“. Apie prekybos žmonėmis problemą Lietuvoje pradėta plačiau kalbėti apie 1995 m.[544], kai Lietuvos Interpolo nacionalinis biuras[545] pradėjo gauti informaciją apie kitose valstybėse išnaudojamas Lietuvos Respublikos pilietes, tačiau vėlgi Lietuvos organizuotos nusikalstamos grupuotės veikė nebaudžiamos Lietuvoje ir turėjo didžiulį pelną, kol Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso $8^{(1)}$, 25, 32, 35, 45, $47^{(1)}$, $53^{(1)}$, 54, 55, 131, 239, 241, 242, 306, $321^{(2)}$ straipsnių pakeitimo ir papildymo bei papildymo $131^{(3)}$, $310^{(1)}$ straipsniais įstatymu Nr. VIII-849[546] buvo apibrėžtas prekybos žmonėmis nusikaltimas

[540] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. balandžio 30 d. nutarimas Nr. 313 „Dėl nusikalstamumo kontrolės Lietuvoje koncepcijos“ [virtualus]. [žiūrėta 2014-01-28]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=6625&p_query=valstyb%EBs%20saugumo%20 koncepcija&p_tr2=2>.

[541] Gutauskas, A. Organizuotas nusikalstamumas Lietuvoje: faktinė padėtis ir teisėsaugos institucijų praktika. *Jurisprudencija*. 2003, 49(41): 8.

[542] *Ibid*., p. 10.

[543] Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, Baudžiamojo proceso ir Administracinių teisės pažeidimų kodeksų pakeitimo ir papildymo“. *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 5-90.

[544] *Prekyba moterimis*. Sud. Marcinkevičienė, D. ir Praspaliauskienė, R. Vilnius: „Praeities pėdos“, 1999, p. 11.

[545] Dabar – Lietuvos kriminalinės policijos biuro Tarptautinių ryšių valdybos Interpolo Lietuvos nacionalinis skyrius.

[546] Respublikos baudžiamojo kodekso $8^{(1)}$, 25, 32, 35, 45, $47^{(1)}$, $53^{(1)}$, 54, 55, 131, 239, 241, 242, 306, $321^{(2)}$ straipsnių pakeitimo ir papildymo bei papildymo $131^{(3)}$, $310^{(1)}$ straipsniais įstatymas. *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 67-1937. (Įsigaliojo nuo 1998 m. liepos 29 d., negalioja nuo 2003 m. gegužės 1 d.)

ir numatyta baudžiamoji atsakomybė Baudžiamojo kodekso 131[3] straipsnyje „Prekyba žmonėmis“[547]. 1999 m. pradėti pirmieji prekybos žmonėmis ikiteisminiai tyrimai.

Aštuntosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa[548], kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. gruodžio 10 d. nutarimu Nr. VIII-28[549], buvo pirmoji, kurios tikslai buvo realizuoti konkrečiomis nusikalstamumo prevencijos ir kontrolės priemonėmis, kurios davė postūmį toliau plėtoti šią sritį. Aštuntosios Vyriausybės programos Vidaus politikos 1 skyriuje „Teisinės sistemos reforma ir teisėtvarka“ buvo pabrėžiama, kad teisėtvarkos srityje svarbiausias uždavinys yra įgyvendinti kovos su organizuotu nusikalstamumu ir korupcija priemones pertvarkant teisinę bazę ir teisėtvarkos institucijas, svarbiausia kovos su nusikalstamumu institucija – Vidaus reikalų ministerija, kuri su jos valdoma policija bus reorganizuojama atsižvelgiant į Europos policininkų chartijos reikalavimus, siekiant galutinio tikslo – suformuoti civilinės policijos struktūrą, kurios pirmutinė paskirtis yra žmogaus saugumo užtikrinimas, viena iš pagrindinių reformos krypčių – ir specialios tarnybos kovai su organizuotu nusikalstamumu ir korupcija reorganizavimas bei nusikaltimų prevencinio darbo organizavimas ir visuomenės įtraukimas į nusikaltimų prevenciją. Šiems tikslams įgyvendinti Vyriausybė priėmė keletą nutarimų. Priemonė 1998 m. I pusmetį „Parengti ilgalaikę kovos su organizuotu nusikalstamumu ir korupcija programą“ buvo įtraukta į šios Vyriausybės programos įgyvendinimo priemones, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. gegužės 27 d. nutarimu Nr. 519[550], priemonė „Kovos su organizuotu nusikalstamumu ir korupcija programos parengimas“ (iki 1998 m. birželio 30 d., už programos parengimą ir koordinavimą atsakinga Vidaus reikalų ministerija, dalyvaujančios institucijos: Teisingumo ministerija, Valstybės saugumo departamentas, Generalinė prokuratūra) įtraukta į Ilgalaikių valstybinių saugumo stiprinimo programų rengimo planą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. liepos 29 d. nutarimu Nr. 840[551], taip pat Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. balandžio 9 d. nutarime Nr. 433[552] Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centrui kartu su Vidaus reikalų ir Teisingumo ministerijomis, Generaline prokuratūra, Valstybės saugumo departamentu, kitomis suinteresuotomis mokslo ir praktikos institucijomis

---

[547] „131(3) straipsnis. Prekyba žmonėmis

Asmens pardavimas ar kitoks perleidimas arba asmens įgijimas turint tikslą jį seksualiai išnaudoti, priversti užsiimti prostitucija arba gauti materialinę ar kitokią asmeninę naudą, taip pat asmens gabenimas prostitucijai į Lietuvą arba už Lietuvos ribų, -

baudžiamas laisvės atėmimu nuo ketverių iki aštuonerių metų.

Ta pati veika, padaryta pakartotinai arba nepilnamečio atžvilgiu, arba grupės iš anksto susitarusių asmenų, arba itin pavojingo recidyvisto, -

baudžiama laisvės atėmimu nuo šešerių iki dvylikos metų.“

[548] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997–2000 metų veiklos programa. *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 30-796.

[549] Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. gruodžio 10 d. nutarimas Nr. VIII-28 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“. *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 120-2821.

[550] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. gegužės 27 d. nutarimas Nr. 519 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997–2000 metų veiklos programos įgyvendinimo priemonių“. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 48-1165.

[551] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. liepos 29 d. nutarimas Nr. 840 „Dėl ilgalaikių valstybinių saugumo stiprinimo programų rengimo plano patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 72-1847.

[552] Lietuvos Respublikos Vyriausybė 1998 m. balandžio 9 d. nutarimas Nr. 433 „Dėl kompleksinių priemonių teisinės atsakomybės už nusikaltimus ūkininkavimo tvarkai ir finansams veiksmingumui didinti, organizuotų nusikaltimų ir korupcijos prevencijai stiprinti“. *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 35-947.

buvo pavesta „parengti ir iki 1998 m. liepos 1 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybei pateikti kompleksinės organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos kontrolės bei prevencijos programos metmenis“. Nepaisant to, kad skirtinguose teisės aktuose ta pati priemonė formuluota skirtingai ir skirtingai nurodytas tas pats įvykdymo terminas, tos pačios priemonės vykdymą buvo pavesta koordinuoti skirtingiems subjektams (Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centrui ir Vidaus reikalų ministerijai), dokumentas buvo parengtas ir Lietuvos Respublikos Vyriausybė, įgyvendindama išvardytus teisės aktus, 1999 m. sausio 15 d. nutarimu Nr. 62 „Dėl Organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos programos“[553] pritarė Organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos prevencijos programai ir pavedė Vidaus reikalų ministerijai kartu su Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centru organizuoti ir koordinuoti programos įgyvendinimą, o Lietuvos Respublikos Vyriausybės Teisės ir teisėtvarkos komitetui kontroliuoti jos įgyvendinimą, taip pat teisėsaugos ir kitos valstybės valdymo institucijos buvo įpareigotos atsižvelgti į šioje programoje numatytus tikslus ir uždavinius, rengiant ir įgyvendinant atitinkamų reguliavimo bei veiklos sričių strategijas, programas ir priemones. Būtent 1999 m. sausio 15 d. patvirtintoje Organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos prevencijos programoje į 17 punkte nurodytų šios programos įgyvendinimo priemonių sąrašą **pirmą kartą Lietuvos Respublikos Vyriausybės politikoje įtraukta** specializuota kovos su prekyba žmonėmis priemonė: Vidaus reikalų, Švietimo ir mokslo, Socialinės apsaugos ir darbo, Sveikatos apsaugos ir Teisingumo ministerijoms, Generalinei prokuratūrai ir Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centrui 1999 m. „parengti prostitucijos ir prekybos žmonėmis kontrolės ir prevencijos programą“ siekiant „stiprinti prostitucijos ir prekybos žmonėmis prevenciją, taip pat kovą su šiais reiškiniais“ (2.6. tikslas).

Kitai galimybei planuoti kovos su prekyba žmonėmis priemones pagrindą davė Lietuvos Respublikos Seimo 1998 m. birželio 25 d. nutarimas VIII-810554, kuriuo patvirtinta nauja teisinės sistemos reformos metmenų redakcija[555] ir pasiūlyta Vyriausybei iki 1998 m. gruodžio 1 d. patvirtinti Teisinės sistemos reformos metmenų įgyvendinimo programą. Patvirtintų teisinės sistemos reformos metmenų VI skyriuje „Nusikalstamumo prevencija ir kontrolė“ konstatuojama, kad įgyvendinant valstybės politinę nuostatą mažinti nusikalstamumą ir stiprinti teisėtvarką, kaip būtiną teisinės sistemos funkcionavimo prielaidą, parengiama nauja arba atnaujinama Vyriausybės patvirtinta nacionalinė nusikalstamumo kontrolės Lietuvoje koncepcija, tarp kitų sričių prioritetinis dėmesys skiriamas nusikaltimų, kuriais kėsinamasi į pagrindines konstitucines žmogaus teises ir laisves ir viešąją tvarką, prevencijai ir kontrolei stiprinti, taip pat teistų ir kitų socialiai nepritapusių bei apleistų šeimoje ir visuomenėje žmonių reabilitacijai, resocializacijai bei adaptacijai, jų užimtumo problemoms spręsti, kuriama ir įgyvendinama valstybinė socialinės teisinės pagalbos nusikaltimų aukoms sistema, nusikalstamumo prevencijos problemoms spręsti

[553] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. sausio 15 d. nutarimas Nr. 62 „Dėl Organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos programos“. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 10-220.

[554] Lietuvos Respublikos Seimo 1998 m. birželio 25 d. nutarimas Nr. VIII-810 „Dėl teisinės sistemos reformos metmenų (nauja redakcija) ir jų įgyvendinimo“. *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 61-1736. (Įsigaliojo 1998 m. liepos 9 d.)

[555] Iki tol galioję metmenys, patvirtinti Lietuvos Respublikos Seimo 1993 m. gruodžio 14 d. nutarimu Nr. I-1331 „Dėl Teisinės sistemos reformos metmenų ir jų įgyvendinimo“ (Žin., 1993, Nr. 70-1311), konkrečių nusikalstamumo prevencijos ir kontrolės sistemos reformos gairių nenumatė.

kuriamos ir įgyvendinamos tikslinės įvairaus lygio programos bei priemonės. Siekdama užtikrinti Lietuvos Respublikos Seimo 1998 m. birželio 25 d. nutarimu Nr. VIII–810 patvirtintų Teisinės sistemos reformos metmenų nuostatų įgyvendinimą nusikalstamumo kontrolės ir prevencijos srityje, Lietuvos Respublikos Vyriausybė 1999 m. gegužės 3 d. nutarimu Nr. 526[556] pavedė Teisės institutui kartu su Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centru iki 1999 m. gruodžio 15 d. pateikti Lietuvos Respublikos Vyriausybei nacionalinės nusikalstamumo kontrolės Lietuvoje koncepcijos projektą.

Dešimtosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos preambulėje[557] nurodyta, kad programa parengta pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės programas, kurioms 1996 m. gruodžio 10 d. ir 1999 m. birželio 10 d. pritarė Seimas, atsižvelgiant į tai, kas jau įvykdyta, ir nuostatos, kurios iki šiol nebuvo visiškai įgyvendintos arba kurių turi būti laikomasi nuolat, yra paliktos nepakeistos arba patikslintos bei papildytos. Į Dešimtosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo priemonių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gruodžio 28 d. nutarimu Nr. 1497[558], sąrašą įtraukta priemonė „Įgyvendinti Organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos prevencijos programos 1999–2000 metų priemones“ (atsakingi Vidaus reikalų ministerija ir Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras). Pastarojoje programoje suplanuota priemonė 1999 metais „parengti prostitucijos ir prekybos žmonėmis kontrolės ir prevencijos programą“ dar buvo neįvykdyta, nepaisant to, kad prekyba žmonėmis plito ir kad Lietuva, tapusi svarbiausių tarptautinių organizacijų nare, kartu su tarptautine bendruomene turėjo imtis ryžtingų nacionalinių priemonių. Į tai dėmesį atkreipė ir Lietuvos Respublikos Seimas 2000 m. gruodžio 20 d. priimtoje rezoliucijoje „Dėl Nacionalinio saugumo sistemos būklės ir plėtros 1999 m. ataskaitos“[559] ir konstatavo, kad Vyriausybė ne viską padarė stiprindama valstybės nacionalinį saugumą: nepakankamai buvo kovojama su nusikalstamumu, išliko dideli finansinių nusikaltimų, korupcijos, nusikaltimų valstybės tarnybai ir narkomanijos mastai, keliantys grėsmę valstybės vidaus saugumui, bei įpareigojo Vyriausybę toliau vykdyti nustatytą prioritetinę veiklą ir įgyvendinti Lietuvos nacionaliniam saugumui svarbias priemones, tarp kurių šiame kontekste paminėtinos dvi: sukurti Nacionalinio saugumo strateginio planavimo grupę ir stiprinti kovą su nusikalstamumu, ypač organizuotu. Nacionalinio saugumo strateginio planavimo grupė taip ir nebuvo sudaryta, o kovos su nusikalstamumu priemonės buvo planuojamos vangiai ir chaotiškai.

2000 m. birželio 8 d. Lietuvos Respublikos Seimas nutarimu Nr. VIII-1723[560] patvirtino Dešimtosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės pateiktą ilgalaikių valstybinių saugumo stiprinimo programų rengimo ir įgyvendinimo planą, kurio 8 punkte buvo numatyta iki

[556] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gegužės 3 d. nutarimas Nr. 526 „Dėl naujos nacionalinės nusikalstamumo kontrolės Lietuvoje koncepcijos parengimo“. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 40-1273.

[557] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999–2000 metų veiklos programa [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 1999 [žiūrėta 2014-01-28]. <http://www.lrv.lt/bylos/vyriausybes/10-programa.pdf>.

[558] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gruodžio 28 d. nutarimas Nr. 1497 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999–2000 metų veiklos programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 1990 [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-01-28]. http://www.lrv.lt/bylos/vyriausybes/po_1990_10_ priemones.pdf

[559] Lietuvos Respublikos Seimo 2000 m. gruodžio 20 d. rezoliucija „Dėl Nacionalinio saugumo sistemos būklės ir plėtros 1999 m. ataskaitos“. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 110-3525.

[560] 2000 m. birželio 8 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas Nr. VIII-1723 „Dėl ilgalaikių valstybinių saugumo stiprinimo programų rengimo ir įgyvendinimo plano“. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 48-1381.

2000 m. IV ketvirčio parengti kovos su nusikalstamumu programą (už programos parengimą ir koordinavimą atsakinga Vidaus reikalų ministerija, kitos atsakingos institucijos: Teisingumo ir Finansų ministerijos, Valstybės saugumo departamentas, Generalinė prokuratūra, Specialiųjų tyrimų tarnyba).

Lietuvos Respublikos Seimas, apsvarstęs Vyriausybės pateiktą 2000 metų nacionalinio saugumo sistemos būklės ir plėtros ataskaitą, 2001 m. liepos 5 d. priėmė rezoliuciją „Dėl 2000 metų nacionalinio saugumo sistemos būklės ir plėtros ataskaitos“, kurioje pažymėjo, kad nacionalinio saugumo užtikrinimo srityje lieka spręstinos problemos: kai kurios ministerijos ir kitos valstybės institucijos nelabai suvokia savo vietą ir vaidmenį nacionalinio saugumo sistemoje, nepakankamai įgyvendintos Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo ir kitų Seimo priimtų teisės aktų nuostatos, neįvykdytos 2000 m. gruodžio 20 d. Seimo priimtoje rezoliucijoje „Dėl Nacionalinio saugumo sistemos būklės ir plėtros 1999 m. ataskaitos“ numatytos priemonės, laiku neparengtos ilgalaikės nacionalinį saugumą stiprinančios programos, tarp jų ir kovos su nusikalstamumu programa, ir nacionalinio saugumo sistemos plėtrai reikalingi įstatymai, organizuoto nusikalstamumo ir kitų nusikaltimų mastai kelia grėsmę nacionaliniam saugumui, nuolat mažėja policijos finansavimas, o tai apsunkina kovą su nusikalstamumu, ir atkreipė Vyriausybės dėmesį, kad 2000 metų nacionalinio saugumo sistemos būklės ir plėtros ataskaita parengta nepaisant Seimo 2000 m. gruodžio 20 d. rezoliucijos „Dėl Nacionalinio saugumo sistemos būklės ir plėtros 1999 m. ataskaitos“ rekomendacijos į ataskaitos rengimą įtraukti visas valstybės institucijas, susijusias su valstybės saugumo užtikrinimu, ir kad pati ataskaita išsamiai ir visapusiškai atspindėtų šalies saugumo situaciją.[561]

Vienuoliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000–2004 metų programos[562] 1 skyriuje „Asmens saugumas ir teisės sistema“ pabrėžiama, kad teisėsaugos srityje bus suformuota darni ir veiksminga kovos su korupcija, kontrabanda, šešėline ekonomika, narkomanija ir organizuotu nusikalstamumu sistema: čia kiekviena institucija turės savo aiškias funkcijas, kompetencijos ribas ir atsakomybę, šių institucijų veikla bus koordinuojama, 12 skyriuje „Nacionalinis saugumas ir krašto apsauga“ nurodoma, kad, plėtodama valstybės nacionalinį saugumą ir krašto apsaugos sistemą, Vyriausybė numato „artimiausiu metu parengti arba patikslinti viešojo administravimo, kovos su nusikalstamumu ir korupcija ir kitas nacionalinį saugumą didinančias programas, užtikrinti, kad jos būtų įgyvendintos. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. vasario 9 d. nutarimu Nr. 149[563] patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000–2004 metų programos įgyvendinimo priemonių sąraše 1 skyriaus „Asmens saugumas ir teisės sistema“ tikslams kovos su nusikalstamumu srityje pasiekti numatyta keletas priemonių: siekiant sukurti prekybos žmonėmis ir prostitucijos prevencijos priemonių sistemą, užkertančią kelią prekybai žmonėmis ir prostitucijai, 2001 m. III ketvirtį „Parengti Prostitucijos ir prekybos žmonėmis kontrolės

[561] Lietuvos Respublikos Seimo 2000 m. gruodžio 20 d. rezoliucija „Dėl Nacionalinio saugumo sistemos būklės ir plėtros 1999 m. ataskaitos“. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 61-2185.

[562] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000–2004 metų programa [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2000 [žiūrėta 2014-01-28]. <http://www.lrv.lt/bylos/vyriausybes/po_1990_11_programa.pdf>.

[563] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. vasario 9 d. nutarimas Nr. 149 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000–2004 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 14-437.

ir prevencijos programos projektą" (112 priemonė, atsakingos Vidaus reikalų, Socialinės apsaugos ir darbo, Sveikatos apsaugos, Teisingumo bei Švietimo ir mokslo ministerijos), taip pat 2001 m. II ketvirtį „Parengti Nacionalinę nusikaltimų kontrolės ir prevencijos Lietuvoje programą, kurioje bus numatytos sąlygos, užtikrinančios darnią ir veiksmingą nusikaltimų kontrolės bei prevencijos sistemą" (13 priemonė, atsakingos Vidaus reikalų ir Teisingumo ministerijos), 2002 m. I ketvirtį „Priėmus Nacionalinės nusikalstamumo kontrolės Lietuvoje koncepciją, parengti atitinkamų teisės aktų pataisų arba naujų teisės aktų projektus" (45 priemonė, atsakingos Teisingumo ir Vidaus reikalų ministerijos), siekiant tobulinti teisėsaugos institucijų veiklos koordinavimą, 2001 m. I ketvirtį „Atlikti šešėlinės ekonomikos, kontrabandos ir organizuoto nusikalstamumo būklės analizę, pateikti pasiūlymus dėl operatyvinės veiklos subjektų darbo šioje srityje koordinavimo (67 priemonė, atsakingi: Vidaus reikalų ir Finansų ministerijos, Generalinė prokuratūra, Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Specialiųjų tyrimų tarnyba).

Dvyliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programos 11 skyriaus „Teisėsauga ir teisėtvarka" 11.3 poskyryje „Asmens saugumas ir teisėsauga"[564] nurodoma, kad bus siekiama suformuoti darnią ir veiksmingą kovos su korupcija, kontrabanda ir organizuotu nusikalstamumu sistemą, tęsti teisėsaugos institucijų sistemos plėtotę ir modernizavimą, suformuoti teisėsaugos institucijų, operatyvinės veiklos subjektų veiklos koordinavimo struktūrą bei didinti savivaldybių institucijų vaidmenį nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų prevencinėje veikloje. Tarp Dvyliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programos įgyvendinimo priemonių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. spalio 4 d. nutarimu Nr. 1196[565], XI skyriuje „Teisėsauga ir teisėtvarka" numatyta 2001 m. IV ketvirtį[566] „parengti Prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolės ir prevencijos programos projektą" ir 2002–2004 m. „įgyvendinti Prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolės ir prevencijos programą" (455 priemonė). Atkreiptinas dėmesys į šiame teisės akte nurodytą šios priemonės tikslą – sukurti efektyvią be žinios dingusių asmenų paieškos sistemą ir tokiam tikslui pasiekti ne visus pagal kompetenciją paskirtus vykdytojus: Vidaus reikalų, Socialinės apsaugos ir darbo, Teisingumo, Švietimo ir mokslo bei Sveikatos apsaugos ministerijas, kurios atsakingos už įvardytas prekybos žmonėmis ir prostitucijos prevencijos ir kontrolės priemones. Taip pat su kovos su prekyba žmonėmis sritimi susijusi šio skyriaus 444 priemonė: 2002–2004 m. „įgyvendinti nacionalinę nusikaltimų kontrolės ir prevencijos Lietuvoje programą" siekiant didinti savivaldybių institucijų vaidmenį vykdant nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų prevenciją (atsakinga Vidaus reikalų ministerija ir kitos suinteresuotos institucijos). Atkreiptinas dėmesys, kad programa planuota įgyvendinti, tačiau tokios programos nei tvirtinant šias priemones, nei jas įgyvendinant Lietuvoje nebuvo. Su nagrinėjama tema susijusi ir I skyriaus „Darbas ir socialinė apsauga" 30 priemonė „Nacionalinės programos prieš vaikų komercinį

[564] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programa [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2001 [žiūrėta 2014-01-28]. <http://www.lrv.lt/bylos/vyriausybes/12-vyr-dok/12-programa.pdf>.

[565] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. spalio 4 d. nutarimas Nr. 1196 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo". *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 86-3015.

[566] Šios priemonės įvykdymas iš 1999 m. nukeltas į 2001 m. IV ketvirtį.

seksualinį išnaudojimą ir seksualinę prievartą įgyvendinimas“ 2001–2004 m. siekiant vykdyti konkrečias smurto ir vaikų išnaudojimo, narkomanijos plitimo, vaikų įtraukimo į prostituciją, kitus nusikaltimus prevencijos priemones[567] (atsakingos Socialinės apsaugos ir darbo, Sveikatos apsaugos, Švietimo ir mokslo bei Vidaus reikalų ministerijos). Būtina pažymėti, kad labai svarbios priemonės – parengti Viešojo saugumo plėtros iki 2010 metų strategiją – nei tarp šios, nei tarp prieš tai buvusios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programų įgyvendinimo priemonių nebuvo. Viešojo saugumo plėtros iki 2010 metų strategija buvo patvirtinta Vidaus reikalų ministro 2003 m. liepos 2 d. įsakymu Nr. 1V-250[568], nors jos pagrindinis tikslas platesnis – nustatyti valstybės ir savivaldybių institucijų veiklos vystymo prioritetus bei jų įgyvendinimo kryptis, uždavinius ir priemones užtikrinant viešąjį saugumą kaip vieną iš esminių sąlygų saugiam Lietuvos žmonių gyvenimui ir bendros gerovės augimui (2 skyrius). Įvade pabrėžiama, kad nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų prevencija ir kontrolė yra viena iš pagrindinių viešojo saugumo politikos sričių, viešasis saugumas yra esminė sąlyga ir užtikrinant šalies nacionalinį saugumą. Taip pat pažymima, kad pagrindiniu rizikos veiksniu, darančiu didžiausią žalą asmens ir visuomenės saugumui, ir toliau išlieka organizuotas nusikalstamumas, ypač susijęs su neteisėta narkotikų apyvarta, pinigų plovimu ir prekyba žmonėmis, bei korupcija (3 skyrius), su kovos su prekyba žmonėmis sritimi susiję keletas viešojo saugumo sektoriaus plėtros strategijos prioritetinių krypčių: sukurti bendradarbiavimo su visuomene ir kitais socialiniais partneriais sistemą, kuri skatintų visuomenę aktyviau dalyvauti viešojo saugumo užtikrinimo srityje, stiprinti kovą su organizuotu nusikalstamumu, modernizuoti viešojo saugumo institucijas bei jų veiklą, ir priemonių: Prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolės bei prevencijos 2002–2004 metų programos įgyvendinimo efektyvumo nustatymas, šios programos ir Nacionalinės nusikaltimų kontrolės ir prevencijos Lietuvoje programos įgyvendinimas, prevencinių programų stebėjimo ir vertinimo sistemos sukūrimas (programų vertinimo metodikos parengimas) (4 ir 5 skyriai).

Prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolės bei prevencijos 2002–2004 metų programa buvo patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. sausio 17 d. nutarimu Nr. 62[569]. Tai buvo pirmoji specializuota kovos su prekyba žmonėmis programa Lietuvoje ir viena pirmųjų Baltijos jūros regione. Po metų Lietuvos Respublikos Seimas, vadovaudamasis Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo[570] 5 straipsnio nuostatomis ir Nacionalinio saugumo strategija, patvirtinta Seimo 2002 m. gegužės 28 d. nutarimu Nr. IX-907[571],

[567] Bent iš dalies spręsti pagalbos suteikimo nepilnamečiams, tapusiems seksualinio komercinio išnaudojimo ar seksualinės prievartos aukomis, problemas buvo numatyta įgyvendinant Nacionalinę programą prieš vaikų komercinį seksualinį išnaudojimą ir seksualinę prievartą, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. sausio 11 d. nutarimu Nr. 29 (Žin., 2000, Nr. 5-144). Ją vykdant, 2003–2004 metais buvo numatyta kurti vaiko, patyrusio seksualinę prievartą, bei jo artimųjų psichosocialinės reabilitacijos sistemos modelį ir paslaugų prievartos aukoms teikimo programas. Tačiau tai būtų tik paslaugų sistemos vaikams, tapusiems seksualinės prievartos aukomis, kūrimo pradžia.

[568] Vidaus reikalų ministro 2003 m. liepos 2 d. įsakymas Nr. 1V-250 „Dėl Viešojo saugumo plėtros iki 2010 metų strategijos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 113-5092.

[569] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. sausio 17 d. nutarimas Nr. 62 „Dėl Prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolės bei prevencijos 2002–2004 metų programos“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 6-231.

[570] Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 2-16; 1998, Nr. 55-1520.

[571] Nacionalinio saugumo strategija, patvirtinta Seimo 2002 m. gegužės 28 d. nutarimu Nr. IX-907. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 56-2233.

bei remdamas Vyriausybės pastangas vykdyti nusikaltimų prevenciją ir kontrolę, 2003 m. kovo 20 d. nutarimu Nr. IX-1383[572] patvirtino Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programą ir pasiūlė Vyriausybei organizuoti jos įgyvendinimą bei rekomendavo apskričių viršininkams[573] ir savivaldybių institucijoms vadovaujantis jos nuostatomis rengti ir įgyvendinti nusikaltimų kontrolės ir prevencijos programas. Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos 2005–2006 metų įgyvendinimo priemonių planas patvirtintas tik 2005 m. sausio 12 d. Tryliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 12[574]. Antroji specializuota kovos su prekyba žmonėmis programa „Prekybos žmonėmis prevencijos bei kontrolės 2005–2008 metų programa“ taip pat pradėta rengti vadovaujant Dvyliktajai Lietuvos Respublikos Vyriausybei, tačiau buvo patvirtinta Tryliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. gegužės 19 d. nutarimu Nr. 558[575].

Tryliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos[576] 15 skyriaus „Teisinė sistema“ 15.9 punkte įtvirtinta nuostata pasiekti, kad kovojant su organizuotu nusikalstamumu kartu būtų šalinamos jį skatinančios priežastys, kuriai įgyvendinti tarp Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004–2008 metų programos įgyvendinimo priemonių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. kovo 24 d. nutarimu Nr. 315[577], 804 punkte planuota 2005 metų II ketvirtį parengti Prekybos žmonėmis prevencijos bei kontrolės 2005–2008 metų programą ir iki 2008 metų IV ketvirčio įgyvendinti jos priemones (atsakinga Vidaus reikalų ministerija), ir 803 punkte numatyta 2005–2006 m. vykdyti Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos 2005–2006 metų įgyvendinimo priemonių planą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. sausio 12 d. nutarimu Nr. 12 (atsakinga Vidaus reikalų ministerija).

Keturioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos[578] 15 skyriaus „Teisės ir teisėtvarkos politika“ 15.10 punkte įtvirtinta nuostata pasiekti, kad kovojant su organizuotu nusikalstamumu kartu būtų šalinamos jį skatinančios priežastys. Šiai nuostatai įgyvendinti tarp Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006–2008 metų programos įgyvendinimo priemonių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. spalio 17 d. nutarimu Nr. 1020[579],

[572] Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. kovo 20 d. nutarimas Nr. IX-1383 „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 32-1318.

[573] Apskričių viršininkų administracijos panaikintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. kovo 10 d. nutarimu Nr. 248 „Dėl apskričių viršininkų administracijų panaikinimo“. *Valstybės žinios*. 2010, Nr. 31-1434.

[574] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. sausio 12 d. nutarimas Nr. 12 „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos 2005–2006 metų įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 6-158.

[575] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. gegužės 19 d. nutarimas Nr. 558 „Dėl Prekybos žmonėmis prevencijos bei kontrolės 2005–2008 metų programos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 65-2333.

[576] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004–2008 metų programa [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2004 [žiūrėta 2014-01-28]. <http://www.lrv.lt/bylos/vyriausybes/po_1990_13-programa.pdf>.

[577] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. kovo 24 d. nutarimas Nr. 315 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004–2008 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 40-1290.

[578] Keturioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006–2008 metų programa [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2006 [žiūrėta 2014-01-28]. <http://www.lrv.lt/bylos/vyriausybes/14-vyrdok/14-programa.pdf>.

[579] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. spalio 17 d. nutarimas Nr. 1020 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006–2008 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 112-4273.

numatyta ir keletas priemonių, susijusių su kova su prekyba žmonėmis: 2006–2008 m. įgyvendinti Prekybos žmonėmis prevencijos bei kontrolės 2005–2008 metų programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. gegužės 19 d. nutarimu Nr. 558, ir jos priemones (731 punktas, atsakingos Vidaus reikalų, Socialinės apsaugos ir darbo bei Užsienio reikalų ministerijos, kiti vykdytojai), 2007 m. I ketvirtį parengti Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. kovo 20 d. nutarimu Nr. IX-1383, 2007–2009 metų įgyvendinimo priemonių planą (730 punktas, atsakingos Vidaus reikalų, Teisingumo, Socialinės apsaugos ir darbo bei Švietimo ir mokslo ministerijos) ir iki 2006 m. IV ketvirčio pabaigos vykdyti Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos 2005–2006 metų įgyvendinimo priemonių planą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. sausio 12 d. nutarimu Nr. 12 (729 punktas, atsakingos Vidaus reikalų, Teisingumo bei Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir kiti vykdytojai). Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos 2007–2009 metų įgyvendinimo priemonių planas buvo patvirtintas labai pavėluotai – 2007 m. rugpjūčio 8 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 806[580].

Penkioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos[581] 6 skyriuje „Viešasis saugumas“ planuota įgyvendinti kompleksines priemones kovai su organizuotu nusikalstamumu, ypač su naujomis jo formomis, išskirtinį dėmesį skiriant prekybos žmonėmis, nelegalios migracijos, <…> kontrolei (140 punktas). Šiai nuostatai įgyvendinti tarp Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008–2012 metų programos įgyvendinimo priemonių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. vasario 25 d. nutarimu Nr. 189[582], buvo numatyta: 2009 m. II ketvirtį parengti Prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės 2009–2012 metų programą (254 punktas, atsakinga Vidaus reikalų ministerija). 2009 m. IV ketvirtį planuota parengti Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. kovo 20 d. nutarimu Nr. IX-1383, 2010–2012 metų įgyvendinimo priemonių planą (245 punktas, atsakingos Vidaus reikalų, Teisingumo, Socialinės apsaugos ir darbo bei Švietimo ir mokslo ministerijos), siekiant skatinti ir remti bendruomenių ir gyventojų savisaugos iniciatyvas, įtraukti žmones į nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų prevencijos projektų rengimą ir įgyvendinimą jų gyvenamojoje vietovėje (įgyvendinti programos 135 nuostatą). Kaip ir planuota, trečioji specializuota kovos su prekyba žmonėmis programa parengta vadovaujant Penkioliktajai Lietuvos Respublikos Vyriausybei ir patvirtinta Penkioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 9 d. nutarimu Nr. 1104 „Dėl Prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės 2009–2012 metų programos patvirtinimo“[583], tiesa, keletą mėnesių vėluojant.

---

[580] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 8 d. nutarimas Nr. 806 „Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos 2007–2009 metų įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 90-3575.

[581] Penkioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės veiklos programa [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2008 [žiūrėta 2014-01-28]. <http://www.lrv.lt/bylos/vyriausybes/15-vyrdok/15_vyr_programa.pdf>.

[582] Respublikos Vyriausybės 2009 m. vasario 25 d. nutarimas Nr. 189 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008–2012 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 33-1268.

[583] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 9 d. nutarimas Nr. 1104 „Dėl Prekybos žmonėmis prevencijos kontrolės 2009–2012 metų programos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 112-4761.

Siekdama mažinti tarpinstitucinių specializuotų programų skaičių, Penkioliktoji Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2012 m. balandžio 16 d. pasitarime[584] nusprendė prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės priemones numatyti Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos įgyvendinimo tarpinstitucinio veiklos plano projekte. Vidaus reikalų ministerija, atsakinga už Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos įgyvendinimo tarpinstitucinių veiklos planų parengimą ir jų įgyvendinimo koordinavimą, 2012 m. balandžio – spalio mėnesiais parengė Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos įgyvendinimo tarpinstitucinio veiklos plano 2013–2015 metams projektą, kuris buvo patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 14 d. nutarimu Nr. 1381 „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos įgyvendinimo tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo“[585]. **Tai buvo pirmasis Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos įgyvendinimo priemonių planas, kuris buvo patvirtintas prieš numatytą jo įgyvendinimo pradžios terminą ir kuriame buvo numatytos specializuotos kovos su prekyba žmonėmis priemonės.**

Šešioliktosios Vyriausybės programos[586] XVIII skyriuje „Teisė ir teisėtvarka“ numatyta užtikrinti, kad savivaldybių institucijų ir policijos veiksmai užtikrinant viešąją tvarką ir visuomenės saugumą būtų koordinuojami ir derinami, policija dar aktyviau bendradarbiautų su NVO ir gyventojais, ypač užkertant kelią prekybai žmonėmis, priverstiniam darbui, smurtui šeimoje (442 punktas), taip pat užtikrinti tarptautinių įsipareigojimų įgyvendinimą kovos su nusikalstamumu srityje, šalies viduje stiprinti policijos, saugumo, kitų teisėsaugos institucijų, teismų ir prokuratūros bendradarbiavimą, ypač kovojant su organizuotu nusikalstamumu, prekyba narkotikais, terorizmu, prekyba žmonėmis ir kitomis nusikalstamomis veikomis, įgavusiomis tarptautinį pobūdį, (449 punktas) ir inicijuoti bendrą išorinių sienų kontrolės politiką, siekiant sustiprinti kovą su nelegalia prekyba žmonėmis, suaktyvinti nelegalios migracijos prevenciją ir kontrolę, dėti pastangas, kad būtų įveiktos kylančios naujos grėsmės, tarp jų ir prekyba žmonėmis (451 punktas). Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2013 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 228[587] patvirtino Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetines priemones, tarp kurių paminėta ir priemonė iki 2015 m. IV ketvirčio „Tobulinti nusikalstamumo prevencijos ir kontrolės sistemą, stiprinti kovą su prekyba žmonėmis, įgyvendinant Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos įgyvendinimo tarpinstitucinį veiklos planą” (339 punktas) (koordinatorė Vidaus reikalų ministerija, vykdytojai: Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos, Socialinės apsaugos ir darbo bei Užsienio reikalų ministerijos, Lietuvos darbo birža prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Kalėjimų departamentas prie Teisingumo ministerijos, Nacionalinė teismų administracija, Lietuvos teisės institutas).

[584] Žr. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. balandžio 16 d. pasitarimo protokolinio nutarimo Nr. 25 „Dėl tarpinstitucinių veiklos planų“ 5 punktą.

[585] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 14 d. nutarimas Nr. 1381 „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos įgyvendinimo tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 135-6897. (Įsigaliojo 2013 m. sausio 1 d.)

[586] Šešioliktosios Vyriausybės 2012–2016 metų programa [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2012 [žiūrėta 2014-01-28]. <http://www.lrv.lt/lt/vyriausybe/apie-vyriausybe/>.

[587] Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2013 m. kovo 13 d. nutarimas Nr. 228 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinių priemonių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2013, Nr. 29-146.

Tarp Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 metų[588] veiklos prioritetų nėra nė vieno prioriteto, skirto stiprinti kovos su prekyba žmonėmis ar su sunkiais ir organizuotais nusikaltimais sistemą, nors ES politikoje abi šios sritys yra prioritetinės – Stokholmo programa[589], ES Vidaus saugumo strategija[590] ir kiti dokumentai kovą su sunkiais nusikaltimais ir organizuotu nusikalstamumu priskiria prie prioritetinių sričių. Taryba 2013 m. birželio 6–7 d. susitikime patvirtino ES prioritetus kovos su sunkiu ir organizuotu nusikalstamumu 2014–2017 m., tarp kurių paminėta ir kova su prekyba žmonėmis: išardyti organizuotas nusikalstamas grupes, susijusias su prekyba žmonėmis ES ir iš labiausiai paplitusių trečiųjų kilmės šalių išnaudojimo darbui ir seksualinio išnaudojimo tikslais, įskaitant tas grupes, kurios šiems tikslams naudoja legalaus verslo struktūras vykdyti ar paslėpti šias nusikalstamas veiklas[591], kovos su prekyba žmonėmis prioritetui įgyvendinti buvo sudarytas daugiametis strateginis planas. 4 strateginiu tikslu siekiama proaktyviai naudoti multidisciplininius, alternatyvius ir papildomus metodus kovoti su prekyba žmonėmis stiprinant sisteminį darbą su visais atitinkamais subjektais, kaip aukos, ES šalių narių teisėsaugos agentūros, privatusis sektorius, NVO ir viešojo administravimo subjektai.[592] Tikėtina, kad šiuo metu rengiamoje Viešojo saugumo plėtros programoje 2015–2025 m., kurios parengimas 2014 m. II ketvirtį buvo numatytas 2013 m. gruodžio 19 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu Nr. XII-724[593] patvirtintame Ilgalaikių valstybinių saugumo stiprinimo programų rengimo plane (atsakinga Vidaus reikalų ministerija, ją įgyvendinančios institucijos: Vidaus reikalų, Teisingumo, Socialinės apsaugos ir darbo, Sveikatos apsaugos bei Finansų ministerijos) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 228[594] patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinių priemonių sąraše priemonė „Parengti Viešojo saugumo plėtros projektą“ vykdyti pavesta Vidaus reikalų ministerijai, kova su prekyba žmonėmis bus įtraukta tarp prioritetinių kovos su nusikalstamumu sričių ir kad ši programa bus parengta laikantis Strateginio planavimo metodikos nuostatų dėl darbo grupės parengti programą sudarymo, ir dėl tarpinstitucinių priemonių, ypač jei, kaip planuojama, į šią programą bus įtrauktos šiuo metu vykdomos Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos įgyvendinimo priemonės. Šią programą taip pat vėluojama parengti.

[588] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. spalio 9 d. nutarimas Nr. 931 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 metų veiklos prioritetų“. *Valstybės žinios*. 2013, Nr. 110-5442; Nr. 112 (atitaisymas).

[589] Stokholmo programa – atvira ir saugi Europa piliečių labui ir saugumui. Briuselis: Europos Vadovų Taryba, 2009 m. gruodžio 10–11d. [2010] OL C115/1.

[590] ES vidaus saugumo strategija. Liuksemburgas: ES leidinių biuras, 2010.

[591] Council conclusions on setting the EU's priorities for the fight against serious and organised crime between 2014 and 2017 [interaktyvus]. Luxembourg: Justice and Home Affairs Council meeting, 6 and 7 June 2013 [žiūrėta 2014-02-03]. <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/jha/137401.pdf>.

[592] ES šalių narių ekspertų 2013 m. liepos 1–2 d. Europos Komisijoje susitikimo medžiaga.

[593] Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. gruodžio 19 d. nutarimas Nr. XII-724 „Dėl Ilgalaikių valstybinių saugumo stiprinimo programų rengimo plano patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2013, Nr. 140-7094. (Įsigaliojo nuo 2013 m. gruodžio 31 d.)

[594] Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2013 m. kovo 13 d. nutarimas Nr. 228 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinių priemonių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2013, Nr. 29-146.

4.2. Kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimo ir įgyvendinimo funkcinė ir institucinė analizė

Atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę 1990 m., imtasi teisinių ir institucinių reformų. Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymas, priimtas 1990 m. kovo 22 d.[595], nustatė, kad vykdomąją valdžią Lietuvos Respublikoje įgyvendina Lietuvos Respublikos Vyriausybė ir ji yra aukščiausiasis Lietuvos valstybės valdymo organas, kuris tarp kitų veiklos sričių vykdo nacionalinio saugumo politiką, stiprina teisėtumą, saugo viešąją tvarką ir gina piliečių teises ir laisves (1-2 straipsniai), nustato Lietuvos Respublikos ministerijų funkcijas ir veiklos kryptis (13 straipsnis). 1992 m. spalio 25 d. referendume priimtos Lietuvos Respublikos Konstitucijos 94 straipsnyje[596] įtvirtinta, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybė garantuoja valstybės saugumą ir viešąją tvarką, vykdo įstatymus ir Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo, taip pat Respublikos Prezidento dekretus, koordinuoja ministerijų ir kitų Vyriausybės įstaigų veiklą. Šios nuostatos įtrauktos į Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymą (22 straipsnis)[597], kuriame taip pat numatyta, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybė koordinuoja Vyriausybės atstovų veiklą ir prižiūri, kaip jie vykdo įstatymo nustatytus įgaliojimus (23 straipsnis)[598]. Vyriausybei įstatymų, Vyriausybės nutarimų ir kitų teisės aktų projektus turi teisę teikti Ministras Pirmininkas, ministrai, savivaldybių tarybos ir kiti subjektai, kuriems tokią teisę suteikia įstatymai (38 straipsnis)[599]. Lietuvos Respublikos Vyriausybės darbo reglamento[600] 3 skyriuje „Vyriausybės teisėkūra“ įtvirtinta, kad ministrai, įgyvendindami Vyriausybės teisės aktų leidybos iniciatyvos teisę, pagal jiems pavestas valdymo sritis pasirašo (vizuoja) parengtus ir Vyriausybei teikiamus įstatymų, Seimo ar Vyriausybės nutarimų ir kitų teisės aktų projektus.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1990 m. gegužės 17 d. nutarimu Nr. 154[601] buvo nustatyti pagrindiniai ministerijų uždaviniai ir funkcijos. Kovos su nusikaltimais ir teisėtvarkos pažeidimais organizavimo ir vykdymo funkcija buvo perduota Vidaus reikalų ministerijai, kuriai numatytas svarbiausias uždavinys – įgyvendinti valstybės politiką kovos su nusikalstamumu, viešosios tvarkos ir visuomenės rimties srityse. Veiksmingo užimtumo ir darbo rinkos reguliavimo kūrimo, gyventojų migracijos reguliavimo, globos įstaigų tinklo tvarkymo, valstybės politikos šeimos, motinystės ir vaikystės apsaugos organizavimo, socialinės pagalbos gyvenamoje vietoje ir santykių su visuomeninėmis rūpybos organizacijomis plėtojimą paskirta atsakinga Socialinės apsaugos ministerija, kuriai

[595] Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymas Nr. I-61. *Valstybės žinios*. 1990, Nr. 11-330.

[596] Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014.

[597] Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo 3, 6, 22, 24, 26, 29, 30, 31^1, 35, 38, 45 straipsnių, aštuntojo skirsnio pavadinimo pakeitimo, įstatymo papildymo 28^1, 29^1 straipsniais ir 33 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymas. *Valstybės žinios*. 2010, Nr. 71-3541. (2012, Nr. 129-6464).

[598] Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo 9, 13, 14, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, $31^{(1)}$, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, $44^{(1)}$, 45, 46 straipsnių ir ketvirtojo skirsnio pavadinimo pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 72-2831.

[599] *Ibid*.

[600] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. balandžio 17 d. nutarimas Nr. 337 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. rugpjūčio 11 d. nutarimu Nr. 728 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės darbo reglamento patvirtinimo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2013, Nr. 43-2112.

[601] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1990 m. gegužės 17 d. nutarimas Nr. 154 „Dėl Lietuvos Respublikos ministerijų pagrindinių funkcijų“. *Valstybės žinios*. 1990, Nr. 18- 476.

numatytas svarbiausias uždavinys – sudaryti sąlygas realizuoti ir ugdyti žmogaus visuomenines ir biologines galias visuose jo gyvenimo etapuose. Sveikatos apsaugos ministerijai pavestas vykdyti svarbiausias uždavinys – rūpintis Lietuvos Respublikos gyventojų sveikatos išsaugojimu ir ligonių gydymu, numatytos aktyvią valstybės politikos Lietuvos gyventojų sveikatos ir jos apsaugos srityje formavimo ir įgyvendinimo, pagrindinių medicinos pagalbos plėtojimo krypčių bei prioritetų nustatymo, pirminės ir specializuotos pagalbos ir jos tarnybų darbo organizavimo principų nustatymo, šių tarnybų veiklos koordinavimo, medicinos paslaugų standartų nustatymo ir jų teikimo kontrolės funkcijos. Teisingumo ministerijos, kurios svarbiausias uždavinys – vykdyti Vyriausybės politiką teisėtumo užtikrinimo srityje, siekiant ginti piliečių, įmonių, įstaigų bei organizacijų teises ir teisėtus interesus, buvo numatytos Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų projektų rengimo, juridinių išvadų dėl šių aktų projektų teikimo, Lietuvos Respublikos įstatymų leidybos problemų tyrimo, teisinės pagalbos teikimo funkcijos. Užsienio reikalų ministerijai, kurios svarbiausias uždavinys – formuoti ir įgyvendinti Lietuvos valstybės užsienio politiką, buvo numatytos atstovavimo Lietuvai tarptautiniu mastu, Respublikos, jos juridinių ir fizinių asmenų teises ir interesus užsienyje ir tarptautinėse organizacijose gynimo, užsienio politikos prioritetinių krypčių formavimo, vadovavimo diplomatinių atstovybių ir konsulinių įstaigų veiklai, tarptautinių sutarčių sudarymo ir jų vykdymo stebėjimo, tarptautinės padėties analizės funkcijos. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1990 m. gegužės 17 d. nutarimo Nr. 154 nuostatos buvo sukonkretintos atitinkamai Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos nuostatuose, patvirtintuose Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. gegužės 31 d. nutarimu Nr. 222[602], Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ministerijos nuostatuose, patvirtintuose Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1990 m. spalio 22 d. nutarimu Nr. 322[603], Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos nuostatuose, patvirtintuose Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1990 m. rugpjūčio 9 d. nutarimu Nr. 266[604], Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos nuostatuose, patvirtintuose Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1990 m. birželio 28 d. nutarimu Nr. 228[605], Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos nuostatuose, patvirtintuose Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1990 m. rugpjūčio 31 d. nutarimu Nr. 277[606].

Pirmasis ir antrasis dešimtmečiai, atkūrus Nepriklausomybę 1990 m., Lietuvai buvo svarbūs ir tarptautinio bendradarbiavimo plėtojimu, kuris turėjo įtakos vykdomoms reformoms šalies viduje. Pirmiausia, Lietuvai labai svarbus buvo priėmimas į svarbiausias ir aktyviausias tarptautines organizacijas ir dalyvavimas jų veikloje. Tai buvo unikali galimybė susipažinti su kitų valstybių gerąja praktika ir imtis priemonių ją taikyti Lietuvoje atsižvelgiant į Lietuvos situaciją ir poreikius, jungtis prie daugiašalių tarptautinių sutarčių ir diegti jų nuostatas Lietuvoje, taikyti naujausius kovos su nusikalstamumu metodus. Kovos

[602] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. gegužės 31 d. nutarimas Nr. 222 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos nuostatų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 1991, Nr. 18-485.

[603] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1990 m. spalio 22 d. nutarimas Nr. 322 „Dėl Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ministerijos nuostatų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 1990, Nr. 32-789.

[604] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1990 m. rugpjūčio 9 d. nutarimas Nr. 266 „Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos nuostatų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 1990, Nr. 24-613.

[605] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1990 m. birželio 28 d. nutarimas Nr. 228 „Dėl Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos nuostatų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 1990, Nr. 20-517.

[606] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1990 m. rugpjūčio 31 d. nutarimas Nr. 277 „Dėl Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos nuostatų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 1990, Nr. 27-666.

su prekyba žmonėmis srityje išskirtinos net keletas aktyvių organizacijų. 1991 m. rugsėjo 10 d. Lietuva tapo Europos saugumo ir bendradarbiavimo konferencijos (dabar – Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacija) nare ir tai buvo pirmoji Lietuvos narystė tarptautinėje organizacijoje[607]. 1991 m. rugsėjo 17 d. Lietuva buvo priimta į Jungtinių Tautų Organizaciją[608], 1991 m. spalio 4 d. Lietuva atnaujino narystę Tarptautinėje darbo organizacijoje[609], 1991 m. lapkričio 4 d. atkurta Lietuvos narystė Tarptautinėje kriminalinės policijos organizacijoje (Interpole) ir įsteigtas Interpolo Lietuvos nacionalinis biuras[610], 1993 m. gegužės 14 d. Lietuva tapo Europos Tarybos nare[611], 1998 m. lapkričio 23 d. Lietuva pirmoji iš Baltijos valstybių tapo tarpvyriausybinės TMO nare[612], 1998 m. gruodžio 11 d. Vilniuje įkurtas TMO Vilniaus biuras[613]. Įstojus į tarptautines organizacijas ar atkūrus narystę jose, kitas svarbus žingsnis buvo prisijungti prie šių organizacijų inicijuotų tarptautinių daugiašalių sutarčių ir perkelti jų nuostatas į Lietuvos teisę atitinkamai organizuojant atsakingų institucijų, įstaigų ir organizacijų veiklą. Tarp svarbiausių daugiašalių sutarčių kovos su prekyba žmonėmis srityje, prie kurių Lietuva prisijungė nuo Nepriklausomybės atkūrimo 1990 m., paminėtinos: 1979 m. Jungtinių Tautų Konvencija dėl visų formų diskriminacijos moterims panaikinimo (ratifikuota 1995 m. rugsėjo 10 d.)[614], 1989 m. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija (ratifikuota 1995 m. liepos 3 d.)[615], 1989 m. Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos 2000 m. fakultatyvinis protokolas dėl vaikų dalyvavimo ginkluotuose konfliktuose (ratifikuotas 2002 m. lapkričio 12 d.)[616], 1989 m. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos 2000 m. fakultatyvinis protokolas dėl vaikų pardavimo, vaikų prostitucijos ir vaikų pornografijos (ratifikuotas 2004 m. birželio 10 d.)[617], 2000 m. Jungtinių Tautų Organizacijos konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą (ratifikuota 2002 m. kovo 19 d.)[618], 2000 m. Protokolas dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis

[607] Lietuva ir Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacija [virtualus]. Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, 2014 [žiūrėta 2014-02-20]. <http://amb.urm.lt/index.php?4159521646>.

[608] Lithuania in the UN: History in Pictures [interaktyvus]. Permanent Mission of Lithuania to the United Nations in New York, 2014 [žiūrėta 2014-02-20]. <http://mission-un-ny.mfa.lt/index.php?266281201>.

[609] TDO [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2014 [žiūrėta 2014-02-20]. <http://www.socmin.lt/lt/tarptautinis-bendradarbiavimas-ir-es/tarptautines-organizacijos/tdo.html>.

[610] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. lapkričio 30 d. nutarimas Nr. 509 „Dėl Lietuvos Interpolo nacionalinio biuro įsteigimo“. *Valstybės žinios*. 1991, Nr. 36-997.

[611] Lithuania [interaktyvus]. Council of Europe, 2014 [žiūrėta 2014-02-22]. <http://www.coe.int/en/web/portal/lithuania>.

[612] Lietuva. Aktualu [interaktyvus]. Tarptautinė migracijos organizacija, 2014 [žiūrėta 2014-02-20]. <http://www.iom.lt/lt.php/>.

[613] Lietuva. TMO dešimtmečio jubiliejus [interaktyvus]. Tarptautinė migracijos organizacija, 2014 [žiūrėta 2014-02-20]. <http://www.iom.lt/lt/naujienoss/tmo-gimtadienis/>.

[614] Lietuvos Respublikos Seimo 1995 m. rugsėjo 10 d. nutarimas Nr. I-1035 „Dėl Jungtinių Tautų Konvencijos dėl visų formų diskriminacijos moterims panaikinimo“. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 76-1764.

[615] Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos ratifikavimo“. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 60-1501.

[616] Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. IX-1196 „Dėl 1989 metų Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos 2000 metų fakultatyvinio protokolo dėl vaikų dalyvavimo ginkluotuose konfliktuose ratifikavimo“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 126-5727.

[617] Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl 1989 m. Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos 2000 m. fakultatyvinio protokolo dėl vaikų pardavimo, vaikų prostitucijos ir vaikų pornografijos ratifikavimo“. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 108-4028.

[618] Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Jungtinių Tautų Organizacijos Konvencijos prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą ratifikavimo“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 51-1929.

ir vaikais, prevencijos, sustabdymo bei baudimo už vertimąsi ja, papildantis Jungtinių Tautų Organizacijos konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą (ratifikuotas 2003 m. balandžio 22 d.)[619], 2005 m. Europos Tarybos konvencija dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis (ratifikuota 2012 m. birželio 21 d.)[620], Tarptautinės darbo organizacijos 1930 m. Konvencija Nr. 29 „Dėl priverstinio ar privalomojo darbo“ ir 1957 m. Konvencija Nr. 105 „Dėl priverstinio darbo panaikinimo“ (abi ratifikuotos 1994 m. birželio 23 d.)[621], 1999 m. Konvencija Nr. 182 „Dėl vaikų darbo sunkiausių formų“ (ratifikuota 2003 m. gegužės 21 d.)[622], labai svarbi 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (ratifikuota 1995 m. balandžio 27 d.)[623], kurios straipsnių pažeidimai, susiję su prekyba žmonėmis, jau nagrinėjami Europos žmogaus teisių teisme[624] Strasbūre, įstojus į Europos Sąjungą 2004 m., tapo privalomi ir ES teisės aktai ir kiti dokumentai[625].

2002 m. pradėtas naujas valstybės tarnybos reformos etapas – Lietuvos Respublikos Seimui priėmus Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo pakeitimo įstatymą[626], pradėta įgyvendinti jame įtvirtinta atviros ir riboto dydžio valstybės tarnybos koncepcija, kuri valstybės tarnautojais apibrėžė tuos asmenis, kurie koordinuoja ar įgyvendina tam tikros valstybės valdymo srities politiką, rengia ir koordinuoja teisės aktų, sutarčių ar programų projektus, valdo personalą ir finansinius išteklius, turi viešojo administravimo įgaliojimus nepavaldžių asmenų atžvilgiu (2 straipsnis).

Įgyvendindama Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008–2012 metų programos įgyvendinimo priemonių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. vasario 25 d. nutarimu Nr. 189[627], 2 lentelės „Septynių esminių permainų 2008–2009 metais įgy-

[619] Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Protokolo dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, prevencijos, sustabdymo bei baudimo už vertimąsi ja, papildančio Jungtinių Tautų Organizacijos konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą, ratifikavimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 49-2157.

[620] Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Europos Tarybos konvencijos dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis ratifikavimo“. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 78-4036.

[621] Lietuvos Respublikos Seimo 1994 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. I-507 „Dėl Tarptautinės darbo organizacijos konvencijų ratifikavimo“. *Valstybės žinios*. 1994, Nr. 49-913.

[622] Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Konvencijos dėl nepriimtino vaikų darbo uždraudimo ir neatidėliotinų veiksmų tokiam darbui panaikinti ir Konvencijos dėl 1952 m. motinystės apsaugos konvencijos (su pakeitimais) pakeitimo ratifikavimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 49-2153.

[623] Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos, jos ketvirtojo, septintojo ir vienuoliktojo protokolų ratifikavimo“. *Valstybės žinios.* 1995, Nr. 37-913. (1996, Nr. 5-112; 2006, 17-595).

[624] *Rantsev v. Cyprus and Russia*, no. 25965/04, ECHR 10 May 2010; *Siliadin v. France*, no. 73316/01, ECHR 26 October 2005 ir kt.

[625] Tarybos 2001 m. kovo 15 d. pagrindų sprendimas 2001/220/TVR dėl nukentėjusiųjų padėties baudžiamosiose bylose; Tarybos 2002 m. liepos 19 d. pamatinis sprendimas 2002/629/TVR dėl kovos su prekyba žmonėmis; Tarybos 2003 m. gegužės 8 d. išvados 2003/C 137/01 dėl kovos su prekyba žmonėmis politikos prioritetinių priemonių; Tarybos 2003 m. gruodžio 22 d. pamatinis sprendimas 2004/68/TVR dėl kovos su seksualiniu vaikų išnaudojimu ir vaikų pornografija; Tarybos 2004 m. balandžio 29 d. direktyva 2004/81/EB dėl leidimo gyventi šalyje išdavimo trečiųjų šalių piliečiams, kurie yra prekybos žmonėmis aukos arba kurie dalyvavo vykdant nelegalios imigracijos skatinimo veiksmus, bendradarbiaujantiems su kompetentingomis institucijomis; Europos Parlamento ir Tarybos 2012 m. balandžio 5 d. direktyva 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR; Prekybos žmonėmis panaikinimo ES strategija 2012–2016 m. ir kt.

[626] Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 45-1708.

[627] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. vasario 25 d. nutarimas Nr. 189 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008–2012 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 33-1268.

vendinimo priemonės“ I skyriaus 11 nuostatos 1 priemonę bei 3 lentelės „Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008–2012 metų veiklos strategijos nuostatų įgyvendinimo priemonės“ I skyriaus 1 nuostatos 1 ir 2 priemones ir Viešojo administravimo plėtros iki 2010 metų strategijos įgyvendinimo 2007–2010 metų priemonių plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. lapkričio 6 d. nutarimu Nr. 1097[628], 1.1.2 punktą, Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2009 m. lapkričio 11 d. nutarimu Nr. 1511[629] patvirtino Vykdomosios valdžios sistemos sandaros tobulinimo koncepciją, kurioje tarp priežasčių, lemiančių būtinumą tobulinti valstybės vykdomosios valdžios sistemą, paminėta neefektyvi ir neskaidri Vyriausybės įstaigų ir Vyriausybei atskaitingų bei ministerijoms pavaldžių įstaigų veiklos kontrolė ir koordinavimas, neskaidrus valstybės įstaigų atsakomybės paskirstymas (2 skyrius), pažymėta, kad turi būti persvarstomos ministerijų funkcijos ir atsisakoma ministerijoms nebūdingų funkcijų, nesusijusių su valstybės (Vyriausybės) politikos formavimu, jos perduodamos įstaigoms prie ministerijų ar Vyriausybės įstaigoms, teritoriniams valstybinio administravimo subjektams ar savivaldybėms (4 skyrius). 2 priede ministerija apibrėžta kaip valstybės (Vyriausybės) politikos formavimo ministrams pavestose valdymo srityse valstybės įstaiga, taip pat šios politikos įgyvendinimo strategijos rengėja, įgyvendinimo organizatorė, koordinatorė ir kontrolės vykdytoja ir nurodytos ministerijų tobulinimo priežastys: neišgryninta kompetencija – nėra teisės akto, kuriuo ministrams būtų priskiriamos konkrečios valdymo sritys, yra sričių, už kurias neatsakingas nė vienas ministras, yra ministerijų, kurios ne tik formuoja, bet ir pačios įgyvendina valstybės (Vyriausybės) politiką, nors įstatymais joms tai nėra pavesta. Tarp ministerijoms pavaldžių valstybės įstaigų tobulinimo priežasčių taip pat nurodyta neišgryninta kompetencija – įstaigos prie ministerijų įgyvendina valstybės (Vyriausybės) politiką, tačiau yra įstaigų prie ministerijų, kurios dalyvauja formuojant valstybės (Vyriausybės) politiką, nors įstatymais joms tai nėra pavesta, ar ją formuoja. Pastebėtina, kad koncepcijos prieduose tikslams pasiekti numatytos priemonės, tačiau joms įgyvendinti skirti tik dveji metai. Tokie darbai gana sudėtingi ir reikalauja daug laiko, todėl kyla klausimas: ar skubant pavyko užtikrinti atliekamų darbų kokybę. Už koncepcijos įgyvendinimo koordinavimą paskirta atsakinga Vidaus reikalų ministerija.

Įgyvendinant Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko tarnybos projekto „Valdymo, orientuoto į rezultatus, tobulinimas (VORT)“ antrąją dalį, 2010 m. sausio – balandžio mėnesiais Lietuvoje atliktas tyrimas „Funkcijų analizės ir biudžeto programų vertinimo priemonės Lietuvoje ir užsienio šalyse“. Tyrimo ataskaitoje pabrėžta, kad funkcijų analizės sėkmė ir nauda priklauso nuo politinės valios ir paramos (reikalinga aukščiausio politinio lygmens lyderystė, efektyvi komunikacija, konsultacijos, atvirumas, suinteresuotų grupių įtraukimas), ji turi būti taikoma valstybės valdymo tobulinimo tikslų ir priemonių kontekste (grindžiama aiškia vizija dėl valstybės vaidmens ir viešojo sektoriaus veiklos to-

[628] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. lapkričio 6 d. nutarimas Nr. 109 „Dėl Viešojo administravimo plėtros iki 2010 metų strategijos įgyvendinimo 2007–2010 metų priemonių plano patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 120-4568.

[629] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. lapkričio 11 d. nutarimas Nr. 1511 „Dėl Vykdomosios valdžios sistemos sandaros tobulinimo koncepcijos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 138-6075. (2010, Nr. 118-6023).

bulinimo krypčių – ne tik išlaidoms mažinti), tam būtini aiški metodika ir gebėjimai bei dėmesys funkcijų peržiūros rezultatams, jų įgyvendinimui ir poveikio stebėsenai.[630]

2010 m. spalio – gruodžio mėnesiais buvo atliktos dvi funkcijų peržiūros: vertikali Vidaus reikalų ministerijos ir jai pavaldžių įstaigų (nestatutinių) peržiūra ir horizontali elektroninės valdžios politikos funkcijų peržiūra. Šių bandomųjų funkcijų peržiūrų, kurių tikslas – ne tik išbandyti funkcijų peržiūros metodiką, bet ir peržiūrėjus Vidaus reikalų ministerijos ir jai pavaldžių įstaigų (nestatutinių) funkcijas, pateikti pasiūlymus dėl funkcijų paskirstymo optimizavimo, atlikimui 2010 m. liepos 19 d. posėdyje pritarė Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Remiantis funkcijų peržiūros išvadomis ir rekomendacijomis, vidaus reikalų ministro 2010 m. gruodžio 28 d. įsakymu Nr. 1V-811 patvirtinta nauja Vidaus reikalų ministerijos administracijos struktūra (įsigaliojo 2011 m. gegužės 16 d.), patikslinti Vidaus reikalų ministerijos administracijos padalinių bei įstaigų prie Vidaus reikalų ministerijos nuostatai. Šios peržiūros išvados ir rekomendacijos konkrečių pastabų ir rekomendacijų dėl kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimo ir įgyvendinimo nepateikė. Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2011 m. rugpjūčio 17 d. nutarimu Nr. 968[631] patvirtino Lietuvos Respublikos Vyriausybei atskaitingų institucijų funkcijų peržiūros metodiką ir pavedė Vidaus reikalų ministerijai atlikti Vyriausybei atskaitingų institucijų funkcijų peržiūros procesą koordinuojančios institucijos funkcijas ir parengti ir pateikti Vyriausybei svarstyti Vyriausybei atskaitingų institucijų funkcijų peržiūros planų projektus. Nagrinėjamoje metodikoje nurodyta, kad sprendimus dėl institucijų funkcijų vertinimo priima pačios institucijos, ir išsamiai aprašytas institucijų funkcijų peržiūrėjimo mechanizmas. Tai svarus indėlis į institucijų veiklos tobulinimo sistemos kūrimą. Funkcijų peržiūra yra viena iš įrodymais pagrįsto valdymo priemonių, kuri paprastai taikoma siekiant nustatyti ir pagrįsti reikalingus struktūrinius pokyčius viešojo sektoriaus institucijose. Funkcijų peržiūros objektas – institucijų, įstaigų ar atskirų padalinių funkcijos, procesai, organizacinė struktūra, valdymas, ištekliai ir veiklos rezultatai, siekiant įvertinti ir padidinti veiklos efektyvumą.[632] Apibendrinant daugiau kaip 10 metų funkcijų peržiūros patirtį Lietuvoje galima teigti, kad Penkioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės įgyvendintos valstybės valdymo tobulinimo iniciatyvos ir projekto „Valdymo, orientuoto į rezultatus, tobulinimas (VORT)“ rezultatai sudarė prielaidas Lietuvoje pereiti prie išsivysčiusioms Vakarų šalims būdingos funkcijų peržiūros praktikos, institucionalizuojant funkcijų peržiūrą kaip vieną iš įrodymais pagrįsto ir į rezultatus orientuoto valdymo priemonių.[633] Funkcijų peržiūra reikalinga bet kurioje srityje. Kovos su prekyba žmonėmis

[630] Funkcijų peržiūros ir biudžeto programų vertinimo priemonės Lietuvoje ir užsienio šalyse. Tyrimo ataskaita. Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko tarnybos užsakymu parengė VšĮ „Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai“ ir VES TEP ir VšĮ Viešosios politikos ir vadybos institutas, 2010, p. 36.

[631] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. rugpjūčio 17 d. nutarimas Nr. 968 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybei atskaitingų institucijų funkcijų peržiūros metodikos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2011, Nr. 106-4991.

[632] Plačiau žr.: Funkcijų peržiūros ir biudžeto programų vertinimo priemonės Lietuvoje ir užsienio šalyse. Tyrimo ataskaita. Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko tarnybos užsakymu parengė VšĮ „Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai“ ir VES TEP ir VšĮ Viešosios politikos ir vadybos institutas, 2010.

[633] Maniokas, K., Viršilienė, N. Funkcijų peržiūra kaip įrankis institucijoms pertvarkyti: praktika užsienio šalyse ir perspektyva Lietuvoje. Į rezultatus orientuoto ir įrodymais pagrįsto valdymo praktika Lietuvos ir užsienio valstybių viešajame sektoriuje. Vilnius: UAB „Klaipėdos banga“, 2011, p. 43.

srityje iki šiol nei vertikali, nei horizontali funkcijų peržiūra nebuvo atliekama ir tokių peržiūrų artimiausiu metu neplanuojama. Taip pat svarbu, kad viešojo valdymo sistemos, kovos su nusikalstamumu ir kovos su prekyba žmonėmis sistemų vertinimus atliktų ir nepriklausomi ekspertai, kad būtų priimti nešališki sprendimai. Valstybės pažangos strategija „Lietuvos pažangos strategijos „Lietuva 2030“[634], kuri yra pagrindinis nacionalinis ilgos trukmės strateginio planavimo dokumentas ir kurioje išdėstytos svarbiausios valstybės pažangos nacionalinės politikos nuostatos ir įvardyti nauji iššūkiai, numatyti prioritetai, jų įgyvendinimo kryptys ir rodikliai, VII skyriuje „Sumanus valdymas“ nurodoma, kad turi būti ne tik tenkinami pagrindiniai saugumo, žmogiškojo orumo poreikiai, bet ir teikiamos reikalingos geros kokybės paslaugos, o valdžios institucijos[635] turi gebėti veikti strategiškai ir kryptingai, pagrindinį dėmesį sutelkdamos į svarbiausius prioritetus, atitinkamai turi keistis ir valdžios vaidmuo pereinant nuo įgyvendintojo prie organizatoriaus ir koordinatoriaus, skatinama ugdyti lyderystės ir vadovavimo kompetencijas centrinės ir vietinės valdžios institucijose bei bendruomenėse ir užtikrinti, kad strateginiai sprendimai būtų priimami bendradarbiaujant ir siekiant plataus sutarimo, plačiai konsultuojantis su socialiniais ir ekonominiais partneriais, taip pat turi būti sudarytos galimybės viešąsias paslaugas teikti ne tik valdžios institucijoms, bet ir bendruomenėms, NVO ir privačiajam sektoriui.

Svarbiausioms Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ ir ES politikos, išdėstytos ES strategijoje „Europa 2020“[636], nuostatoms, tarp jų ir ES finansinės paramos, įskaitant 2014–2020 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo ilgalaikiams valstybės prioritetams, įgyvendinti Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2012 m. lapkričio 28 d. patvirtino 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programą[637]. Įgyvendinant 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programos antro prioriteto „Veikli ir solidari visuomenė“ 2.2.2 uždavinį „Stiprinti nevyriausybinio sektoriaus vaidmenį“, numatyta gerinti NVO galimybes dalyvauti viešojoje politikoje (išorinė aplinka, dalyvavimas tarptautiniu lygmeniu, gebėjimai, veiklos finansavimas) ir sąlygas NVO teikti viešąsias paslaugas ir vykdyti prevencines veiklas (teisinis reguliavimas, kompetencijos, finansavimas), stiprinti NVO institucinius gebėjimus ir savireguliaciją, plėtoti bendruomeninei ir NVO veiklai tinkamą infrastruktūrą, skatinti ir plėtoti NVO kuriamas socialines inovacijas (socialinis verslumas, socialiniai klasteriai). Įgyvendinant 5 prioriteto „Visuomenės poreikius atitinkantis ir pažangus viešasis valdymas“ 5.1.1 uždavinį „Diegti į rezultatus orientuotą

[634] Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimas Nr. XI-2015 „Dėl Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 61-3050.

[635] Valdžios institucijos šioje strategijoje suprantamos kaip valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos.

[636] Komisijos 2010 m. kovos 3 d. komunikatas KOM (2010) 2020 galutinis „2020 m. Europa: Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija“ [virtualus]. [žiūrėta 2014-02-02]. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:LT:PDF>. (Europos Vadovų Taryba šį dokumentą patvirtino 2010 m. birželio 17 d.) Įžanginiame žodyje Komisija siūlo penkis iki 2020 m. įgyvendintinus ir į nacionalines programas perkeltinus ES tikslus šiose srityse: užimtumas; moksliniai tyrimai ir inovacijos; klimato kaita ir energetika; švietimas ir kova su skurdu. Šioje strategijoje iškelti trys vienas kitą papildantys prioritetai: pažangus augimas: žiniomis ir inovacijomis pagrįsto ūkio vystymas, tvarus augimas: tausiau išteklius naudojančio, ekologiškesnio ir konkurencingesnio ūkio skatinimas, ir integracinis augimas: didelio užimtumo ūkio, kuriame užtikrinta socialinė ir teritorinė sanglauda, skatinimas.

[637] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 28 d. nutarimas Nr. 1482 „Dėl 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 144-7430.

ir įrodymais grįstą valdymą“, numatyta stiprinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą ir skatinti sutarimo kultūrą, nes tarpinstitucinis bendradarbiavimas ir platus sutarimas yra labai svarbūs sėkmingo šiandieninių viešojo valdymo problemų sprendimo veiksniai.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo 26 ir 29 straipsniuose numatyta, kad ministras vadovauja ministerijai, sprendžia ministerijos kompetencijai priklausančius klausimus ir yra tiesiogiai atsakingas už Vyriausybės programos ir kasmetinių Vyriausybės veiklos prioritetų bei planuojamų pasiekti rezultatų jam pavestose valdymo srityse įgyvendinimą, ministerija steigiama formuoti valstybės politiką, taip pat organizuoti, koordinuoti ir kontroliuoti jos įgyvendinimą ministrui pavestose valdymo srityse, ministerijos veikla organizuojama vadovaujantis ministro patvirtintais strateginiais ir metiniais veiklos planais, kitais planavimo dokumentais[638], ministerijos strateginių veiklos planų rengimą ir jų įgyvendinimą organizuoja ir koordinuoja ministerijos kancleris (31^1 straipsnis)[639]. Vyriausybė nustato politiką, ministerijos ją formuoja ir įgyvendina, rengia Vyriausybės nutarimų, kitų teisės aktų projektus. Vyriausybė nustato ministerijų funkcijas.

2010 m. kovo 24 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 330[640] nustatytos ministrų valdymo sritys. Net keleto ministrų valdymo sritys susijusios su kovos su prekyba žmonėmis klausimais. Socialinės apsaugos ir darbo ministras (1.6 punktas) atsakingas už darbo politiką (darbo santykius, apmokėjimą, rinka ir užimtumas, darbuotojų saugą), socialinį draudimą (pensijų, ligos ir motinystės, nedarbo, nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų ir kt. draudimą), socialinę paramą (socialines pašalpas ir kompensacijas nepasiturintiems gyventojams, išmokas vaikams, socialinę paramą mokiniams, išmokas ir kompensacijas, socialines paslaugas, paramą būstui įsigyti ar išsinuomoti), šeimos ir jaunimo politiką (šeimos gerovę, vaiko teisių apsaugą, jaunimo reikalus), socialinę integraciją (neįgaliųjų socialinę integraciją, lygias galimybes, lyčių lygybę, skurdo ir socialinės atskirties mažinimą, bendruomenių ir NVO plėtrą); sveikatos apsaugos ministras (1.8 punktas) – už asmens ir visuomenės sveikatos priežiūrą, įskaitant alkoholio, narkotikų ir tabako kontrolę, sveikatos draudimą; švietimo ir mokslo ministras (1.9 punktas) – už formalųjį ir neformalųjį švietimą, mokymąsi visą gyvenimą, švietimo pagalbą, mokslinius tyrimus ir eksperimentinę (socialinę, kultūrinę) plėtrą, technologinę plėtrą; teisingumo ministras (1.10 punktas) – už nacionalinės teisinės sistemos plėtrą, asmens teisių ir laisvių apsaugą (teisines paslaugas, vartotojų teisių apsaugą, asmens duomenų apsaugą), teisinių procesų reglamentavimą, civilinių teisinių santykių reglamentavimą, baudžiamąją ir bausmių vykdymo politiką, tarptautinį teisinį bendradarbiavimą; užsienio reikalų ministras (1.12 punktas) – už užsienio reikalų ir saugumo politiką (tarptautinius santykius, juridinių ir fizinių asmenų teisių ir interesų apsaugą užsienyje), diplomatinius ir konsulinius santykius, tarptautinius sutartinius santykius; vidaus reikalų ministras (1.13 punktas) – už viešąjį saugumą (viešąją tvarką, valstybės sienos apsauga, migraciją (išskyrus ekonominę migraciją), viešąjį administravimą, vietos savivaldą, regionų plėtrą, valstybės tarnybą,

[638] Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo 3, 6, 22, 24, 26, 29, 30, 31^1, 35, 38, 45 straipsnių, aštuntojo skirsnio pavadinimo pakeitimo, įstatymo papildymo 28^1, 29^1 straipsniais ir 33 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymas. *Valstybės žinios*. 2010, Nr. 71-3541.

[639] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 26, 29, 31, 31^1, 32, 45 straipsnių pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 29-1139.

[640] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. kovo 24 d. nutarimas Nr. 330 „Dėl ministrams pavedamų valdymo sričių“. *Valstybės žinios*. 2010, Nr. 38-1784.

elektroninės informacijos saugą (kibernetinį saugumą)[641]. Teigtina, kad socialinės apsaugos ir darbo bei vidaus reikalų ministrų valdymo kryptys plačiausiai susijusios su kovos su prekyba žmonėmis klausimais, tik pirmojo subjekto valdymo sritis susijusi su asmens gerove, pamatinių prekybos žmonėmis priežasčių ir prekybos žmonėmis pasekmių šalinimu, antrojo – su prekybos žmonėmis prevencija, atskleidimu ir ištyrimu, asmenų apsauga.

Ministerijos ir įstaigos prie ministerijų

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija formuoja darbo, socialinio draudimo, socialinės paramos, šeimos ir jaunimo, socialinės integracijos, bendruomenių ir NVO plėtros, valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti politiką, organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja šių sričių politikos įgyvendinimą (7 punktas)[642]. Socialinės apsaugos sritį reglamentuoja gana platus įvairių teisės aktų, susijusių su darbo santykiais, darbo rinka ir užimtumu, valstybiniu socialiniu draudimu, valstybine šalpa, vaiko teisių apsauga, skurdo ir socialinės atskirties mažinimu, socialinių paslaugų ir socialinės apsaugos ir integracijos ir kt., rinkinys. Kovos su prekyba žmonėmis srityje ypač svarbus Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas[643], kuris apibrėžia socialinių paslaugų sampratą, tikslus ir rūšis, reglamentuoja socialinių paslaugų valdymą, skyrimą ir teikimą, socialinės globos įstaigų licencijavimą, finansavimą, mokėjimą už socialines paslaugas bei ginčų, susijusių su socialinėmis paslaugomis, nagrinėjimą, jame numatyta galimybė teikti paslaugas rizikos grupės asmenims ir rizikos šeimoms. Dažniausiai prekeivių žmonėmis tikslas – būtent tokie asmenys, ypač vaikai ir neseniai pilnametystės sulaukę asmenys bei asmenys su negalia. Pagrindinės socialinių paslaugų valdymo institucijos yra Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (įgyvendina valstybės socialinių paslaugų politiką), savivaldybės (atsako už socialinių paslaugų teikimo savo teritorijos gyventojams užtikrinimą planuodama ir organizuodama socialines paslaugas, kontroliuodama bendrųjų socialinių paslaugų ir socialinės priežiūros kokybę) ir Socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (vertina, prižiūri ir kontroliuoja socialinių paslaugų kokybę). Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymas[644] nustato darbo ieškančių asmenų užimtumo rėmimo (toliau – užimtumo rėmimas) sistemos teisinius pagrindus, jos tikslą, uždavinius, užimtumo rėmimo politiką įgyvendinančių institucijų (įstaigų) funkcijas, užimtumo rėmimo priemonių įgyvendinimo ir darbo rinkos paslaugų teikimo organizavimą ir finansavimą. Šiame įstatyme prie darbo rinkoje papildomai remiamų asmenų priskirtos ir prekybos žmonėmis aukos, baigusios psichologinės socialinės ir (ar) profesinės reabilitacijos programas. Užimtumo rėmimo politiką Socialinės apsaugos ir darbo ministerija įgyvendina su kitais subjektais (Vyriausybe, ministerijomis, Lietuvos darbo birža ir Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos bei jų teritorinėmis įstaigomis, savivaldybėmis, socialiniais partneriais ir kt.). Lietuvos darbo birža prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos organizuoja teritorinių darbo biržų veiklą ir kontroliuoja, kaip jos įgyvendina užimtumo rėmimo priemones ir teikia

[641] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. kovo 24 d. nutarimas Nr. 330 „Dėl ministrams pavedamų valdymo sričių“. *Valstybės žinios*. 2010, Nr. 38-1784. (2010, 90-4772; 2011, 48-2293; 2012, 75-3882).

[642] Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 17 d. nutarimu Nr. 892 (2010, Nr. 123-6300: 2011, Nr. 164-7817).

[643] *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 17-589.

[644] Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 86-3638.

darbo rinkos paslaugas, vykdo nedarbo prevenciją, gerina užimtumo rėmimo programų efektyvumą, organizuoja profesinio orientavimo priemonių įgyvendinimą, koordinuoja ir kontroliuoja ieškančių darbo asmenų registravimą ir apskaitą bei laisvų darbo vietų registravimą ir skelbimą teritorinėse darbo biržose, atsižvelgdama į vidaus darbo rinkos poreikius, nustatyta tvarka išduoda užsieniečiams leidimus dirbti Lietuvoje, prisidėdama prie nelegalaus darbo užsienyje prevencijos, užtikrina visapusišką ir objektyvų visuomenės informavimą laisvo darbuotojų judėjimo klausimais ir Europos užimtumo tarnybų (EURES) tinklo veiklą[645]. Lietuvos darbo biržos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos EURES tarnyba[646] atlieka Europos Komisijos politikos gyventojų užimtumo srityje Lietuvos Respublikoje įgyvendinimo, užtikrinant darbo jėgos mobilumą Europos SS ir Europos ekonominės erdvės šalyse, regioninių EURES biurų personalo veiklos vadovavimo, funkcijas. Ši tarnyba teikia informaciją ir konsultuoja darbo paieškos kitose valstybėse klausimais. Taip pat Socialinės apsaugos ir darbo ministerija remia NVO projektus, skirtus teikti pagalbą nukentėjusiems ar galintiems nukentėti nuo prekybos asmenims ir vykdyti prevencines priemones. Įgyvendindama Prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės 2009–2012 metų programos 6.1. priemonę „Remti valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, NVO projektus, skirtus socialinei pagalbai nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis ir priverstinės prostitucijos ir jų grąžinimui į visuomenę ir darbo rinką“, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija 2009–2012 m. finansavo 16 NVO projektų (skirta 387 tūkst. Lt.)[647]. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2014–2016 metų strateginio veiklos plano 4 strateginiam tikslui „Užtikrinti socialiai pažeidžiamų asmenų socialinę integraciją“[648] įgyvendinti Socialinės aprėpties stiprinimo programoje numatyta priemonė „Organizuoti projektų, skirtų socialinei pagalbai nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis ir priverstinės prostitucijos teikti ir jų grąžinimui į visuomenę ir darbo rinką, konkursą, finansuoti atrinktų projektų įgyvendinimą TVP priemonė (1.1.1.1.1.)“, kuriai 2014–2016 m. planuojama skirti atitinkamai 150 tūkst., 375 tūkst. ir 445 tūkst. litų[649]. Iš tiesų prekybos žmonėmis aukos yra specifinė grupė ir tik laiku suteikta riekiama pagalba gali padėti tokiems asmenims sėkmingai integruotis į visuomenę ir išvengti pakartotinės viktimizacijos, todėl Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos kasmet skiriamos lėšos finansuoti NVO, teikiančių tokią pagalbą, projektus yra labai svarbios ir tikslinga užtikrinti tokį finansavimą ir ateityje, tačiau svarstytina, ar nereikėtų atrinkti vieną organizaciją, kuri turi šios srities patirties ir yra išplėtojusi geriausią infrastruktūrą, ir, nustačius taisykles, skirti ilgalaikį finansavimą, kad būtų užtikrintas pagalbos teikimo kokybė, tęstinumas ir

[645] Lietuvos darbo biržos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006 m. lapkričio 13 d. įsakymu Nr. 1A-306 [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-02-28]. Lietuvos darbo birža, 2006 <http://www.ldb.lt/Informacija/Veikla/Documents/Nuostatai/Lietuvos%20darbo%20biržos%20nuostatai.pdf>.

[646] Lietuvos darbo biržos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos EURES tarnybos nuostatai [interaktyvus]. Lietuvos darbo birža, 2014 [žiūrėta 2014-02-28]. <http://www.ldb.lt/Informacija/Veikla/Documents/Nuostatai/EURES%20tarnybos%20nuostatai.pdf>.

[647] Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos informacija.

[648] Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2014–2016 metų strateginis veiklos planas [interaktyvus]. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2014 [žiūrėta 2014-01-20]. <http://www.socmin.lt/lt/veikla/planavimo-dokumentai.html>.

[649] 2 lentelė. 2014–2016 metų programos 04.02. „Socialinės aprėpties stiprinimas“ tikslai, uždaviniai, priemonės ir asignavimai [interaktyvus]. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2014 [žiūrėta 2014-01-20]. <http://www.socmin.lt/lt/veikla/planavimo-dokumentai.html>.

koordinavimas. Tai padėtų išvengti ir netikslingo lėšų panaudojimo, o sutaupytas lėšas būtų galima skirti rizikos grupės asmenims remti. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Socialinės aprėpties departamentas, kurio tikslas – užtikrinti lygių galimybių, socialinės integracijos, socialinių paslaugų, piniginės socialinės paramos, valstybės paramos būstui įsigyti ir išsinuomoti politikos įgyvendinimą ministerijos kompetencijai priklausančiose socialinės apsaugos srityse[650] yra atsakingas už konkursų organizavimą NVO. Taip pat pažymėtina, kad Socialinės apsaugos ir darbo ministerija atsakinga ir už bendradarbiavimo su NVO plėtojimą – NVO yra svarbiausi valstybinio sektoriaus subjektų partneriai teikiant pagalbą nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis ir galintiems nukentėti nuo šio nusikaltimo asmenims. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinė apsaugos ir darbo ministerijos, įgyvendindama valstybės politiką vaiko teisių apsaugos srityje, pagal kompetenciją koordinuoja savivaldybių administracijų vaiko teisių apsaugos skyrių veiklą, apibendrina ir analizuoja savivaldybių vaiko teisių apsaugos skyrių veiklos statistiką, teikia metodinę pagalbą įgyvendinant vaiko teisių apsaugos priemones ir organizuojant įvaikinimą savivaldybių teritorijose, rengia su vaiko teisių apsauga susijusių klausimų sprendimo apžvalgas ir formuoja vienodą savivaldybių vaiko teisių apsaugos skyrių veiklos praktiką, teisės aktų nustatyta tvarka sprendžia vaiko Lietuvos Respublikos piliečio, likusio be tėvų globos kitoje valstybėje, įkurdinimo ir (ar) jo tėvų pareigų įgyvendinimo kitoje valstybėje ar vaiko užsienio valstybės piliečio, likusio be tėvų globos Lietuvoje, įkurdinimo ir (ar) jo tėvų pareigų įgyvendinimo Lietuvoje klausimus, teisės aktų nustatyta tvarka gina vaiko teises ir teisėtus interesus teisme, tvarko vaikų socialinės globos įstaigose, kurių savininko teises ir pareigas įgyvendina Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, globojamų vaikų apskaitą, organizuoja vaikų siuntimą į šias įstaigas ir vykdo siuntimų priežiūrą, organizuoja Lietuvos Respublikoje įvaikinimą Lietuvos Respublikos piliečiams ir užsieniečiams, priima sprendimus dėl įgaliojimų užsienio valstybių institucijoms veikti vykdant tarptautinį įvaikinimą Lietuvos Respublikoje, kaupia, analizuoja ir saugo informaciją apie įvaikinimą, organizuoja specialistų, vykdančių vaiko globėjų (rūpintojų) bei įtėvių pasirengimo globoti (rūpintis) ir įvaikinti patikrinimą, mokymą ir atestavimą, teikia pasiūlymus dėl teisės aktų vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo klausimais tobulinimo[651]. Užsienio valstybėse likusių be tėvų globos vaikų parvežimo į Lietuvos Respubliką taisyklėse numatyta, kad Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos yra atsakinga už dokumentų, kurių reikia sprendimui dėl užsienio valstybėje likusio be tėvų globos vaiko parvežimo į Lietuvos Respubliką priėmimo, surinkimą, su užsienio valstybėje likusio be tėvų globos vaiko lydėjimo procedūra susijusių funkcijų atlikimą ir kt. Sprendimą dėl užsienio valstybėje likusio be tėvų globos vaiko parvežimo į Lietuvos Respubliką priima Komisija užsienio valstybėje likusio be tėvų globos vaiko parvežimo į Lietuvos Respubliką klausimams spręsti, kurią sudaro du Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atstovai ir vienas Valsty-

[650] Socialinės aprėpties departamento nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2012 m. spalio 19 d. įsakymu Nr. A1-456.

[651] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. spalio 31 d. nutarimas Nr. 1325 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. spalio 20 d. nutarimo Nr. 1114 „Dėl Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 129-6491.

bės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos atstovas[652]. Valstybinė darbo inspekcija prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos vykdo nelegalaus darbo reiškinių kontrolę, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka koordinuoja nelegalaus darbo kontrolę vykdančių institucijų veiklą[653]. Šiuo tikslu 2011 m. sukurtos mobilios nelegalaus darbo tyrimo grupės vykdo nelegalaus darbo prevencijos patikrinimus. 2013 m. atlikta 4497 tokie patikrinimai, 4258 ūkio subjektuose, nustatyti 1428 neteisėtai dirbę asmenys, 2 iš jų buvo trečiųjų šalių piliečiai, surašyti administracinio teisės pažeidimo protokolai[654].

2001 m. kovo 14 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 291[655] patvirtintų **Vidaus reikalų ministerijos** nuostatų naujos redakcijos[656] 2 skyriaus 8 punkte nurodyti svarbiausieji Vidaus reikalų ministerijos veiklos tikslai, iš kurių pirmasis tikslas tiesiogiai susijęs su nagrinėjama sritimi: formuoti valstybės politiką viešojo saugumo (viešosios tvarkos, vidaus tarnybos, valstybės sienos apsaugos, migracijos (išskyrus ekonominę migraciją) ir kt.) srityje, organizuoti, koordinuoti ir kontroliuoti jos įgyvendinimą. Šiam veiklos tikslui pasiekti Vidaus reikalų ministerija rengia viešojo saugumo įstatymų projektus, aprobuoja, prireikus rengia ir vidaus reikalų ministrui teikia ministro įsakymų projektus, Vyriausybei – šiame punkte nurodytų sričių Vyriausybės nutarimų, kitų teisės aktų projektus; kontroliuoja, kaip įgyvendinama valstybės politika viešojo saugumo srityse ministerijai pavaldžiose įstaigose; analizuoja viešojo saugumo būklę šalyje, teikia Vyriausybei išvadas ir pasiūlymus (9 punktas). Vidaus reikalų ministerijai numatytos veiklos kryptys – formuoti valstybės politiką vietos savivaldos, regionų plėtros bei valstybės tarnybos srityse, organizuoti, koordinuoti ir kontroliuoti jų politikos įgyvendinimą – taip pat susijusios su nagrinėjama sritimi. Vidaus reikalų ministerijos Viešojo saugumo politikos departamentas formuoja valstybės politiką viešosios tvarkos srityje, organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja jos įgyvendinimą (6.1 punktas)[657] ir dalyvauja rengiant arba rengia įstatymų, įstatymų įgyvendinamųjų teisės aktų projektus, organizuoja ir koordinuoja įstatymų įgyvendinamųjų teisės aktų rengimą įstaigose prie ministerijos ir kitose vidaus reikalų ministro valdymo srityse veikiančiose įstaigose ir įmonėse, dalyvauja rengiant tarptautinių susitarimų, ES ir kitų tarptautinių teisės aktų projektus, organizuoja, koordinuoja ir analizuoja įstaigų prie ministerijos ir kitų vidaus reikalų ministro valdymo srityje veikian-

[652] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gruodžio 24 d. nutarimas Nr. 1655 "Dėl užsienio valstybėse likusių be tėvų globos vaikų parvežimo į Lietuvos Respubliką taisyklių patvirtinimo". *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 186-6929.

[653] Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2010 m. gruodžio 10 d. įsakymas Nr. A1-595 „Dėl Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2009 m. gegužės 12 d. įsakymo Nr. A1-316 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatų patvirtinimo" pakeitimo". *Valstybės žinios*. 2010, Nr. 147-7547.

[654] Situacija kovos su prekyba žmonėmis srityje Lietuvoje. 2013 metai. Vidaus reikalų ministerija, 2014 [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-03-03]. <http://www.vrm.lt/lit/Prekybos-zmonemis-prevencijos-ir-kontroles-programa/246>, p. 10.

[655] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. kovo 14 d. nutarimas Nr. 291 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos nuostatų patvirtinimo". *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 27-794.

[656] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. spalio 13 d. nutarimas Nr. 1465 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. kovo 14 d. nutarimo Nr. 291 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos nuostatų patvirtinimo" pakeitimo". *Valstybės žinios*. 2010, Nr. 123-6302; 2012, Nr. 75-3881.

[657] Vidaus reikalų ministro 2011 m. balandžio 13 įsakymas Nr. 1V-282 „Dėl Vidaus reikalų ministerijos Viešojo saugumo politikos departamento ir jo skyrių nuostatų patvirtinimo". (2012 m. gruodžio 11 d. įsakymo Nr. 1V-890 ir 2013 m. rugsėjo 6 d. įsakymo Nr. 1V-751 redakcija).

čių įstaigų ir įmonių veiklą įgyvendinant įstatymus ir jų įgyvendinamuosius teisės aktus viešojo saugumo srityje, teikia siūlymus dėl įstatymų, jų įgyvendinamųjų teisės aktų ar jų įgyvendinimo tobulinimo, pagal savo kompetenciją įgyvendina ar dalyvauja įgyvendinant planavimo dokumentus, nustatyta tvarka rengia jų įgyvendinimo ataskaitas, vidaus reikalų ministro ar viceministro pavedimu dalyvauja vertinant įstaigų prie ministerijos ir kitų vidaus reikalų ministro valdymo srityse veikiančių įstaigų ir įmonių, kurių veikla susijusi su uždavinyje nurodytos valstybės politikos viešojo saugumo srityje įgyvendinimu, valdymą bei jų veiklos organizavimą, tiria ir analizuoja jų veiklos efektyvumą, teikia atitinkamas išvadas ir pasiūlymus. Taip pat Viešojo saugumo politikos departamentas užtikrina nuolatinę kompleksinę viešojo saugumo būklės šalyje stebėseną. Visuomenės saugumo ir viešosios tvarkos užtikrinimo skyriuje kovos su prekyba žmonėmis funkcijai vykdyti skirta viena pareigybė. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministrui pavestų valdymo sričių 2014–2016 metų strateginio veiklos plane, kurio nauja redakcija patvirtinta 2014 m. kovo 12 d. įsakymu Nr. 1V-177[658], numatyta diegti skurdo ir socialinės atskirties mažinimo priemones, mažinti socialinius ir ekonominius skirtumus ir skatinti išsaugoti esamas darbo vietas, steigti naujas, gerinti sąlygas verslui ir jo plėtrai įgyvendinant programą „Šengeno bendradarbiavimas ir kova su tarptautiniu organizuotu nusikalstamumu, įskaitant prekybą žmonėmis ir klajojančias nusikalstamas grupuotes“ (428 punktas), taip pat siekiant užtikrinti, kad savivaldybių institucijų ir policijos veiksmai užtikrinant viešąją tvarką ir visuomenės saugumą būtų koordinuojami ir derinami, policija dar aktyviau bendradarbiautų su NVO ir gyventojais, ypač užkertant kelią prekybai žmonėmis, priverstiniam darbui, smurtui šeimoje, numatyta koordinuoti (organizuoti) ir kontroliuoti priemonių viešajam saugumui stiprinti įgyvendinimą organizuojant nusikalstamumo ir kitų teisės pažeidimų prevencijos projektų (programų) konkursus ir skatinant jų autorius bei užtikrinant „karštosios linijos“ Nr. 116000 (dėl dingusių vaikų) ryšio paslaugas (442 punktas) ir siekiant užtikrinti tarptautinių įsipareigojimų įgyvendinimą kovos su nusikalstamumu srityje ir šalies viduje stiprinti policijos, saugumo, kitų teisėsaugos institucijų, teismų ir prokuratūros bendradarbiavimą, ypač kovojant su organizuotu nusikalstamumu, prekyba narkotikais, terorizmu, prekyba žmonėmis ir kitomis nusikalstamomis veikomis, įgavusiomis tarptautinį pobūdį, numatyta dalyvauti Baltijos jūros valstybių tarybos darbo grupės kovai prekyba žmonėmis ir ES šalių narių nacionalinių pranešėjų prekybai žmonėmis veikloje (449 punktas). Pagal Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatymo[659] 5 straipsnio 1 dalį, Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos tarp kitų uždavinių vykdo ir nusikalstamų veikų ir kitų teisės pažeidimų prevenciją bei nusikalstamų veikų ir kitų teisės pažeidimų atskleidimą ir tyrimą. Siekiant užtikrinti veiksmingą nusikalstamų veikų, susijusių su prekyba žmonėmis, užkardymą, atskleidimą ir tyrimą tiek regioniniu, tiek tarpregioniniu ir tarptautiniu lygiu, 2006 m. buvo įsteigtas specializuotas policijos padalinys – Lietuvos kriminalinės policijos biuro Nusikaltimų tyrimo 1-osios valdybos Prekybos žmonėmis tyrimo skyrius. Šio skyriaus pareigūnai užkardė, atskleidė ir tyrė regionines, tarpregionines ar tarptautinio pobūdžio nusikalstamas veikas, susijusias su pre-

[658] Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministrui pavestų valdymo sričių 2014–2016 metų strateginis veiklos planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2014 m. kovo 12 d. įsakymu Nr. 1V-177 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2013 m. lapkričio 21 d. įsakymo Nr. 1V-964 „Dėl 2014–2016 metų strateginių veiklos planų“ pakeitimo“.

[659] *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 90-2777.

kyba žmonėmis, taip pat veikas, sukėlusias platų atgarsį visuomenėje ar darančias didelę žalą valstybei ir asmenims, koordinavo teritorinių policijos įstaigų veiksmus užkardant, atskleidžiant ir tiriant nusikalstamas veikas, susijusias su prekyba žmonėmis, rinko, kaupė ir analizavo viešo bei slapto žvalgybinio pobūdžio informaciją apie tokias nusikalstamas veikas bei jas darančius asmenis. 2007 m. buvo įsteigta 10 papildomų pareigybių kovai su prekyba žmonėmis. Po 2013 m. liepos 1 d. reorganizacijos Lietuvos kriminalinės policijos biure Prekybos žmonėmis tyrimo skyriaus nebėra. Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo funkcijas vykdo paskirti Lietuvos kriminalinės policijos biuro pareigūnai. Beveik visi ikiteisminiai tyrimai dėl prekybos žmonėmis atliekami teritorinėse policijos įstaigose. Policijos įstaigos (ikiteisminio tyrimo pareigūnai) pagal kompetenciją organizuoja 2012 m. balandžio 18 d. patvirtintame[660] Apsisprendimo laikotarpio, per kurį užsienietis, kaip esanti ar buvusi su prekyba žmonėmis susijusių nusikaltimų auka, turi priimti sprendimą, ar bendradarbiauti su ikiteisminio tyrimo įstaiga ar teismu, suteikimo tvarkos apraše numatytų nuostatų vykdymą. Lietuvos policijos mokykloje nuolat organizuojami mokymai pagal patvirtintą kvalifikacijos tobulinimo programą „Prekybos žmonėmis prevencija ir tyrimas“. Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos yra atsakinga už valstybės sienos apsaugą ir jos kirtimo kontrolę (2 straipsnis)[661]. Pagrindinis Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos uždavinys kovojant su prekyba žmonėmis – nustatyti potencialias prekybos žmonėmis aukas joms vykstant per valstybės sieną ir užkirsti kelią nusikaltimui. Pareigūnai vadovaujasi Europos operatyvaus bendradarbiavimo prie ES valstybių narių išorės sienų valdymo agentūros (FRONTEX) metodika, Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos vado 2012 m. balandžio 4 d. patvirtintais Rekomendacijomis dėl rizikos vertinimo pasienio tikrinimo metu ir Rizikos analizės tvarkos aprašu[662], kurie apibrėžia rizikos valdymą, rizikos profilių parengimą bei rizikos profilių sąrašų sudarymą ir tvarkymą bei prekybos žmonėmis ir kitų tarpvalstybinių nusikaltimų rizikos analizę. Nepilnamečių, vykstančių per valstybės sieną į Šengeno šalis, kontrolė atliekama vadovaujantis Šengeno sienų kodekso VII priedo 6 punktu[663], ne į Šengeno valstybes – Vaiko laikino išvykimo į užsienio valstybes, nepriklausančias Šengeno erdvei, tvarkos aprašu[664], kuriame numatyta, kad vaikui išvykstant į užsienio valstybę, nepriklausančią Šengeno erdvei, vienam ar su jį lydinčiu asmeniu, pasienio pareigūnams turi būti pateikiamas vaiko kelionės dokumentas ir bent vieno iš tėvų arba globėjo (rūpintojo) rašytinis sutikimas, kad vaikas išvyktų vienas

[660] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. balandžio 18 d. nutarimas Nr. 430„Dėl Apsisprendimo laikotarpio, per kurį užsienietis, kaip esanti ar buvusi su prekyba žmonėmis susijusių nusikaltimų auka, turi priimti sprendimą, ar bendradarbiauti su ikiteisminio tyrimo įstaiga ar teismu, suteikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 49-2385.

[661] Lietuvos Respublikos valstybės sienos apsaugos tarnybos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 92-2848.

[662] Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos vado 2012 m. balandžio 4 d. įsakymas Nr. 4-290 „Dėl Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Rizikos analizės tvarkos aprašo ir Rekomendacijų dėl rizikos vertinimo pasienio tikrinimo metu patvirtinimo“.

[663] Europos Parlamento ir Tarybos 2006 m. kovo 15 d. reglamentas (EB) 562/2006, nustatantis taisyklių, reglamentuojančių asmenų judėjimą per sienas, Bendrijos kodeksą (Šengeno sienų kodeksas). [2006] OL L105/1.

[664] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. vasario 28 d. nutarimas Nr. 302 „Dėl Vaiko laikino išvykimo į užsienio valstybes, nepriklausančias Šengeno erdvei, tvarkos aprašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 23-858.

ar su jį lydinčiu asmeniu; išvykstant vaikų grupėms į ekskursijas, turistines keliones ar kitas organizuotas keliones (su sporto, mokslo, meno ir kitais kolektyvais), papildomai turi būti pateiktas kelionės organizatoriaus parašu ir antspaudu patvirtintas raštas, kuriame turi būti nurodytas išvykstančių vaikų ir juos lydinčių asmenų vardinis sąrašas bei šio rašto kopija, ir Ankstyvosios prevencijos veiksmų užkardant neteisėtą vaikų išvežimą į užsienio valstybes, nepriklausančias Šengeno erdvei, siekiant juos parduoti ir kitais atvejais, metodinėmis rekomendacijomis[665]. Pasieniečių mokykloje taip pat rengiami kvalifikacijos tobulinimo kursai, skirti Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos padalinių pareigūnams, atliekantiems patikrinimus kertant sieną ir vykdantiems sienų stebėjimą, į kurių programą įtraukta tema „Nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis, identifikavimas". Migracijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties" 4 straipsniu, pagal kompetenciją kartu su Valstybės sienos apsaugos tarnyba ir Policijos departamentu prie Vidaus reikalų ministerijos organizuoja užsieniečių buvimo ir nelegalios migracijos Lietuvos Respublikoje kontrolę bei pagal šio įstatymo 49(1) straipsnį, sprendžia užsieniečių, kurie nukentėjo nuo prekybos žmonėmis, teisinės padėties Lietuvos Respublikoje klausimus.

Remiantis Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo[666] 56 straipsniu, Švietimo ir mokslo ministerija yra įgaliota dalyvauti formuojant, vykdyti ir užtikrinti valstybinę švietimo politiką. Šio įstatymo 33 ir 34 straipsniuose nurodyta, kad socialinę atskirtį patiriantiems skurdžiai gyvenančių šeimų, pabėgėlių, nesimokantiems mokykloje vaikams, bedarbiams, asmenims, grįžusiems iš įkalinimo įstaigų, taip pat asmenims, kurie gydosi nuo alkoholizmo ir narkomanijos, ir prie visuomenės nepritampantiems asmenims švietimo prieinamumas užtikrinamas teikiant jiems socialines paslaugas ir švietimo pagalbą. Tikslines socialines ir švietimo programas vykdo Vyriausybė ir savivaldybės tiesiogiai arba per mokyklas, gali rengti ir vykdyti NVO bei kiti juridiniai ir fiziniai asmenys. Valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos kartu su mokyklomis vykdo tikslines šių vaikų įtraukimo į švietimo veiklą programas. Švietimo prieinamumas užtikrinamas pritaikant mokyklos aplinką, teikiant psichologinę, specialiąją pedagoginę, specialiąją ir socialinę pedagoginę pagalbą, aprūpinant ugdymui skirtomis techninės pagalbos priemonėmis mokykloje ir specialiosiomis mokymo priemonėmis, kitais įstatymų nustatytais būdais. Švietimo ir mokslo ministerijos nuostatų 8 punkte[667] nustatyta, kad Švietimo ir mokslo ministerija kaupia, sistemina ir analizuoja informaciją vaikų ugdymo ir užimtumo klausimais; kartu su savivaldybių institucijomis rūpinasi mokyklų lankomumu, kuo didesniu ikimokyklinio ugdymo prieinamumu, teikiamų švietimo paslaugų kokybe, vaikų neformaliojo švietimo plėtojimu, pedagoginės psichologinės pagalbos vaikams prieinamumu; užtikrina švietimo priemonių, kuriomis siekiama apginti vaiką nuo visų formų fizinio ar psichologinio smurto, kitų vaiko teisių pažeidimų, įgyvendinimą; koordinuoja vaikų socializacijos centrų ir

[665] Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos vado 2011 m. balandžio 14 d. įsakymas Nr. 4-290 „Dėl ankstyvosios prevencijos veiksmų užkardant neteisėtą vaikų išvežimą į užsienio valstybes, nepriklausančias Šengeno erdvei, siekiant juos parduoti ir kitais atvejais, metodinių rekomendacijų patvirtinimo".

[666] Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2011, Nr. 38-1804.

[667] Švietimo ir mokslo ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 21 d. nutarimu Nr. 914 (2010, Nr. 123-6294).

specialiųjų mokyklų veiklą; dalyvauja formuojant ir įgyvendinant vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros politiką; koordinuoja savivaldybių institucijų veiklą vaiko minimalios priežiūros priemonių vykdymo srityje; koordinuoja ir prižiūri vaiko vidutinės priežiūros priemonės vykdymą; bendradarbiauja su suinteresuotomis institucijomis ir teikia joms informaciją apie vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros priemonių įgyvendinimą. Pažymėtina, kad vaikų nelankymas mokyklos yra didelė problema – vaikai patenka į prekeivių žmonėmis rankas ir yra išnaudojami nusikaltimams daryti, mokyklos apie tai nepraneša nei tėvams, globėjams, nei vaiko teisių apsaugos skyriams ir policijai. 2012 m. rugpjūčio 31 d. švietimo ir mokslo ministras patvirtino Sveikatos ugdymo bendrąją programą[668], kuria siekiama užtikrinti sėkmingą vaiko sveikatos ugdymą mokykloje, prisidėti prie vaiko dvasinio, fizinio, psichinio, socialinio pajėgumo ir gerovės. 2012 m. liepos 18 d. švietimo ir mokslo ministras patvirtino Žmogaus saugos bendrąją programą[669], kurios tikslas – sudaryti sąlygas mokiniams įgyti žmogaus įvairiapusės saugos ir asmeninės kompetencijos pagrindus, kad mokiniai išsiugdytų saugos kultūrą propaguojančias vertybines nuostatas ir atsakingą elgesį, aktyviai rūpintųsi savo ir kitų saugiu gyvenimu. Švietimo ir mokslo ministerija į pagrindinio ugdymo bendrąsias mokyklos programas, patvirtintas 2008 m. rugpjūčio 26 d.,[670] įtraukė prekybos žmonėmis ir prostitucijos klausimus. Įgyvendinant Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. sausio 17 d. nutarimą Nr. 62 „Dėl prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolės bei prevencijos 2002–2004 metų programos“, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2003 m. lapkričio 28 d. įsakymu Nr. ISAK-1699[671] buvo patvirtinta Prekybos žmonėmis ir prostitucijos prevencinė švietimo 2003–2004 metų programa su metodinėmis rekomendacijomis pedagogams prevencinio švietimo darbui su skirtingo amžiaus mokinių grupėmis bei jų tėvais, informacinė-prevencinė medžiaga platinta interneto tinklalapiuose, surengti seminarai, paskaitos ugdymo įstaigų specialistams, prevenciniai renginiai vaikams ir jaunimui.

Teisingumo ministerija pagal savo kompetenciją[672] formuoja valstybės politiką, organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja jos įgyvendinimą, o įstatymų nustatytais atvejais – ją įgyvendina teisingumo ministrui pavestose valdymo srityse, tarp jų paminėtini baudžiamosios teisės, baudžiamojo proceso, suėmimo, bausmių ir probacijos vykdymo, teisinių paslaugų, asmens duomenų apsaugos sričių įstatymų, Vyriausybės nutarimų ir kitų teisės aktų projektų rengimas, teisės aktų stebėsenos koordinavimas, visuomenės teisinio švietimo veikla. Teisingumo ministerija taip pat administruoja Nukentėjusių nuo nusikaltimų

[668] Švietimo ir mokslo ministro 2012 m. rugpjūčio 31 d. įsakymas Nr. V-1290 „Dėl Sveikatos ugdymo bendrosios programos patvirtinimo“ [interaktyvus]. Švietimo ir mokslo ministerija, 2012 [žiūrėta 2014-02-28]. <http://www.smm.lt/uploads/ documents/svietimas/ugdymo-programos/etnine-kultura/isak_sveikatos.pdf>

[669] Žmogaus saugos bendroji programa, patvirtinta Švietimo ir mokslo ministro 2012 m. liepos 18 d. įsakymu Nr. V-1159 [interaktyvus]. Švietimo ir mokslo ministerija, 2012 [žiūrėta 2014-02-28]. <http://www.smm.lt/web/lt/teisesaktai/listing?date_from=2012-07-17&date_till=2012-08-31&text=&submit_lawacts_search=>.

[670] Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. rugpjūčio 26 d. įsakymas Nr. ISAK-2433 „Dėl pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrųjų programų patvirtinimo“ [interaktyvus]. Švietimo ir mokslo ministerija, 2008 [žiūrėta2014-02-28]. <http://www.smm.lt/web/lt/smm-svietimas/svietimas-pagrindinis-ugdymas>.

[671] Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2003 m. lapkričio 28 d. įsakymas Nr. ISAK-1699 „Dėl Prekybos žmonėmis ir prostitucijos prevencinę švietimo 2003–2004 metų programos“. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 13-389.

[672] Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 9 d. nutarimu Nr. 851 (2010, Nr. 123-6301).

asmenų fondą, įkurtą 2005 m.[673] Remdamasi Lietuvos Respublikos smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymo[674], kuris nustato atvejus, kada valstybė kompensuoja smurtiniais nusikaltimais padarytą turtinę ir neturtinę žalą, kompensuojamos turtinės ir neturtinės žalos maksimalius dydžius bei šios žalos kompensavimo tvarką, nuostatomis, Teisingumo ministerija nagrinėja prašymus kompensuoti smurtiniais nusikaltimais padarytą žalą, priima ir vykdo sprendimus dėl smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo. Teisę į smurtiniais nusikaltimais padarytos turtinės ir (ar) neturtinės žalos kompensavimą šio įstatymo nustatyta tvarka turi nukentėję asmenys, kuriems teismas priteisė smurtiniu nusikaltimu padarytą turtinę ir (ar) neturtinę žalą arba patvirtino sutartį dėl šios žalos atlyginimo ar pašalinimo, tarp jų gali būti ir asmenys, nukentėję nuo prekybos žmonėmis. Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo[675] nustatyta tvarka prekybos žmonėms aukoms gali būti suteikiama nemokama pirminė (teisinė informacija, teisinės konsultacijos ir valstybės ir savivaldybių institucijoms skirtų dokumentų, išskyrus procesinius dokumentus, rengimas) ir antrinė (dokumentų rengimas, gynyba ir atstovavimas bylose, įskaitant vykdymo procesą, atstovavimas išankstinio ginčų sprendimo ne teisme atvejais, jeigu tokią tvarką nustato įstatymai ar teismo sprendimas) teisinė pagalba. Dėl pirminės teisinės pagalbos asmuo turi kreiptis į savivaldybės vykdomąją instituciją pagal asmens deklaruotą gyvenamąją vietą, dėl antrinės – į valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybas. Antrinę teisinę pagalbą teikia advokatai, su kuriais šios tarnybos yra sudariusios sutartis dėl antrinės teisinės pagalbos teikimo. Antrinę teisinę pagalbą turi teisę gauti ES valstybių piliečiai bei jose teisėtai gyvenantys fiziniai asmenys, kurių turtas ir metinės pajamos neviršija Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatytų turto ir pajamų lygių teisinei pagalbai gauti, kiti Lietuvos Respublikos tarptautinėse sutartyse nurodyti asmenys.

Sveikatos apsaugos ministerija formuoja valstybės politiką asmens sveikatos priežiūros, sveikatos draudimo srityse, organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja jų įgyvendinimą, rengia atitinkamos srities Lietuvos Respublikos įstatymų, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimų, kitų teisės aktų projektus[676]. Lietuvos Respublikos sveikatos priežiūros įstaigų įstatymo naujos redakcijos[677] 45 straipsnio 1 dalies 1 bei 6 punktais nustatyta, kad asmens sveikatos priežiūros įstaigai privaloma užtikrinti būtinąją medicinos pagalbą ir užtikrinti lygias pacientų teises į teikiamas sveikatos priežiūros paslaugas, tačiau neapdrausti, be pastovios gyvenamosios vietos nukentėjusieji nuo prekybos žmonėmis už sveikatos priežiūros paslaugas turi mokėti. Šio reglamentavimo nebuvimas pažeidžia šios asmenų grupės teises.

Užsienio reikalų ministerija[678] formuoja valstybės politiką, organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja jos įgyvendinimą užsienio reikalų ir saugumo politikos, konsulinių santy-

[673] Smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 85-3140.

[674] Smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 137-5387.

[675] Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 30-827 (nauja redakcija 2013, Nr. 54-2675).

[676] Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 24 d. nutarimu Nr. 926 (2010, Nr. 123-6280).

[677] Lietuvos Respublikos sveikatos priežiūros įstaigų įstatymas. *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 109-2995.

[678] Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. rugsėjo 25 d. nutarimu Nr. 1155 (2008, Nr. 49-1827).

kių srityse. Įgyvendindama Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos įgyvendinimo tarpinstitucinio veiklos plano 2.3.2 priemonę, Užsienio reikalų ministerija koordinuoja ir finansuoja pagalbos grįžtantiems į Lietuvos Respubliką nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis užsienio valstybėse teikimą. Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos įgyvendinimo tarpinstitucinio veiklos plano 2013–2015 metų lėšų naudojimo tvarkos paraše[679] nurodytos pagalbos rūšys: sumokamas konsulinis mokestis už reikalingų konsulinių funkcijų vykdymą, padengiamos nukentėjusio asmens saugaus grįžimo į Lietuvos Respubliką išlaidos, jei būtina, padengiamos nukentėjusio asmens laikino apgyvendinimo, kelionių, maitinimo, aprūpinimo būtinais daiktais (drabužiais, avalyne) ar medikamentais, psichologinės, socialinės, teisinės, medicinos pagalbos ar vertimo paslaugų užsienio valstybėje išlaidos, padengiamos konsulinių pareigūnų kelionės, susijusios su saugiu nukentėjusio asmens grąžinimu į Lietuvos Respubliką, konsulinių pareigūnų bendradarbiavimo su atitinkamomis Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybių institucijomis teikiant pagalbą nukentėjusiems asmenims ir kitos išlaidos, susijusios su pagalbos teikimu iš užsienio valstybių į Lietuvos Respubliką grįžtantiems nukentėjusiems asmenims. Kasmet Užsienio reikalų ministerija konsulams, išvykstantiems dirbti į Lietuvos Respublikos diplomatines atstovybes ir konsulines įstaigas kitose valstybėse, rengia mokymus, kuriuose konsulai mokomi atpažinti ir spręsti prekybos žmonėmis atvejus. Teigtina, kad ši informacija mažai žinoma, visuomenei, nes tokia pagalba buvo suteikta tik keletui grįžtančių nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis asmenų.

Generalinė prokuratūra[680] padeda užtikrinti teisėtumą ir teismui vykdyti teisingumą. Generalinė prokuratūra organizuoja ikiteisminį tyrimą ir jam vadovauja, atlieka ikiteisminį tyrimą ar atskirus ikiteisminio tyrimo veiksmus, kontroliuoja ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiklą baudžiamajame procese, palaiko valstybinį kaltinimą baudžiamosiose bylose, kontroliuoja nuosprendžių pateikimą vykdyti ir jų vykdymą, koordinuoja ikiteisminio tyrimo įstaigų veiksmus tiriant nusikalstamas veikas, gina viešąjį interesą, pagal kompetenciją nagrinėja asmenų prašymus, pareiškimus ir skundus, dalyvauja rengiant ir įgyvendinant nacionalines ir tarptautines nusikalstamų veikų prevencijos programas, dalyvauja teisėkūros procese. Prokurorų specializacijos baudžiamajame procese nuostatai[681] nustato, kad prekybos žmonėmis ir išnaudojimo priverstiniam darbui, įtraukimo į prostituciją ir pelnymosi iš kito asmens prostitucijos nusikalstamų veikų specializacija yra privaloma prokurorų specializacija Generalinėje prokuratūroje, taip pat tokie tyrimai gali būti atliekami apygardų prokuratūrose, apylinkių prokuratūrų prokurorams prekybos žmonėmis nusikalstamos veikos specializacija nėra privaloma. Prekybos žmonėmis ir su ja susijusius nusikaltimus Generalinė prokuratūra kasmet apibendrina ir išanalizuoja ikiteisminio tyrimo ir bylų nagrinėjimo teismuose rezultatus, teikia metodinę pagalbą prokurorams ir ikiteisminio tyrimo pareigūnams.

---

[679] Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministro 2012 m. gruodžio 12 d. Įsakymas Nr. V-69 „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos įgyvendinimo tarpinstitucinio veiklos plano 2013–2015 metų lėšų naudojimo tvarkos parašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 149-7664.

[680] Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 37-1341; Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 42-1919.

[681] Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2012 m. spalio 30 d. įsakymas Nr. I-318 „Dėl Rekomendacijų dėl prokurorų specializacijos baudžiamajame procese ir ikiteisminių tyrimų paskirstymo prokurorams patvirtinimo“.

Nacionalinė teismų administracija[682] pagal savo kompetenciją užtikrina teismų ir teismų savivaldos institucijų administracinę ir organizacinę veiklą, kaupia, analizuoja ir apibendrina teismų statistiką, įskaitant statistiką, susijusią su teisės aktų, reglamentuojančių kovą su prekyba žmonėmis, taikymu. Nacionalinės teismų administracijos mokymo centras kartu su kitomis institucijomis yra atsakingas už bendro prokurorų, teisėjų ir ikiteisminio tyrimo pareigūnų mokymų, tarp jų ir kovos su prekyba žmonėmis klausimais, organizavimą. Lietuvos Respublikos Konstitucijos[683] 109 straipsnyje įtvirtinta, kad teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo tik teismai. Lietuvos Respublikos teismų įstatymo[684] I skyriuje „Pagrindiniai teismų organizavimo ir veiklos principai" pabrėžiama, kad Lietuvos Respublikos piliečiai turi teisę į teisminę gynybą nuo kėsinimosi į Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir įstatymuose, Lietuvos Respublikos tarptautinėse sutartyse įtvirtintas jų teises ir laisves. Įstatymų numatytais atvejais jie turi teisę gauti valstybės garantuojamą teisinę pagalbą. Užsieniečiai bei asmenys be pilietybės turi tokias pačias teises į teisminę gynybą kaip ir Lietuvos Respublikos piliečiai, jeigu kitaip nenustato įstatymai ir Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys (4 straipsnis), asmuo turi teisę, kad jo byla būtų teisingai išnagrinėta pagal įstatymus sudaryto nepriklausomo ir nešališko teismo (5 straipsnis), žmogaus teisių negalima varžyti ar teikti jam privilegijų dėl lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų, pažiūrų ar kitų aplinkybių (6 straipsnis). Įsiteisėję Lietuvos Respublikos teismų sprendimai yra privalomi visoms valstybės valdžios institucijoms, pareigūnams ir tarnautojams, įmonėms, įstaigoms, organizacijoms, kitiems juridiniams bei fiziniams asmenims ir turi būti vykdomi visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje (9 straipsnis).

Savivaldybės

Pagal Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo[685] 6 straipsnį, viena iš savivaldybių savarankiškų (Konstitucijos ir įstatymų nustatytų (priskirtų)) funkcijų yra dalyvavimas, bendradarbiavimas užtikrinant viešąją tvarką, kuriant ir įgyvendinant nusikaltimų prevencijos priemones (34 punktas). Ši funkcija įgyvendinama tvirtinant ir įgyvendinant savivaldybėse nusikaltimų prevencijos programas ir priemonių planus. Be to, savivaldybėse yra steigiamos kolegialios nusikaltimų prevencijos ir kontrolės institucijos, į jų sudėtį įtraukiant ne tik savivaldybių, bet ir socialinių partnerių (policijos, vaiko teisių apsaugos tarnybų, NVO, švietimo įstaigų, bendruomenių) atstovus. Prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės 2009–2012 m. programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 9 d. nutarimu Nr. 1104, viena iš įgyvendinimo priemonių buvo sudaryti dešimtyje didžiausių – Alytaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio, Šiaulių, Vilniaus miestų, Tauragės, Telšių, Utenos rajonų ir Marijampolės – savivaldybių prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės koordinavimo darbo grupes, į jas įtraukti teisėsaugos institucijų, savivaldybių, NVO ir kitų įstaigų, institucijų atstovus. Tokios grupės buvo sudarytos Alytaus, Kauno, Klaipėdos, Marijampolės miestų ir Tauragės ir Telšių rajonų savivaldybėse[686].

[682] Lietuvos Respublikos nacionalinės teismų administracijos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 87-3472.

[683] Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014.

[684] Lietuvos Respublikos teismų įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 17-649.

[685] Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 4, 6, 16, 17, 20, 29, 32, 35, 50, 51 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei Įstatymo papildymo trečiuoju(1) skirsniu įstatymas. *Valstybės žinios*. 2013, Nr. 79-3981.

[686] Ataskaita apie Prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės 2009–2012 metų programos įgyvendinimą ir kitas vykdytas priemones šioje srityje 2012 metais [interaktyvus]. Vidaus reikalų ministerija, 2013, p. 6-7 [žiūrėta 2014-02-28]. <http://www.vrm.lt/lit/Prekybos-zmonemis-prevencijos-ir-kontroles-programa/246>.

Šiaulių miesto savivaldybėje esant būtinybei prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės klausimus pavesta spręsti savivaldybės narkotikų kontrolės komisijai, Panevėžio miesto savivaldybėje – Komisijai neigiamų socialinių veiksnių prevencijai koordinuoti, Vilniaus miesto savivaldybėje – komisijai, atsakingai už trumpalaikės socialinės globos skyrimą aukoms Vilniaus mieste. Bendradarbiavimas su savivaldybėmis koordinuojamas tiesiogiai arba per Lietuvos savivaldybių asociaciją. Taip pat savivaldybėse vykdomos savarankiškosios (Konstitucijos ir įstatymų nustatytos (priskirtos)) funkcijos ir valstybės perduotos savivaldybėms funkcijos, susijusios su švietimo, užimtumo organizavimu, darbo politikos įgyvendinimu, valstybės garantuojamos pirminės teisinės pagalbos ir socialinių paslaugų teikimu, neįgaliųjų socialiniam integravimui į bendruomenę, socialinio būsto nuoma, pirmine asmens ir visuomenės sveikatos priežiūra, regionų plėtros programų rengimu ir įgyvendinimu, informacinės visuomenės plėtros įgyvendinimu, socialinės pašalpos ir piniginės socialinės paramos teikimu (6–7 skyriai)[687]. Atkreiptinas dėmesys, kad kai kuriems savivaldybių skyriams tenka svarbus vaidmuo kovos su prekyba žmonėmis srityje. Pirmiausia paminėtini vaiko teisių apsaugos skyriai, kurių atstovas gali dalyvauti vaiko aukos apklausose, atstovauti vaikui, skyrius vertina tėvų valdžios įgyvendinimą, teikia metodinę paramą, konsultacijas, inicijuoja pagalbos vaikui ir jo šeimai suteikimą ir kt.[688], teisės skyriai teikia pirminę teisinę pagalbą, socialinių paslaugų skyriai socialinę paramą asmenims, nukentėjusiems ir galintiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis. Teigtina, kad savivaldybių skyriai turėtų būti labiau įtraukti ir dalyvauti prekybos žmonėmis (vaikais) prevencijos ir kovos su šiuo reiškiniu veikloje bendradarbiavimo plėtojimo su atsakingomis institucijomis ir organizacijomis, pagalbos organizavimo, vaiko teisių užtikrinimo ir kitose srityse. Savivaldybių veikla organizuojant kovos su prekyba žmonėms priemones turėtų būti aktyvesnė. Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo grupės turėtų būti sudarytos bent tose savivaldybėse, kuriose nustatomi prekybos žmonėmis atvejai.

NVO

Siekiant kurti palankią aplinką NVO, užtikrinti tinkamas jų, kaip svarbaus pilietinės visuomenės elemento, veiklos ir plėtros sąlygas, 2013 m. gruodžio 19 patvirtintas Lietuvos Respublikos nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymas[689], kurio 5 straipsnyje nustatyta, kad valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų bendradarbiavimas su NVO įgyvendinamas teikiant informaciją apie valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų planuojamas veiklos ir bendradarbiavimo kryptis, siekiant jas derinti su konkrečioje srityje dirbančiomis NVO, konsultuojantis su NVO ir prireikus kuriant bendras darbo grupes konkretiems klausimams spręsti, finansuojant NVO programas, projektus ir iniciatyvas, valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, gavusios NVO prašymą raštu derinti rengiamus teisės aktų projektus, privalo konsultuotis su prašymą pateikusia organizacija Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka. Lietuvos Respublikos Vyriausybės NVO plėtros politikos prioritetai, tikslai, uždaviniai ir numatomi pasiekti rezultatai nustatyti Valstybinėje

[687] Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 113-4290.

[688] Bendrieji vaiko teisių apsaugos skyrių nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 17 d. nutarimu Nr. 1983. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 120-5415.

[689] Lietuvos Respublikos nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymas. *Teisės aktų registras*, 2014-01-03, Nr. 2014-00018.

pažangos strategijoje[690], kurios 1 priedo „Esamos situacijos apžvalga“ 19 punkte atkreipiamas dėmesys, kad vietos bendruomenių ir NVO dalyvavimas tvarkant viešuosius reikalus nepakankamas ir tam yra nemažai priežasčių – bendruomenėms ir NVO trūksta stabilių finansavimo šaltinių, jų įvairovės, neretai stinga ir gebėjimų, nėra aiškių bendradarbiavimo su valstybe mechanizmų, palankios teisinės aplinkos ir pan. Savivaldžių vietos bendruomenių ir savarankiškų NVO plėtrai labai svarbu suteikti įgaliojimus veikti ir sudaryti tinkamas sąlygas siekti iškeltų tikslų, todėl nuoseklus viešųjų paslaugų teikimo funkcijų perdavimas šioms organizacijoms yra vienas iš esminių postūmių valdymo pokyčiams inicijuoti. NVO plėtros politikos formavimą organizuoja, koordinuoja ir ją įgyvendina Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, kitos valstybės institucijos ir įstaigos NVO plėtros politiką įgyvendina pagal savo kompetenciją, savivaldybių institucijos ir įstaigos formuoja ir įgyvendina savivaldybių NVO plėtros politiką.

Atliekant prekybos žmonėmis prevenciją, teikiant pagalbą nukentėjusiems ir galintiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenims, organizuojant ir atliekant ikiteisminius tyrimus, bylas nagrinėjant teisme specializuotos NVO yra svarbūs atsakingų viešojo valdymo (administravimo) subjektų partneriai. Jau keletą metų Socialinės apsaugos ir darbo ministerija skiria lėšų geriausiems NVO projektams, skirtiems vykdyti kovos su prekyba žmonėmis priemones[691]. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, vykdydama Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 14 d. nutarimu Nr. 1381[692] patvirtinto Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos įgyvendinimo tarpinstitucinio veiklos plano 2.3.1 priemonę „organizuoti projektų, skirtų socialinei pagalbai nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis ir priverstinės prostitucijos teikti ir jų grąžinimui į visuomenę ir darbo rinką, konkursą ir finansuoti atrinktų projektų įgyvendinimą“, 2013 m. skyrė 150 tūkst. litų. Konkurso būdu buvo atrinkti 5 NVO projektai: Dingusių žmonių šeimų paramos centro „Pagalba nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis ir priverstinės prostitucijos, jų grąžinimui į visuomenę ir darbo rinką bei prevencinė veikla Lietuvoje (29,9 tūkst. litų), Viešosios įstaigos Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centro „Kompleksinė pagalba asmenims, nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis bei seksualinio išnaudojimo prostitucijos tikslais, ir prevencinė veikla“ (29,9 tūkst. litų), Lietuvos „Carito“ „Pagalba prostitucijos ir prekybos žmonėmis aukoms“ (59,8 tūkst. litų, ŽIV/AIDS paveiktų moterų bei jų artimųjų asociacijos „Kompleksinė parama prekybos žmonėmis ir priverstinės prostitucijos aukoms Vilniaus mieste – 6“ (14,9 tūkst. litų) ir Vyrų krizių centro „Kompleksinė pagalba prekybos žmonėmis aukoms – vyrams ir jaunuolių prevencinis švietimas Kaune ir Kauno rajone“ (14,9 tūkst. litų)[693]. Pastaraisiais metais Lietuvos „Caritas“, vykdydamas projektą „Pagalba prostitucijos ir prekybos žmonėmis aukoms“, teikia

[690] Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimas Nr. XI-2015 „Dėl Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 61-3050.

[691] Plačiau žr.: Prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės programa [interaktyvus]. Vidaus reikalų ministerija, 2014 [žiūrėta 2014-02-28]. <http://www.vrm.lt/lit/Prekybos-zmonemis-prevencijos-ir-kontroles-programa/246>.

[692] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 14 d. nutarimas Nr. 1381 „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos įgyvendinimo tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 135-6897.

[693] Situacija kovos su prekyba žmonėmis srityje Lietuvoje. 2013 metai. Vidaus reikalų ministerija, 2014, p. 8 [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-03-03]. <http://www.vrm.lt/lit/Prekybos-zmonemis-prevencijos-ir-kontroles-programa/246>.

pagalbą daugumai nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis[694]. Nukentėjusiems nuo įvairių formų prekybos žmonėmis asmenims teikiama pagalba krizės atveju, psichosocialinė reabilitacija (saugi pastogė, materialinė pagalba, socialinio darbuotojo, psichoterapeuto, mediko, juristo konsultacijos, darbinės kvalifikacijos įgijimas) ir palaikomoji pagalba baigusiems programą[695]. Šis projektas pradėtas vykdyti 2001 m. Lietuvoje šiuo metu veikia 7 nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis priėmimo centrai. Lietuvos „Caritas" kovos su prekyba žmonėmis srityje taip pat vykdo švietėjišką prevencinę veiklą, rengia apvaliojo stalo diskusijas su įvairių sričių specialistais, dalyvauja projektuose ir pan. Lietuvos policija su Lietuvos „Caritu" bendradarbiauja remdamasi 2006 m. kovo 7 d. pasirašytu bendradarbiavimo susitarimu Nr. 5-IN-22. Dingusių žmonių šeimų paramos centras organizuoja ir teikia pirminę ir įvairiapusę pagalbą merginoms, nukentėjusioms nuo prekybos žmonėmis, taip pat organizuoja jaunimo švietimo priemones, renginius, dalyvauja projektuose[696]. Lietuvos policija su Dingusių žmonių šeimų paramos centru bendradarbiauja remdamasi 2004 m. gruodžio 10 d. pasirašytu bendradarbiavimo susitarimu Nr. Nr. IN5-168. Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras teikia kompleksinę psichosocialinę pagalbą moterims ir vaikams, nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis bei prostitucijos: suteikia laikiną būstą, maitinimą, padeda sutvarkyti reikalingus dokumentus, teikia psichologinę, medicininę bei kitokią reikalingą pagalbą, padeda šių moterų ir vaikų sėkmingai resocializacijai bei reintegracijai į visuomenę, vykdo švietėjišką veiklą, vykdo projektus[697]. Kauno vyrų krizių centras teikia kompleksinę pagalbą nuo prekybos žmonėmis nukentėjusiems vyrams vykdo švietėjišką veiklą jaunuolių (14 – 18 m. merginų ir vaikinų) grupėms Kauno jaunimo mokyklose. Dažniausiai šie jaunuoliai priklauso socialinės rizikos grupei dėl savo elgesio, situacijos šeimoje ir kitų socialinių bei psichologinių problemų, todėl yra viena iš rizikos grupių patekti į prekybos žmonėmis tinklą[698]. ŽIV/AIDS paveiktų moterų bei jų artimųjų asociacija teikia pagalbą priverstinės prostitucijos ir prekybos žmonėmis aukoms Vilniaus mieste, vykdo projektus ir konsultacijas telefonu[699]. Pagalbą nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis ar rizikos grupių asmenims, galintiems nukentėti nuo šio nusikaltimo, gali suteikti ir kitos NVO, miestų krizių centrai ir kt.

2013 m. Europos Komisija iniciavo ES NVO platformą, skirtą į kovos su prekyba žmonėmis klausimų svarstymą įtraukti ir NVO atstovus, kad kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimą būtų įtrauktas kuo platesnis ir įvairesnis dirbančių kovos su prekyba žmonėmis srityje specialistų ratas.

Lietuvoje šiuo metu **privatusis sektorius** nėra aktyvus ir dažniausiai kovos su prekyba žmonėmis priemones įgyvendina laimėjęs viešuosius projektus arba pakviestas į valstybės institucijų vykdomus projektus. Pavyzdžiui, Vidaus reikalų ministerija į 2012–2014 m.

[694] Lietuvos kriminalinės policijos biuro informacija.

[695] Pagalba prostitucijos ir prekybos žmonėmis aukoms [interaktyvus]. Lietuvos Caritas projektas, 2014 [žiūrėta 2014-02-28]. <http://www.anti-trafficking.lt/>.

[696] Prekyba žmonėmis [interaktyvus]. Dingusių žmonių šeimų paramos centras, 2014 [žiūrėta 2014-03-03]. <http://www.missing.lt/index.php/lt/home/prekyba-zmonemis>.

[697] Veikla [interaktyvus]. Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras, 2014 [žiūrėta 2014-03-03]. <http://www.moteriai.lt/projektai/>.

[698] Projektai. Pagalba prekybos žmonėmis aukoms [interaktyvus]. Vyrų krizių centras, 2014 [žiūrėta 2014-03-03]. <http://vyrukrizes.lt/projektai/pagalba-prekybos-zmonemis-aukoms/>.

[699] Projektai [interaktyvus]. ŽIV/AIDS paveiktų moterų bei jų artimųjų asociacija, 2014 [žiūrėta 2014-03-03]. <http://www.demetra.lt/lt/projektai.html>.

kartu su Nusikalstamumo prevencijos ir kontrolės Europos institutu prie Jungtinių Tautų, Baltijos jūros valstybių tarybos darbo grupe prieš prekybą žmonėmis ir Tartu universitetu vykdomą tarptautinį projektą „ADSTRINGO: kova su prekyba žmonėmis priverstiniam darbui plėtojant partnerystę, tobulinant identifikavimą ir įgyvendinant organizacines priemones“ įtraukė ir įdarbinimo agentūrų, profesinių sąjungų, interneto tinklalapių administratorių, universitetų, tarptautinių organizacijų atstovus. Europos Komisijoje atliekami parengiamieji darbai 2014 m. inicijuoti Europos verslo platformą, kuri padėtų į kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimą įtraukti ir privatųjį sektorių. Septintoji ES kovos su prekyba žmonėmis diena Lietuvoje 2013 m. spalio 18 d. taip pat paminėta su privačiojo sektoriais atstovais: verslininkais ir mokslininkais.

TMO biurai organizuoja ir koordinuoja nukentėjusių ar galėjusių nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenų savanorišką grįžimą į kilmės valstybę, vykdo prekybos žmonėmis prevencijos priemones. Pagal galimybes tokias veiklas vykdo ir TMO Vilniaus biuras, 2013–2015 m. įgyvendinantis projektą „Kovai su prekyba žmonėmis – socialinės atsakomybės didinimas“, finansuojamą iš 2007-2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos[700].

Didelį dėmesį skirdama kovai su prekybos žmonėmis priežastimis Lietuva jau parengė nemažą dalį priemonių. Migracijos politikos gairėse, patvirtintose Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. sausio 22 d. nutarimu Nr. 79[701], kurių tikslas – nustatyti svarbiausius migracijos politikos tikslus ir principus, apibrėžti pagrindines migracijos politikos kryptis, kurios padėtų užtikrinti valstybės poreikius atitinkantį migracijos srautų valdymą, ypač sprendžiant ilgalaikių struktūrinių ir kvalifikacinių darbo rinkos poreikių užtikrinimo problemas ir prisidedant prie socialinės ir ekonominės valstybės plėtros skatinimo, įtvirtinti Lietuvos migracijos politikos tikslai, iš kurių vienas ypač glaudžiai susijęs su nagrinėjama tema – vykdyti migracijos kontrolės priemones, kurios leistų užkirsti kelią neteisėtai migracijai, efektyviai užtikrinti viešąją tvarką, visuomenės sveikatą ir saugumą, nusikalstamumo prevenciją, drauge užtikrinti, kad būtų vykdomi Lietuvos tarptautiniai įsipareigojimai žmogaus teisių ir laisvių srityje (16.4 punktas). 2 priede pateikti migracijos procesų stebėsenos vertinimo kriterijai. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, įgyvendindama Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinių priemonių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 228[702], 74 punktą, 2013 m. rugsėjo 25 d. patvirtino Užimtumo didinimo 2014–2020 metų programą[703], kurios strateginis tikslas – pasiekti kuo didesnį gyventojų užimtumą, kad kiekvienas gyventojas galėtų rasti turimą kvalifikaciją atitinkantį darbą ir užsitikrinti tinkamą pragyvenimo lygį. Nacionalinė reformų darbotvarkė, patvirtinta

[700] Lietuva. Vykdomi projektai. Kovai su prekyba žmonėmis – socialinės atsakomybės didinimas [interaktyvus]. Tarptautinė migracijos organizacija, 2014 [žiūrėta 2014-03-03]. <http://www.iom.lt/lt/vykdomi-projektai/kovai-su-prekyba-zmonemis---socialines-atsakomybes-didinimas/>.

[701] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. sausio 22 d. nutarimas Nr. 79 „Dėl Lietuvos migracijos politikos gairių patvirtinimo“. *Teisės aktų registras*. 2014-01-30, Nr. 2014-00722.

[702] *Valstybės žinios*. 2013, Nr. 29-1406.

[703] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. rugsėjo 25 d. Nr. 878 „Dėl Užimtumo didinimo 2014–2020 metų programos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2013, Nr. 105-5154.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. balandžio 27 d. nutarimu Nr. 491[704], apibendrina pagrindines struktūrines reformas šalinant Lietuvos ekonomikos augimui trukdančias kliūtis ir siekiant kiekybinių strategijos „Europa 2020“ tikslų ir įtvirtina pagrindines prioritetinių veiksmų krypčių įgyvendinimo priemones, nurodo jų įgyvendinimo laikotarpius ir finansavimą.[705] Konkurencingumo didinimas, struktūrinių sąlygų ekonomikai augti užtikrinimas, nedarbo prevencija ir kiti prioritetai tiesiogiai susiję su prekybos žmonėmis pamatinių priežasčių šalinimu. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, įgyvendindama Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008–2012 metų programos įgyvendinimo priemonių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. vasario 25 d. nutarimu Nr. 189[706], 3 lentelės „Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008–2012 metų veiklos strategijos nuostatų įgyvendinimo priemonės“ 661 punktą, 2010 m. gegužės 4 d. nutarimu Nr. 530[707] patvirtino Valstybinę moterų ir vyrų lygių galimybių 2010–2014 metų programą, kurioje ypatingas dėmesys skiriamas prekybos žmonėmis priežastims šalinti, ypač: gerinti vyrų ir moterų reintegracijos į darbo rinką ir išlikimo darbo rinkoje galimybes, didinti moterų, ypač kaimo moterų, galimybes imtis verslo ir jį plėtoti, skatinti kaimo gyventojų, moterų ir vyrų, ekonominį aktyvumą, sudaryti palankesnes sąlygas kaimo gyventojams, moterims ir vyrams, tobulinti profesinius įgūdžius, siekti mažinti moterų ir vyrų atlyginimų skirtumą, skatinti vienodą požiūrį į moteris ir vyrus darbo rinkoje, vienodą pripažinimą ir verti-

[704] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. balandžio 27 d. nutarimas Nr. 491 „Dėl Lietuvos konvergencijos 2011 metų programos ir Nacionalinės reformų darbotvarkės“. *Valstybės žinios*. 2011, Nr. 54-2596.

[705] Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. lapkričio 12 d. nutarimu Nr. IX-1187 „Dėl valstybės ilgalaikės raidos strategijos“ (Žin., 2002, Nr. 113-5029) patvirtintos Valstybės ilgalaikės raidos strategijos, nustačiusios ekonominės, socialinės ir aplinkos apsaugos bei kitų sričių politikos gaires ir ilgalaikius valstybės raidos prioritetus iki 2015 m. ir apibrėžusios viešojo saugumo sektoriaus viziją, vienas iš 3 ilgalaikių valstybės raidos prioritetų – „saugi visuomenė“. 1 skyriuje „Padėties analizė“ atkreipiamas dėmesys, kad reikia daugiau dėmesio skirti tarptautinėms grėsmėms, tokioms kaip tarptautinis organizuotas nusikalstamumas, korupcija, nelegali prekyba ginklais, narkotikais ir žmonėmis, nelegali migracija, žmogaus ir tautinių mažumų teisių pažeidinėjimai ir pan., ir užsienio politikos srityje skatinti tarptautinį bendradarbiavimą atsinaujinančios aplinkos pasaulyje palaikymo, kovos su narkotikų, nelegalios migracijos ir prekybos žmonėmis ir kt. srityse. 2 skyriuje „Lietuvos valstybės vizija“ pažymima, kad bus sukurta tokia viešojo saugumo sistema, kad valstybės institucijos, atsakingos už visuomenės saugumą ir (ar) viešosios tvarkos užtikrinimą, spręsdamos gyventojų problemas ir teikdamos jiems kokybiškas paslaugas, tikslingai, efektyviai ir racionaliai panaudodamos mokesčių mokėtojų lėšas, garantuos viešąjį saugumą. Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimu Nr. 1160 „Dėl Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo“ (Žin., 2003, Nr. Nr. 89-4029) ir 2009 m. peržiūrėtos ir patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 16 d. nutarimu Nr. 1247 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimo Nr. 1160 „Dėl Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo“ pakeitimo“ (Žin., 2009, Nr. 121-5215) atsižvelgiant į ES Tarybos 2006 m. birželio 9 d. priimtą atnaujintą ES darnaus vystymosi strategiją (Atnaujinta Europos Sąjungos tvaraus vystymosi strategija, Europos Sąjungos Taryba, Briuselis, 2006 m. birželio 26 d. (29.06) (OR. en) 10917/06), pagrindiniai tikslai (aplinkosauga, socialinė lygybė ir sanglauda ir ekonomikos klestėjimas) ir prioritetinės sritys (socialinė integracija, skurdo mažinimas ir tvarus vystymasis įtraukiant, įtraukiant tvaraus vystymosi klausimus į visas ES išorės politikos kryptis, įskaitant bendrą užsienio ir saugumo politiką, bei švietimas) glaudžiai susijusę su prekybos žmonėmis pamatinėmis priežastimis. Atnaujintos ES tvaraus vystymosi strategijos prioritetai, susiję su prekybos žmonėmis priežasčių ir pasekmių valdymu: socialinė įtrauktis, demografija ir migracija, skurdas pasaulyje ir darnaus vystymosi iššūkiai ir vystomasis bendradarbiavimas.

[706] *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 33-1268.

[707] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. gegužės 4 d. nutarimas Nr. 530 „Dėl Valstybinės moterų ir vyrų lygių galimybių 2010–2014 metų programos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2010, Nr. 56-2757.

nimą, mažinti darbo rinkos sektorinę ir profesinę atskirtį pagal lytį, integruoti moterų ir vyrų lygių galimybių užtikrinimo darbo rinkoje klausimus į socialinę partnerystę ir socialinį dialogą ir kt. Įgyvendindama Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006−2008 metų programos įgyvendinimo priemonių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. spalio 17 d. nutarimu Nr. 1020[708], 1 lentelės „Pirmaeilių darbų įgyvendinimo priemonės" 37 punktą ir vadovaudamasi 2005 m. gruodžio 22 d. priimtu Europos Komisijos komunikatu Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui KOM (2005) Nr. 706 galutinis „Dirbti kartu, dirbti geriau: naujoji Europos Sąjungos socialinės apsaugos ir integracijos politikos atvirojo koordinavimo sistema", Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2007 m. sausio 17 d. pavirtino skurdo ir socialinės atskirties mažinimo 2007–2008 metų priemones[709]. 2007 m. balandžio 25 d. patvirtinta Ekonominės migracijos reguliavimo strategija[710], kuri nustatė ilgalaikius ekonominės migracijos politikos tikslus ir prioritetus iki 2012 m., kad spartaus ekonominio augimo sąlygomis Lietuvoje nepritrūktų darbo jėgos ir būtų išvengta kitų neigiamų šio proceso pasekmių, šioje strategijoje nustatyta institucijų kompetencija, susijusi su migracijos politikos įgyvendinimu, bei priemonės. 2007–2008 m. buvo vykdomos skurdo ir socialinės atskirties mažinimo priemonės[711], skirtos skatinti gyventojų dalyvavimą darbo rinkoje, gerinti geros kokybės paslaugų prieinamumą, panaikinti vaikų skurdą ir didinti paramą šeimoms bei plėtoti švietimą ir mokymą. 2007−2013 m. įgyvendintos ES struktūrinės paramos programos (Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų, Ekonomikos augimo veiksmų ir kt. programos). 2002−2004 m. buvo vykdoma Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. lapkričio 7 d. nutarimu Nr. 1753[712] patvirtinta Lietuvos Respublikos skurdo mažinimo strategijos įgyvendinimo 2002−2004 metų programa su konkrečiomis priemonėmis skurdui mažinti ir kt.

[708] *Valstybės žinios*. 2006, 112-4273.

[709] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. sausio 17 d. nutarimas Nr. 46 "Dėl skurdo ir socialinės atskirties mažinimo 2007–2008 metų priemonių patvirtinimo". *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 8-328.

[710] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. balandžio 25 d. nutarimas Nr. 416 „Dėl Ekonominės migracijos reguliavimo strategijos ir jos įgyvendinimo priemonių 2007−2008 metų plano patvirtinimo. *Valstybės žinios*. 2007. Nr. 49-1897.

[711] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. sausio 17 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl skurdo ir socialinės atskirties mažinimo 2007–2008 metų priemonių patvirtinimo". *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 8-328.

[712] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. lapkričio 7 d. nutarimas Nr. 1753 „Dėl Lietuvos Respublikos skurdo mažinimo strategijos įgyvendinimo 2002−2004 metų programos". *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 109-4825.

V. LIETUVOS KOVOS SU PREKYBA KOORDINAVIMO PROCESO ANALIZĖ

5.1. Lietuvos nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso ypatumai

Pirmąją specializuotą tarpinstitucinę Prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolės bei prevencijos 2002–2004 metų programą, Lietuvos Respublikos Vyriausybė patvirtino 2002 m. sausio 17 d. nutarimu Nr. 62[713], įgyvendindama Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programos įgyvendinimo priemones, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. spalio 4 d. nutarimu Nr. 1196[714], ir Lietuvos pasirengimo narystei ES programos teisės derinimo ir įgyvendinimo priemonių 2001 metų planus, patvirtintus Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. vasario 22 d. nutarimu Nr. 192[715]. Programą parengė Vidaus reikalų ministerija. Šiai ministerijai buvo pavesta ir koordinuoti programos įgyvendinimą bei ne rečiau kaip kas pusmetį informuoti Lietuvos Respublikos Vyriausybę, kaip vykdomos joje numatytos priemonės.

Prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolės bei prevencijos 2002–2004 metų programą (toliau – 1 programa) sudarė „Bendrosios nuostatos“, „Programos tikslai“, „Situacijos įvertinimas“, „Programos įgyvendinimas“ ir „Laukiami rezultatai“, programos įgyvendinimo priemonės numatytos 1 priede „Prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolės bei prevencijos 2002–2004 metų programos įgyvendinimo priemonės“, lėšų poreikis – 2 priede „Lėšų Prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolės bei prevencijos 2002–2004 metų programos įgyvendinimo priemonėms įvykdyti poreikis“[716]. 1 programos bendrosiose nuostatose teigiama, kad būtina sutelkti teisėsaugos, kitų valstybės institucijų ir NVO pastangas įgyvendinti Lietuvos Respublikos įstatymų, Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių, susijusių su prekyba žmonėmis, nuostatas, 1 programos įgyvendinimas derinamas su Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programa, Organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos prevencijos programa, Nacionaline programa prieš vaikų komercinį seksualinį išnaudojimą ir seksualinę prievartą, Migracijos procesų kontrolės programa, Valstybine lytiškai plintančių ligų profilaktikos programa, Lietuvos moterų pažangos programa, Nacionaline narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos 1999–2003 metų programa ir kitomis tikslinėmis programomis. 1 programos strateginis prevencijos tikslas – kompleksiškai šalinti prekybos žmonėmis ir prostitucijos priežastis ir sąlygas, sukurti prevencijos priemonių sistemą, užkertančią kelią prekybai žmonėmis ir prostitucijai, strateginis

[713] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. sausio 17 d. nutarimas Nr. 62 „Dėl Prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolės bei prevencijos 2002–2004 metų programos“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 6-231.

[714] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. spalio 4 d. nutarimas Nr. 1196 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 86-3015.

[715] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. vasario 22 d. nutarimas Nr. 192 „Dėl Lietuvos pasirengimo narystei Europos Sąjungoje programos (Nacionalinė ACQUIS priėmimo programa) teisės derinimo priemonių ir ACQUIS įgyvendinimo priemonių 2001 metų planų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 18-554.

[716] Numatytas lėšų poreikis 1 programos įgyvendinimo priemonėms įvykdyti – 3094,5 tūkst. litų. 1 programos 4 skyriuje nurodyta, kad ji finansuojama iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto, konkrečią sumą numatant atitinkamų metų biudžeto projekto rengimo metu.

kontrolės tikslas – griauti nusikalstamų grupių, susivienijimų, kurie verčiasi prostitucijos ir prekybos žmonėmis organizavimu, tinklus, bei 10 taktinių programos tikslų: sukurti socialines, psichologines ir teisines paramos prekybos žmonėmis ir prostitucijos aukoms bei socialinės pagalbos sistemas, trukdančias įtraukti į prostituciją vis naujus asmenis, vienyti valstybės ir visuomenės pastangas užkardyti prekybą žmonėmis ir prostituciją, šalinti kriminalinių procesų padarinius – silpninti ir likviduoti specializuotas organizuotas grupes, nusikalstamus susivienijimus, persekioti juos, užtikrinti, kad jų nariai neišvengtų atsakomybės, nustatyti turtą, pajamas, gautus iš šios neteisėtos veiklos ar naudojamus tai veiklai plėtoti, taikyti už šią veiklą sankcijas įstatymo nustatyta tvarka, parengti teisės aktus, atitinkančius Jungtinių Tautų, ES, Europos Tarybos, Europolo, kitų tarptautinių institucijų nustatytus prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolės bei prevencijos reikalavimus ir kt. Programoje pažymėta, kad ją įgyvendinus, bus efektyviau kovojama su specializuotomis nusikalstamomis grupėmis, sukurta socialinės pagalbos sistema, ribojanti naujų asmenų įtraukimą į prostituciją, sukurtos socialinės, psichologinės ir teisinės paramos prostitucijos ir prekybos žmonėmis aukoms sąlygos, patobulinta asmenų, dingusių be žinios, paieška, sukurta prekybos žmonėmis prevencijos, tyrimo ir atskleidimo informacinio aprūpinimo sistema, išplėstas tarptautinis bendradarbiavimas, bus suteikta parama NVO ir kt. 1 priede buvo numatytos 7 sričių – situacijos įvertinimo, švietimo, nukentėjusiųjų rėmimo, valstybės institucijų ir nevalstybinių organizacijų bendradarbiavimo, teisinio reguliavimo tobulinimo, organizacinių taktinių kovos su žmonėmis prekiaujančiomis struktūromis ir asmenimis bei tarptautinio bendradarbiavimo – priemonės. Už jų įgyvendinimą buvo atsakingos Vidaus reikalų, Teisingumo, Socialinės apsaugos ir darbo, Finansų, Sveikatos apsaugos, Švietimo ir mokslo, Ūkio ir Užsienio reikalų ministerijos, švietimo įstaigos, Generalinė prokuratūra, Lietuvos teisės universitetas[717], savivaldybės, Vilniaus miesto motinos ir vaiko pensionas, viešosios įstaigos „Praeities pėdos“ ir Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras, visuomeninės organizacijos Dingusių žmonių šeimų paramos centras ir Vilniaus moterų namų Krizių centras. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. sausio 28 d. nutarimu Nr. 123[718] netekusiais galios pripažinti 1 priedo 42 punktas ir 2 priedo 48 punktas (atsisakyta inicijuoti prisijungimą prie Jungtinių Tautų konvencijos dėl kovos su prekyba žmonėmis ir prostitucija, patvirtintos Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 1949 m. gruodžio 2 d. rezoliucija 317 (IV)).

Antroje specializuotoje prekybos žmonėmis prevencijos bei kontrolės programoje[719] buvo pažymėta, kad, įgyvendinant 1 programą, vykdytos prekybos žmonėmis prevencijos, baudžiamojo persekiojimo bei pagalbos prekybos žmonėmis aukoms ir jų apsaugos priemonės: atlikta prekybos žmonėmis ir prostitucijos būklės stebėsena, sukurta teisinė bazė, pradėta kurti nevalstybinių organizacijų sistema, skirta užtikrinti prekybos žmonėmis aukų reabilitaciją, socialinę, psichologinę ir teisinę paramą (iš valstybės biudžeto finansuoti 28 NVO projektai), surengtos 2 informacinės kampanijos, įgyvendintas informacinis kovos su prekyba žmonėmis projektas, parengta ir įgyvendinta Prekybos žmonėmis

[717] Dabar – Mykolo Romerio universitetas.

[718] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. sausio 28 d. nutarimas Nr. 123 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. sausio 17 d. nutarimo Nr. 62 „Dėl Prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolės bei prevencijos 2002–2004 metų programos“ pakeitimo“ *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 11-420.

[719] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. gegužės 19 d. nutarimas Nr. 558 „Dėl Prekybos žmonėmis prevencijos bei kontrolės 2005–2008 metų programos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 65-2333.

ir prostitucijos aukų psichologinės reabilitacijos, profesinio orientavimo ir užimtumo (6 savivaldybėse) 2003–2004 metų programa, patvirtinta socialinės apsaugos ir darbo ministro 2003 m. liepos 1 d. įsakymu Nr. A1-111, kurią įgyvendinus buvo sukurtos sąlygos prekybos žmonėmis ir prostitucijos aukoms sugrįžti į darbo rinką, skatinti šiuos žmones dirbti, suteikti jiems ir tobulinti profesinius bei bendruosius gebėjimus, parengta ir įgyvendinta Prekybos žmonėmis ir prostitucijos prevencinė švietimo 2003–2004 metų programa, patvirtinta švietimo ir mokslo ministro 2003 m. lapkričio 28 d. įsakymu Nr. ISAK-1699[720], kuria sukurta ir įdiegta švietimo priemonių sistema mokyklose, siekiant užkirsti kelią prekybai žmonėmis ir prostitucijai, surengti mokymai socialiniams darbuotojams, pedagogams, teisėsaugos institucijų darbuotojams, sukurta liudytojų ir nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis apsaugos nuo nusikalstamo poveikio sistema[721], Vidaus reikalų ministerijos ataskaitoje taip pat pažymėta, kad spaudoje buvo organizuota kontrreklama sekso paslaugas siūlančių ir sekso turizmo paslaugas teikiančių firmų reklamai, penkiuose šalies miestuose įsteigti socialinės, psichologinės ir kitokios pagalbos telefonai, parengta Informacijos apie asmenis, prekiaujančius žmonėmis, ir jų aukas rinkimo, analizės ir naudojimo kompiuterinės sistemos koncepcija[722].

Valstybės institucijų ir nevalstybinių organizacijų bendradarbiavimo srities priemonės buvo susijusios su prekybos žmonėmis ir prostitucijos prevencijos bei kontrolės koordinavimo stiprinimu:

a) siekiant formalizuoti valstybės ir nevalstybinių institucijų bendradarbiavimo būdus ir metodus (26 punktas), planuota 2002 m. ištirti valstybės ir nevalstybinių institucijų bendradarbiavimo praktiką ir galimybes kontroliuoti prekybą žmonėmis ir prostituciją (atsakingos Vidaus reikalų, Socialinės apsaugos ir darbo bei Sveikatos apsaugos ministerijos, visuomeninė organizacija Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras, viešoji įstaiga „Praeities pėdos“) bei parengti valstybės ir nevalstybinių institucijų bendradarbiavimo kontroliuojant prekybą žmonėmis ir prostituciją koncepciją (atsakingos Vidaus reikalų, Socialinės apsaugos ir darbo bei Sveikatos apsaugos ministerijos, viešoji įstaiga Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras, visuomeninė organizacija Dingusių žmonių šeimų paramos centras) ir 2004 m. organizuoti konferenciją valstybės ir nevalstybinių institucijų bendradarbiavimo klausimais (atsakingos Vidaus reikalų, Socialinės apsaugos ir darbo bei Sveikatos apsaugos ministerijos, viešoji įstaiga Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras, visuomeninės organizacijos Vilniaus moterų namų Krizių centras ir Dingusių žmonių šeimų paramos centras);
b) siekiant koordinuoti valstybės įstaigų ir NVO veiklą (27 punktas), planuota 2002 m. pateikti Lietuvos Respublikos Vyriausybei pasiūlymus dėl koordinacinio prekybos žmonėmis prevencijos komiteto sudarymo (atsakingos Vidaus reikalų, Socialinės apsaugos ir darbo, Sveikatos apsaugos bei Švietimo ir mokslo ministerijos, viešoji

[720] Švietimo ir mokslo ministro 2003 m. lapkričio 28 d. įsakymas Nr. ISAK-1699 „Dėl Prekybos žmonėmis ir prostitucijos prevencinės švietimo 2003–2004 metų programos. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 13-389.

[721] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. gegužės 19 d. nutarimas Nr. 558 „Dėl Prekybos žmonėmis prevencijos bei kontrolės 2005–2008 metų programos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 65-2333. (2 skyrius)

[722] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 metų veiklos ataskaita. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2003 [interaktyvus}. [žiūrėta 2014-03-03]. <http://www.lrv.lt/bylos/vyriausybes/12-vyr-dok/LRV_2002m_ataskaita _Seimui.pdf>.

įstaiga Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras, visuomeninė organizacija Vilniaus moterų namų Krizių centras);

c) siekiant koordinuoti 2002–2004 metais prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolės bei prevencijos programos įgyvendinimą (28 punktas), planuota 2002 m. sudaryti tarpžinybinę koordinacinę efektyvaus programos įgyvendinimo komisiją (grupę) (atsakinga Vidaus reikalų ministerija).

Pažymėtina, kad iš šių su kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo stiprinimu susijusių priemonių buvo įgyvendinta tik viena: siekiant 28 tikslo, vidaus reikalų ministro 2002 m. kovo 13 d. įsakymu Nr. 117 buvo sudaryta tarpžinybinė darbo grupė vykdyti 1 programos priemonių įgyvendinimo stebėseną, 26 tikslas iki 1 programos pabaigos (2004 m.) nebuvo pasiektas, punktas su šia priemone nebuvo pripažintas netekusiu galios, tačiau priemonė tuo pačiu pavadinimu buvo įtraukta į vėlesnę programą[723], tik šia priemone įgyvendinamas uždavinys iš dalies buvo pakeistas, 27 tikslas taip pat nebuvo pasiektas – koordinacinis prekybos žmonėmis prevencijos komitetas nebuvo sudarytas.

Antroji specializuota kovos su prekyba žmonėmis programa pradėta rengti vadovaujant Dvyliktajai Lietuvos Respublikos Vyriausybei. Tryliktoji Lietuvos Respublikos Vyriausybė, įgyvendindama Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004–2008 metų programos įgyvendinimo priemonių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. kovo 24 d. nutarimo Nr. 315[724], 804 punktą, 2005 m. gegužės 19 d. nutarimu Nr. 558[725] patvirtino Vidaus reikalų ministerijos parengtą Prekybos žmonėmis prevencijos bei kontrolės 2005–2008 metų programą, koordinuoti šios programos įgyvendinimą ir ne rečiau kaip kas pusmetį informuoti Lietuvos Respublikos Vyriausybę, kaip vykdomos joje numatytos priemonės, pavedė Vidaus reikalų ministerijai, savivaldybėms rekomendavo skirti lėšas programoje numatytoms priemonėms įgyvendinti ir nustatė, kad programa vykdoma iš valstybės biudžete ir Valstybės investicijų programoje atitinkamoms institucijoms ir įstaigoms, atsakingoms už programos priemonių įgyvendinimą, patvirtintų asignavimų.

Prekybos žmonėmis prevencijos bei kontrolės 2005–2008 metų programą (toliau – 2 programa) sudarė „Bendrosios nuostatos“, „Situacijos įvertinimas“, „Programos tikslas ir uždaviniai“, „Programos įgyvendinimo vertinimo kriterijai“, „Programos finansavimas“ ir „Laukiami rezultatai“, programos įgyvendinimo priemonės numatytos priede „Prekybos žmonėmis kontrolės bei prevencijos 2005–2008 metų programos įgyvendinimo priemonės“. 2 programos bendrosiose nuostatose pabrėžta, kad ši programa yra 1 programos nuosekli tąsa, jos paskirtis – sukurti ir įdiegti Lietuvos Respublikoje kryptingą, ilgalaikę ir kompleksinę prekybos žmonėmis kontrolės ir prevencijos priemonių sistemą, vadovaujantis sistemingumo principu, prekybos žmonėmis prevencijos bei kontrolės uždaviniai nustatyti laikantis strateginių krypčių: nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis teisių ir laisvių apsaugos stiprinimas, veiksminga socialinė prekybos žmonėmis prevencija, socialinė parama nukentėjusiesiems (ypač vaikams ir moterims) nuo prekybos žmonėmis, jų apsauga ir grąžinimas į visuomenę, veiksminga kova su organizuotu nusikalstamumu ir

[723] Į Prekybos žmonėmis prevencijos bei kontrolės 2005–2008 metų programą.

[724] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. kovo 24 d. nutarimas Nr. 315 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004–2008 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 40-1290.

[725] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. gegužės 19 d. nutarimas Nr. 558 „Dėl Prekybos žmonėmis prevencijos bei kontrolės 2005–2008 metų programos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 65-2333.

pavieniais nusikaltimais, susijusiais su prekyba žmonėmis, glaudus ir koordinuotas valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, nevalstybinių ir tarptautinių organizacijų bendradarbiavimas kovojant su prekyba žmonėmis ir teikiant nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis socialinę paramą, užtikrinant jiems apsaugą ir grąžinant juos į visuomenę, 2 programa parengta vadovaujantis Nacionalinio saugumo strategijos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. gegužės 28 d. nutarimu Nr. IX-907[726], nuostatomis ir suderinta su Nacionaline nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. kovo 20 d. nutarimu Nr. IX-1383[727], kurioje nurodyta, kad prekybos žmonėmis prevencija ir kontrolė – viena iš prioritetinių nusikaltimų prevencijos ir kontrolės krypčių, 2 programos įgyvendinimas taip pat derinamas su kitomis susijusiomis programomis[728]. 2 programos tikslas – valstybiniu lygiu kompleksiškai, nuosekliai ir sistemingai spręsti susijusias su prekyba žmonėmis ir prostitucijos prevencija bei kontrole problemas, uždaviniai: nustatyti prekybos žmonėmis ir prostitucijos Lietuvoje mastą, šio reiškinio dinamiką ir plitimo tendencijas, sukurti informacinę analizės sistemą kaupti ir analizuoti informaciją apie prekybą žmonėmis ir su ja susijusius procesus, sukurti ir įdiegti nacionalinę prekybos žmonėmis ir prostitucijos stebėsenos sistemą, sukurti ir įdiegti suvienodintą duomenų rinkimo sistemą, sukurti bendrą (depersonalizuotą) duomenų apie prekybos žmonėmis aukas bazę, sukurti ir įdiegti ankstyvosios prevencijos priemonių sistemą, trukdančią įtraukti į prekybą žmonėmis ir prostituciją naujus asmenis; parengti ir įdiegti prostitucijos paklausą mažinančių priemonių sistemą, sukurti prekybos žmonėmis aukų ir nukentėjusiųjų socialinės paramos sistemą, ypač daug dėmesio skirti apsaugos ir socialiniams klausimams, taip pat grąžinimui į visuomenę, plėtoti valstybės (savivaldybių), nevalstybinių ir tarptautinių organizacijų bendradarbiavimą kovojant su prekyba žmonėmis, stiprinti specializuotus Lietuvos policijos padalinius, kovojančius su prekyba žmonėmis, ir užtikrinti veiksmingą regioninį ir tarptautinį institucijų ir organizacijų bendradarbiavimą kovojant su prekyba žmonėmis. 4 skyriuje „Programos įgyvendinimo vertinimo kriterijai“ aprašyti 2 programos veiksmingumo vertinimo kiekybės ir kokybės kriterijai (vienas iš kokybės kriterijų – „kaip valstybės institucijos ir įstaigos, nevalstybinės organizacijos atlieka koordinacinį prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės darbą“). 6 skyriuje

[726] Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. gegužės 28 d. nutarimas Nr. IX-907 „Dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 56-2233; 2005, Nr. 15-473.

[727] Lietuvos Respublikos Seimo 2003 kovo 20 d. nutarimas Nr. IX-1383 „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 32-1318.

[728] Organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos prevencijos programa, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. sausio 15 d. nutarimu Nr. 62 (Žin., 1999, Nr. 10-220), Nacionalinė programa prieš vaikų komercinį seksualinį išnaudojimą ir seksualinę prievartą, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. sausio 11 d. nutarimu Nr. 29 (Žin., 2000, Nr. 5-144), Migracijos procesų kontrolės programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. liepos 3 d. nutarimu Nr. 804 (Žin., 1999, Nr. 61-2009; Žin., 2000, 14-362), Valstybinė lytiškai plintančių ligų profilaktikos programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. sausio 13 d. nutarimu Nr. 41 (Žin., 2000, Nr. 5-151), Lietuvos moterų pažangos programa, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. lapkričio 8 d. nutarimu Nr. 1299 (Žin., 1996, Nr. 110-2515; 1997, Nr. 22-535), Nacionalinė narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos 2004–2008 metų programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2004 m. balandžio 8 d. nutarimu Nr. IX-2110 (Žin., 2004, Nr. 58-2041), Nepilnamečių justicijos 2004–2008 metų programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 19 d. nutarimu Nr. 600 (Žin., 2004, Nr. 83-3008), Valstybinė moterų ir vyrų lygių galimybių 2003–2004 metų programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. birželio 3 d. nutarimu Nr. 712 (Žin., 2003, Nr. 55-2452), ir kitomis programomis (9 punktas).

„Laukiami rezultatai“ tarp rezultatų nurodoma, kad pagerės valstybės institucijų, įstaigų ir nevalstybinių organizacijų bendradarbiavimas kovojant su prekyba žmonėmis.

2 programos priede buvo numatytos 8 sričių – informacijos kaupimo ir analizės, teisinio reguliavimo tobulinimo, švietimo ir mokymo, aukų ir nukentėjusiųjų rėmimo, valstybės institucijų ir nevalstybinių organizacijų bendradarbiavimo, teisėsaugos institucijų veiklos gerinimo, tarptautinio bendradarbiavimo ir specialiųjų priemonių, skirtų nepilnamečiams, – priemonės, planuotas lėšų poreikis priemonėms įgyvendinti: 6202 tūkst. litų. Priemones vykdė Vidaus reikalų, Teisingumo, Socialinės apsaugos ir darbo, Švietimo ir mokslo, Sveikatos apsaugos bei Užsienio reikalų ministerijos, Policijos departamentas ir Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos, Generalinė prokuratūra, Nacionalinė teismų administracija[729], Lietuvos žmogaus teisių centras[730], bendradarbiaudami su kitomis valstybės institucijomis ir įstaigomis, savivaldybėmis, mokslo įstaigomis, nevalstybinėmis ir tarptautinėmis organizacijomis.

2 programos priede buvo numatytos priemonės, susijusios su kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo stiprinimu:

a) 1 uždaviniui „Įgyvendinti 2002 metų Briuselio deklaracijos dėl prevencijos ir kovos su prekyba žmonėmis reikalavimus“ buvo numatyta 2005 m. „paskirti nacionalinį koordinatorių prekybos žmonėmis prevencijos ir kovos su šiuo reiškiniu klausimais“ (atsakinga Vidaus reikalų ministerija).

b) 13 uždaviniui „Užtikrinti prekybos žmonėmis aukų saugų ir operatyvų grįžimą iš užsienio valstybių” įgyvendinti buvo numatyta 2006 m. „sukurti prekybos žmonėmis aukų grąžinimo į tėvynę sistemą (prireikus parengti ir pateikti Lietuvos Respublikos Vyriausybei atitinkamų teisės aktų projektus)“ (atsakingi Vidaus ir Užsienio reikalų ministerijos, TMO Vilniaus biuras, NVO).

c) 16 uždaviniui „Gerinti valstybės institucijų ir įstaigų bei nevalstybinių organizacijų bendradarbiavimą“ įgyvendinti buvo numatyta 2006 m. „parengti valstybės institucijų ir įstaigų bei nevalstybinių organizacijų bendradarbiavimo kontroliuojant prekybą žmonėmis koncepciją“ (atsakinga Vidaus reikalų ministerija).

d) 17 uždaviniui „Stiprinti valstybės institucijų ir įstaigų bei nevalstybinių organizacijų bendradarbiavimą kovojant su prekyba žmonėmis“ įgyvendinti buvo numatyta 2008 m. „organizuoti mokslinę praktinę konferenciją „Valstybės institucijų ir nevalstybinių organizacijų bendradarbiavimas kovojant su prekyba žmonėmis“ (atsakinga Vidaus reikalų ministerija).

e) 18 uždaviniui „Stiprinti Lietuvos policijos kovą su nusikalstamomis veikomis, susijusiomis su prekyba žmonėmis“ įgyvendinti buvo numatyta 2006 m. „įsteigti Lietuvos policijos Kriminalinės policijos biure specializuotą kovos su prekyba žmonėmis padalinį“, „įsteigti dešimtyje aukštesnės pakopos policijos komisariatų

[729] Iki Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. balandžio 4 d. nutarimo Nr. 342 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. gegužės 19 d. Nr. 558 „Dėl Prekybos žmonėmis prevencijos bei kontrolės 2005–2008 metų patvirtinimo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 42-1586.

[730] Iki Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. balandžio 4 d. nutarimo Nr. 342 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. gegužės 19 d. Nr. 558 „Dėl Prekybos žmonėmis prevencijos bei kontrolės 2005–2008 metų patvirtinimo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 42-1586.

10 pareigybių tik kovos su prekyba žmonėmis funkcijai atlikti“ (atsakingas Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos).

Įgyvendinant 1 uždavinį, vidaus reikalų ministro 2007 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. 1V-109[731] (priemonės įgyvendinimas buvo planuotas 2005 m.) nacionaliniu koordinatoriumi prekybos žmonėmis prevencijos ir kovos su šiuo reiškiniu klausimais buvo paskirtas Vidaus reikalų ministerijos sekretorius (atsistatydino 2010 m., kitas koordinatorius nebuvo paskirtas), tačiau nei šiame įsakyme, nei kitame teisės akte nebuvo nustatytos jo funkcijos, teisės, atsakomybė, darbo organizavimo, finansavimo tvarka ir pan. Įgyvendindamas 13 uždavinį, TMO Vilniaus biuras 2006 m. parengė ataskaitą „Prekybos žmonėmis aukų grįžimo ir pagalbos sistemos Lietuvoje sukūrimas“, kurioje buvo pasiūlyta prekybos žmonėmis aukų grįžimo ir pagalbos organizavimo schema ir rekomenduota, kad prekybos žmonėmis aukų grįžimo ir pagalbos sistemą turėtų koordinuoti aukų grąžinimo ir pagalbos koordinacinis centras[732], tačiau jis nebuvo sukurtas. Vidaus reikalų ministerijos ataskaitoje Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijai[733] nurodyta, kad, įgyvendindama 16 uždavinį, Vidaus reikalų ministerija 2006 m. lapkričio 6 d. sudarė paslaugų teikimo sutartį Nr. 1VL-493 su Teisės institutu ir, įgyvendindamas paslaugų teikimo sutartyje nustatytus įsipareigojimus, Teisės institutas parengė ir Vidaus reikalų ministerijai pateikė koncepciją, kurioje aiškiai atskleidė valstybės institucijų ir įstaigų bei nevalstybinių organizacijų bendradarbiavimo kontroliuojant prekybą žmonėmis sistemą, ištyrė šių institucijų bendradarbiavimo kontroliuojant prekybą žmonėmis situaciją, išaiškino problemas ir būdus šioms problemoms spręsti. Šios priemonės įgyvendinimui buvo panaudota dešimt tūkstančių litų. Atkreiptinas dėmesys, kad Teisės institutas, įvykdęs šią priemonę 2006 m., nurodė, kad „Valstybės institucijų ir įstaigų bei nevalstybinių organizacijų bendradarbiavimo kontroliuojant prekybą žmonėmis koncepcija (toliau vadinama – Koncepcija) parengta vykdant Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. sausio 17 d. nutarimu Nr. 62 patvirtintos Prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolės bei prevencijos 2002–2004 metų programos įgyvendinimo priemones“[734], o Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 9 d. nutarimu Nr. 1104 patvirtintos Prekybos žmonėmis prevencijos kontrolės 2009–2012 metų programos[735] skyriuje „Aplinkos analizė“ nurodyta: „Kad gerėtų valstybės institucijų ir įstaigų, nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas kontroliuojant prekybą žmonėmis, Teisės institutas 2005 metais parengė Valstybės institucijų ir įstaigų bei nevalstybinių organizacijų bendradarbiavimo kontroliuojant prekybą žmonėmis koncepciją.“ Abejonių kelia ir šios koncepcijos kokybė (žr. 5.2. poskyrį). Įgyvendindama 17 uždavinį, Vidaus reikalų ministerija 2008 m. gruodžio 3 d. Vilniuje surengė mokslinę-praktinę konferenciją „Valstybės institucijų ir nevalstybinių organizacijų bendradarbiavimas

[731] Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2007 m. kovo 30 d. įsakymas Nr. 1V-109 „Dėl Lietuvos Respublikos nacionalinio koordinatoriaus prekybos žmonėmis prevencijos ir kovos su šiuo reiškiniu klausimais skyrimo“.

[732] Vidaus reikalų ministerijos informacija.

[733] Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2007 m. vasario 5 d. raštas Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijai Nr. 1D-1130-(12) „Dėl Prekybos žmonėmis prevencijos bei kontrolės 2005–2008 metų programos įgyvendinimo“.

[734] Tyrimas „Valstybės institucijų ir įstaigų bei nevalstybinių organizacijų bendradarbiavimo kontroliuojant prekybą žmonėmis situacijos analizė, sistema, problemos ir koncepcija“. Parengė dr. Čepas, A. Vilnius: Teisės institutas, 2006, p. 12.

[735] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 9 d. nutarimas Nr. 1104 „Dėl Prekybos žmonėmis prevencijos kontrolės 2009–2012 metų programos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 112-4761.

kovojant su prekyba žmonėmis“ (dalyvavo 70 asmenų iš Lietuvos ir kitų valstybių institucijų, nevalstybinių organizacijų, tarptautinių organizacijų, diplomatinių atstovybių).[736]

Įgyvendinant 18 uždavinį, Lietuvos policijos generalinio komisaro 2005 m. gruodžio 7 d. įsakymu Nr. 5-V-784 Lietuvos kriminalinės policijos biuro Nusikaltimų tyrimo vyriausiosios valdybos 1-ojoje valdyboje įsteigtas Prekybos žmonėmis tyrimo skyrius (priimti penki pareigūnai). 2007 m. paskirta 10 pareigybių aukštesnės pakopos policijos komisariatuose vykdyti kovos su prekyba žmonėmis funkcijas. 2006 m. Generalinėje prokuratūroje ir teritorinėse prokuratūrose pradėta taikyti prokurorų specializacija prekybos žmonėmis tyrimams.[737]

Trečioje specializuotoje kovos su prekyba žmonėmis programoje buvo pažymėta, kad, įgyvendinus 2 programą, Lietuvoje buvo sukurta pagal pakopinį principą veikianti koordinavimo sistema. Pirmąją koordinavimo sistemos pakopą sudarė ir visos sistemos veiklą organizavo nacionalinis koordinatorius prekybos žmonėmis prevencijos ir kovos su šiuo reiškiniu klausimais, paskirtas vidaus reikalų ministro 2007 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. 1V-109, antroji pakopa – vidaus reikalų ministro 2007 m. gegužės 8 d. įsakymu Nr. 1V-173 sudaryta tarpžinybinė darbo grupė, kurios veikloje dalyvavo visų 2 programos priemones įgyvendinančių subjektų atstovai, trečioji pakopa – 10 policijos pareigūnų aukštesnės pakopos policijos komisariatuose kovos su prekyba žmonėmis funkcijoms atlikti. Šie pareigūnai teritoriniu principu bendradarbiauja su savivaldybių institucijų atstovais, švietimo, socialiniais darbuotojais ir NVO atstovais.[738]

Įgyvendinant Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008–2012 metų programos įgyvendinimo priemones, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. vasario 25 d. nutarimu Nr. 189[739], trečioji specializuota kovos su prekyba žmonėmis programa parengta vadovaujant Penkioliktajai Lietuvos Respublikos Vyriausybei ir patvirtinta Penkioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 9 d. nutarimu Nr. 1104[740], kuriame taip pat rekomenduota savivaldybėms, Generalinei prokuratūrai, Nacionalinei teismų administracijai ir Teisės institutui dalyvauti vykdant šiuo nutarimu patvirtintos programos įgyvendinimo priemones. Šią programą taip pat parengė Vidaus reikalų ministerija.

Prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės 2009–2012 metų programą (toliau – 3 programa) sudarė „Bendrosios nuostatos“, „Aplinkos analizė“, „Programos tikslai ir uždaviniai“, „Laukiami rezultatai“, „Programos vertinimo kriterijai“ ir „Programos įgyvendinimas ir atskaitomybė“, programos įgyvendinimo priemonės nurodytos priede „Prekybos žmonėmis

[736] Ataskaita apie Prekybos žmonėmis prevencijos kontrolės 2005–2008 metų programos įgyvendinimą 2008 metais. Vidaus reikalų ministerija, 2009. (Prekybos žmonėmis prevencijos kontrolės 2009–2012 metų programos 2 skyriaus „Aplinkos analizė“ 26 punkte nurodyta, kad ši priemonė įvykdyta 2009 m. gruodžio 3 d.)

[737] Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2008 m. vasario 2 d. raštas Lietuvos Respublikos Vyriausybei Nr. 1D-1159-(12) „Dėl Prekybos žmonėmis prevencijos bei kontrolės 2005–2008 metų programos priemonių įgyvendinimo“.

[738] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 9 d. nutarimas Nr. 1104 „Dėl Prekybos žmonėmis prevencijos kontrolės 2009–2012 metų programos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 112-4761.

[739] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. vasario 25 d. nutarimas Nr. 189 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008–2012 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 33-1268.

[740] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 9 d. nutarimas Nr. 1104 „Dėl Prekybos žmonėmis prevencijos kontrolės 2009–2012 metų programos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 112-4761.

kontrolės bei prevencijos 2009–2012 metų programos įgyvendinimo priemonės“. 3 programos bendrosiose nuostatose pabrėžiama, kad ši programa yra ankstesnių programų nuosekli tąsa, prekybos žmonėmis prevencija ir kontrolė pirmiausiai grindžiama sisteminiu požiūriu ir turi būti tobulinama bei plėtojama bendra valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, NVO veiksmų prieš prekybą žmonėmis koordinavimo sistema. Šios programos strateginis tikslas – valstybės lygmeniu nuosekliai, sistemingai spręsti su prekybos žmonėmis prevencija ir kontrole susijusias problemas, tikslai: užkirsti kelią prekybai žmonėmis ir kovoti su ja, apsaugoti nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis teises ir teikti jiems kompleksinę pagalbą, užtikrinti pagalbos nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis ir liudytojų apsaugos sistemų veikimą, užtikrinti veiksmingą tarptautinį Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybių kompetentingų institucijų ir įstaigų, NVO bendradarbiavimą kovojant su prekyba žmonėmis, uždaviniai: tobulinti prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės teisinį reguliavimą, savivaldybių lygmeniu stiprinti tarpžinybinį bendradarbiavimą prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės klausimais, gerinti prekybos žmonėmis ir priverstinės prostitucijos prevenciją, tobulinti socialines paslaugas teikiančių specialistų, specializuotų teisėsaugos pareigūnų, teisėjų ir kitų specialistų kvalifikaciją prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės klausimais, išanalizuoti ir įvertinti baudžiamosios atsakomybės už prekybą žmonėmis taikymo problemas, plėtoti kompleksinės pagalbos nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis teikimą, tobulinti tikslinės pagalbos teikimo nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis koordinavimą, didinti informacijos apie tikslinės pagalbos teikimo galimybes prieinamumą, plėtoti regioninį ir tarptautinį bendradarbiavimą prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės klausimais, keitimąsi geriausia šios srities patirtimi. 4 skyriuje „Laukiami rezultatai“ nurodoma, kad pagerės valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, NVO bendradarbiavimas ir veiksmų koordinavimas prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės klausimais. 5 skyriuje „Programos vertinimo kriterijai“ pateikiami programos vertinimo kiekybės ir kokybės kriterijai (prie pastarųjų nurodomas veiksmų, skirtų kovai su prekyba žmonėmis, koordinavimo tarp valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, NVO efektyvumas). 6 skyriuje „Programos įgyvendinimas ir atskaitomybė“ nurodoma, kad už programos įgyvendinimo koordinavimą atsakinga Vidaus reikalų ministerija, o programą įgyvendinančios institucijos Strateginio planavimo metodikos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 6 d. nutarimu Nr. 827[741], nustatyta tvarka kasmet Vidaus reikalų ministerijai atsiskaito už šios programos įgyvendinimą praėjusiais ataskaitiniais metais. Vidaus reikalų ministerija kasmet, teikdama Lietuvos Respublikos Vyriausybei metinę veiklos ataskaitą, Strateginio planavimo metodikos nustatyta tvarka atsiskaito ir už šios programos įgyvendinimą. Ši programa įgyvendinama iš valstybės biudžete ir Valstybės investicijų programoje atitinkamoms institucijoms, atsakingoms už šios programos įgyvendinimą, patvirtintų bendrųjų asignavimų.

3 programos priede buvo numatytos 3 sričių – užkirsti kelią prekybai žmonėmis ir kovoti su ja, apsaugoti nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis teises ir teikti jiems kompleksinę pagalbą, užtikrinti pagalbos nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis ir liudytojų apsaugos sistemų veikimą ir užtikrinti veiksmingą tarptautinį Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybių kompetentingų institucijų ir įstaigų, NVO bendradarbiavimą kovojant su prekyba žmonėmis – priemonės ir lėšų poreikis joms įgyvendinti: 1 898 tūkst.

[741] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 6 d. nutarimas Nr. 827 „Dėl Strateginio planavimo metodikos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 57-2312; 2012, Nr. 122-6140.

litų. Priemones vykdė Vidaus reikalų, Socialinės apsaugos ir darbo, Švietimo ir mokslo, Teisingumo bei Užsienio reikalų ministerijos, Policijos ir Migracijos departamentai prie Vidaus reikalų ministerijos, Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba, Lietuvos darbo birža ir Socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Nacionalinė teismų administracija, Generalinė prokuratūra, Teisės institutas, 10 didžiausių miestų savivaldybių administracijos.

3 programos priede buvo numatytos priemonės, susijusios su kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo stiprinimu:

a) 2 uždaviniui „Savivaldybių lygmeniu stiprinti tarpžinybinį bendradarbiavimą prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės klausimais“ įgyvendinti 2009–2012 m. buvo numatyta priemonė „Sudaryti Alytaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio, Šiaulių, Vilniaus miestų, Tauragės, Telšių, Utenos rajonų ir Marijampolės savivaldybėse prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės koordinacines darbo grupes, į jas įtraukti teisėsaugos institucijų, savivaldybių, NVO ir kitų įstaigų, institucijų atstovus“ (atsakingi Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos ir savivaldybės, kuriose bus sudaromos prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės koordinacinės darbo grupės). Įgyvendinant šį uždavinį, 2009–2012 m. prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės koordinavimo darbo grupės buvo sudarytos Alytaus[742], Kauno[743], Klaipėdos[744],

[742] Alytaus miesto savivaldybės tarybos 2011 m. rugpjūčio 25 d. sprendimu Nr. T-204 sudaryta Alytaus miesto savivaldybės prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės koordinavimo komisija ir patvirtinti jos nuostatai. Komisijos posėdžiai organizuojami pagal poreikį ar gavus duomenų apie prekybą žmonėmis.

[743] Kauno miesto savivaldybės mero 2012 m. spalio 18 d. potvarkiu Nr. M-255 sudarytos Prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės koordinavimo darbo grupės tikslas – koordinuoti tarpinstitucinį bendradarbiavimą teikiant metodinę, informacinę, konsultacinę ir dalykinę pagalbą institucijoms, organizacijoms, teikiančioms pagalbą asmenims, nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis bei priverstinės prostitucijos. Darbo grupė sudaryta iš savivaldybės administracijos darbuotojų (Socialinių paslaugų, Švietimo ir ugdymo, Teisės bei Vaiko teisių ir apsaugos skyrių ir Gydytojo tarnybos), savivaldybės įstaigos (Kauno apskrities priklausomybės ligų centro), valstybės institucijų (Kauno visuomenės sveikatos centro, Kauno apskrities vyriausiojo policijos komisariato, Kauno apygardos prokuratūros, Kauno apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos, Kauno teritorinės darbo biržos) ir NVO (Lietuvos „Carito“, Kauno moterų draugijos, Kauno apskrities vyrų krizių centro, asociacijos Vyrų krizių centro, Kauno apskrities moterų krizių centro, viešosios įstaigos Moters pagalba moteriai) atstovų.

[744] Klaipėdos miesto savivaldybės administracijos direktoriaus 2009 m. rugpjūčio 21 d. įsakymu Nr. AD1-1383 „Dėl koordinavimo darbo grupės sudarymo“ sudarytos darbo grupės tikslas – stiprinti bendradarbiavimą teikiant pagalbą moterims ir vaikams, nukentėjusiems nuo smurto bei prekybos žmonėmis, aptarti pagalbos būdus, spręsti problemas, kylančias dėl smurto. Darbo grupės veikloje dalyvauja Vaiko teisių apsaugos, Socialinės paramos ir Sveikatos apsaugos skyrių, Darbo biržos, policijos, prokuratūros, savivaldybės biudžetinių įstaigų ir NVO, dirbančių smurto srityje, atstovai. Šis įsakymas pripažintas netekusiu galios ir sudaryta kita darbo grupė Klaipėdos miesto savivaldybės administracijos direktoriaus 2013 m. vasario 13 d. įsakymu Nr. AD1-374 „Dėl Tarpžinybinio bendradarbiavimo smurto prieš moteris artimoje aplinkoje ir prekybos žmonėmis klausimais darbo grupės sudarymo“ [interaktyvus]. Klaipėdos miesto savivaldybė, 2013 [žiūrėta 2014-09-02]. <http://www.infolex.lt/klaipeda/Default.aspx?Id=3&DocId=164705>.

Marijampolės[745] miestų ir Tauragės[746] ir Telšių[747] rajonų savivaldybėse[748]. Šiaulių miesto savivaldybės administracija prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės klausimus spręsti pavedė savivaldybės narkotikų kontrolės komisijai, Panevėžio miesto savivaldybėje prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės klausimus spręsti pavesta komisijai, kuri koordinuoja neigiamų socialinių veiksnių prevenciją, Vilniaus miesto savivaldybėje prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės klausimus pavesta spręsti Vilniaus miesto savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu sukurtai komisijai, atsakingai už trumpalaikės socialinės globos skyrimą aukoms Vilniaus mieste, kuri nustato paslaugų poreikį aukoms, sutaria dėl pagalbos aukoms plano parengimo ir konsultuoja aukas visais joms rūpimais klausimais.

b) 6 uždaviniui „Plėtoti kompleksinės pagalbos nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis teikimą“ įgyvendinti 2009–2012 m. buvo numatyta „Kasmet rengti apskritojo stalo susitikimus valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, NVO, teikiančių kompleksinę pagalbą nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis, ir teritorinių darbo biržų atstovams, per kuriuos būtų nagrinėjamos nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis įtraukimo į darbo rinką problemos ir siūloma, kaip spręsti šias problemas“ (atsakinga Socialinės apsaugos ir darbo ministerija). Įgyvendinant šį uždavinį, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijoje buvo rengiamos specialistų apskritojo stalo diskusijos aptarti praėjusiais metais finansuotus ir įvykdytus projektus bei jų rezultatus, nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims pagalbos teikimo ir jų įtraukimo į darbo rinką problemas.

c) 8 uždaviniui „Plėtoti regioninį ir tarptautinį bendradarbiavimą prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės klausimais, keitimąsi geriausia šios srities patirtimi“ įgyvendinti atitinkamai 2010–2012 m. ir 2011 m. buvo numatyta „Paskirti prekybos žmonėmis prevencijos ir kovos su šiuo reiškiniu klausimų nacionalinį koordinatorių, kuris tarptautiniuose aukšto lygmens renginiuose pristatytų prekybos žmonėmis būklę Lietuvoje, valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų atliktus prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės darbus ir prioritetus“ ir „Organizuoti mokslinę praktinę konferenciją „Tarptautinis bendradarbiavimas kovojant su prekyba žmonėmis“ (atsakinga Vidaus reikalų ministerija). Šis uždavinys nebuvo įgyvendintas – 2011 m. nesuorganizuota mokslinė praktinė konferencija „Tarptautinis bendra-

[745] Marijampolės savivaldybės tarybos 2012 m. vasario 27 d. sprendimu Nr. 1-428 „Dėl Marijampolės savivaldybės Prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės koordinacinės darbo grupės sudarymo“ sudaryta Prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės koordinacinė darbo grupė iš savivaldybės, teisėsaugos ir NVO atstovų. Šios grupės tikslas – savivaldybės lygmeniu spręsti klausimus, susijusius su prekybos žmonėmis prevencija ir kontrole. Darbo grupės uždaviniai – nustatyti pagrindines prekybos žmonėmis priežastis savivaldybėje, pagal galimybes inicijuoti ir organizuoti prekybos žmonėmis prevencijos priemones ir užtikrinti kompleksinę socialinę pagalbą nukentėjusiesiems, taip pat spręsti kitas su prekybos žmonėmis prevencija ir kontrole susijusias problemas.

[746] Tauragės rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2008 m. spalio 16 d. įsakymu Nr. 5-1026 sudaryta koordinacinė darbo grupė kovos su prekyba žmonėmis funkcijai vykdyti.

[747] Telšių savivaldybėje Prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės koordinacinė darbo grupė sukurta policijos iniciatyva – jos sudėtis bei nuostatai patvirtinti Telšių apskrities vyriausiojo policijos komisariato viršininko 2010 m. liepos 22 d. įsakymu Nr. 86-V-169. Į šią darbo grupę Telšių rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2010 m. birželio 14 d. įsakymu Nr. A1-718 deleguotas ir savivaldybės atstovas.

[748] Ataskaita apie Prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės 2009–2012 metų programos įgyvendinimą ir kitas vykdytas priemones šioje srityje 2012 metais [interaktyvus]. Vidaus reikalų ministerija, 2013, p. 6–7 [žiūrėta 2014-02-28]. <http://www.vrm.lt/ lit/Prekybos-zmonemis-prevencijos-ir-kontroles-programa/246>.

darbiavimas kovojant su prekyba žmonėmis“[749] ir nepaskirtas prekybos žmonėmis prevencijos ir kovos su šiuo reiškiniu klausimų nacionalinis koordinatorius, kuris tarptautiniuose aukšto lygmens renginiuose pristatytų prekybos žmonėmis būklę Lietuvoje, valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų atliktus prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės darbus ir prioritetus[750].

Siekiant koordinuoti 1–3 programų įgyvendinimą ir vykdyti jų įgyvendinimo stebėseną, buvo sudaromos tarpžinybinės darbo grupės. Vidaus reikalų ministras, vykdydamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. sausio 17 d. nutarimo Nr. 62[751] 2 punktą, 2002 m. vasario 27 d. įsakymu Nr. 82 „Dėl Prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolės bei prevencijos 2002–2004 metų programos vykdymo“ patvirtino šios programos įgyvendinimo priemonių vykdymo planą ir pavedė Vidaus reikalų ministerijos Viešojo saugumo departamentui koordinuoti ir kontroliuoti šios programos įgyvendinimą bei 2002 m. „Sudaryti tarpžinybinę koordinacinę efektyvaus programos įgyvendinimo komisiją (grupę)“. Tarpžinybinė darbo grupė koordinuoti 1 programos įgyvendinimą buvo sudaryta vidaus reikalų ministro 2002 m. kovo 13 d. įsakymu Nr. 117[752] iš Vidaus reikalų ministerijos (darbo grupės vadovas), Socialinės apsaugos ir darbo, Sveikatos apsaugos, Švietimo ir mokslo bei Užsienio reikalų ministerijų, Lietuvos kriminalinės ir Viešosios policijos biurų, Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centro, Dingusių žmonių šeimų paramos centro ir Vilniaus moterų namų Krizių centro atstovų. Vykdydamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. gegužės 19 d. nutarimo Nr. 558 2 punktą, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministras 2005 m. rugpjūčio 1 d. įsakymu Nr. 1V-255[753] sudarė darbo grupę 2 Programos įgyvendinimui koordinuoti iš Vidaus reikalų ministerijos (darbo grupės vadovas), Lietuvos kriminalinės policijos biuro (darbo grupės vadovo pavaduotojas), Migracijos ir Policijos departamentų bei Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos atstovų ir jai pavedė informuoti vidaus reikalų ministrą apie 2 programos įgyvendinimą. Atsižvelgiant į vykdomas priemones, darbo grupės sudėtis buvo keičiama. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2007 m. gegužės 8 d. įsakymu Nr. 1V-173[754] buvo patvirtinta darbo grupė iš Vidaus reikalų ministerijos (darbo grupės vadovas), Lietuvos kriminalinės policijos biuro (darbo grupės vadovo pavaduotojas), Socialinės apsaugos ir darbo, Sveikatos, Švietimo ir mokslo, Teisingumo ir Užsienio reikalų ministerijų, Generalinės prokuratūros, Policijos ir Migracijos departamentų bei Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos atstovų. Jai buvo pavesta

[749] Ataskaita apie Prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės 2009–2012 metų programos įgyvendinimą 2011 metais [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-02-28]. Vidaus reikalų ministerija, 2012 <http://www.vrm.lt/lit/Prekybos-zmonemis-prevencijos-ir-kontroles -programa/246>.

[750] Ataskaita apie Prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės 2009–2012 metų programos įgyvendinimą ir kitas vykdytas priemones šioje srityje 2012 metais [interaktyvus]. Vidaus reikalų ministerija, 2013 [žiūrėta 2014-02-28]. <http://www.vrm.lt/lit/ Prekybos-zmonemis-prevencijos-ir-kontroles-programa/246>.

[751] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. sausio 17 d. nutarimas Nr. 62 „Dėl Prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolės bei prevencijos 2002–2004 metų programos“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 6-231.

[752] Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2013 m. kovo 13 d. įsakymas Nr. 117 „Dėl darbo grupės sudarymo“.

[753] Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2005 m. rugpjūčio 1 d. įsakymas Nr. 1V-255 „Dėl darbo grupės sudarymo“.

[754] Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2007 m. gegužės 8 d. įsakymas Nr. 1V-173 „Dėl darbo grupės sudarymo“.

kas pusmetį informuoti vidaus reikalų ministrą apie 2 programos įgyvendinimą, rinkti, kaupti bei analizuoti informaciją apie 2 programos įgyvendinimą bei, esant reikalui, teikti vidaus reikalų ministrui pasiūlymus dėl šios programos tobulinimo. Siekdamas užtikrinti 3 programos įgyvendinimo stebėseną, vidaus reikalų ministras 2010 m. balandžio 6 d. įsakymu Nr. 1V-210[755] sudarė darbo grupę iš Vidaus reikalų ministerijos (darbo grupės vadovas), Lietuvos kriminalinės policijos biuro (darbo grupės vadovo pavaduotojas), Socialinės apsaugos ir darbo, Užsienio reikalų ir Švietimo ir mokslo ministerijų, Migracijos ir Policijos departamentų bei Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos, Nacionalinės teismų administracijos, Generalinės prokuratūros, Teisės instituto ir Lietuvos savivaldybių asociacijos ir jai pavedė rinkti, kaupti ir analizuoti informaciją apie 3 programos įgyvendinimą ir prireikus teikti vidaus reikalų ministrui pasiūlymus dėl šios programos tobulinimo bei kas pusmetį informuoti vidaus reikalų ministrą apie jos įgyvendinimą. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2011 m. vasario 10 d. įsakymu Nr. 1V-106[756] patvirtinta kita darbo grupės sudėtis iš Vidaus reikalų ministerijos (darbo grupės vadovas), Socialinės apsaugos ir darbo, Užsienio reikalų bei Švietimo ir mokslo ministerijų, Migracijos ir Policijos departamentų prie Vidaus reikalų ministerijos, Nacionalinės teismų administracijos, Generalinės prokuratūros, Teisės instituto ir Lietuvos savivaldybių asociacijos atstovų ir jai nurodyta kasmet iki vasario 15 d. informuoti vidaus reikalų ministrą apie 3 programos įgyvendinimą. Vidaus reikalų ministro 2011 m. spalio 19 d. įsakymu Nr. 1V-773[757] darbo grupė buvo sudaryta iš Vidaus reikalų ministerijos (darbo grupės vadovas ir sekretorius), Socialinės apsaugos ir darbo, Užsienio reikalų bei Švietimo ir mokslo ministerijų, Migracijos ir Policijos departamentų bei Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos, Nacionalinės teismų administracijos, Generalinės prokuratūros, Teisės instituto ir Lietuvos savivaldybių asociacijos. Atkreiptinas dėmesys, kad nacionalinis koordinatorius prekybos žmonėmis prevencijos ir kovos su šiuo reiškiniu klausimais nei vadovavo darbo grupėms, nei buvo įtrauktas į jų sudėtį.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. balandžio 16 d. pasitarime[758] Vidaus reikalų ministerijai buvo pavesta prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės priemones numatyti Nacionalinės nusikalstamumo prevencijos ir kontrolės programos įgyvendinimo tarpinstituciniame veiklos plane[759]. Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos įgyvendinimo tarpinstitucinį veiklos planą 2013–2015 metams Lietuvos Respubli-

[755] Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2010 m. balandžio 6 d. įsakymas Nr. 1V-210 „Dėl darbo grupės sudarymo“.

[756] Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2011 m. vasario 10 d. įsakymas Nr. 1V-106 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2010 m. balandžio 6 d. įsakymo Nr. 1V-210 „Dėl darbo grupės sudarymo“ pakeitimo“.

[757] Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2011 m. spalio 19 d. įsakymas Nr. 1V-773 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2010 m. balandžio 6 d. įsakymo Nr. 1V-210 „Dėl darbo grupės sudarymo“ pakeitimo“.

[758] Vyriausybės 2012 m. balandžio 16 d. susitikimo protokolas Nr. 25 (5 punktas „Dėl tarpinstitucinių veiklos planų“).

[759] Strateginio planavimo metodikoje tarpinstitucinis veiklos planas apibrėžtas kaip planas, skirtas Vyriausybės prioritetų, Nacionalinės pažangos ir plėtros programų horizontaliems tikslams ir uždaviniams koordinuotai ir veiksmingai įgyvendinti. Tarpinstitucinis veiklos planas rengiamas, jeigu jį įgyvendinant dalyvauja 3 ir daugiau asignavimų valdytojų. Žr.: Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. spalio 16 d. nutarimas Nr. 1257 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 6 d. nutarimo Nr. 827 „Dėl Strateginio planavimo metodikos patvirtinimo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 122-6140.

kos Vyriausybė patvirtino 2012 m. lapkričio 14 d. nutarimu Nr. 1381[760], kuriame pasiūlyta savivaldybėms ir Vyriausybei nepavaldžioms institucijoms ir įstaigoms taip pat dalyvauti įgyvendinant šį planą.

Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos įgyvendinimo tarpinstitucinį veiklos planą (toliau – 2013–2015 metų planas) sudaro „Bendrosios nuostatos", „Tarpinstitucinio veiklos plano tikslai, uždaviniai, priemonės, asignavimai ir įgyvendinančios institucijos" ir „Tarpinstitucinio veiklos plano vertinimo kriterijai ir jų reikšmės". Bendrosiose nuostatose pažymima, kad šio plano parengimą lėmė būtinybė mažinti socialiai nepriimtinus kriminogeninius procesus ir stabilizuoti jų plitimą, be to, dėl ekonomikos krizės gali padaugėti prekybos žmonėmis atvejų ir kyla grėsmė plisti naujoms prekybos žmonėmis formoms (prekyba žmonėmis fiktyvioms vedyboms, emigravusių tėvų vaikų ir vaikų iš globos namų pardavimas nusikaltimams daryti, elgetauti ir kita), jo „paskirtis apibrėžiama kaip nuoseklus ir efektyvus nusikalstamumo prevencijos ir kontrolės sistemos tobulinimas, prevencijos ir kontrolės priemonių tęstinumo užtikrinimas, darant teigiamą įtaką visuomeninio gyvenimo sritims ir didinant gyventojų saugumą per tarpinstitucinį bendradarbiavimą, efektyviai naudojant finansinius bei žmogiškuosius išteklius, taip pat didinant nusikalstamų veikų prevencijos ir kontrolės Lietuvoje veiksmingumą", prioritetinės veiklos kryptys: nusikalstamumo prevencijos ir kontrolės sistemos tobulinimas (įvairių nusikalstamų veikų prevencijos ir kontrolės priemonės) ir kovos su prekyba žmonėmis stiprinimas (prevencija, specialistų kvalifikacijos tobulinimas, kompleksinės pagalbos nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis ir priverstinės prostitucijos teikimas ir jų teisių apsauga, veiksmingo tarptautinio bendradarbiavimo užtikrinimas). 2013–2015 metų plano įgyvendinimą koordinuoja Vidaus reikalų ministerija.

2013–2015 metų plane nurodyta, kad tikslo „Stiprinti kovą su prekyba žmonėmis" siekiama 4 uždaviniais: vykdyti prekybos žmonėmis nusikaltimų prevenciją, tobulinti viešosios policijos pareigūnų ir teritorinių darbo biržų darbuotojų kvalifikaciją prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės klausimais, užtikrinti kompleksinės pagalbos nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis ir priverstinės prostitucijos teikimą ir jų teisių apsaugą, užtikrinti veiksmingą tarptautinį bendradarbiavimą kovojant su prekyba žmonėmis. Nė viena iš 2013–2015 metų plano priemonių nėra skirta stiprinti prekybos žmonėmis baudžiamojo persekiojimo pajėgumus, numatyta tik viena prekybos žmonėmis prevencijos priemonė. Uždaviniui „užtikrinti veiksmingą tarptautinį bendradarbiavimą kovojant su prekyba žmonėmis" įgyvendinti skirtos dvi priemonės, susijusios su kovos su viešojo valdymo (administravimo) subjektų veiksmų koordinavimu: 2.4.2 priemonė „įgyvendinti projektą „*Adstringo*: kova su prekyba žmonėmis priverstiniam darbui plėtojant partnerystę, tobulinant identifikavimą ir įgyvendinant organizacines priemones" skirta organizuoti ir stiprinti atsakingų viešojo valdymo (administravimo), privačiojo ir trečiojo sektorių bei tarptautinių organizacijų bendradarbiavimo ir jų veiksmų koordinavimo nacionaliniu ir regiono lygiu kovos su prekyba žmonėmis priverstiniam darbui srityje pastangas ir 2.4.3 priemonė „dalyvauti Europos Sąjungos valstybių narių nacionalinių pranešėjų prekybai žmonėmis veikloje" skirta koordinuoti vienodos informacijos surinkimą ES. Už abi

[760] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 14 d. nutarimas Nr. 1381 „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos įgyvendinimo tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo". *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 135-6897.

šias priemones atsakinga Vidaus reikalų ministerija. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. rugsėjo 25 d. nutarime Nr. 862[761] 2013–2015 metų plano II ir III skyriai išdėstyti nauja redakcija: numatytos kovos su prekyba žmonėmis priemonės 2016 m., peržiūrėti lėšų poreikis, vertinimo kriterijai ir jų reikšmės. Be Vidaus reikalų ministerijos, šiam planui pagal kompetenciją priemones numatė ir lėšas joms įgyvendinti skyrė Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Darbo birža prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir Užsienio reikalų ministerija.

Nacionalinę nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programą Lietuvos Respublikos Seimas, vadovaudamasis Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo[762] 5 straipsnio nuostatomis ir Nacionalinio saugumo strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. gegužės 28 d. nutarimu Nr. IX-907[763], bei remdamas Vyriausybės pastangas vykdyti nusikaltimų prevenciją ir kontrolę, patvirtino 2003 m. kovo 20 d. nutarimu Nr. IX-1383[764] ir pasiūlė Vyriausybei organizuoti jos įgyvendinimą. Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos bendrosiose nuostatose ši programa įvardyta kaip „specializuotas, nacionalinio saugumo užtikrinimą reglamentuojantis dokumentas“, jos strateginis tikslas – sukurti naują nusikaltimų prevencijos ir kontrolės (principų, prioritetų, subjektų, organizavimo bei vadovavimo būdų) sistemos modelį, kurį panaudojus būtų sudarytos galimybės nuosekliai ir kompleksiškai šalinti esmines nusikalstamumo priežastis ir sąlygas, racionaliai naudoti finansinius bei žmogiškuosius išteklius ir padidinti nusikaltimų prevencijos bei kontrolės Lietuvoje veiksmingumą, taktiniai tikslai: nustatyti pagrindinius nusikaltimų prevencijos ir kontrolės principus ir pagrindines valstybės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės politikos nuostatas, optimizuoti ir plėtoti nusikaltimų prevencijos ir kontrolės subjektų sistemą, nustatyti prioritetines nusikaltimų prevencijos ir kontrolės kryptis, svarbiausi uždaviniai: sudaryti prielaidas sukurti ir plėtoti veiksmingą nusikaltimų prevencijos ir kontrolės politikos įgyvendinimo mechanizmą, išplėsti nusikaltimų prevencijos ir kontrolės subjektų sistemos ribas, naujai apibrėžti jų vaidmenį nusikaltimų prevencijos ir kontrolės veikloje, plėtoti valstybės institucijų, visuomeninių organizacijų ir pilietinės bendruomenės, kitų institucijų bendradarbiavimą, taip pat tarptautinį bendradarbiavimą organizuojant bei vykdant nusikaltimų prevenciją ir kontrolę, skatinti savivaldybių ir regionų valdymo institucijų iniciatyvas ir didesnį savarankiškumą sprendžiant viešojo saugumo užtikrinimo bei saugios gyvenamosios aplinkos klausimus ir didinti bendruomenės vaidmenį sprendžiant žmogaus ir visuomenės saugumo problemas. 5 skyriuje „Valstybės politika nusikaltimų prevencijos ir kontrolės srityje“ teigiama, kad nusikalstamumas yra vienas iš visuomenės ligos simptomų – valstybės socialinės-ekonominės bei kultūrinės-dvasinės negalios išraiška, todėl teigiamų kriminogeninės situacijos poslinkių galima tikėtis tik pasiekus pažangos šiose srityse, todėl valstybė turi koordinuotai vykdyti

[761] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. rugsėjo 25 d. nutarimas Nr. 862 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 14 d. nutarimo Nr. 1381 „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos įgyvendinimo tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2013, Nr. 103-5070. (Įsigaliojo nuo 2014 m. sausio 1 d.)

[762] Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 2-16; 1998, Nr. 55-1520.

[763] Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. gegužės 28 d. nutarimas Nr. IX-907 „Dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 56-2233.

[764] Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. kovo 20 d. nutarimas Nr. IX-1383 „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos patvirtinimo“ . *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 32-1318.

socialinės-ekonominės ir teisinės politikos kryptis, orientuotas į nusikalstamumo prevencijos ir kontrolės uždavinių įgyvendinimą. 6 skyriuje pažymėta, kad nusikaltimų prevencijos funkcija priskirta ministerijoms ir jų įstaigoms, kitoms institucijoms ir organizacijoms, kurios ją vykdo atlikdamos tiesiogines funkcijas ir pareigas, kurios siejasi su nusikaltimų priežasčių ir sąlygų šalinimu, bei netiesiogines funkcijas – padėdamos kitiems nusikaltimų prevencijos ir kontrolės subjektams, šioje veikloje dalyvaujantiems savanoriškai, taip pat Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras[765], Teisės institutas, Šaulių sąjunga ir policijos rėmėjų organizacijos, mokslinių tyrimų įstaigos, aukštosios mokyklos, viešosios įstaigos, asmens bei turto saugumui užtikrinti susikūrusios visuomeninės organizacijos ir visuomeniniai judėjimai, privačios, pelno įmonės, visuomenė, NVO, kurios tiesiogiai nesusijusios su nusikaltimų prevencija, tačiau aktyviai dalyvauja nusikaltimų prevencijoje, siekdamos apsaugoti savo interesus. 7 skyriuje prie 11 prioritetinių nusikaltimų prevencijos ir kontrolės sričių priskirtos ir organizuoto nusikalstamumo prevencija ir kontrolė, ir prekybos žmonėmis prevencija ir kontrolė, prie pastarosios pažymint, kad prekyba žmonėmis yra tarptautinio pobūdžio organizuoto nusikalstamumo forma, pasaulyje suvokiama kaip vergijos forma ir pripažįstama vienu pagrindinių žmogaus teisių pažeidimu, todėl prekybos žmonėmis prevencija ir kontrolė išskiriama iš bendro organizuoto nusikalstamumo prevencijos ir kontrolės konteksto ir yra pripažįstama prioritetine kryptimi, kuriai keliami papildomi uždaviniai: skirti daugiau dėmesio socialinės pagalbos užtikrinimui asmenims, kurie dėl savo socialinės padėties, nepalankių buities sąlygų ar santykių šeimoje gali būti įtraukti į prostituciją ir tapti prekybos žmonėmis aukomis (nepilnamečiams, bedarbiams, smurtą ir seksualinę prievartą buityje patiriančioms moterims ir vaikams bei kitiems), sukurti veiksmingą prevencijos priemonių ir kontrolės mechanizmą, tobulinti asmenų, dingusių be žinios, paieškos sistemą bei prekybos žmonėmis tyrimo subjektų informacinio aprūpinimo ir keitimosi informacija sistemą, užtikrinti informacijos apie prekybą žmonėmis paskleidimą visuomenėje perspėjant galimas šios nusikaltimų rūšies aukas ir užtikrinti prekybos žmonėmis aukoms reabilitacijos galimybes, socialinę, psichologinę ir teisinę paramą. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais buvo patvirtinti šios programos įgyvendinimo priemonių planai 2005–2006 m.[766], 2007–2009 m.[767] bei 2009–2012 m.[768], tačiau šiuose planuose atskirų kovos su prekyba žmonėmis priemonių nebuvo numatyta.

Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos 9 skyriuje nurodyta, kad programos įgyvendinimą organizuoja Vyriausybė, kuri programai įgyvendinti, koordinuoti, jos veiksmingumui vertinti iš suinteresuotų institucijų atstovų sudaro tarpžinybinę komisiją. Ši komisija kas trejus metus parengia ir teisės aktų nustatyta tvarka pateikia Vyriausybei tvirtinti programos įgyvendinimo priemonių planą, kuriame numatomos

[765] Šiuo metu mažai aktyvus.

[766] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. sausio 12 d. nutarimas Nr. 12 „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos 2005–2006 metų įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 6-158.

[767] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 8 d. nutarimas Nr. 806 „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos 2009–2009 metų įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 90-3575.

[768] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. kovo 10 d. nutarimas Nr. 247 „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos 2010–2012 metų įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2010, Nr. 31-1433.

būtinos parengti tikslinės (skirtos tam tikros rūšies nusikaltimų prevencijai ir kontrolei ar nusikaltimų tyrimui gerinti) programos bei kitos atskiros priemonės. Savivaldybės, visuomeninės organizacijos ir kiti Vyriausybei nepavaldūs nusikaltimų prevencijos ir kontrolės subjektai įgyvendina šią programą savarankiškai arba dalyvaudami rengiant ir įgyvendinant planą.[769] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. liepos 1 d. nutarimu Nr. 675[770] patvirtinta Tarpžinybinės komisijos Nacionalinei nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programai įgyvendinti sudėtis: vidaus reikalų ministras (komisijos pirmininkas), vidaus reikalų viceministras (komisijos pirmininko pavaduotojas), teisingumo viceministras (komisijos pirmininko pavaduotojas), viešosios įstaigos Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centro direktorius, Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko tarnybos atstovas, policijos generalinis komisaras, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos direktorius, Kalėjimų departamento prie Teisingumo ministerijos direktorius, aplinkos viceministras, finansų viceministras, socialinės apsaugos ir darbo viceministras, sveikatos apsaugos viceministras, švietimo ir mokslo viceministras, ūkio viceministras, Vidaus reikalų ministerijos ir Teisės instituto atstovai, ir nustatyta, kad ši komisija kas trejus metus parengia ir teisės aktų nustatyta tvarka pateikia Lietuvos Respublikos Vyriausybei tvirtinti Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos įgyvendinimo priemonių planą ir koordinuoja jo vykdymą, užtikrina suinteresuotų institucijų dalyvavimą ir bendradarbiavimą įgyvendinant šią programą, koordinuoja jų veiklą, vertina šios programos įgyvendinimą ir veiksmingumą, nustato esmines kliūtis, trukdančias efektyviai įgyvendinti nusikaltimų prevenciją ir kontrolę, ieško būdų ir priemonių joms pašalinti, teikia Lietuvos Respublikos Vyriausybei, valstybės ir savivaldybių institucijoms bei įstaigoms atitinkamus pasiūlymus, sprendžia strateginius nusikaltimų prevencijos ir kontrolės klausimus ir kasmet iki sausio 31 d. informuoja Lietuvos Respublikos Vyriausybę apie programos įgyvendinimą. Tvirtinant vardinę komisijos sudėtį Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko 2013 m. balandžio 3 d. potvarkiu Nr. 118[771], į ją įtraukti Vidaus reikalų (darbo grupės vadovas), Socialinės apsaugos ir darbo, Finansų, Sveikatos, Švietimo ir mokslo, Teisingumo, Užsienio reikalų, Aplinkos ir Ūkio ministerijų, Lietuvos Respublikos Prezidentūros, Lietuvos Respublikos Seimo, Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko tarnybos, Valstybės saugumo departamento, Generalinės prokuratūros, Specialiųjų tyrimų tarnybos, Policijos departamento ir Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos, Kalėjimų departamento prie Teisingumo ministerijos, Lietuvos teisės instituto, Alytaus rajono savivaldybės, Mykolo Romerio ir Vilniaus universitetų atstovai.

Keistis turimomis žiniomis, informacija ir patirtimi bei koordinuoti savo veiksmus, Socialinės apsaugos ir darbo, Sveikatos, Švietimo ir mokslo, Teisingumo, Užsienio ir Vi-

[769] Lietuvos Respublikos Seimo 2006 m. rugsėjo 19 d. nutarimas Nr. X-819 „Dėl Seimo nutarimo „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės parvirtinimo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 102-3940.

[770] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. liepos 1 d. nutarimas Nr. 675 „Dėl Tarpžinybinės komisijos Nacionalinei nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programai įgyvendinti sudarymo“. *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 81-3375, Nr. 109-4586**.**

[771] Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko 2013 m. balandžio 3 d. potvarkis Nr. 118 „Dėl Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko 2003 m. liepos 18 d. potvarkio Nr. 164 „Dėl Tarpžinybinės komisijos Nacionalinei nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programai įgyvendinti sudėties patvirtinimo“ pakeitimo“ [virtualus]. Vilnius, 2013 [žiūrėta 2014-01-29]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?a=445577&b=>.

daus reikalų ministerijų, Nacionalinės teismų administracijos, Generalinės prokuratūros, Policijos ir Migracijos departamentų bei Valstybės sienos apsaugos tarnybų prie Vidaus reikalų ministerijos, Lietuvos darbo biržos ir Valstybinės darbo inspekcijos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos specialistai yra suformavę kompetencijų tinklą: tarpinstitucinę, neformalią valstybės tarnautojų grupę. Šiame tinkle savivaldybėms atstovauja Lietuvos savivaldybių asociacijos atstovas, NVO – Lietuvos „Carito“ ir TMO Vilniaus biuro atstovai. Kompetencijų tinklo veikla nėra sureguliuota teisės aktais, tinklo nariai bendrauja ir bendradarbiauja tarpusavyje jiems priimtinais būdais ir priemonėmis: elektroniniu paštu, socialinių tinklų priemonėmis, organizuojant pasitarimus, renginius ir pan. Vidaus reikalų ministerija yra institucija, kuri neformaliai koordinuoja šio tinklo veiksmus.

Įgyvendinant 2011 m. balandžio 5 d. priimtos Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičiančios Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR,[772] 19 ir 20 straipsnių nuostatas, vidaus reikalų ministro 2013 m. rugsėjo 6 d. įsakymais Nr. 1V-750[773] ir Nr. 1V-751[774] Vidaus reikalų ministerijos Viešojo saugumo politikos departamentui pavesta vykdyti nacionalinio pranešėjo prekybos žmonėmis klausimams funkcijas, t. y. rinkti, analizuoti, vertinti ir apibendrinti informaciją apie prekybos žmonėmis situaciją ir vykdomas kovos su prekyba žmonėmis priemones ir kartu su išvadomis bei pasiūlymais teikti vidaus reikalų ministrui ir paskelbti Vidaus reikalų ministerijos interneto svetainėje; šio departamento Visuomenės saugumo ir viešosios tvarkos užtikrinimo skyriaus patarėjui pavesta dalyvauti neformalaus ES nacionalinių pranešėjų arba lygiaverčių mechanizmų tinklo veikloje ir teikti informaciją ES kovos su prekyba žmonėmis koordinatoriui; Informatikos ir ryšių, Policijos ir Migracijos departamentams bei Valstybės sienos apsaugos tarnybai prie Vidaus reikalų ministerijos pavesta Vidaus reikalų ministerijos Viešojo saugumo politikos departamentui pagal kompetenciją teikti informaciją du kartus per metus. Į kitas atsakingas institucijas ir organizacijas, savivaldybes ir TMO Vilniaus biurą Vidaus reikalų ministerija dėl tokios informacijos pateikimo kreipiasi atskiru raštu. Pažymėtina, kad 2011–2012 metais Vidaus reikalų ministerija, bendradarbiaudama su Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko tarnyba, atliko tyrimą „Nacionalinio pranešėjo prekybai žmonėmis instituto įgyvendinimas Lietuvoje“[775]. Ataskaitos 5 skyriuje buvo pasiūlytas tinkamiausias Lietuvai nacionalinio pranešėjo prekybai žmonėmis modelis: Vidaus reikalų ministerijoje sufor-

[772] Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. balandžio 5 d. direktyva 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR. [2011] OL L101/1.

[773] Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2013 m. rugsėjo 6 d. įsakymas Nr. 1V-750 „Dėl 2001 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičiančios Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR, 19 ir 20 straipsnių įgyvendinimo“.

[774] Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2013 m. rugsėjo 6 d. įsakymas Nr. 1V-751 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2011 m. balandžio 13 d. įsakymo Nr. 1V-282 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Viešojo saugumo politikos departamento ir jo skyrių nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“.

[775] Tyrimas atliktas įgyvendinant Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko tarnybos kartu su Užsienio reikalų ministerija ir Europos teisės departamentu prie Teisingumo m. ministerijos pagal 2007–2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 4 prioriteto „Administracinių gebėjimų stiprinimas ir viešojo administravimo efektyvumo didinimas“ VP1-4.2-VRM-05-V priemonę „Geresnis Europos Sąjungos politikų įgyvendinimas“ projektą „Lietuvos ES reikalų sistemos efektyvumo didinimas“. Daugiau

muoti naują padalinį, pvz., Nacionalinio koordinatoriaus ir pranešėjo prekybai žmonėmis skyrių (privalomos funkcijos: analizuoti prekybos žmonėmis tendencijas, vertinti kovos su prekyba žmonėmis rezultatus, rinkti statistinius duomenis ir teikti informaciją) ir, siekiant užtikrinti nacionalinio pranešėjo instituto nešališkumą, svarstyti galimybę sukurti Nacionalinio pranešėjo prekybai žmonėmis tarybą (pagrindinės funkcijas: periodiškai rinktis į posėdžius, formuoti strategines skyriaus veiklos kryptis, tvirtinti skyriaus pateiktas ataskaitas)[776]. Tačiau šie siūlymai nebuvo vykdomi dėl papildomų lėšų poreikio.

Vykdydami pavestas funkcijas, informaciją apie prekybą žmonėmis renka (turėtų rinkti) ir kiti viešojo valdymo (administravimo) subjektai. Pirmiausia reikėtų paminėti Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos Viešojo valdymo ir socialinės aplinkos departamento Nacionalinio saugumo ir krizių valdymo skyrių, kuris atsakingas už nacionalinio saugumo sistemos plėtrą, nacionalinio saugumo valdymo kryptis ir šios veiklos tobulinimą, grėsmių nacionaliniam saugumui nustatymą ir vertinimą, grėsmių sąrašo sudarymą ir grėsmių mažinimo prioritetus, grėsmių lygių kriterijus ir jų nustatymo tvarkos parengimą, prevencijos priemonių planavimą ir kt.[777] ir kuriam pavesta stebėti, analizuoti ir vertinti išorės ir vidaus saugumo aplinkos pokyčius, nustatyti grėsmes, jų prevencijos ir šalinimo prioritetus; spręsti klausimus, susijusius su nacionaliniu saugumu, dalyvauti įgyvendinant Vyriausybės programos nuostatas, rengti ir teikti Vyriausybei, Ministrui Pirmininkui, Vyriausybės kancleriui išvadas ir pasiūlymus dėl grėsmių nacionaliniam saugumui nustatymo ir vertinimo, bendradarbiavimo tvarkos nustatymo, teisės aktų rengimo ir tobulinimo, kryptingo prevencijos priemonių planavimo pagal turimus išteklius, taip pat rinkti, sisteminti informaciją, susijusią su nacionaliniu saugumu bei valdymu, atlikti kompleksinę jos analizę, teikti institucijoms pasiūlymus ir rekomendacijas dėl nacionalinio saugumo valdymo krypčių ir šios veiklos tobulinimo, organizuoti Vyriausybės metų veiklos ataskaitos dalies dėl nacionalinio saugumo būklės ir plėtros parengimą.[778] Paminėtina ir Lietuvos Respublikos valstybės gynimo taryba[779], atsakinga už svarbiausius valstybės gynybos reikalus, įskaitant užsienio ir vidaus politikos nuostatas, garantuojančias Lietuvos Respublikos nacionalinį saugumą, pagrindinius Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo politikos ir gynybos principus bei kryptis, valstybės institucijų veiklą svarbiausiais valstybės saugumo užtikrinimo ir gynimo klausimais. Ši taryba svarsto ir koordinuoja, taip pat tvirtina žvalgybos informacijos poreikius ir prioritetus ir žvalgybos institucijų veiklos strategijas bei vertina žvalgybos institucijų metines veiklos ataskaitas ir vertina žvalgybos informacijos atitiktį žvalgybos informacijos poreikiams ir prioritetams. Taip pat informaciją apie prekybą žmonėmis rinko šiuo metu mažai aktyvus Nusikalstamumo prevencijos Lietuvos centras, skirtas padėti valstybei ir visuomenei organizuoti bei koordinuoti nusikalstamumo prevencijos darbą Lietuvoje, šalinti nusikalstamumo priežastis ir sąlygas, ir kuriam buvo pavesta

žr.: http://www.lrv.lt/bylos/LESSED%20projektas/Dokumentai/pranesejas%20prekybai%20zmonemis%20galutine%20ataskaita%20(2012-06-28).pdf.

[776] Tyrimo „Nacionalinio pranešėjo instituto įgyvendinimas Lietuvoje“ galutinė ataskaita. Vilnius, 2012, p. 50-51.

[777] Vyriausybės kanclerio 2013 m. liepos 18 d. įsakymas Nr. V-75 [interaktyvus]. Vyriausybės kanceliarija, 2013 [žiūrėta 2014-02-28]. <http://www.lrv.lt/bylos/Kanceliarija/Isakymas%20del%20 veiklos%20sriciu.pdf>.

[778] Vyriausybės kanceliarijos Viešojo valdymo ir socialinės aplinkos departamento Nacionalinio saugumo ir krizių valdymo skyrius [interaktyvus]. Vyriausybės kanceliarija, 2014 [žiūrėta 2014-02-28]. <http://www.lrv.lt/ lt/kontaktai/vyriausybes-kanceliarijos-kontaktai/strateginio-valdymo-departamentas/kriziu-skyrius/>.

[779] Lietuvos Respublikos valstybės gynimo tarybos įstatymas. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 41-992.

formuoti moksliškai pagrįstą nusikalstamumo prevencijos, jo priežasčių bei sąlygų šalinimo politiką Lietuvoje, kaip prioritetinę ir strateginę nusikalstamumo kontrolės kryptį, inicijuoti, organizuoti ir koordinuoti nusikalstamumo prevencijos programas bei priemones, derinant jas su šalyje vykdomomis teisinės sistemos, socialine, ekonomine ir kitomis reformomis, sukurti ir įgyvendinti veiksmingą nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje sistemą, galinčią prognozuoti ir stabdyti nusikalstamumą mažinant jo lygį, gerinant šalies gyventojų, jų teisių bei interesų apsaugą, teikti informacinę, analitinę, mokslinę, metodinę bei kitą paramą nusikalstamumo prevencijos subjektams, plėtoti regioninį ir tarptautinį bendradarbiavimą nusikalstamumo prevencijos srityje[780]. Šis centras valdo automatizuotą statistinę informacinę sistemą (ASIS), kurioje buvo teikiama teisėsaugos bei statistikos institucijų atvira informacija, susijusi su nusikalstamumu ir jo prevencija. Atnaujinta sistema galėtų būti naudojama kaupti ir analizuoti duomenis apie ikiteisminių tyrimų ir teisminio nagrinėjimo rezultatus[781]. Nacionalinio saugumo (ir prekybos žmonėmis) pranešėjo funkcijas galėjo vykdyti ir Saugumo strateginio planavimo grupė, kurią Lietuvos Respublikos Vyriausybę įpareigojo sudaryti 1996 m. gruodžio 19 d. Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas: šio įstatymo priedėlio antrajame skirsnyje buvo nurodyta, kad Nacionalinio saugumo strateginio planavimo grupę sudaro Vyriausybės paskirti specialūs patarėjai – saugumo problemų ekspertai, ši grupė veikia kaip sudėtinė Vyriausybės patarėjų institucijos dalis, numato galimas situacijas ateityje, išaiškina ilgalaikius ir galinčius kilti naujus pavojus, projektuoja išankstinius veiksmus jiems išvengti, nuo jų apsisaugoti ir Lietuvos saugumui užtikrinti, prognozuoja ilgalaikes Vyriausybės sprendimų pasekmes ir įtaką nacionaliniam saugumui, rengia išvadas bei rekomendacijas Vyriausybei ir Valstybės gynimo tarybai, dalyvauja rengiant ilgalaikių valstybinių saugumo stiprinimo programų projektus. 2000 m. birželio 29 d. Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo priedėlio 14 skyriaus antrojo skirsnio pakeitimo įstatymu[782] priedėlio antrasis skirsnis buvo pakeistas ir nustatyta, kad Vyriausybė sudaro Nacionalinio saugumo strateginio planavimo grupę, kuri koordinuoja ilgalaikių valstybinių saugumo stiprinimo programų projektų rengimą, atsižvelgdama į grėsmių ir rizikos veiksnių monitoringo duomenis ir galimų krizinių situacijų prognozes, rengia ir teikia Vyriausybei išankstinių veiksmų bei priemonių, skirtų rizikos veiksnių negatyviam poveikiui sumažinti ir krizėms išvengti, pasiūlymus ir projektus, rengia išvadas ir pasiūlymus Vyriausybei aktualiais nacionalinio saugumo stiprinimo klausimais, bendradarbiauja su Vyriausybės įsteigtu Krizių valdymo centru, kuris yra pagrindinis valstybės įvairaus pobūdžio krizių valdymo strateginiu lygmeniu štabas, ir naudojasi jo teikiama informacija bei rekomendacijomis. Tačiau 2004 m. vasario 19 d. Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo 1, 2, 3, 4, 5, 6 straipsnių bei priedėlio preambulės ir 1, 2, 4, 5, 7, 8, 9, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 23 skyrių pakeitimo ir papildymo įstatymu[783] šis skirsnis buvo pakeistas – išbrauktos nuostatos apie Nacionalinio saugumo strateginio planavimo

[780] Viešosios įstaigos „Nusikaltimų prevencijos Lietuvoje centras“ įstatai [interaktyvus]. Nusikaltimų prevencijos Lietuvoje centras, 2014 [žiūrėta 2014-03-04]. <http://www.nplc.lt/apie/apie_t_u.aspx>.

[781] Daugiau žr.: Automatizuota statistinė informacinė sistema (ASIS) [interaktyvus]. Nusikaltimų prevencijos Lietuvoje centras, 2000 [žiūrėta 2014-03-04]. <http://www.nplc.lt:8000/asis/>.

[782] Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo priedėlio 14 skyriaus antrojo skirsnio pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 58-1710.

[783] Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo 1, 2, 3, 4, 5, 6 straipsnių bei priedėlio preambulės ir 1, 2, 4, 5, 7, 8, 9, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 23 skyrių pakeitimo ir papildymo įstatymas *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 39-1270.

11 lentelė. Lietuvos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesas[784]

Pagrindiniai kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektai ir priemonės				
Strategijos (programos, planai)	Bendradarbiavimo susitarimai	Tarpžinybinės darbo grupės (komisijos)	Koordinavimo padalinys	Koordinatoriai
Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos įgyvendinimo tarpinstitucinis veiksmų planas Prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės programos (iki 2013 m.)	Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos su NVO Socialinės apsaugos ir darbo ministerija su NVO	Tarpžinybinė komisija Nacionalinei nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programai įgyvendinti Savivaldybių komisijos kovai su prekyba žmonėmis	-	-
Viešojo valdymo (administravimo) subjektų kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo grupės (pagrindinės koordinavimo grupės subjektai išvardyti, koordinuojanti institucija pabraukta)				
Viešojo valdymo (administravimo) subjektų koordinavimo su privačiojo sektoriaus subjektais grupė		Viešojo valdymo (administravimo) subjektų koordinavimo su privačiojo ir NVO sektorių subjektais grupė		Viešojo valdymo (administravimo) subjektų koordinavimo su privačiojo ir NVO sektorių bei tarptautiniais subjektais grupė
Vidaus reikalų ministerija, Socialinės apsaugos ir darbo, Finansų, Sveikatos, Švietimo ir mokslo, Teisingumo, Užsienio reikalų, Aplinkos ir Ūkio ministerijos, Lietuvos Respublikos Prezidentūra, Lietuvos Respublikos Seimas, Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija, Valstybės saugumo departamentas, Generalinė prokuratūra, Specialiųjų tyrimų tarnyba, Policijos departamentas ir Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos, Kalėjimų departamentas prie Teisingumo ministerijos, Lietuvos teisės institutas, Alytaus rajono savivaldybė, Mykolo Romerio ir Vilniaus universitetai		Savivaldybių darbo grupėse (komisijose) kovai su prekyba žmonėmis dalyvauja NVO		Kompetencijų tinklas
Nacionalinis pranešėjas arba lygiavertis mechanizmas prekybos žmonėmis klausimams				
Vidaus reikalų ministerijos Viešojo saugumo politikos departamentas				

[784] Sudaryta autorės.

grupę ir nustatyta, kad krizių valdymo strategijai numatyti ir krizių valdymui koordinuoti Vyriausybė sudaro Krizių valdymo komitetą, kuris, remiantis Krizių valdymo komiteto nuostatais, vykdo dvi funkcijas, susijusias tik su krizių valdymu: teikia Lietuvos Respublikos Vyriausybei pasiūlymus dėl Lietuvos Respublikos krizių valdymo sistemos plėtros krypčių, krizių valdymo strategijos ir susidarius krizinei situacijai ar kilus krizei, organizuoja jos lokalizavimą ir koordinuoja valdymą, rekomenduoja Lietuvos Respublikos Vyriausybei krizės valdymo operacijos vadovą[785], t.y. vykdo dalį nacionalinio saugumo strateginio planavimo funkcijų. Žinių portale delfi.lt Stasio Gudavičiaus straipsnyje „Nacionalinio saugumo įstatymas nevykdomas 6 metus“, spausdintame „Kauno dienoje“,[786] pateikiamame interviu to meto krašto apsaugos ministras Linas Linkevičius pripažino, kad Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo reikalavimas dėl Nacionalinio saugumo strateginio planavimo grupės iki šiol Vyriausybės neįvykdytas, tame pačiame straipsnyje pateikimas ir interviu su to meto Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto pirmininku Alvydu Sadecku, kuris tvirtino, kad Vyriausybė ne kartą buvo įspėta, jog turi būti vykdomas Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas ir kad tai yra nesusipratimas, todėl rudenį, kai Seime bus svarstomi Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo pakeitimai, į tai ketinama atkreipti dėmesį. Tačiau šis klausimas nebuvo išspręstas ir 2002 m. rudenį, kai buvo svarstomi Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo pakeitimai, nes 2003 m. pavasarį[787] priimti pakeitimai nebuvo susiję su šiuo skirsniu. Šis klausimas buvo išspręstas beveik po dvejų metų paprasčiausiu būdu – išbraukiant atitinkamas nuostatas iš įstatymo.

5.2. Lietuvos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso stipriosios ir silpnosios pusės

2002–2012 metais Lietuvoje buvo įgyvendinamos specializuotos prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės programos (1–3 programos), sudaromos tarpžinybinės darbo grupės koordinuoti jų įgyvendinimą bei vykdyti jų įgyvendinimo stebėseną, buvo paskirtas nacionalinis koordinatorius prekybos žmonėmis prevencijos ir kovos su šiuo reiškiniu klausimais. Vidaus reikalų ministerijos parengtose ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintose 1–3 programose buvo numatytos prekybos žmonėmis prevencijos, baudžiamojo persekiojimo ir prekybos žmonėmis aukų apsaugos ir pagalbos joms priemonės, tačiau nemažai programų įgyvendinimo priemonių liko neįgyvendintų arba nepasiekti jų tikslai, baudžiamajam persekiojimui stiprinti buvo numatytos tik keletas priemonių. Taip pat į programas buvo įtrauktos priemonės stiprinti atsakingų subjektų bendradarbiavimą ir jų veiklos koordinavimą bei sukurti kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo sistemą, tačiau tokia sistema nebuvo sukurta ir iki šiol nėra apibrėžta jokiame teisės akte. Bendradarbiavimo susitarimai buvo pasirašyti tarp Policijos departamento prie Vidaus

[785] Krizių valdymo komiteto nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. lapkričio 27 d. nutarimu Nr. 1427 „Dėl Krizių valdymo komiteto sudarymo ir nuostatų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 101-3605.

[786] Gudavičius, S. Nacionalinio saugumo įstatymas nevykdomas 6 metus. *Delfi* [interaktyvus]. 2002 m. rugpjūčio 30 d. [žiūrėta 2014-02-20]. <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/nacionalinio-saugumo-istatymas-nevykdomas-6-metus. d?id=1322486>.

[787] Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo priedėlio 11 skyriaus pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 32-1309.

reikalų ministerijos ir dviejų NVO dėl keitimosi informacija ir pagalbos nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims teikimo bei Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir penkių NVO dėl jų išlaidų, susijusių su pagalbos teikimu prekybos žmonėmis aukoms ir prevencinių priemonių vykdymu, padengimo iš valstybės biudžeto, tačiau juose bendradarbiavimo, pagalbos teikimo ir atskaitomybės nuostatos gana abstrakčios. Teisės aktuose taip pat neapibrėžtas nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis nukreipimo pagalbai mechanizmas, nėra patvirtintos nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis nustatymo, pagalbos bei apsaugos nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims teikimo, paslaugų finansavimo ir pan. tvarkos. Taip pat nėra patvirtintos prekybos žmonėmis prevencijos strategijos, nėra apibrėžtų baudžiamojo persekiojimo stiprinimo gairių.

2002–2012 m. vidaus reikalų ministro įsakymais buvo sudarytos tarpžinybinės darbo grupės koordinuoti 1–3 programų įgyvendinimą ir vykdyti jų įgyvendinimo stebėseną bei rengti ataskaitas vidaus reikalų ministrui. Šios darbo grupės neatliko įgyvendintų priemonių poveikio vertinimo. Į darbo grupių sudėtį NVO atstovai buvo įtraukti tik įgyvendinant 1 programą, privačiojo sektoriaus atstovai nebuvo pakviesti. Lietuvoje nebuvo sudarytos tarpžinybinės kovos su prekyba žmonėmis grupės, kuri koordinuotų ministerijų veiklą formuojant valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politiką.

Nacionalinis koordinatorius prekybos žmonėmis prevencijos ir kovos su šiuo reiškiniu klausimais buvo paskirtas vidaus reikalų ministro įsakymu 2007 m., įgyvendinant 2 programą, tačiau nei šiame įsakyme, nei kitame teisės akte nebuvo nustatytos nacionalinio koordinatoriaus funkcijos, teisės, atsakomybė, atskaitomybė, finansavimas ir kt., koordinatorius nebuvo paskirtas vadovauti tarpžinybinėms darbo grupėms ir nebuvo įtrauktas į jų sudėtį. Nuo 2010 m., kai atsistatydino nacionaliniu koordinatoriumi paskirtas Vidaus reikalų ministerijos valstybės sekretorius, nacionalinis koordinatorius nebeskiriamas. 3 programoje buvo numatyta paskirti prekybos žmonėmis prevencijos ir kovos su šiuo reiškiniu klausimų nacionalinį koordinatorių, kuris tarptautiniuose aukšto lygmens renginiuose pristatytų prekybos žmonėmis būklę Lietuvoje, valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų atliktus prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės darbus ir prioritetus, tačiau toks koordinatorius nebuvo paskirtas.

Nuo 2013 m. Lietuvoje nevykdomos specializuotos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo priemonės: nevykdomos kovos su prekyba žmonėmis programos, nesudaromos valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimo ir jos įgyvendinimo tarpžinybinės grupės, neskiriamas nacionalinis kovos su prekyba žmonėmis koordinatorius. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. sprendimu kovos su prekyba žmonėmis priemonės įtrauktos į 2013–2015 metų planą. Pažymėtina, kad jame suplanuotos tik rutininės institucijų ir įstaigų pagal kompetenciją vykdomos kovos su prekyba žmonėmis priemonės: policijos prevencinės priemonės, viešosios policijos pareigūnų mokymai, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos kasmet skiriamos lėšos finansuoti NVO projektus, skirtus teikti pagalbą prekybos žmonėmis aukoms ir vykdyti prevencines priemones, Darbo biržos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos specialistų mokymai, Užsienio reikalų ministerijos teikiama pagalba iš užsienio grąžinamoms prekybos žmonėmis aukoms, Vidaus reikalų ministerijos dalyvavimas tarptautinėse iniciatyvose. Šiame plane nėra priemonių baudžiamajam persekiojimui stiprinti, numatyta tik viena prevencinė priemonė. Tarpžinybinė komisija Nacionalinei nusikaltimų prevencijos ir kontrolės

programai įgyvendinti yra atsakinga už plano parengimo, įgyvendinimo ir veiksmingumo vertinimo koordinavimą, tačiau planą parengė Vidaus reikalų ministerija, informaciją apie įvykdytas priemones atsakingi subjektai suveda į strateginio planavimo informacinę sistemą, įvykdytų priemonių poveikio vertinimas neatliekamas. Į šią komisiją įtraukti universitetų darbuotojai, kurie atstovauja ir privačiajam sektoriui, tačiau neįtraukti NVO ir TMO Vilniaus biuro atstovai, taip pat šią komisiją galėtų konsultuoti verslo atstovai, žiniasklaida.

Iki šiol Lietuvoje nepaskirtas nacionalinis pranešėjas kovos su prekyba žmonėmis klausimams. Jo funkcijas vidaus reikalų ministro 2013 m. įsakymu vykdo šios ministerijos Viešojo saugumo politikos departamentas. Lietuvoje nacionalinio pranešėjo nepriklausomumas nėra užtikrintas.

Remiantis atliktu tyrimu, Lietuvoje kovos su prekyba žmonėmis koordinavimą silpnino nekokybiškas ir tinkamai neįgyvendinamas kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesas, neatliekama jo stebėsena ir kontrolė bei poveikio vertinimas, neskiriamos pakankamos lėšos. Tyrimo metu atlikta analizė atskleidė *nepakankamas Vyriausybės pastangas užtikrinti, kad administracinės teisės aktai dėl kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo būtų laiku priimami, priimti sprendimai būtų laiku ir tinkamai įgyvendinti ir pasiekti užsibrėžti tikslai.* Nustatyta, kad Lietuvos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesas nėra apibrėžtas jokiame teisės akte. Administracinės teisės aktai dėl kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo buvo priimami (pasirašomi), jie ir juos įgyvendinančios priemonės įvykdomos pavėluotai, jų ir juos įgyvendinančių administracinių teisinių priemonių įvykdymo terminai nukeliami arba jie neįgyvendinami (punktai su priemonėmis panaikinami kitu teisės aktu), arba patvirtinami tada, kai jau turėjo būti įgyvendinami arba įgyvendinti, ir pan. Pavyzdžiui, 1 programa buvo patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. sausio 17 d. nutarimu Nr. 62[788], nors dar Aštuntosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. sausio 15 d. nutarimu Nr. 62 patvirtintoje Organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos prevencijos programoje priemonė „parengti prostitucijos ir prekybos žmonėmis kontrolės ir prevencijos programą“ buvo suplanuota 1999 m., Vienuoliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000–2004 metų programos įgyvendinimo priemonė „Parengti Prostitucijos ir prekybos žmonėmis kontrolės ir prevencijos programos projektą” planuota įvykdyti 2001 m. III ketvirtį ir Dvyliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programos įgyvendinimo priemonė „parengti Prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolės ir prevencijos programos projektą“ planuota 2001 m. IV ketvirtį; 2 ir 3 programos taip pat buvo patvirtintos tais metais, kai jos jau turėjo būti įgyvendinamos (atitinkamai 2005 m. gegužės 19 d. ir 2009 m. rugsėjo 9 d.), nors jų priemonės turėjo būti įtrauktos į atsakingų institucijų tų metų strateginius planus, numatyti ištekliai, planuojami veiksmai ir pan. (šiai išvadai pritariama ir Lietuvos Respublikos valstybės 2008 m. audito ataskaitoje: būna atvejų, kai tarpinstitucinė programa patvirtinama ir pradedama vykdyti biudžetinių metų viduryje, institucijos jau būna patvirtinusios strateginius veiklos planus, todėl negali skirti lėšų šioms programoms vykdyti[789]); 1 programa buvo keičiama jau po

[788] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. sausio 17 d. nutarimas Nr. 62 „Dėl Prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolės bei prevencijos 2002–2004 metų programos“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 6-231.

[789] Valstybinio audito ataskaita Nr. VA-P5-50-1-12 „Tarpinstitucinių programų koordinavimas ir valdymas“ [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė, 2008 m. birželio 18 d. [žiūrėta 2014-02-22]. <http://www.vkontrole.lt/audito_ataskaitos.aspx?tipas=2>. P. 17.

metų: Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. sausio 28 d. nutarimu Nr. 123[790] netekusiais galios pripažinti du punktai: 1 priedo 42 punktas ir 2 priedo 48 punktas (abu susiję su ta pačia priemone – siekiant veiksmingiau kovoti su prekyba žmonėmis, prostitucija, išnaudojimu, 2002 m. inicijuoti prisijungimą prie Jungtinių Tautų konvencijos dėl kovos su prekyba žmonėmis ir prostitucija, patvirtintos Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 1949 m. gruodžio 2 d. rezoliucija 317 (IV)); 2 programa buvo keičiama dar greičiau: Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. vasario 6 d. nutarimu Nr. 125[791] programos priedo 6 punkto priemonės (siekiant mažinti seksualinių paslaugų reklamavimą viešojo informavimo priemonėmis, parengti ir pateikti Lietuvos Respublikos Vyriausybei reikiamų teisės aktų projektus, atsakinga Teisingumo ministerija) įgyvendinimas iš 2005 m. buvo nukeltas į 2006 m. (ši priemonė liko neįgyvendinta); įgyvendinant 2 programą, nacionalinis koordinatorius prekybos žmonėmis prevencijos ir kovos su šiuo reiškiniu klausimais vidaus reikalų ministro įsakymu paskirtas 2007 m., nors šios priemonės įgyvendinimas buvo planuotas 2005 m.; 2 programos uždavinys „sukurti prekybos žmonėmis aukų ir nukentėjusiųjų socialinės paramos sistemą“ liko neįgyvendintas, nors programose teigta, kad bus laikomasi sisteminio požiūrio užtikrinant pagalbą prekybos žmonėmis aukoms ir jų apsaugą; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. sausio 12 d. nutarimu Nr. 12 „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos 2005–2006 metų įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“ patvirtinto plano 20 punktas (priemonė „Parengti teisės aktus, reglamentuojančius įmonių, kuriose dirba arešto, terminuoto laisvės atėmimo ar laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmes atliekantys nuteistieji, subsidijavimą“) tais pačiais metais Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugpjūčio 30 d. nutarimu Nr. 950[792] pripažintas netekusiu galios; šio plano 4 punktu pažymėta priemonė „Parengti ir pateikti Lietuvos Respublikos Vyriausybei tvirtinti Socialinio darbo su rizikos grupės šeimomis programą ir organizuoti jos įgyvendinimą“ taip pat nebuvo įgyvendinta ir Lietuvos Respublikos Vyriausybė šį punktą panaikino 2006 m. gruodžio 29 d. nutarimu Nr. 1375[793], t. y. tada, kai turėjo būti parengtos ataskaitos apie priemonių įgyvendinimą; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. vasario 6 d. nutarimu Nr. 124[794] šio plano 11 punktu pažymėtos priemonės (parengti teisėkūros procesą reglamentuojančių teisės aktų pakei-

[790] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. sausio 28 d. nutarimas Nr. 123 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. sausio 17 d. nutarimo Nr. 62 „Dėl Prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolės bei prevencijos 2002–2004 metų programos“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 11-420.

[791] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. vasario 6 d. nutarimas Nr. 125 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. gegužės 19 d. nutarimo Nr. 558 „Dėl Prekybos žmonėmis prevencijos bei kontrolės 2005–2008 metų programos patvirtinimo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 16-556.

[792] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugpjūčio 30 d. nutarimas Nr. 950 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. sausio 12 d. nutarimo Nr. 12 „Dėl nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos 2005–2006 metų įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 106-3919.

[793] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. gruodžio 29 d. nutarimas Nr. 1375 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. sausio 12 d. nutarimo Nr. 12 „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos 2005–2006 metų įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 1-25.

[794] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. vasario 6 d. nutarimas Nr. 124 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. sausio 12 d. nutarimo Nr. 12 „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos 2005–2006 metų įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2006, 16-555.

timo projektus, atsižvelgiant į Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. kovo 20 d. nutarimu Nr. IX-1383[795], 34 punkto nuostatas) įgyvendinimas iš 2005 m. nukeltas į 2006 m.; Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos 2007–2009 metų įgyvendinimo priemonių planas buvo patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 8 d. nutarimu Nr. 806[796] ir po metų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. rugpjūčio 27 d. nutarimu Nr. 809[797] keičiamos priemonių formuluotės, vykdytojai, punktai su priemonėmis 2008 m. pripažinti netekusiais galios (t. y. panaikinti punktai su nevykdomomis priemonėmis); 2000 m. birželio 8 d. Lietuvos Respublikos Seimas nutarimu Nr. VIII-1723[798] patvirtinto ilgalaikių valstybinių saugumo stiprinimo programų rengimo ir įgyvendinimo plano 8 punkte buvo numatyta 2000 m. IV ketvirtį parengti kovos su nusikalstamumu programą, tačiau Lietuvos Respublikos Seimas Nacionalinę nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programą patvirtino tik 2003 m. kovo 20 d. nutarimu Nr. IX-1383[799]. Pagrindinė šio vėlavimo priežastis – dokumento kokybė (žr. toliau). Reikia pritarti A. Kiškui ir A. Kuodytei, kad nusikalstamumo prevencijos programų įgyvendinimo rezultatai labai priklauso nuo jų parengimo kokybės, o vykdant nekokybiškai parengtas nusikalstamumo prevencijos programas neracionaliai panaudojami jų įgyvendinimui skiriami ištekliai[800].

Nustatyta, kad Vyriausybės, ministerijų ir kitų atsakingų subjektų dokumentuose *pateikiama netiksli informacija, abejonių kelia įgyvendintų priemonių kokybė*. Pavyzdžiui, įgyvendindama 2 programos 17 uždavinį, Vidaus reikalų ministerija 2008 m. gruodžio 3 d. Vilniuje surengė mokslinę-praktinę konferenciją „Valstybės institucijų ir nevalstybinių organizacijų bendradarbiavimas kovojant su prekyba žmonėmis“[801], tačiau 3 programos 2 skyriaus „Aplinkos analizė“ 26 punkte nurodyta, kad tokia konferencija buvo suorganizuota 2009 m. gruodžio 3 d.[802]; Šešioliktosios Vyriausybės programos[803] XVIII skyriuje „Teisė ir teisėtvarka“ numatyta inicijuoti bendrą išorinių sienų kontrolės politiką, siekiant sustiprinti kovą su nelegalia prekyba žmonėmis, <...> (451 punktas) (ar prekyba žmonėmis XXI amžiuje gali būti legali?); 1 ir 2 programose nurodyta, kad pagalba bus

[795] Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. kovo 20 d. nutarimas Nr. IX-1383 „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 32-1318.

[796] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 8 d. nutarimas Nr. 806 „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos 2007–2009 metų įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 90-3575.

[797] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. rugpjūčio 27 d. nutarimas Nr. 809 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 8 d. nutarimo Nr. 806 „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos 2007–2009 metų įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 101-3888.

[798] 2000 m. birželio 8 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas Nr. VIII-1723 „Dėl ilgalaikių valstybinių saugumo stiprinimo programų rengimo ir įgyvendinimo plano“. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 48-1381.

[799] Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. kovo 20 d. nutarimas Nr. IX-1383 „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 32-1318.

[800] Kiškis, A.; Kuodytė, A. Nusikalstamumo programų rengimo Lietuvoje tyrimas. *Jurisprudencija*. 2012, 19(2): 771.

[801] Ataskaita apie Prekybos žmonėmis prevencijos kontrolės 2005–2008 metų programos įgyvendinimą 2008 metais. Vilnius: Vidaus reikalų ministerija, 2009.

[802] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 9 d. nutarimas Nr. 1104 „Dėl Prekybos žmonėmis prevencijos kontrolės 2009–2012 metų programos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 112-4761.

[803] Šešioliktosios Vyriausybės 2012–2016 metų programa [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2012 [žiūrėta 2014-01-28]. <http://www.lrv.lt/lt/vyriausybe/apie-vyriausybe/>.

teikiama aukoms ir nukentėjusiesiems, nors abu terminai reiškia tą patį, o tekste šių sąvokų skirtumai nepaaiškinti; 2 programos priede 18 uždaviniui „Stiprinti Lietuvos policijos kovą su nusikalstamomis veikomis, susijusiomis su prekyba žmonėmis“ įgyvendinti buvo numatyta 2006 m. „įsteigti Lietuvos policijos Kriminalinės policijos biure specializuotą kovos su prekyba žmonėmis padalinį“, tačiau tokiu pavadinimu policijos įstaigos nebuvo; Vidaus reikalų ministerija ataskaitoje Lietuvos Respublikos Vyriausybei[804] nurodė, kad, įgyvendindama 2 programos[805] 16 uždavinį, 2006 m. lapkričio 6 d. sudarė paslaugų teikimo sutartį su Teisės institutu, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 9 d. nutarimu Nr. 1104 patvirtintos 3 programos[806] skyriuje „Aplinkos analizė“ nurodyta: „Kad gerėtų valstybės institucijų ir įstaigų, nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas kontroliuojant prekybą žmonėmis, Teisės institutas 2005 metais parengė Valstybės institucijų ir įstaigų bei nevalstybinių organizacijų bendradarbiavimo kontroliuojant prekybą žmonėmis koncepciją“, tačiau Teisės institutas tame dokumente nurodo, kad jis parengtas 2006 m. ir kad „Valstybės institucijų ir įstaigų bei nevalstybinių organizacijų bendradarbiavimo kontroliuojant prekybą žmonėmis koncepcija (toliau vadinama – Koncepcija) parengta vykdant Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. sausio 17 d. nutarimu Nr. 62 patvirtintos Prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolės bei prevencijos 2002–2004 metų programos įgyvendinimo priemones“[807]. Iš tiesų priemonė tokiu pat pavadinimu buvo numatyta įgyvendinti 1 programoje (priedo 26 punktas), tačiau priemonė nebuvo įvykdyta ir punktas su šia priemone nebuvo pripažintas netekusiu galios, tačiau priemonė tokiu pat pavadinimu su pakeistu šia priemone įgyvendinamu uždaviniu buvo įtraukta į 2 programą. Beje, dokumentas, parengtas įgyvendinant šią priemonę, yra abejotinos kokybės. 10 šio dokumento lapų sudaro skyrius „Valstybės institucijų ir įstaigų bei nevalstybinių organizacijų bendradarbiavimo kontroliuojant prekybą žmonėmis situacijos analizė, sistema, problemos“, kurioje perrašoma informacija iš Vidaus reikalų ministerijos ataskaitų, o skyriui „Valstybės institucijų ir įstaigų bei nevalstybinių organizacijų bendradarbiavimo kontroliuojant prekybą žmonėmis situacijos analizė, sistema, problemos ir koncepcija“ skirta tik 3,5 lapo ir juose pateikiami tik keliolika deklaratyvių teiginių („Valstybės institucijos ir įstaigos bei nevalstybinės organizacijos bendradarbiauja rengdamos teisės aktų projektus, rengdamos ir įgyvendindamos prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės projektus“; „Valstybės institucijos ir įstaigos konsultuojasi su nevalstybinėmis organizacijoms rengdamos teisės aktų projektus, kuriais siekiama stiprinti prekybos žmonėmis kontrolę, taip pat rengdamos teisės aktų projektus, kuriuose numatomas teisinis reguliavimas gali daryti poveikį prekybos žmonėmis mastams“ ir t. t.). Nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos projektas Lietuvos Respublikos Vyriausybei buvo grąžintas tobulinti net du kartus: Lietuvos Respublikos Vyriausybė, įgyvendindama 2000 m. birželio 8 d. Lietuvos

[804] Vidaus reikalų ministerijos informacija.

[805] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. gegužės 19 d. nutarimas Nr. 558 „Dėl Prekybos žmonėmis prevencijos bei kontrolės 2005–2008 metų programos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 65-2333.

[806] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 9 d. nutarimas Nr. 1104 „Dėl Prekybos žmonėmis prevencijos kontrolės 2009–2012 metų programos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 112-4761.

[807] Tyrimas „Valstybės institucijų ir įstaigų bei nevalstybinių organizacijų bendradarbiavimo kontroliuojant prekybą žmonėmis situacijos analizė, sistema, problemos ir koncepcija“. Parengė dr. Čepas, A. Vilnius: Teisės institutas, 2006, p. 12.

Respublikos Seimas nutarimu Nr. VIII-1723[808] patvirtinto ilgalaikių valstybinių saugumo stiprinimo programų rengimo ir įgyvendinimo plano 8 punktą (2000 m. IV ketvirtį parengti kovos su nusikalstamumu programą), vėluodama beveik pusmetį, 2001 m. birželio 12 d. nutarimu Nr. 708[809] pritarė Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl Nacionalinės nusikaltimų kontrolės ir prevencijos Lietuvoje programos patvirtinimo" projektui (parengė Vidaus reikalų ministerijos Viešojo saugumo departamentas) ir nutarė pateikti jį Lietuvos Respublikos Seimui, tačiau Lietuvos Respublikos Seimas programos projektą grąžino tobulinti, Ministro Pirmininko 2002 m. kovo 18 d. potvarkiu Nr. 49 sudaryta tarpžinybinė darbo grupė daugiau kaip po metų Lietuvos Respublikos Vyriausybei pateikė patobulintą programos projektą su pakeistu pavadinimu (išbrauktas žodis „Lietuvoje"), kurį Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2002 m. spalio 21 d. nutarimu Nr. 1664[810] nutarė teikti Seimui, tačiau ir šitas projektas buvo grąžintas Vyriausybei su pastabomis, taisytas ir patvirtintas tik 2003 m. kovo 20 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu Nr. IX-1383[811].

Patvirtinti administracinės teisės aktai dėl kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo ir administracinės teisinės priemonės nėra išbaigti ir iššamūs. Pavyzdžiui, 1 programa buvo skirta prekybos žmonėmis bei prostitucijos kontrolei bei prevencijai, tačiau jos priede numatytas tikslas ir jam pasiekti priemonės suderinami tik iš dalies, pavyzdžiui, siekiant formalizuoti valstybės ir nevalstybinių institucijų bendradarbiavimo būdus ir metodus, planuojama ištirti valstybės ir nevalstybinių institucijų bendradarbiavimo praktiką ir galimybes kontroliuoti prekybą žmonėmis ir prostituciją bei parengti valstybės ir nevalstybinių institucijų bendradarbiavimo kontroliuojant prekybą žmonėmis ir prostituciją koncepciją (26 punktas), taip pat siekiant koordinuoti valstybės įstaigų ir NVO veiklą, planuojama pateikti Lietuvos Respublikos Vyriausybei pasiūlymus dėl koordinacinio prekybos žmonėmis prevencijos komiteto sudarymo (27 punktas); Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. spalio 4 d. nutarime Nr. 1196[812] planuota parengti prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolės bei prevencijos programą, kurios tikslas – ne prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolė bei prevencija, bet be žinios dingusių asmenų paieškos sistemos sukūrimas, tačiau Vyriausybės 2002 m. sausio 17 d. nutarimu Nr. 62[813] patvirtintoje 1 programoje nurodytas strateginis tikslas – kompleksiškai šalinti prekybos žmonėmis ir prostitucijos priežastis ir sąlygas, sukurti prevencijos priemonių sistemą, užkertančią kelią prekybai žmonėmis ir prostitucijai, jos priede nurodytos priemonės susijusios su preky-

[808] Lietuvos Respublikos Seimo 2000 m. birželio 8 d. nutarimas Nr. VIII-1723 „Dėl ilgalaikių valstybinių saugumo stiprinimo programų rengimo ir įgyvendinimo plano". *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 48-1381.

[809] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. birželio 12 d. nutarimas Nr. 708 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl Nacionalinės nusikaltimų kontrolės ir prevencijos Lietuvoje programos patvirtinimo" [virtualus]. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2001 [žiūrėta 2014-02-20]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=137511&p_tr2=2>.

[810] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. spalio 21 d. nutarimas Nr. 1664 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl Nacionalinės nusikaltimų kontrolės ir prevencijos programos patvirtinimo" projekto pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui". *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 102-4567.

[811] Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. kovo 20 d. nutarimas Nr. IX-1383 „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos patvirtinimo". *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 32-1318.

[812] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. spalio 4 d. nutarimas Nr. 1196 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo". *Valstybės žinios.* 2001, Nr. 86-3015.

[813] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. sausio 17 d. nutarimas Nr. 62 „Dėl Prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolės bei prevencijos 2002–2004 metų programos". *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 6-231.

bos žmonėmis ir prostitucijos kontrole bei prevencija, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. sausio 15 d. nutarimu Nr. 62 „Dėl Organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos programos“ patvirtintoje Organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos prevencijos programoje 1999 m. priemonė „parengti prostitucijos ir prekybos žmonėmis kontrolės ir prevencijos programą“ planuota siekiant stiprinti prostitucijos ir prekybos žmonėmis prevenciją, taip pat kovą su šiais reiškiniais, Vienuoliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000–2004 metų programos įgyvendinimo priemonė „Parengti Prostitucijos ir prekybos žmonėmis kontrolės ir prevencijos programos projektą” numatyta siekiant sukurti prekybos žmonėmis ir prostitucijos prevencijos priemonių sistemą, užkertančią kelią prekybai žmonėmis ir prostitucijai. Pastarųjų metų Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos įgyvendinimo tarpinstitucinių veiklos planų kokybė ir jų rengimo procesas taip pat abejotini. Strateginio planavimo metodikoje nurodyta, kad tarpinstitucinis veiklos planas rengiamas, kai vienos institucijos pastangų nebepakanka ir reikia koordinuotų veiksmų pokyčiams pasiekti, tačiau 2013–2015 metų planą bei Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. rugsėjo 25 d. nutarimu Nr. 862[814] pakeistą planą sudaro tik rutininės kovos su prekyba žmonėmis priemonės (vienos institucijos mokymai, dalyvavimas renginiuose ir pan.), kurios būtų buvusios įgyvendintos ir neįtrauktos į šį planą, t. y. planas parengtas neatlikus poreikių analizės, planą sudaro tik tos priemonės, kurias pasiūlė ir joms įgyvendinti lėšas skyrė trys institucijos ir dvi įstaigos. Šių institucijų ir įstaigų pasiūlytos priemonės susijusios tik su jų kompetencija ir yra kasdienė jų veikla.

Kovos su prekyba žmonėmis priemonėms *neskiriamos tikslinės lėšos, neužtikrinamas priemonių tęstinumas*. Pavyzdžiui, 3 programa buvo įgyvendinama ir 2013–2015 metų plano priemonės yra įgyvendinamos iš bendrųjų viešojo valdymo (administravimo) subjektų asignavimų. Dėl šios priežasties dauguma 3 programos priemonių liko neįgyvendintos, o 2013–2015 metų planą sudaro tik keletas rutininių kovos su prekyba žmonėmis priemonių; įgyvendindamas 2 programos 13 uždavinį, TMO Vilniaus biuras 2006 m. parengė ataskaitą „Prekybos žmonėmis aukų grįžimo ir pagalbos sistemos Lietuvoje sukūrimas“, kurioje buvo pasiūlyta prekybos žmonėmis aukų grįžimo ir pagalbos organizavimo schema ir rekomenduota, kad prekybos žmonėmis aukų grįžimo ir pagalbos sistemą turėtų koordinuoti aukų grąžinimo ir pagalbos koordinacinis centras, tačiau jis iki šiol nesukurtas, nes Socialinės apsaugos ir darbo bei Vidaus reikalų ministerijos nesutarė, kuri institucija turėtų tokį centrą įkurti ir šiam tikslui nebuvo skirtos reikiamos lėšos; 2 programos vienas iš uždavinių buvo sukurti bendrą (depersonalizuotą) duomenų apie prekybos žmonėmis aukas bazę, kuri buvo sukurta ir pildoma TMO Vilniaus biure, tačiau neskyrus finansavimo ši veikla sustabdyta, t. y. išleistos valstybės lėšos įrankiui sukurti, tačiau šis įrankis nenaudojamas ir kt.

Aukščiau išvardytos priežastys leidžia teigti, kad Lietuvoje vykdoma *kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso stebėsena ir kontrolė yra nepakankama, atsakingų koordinavimo subjektų atskaitomybė yra formali, neatliekamas įvykdytų administracinių teisinių koordinavimo priemonių poveikio vertinimas*.

[814] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. rugsėjo 25 d. nutarimas Nr. 862 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 14 d. nutarimo Nr. 1381 „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos įgyvendinimo tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2013, Nr. 103-5070. (Įsigaliojo 2014 m. sausio 1 d.)

Pažymėtina, kad atsakingų subjektų bendradarbiavimo ir veiksmų koordinavimo kovos su prekyba žmonėmis srityje problemos buvo pastebėtos ir šie klausimai buvo svarstomi vidaus reikalų ministro sudarytos 3 programos įgyvendinimo stebėsenos darbo grupės posėdyje 2011 m. gruodžio 22 d., 2011 m. gruodžio 19 d. Vidaus reikalų ministerijoje surengtas susitikimas su kovos su prekyba žmonėmis srityje dirbančių organizacijų (biudžetinės įstaigos Vilniaus miesto motinos ir vaiko pensiono, ŽIV/ AIDS paveiktų moterų bei jų artimųjų asociacijos „Demetra“, Dingusių žmonių šeimų paramos centro, Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centro, Lietuvos „Carito“ projekto „Pagalba prostitucijos ir prekybos žmonėmis aukoms“, Moterų informacijos centro, viešosios įstaigos „Moters pagalba moteriai“) ir TMO Vilniaus biuro atstovais. Šių susitikimų metu buvo prieita prie bendros nuomonės, kad tikslinga sudaryti tarpžinybinę darbo grupę, kuri, įvertinusi Lietuvos situaciją kovos su prekyba žmonėmis srityje, pateiktų prekybos žmonėmis prevencijos ir kovos su ja organizavimo ir koordinavimo rekomendacijas. Atsižvelgiant į šių susitikimų išvadas, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2012 m. balandžio 18 d. įsakymu Nr. 1V-302 „Dėl darbo grupės sudarymo“[815] buvo sudaryta darbo grupė išnagrinėti nacionalinės ir tarptautinės teisės aktus, kitus dokumentus bei nacionalinę ir tarptautinę praktiką, susijusius su prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės organizavimu ir koordinavimu, ir iki 2012 m. spalio 15 d. vidaus reikalų ministrui pateikti pasiūlymus dėl prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės organizavimo bei koordinavimo sistemos tobulinimo. Į darbo grupę buvo įtraukti 15 institucijų ir įstaigų bei organizacijų (20 narių) – Vidaus reikalų, Socialinės apsaugos ir darbo, Švietimo ir mokslo, Sveikatos apsaugos, Teisingumo ir Užsienio reikalų ministerijų, Policijos ir Migracijos departamentų prie Vidaus reikalų ministerijos, Vaiko teisių kontrolieriaus įstaigos, Generalinės prokuratūros, Nacionalinės teismų administracijos, Lietuvos savivaldybių asociacijos, Lietuvos „Carito“ ir TMO Vilniaus biuro – atstovai. Šios darbo grupės ataskaitos 6 skyriuje „Darbo grupės išvados ir pasiūlymai“ pasiūlyta:

1 etapas:

1. Paskirti nacionalinį kovos su prekyba žmonėmis koordinatorių ir pavesti jam vykdyti funkcijas: formuoti ir įgyvendinti nacionalinę kovos su prekyba žmonėmis politiką, vadovauti tarpinstitucinei darbo grupei kovos su prekyba žmonėmis politikai formuoti, organizuoti ir koordinuoti tarpinstitucinių planų parengimą ir jų įgyvendinimą, organizuoti iškilusių problemų sprendimą, organizuoti tarpinstitucinius mokymus ir dalyvavimą tarptautiniuose projektuose, vykdyti nacionalinio pranešėjo prekybos žmonėmis funkcijas, šiam nesant, koordinuoti tarptautinį bendradarbiavimą ir atstovauti Lietuvai tarptautiniuose renginiuose, koordinuoti tarpžinybinių darbo grupių savivaldybėse veiklą, koordinuoti pagalbos teikimą aukoms ir vykdyti kitas funkcijas pagal poreikį.

2. Paskirti 2–3 specialistų grupę (įkurti Nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinatoriaus sekretoriatą ar skyrių), kuri padėtų nacionaliniam kovos su prekyba žmonėmis koordinatoriui efektyviai (ne formaliai) vykdyti pavestas funkcijas ir užtikrinti numatytų darbų tęstinumą. Darbo grupė remia kitų valstybių poziciją šias pareigybes įsteigti Vidaus reikalų ministerijoje arba paskirti Vidaus reikalų ministeriją atsakingą už tokių

[815] Darbo grupės sudėtis buvo pakeista Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2012 m. liepos 20 d. įsakymu Nr. 1V-545 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2012 m. balandžio 18 d. įsakymo Nr. 1V-302 „Dėl darbo grupės sudarymo“ pakeitimo“.

pareigybių įsteigimo kitose institucijose inicijavimą. Nacionaliniam kovos su prekyba žmonėmis koordinatoriui turi būti suteikta teisė koordinuoti kitų institucijų ir organizacijų veiksmus įgyvendinant kovos su prekyba žmonėmis priemones ir sprendžiant iškilusias problemas.

3. Įgyvendinti nacionalinio pranešėjo prekybai žmonėmis institutą. Darbo grupė pritaria atlikto tyrimo „Nacionalinio pranešėjo prekybai žmonėmis instituto įgyvendinimas Lietuvoje“ rezultatams ir rekomenduota vadovautis pasiūlytu tinkamiausiu Lietuvai nacionalinio pranešėjo prekybai žmonėmis modeliu. Viena iš svarbiausių ir pagrindinių nacionalinio pranešėjo prekybai žmonėmis funkcijų – vykdyti kovos su prekyba žmonėmis stebėseną, rengti ataskaitas apie kovos su prekyba žmonėmis situaciją Lietuvoje ir teikti rekomendacijas dėl nacionalinės kovos su prekyba žmonėmis tobulinimo. Nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinatoriaus ir Nacionalinio pranešėjo prekybai žmonėmis sekretoriatai (skyriai) galėtų būti įsteigti viename padalinyje.

4. Užtikrinti, kad 10 didžiausių savivaldybių ir pagal poreikį kitose savivaldybėse veiktų kovos su prekyba žmonėmis darbo grupės (darbo grupės nuomone, šią funkciją savivaldybėje galėtų vykdyti ir šiuo metu veikianti panašios kompetencijos darbo grupė). Darbo grupė siūlytų už šią priemonę atsakingiems subjektams parengti pavyzdinį tokių grupių organizavimo modelį ir padėti savivaldybėms pagal poreikius jį adaptuoti.

2 etapas:

5. Organizuoti kitus kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo instrumentus:

5.1. nacionalinę atsakingų valstybinio ir privataus sektorių subjektų atstovų darbo grupę kovos su prekyba žmonėmis politikai formuoti;

5.2. nacionalinę atsakingų valstybinio ir privataus sektorių subjektų specialistų darbo grupę politikai įgyvendinti ir praktiniams klausimams spręsti;

5.3. atitinkamus kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo instrumentus (koordinatorius, darbo grupė, specialistų grupė, veiksmų planas ir pan.) savivaldybėse.

Šio punkto įgyvendinimą galėtų organizuoti nacionalinis kovos su prekyba žmonėmis koordinatorius.

Panaudojant 1 ir 2 etapo metu sukurtus kovos su prekyba žmonėmis instrumentus, jau 2 etapo metu siūlytina pradėti įgyvendinti šias priemones:

6. Sukurti nacionalinį nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis nukreipimo ir pagalbos mechanizmą (vienas iš variantų – Danijos praktika) ir nustatyti tarpinstitucinio atsakingų subjektų (policijos, pasieniečių, prokuratūros, savivaldybių, NVO ir kt.) bendradarbiavimo tvarką gavus informacijos apie asmenį, galėjusį nukentėti ar nukentėjusį nuo prekybos žmonėmis.

7. Parengti ir patvirtinti vienodus visiems atsakingiems subjektams duomenų apie prekybą žmonėmis rinkimo rodiklius, jų tvarkymo ir platinimo taisykles. Šie duomenys turi būti prieinami nacionaliniam pranešėjui prekybai žmonėmis ir jo sekretoriatui (skyriui).

IŠVADOS

1. Nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesas valstybės (Vyriausybės) politikos formavimo ir jos įgyvendinimo bei stebėsenos ir vertinimo kontekste yra fragmentiškas ir nepakankamai sureguliuotas administracinės teisės normomis: jis nėra apibrėžtas jokiame teisės akte, nepaskirti kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektai arba tokie subjektai paskirti, tačiau nenustatytas jų veiklos teisinis reguliavimas, nepakankamai vykdoma jų veiksmų stebėsena ir vertinimas, į koordinavimo procesą neįtraukiami arba nepakankamai įtraukiami privačiojo ir NVO sektorių subjektai, todėl kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektų veiksmai nėra pakankamai efektyvūs, kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo administracinės teisinės priemonės yra nepakankamai kokybiškos, nenustatyta jų įgyvendinimo bei įgyvendinimo užtikrinimo tvarka, todėl jos netinkamai įgyvendinamos arba neįgyvendinamos.
2. Prekyba žmonėmis pažeidžia pamatines, konstitucines, žmogaus teises, tarp jų ir svarbiausią teisę – teisę į saugumą. Žmogaus saugumo užtikrinimas yra valstybės prioritetas, ir kova su prekyba žmonėmis – vienas iš valstybės prioritetų. Prekybai žmonėmis sąlygas sudaro politiniai, teisiniai, ekonominiai, socialiniai, kultūriniai ir kiti veiksniai, ji susijusi su įvairiomis socialinio gyvenimo sritimis, todėl šio nusikaltimo prevencija, baudžiamasis persekiojimas ir pagalba aukoms bei jų apsauga reikalauja įvairių sričių specialistų pastangų ir įvairių priemonių. Kai kurias iš šių priemonių, ypač prekybos žmonėmis prevencijos ir pagalbos aukoms bei jų apsaugos, viešojo valdymo (administravimo) subjektai įgyvendina bendradarbiaudami su privačiojo ir NVO sektorių bei tarptautiniais subjektais. Tarpsektorinio ir tarpžinybinio bendradarbiavimo efektyvumą užtikrina visų atsakingų subjektų veiksmų koordinavimas, kurį organizuoja viešojo valdymo (administravimo) subjektai. Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimas viešajame valdyme (administravime) apibrėžtinas kaip administracinės teisės normomis reguliuojamos darnios sąveikos tarp atsakingų viešojo valdymo (administravimo), privačiojo ir NVO sektorių subjektų užtikrinimas siekiant maksimalaus prekybos žmonėmis prevencijos, baudžiamojo persekiojimo ir pagalbos aukoms bei jų apsaugos rezultato.
3. Tarptautinės (ES ir tarptautinių organizacijų) iniciatyvos dėl kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo valstybėms pateikė keletą svarbių kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo gairių: tarpsektorinio ir tarpžinybinio bendradarbiavimo ir atsakingų subjektų veiksmų koordinavimo kryptys turi būti apibrėžtos kovos su prekyba žmonėmis politikos nuostatose, suformuluotose remiantis moksliniais tyrimais ir ES kovos su prekyba žmonėmis politika, kovos su prekyba žmonėmis koordinavimas strateginiu ir taktiniu lygiu, įskaitant kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektus ir priemones (strategijas, programas, planus, koordinatorius, tarpžinybines darbo grupes (komisijas), koordinavimo padalinius, bendradarbiavimo susitarimus ir kt.), ir jo organizavimo svarbiausi aspektai, įskaitant pakankamų žmogiškųjų, finansinių ir kitų išteklių skyrimą, turi būti apibrėžti teisės aktuose, kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procese turi dalyvauti viešojo

valdymo (administravimo) (ypač ministerijų, teisėsaugos tarnybų, prokuratūrų ir teismų, mokesčių ir darbo inspekcijų, savivaldybių administracijų), privačiojo (ypač verslo įmonių, vykdančių veiklą įdarbinimo, turizmo, pervežimo ir interneto paslaugų teikimo sektoriuose, mokslininkų ir žiniasklaidos) bei trečiojo (ypač NVO, teikiančių pagalbą nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims) sektorių subjektai, Vyriausybė turėtų imtis vadovaujančio vaidmens inicijuojant ir įgyvendinant kovos su prekyba žmonėmis koordinavimą.

4. Tarptautinių iniciatyvų dėl kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo efektyvumą mažino keletas priežasčių: gana daug tarptautinių iniciatyvų dėl kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo buvo tik deklaratyvaus pobūdžio, koncentruotos ties ES kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo politika, pernelyg daug dėmesio skirta kovos su seksualiniu išnaudojimu ir prekyba žmonėmis seksualiniam išnaudojimui priemonėms bei jų įgyvendinimo koordinavimui, kitiems klausimams, pavyzdžiui, prekybai organais, prekybai vaikais, skirta mažai dėmesio, koncentruotasi ties imigracija ir trečiųjų šalių piliečių pardavimu į ES, nukreipiant dėmesį nuo kitų svarbių problemų, pavyzdžiui, nuo vidaus prekybos žmonėmis ir nukentėjusių ir galinčių nukentėti nuo prekybos žmonėmis ES valstybių bei teisėtai ES gyvenančių trečiųjų valstybių piliečių bei nuo poreikio mažinimo ES valstybėse narėse, ES institucijų dokumentuose neatsižvelgta į ekspertų nuomonę ir pasiūlymus, iniciatyvos buvo planuojamos ir dokumentai buvo rengiami ne visada tinkamai išanalizavus kitų subjektų patirtį, nenustatyti priimtų sprendimų įgyvendinimo stebėsenos, kontrolės ir poveikio vertinimo mechanizmai ir neįgyvendinti arba ilgai įgyvendinami suplanuoti veiksmai, kai kuriuose svarbiuose ES teisės aktuose apie kovos su prekyba žmonėmis veiksmų koordinavimą net neužsiminta. Teigtina, kad ES ir tarptautinių organizacijų iniciatyvos dėl kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo nebuvo pakankamai kokybiškos ir koordinuotos, pateikti tik pavieniai nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo sprendimai. Bendros ir privalomos politikos nebuvimas lėmė skirtingus valstybių kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo sprendimus, įskaitant sprendimus dėl žmogiškųjų, finansinių ir kitų išteklių, kurie yra būtini siekiant užtikrinti jų efektyvumą, skyrimo.

5. Dažniausiai užsienio valstybėse (Austrijoje, Bulgarijoje, Danijoje, Kipre, Latvijoje, Maltoje, Portugalijoje, Rumunijoje ir Slovakijoje) pasirinkti nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektai ir administracinės teisinės priemonės yra nacionalinė kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo grupė (komisija, komitetas) ir kovos su prekyba žmonėmis strategija, programa ar (ir) veiksmų planas (visose tyrimo valstybėse), rečiau pasirašomi atsakingų subjektų bendradarbiavimo susitarimai ir paskiriamas nacionalinis kovos su prekyba žmonėmis koordinatorius (septyniose valstybėse), rečiausiai – nacionalinė specialistų darbo grupė (komisija) (dviejose valstybėse) ir kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo padalinys (vienoje valstybėje). Dažniausiai kovos su prekyba žmonėmis veiksmus koordinuoja iš viešojo valdymo (administravimo) subjektų sudarytos koordinavimo grupės (penkiose valstybėse), tik trijose valstybėse sudarytos viešojo valdymo (administravimo) subjektų koordinavimo su privačiojo ir NVO sektorių

subjektais grupės, šešiose valstybėse kovos su prekyba žmonėmis koordinavimas perduotas ministerijoms (dažniausiai Vidaus reikalų ministerijai[816]), vienoje valstybėje už kovos su prekyba žmonėmis koordinavimą atsakingas Vyriausybės (Ministrų Tarnybos) ir vienoje – Ministro Pirmininko tarnybos komisijos atstovas. Dažniausiai sudaromos tarpžinybinės valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos įgyvendinimo koordinavimo grupės. Tarpžinybinėse kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo grupėse dažniausiai dalyvauja ministerijų ir jų padalinių atstovai, rečiau deleguojami vyriausybės, prokuratūros, teismo, nacionalinio saugumo, vaiko apsaugos, įdarbinimo, plėtros, teisinės pagalbos, statistikos, lygių moterų ir vyrų galimybių agentūrų, socialinių tarnybų, savivaldybių administracijų, komisijų, darbo rinkos subjektų, asociacijų, tyrimo institutų ir universitetų, NVO ir tarptautinių organizacijų atstovai.

6. Užsienio valstybių kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso analizė atskleidė nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo geros praktikos pavyzdžių: kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektai ir administracinės teisinės priemonės, pagalbos prekybos žmonėmis aukoms ir jų apsaugos bei finansavimo iš valstybės biudžeto tvarka apibrėžti įstatyme ar kitame teisės akte, kuriuos papildo bendradarbiavimo susitarimai, ypač tarp viešojo valdymo (administravimo) subjektų ir NVO, teikiančių pagalbos prekybos žmonėmis aukoms bei jų apsaugos paslaugas, vadovaujantį vaidmenį koordinuojant valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimą atlieka nacionalinis kovos su prekyba žmonėmis koordinatorius, kuriuo paskirtas Vyriausybės arba Vyriausybės kanceliarijos atstovas, į valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimo ir įgyvendinimo koordinavimo tarpžinybines grupes įtraukiami visų atsakingų subjektų atstovai, kurie turi pakankamai galių įvykdyti prisiimtus įsipareigojimus ir kurie priimdami sprendimus bei juos įgyvendindami bendradarbiauja su NVO ir privačiojo sektorių atsakingais subjektais, nacionalinėse strategijose (programose, veiksmų planuose) pakankamai išplėtotos prekybos žmonėmis prevencijos, baudžiamojo persekiojimo ir pagalbos prekybos žmonėmis aukoms bei jų apsaugos kryptys, numatytos priemonės užtikrinti tarpsektorinio ir tarpžinybinio bendradarbiavimo koordinavimą, priemonėms įgyvendinti skirtas tikslinis biudžetas, sukurti specializuoti padaliniai ir (arba) paskirti specializuoti policijos tyrėjai ir prokurorai bei pagalbos aukoms ir jų teisių apsaugos specialistai.
7. Išskirtinos nagrinėtų užsienio valstybių kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso silpnosios pusės: nepakankama politinė motyvacija kovoti su prekyba žmonėmis, skiriamos nepakankamos valstybės lėšos, žmogiškieji ir kiti resursai užtikrinti kovos su prekyba žmonėmis priemonių įgyvendinimą, kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo administracinės teisinės priemonės yra nekokybiškos (netikslios, neišsamios, nenustatytos procedūros ir pan., ypač tobulintina

[816] Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos atliktas tyrimas taip pat parodė, kad nacionalinių kovos su prekyba žmonėmis priemonių įgyvendinimą dažniausiai koordinuoja ministerijos ir ypač tos ministerijos, kurioms priskirtos policijos tarnybos, dažniausiai Vidaus reikalų ministerija. Daugiau žr.: Efforts to Combat Trafficking in Human Beings in the OSCE Region. Vienna: Organisation for Security and Cooperation in Europe, 2003.

baudžiamojo persekiojimo kryptis), Vyriausybė nevaidina vadovaujančio vaidmens nei formuojant, nei įgyvendinant valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politiką, nesudaryta tarpžinybinė ministrų (viceministrų) darbo grupė koordinuoti valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimą, nesudaryta tarpžinybinė darbo grupė koordinuoti valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos įgyvendinimą, ta pati tarpžinybinė grupė yra atsakinga už valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimo ir už jos įgyvendinimo koordinavimą, valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos įgyvendinimą koordinuoja dvi tarpžinybinės darbo grupės, šios grupės nebendradarbiauja su NVO ir privačiojo sektoriaus atsakingais subjektais, NVO neskiriamas valstybės finansavimas suteikti pagalbos prekybos žmonėmis aukoms ir jų apsaugos paslaugas ir jų bendradarbiavimo susitarimuose su viešojo valdymo (administravimo) subjektais neapibrėžta šių paslaugų teikimo ir apmokėjimo už jas tvarka, neužtikrinta specialistų specializacija, neatliekamas vykdytų priemonių poveikio vertinimas ir kitos priemonės planuojamos neatsižvelgiant į šiuos vertinimus.

8. Nepriklausomas nacionalinis pranešėjas prekybos žmonėmis klausimams nebuvo paskirtas nė vienoje nagrinėtoje užsienio valstybėje. Jo funkcijas iš dalies vykdė tarpžinybinės kovos su prekyba žmonėmis grupės, koordinuojančios valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimą ir įgyvendinimą arba jos įgyvendinimą ir (arba) nacionalinis kovos su prekyba žmonėmis koordinatorius, apsiribodami nacionalinės strategijos (programos, plano) įgyvendinimo stebėsena ir veiklos ataskaitomis, arba ataskaitas rengė vienas ar keli viešojo valdymo (administravimo) padaliniai (Informacijos centras, Prekybos žmonėmis observatorija ir pan.). Teigtina, kad nacionalinio pranešėjo kovos su prekyba žmonėmis klausimams funkcijos vykdomos nekokybiškai.

9. Kovos su prekyba žmonėmis administracinis teisinis reguliavimas glaudžiai susijęs su kovos su nusikalstamumu ir nacionalinio saugumo užtikrinimo teisiniu reguliavimu. Viešasis saugumas yra esminė sąlyga užtikrinant šalies nacionalinį saugumą. Pagrindiniu rizikos veiksniu, darančiu didžiausią žalą asmens ir visuomenės saugumui, ir toliau išlieka organizuotas nusikalstamumas, ypač susijęs su neteisėta narkotikų apyvarta, pinigų plovimu ir prekyba žmonėmis, bei korupcija, šių sąsajų analizei turėtų būti skiriama daugiau dėmesio ir analizės rezultatai turėtų būti panaudojami formuojant ir įgyvendinant kovos su prekyba žmonėmis politiką. Lietuvoje kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimas ir įgyvendinimas yra susijęs su viešojo valdymo (administravimo) subjektų: ministerijų (Vidaus reikalų, Socialinės apsaugos ir darbo, Sveikatos apsaugos, Švietimo ir mokslo, Užsienio reikalų ministerijų), įstaigų prie ministerijų (Migracijos ir Policijos departamentų bei Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos, Lietuvos darbo biržos, Valstybinės darbo inspekcijos ir Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos), savivaldybių institucijų, NVO, TMO Vilniaus biuro bei privačiojo sektoriaus subjektų (įdarbinimo agentūrų, profesinių sąjungų, interneto tinklalapių administratorių, advokatų, mokslininkų ir kt.) kompetencija užkardant prekybą

žmonėmis, vykdant baudžiamąjį persekiojimą ir (arba) teikiant pagalbą prekybos žmonėmis aukoms ir užtikrinant jų apsaugą.

10. Lietuvoje išskirtini du nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo laikotarpiai: 2002–2012 m., kai buvo skiriami specializuoti kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektai (sudaromos tarpžinybinės grupės, paskirtas nacionalinis koordinatorius) ir įgyvendinamos specializuotos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo administracinės teisinės priemonės (vykdomos programos, sudaromi bendradarbiavimo susitarimai), ir nuo 2013 m., kai tokie specializuoti subjektai nebeskiriami ir tokios specializuotos priemonės nebevykdomos (išskyrus kai kurias savivaldybes, kuriose tarpžinybinės darbo grupės tęsia savo veiklą). 2013–2015 metų planas, kurį sudaro rutininės kovos su prekyba žmonėmis priemonės, ir tarpžinybinė komisija, atsakinga už 2013–2015 metų plano parengimo ir įgyvendinimo koordinavimą, nėra pakankami. Nepaskirtas ir nacionalinis pranešėjas kovos su prekyba žmonėmis klausimams. Teigtina, kad Lietuvoje kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesą silpnino nepakankamai aktyvūs kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektų veiksmai ir nepakankamas kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo administracinių teisinių priemonių panaudojimas arba jų nekokybiškas įgyvendinimas, neatliekama jo stebėsena ir kontrolė bei poveikio vertinimas, valstybės neskiriamos pakankamos lėšos.

11. Silpniausia kovos su prekyba žmonėmis kryptis Lietuvoje yra pagalbos prekybos žmonėmis aukoms ir jų apsaugos užtikrinimas. Už šią sritį yra atsakingi keletas subjektų (Socialinės apsaugos ir darbo, Sveikatos apsaugos bei Užsienio reikalų ministerijos, teisėsaugos institucijos ir prokuratūros, kurios bendradarbiauja su NVO ir privačiuoju sektoriumi), tačiau teisės aktuose neapibrėžta, kas, kada, kaip bei kokia tvarka teikia pagalbą prekybos žmonėmis aukoms ir užtikrina jų apsaugą. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija finansuoja NVO projektus, skirtus socialinei pagalbai nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis ir priverstinės prostitucijos teikti ir jų grąžinimui į visuomenę ir darbo rinką, tačiau nėra administracinio teisinio reguliavimo, kokios paslaugos ir kaip jiems turi būti suteiktos, netikrinamos suteiktos paslaugos ir jų kokybė. Taip pat teisės aktuose nenustatyta nemokamos prekybos žmonėmis aukų sveikatos priežiūros tvarka, todėl neapdrausti, be pastovios gyvenamosios vietos nukentėję nuo prekybos žmonėmis asmenys už sveikatos priežiūros paslaugas turi mokėti, nenustatyta valstybės garantuojamos teisinės pagalbos kokybės užtikrinimo tvarka, taip pat nėra aiški tvarka, kaip asmuo turi būti grąžinamas į kilmės valstybę, kas organizuoja ir koordinuoja pagalbos ir apsaugos suteikimą, kokios paslaugos ir kokia tvarka turi būti suteiktos, šių paslaugų apmokėjimo iš valstybės biudžeto tvarka ir pan., t. y. kaip pagalba prekybos žmonėmis aukai ir jos apsauga organizuojama nuo pirmo susitikimo iki to asmens integravimo į visuomenę. Pagalbos prekybos žmonėmis aukoms ir jų apsaugos kryptis glaudžiai susijusi su baudžiamojo persekiojimo kryptimi. Negavę reikiamos pagalbos ir nesijaučiantys saugūs, nukentėjusieji nuo prekybos žmonėmis dažnai nėra linkę bendrauti su teisėsauga ir bendradarbiauti tiriant prekybos žmonėmis nusikaltimus, nenustatyti prekeiviai žmonėmis tęsia nusikalstamus veiksmus ir nukentėjusiųjų nuo šio ir kitų nusikaltimų skaičius

auga. Policijoje ir prokuratūroje paskirti specializuoti policijos tyrėjai ir prokurorai, tačiau svarbi ir teisėjų specializacija, be to, tokių tyrimų organizavimo, koordinavimo, įrodymų surinkimo ir bendravimo su prekybos žmonėmis aukomis reikalavimai turi būti apibrėžti administracinės teisės aktuose. Stiprintinas Švietimo ir mokslo ministerijos vaidmuo prekybos žmonėmis prevencijos srityje plečiant švietimo įstaigų darbuotojų ir mokinių žinias apie prekybą žmonėmis ir atskleidžiant galimus prekybos vaikais atvejus. Sveikatos apsaugos ministerija sveikatos sistemos darbuotojams neturi parengusi jokios metodikos ir nustačiusi teisinio reguliavimo, kaip atpažinti prekybos žmonėmis atvejus ir kokių veiksmų tokiais atvejais imtis. Nėra rekomendacijų dėl prekybos žmonėmis aukų atpažinimo ir jų nukreipimo pagalbai suteikti privačiojo sektoriaus subjektams, kuriems gali tekti bendrauti su prekybos žmonėmis aukomis.

PASIŪLYMAI

1. Atsižvelgiant į kovos su prekyba žmonėmis efektyvumo užtikrinimo svarbą ir į tai, kad Vyriausybė koordinuoja nacionalinį saugumą stiprinančių priemonių įgyvendinimą bei ministerijų ir kitų valstybės įstaigų, atliekančių šias funkcijas, veiklą ir yra atsakinga už strateginį nacionalinio saugumo planavimą, bei siekiant užtikrinti kovos su prekyba žmonėmis tęstinumą, siūlytina Viešojo saugumo plėtros programoje 2015–2025 m. kovą su prekyba žmonėmis įtraukti tarp prioritetų.
2. Siekiant užtikrinti, kad valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politika atitiktų nacionalinius poreikius ir ji būtų suderinta su kitomis valstybės valdymo sritimis, siūlytina Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu sudaryti tarpžinybinę ministrų (viceministrų) (Vidaus reikalų, Teisingumo, Socialinės apsaugos ir darbo, Finansų, Sveikatos apsaugos, Švietimo ir mokslo bei Užsienio reikalų) grupę koordinuoti valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimą ir paskirti Vyriausybės atstovą[817] jai vadovauti bei vykdyti nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinatoriaus funkcijas. Padėti nacionaliniam kovos su prekyba žmonėmis koordinatoriui vykdyti šias pareigas ir atlikti tarpžinybinės ministrų (viceministrų) grupės sekretoriato funkcijas galėtų du Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos Viešojo valdymo ir socialinės aplinkos departamento patarėjai, į kurių pareigybės aprašymus būtų įrašytos šios funkcijos. Siekiant užtikrinti sklandų ir darnų valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos įgyvendinimą, siūlytina sudaryti tarpžinybinę valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos įgyvendinimo koordinavimo grupę iš vadovaujančio lygmens specialistų (ministerijų, įstaigų prie ministerijų, Nacionalinės teismų administracijos, Generalinės prokuratūros, Lietuvos savivaldybių asociacijos, darbdavių, įdarbinimo agentūrų ir profesinių sąjungų, specializuotų NVO ir TMO Vilniaus biuro ir kt.), kuri rengtų nacionalinę kovos su prekyba žmonėmis programą ir koordinuotų jos įgyvendinimą, organizuotų ir koordinuotų tarpsektorinį ir tarpžinybinį bendradarbiavimą, inicijuotų tarpžinybinius mokymus bei mokslinius tyrimus ir pan. Šioms tarpžinybinėms grupėms turėtų būti suteikta pakankamai galių įgyvendinti pagal kompetenciją priimtus sprendimus ir skirta finansinių ir žmogiškųjų resursų, pakankamų užtikrinti veiksmingą grupių darbą. Siūlytina tarpžinybinėse grupėse sudaryti atskirus pogrupius koordinuoti svarbiausių kovos su prekyba žmonėmis – prekybos žmonėmis prevencijos, baudžiamojo persekiojimo ir pagalbos aukoms bei jų teisių apsaugos – krypčių politikos formavimą ir jos įgyvendinimą.
3. Siūlytina atlikti 1–3 programų ir 2013–2015 metų plano rezultatų vertinimą ir parengti specializuotą nacionalinę kovos su prekyba žmonėmis programą (siūlytina programos struktūra: bendrosios nuostatos, aplinkos analizė, programos tikslas ir

[817] Siūlytina paskirti artimiausią pagal kompetenciją Ministro Pirmininko patarėją teisės klausimais. Tokiu būdu Ministro Pirmininko patarėjo teisės klausimais pareigybės aprašymo funkcijų sąrašą reiktų papildyti nuostata, kad šis valstybės tarnautojas vykdo nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinatoriaus pareigas ir vadovauja tarpžinybinei valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimo koordinavimo grupei.

uždaviniai, programos įgyvendinimas ir atskaitomybė, priedai (programos įgyvendinimo priemonės, joms įgyvendinti skirtos lėšos (tikslinis finansavimas), terminai, vykdytojai, vertinimo kriterijai ir jų reikšmės) ir į ją įtraukti ne tik ministerijų, Vyriausybės įstaigų, įstaigų prie ministerijų, kitų Vyriausybei atskaitingų valstybės institucijų ir įstaigų, bet ir kitų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, privačiojo ir NVO sektorių bei tarptautinių organizacijų kompetencijos priemones.

4. Siekiant užtikrinti, kad prekybos žmonėmis aukoms būtų suteikta reikiama pagalba ir jų apsauga, siūlytina socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu nustatyti nacionalinio prekybos žmonėmis aukų nukreipimo pagalbai mechanizmo teisinį reguliavimą, įtraukiant nuostatas dėl nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis nustatymo, pagalbos nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims teikimo ir jų apsaugos tvarkos, finansavimo ir pan., ir Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Socialinės aprėpties departamento Socialinių paslaugų skyriuje sudaryti pagalbos nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis ir jų apsaugos koordinavimo grupę, kuri šias funkcijas vykdytų bendradarbiaudama su viešojo valdymo (administravimo), NVO bei privačiojo sektorių subjektais, TMO Vilniaus biuru. Atsakingų NVO ir TMO Vilniaus biuro vadovai turėtų būti pilnateisiai tarpžinybinių valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimo ir jos įgyvendinimo koordinavimo grupių nariai.
5. Siekiant stiprinti prekybos žmonėmis prevenciją, siūlytina parengti metodines rekomendacijas švietimo ir sveikatos apsaugos sistemų darbuotojams dėl prekybos žmonėmis nustatymo ir būtinų imtis veiksmų tokiais atvejais, programas mokiniams apie prekybą žmonėmis, kaip netapti prekybos žmonėmis aukomis ir kur kreiptis pagalbos, taip pat rekomendacijas privačiojo sektoriaus subjektams (psichologų tarnyboms, teisininkų biurams, visų rūšių transporto įmonėms ir pan.), savivaldybių administracijų ir seniūnijų darbuotojams, žiniasklaidai ir kt., kuriems gali tekti bendrauti su prekybos žmonėmis aukomis.
6. Siekiant stiprinti baudžiamąjį persekiojimą, siūlytina patvirtinti generalinio prokuroro rekomendacijas dėl prekybos žmonėmis nustatymo ir šių nusikaltimų ikiteisminių tyrimų atlikimo, įskaitant nuostatas dėl bendravimo su aukomis, taip pat siūlytina Lietuvos kriminalinės policijos biure sukurti prekybos žmonėms tyrimo skyrių, kurio pareigūnai rinktų, kauptų ir analizuotų duomenis, inicijuotų prekybos žmonėmis tyrimus ir koordinuotų kitų policijos įstaigų veiksmus šioje srityje, specializuotiems prokurorams ir policijos tyrėjams kvalifikacijos tobulinimo mokymai turėtų būti rengiami kasmet. Siūlytina pradėti taikyti ir teisėjų specializaciją šiose bylose.
7. Siekiant užtikrinti efektyvią kovą su prekyba žmonėmis savivaldybėse, ypač prekybos žmonėmis prevenciją bei pagalbą prekybos žmonėmis aukoms ir jų apsaugą, siūlytina savivaldybėse sudaryti tarpžinybines kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo grupes ir jų veiklą koordinuoti per Lietuvos savivaldybių asociacijos atstovą, kuris konsultuotų tarpžinybinę valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimo grupę bei dalyvautų tarpžinybinės valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos įgyvendinimo grupės veikloje. Siūlytina į savivaldybių kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo grupes įtraukti

bent po du už pagalbos nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims teikimo koordinavimą atsakingus specialistus, kurie savo veiksmus koordinuotų su pagalbos nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis ir jų apsaugos koordinavimo grupe.

8. Siekiant užtikrinti tinkamą nacionalinio pranešėjo prekybos žmonėmis klausimams funkcijų vykdymą ir jo nepriklausomumą, siūlytina nacionalinio pranešėjo prekybos žmonėmis klausimams funkcijas pavesti vykdyti lygių galimybių kontrolieriui. Šiuo tikslu siūlytina atitinkamomis nuostatomis[818] papildyti Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymą ir Lygių galimybių kontrolieriaus nuostatus bei Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje paskirti du patarėjus padėti lygių galimybių kontrolieriui vykdyti nacionalinio pranešėjo prekybos žmonėmis klausimams funkcijas.
9. Siekiant užkirsti kelią ydingai praktikai, kai administracinės teisės aktai dėl kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo priimami (pasirašomi) tada, kai jie turi būti įgyvendinami, siūlytina administracinės teisės aktuose, kuriuose nurodomi priemonių įvykdymo terminai, veiksmažodį „parengti“ keisti veiksmažodžiu „patvirtinti“ arba žodžių junginiu „pateikti patvirtinti“. Tai paskatintų atsakingus subjektus dirbti sparčiau ir pateikti kokybiškus teisės aktų projektus, kad juose numatyti sprendimai būtų pradėti įgyvendinti laiku.

[818] Lygių galimybių kontrolierius vykdo nacionalinio pranešėjo prekybos žmonėmis klausimams funkcijas: renka, analizuoja, vertina ir apibendrina informaciją apie prekybos žmonėmis situaciją ir vykdomas kovos su prekyba žmonėmis priemones ir kartu su išvadomis ir pasiūlymais kasmet teikia Lietuvos Respublikos Vyriausybei, Lietuvos Respublikos Seimui, tarpžinybinėms valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis formavimo ir įgyvendinimo koordinavimo grupėms ir kitiems suinteresuotiems subjektams bei paskelbia Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos tinklalapyje.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Lietuvos Respublikos norminiai teisės aktai

1. Alytaus miesto savivaldybės tarybos 2011 m. rugpjūčio 25 d. sprendimas Nr. T-204 „Dėl Alytaus miesto savivaldybės Prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės koordinavimo komisijos sudarymo ir jos nuostatų tvirtinimo“ [interaktyvus]. Alytus: Alytaus miesto savivaldybė, 2011 [žiūrėta 2014-01-03]. <http://taryba.alytus.lt:8080/va/default.aspx?Id=3&DocId=29780&KlasId=280>.
2. Keturioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006–2008 metų programa [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2006 [žiūrėta 2014-01-28]. <http://www.lrv.lt/bylos/vyriausybes/14-vyr-dok/14-programa.pdf>.
3. Klaipėdos miesto savivaldybės administracijos direktoriaus 2013 m. vasario 13 d. įsakymu Nr. AD1-374 „Dėl Tarpžinybinio bendradarbiavimo smurto prieš moteris artimoje aplinkoje ir prekybos žmonėmis klausimais darbo grupės sudarymo“ [interaktyvus]. Klaipėda: Klaipėdos miesto savivaldybė, 2013 [žiūrėta 2014-09-02]. <http://www.infolex.lt/klaipeda/Default.aspx?Id=3&DocId=164705>.
4. Klaipėdos miesto savivaldybės administracijos direktoriaus 2009 m. rugpjūčio 21 d. įsakymas Nr. AD1-1383 „Dėl koordinavimo darbo grupės sudarymo“.
5. Lietuvos darbo biržos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006 m. lapkričio 13 d. įsakymu Nr. 1A-306 [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos darbo birža prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, 2006 [žiūrėta 2014-02-28]. <http://www.ldb.lt/Infor macija/Veikla/Documents/Nuostatai/Lietuvos%20darbo%20biržos%20nuostatai.pdf>.
6. Lietuvos darbo biržos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos EURES tarnybos nuostatai, patvirtinti Lietuvos darbo biržos direktoriaus 2010 m. rugsėjo 7 d. įsakymu Nr. V-476 [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos darbo birža prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, 2010 [žiūrėta 2014-02-28]. <http://www.ldb.lt/Informacija/Veikla/Documents/Nuostatai/EURES%20tarnybos%20nuostatai.pdf>.
7. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 147, 147(1), 157, 303 straipsnių ir priedo pakeitimo ir papildymo ir Kodekso papildymo 147(2) straipsniu įstatymas *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 82-4276.
8. Respublikos baudžiamojo kodekso $8^{(1)}$, 25, 32, 35, 45, $47^{(1)}$, $53^{(1)}$, 54, 55, 131, 239, 241, 242, 306, $321^{(2)}$ straipsnių pakeitimo ir papildymo bei papildymo $131^{(3)}$, $310^{(1)}$ straipsniais įstatymas. *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 67-1937.
9. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 37-1341.
10. Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo 1, 2, 3, 8, 10, 14, 17, 18, 19, 20, 21, 24, 30, 31, 32, 33, 35, 37 straipsnių, penktojo skirsnio pavadinimo pakeitimo, įstatymo papildymo šeštuoju skirsniu ir priedu bei 16 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymas. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 126-6323.
11. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2012 m. spalio 30 d. įsakymas Nr. I-318 „Dėl Rekomendacijų dėl prokurorų specializacijos baudžiamajame procese ir ikiteisminių tyrimų paskirstymo prokurorams patvirtinimo“.
12. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Europos Tarybos konvencijos dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis ratifikavimo“. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 78-4036.

13. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl 1989 m. Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos 2000 m. fakultatyvinio protokolo dėl vaikų pardavimo, vaikų prostitucijos ir vaikų pornografijos ratifikavimo“. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 108-4028.
14. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Protokolo dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, prevencijos, sustabdymo bei baudimo už vertimąsi ja, papildančio Jungtinių Tautų Organizacijos konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą, ratifikavimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 49-2157.
15. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Konvencijos dėl nepriimtino vaikų darbo uždraudimo ir neatidėliotinų veiksmų tokiam darbui panaikinti ir Konvencijos dėl 1952 m. motinystės apsaugos konvencijos (su pakeitimais) pakeitimo ratifikavimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 49-2153.
16. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl 1989 metų Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos 2000 metų fakultatyvinio protokolo dėl vaikų dalyvavimo ginkluotuose konfliktuose ratifikavimo“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 126-5727.
17. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Jungtinių Tautų Organizacijos konvencijos prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą ratifikavimo“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 51-1929.
18. Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. I-57 „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, Baudžiamojo proceso ir Administracinių teisės pažeidimų kodeksų pakeitimo ir papildymo“. *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 5-90.
19. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos ratifikavimo“. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 60-1501.
20. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos, jos ketvirtojo, septintojo ir vienuoliktojo protokolų ratifikavimo“. *Valstybės žinios.* 1995, Nr. 37-913; 1996, Nr. 5-112; 2006, 17-595.
21. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios.* 1992, Nr. 33-1014.
22. Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko 2013 m. balandžio 3 d. potvarkis Nr. 118 „Dėl Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko 2003 m. liepos 18 d. potvarkio Nr. 164 „Dėl Tarpžinybinės komisijos Nacionalinei nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programai įgyvendinti sudėties patvirtinimo“ pakeitimo“ [interaktyvus]. Vilnius, 2013 [žiūrėta 2014-01-29]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?a=445577&b=>.
23. Lietuvos Respublikos nacionalinės teismų administracijos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 87-3472.
24. Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas. *Valstybės žinio*s. 1997, Nr. 2-16; 1998, Nr. 55-1520; 2000, Nr. 58-1710; 2003, Nr. 32-1309; 2003, Nr. 42-1922; 2004. Nr. 39-1270; 2012, Nr. 135-6874.
25. Lietuvos Respublikos nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymas. *Teisės aktų registras.* 2014-01-03, Nr. 2014-00018.
26. Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 90-2777.
27. Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 42-1919.
28. Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. gruodžio 19 d. nutarimas Nr. XII-724 „Dėl Ilgalaikių valstybinių saugumo stiprinimo programų rengimo plano patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2013, Nr. 140-7094.
29. Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. birželio 26 d. nutarimas Nr. XI-2131 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 76-3945.

30. Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimas Nr. XI-2015 „Dėl Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 61-3050.
31. Lietuvos Respublikos Seimo 2005 m. sausio d. nutarimas Nr. X-91 „Dėl Seimo nutarimo „Dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo“ priedo pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 15-473.
32. Lietuvos Respublikos Seimo 2004 m. balandžio 8 d. nutarimas Nr. IX-2110 „Dėl Nacionalinės narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos 2004–2008 metų programos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 58-2041.
33. Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. kovo 20 d. nutarimas Nr. IX-1383 „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 32-1318.
34. Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. gegužės 28 d. nutarimas Nr. IX-907 „Dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 56-2233; 2005, Nr. 15-473.
35. Lietuvos Respublikos Seimo 2000 m. birželio 8 d. nutarimas Nr. VIII-1723 „Dėl ilgalaikių valstybinių saugumo stiprinimo programų rengimo ir įgyvendinimo plano“. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 48-1381.
36. Lietuvos Respublikos Seimo 1998 m. birželio 25 d. nutarimas Nr. VIII-810 „Dėl teisinės sistemos reformos metmenų (nauja redakcija) ir jų įgyvendinimo“. *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 61-1736.
37. Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. gruodžio 10 d. nutarimas Nr. VIII-28 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“. *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 120-2821.
38. Lietuvos Respublikos Seimo 1995 m. rugsėjo 10 d. nutarimas Nr. I-1035 „Dėl Jungtinių Tautų Konvencijos dėl visų formų diskriminacijos moterims panaikinimo“. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 76-1764.
39. Lietuvos Respublikos Seimo 1994 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. I-507 „Dėl Tarptautinės darbo organizacijos konvencijų ratifikavimo“. *Valstybės žinios*. 1994, Nr. 49-913.
40. Lietuvos Respublikos Seimo 1993 m. gruodžio 14 d. nutarimas Nr. I-1331 „Dėl Teisinės sistemos reformos metmenų ir jų įgyvendinimo“. *Valstybės žinios*. 1993, Nr. 70-1311.
41. Lietuvos Respublikos Seimo 2001 m. liepos 5 d. rezoliucija „Dėl 2000 metų nacionalinio saugumo sistemos būklės ir plėtros ataskaitos“. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 61-2185.
42. Lietuvos Respublikos Seimo 2000 m. gruodžio 20 d. rezoliucija „Dėl nacionalinio saugumo sistemos būklės ir plėtros 1999 m. ataskaitos“. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 110-3525.
43. Lietuvos Respublikos smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 85-3140; 2008, Nr. 137-5387.
44. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2010 m. gruodžio 10 d. įsakymas Nr. A1-595 „Dėl Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2009 m. gegužės 12 d. įsakymu Nr. A1-316 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2010, Nr. 147-7547.
45. Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 17-589.
46. Lietuvos Respublikos sveikatos priežiūros įstaigų įstatymas. *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 109-2995.
47. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012 m. rugpjūčio 31 d. įsakymas Nr. V-1290 „Dėl Sveikatos ugdymo bendrosios programos patvirtinimo“ [interaktyvus]. Vil-

nius: Švietimo ir mokslo ministerija, 2012 [žiūrėta 2014-02-28]. <http://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/ugdymo-programos/etnine-kultura/isak_sveikatos.pdf>.
48. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. rugpjūčio 26 d. įsakymas Nr. ISAK-2433 „Dėl pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrųjų programų patvirtinimo“ [interaktyvus]. Vilnius: Švietimo ir mokslo ministerija, 2008 [žiūrėta2014-02-28]. <http://www.smm.lt/web/lt/smm-svietimas/svietimas-pagrindinis-ugdymas>.
49. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2003 m. lapkričio 28 d. įsakymas Nr. ISAK-1699 „Dėl Prekybos žmonėmis ir prostitucijos prevencinę švietimo 2003–2004 metų programos“. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 13-389.
50. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2011, Nr. 38-1804.
51. Lietuvos Respublikos teismų įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 17-649.
52. Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 86-3638.
53. Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministro 2012 m. gruodžio 12 d. įsakymas Nr. V-69 „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos įgyvendinimo tarpinstitucinio veiklos plano 2013–2015 metų lėšų naudojimo tvarkos parašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 149-7664.
54. Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 30-827; 2013, Nr. 54-2675.
55. Lietuvos Respublikos valstybės gynimo tarybos įstatymas. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 41-992.
56. Lietuvos Respublikos valstybės sienos apsaugos tarnybos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 92-2848.
57. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 45-1708.
58. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2014 m. kovo 12 d. įsakymas Nr. 1V-177 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2013 m. lapkričio 21 d. įsakymo Nr. 1V-964 „Dėl 2014–2016 metų strateginių veiklos planų“ pakeitimo“ [interaktyvus]. Vilnius: Vidaus reikalų ministerija, 2014 [žiūrėta 2014-1-03]. <http://www.vrm.lt/lit/Lietuvos-Respublikos-vidaus-reikalu-ministrui-pavestu-valdymo-sriciu-20142016-metu-strateginis-veiklos-planas/1764>.
59. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2013 m. kovo 13 d. įsakymas Nr. 117 „Dėl darbo grupės sudarymo“.
60. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2013 m. rugsėjo 6 d. įsakymas Nr. 1V-751 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2011 m. balandžio 13 d. įsakymo Nr. 1V-282 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Viešojo saugumo politikos departamento ir jo skyrių nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“.
61. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2013 m. rugsėjo 6 d. įsakymas Nr. 1V-750 „Dėl 2001 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičiančios Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR, 19 ir 20 straipsnių įgyvendinimo“.
62. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2012 m. liepos 20 d. įsakymas Nr. 1V-545 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2012 m. balandžio 18 d. įsakymo Nr. 1V-302 „Dėl darbo grupės sudarymo“ pakeitimo“.
63. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2011 m. spalio 19 d. įsakymas Nr. 1V-773 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2010 m. balandžio 6 d. įsakymo Nr. 1V-210 „Dėl darbo grupės sudarymo“ pakeitimo“.

64. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2011 m. balandžio 13 įsakymas Nr. 1V-282 „Dėl Vidaus reikalų ministerijos Viešojo saugumo politikos departamento ir jo skyrių nuostatų patvirtinimo“ (2012 m. gruodžio 11 d. įsakymo Nr. 1V-890 ir 2013 m. rugsėjo 6 d. įsakymo Nr. 1V-751 redakcija) [interaktyvus]. Vilnius: Vidaus reikalų ministerija, 2013 [žiūrėta 2014-01-03]. <http://www.vrm.lt/popup.php?ru=VIXuxD3DdW&dp_ id=10>.
65. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2011 m. vasario 10 d. įsakymas Nr. 1V-106 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2010 m. balandžio 6 d. įsakymo Nr. 1V-210 „Dėl darbo grupės sudarymo“ pakeitimo“.
66. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2010 m. balandžio 6 d. įsakymas Nr. 1V-210 „Dėl darbo grupės sudarymo“.
67. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2007 m. gegužės 8 d. įsakymas Nr. 1V-173 „Dėl darbo grupės sudarymo“.
68. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2007 m. kovo 30 d. įsakymas Nr. 1V-109 „Dėl Lietuvos Respublikos nacionalinio koordinatoriaus prekybos žmonėmis prevencijos ir kovos su šiuo reiškiniu klausimais skyrimo“.
69. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2005 m. rugpjūčio 1 d. įsakymas Nr. 1V-255 „Dėl darbo grupės sudarymo“.
70. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2003 m. liepos 2 d. įsakymas Nr. 1V-250 „Dėl Viešojo saugumo plėtros iki 2010 metų strategijos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 113-5092.
71. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 60-1945; 2006, Nr. 77-2975; 2009, Nr. 75-3062; 2011, Nr. 4-125.
72. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 4, 6, 16, 17, 20, 29, 32, 35, 50, 51 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei Įstatymo papildymo trečiuoju(1) skirsniu įstatymas. *Valstybės žinios*. 2013, Nr. 79-3981.
73. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 113-4290.
74. Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymas. *Valstybės žinios*. 1990, Nr. 11-330; 2007, Nr. 72-2831; 2009, Nr. 29-1139; 2010, Nr. 71-3541; 2012, Nr. 129-6464.
75. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. sausio 22 d. nutarimas Nr. 79 „Dėl Lietuvos migracijos politikos gairių patvirtinimo“. *Teisės aktų registras*. 2014-01-30, Nr. 2014-00722.
76. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. spalio 9 d. nutarimas Nr. 931 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 metų veiklos prioritetų“. *Valstybės žinios*. 2013, Nr. 110-5442; Nr. 112.
77. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. rugsėjo 25 d. nutarimas Nr. 878 „Dėl Užimtumo didinimo 2014–2020 metų programos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2013, Nr. 105-5154.
78. Respublikos Vyriausybės 2013 m. rugsėjo 25 d. nutarimas Nr. 862 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 14 d. nutarimo Nr. 1381 „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos įgyvendinimo tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2013, Nr. 103-5070.
79. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. balandžio 17 d. nutarimas Nr. 337 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. rugpjūčio 11 d. nutarimo Nr. 728 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės darbo reglamento patvirtinimo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2013, Nr. 43-2112.

80. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. kovo 13 d. nutarimas Nr. 228 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinių priemonių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2013, Nr. 29-146.
81. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 28 d. nutarimas Nr. 1482 „Dėl 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 144-7430.
82. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 14 d. nutarimas Nr. 1381 „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos įgyvendinimo tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 135-6897.
83. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. spalio 31 d. nutarimas Nr. 1325 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. spalio 20 d. nutarimo Nr. 1114 „Dėl Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 129-6491.
84. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. balandžio 18 d. nutarimas Nr. 430„Dėl Apsisprendimo laikotarpio, per kurį užsienietis, kaip esanti ar buvusi su prekyba žmonėmis susijusių nusikaltimų auka, turi priimti sprendimą, ar bendradarbiauti su ikiteisminio tyrimo įstaiga ar teismu, suteikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 49-2385.
85. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. vasario 7 d. nutarimas Nr. 171 „Dėl Viešojo valdymo tobulinimo 2012-2020 metų programos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 22-1009.
86. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. rugpjūčio 17 d. nutarimas Nr. 968 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybei atskaitingų institucijų funkcijų peržiūros metodikos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2011, Nr. 106-4991; 2013, Nr. 91-4520.
87. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. balandžio 27 d. nutarimas Nr. 491 „Dėl Lietuvos konvergencijos 2011 metų programos ir Nacionalinės reformų darbotvarkės“. *Valstybės žinios*. 2011, Nr. 54-2596.
88. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. spalio 13 d. nutarimas Nr. 1465 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. kovo 14 d. nutarimo Nr. 291 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2010, Nr. 123-6302; 2012, Nr. 75-3881.
89. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. rugpjūčio 25 d. nutarimas Nr. 1230 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. gegužės 8 d. nutarimo Nr. 523 „Dėl Ilgalaikių valstybinių saugumo stiprinimo programų rengimo ir vykdymo tvarkos patvirtinimo“ pripažinimo netekusiu galios“. *Valstybės žinios*. 2010, Nr. 104-5373.
90. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. gegužės 4 d. nutarimas Nr. 530 „Dėl Valstybinės moterų ir vyrų lygių galimybių 2010–2014 metų programos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2010, Nr. 56-2757.
91. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. kovo 24 d. nutarimas Nr. 330 „Dėl ministrams pavedamų valdymo sričių“. *Valstybės žinios*. 2010, Nr. 38-1784; 2010, 90-4772; 2011, 48-2293; 2012, 75-3882.
92. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. kovo 10 d. nutarimas Nr. 248 „Dėl apskričių viršininkų administracijų panaikinimo“. *Valstybės žinios*. 2010, Nr. 31-1434.
93. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. lapkričio 11 d. nutarimas Nr. 1511 „Dėl Vykdomosios valdžios sistemos sandaros tobulinimo koncepcijos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 138-6075; 2010, Nr. 118-6023.

94. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 9 d. nutarimas Nr. 1104 „Dėl Prekybos žmonėmis prevencijos kontrolės 2009–2012 metų programos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 112-4761.
95. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. liepos 1 d. nutarimas Nr. 675 „Dėl Tarpžinybinės komisijos Nacionalinei nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programai įgyvendinti sudarymo“. *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 81-3375, Nr. 109-4586.
96. Respublikos Vyriausybės 2009 m. vasario 25 d. nutarimas Nr. 189 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008–2012 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 33-1268.
97. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. rugpjūčio 27 d. nutarimas Nr. 809 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 8 d. nutarimo Nr. 806 „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos 2007–2009 metų įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 101-3888.
98. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 8 d. nutarimas Nr. 806 „Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos 2007–2009 metų įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 90-3575.
99. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. balandžio 25 d. nutarimas Nr. 416 „Dėl Ekonominės migracijos reguliavimo strategijos ir jos įgyvendinimo priemonių 2007–2008 metų plano patvirtinimo. *Valstybės žinios*. 2007. Nr. 49-1897.
100. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. balandžio 4 d. nutarimas Nr. 342 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. gegužės 19 d. nutarimo Nr. 558 „Dėl Prekybos žmonėmis prevencijos bei kontrolės 2005–2008 metų patvirtinimo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 42-1586.
101. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. sausio 17 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl skurdo ir socialinės atskirties mažinimo 2007–2008 metų priemonių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 8-328.
102. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. gruodžio 29 d. nutarimas Nr. 1375 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. sausio 12 d. nutarimo Nr. 12 „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos 2005–2006 metų įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 1-25.
103. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. lapkričio 6 d. nutarimas Nr. 109 „Dėl Viešojo administravimo plėtros iki 2010 metų strategijos įgyvendinimo 2007–2010 metų priemonių plano *patvirtinimo*“. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 120-4568.
104. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. spalio 17 d. nutarimas Nr. 1020 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006–2008 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 112-4273.
105. Lietuvos Respublikos Seimo 2006 m. rugsėjo 19 d. nutarimas Nr. X-819 „Dėl Seimo nutarimo „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės parvirtinimo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 102-3940.
106. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. vasario 6 d. nutarimas Nr. 125 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. gegužės 19 d. nutarimo Nr. 558 „Dėl Prekybos žmonėmis prevencijos bei kontrolės 2005–2008 metų programos patvirtinimo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 16-556.
107. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugpjūčio 30 d. nutarimas Nr. 950 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. sausio 12 d. nutarimo Nr. 12 „Dėl nacionalinės

nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos 2005–2006 metų įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 106-3919.

108. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. gegužės 19 d. nutarimas Nr. 558 „Dėl Prekybos žmonėmis prevencijos bei kontrolės 2005–2008 metų programos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 65-2333.
109. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. kovo 24 d. nutarimas Nr. 315 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004–2008 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 40-1290.
110. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. sausio 12 d. nutarimas Nr. 12 „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos 2005–2006 metų įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 6-158.
111. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gruodžio 24 d. nutarimas Nr. 1655 „Dėl užsienio valstybėse likusių be tėvų globos vaikų parvežimo į Lietuvos Respubliką taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 186-6929.
112. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 19 d. nutarimas Nr. 600 „Dėl Nepilnamečių justicijos 2004–2008 metų programos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 83-3008.
113. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimas Nr. 1160 „Dėl Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. Nr. 89-4029; 2009, Nr. 121-5215.
114. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. birželio 3 d. nutarimas Nr. 712 „Dėl Valstybinės moterų ir vyrų lygių galimybių 2003–2004 metų programos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 55-2452.
115. Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. kovo 20 d. nutarimas Nr. IX-1383 „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 32-1318.
116. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. sausio 28 d. nutarimas Nr. 123 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. sausio 17 d. nutarimo Nr. 62 „Dėl Prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolės bei prevencijos 2002–2004 metų programos“ pakeitimo“ *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 11-420.
117. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 17 d. nutarimas Nr. 1983 „Dėl bendrųjų vaiko teisių apsaugos skyrių nuostatų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 120-5415.
118. Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. lapkričio 12 d. nutarimas Nr. IX-1187 „Dėl valstybės ilgalaikės raidos strategijos“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 113-5029.
119. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. lapkričio 7 d. nutarimas Nr. 1753 „Dėl Lietuvos Respublikos skurdo mažinimo strategijos įgyvendinimo 2002–2004 metų programos“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 109-4825.
120. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. spalio 21 d. nutarimas Nr. 1664 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl Nacionalinės nusikaltimų kontrolės ir prevencijos programos patvirtinimo“ projekto pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 102-4567.
121. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 6 d. nutarimas Nr. 827 „Dėl Strateginio planavimo metodikos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 57-2312; 2007, Nr. 23-879; 2012, Nr. 122-6140.

122. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. vasario 28 d. nutarimas Nr. 302 „Dėl Vaiko laikino išvykimo į užsienio valstybes, nepriklausančias Šengeno erdvei, tvarkos aprašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 23-858.
123. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. sausio 17 d. nutarimas Nr. 62 „Dėl Prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolės bei prevencijos 2002–2004 metų programos“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 6-231.
124. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. lapkričio 27 d. nutarimas Nr. 1427 „Dėl Krizių valdymo komiteto sudarymo ir nuostatų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 101-3605.
125. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. spalio 4 d. nutarimas Nr. 1196 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 86-3015.
126. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. birželio 12 d. nutarimas Nr. 708 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl Nacionalinės nusikaltimų kontrolės ir prevencijos Lietuvoje programos patvirtinimo“ [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2001 [žiūrėta 2014-02-20]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=137511&p_tr2=2>.
127. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. kovo 14 d. nutarimas Nr. 291 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos nuostatų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 27-794; 2010, Nr. 123-6302; 2012, Nr. 75-3881.
128. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. vasario 22 d. nutarimas Nr. 192 „Dėl Lietuvos pasirengimo narystei Europos Sąjungoje programos (Nacionalinė ACQUIS priėmimo programa) teisės derinimo priemonių ir ACQUIS įgyvendinimo priemonių 2001 metų planų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 18-554.
129. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. vasario 9 d. nutarimas Nr. 149 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000–2004 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 14-437.
130. Lietuvos Respublikos Seimo 2000 m. birželio 8 d. nutarimu Nr. VIII-1723 „Dėl ilgalaikių valstybinių saugumo stiprinimo programų rengimo ir įgyvendinimo plano“. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 48-1381.
131. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas Nr. 523 „Dėl Ilgalaikių valstybinių saugumo stiprinimo programų rengimo ir vykdymo tvarkos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 39-1104.
132. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. sausio 13 d. nutarimas Nr. 41 „Dėl Valstybinės lytiškai plintančių ligų profilaktikos programos“. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 5-151.
133. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. sausio 11 d. nutarimas Nr. 29 „Dėl Nacionalinės programos prieš vaikų komercinį seksualinį išnaudojimą ir seksualinę prievartą“. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 5-144.
134. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gruodžio 28 d. nutarimas Nr. 1497 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999–2000 metų veiklos programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“ [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 1990 [žiūrėta 2014-01-28]. <http://www.lrv.lt/bylos/vyriausybes/po_1990_10_priemones.pdf>.
135. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. liepos 3 d. nutarimas Nr. 804 „Dėl Migracijos procesų kontrolės programos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 61-2009; 2000, Nr. 14-362.

136. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gegužės 3 d. nutarimas Nr. 526 „Dėl naujos nacionalinės nusikalstamumo kontrolės Lietuvoje koncepcijos parengimo“. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 40-1273.
137. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. sausio 15 d. nutarimas Nr. 62 „Dėl Organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos prevencijos programos“. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 10-220.
138. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 24 d. nutarimas Nr. 926 „Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos nuostatų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 67-1961; 2010, Nr. 123-6280.
139. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 21 d. nutarimas Nr. 914 „Dėl Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos nuostatų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 67-1952; 2010. Nr. 123-6294.
140. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 17 d. nutarimas Nr. 892 „Dėl Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 66-1916; 2010, Nr. 123-6300; 2011, Nr. 164-7817.
141. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 9 d. nutarimas Nr. 851 „Dėl Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos nuostatų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 63-1816; 2010, Nr. 123-6301.
142. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. balandžio 9 d. nutarimas Nr. 433 „Dėl kompleksinių priemonių teisinės atsakomybės už nusikaltimus ūkininkavimo tvarkai ir finansams veiksmingumui didinti, organizuotų nusikaltimų ir korupcijos prevencijai stiprinti“. *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 35-947.
143. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. liepos 29 d. nutarimas Nr. 840 „Dėl ilgalaikių valstybinių saugumo stiprinimo programų rengimo plano patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 72-1847.
144. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. gegužės 27 d. nutarimas Nr. 519 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997–2000 metų veiklos programos įgyvendinimo priemonių“. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 48-1165.
145. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. lapkričio 8 d. nutarimas Nr. 1299 „Dėl Lietuvos moterų pažangos programos“. *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 110-2515; 1997, Nr. 22-535.
146. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. balandžio 30 d. nutarimas Nr. 313 „Dėl nusikalstamumo kontrolės Lietuvoje koncepcijos“ [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 1992 [žiūrėta 2014-01-28]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=6625&p_query=valstyb%EBs%20saugumo%20koncepcija&p_tr2=2>.
147. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. lapkričio 30 d. nutarimas Nr. 509 „Dėl Lietuvos Interpolo nacionalinio biuro įsteigimo“. *Valstybės žinios*. 1991, Nr. 36-997.
148. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. lapkričio 11 d. nutarimas Nr. 462 „Dėl kai kurių organizacinių priemonių kovai su nusikalstamumu stiprinti ir viešajai tvarkai gerinti“ [virtualus]. Vilnius: Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 1991 [žiūrėta 2014-01-28]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=4301&p_query=D%EBl%20kai%20kuri%F8%20organizacini%F8%20priemoni%F8%20%20kovai%20%20%20su%20%20nusikalstamumu%20%20stiprinti%20%20ir%20%20vie%F0ajai&p_tr2=2>.
149. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. gegužės 31 d. nutarimas Nr. 222 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos nuostatų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 1991, Nr. 18-485.

150. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1990 m. spalio 22 d. nutarimas Nr. 322 „Dėl Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ministerijos nuostatų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 1990, Nr. 32-789.
151. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1990 m. rugpjūčio 31 d. nutarimas Nr. 277 „Dėl Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos nuostatų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 1990, Nr. 27-666.
152. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1990 m. rugpjūčio 9 d. nutarimas Nr. 266 „Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos nuostatų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 1990, Nr. 24-613.
153. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1990 m. birželio 28 d. nutarimas Nr. 228 „Dėl Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos nuostatų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 1990, Nr. 20-517.
154. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1990 m. gegužės 17 d. nutarimas Nr. 154 „Dėl Lietuvos Respublikos ministerijų pagrindinių funkcijų“. *Valstybės žinios.* 1990, Nr. 18- 476.
155. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004–2008 metų programa [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2004 [žiūrėta 2014-01-28]. <http://www.lrv.lt/bylos/vyriausybes/po_1990_13-programa.pdf>.
156. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000–2004 metų programa [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2000 [žiūrėta 2014-01-28]. <http://www.lrv.lt/bylos/vyriausybes/po_1990_11_programa.pdf>.
157. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programa [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2001 [žiūrėta 2014-01-28]. <http://www.lrv.lt/bylos/vyriausybes/12-vyr-dok/12-programa.pdf>.
158. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999–2000 metų veiklos programa [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 1999 [žiūrėta 2014-01-28]. <http://www.lrv.lt/bylos/vyriausybes/10-programa.pdf>.
159. Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanclerio 2013 m. liepos 18 d. įsakymas Nr. V-75 [interaktyvus]. Vilnius, 2013 [žiūrėta 2014-02-28]. <http://www.lrv.lt/bylos/Kanceliarija/Isakymas%20del%20veiklos%20sriciu.pdf>.
160. Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 1990 [žiūrėta 2014-01-28]. <http://www.lrv.lt/bylos/vyriausybes/po_1990_1_programa.pdf>.
161. Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1991 m. birželio 13 d. nutarimu Nr. I-1451 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 1991 [žiūrėta 2014-01-28]. <http://www.lrv.lt/bylos/vyriausybes/po_ 1990_3_programa.pdf>.
162. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. balandžio 16 d. susitikimo protokolas Nr. 25. Vilnius: Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2012.
163. Marijampolės savivaldybės tarybos 2012 m. vasario 27 d. sprendimas Nr. 1-428 „Dėl Marijampolės savivaldybės Prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės koordinacinės darbo grupės sudarymo“ [interaktyvus]. Marijampolė: Marijampolės savivaldybė, 2012 [žiūrėta 2014-01-03]. <http://www.infolex.lt/marijampole/Default.aspx?Id=3&DocId= 27220>.
164. 2014–2016 metų programos 04.02 „Socialinės aprėpties stiprinimas“ tikslai, uždaviniai, priemonės ir asignavimai [interaktyvus]. Vilnius: Socialinės apsaugos ir darbo ministeri-

ja, 2014 [žiūrėta 2014-04-20]. <http://www.socmin.lt/lt/veikla/planavimo-dokumentai.html>.

165. Penkioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės veiklos programa [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2008 [žiūrėta 2014-01-28]. <http://www.lrv.lt/bylos/vyriausybes/15-vyrdok/15_vyr_programa.pdf>.
166. Socialinės aprėpties departamento nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2012 m. spalio 19 d. įsakymu Nr. A1-456 [interaktyvus]. Vilnius: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2012 [žiūrėta 2014-02-02]. <http://www.socmin.lt/lt/veikla/nuostatai.html#sk_nuost>.
167. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2014–2016 metų strateginis veiklos planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2014 m. vasario 14 d. įsakymu Nr. A1-81 [interaktyvus]. Vilnius: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2014 [žiūrėta 2014-04-20]. <http://www.socmin.lt/lt/veikla/planavimo-dokumentai.html>.
168. Šešioliktosios Vyriausybės 2012–2016 metų programa [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2012 [žiūrėta 2014-01-28]. <http://www.lrv.lt/lt/vyriausybe/apie-vyriausybe/>.
169. Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos vado 2012 m. balandžio 4 d. įsakymas Nr. 4-290 „Dėl Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Rizikos analizės tvarkos aprašo ir Rekomendacijų dėl rizikos vertinimo pasienio tikrinimo metu patvirtinimo".
170. Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos vado 2011 m. balandžio 14 d. įsakymas Nr. 4-290 „Dėl ankstyvosios prevencijos veiksmų užkardant neteisėtą vaikų išvežimą į užsienio valstybes, nepriklausančias Šengeno erdvei, siekiant juos parduoti ir kitais atvejais, metodinių rekomendacijų patvirtinimo".
171. Žmogaus saugos bendroji programa, patvirtinta Švietimo ir mokslo ministro 2012 m. liepos 18 d. įsakymu Nr. V-1159 [interaktyvus]. Vilnius, Švietimo ir mokslo ministerija, 2012 [žiūrėta 2014-02-28]. <http://www.smm.lt/web/lt/teisesaktai/listing?date_from=2012-07-17&date_till=2012-08-31&text=&submit_lawacts_search=>.

Europos Sąjungos teisės aktai ir kiti dokumentai

172. Action Oriented Paper on strengthening the EU external dimension on action against trafficking in human beings, 19 November 2009, 11450/5/09 REV 5 [interaktyvus]. Adopted by the Council on 30 November 2009 (6865/10 CRIMORG 38 JAIEX 22 RELEX 163 JAI 168) [žiūrėta 2014-02-03]. <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/09/st11/st11450-re05.en09.pdf>.
173. Action Plan of the Council and the Commission on How Best to Implement the Provisions of the Treaty of Amsterdam on an Area of Freedom, Security and Justice of 3 December 1998. [1999] OJ C19/1.
174. Belgian Presidency Conclusions from the Conference "Towards a multidisciplinary approach to prevention of trafficking in human beings, prosecution of traffickers and protection of victims" [Brussels, 18 – 19 October 2010] of 27 January 2011 (5725/11 GENVAL 4 MIGR 12) [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-02]. <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/download.action?nodePath=/EU+Policy/Presidency+Conclusions+of+Anti-Trafficking+Day+conference+2010.pdf&fileName=Presidency+Conclusions+of+Anti-Trafficking+Day+conference +2010.pdf>.

175. Brussels Declaration of 2002 on preventing and combating trafficking in human beings. Council Conclusions of 8 May 2003. [2003] OJ C 137/1.
176. Commission Decision 2003/209/EB of 25 March 2003setting up a consultative group to be known as the Experts Group on Trafficking in Human Beings. [2003] OJ L79/25.
177. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament COM (98) 726 final "For further actions on the fight against trafficking in women" of 9.12.1998. [2001] OJ 59/307.
178. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on trafficking in women for the purpose of sexual exploitation COM(1996) 567 final of 20 November 1996 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-02]. <http://eur-lex.europa.eu/Lex UriServ/LexUriServ.do?uri=COM:1996:0567:FIN:EN:PDF>.
179. Council conclusions of 8 May 2003. [2003] OJ C137/1.
180. Council conclusions on setting the EU's priorities for the fight against serious and organised crime between 2014 and 2017 [interaktyvus]. Luxembourg: Justice and Home Affairs Council meeting, 6 and 7 June 2013 [žiūrėta 2014-02-03]. <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/jha/137401.pdf>.
181. Council conclusions on trafficking in human beings adopted by the JHA Council. Brussels: Justice and Home Affairs Council, 8-9 November 2007.
182. Council Decision of 22 July 2002 establishing as framework programme on police and judical cooperation in criminal matters (AGIS) (2002/630/JHA). [2002] OJ L203/5.
183. Council Decision of 28 June 2001 establishing a second phase of the programme of incentives, exchange, training and cooperation for persons responsible for combating trade in human beings and the sexual exploitation of children (Stop II) (2001/514/JHA). [2001] OJ L186/7.
184. Council Framework Decision 2004/68/JHA of 22 December 2003 on combating the sexual exploitation of children and child pornography. [2004] OJ L13/44.
185. ES planas dėl prekybos žmonėmis prevencijai ir kovai su ja skirtų geriausios praktikos, standartų ir procedūrų. [2005] OL C 311/1.
186. ES vidaus saugumo strategija. Liuksemburgas: ES leidinių biuras, 2010.
187. European Parliament Resolution on the exploitation of prostitution and trade in human beings of 14 April 1989. [1989] OJ C120/352.
188. European Parliament resolution A5-0127/2000 on the communication from the Commission to the Council and the European Parliament „For further actions in the fight against trafficking in women" COM(1998) 726 + C5-0123/1999 + 1999/2125(COS)) of 19 May 2000. [2000] OJ, C59/307.
189. European Parliament Resolution on trafficking in human beings A4-0326/95 of 18 January 1996. [1996] OJ C32/88.
190. European Parliament Resolution on trade in women of 16 September 1993. [1993] OJ C268/141.
191. Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. balandžio 5 d. direktyva 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR. [2011] OL L101/1.
192. Europos Parlamento ir Tarybos 2006 m. kovo 15 d. reglamentas (EB) 562/2006, nustatantis taisyklių, reglamentuojančių asmenų judėjimą per sienas, Bendrijos kodeksą (Šengeno sienų kodeksas). [2006] OL L105/1.

193. Europos Sąjungos tvaraus vystymosi strategija, Europos Sąjungos Taryba, Briuselis, 2006 m. birželio 26 d. (29.06) (OR. en) 10917/06).
194. Hagos programa: laisvės, saugumo ir teisingumo stiprinimas Europos Sąjungoje. [2005] OJ, C53/1.
195. Joint Action 98/245/JHA of 19 November 1998, adopted by the Council, on the basis of Article K.3 of the Treaty on European Union, establishing a programme of exchanges, training and cooperation for persons responsible for action to combat organised crime (Falcone programme). [1998] OJ L99/8.
196. Joint Action 97/154/JHA of 24 February 1997, adopted by the Council on the basis of Article K.3 of the Treaty on European Union concerning action to combat trafficking in human beings and the sexual exploitation of children. [1997] OJ L63/2.
197. Joint Action 96/700/JHA of 29 November 1996, adopted by the Council pursuant to Article K.3 of the Treaty on European Union, establishing an incentive and exchange programme for persons responsible for combating trade in human beings and the sexual exploitation of children (STOP). [1996] OJ L322/7.
198. Komisijos 2008 m. spalio 17 d. darbo dokumentas KOM (2008) 657 galutinis „ES plano dėl prekybos žmonėmis prevencijai ir kovai su ja skirtų geriausios praktikos, standartų ir procedūrų įgyvendinimo įvertinimas ir stebėsena“ [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-02]. <http://register.consilium.europa.eu/pdf/lt/08/st14/st14602. lt08.pdf>.
199. Komisijos 2012 m. birželio 19 d. komunikatas Europos parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui KOM(2012) 286 galutinis „Prekybos žmonėmis panaikinimo ES strategija 2012–2016 m.“
200. Komisijos 2009 m. birželio 10 d. komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl ES Baltijos jūros regiono strategijos KOM(2009) 248 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-02-02]. <http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/communic/baltic/com_bal tic_lt.pdf>.
201. Komisijos 2010 m. lapkričio 22 d. Komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai KOM(2010) 673 galutinis „ES vidaus saugumo strategijos įgyvendinimas. Penki žingsniai kuriant saugesnę Europą“ [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-03]. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0673: FIN:LT:PDF>.
202. Komisijos 2010 m. kovos 3 d. komunikatas KOM(2010) 2020 galutinis „2020 m. Europa: Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija“ [interaktyvuss]. Europos Komisija, 2010 [žiūrėta 2014-02-02]. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:LT:PDF>.
203. Komisijos 2005 m. spalio 18 d. komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai KOM(2005) 514 galutinis „Kova su prekyba žmonėmis – integruota strategija ir pasiūlymai dėl veiksmų plano [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-02]. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0514:FIN:LT:PDF>.
204. Lisabonos sutartis, iš dalies pakeičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos bendrijos steigimo sutartį, pasirašyta Lisabonoje 2007 m. gruodžio 13 d. (įsigaliojo 2009 m. gruodžio 1 d.) [2007] OL C306/1.
205. Presidency Conclusions. Santa Maria da Feira European Council, 19-20 June 2000 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-02]. <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/00200-r1.en0.htm>.

206. Presidency Conclusions. Tampere European Council, 15–16 October 1999 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-02]. <http://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm>.
207. Resolution A4-0372/1997 on the Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on trafficking in women for the purpose of sexual exploitation COM(96)0567-C4-0638/96 of 16 December 1997. [1998]. OJ C14/39.
208. Stokholmo programa – atvira ir saugi Europa piliečių labui ir saugumui. Briuselis: Europos Vadovų Taryba, 2009 m. gruodžio 10–11d. [2010] OL C115/1.
209. Tarybos 2004 m. balandžio 29 d. direktyva 2004/80/EB dėl kompensacijos nusikaltimų aukoms. [2004] OL 261/15.
210. Tarybos 2004 m. balandžio 29 d. direktyva 2004/81/EB dėl leidimo gyventi šalyje išdavimo trečiųjų šalių piliečiams, kurie yra prekybos žmonėmis aukos arba kurie dalyvavo vykdant nelegalios imigracijos skatinimo veiksmus, bendradarbiaujantiems su kompetentingomis institucijomis. [2004] OL L261/19.
211. Tarybos 2001 m. kovo 15 d. pagrindų sprendimas 2001/220/TVR dėl nukentėjusiųjų padėties baudžiamosiose bylose. [2004] OL specialusis leidimas, 19 skyrius, 4/72.
212. Tarybos 2002 m. liepos 19 d. pamatinis sprendimas 2002/629/TVR dėl kovos su prekyba žmonėmis. OL [2002] L203/1.
213. Tarybos 2003 m. gruodžio 22 d. pamatinis sprendimas 2004/68/TVR dėl kovos su seksualiniu vaikų išnaudojimu ir vaikų pornografija. [2004] OL L13/44.
214. Treaty of Amsterdam amending the Treaty of European Union, the Treaties establishing the European Communities and related acts. [1997] OL C340/1.

Tarptautinės sutartys ir kiti dokumentai

215. Addendum to the OSCE Action Plan to Combat Trafficking in Human Beings: Addressing the Special Needs of Child Victims of Trafficking for Protection and Assistance adopted by the Permanent Council Decision No. 685 of 7 July 2005 [interaktyvus]. OSCE: Permanent Council, 2005 [žiūrėta 2013-10-02]. <http://www.osce.org/pc/15932>.
216. Addendum to the OSCE Action Plan to Combat Trafficking in Human Beings: One Decade Later adopted by the Permanent Council Decision No. 1107 of 6 December 2013 [interaktyvus]. OSCE: Permanent Council, 2013 [žiūrėta 2014-02-02]. < http://www.osce.org/pc/109532>.
217. Brussels Ministerial Council Decision No. 14/06 on enhancing efforts to combat in human beings including for labour exploitation, through a comprehensive and proactive approach of 5 December 2006 [interaktyvus]. OSCE: Ministerial Council, 2006. [žiūrėta 2013-10-04]. <http://www.osce.org/mc/23048>.
218. Declaration on Trafficking in Human Beings, adopted by Ministerial Council in Porto on 7 December 2000 [interaktyvus]. OSCE: Ministerial Council, 2000 [žiūrėta 2013-10-04]. <http://www.osce.org/pc/42708>.
219. Europos Tarybos konvencija dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 96-4916.
220. Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 40-987.
221. Guidelines for the Prevention of Crime, Annex to ECOSOC Resolution 2002/13 [interaktyvus]. UN: ECOSOC, 2012 [žiūrėta 2014-03-02]. <https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/crimeprevention/resolution_2002-13.pdf>.

222. Jungtinių Tautų konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą. *Valstybės žinios*. 2002-05-22, Nr. 51-1933.
223. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija. *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 60-1501.
224. Protokolas dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, prevencijos, sustabdymo bei baudimo už vertimąsi ja, papildantis Jungtinių Tautų Organizacijos konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą. *Valstybės žinios*. 2003-05-21, Nr. 49-2166.
225. OSCE Action Plan to Combat Trafficking in Human Beings adopted by the Permanent Council Decision No. 557 of 24 July 2003 [interaktyvus]. OSCE: Permanent Council, 2003 [žiūrėta 2013-10-02]. <http://www.osce.org/pc/42708>.
226. Recommendation 1325 (1997) on traffic in women and forced prostitution in Council of Europe member states [interaktyvus]. Strasbourg: Parliamentary Assembly of the Council of Europe, 23 April 1997 [žiūrėta 2013-10-02]. <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta97/EREC1325.htm>.
227. Recommendation No. R (91) 11 of the Committee of Ministers to member states concerning sexual exploitation, pornography and prostitution of, and trafficking in, children and young adults [interaktyvus]. Strabourg: Committee of Ministers, 9 September 1991 [žiūrėta 2013-10-03]. <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=572467&SecMode=1&DocId=597998&Usage=2>.
228. Recommendation No. R (2000) 11 of the Committee of Ministers to member states on action against trafficking in human beings for the purpose of sexual exploitation [interaktyvus]. Strasbourg: Committee of Ministers, 19 May 2000 [žiūrėta 2013-10-03]. <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=355371>.
229. Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking. Addendum to the Report of the UN High Commissioner For Human Rights to ECOSOC. UN document E/2002/68/Add.1, May 20, 2002.
230. Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 77-3288.
231. United Nations Global Plan of Action against Trafficking in Persons adopted by the General Assembly Resolution A/64/L.64 of 30 July 2010 [interaktyvus]. United Nations: General Assembly, 30 July 2010 [žiūrėta 2013-09-10]. <http://www.unodc.org/documents/human-trafficking/United_Nations_Global_Plan_of_Action_to_Combat_Trafficking_in_Persons.pdf>.
232. United Nations Resolution on Eliminating Demand for Trafficked Women and Girls for All Forms of Exploitation of 11 March 2005 [interaktyvus]. UN Commission on the Status of Women (CSW), 2005 [žiūrėta 2013-10-03]. <http://2001-2009.state.gov/g/tip/rls/fs/ 2005/43630.htm>.
233. Vaiko teisių konvencijos fakultatyvinis protokolas dėl vaikų pardavimo, vaikų prostitucijos ir vaikų pornografijos. *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 108-4037.
234. Vienna Ministerial Council Decision No. 1 on enhancing the OSCE's efforts to combat trafficking in human beings of 28 November 2000 [interaktyvus]. OSCE: Ministerial Council, 2000 [žiūrėta 2014-03-03]. <http://www.osce.org/pc/42708>.
235. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 68-2497.

236. Action Plan against Trafficking in Human Beings 2010-2012 of the Republic of Cyprus. [interaktyvus]. Cyprus, 2010 [žiūrėta 2012-08-02]. <http://www.moi.gov.cy/moi/crmd/crmd.nsf/All/C5BC129BF18F6B37C2257912001ED78C/$file/ACTION%20PLAN%20AGAINST%20TRAFFICKING%20IN%20HUMAN%20BEINGS.pdf>.
237. Appointment Order No. 1703/2012 of the State Secretariat for Parliamentary Affairs and Equality of the Portuguese Republic.
238. Action Plan to Combat Human Trafficking 2011–2014 [interaktyvus]. Denmark, 2014 [žiūrėta 2014-02-02]. <http://www.centermodmenneskehandel.dk/>.
239. Law on Countering Trafficking in Human Beings adpted by the National Assembly of the Republic of Bulgaria. *State Gazette*, No. 46 of 20.05.2003.
240. Law for Combating Trafficking, Exploitation of Human Beings and for the Protection of Victims No. 87(1)/2007 of the Republic of Cyprus.
241. Law No. 23/2007 of the Portuguese Republic.
242. Malta Action Plan on Combating Trafficking in Persons January 2013 – December 2014 [interaktyvus]. Malta, 2013 [žiūrėta 2014-02-02]. <https://mhas.gov.mt/en/MHAS-Information/Documents/Trafficking%20in%20Human%20Beings/Action%20Plan%202013-2014.pdf>.
243. Malta Action Plan on Combating Trafficking in Persons October 2011 – December 2012 [interaktyvus]. Malta, 2012 [žiūrėta 2012-07-31]. <http://www.mjha.gov.mt/MediaCenter/PDFs/1_Action%20Plan%20Trafficking.pdf>.
244. National Action Plan on Combating Human Trafficking for the period 2012–2014 adopted by the Austrian Government [interaktyvus]. Austrian Federal Ministry for European and International Affairs, 2012 [žiūrėta 2014-01-27]. <http://www.bmeia.gv.at/fileadmin/user_upload/bmeia/media/2-Aussenpolitik_Zentrale/Menschenrechte/TFM_Aktionsplan_2012-2014_ENGLISCH.pdf>.
245. National Programme on the Fight against Human Trafficking for the Years 2011-2014. Ministry of the Interior of the Slovak Republic, 2011 [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-08-08]. <http://www.minv.sk/?informacne-centrum-na-boj-proti-obchodovaniu-s-ludmi-a-prevenciu-kriminality>.
246. Order No. 1003/2012 of the State Secretariat for Parliamentary Affairs and Equality of the Portuguese Republic of 10 January 2012.
247. Order No. 596/2008 of the State Secretariat for Parliamentary Affairs and Equality of the Portuguese Republic of 2 January 2008.
248. Pamatnostādņu projekts „Cilvēku tirdzniecības novēršanas pamatnostādnes 2014–2020 gadam“ [interaktyvus]. Latvia, 2014 [žiūrėta 2014-01-20]. Latvija, 2014 <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40287968&mode=mk&date=2014-01-14>.
249. Programme for Prevention of Trafficking in Human Beings (THB) for 2009-2013 of the Republic of Latvia [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-05-14]. <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/download.action?nodePath=%2FNational+Info+Pages%2FLatvia%2F6.+RESOURCES%2F6.2+National+Action+Plans%2FProgramme+for+Prevention+of+Trafficking+in+Human+Beings+for+2009-2013_EN.pdf&fileName=Programme+for+Prevention+of+Trafficking+in+Human+Beings+for+2009-2013_EN.pdf&fileType=pdf>.
250. Regulation No.889 on the procedures by which victims of THB receive social rehabilitation services and the criteria for recognising a person as a victim of THB adopted by the Government of the Republic of Lavia on 31 October 2006.

251. Konstitucinio Teismo 2012 m. birželio 4 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 129 straipsnio 2 dalies 3 punkto (2008 m. birželio 12 d. redakcija), 135 straipsnio 2 dalies 3 punkto (2008 m. birželio 12 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai". *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 64-3245.
252. Konstitucinio Teismo 2010 m. gegužės 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 15 straipsnio (2007 m. sausio 16 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai". *Valstybės žinios*. 2010, Nr. 63-3111.
253. Konstitucinio Teismo 2009 m. birželio 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 20 straipsnio 1, 2, 3 dalių (2000 m. rugsėjo 26 d. redakcija), 20 straipsnio 5 dalies (2004 m. liepos 5 d. redakcija), 43 straipsnio 4 dalies (2000 m. rugsėjo 26 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai". *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 69-2798.
254. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 31 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. rugsėjo 26 d. nutarimo Nr. 1170 „Dėl cukraus rinkos reguliavimo priemonių" 2.3, 2.4 punktų, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 12 d. Nutarimo Nr. 879 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. kovo 12 d. nutarimo Nr. 284 „Dėl baltojo cukraus gamybos kvotos nustatymo" pakeitimo" 2 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos cukraus įstatymo 4 straipsnio 1 daliai (2000 m. gegužės 18 d. redakcija), 2 daliai (1999 m. liepos 8 d. redakcija)". *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 62-2283.
255. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 131 straipsnio 4 dalies (2001 m. rugsėjo 11 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 234 straipsnio 5 dalies (2003 m. balandžio 10 d., 2003 m. rugsėjo 16 d. redakcijos), 244 straipsnio 2 dalies (2003 m. balandžio 10 d., 2003 m. rugsėjo 16 d. redakcijos), 407 straipsnio (2003 m. birželio 19 d. redakcija), 408 straipsnio 1 dalies (2002m. kovo 14 d. redakcija), 412 straipsnio 2 ir 3 dalių (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 413 straipsnio 5 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 414 straipsnio 2 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl pareiškėjo – Šiaulių rajono apylinkės teismo prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 410 straipsnis (2002 m. kovo 14 d. redakcija) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai". *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 7-254.
256. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos organizuoto nusikalstamumo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija), 4 straipsnio (2001 m. birželio 26 d., 2003 m. balandžio 3 d. redakcijos), 6 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 3 dalies ir 8 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai". *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 1-7.
257. Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 2 straipsnio 12 dalies, 7 straipsnio 2 dalies 3 punkto, 11 straipsnio 1 dalies ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 198(1) straipsnio 1 bei 2 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai". *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 39-1105.
258. Konstitucinio Teismo 1998 m. gruodžio 9 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 105 straipsnio sankcijoje numatytos mirties bausmės atitikio Lietuvos Respublikos Konstitucijai". *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 109-3004.

Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimai

259. *Rantsev v. Cyprus and Russia*, no. 25965/04, ECHR 10 May 2010.
260. *Siliadin v. France*, no. 73316/01, ECHR 26 October 2005.

Mokslinė ir kita specialioji literatūra

261. Ancelis, P. Baudžiamasis persekiojimas sąvokomis ir vadybiniu aspektu. *Jurisprudencija*. 2005, 70(62).
262. Andruškevičius, A. *Administracinė teisė. Bendrieji teorijos klausimai. Valdymo aktų institutas. Ginčo santykių jurisprudenciniai aspektai*. Vilnius: VĮ Registrų centro Teisinės informacijos departamentas, 2008.
263. Andruškevičius, A. *Administracinės teisės principai ir normų ribos*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
264. Arimavičiūtė, M. *Viešojo sektoriaus institucijų strateginis valdymas*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2005.
265. Askola, H. *Legal Responses to Trafficking in Women for Sexual Exploitation in the European Union*. Portland: Hart Publishing, 2007.
266. Bach, R. L. Global Mobility, Inequality and Security. *Journal of Human Development*. 2003, 4(2).
267. Bakaveckas, A. *Administracinė teisė: teorija ir praktika*. 1 dalis. Vilnius: MES, 2012.
268. Bakaveckas, A. Kategorijų – vykdomoji valdžia, valstybinis valdymas (administravimas) ir viešasis administravimas – samprata ir santykis Lietuvos administracinėje teisėje. *Jurisprudencija*. 2007, 2(92).
269. Bakaveckas, A. *Lietuvos vykdomoji valdžia*. Vilnius: Eugrimas, 2007.
270. Bales, K. Expendable People: Slavery in the Age of Globalization. *Journal of International Affairs*. 2000, 53(2).
271. Bazylevas, I., Žekonis, R. *Prekybos žmonėmis prevencija ir kontrolė Lietuvoje*. Vilnius, 2003.
272. Beer, S. H., *et al*. *Patterns of Government*. New York: Random House, 1966.
273. Bevir, M. *Key Concepts in Governance*. London: SAGE Publications Ltd., 2009.
274. Bolzanas, D.; Drakšienė, A. Prekybos žmonėmis samprata. *Teisė.* 2004, 53.
275. Bruch, E. M. Models Wanted: The Search for an Effective Response to Human Trafficking. *Stanford Journal of International Law.* 2004, 40(1).
276. Bruinsma, G. and Meershoek, G. Organised Crime and Trafficking in Women from Eastern Europe in the Netherlands. *Transnational Organised Crime*. 1997, 3.
277. Burda, R.; Gruodytė, E.; Krikščiūnas, R. *Prekybos žmonėmis nusikaltimų tyrimo metodika*. Vilnius: Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuras, 2007.
278. Burda, R.; Gruodytė, E.; Krikščiūnas, R. *Prekybos žmonėmis tyrimo bei teisminio nagrinėjimo problemos Lietuvoje*. Vilnius: Tarptautinė migracijos organizacija, 2006.
279. Cacho, L. *Slavery Inc.: The Unfold Story of International Sex Trafficking.* London: Portobello Books, 2010.
280. Chakrabarty, B.; Chand, P. *Public Administration in a Globalizing World*. India: SAGE Publications India Pvt Ltd., 2012.
281. Chalke, S. *Stop The Traffic*. Oxford: Lion Hudson plc., 2009.

282. Clark, M. A. Trafficking in Persons: an issue of human security. *Journal of Human Development*. 2003, 4(2).
283. Demleitner, N. Forced Prostitution: Naming and International Offense. *Fordham International Law Journal*. 1994, 18(1).
284. Dewey, S. *Hollow Bodies: Institutional Responses to Sex Trafficking in Armenia, Bosnia and India*. USA: Kumarian Press, 2008.
285. Ditmore, M. and Wijers, M. The Negotiations on the UN Protocol on Trafficking in Persons. *Nemesis,* 2003, 4.
286. Eliassen, K. A.; Sitter, N. *Understanding Public Management*. London: SAGE Publications Ltd, 2008.
287. Fedosiuk, O. Prekyba žmonėmis baudžiamojoje teisėje ir teismų praktikoje. *Teisė*. 2005, 54.
288. Fedosiuk, O. Prekyba žmonėmis kaip nusikaltimas žmogaus laisvei. *Jurisprudencija*. 2003, 45(37).
289. Fedosiuk, O. Prekybos žmonėmis nusikaltimo normos naujosios redakcijos (2005 m. birželio 23 d.) aiškinimo ir taikymo problemos. *Jurisprudencija*. 2007, 8(98).
290. Fayol, H. *Administravimas: teorija ir praktika*. Vilnius: Eugrimas, 2005.
291. Farrell, A. State and local law enforcement responses to human trafficking: explaining why so few trafficking cases are identified in the United States. *Sociology of Crime Law and Deviance*. 2009, 13(4).
292. Farrel, A., Fahy, S. The problem of human trafficking in the US: Public frames and policy responses. *Journal of Criminal Justice*. 2009, 37(6).
293. Farrell, A.; McDevitt, J. and Fahy, S. *Understanding and improving law enforcement responses to human trafficking: final report*. Paper 1, 2008.
294. Farrior, S. The International Law on Trafficking in Women and Children for Prostitution: Making it Live Up to its Potential. *Harvard Human Rights Journal*. 1997, 10.
295. *From Government to Governance*. Bellamy, R. and Palumbo, A. (eds.). England: Ashgate Publishing Limited, 2010.
296. Gallagher, A. T. and Holmes, P. Developing an Effective Criminal Justice Response to Human Trafficking: Lessons From the Front Line. *International Criminal Justice Review.* 2008, 18(3).
297. Gallagher, A. T. and Surtees, R. Measuring the Success of Counter Trafficking Interventions in the Criminal Justice Sector: Who decides – and how? *Anti-Trafficking Review*. 2012, 1(1).
298. *Gender, Trafficking and Slavery.* Ed. Masika, R. Oxford: Oxfam GB, 2002.
299. Ghosh, B. *Huddled Masses and Uncertain Shores*. The Hague: Martinus Nijhoff, 1998.
300. Girdenis, T.; Gutauskas, A.; Kujalis, P. *Baudžiamoji teisė. Metodinė priemonė*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014.
301. *Global Sex Workers: Rights, Resistance, and Redefinition.* Ed. Kempadoo, K. and Doezema, J. New York: Routledge, 1998.
302. *Global Trafficking in Women and Children*. Ed. Ebbe, O. N. I. and Das, D. K. USA: CRC Press, 2008.
303. *Governance, Globalization and Public Policy*. Edited by Kennett, P. UK: Edward Elgar, 2008.

304. *Governing Europe*. Hayward, J. and Menon, A. (eds.). Oxford: Oxford University Press, 2003.
305. Grant, R. M. *Contemporary Strategy Analysis*. Oxford: Blackwell, 2008.
306. Gupta, R. *Enslaved: The New British Slavery*. London: Portobello Books, 2008.
307. Gutauskas, A. Human trafficking and its treatment in criminal law. *Socialinių mokslų studijos*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2009 4(4).
308. Gutauskas, A. Organizuotas nusikalstamumas Lietuvoje: faktinė padėtis ir teisėsaugos institucijų praktika. *Jurisprudencija*. 2003, 49(41).
309. Gutauskas, A. Prekybos žmonėmis baudžiamojo teisinio vertinimo ypatumai Lietuvos teismų praktikoje. *Verslo ir teisės aktualijos.* 2009, 3.
310. Head, B. W. Three Lenses of Evidence-Based Policy. *The Australian Journal of Public Administration*. 2008, 67(1).
311. Holzer, J. W. *A spatial analysis of human trafficking in Greater Los Angeles*. Dissertation presented in partial fulfillment of the requiremnets for the degree of Doctor of Philosophy. University of Southern Carolina, 2010.
312. Hughes, O. E. *Public Management and Administration*. USA: Palgrave Macmillan, 2012.
313. *Human Sex Trafficking*. Edited by Bernat, F. P. New York: Routledge, 2011.
314. *Human traffic, human rights: redefining victim protection*. Anti-Slavery International: Elaine Pearson. United Kingdom: The Printed Word, 2002.
315. *Human Trafficking, Human Security and the Balkans*. Ed. Friman, H. R. and Reich, S. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 2007.
316. *Human Trafficking in Europe: Character, Causes and Consequences*. Wylie, G. and McRedmond, P. (eds). United Kingdom: Palgrave Macmillan, 2010.
317. Į rezultatus orientuoto ir įrodymais pagrįsto valdymo praktika Lietuvos ir užsienio valstybių viešajame sektoriuje. Rengė Ministro Pirmininko tarnyba. Vilnius: UAB „Klaipėdos banga“, 2011.
318. Jahic, G. *Analysis of economic and social factors associated with trafficking in women: thinking globally, researching locally.* Dissertation presented in partial fulfillment of requirements for the degree of Doctor of Philosophy. University of New Jersy, 2009.
319. Jahn, A. and Straubhaar, T. A Survey of the Eonomics of Illegal Migration. *South European Society and Politics*. 1998, 3(3).
320. Jones; C.; Hesterly, W. and Borgatti, S. A General Theory of Network Governance: Exchange Conditions and Social Mechanisms. *The Academy of Management Review*. 1997, 22(4).
321. Jordan, A. D. Human Rights or Wrongs? The Struggle for a Rights-Based Response to Trafficking in Human Beings. *Gender and Development.* 2002, vol. 10(1).
322. Kargaudienė, A. Administracinės teisės pokyčiai šiuolaikinėje demokratinėje visuomenėje. *Jurisprudencija*. 2005, 70(62).
323. Kim, K. and Chang, G. Reconceptualizing Approaches to Human Trafficking: New Directions and Perspectives from the Field(s). *Legal Studies Paper.* 2007, 47.
324. Kiškis, A., Kuodytė, A. Nusikalstamumo programų rengimo Lietuvoje tyrimas. *Jurisprudencija*. 2012, 19(2).
325. Kooiman, J. *Governing as Governance*. London: SAGE Publications Ltd, 2005.
326. Krahmann, E. Conceptualizing Security Governance. *Cooperation and Conflict*. 2003, 38(1).

327. Lee, M. *Trafficking and Global Crime Control.* London: Sage Publications Ltd., 2011.
328. *Lietuvos teisės pagrindai*. Vilnius: Justitia, 2004.
329. Mameli, P. Stopping the Illegal Trafficking of Human Beings. How Transnational Police Work Can Stem the Flow of Forced Prostitution. *Crime, Law and Social Change*. 2002, 38.
330. *Managing Complex Networks: Strategies for the Public Sector*. Kickert, W. J. M.; Klijn, E. H. and Koppenjan, J. F. M. (eds.). London: SAGE Publications Ltd., 1997.
331. Mickevičius, D. Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse įtvirtintų prekybos žmonėmis ir vaiko pirkimo arba pardavimo sudėčių atitikties Lietuvos Respublikos tarptautinėms sutartims ir Europos Sąjungos teisei aspektai. *Teisė*. 2005, 54.
332. Monstytė, E. Ar atlygintinę surogaciją galima prilyginti prekybai žmonėmis? *Teisės apžvalga*. 2014, 1(11).
333. Monzini, P. *Sex Traffic: Prostitution, Crime and Exploitation*. London: Zed Books Ltd., 2005.
334. Musto, J. L. *Institutionalizing Protection, Professionalizing Victim Management: Explorations of Multi-Professional Anti-Trafficking Efforts in the Netherlands and the United States*. A dissertation submitted in partial satisfaction of the requirements for the degree Doctor of Philosophy in Women's Studies. University of California, 2011.
335. Nagan, W. P. ir De Medeiros, A. Old poison in new bottles: Trafficking and the extinction of respect. *Tul. J. Int'l & Comp. L.* 2005, 14.
336. Nikartas, S. Prekybos vaikais nusikaltimo teisinė samprata. *Teisės problemos.* 2009, 2(64).
337. Palavinskienė, B.; Prokopčik, M.; Vidrinskaitė, S.; Žiobienė, E. *Prekyba žmonėmis: prevencija, aukų apsauga, problemos sprendimo būdai*. Vilnius: Lietuvos žmogaus teisių centras, 2006.
338. Pearce, J. J.; Hynes, P. and Bovarnick, S. *Trafficked Young People: Breaking the wall of silence*. United Kingdom: Routledge, 2013.
339. Pierre, J.; Peters, B. G. *Governing Complex Societies*. USA: Palgrave Macmillan, 2005.
340. Piotrowic, R. The UNHCR's Guidelines on Human Trafficking. *International Journal of Refugee Law*. 2008, 20(2).
341. *Power and Governance in a Partialy Globalized World*. Ed. Keohane, R. O. London and New York: Routledge, 2002.
342. *Prekyba moterimis*. Sud. D. Marcinkevičienė ir R. Praspaliauskienė. Vilnius: „Praeities pėdos", 1999.
343. *Prekyba moterimis: problemos, sprendimai, žvilgsnis iš vidaus*. Atsakingoji redaktorė Sipavičienė, A. Vilnius: Tarptautinė migracijos organizacija ir Socialinių tyrimų centras, 2004.
344. Provan, K. G. and Kenis, P. N. Modes of Network Governance: Structure, Management, and Effectiveness. *Journal of Public Administration Research and Theory*. 2008, 18(2).
345. *Public Governance*. Ed. Bevir, M. UK: SAGE Publications Ltd., 2007, vol. 1.
346. Quirk, J. Trafficked into Slavery. *Journal of Human Rights*. 2007, 6.
347. *Regnum Est.* Atsakingasis redaktorius Gediminas Mesonis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010.
348. *Rethinking Security Governance: the problem on unintended consequences*. Ed. Daase, C. and Friesendorf, C. London and New York: Routledge, 2010.

349. Ruškus, J. ir Mažeikienė, N. Prekybos moterimis ir prostitucijos aukų reabilitacija ir reintegracija Lietuvoje: padėties analizė ir galimybių modeliavimas. *Socialinis darbas*. 2005, 4(2).
350. Sarker, A. E. New Public Management, Service Provisions and Non-governmental Organisations in Bangladesh. *Public Organisation Review*. 2005, 5(3).
351. Schloenhardt, A. Organised Crime and the Business of Migrant Trafficking. *Crime, Law and Social Change*. 1999, 32.
352. *Security Studies: An Introduction*. Ed. by Williams, P. D. United Kingdom: Routledge, 2008.
353. Segrave, M., Milivojevic, S. and Pickering, Sh. *Sex Trafficking: International context and response*. United Kingdom: Willan Publishing, 2009.
354. Seyhan, O. *Identifying social and political correlates of national human trafficking scores: an extension of Bale's theory of modern slavery*. Dissertation presented in partial fulfillment of the requirements for the degree of doctor of phylosophy in public affairs. The University of Texas at Dallas, 2009.
355. *Sexual Politics and the European Union*. Elman, A. (ed.). New York: Berghahn Books, 1996.
356. Shannon, S. Prostitution and the Mafia: The Involvement of Organised Crime in the Global Sex Trade. *Transnational Organised Crime*. 1997, 3.
357. Shelley, L. *Human Trafficking: A Global Perspective*. New York: Cambridge University Press, 2010.
358. Sirgedienė, R. Nacionaliniai kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo modeliai ir galimybės stiprinti nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis asmenų teisių apsaugą. *Socialinės inovacijos globaliai plėtrai: mokslo darbai*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2012, Nr. 1(1).
359. Sirgedienė, R. Prekybos žmonėmis masto vertinimas: tarptautinės ir nacionalinės iniciatyvos. *Socialinių mokslų studijos*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2012, Nr. 4(4).
360. *Strategies Against Human Trafficking: The Role of the Security Sector*. Friesendorf, C. (Ed.). Vienna and Geneva: National Defence Academy and Austrian Ministry of Defence and Sports, 2009.
361. Šileikis, E. *Alternatyvi konstitucinė teisė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003.
362. Taylor, I. and Jamieson, R. Sex Trafficking and the Mainstream of Markert Culture. *Crime, Law and Social Change*. 1999, 32.
363. *The Oxford Hanbook of Public Policy*. Ed. Moran, M.; Rein, M.; Goodin, R. E. Oxford: Oxford University Press, 2008.
364. *The Oxford Handbook of Public Management*. Ferlie, E.; Lynn, L. E.; Pollitt, Ch. (eds.). Oxford: Oxford University Press, 2005.
365. *The Political Economy of New Slavery*. Edited by Van den Anker, C. New York: Palgrave Macmillan, 2004.
366. *The Public Sector – Challenge for Coordination and Learning*. Ed. Kaufmann, F. X. Berlin: Walter de Gruyter, 1991.
367. *The SAGE Handbook of Governance*. Ed. Bevir, M. London: SAGE Publications Ltd., 2011.
368. *The SAGE Handbook of Public Administration*. Ed. Peters, B. G. and Pierre, J. London: SAGE Publications Ltd., 2012.

369. *Theories of the Public Process*. Ed. Sabatier, P. A. USA: Westview Press, 2007.
370. Tyldum, G.; Tveit, M. and Brunovskis, A. *Taking Stock – A Review of Existing Research on Trafficking for Sexual Exploitation*. Oslo: Fafo, 2005.
371. Toepfer, S. and Wells, B. The Wordwide Market for Sex: a Review of International and Regional Legal Prohibitions Regarding Trafficking in Women. *Michigan Journal of Gender and Law*. 1994, 2.
372. *Trafficking and Human Rights. European and Asia-pacific perspectives***.** Edited by Holmes, L. United Kingdom: Edwards Elgar Publishing Limited, 2010.
373. *Trafficking and Prostitution Reconsidered: New Perspectives on Migration, Sex Work, and Human Rights.* Ed. Pattanaik, B.; Kamala, K.; Sanghera J. United States of America: Paradigm Publishers, 2005.
374. *Trafficking and the Global Sex Industry*. Edited by Beeks, K. and Amir, D. United States of America: Lexington Books, 2006.
375. *Trafficking in humans: Social, Cultural and Political Dimensions.* Edited by Newman, E. and Cameron, S. Japan: United Nations University, 2008.
376. Urbelionytė, A. Changes in EU Legal Regulations on Human Trafficking after Adoption of Directive 2011/36/EU. *Socialinių mokslų studijos.* Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2012, 4(3).
377. Urmonas, A. Administracinė teisė socialinių pokyčių erdvėje. *Jurisprudencija*. 2006. 5(83).
378. Urmonas, A. Administrative Law as a Macro-System Phenomenon. *Socialinių mokslų studijos*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2009, 3(3).
379. Urmonas, A. Socialinių technologijų metodologinė funkcija administracinėje teisėje. *Jurisprudencija.* 2007, 6(96).
380. Urmonas, A., *et al. Lietuvos administracinė teisė: bendroji dalis*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2005.
381. Vaišvila, A. *Teisės teorija*. Vilnius: Justitia, 2009.
382. Verhoest, K.; Bouckaert, G. and Guy, P. B. Janus-faced reorganisation: specialization and coordination in four OECD countries in the period of 1980-2005. *International Review of Administrative Sciences* 2007, 73(3).
383. Vermeulen, G., Van Damme, Y., De Bondt, W. *Organised Crime Involvement in Trafficking in Persons and Smuggling of Migrants*. Antwerpen: Maklu Pub, 2010.
384. *Viešasis administravimas*. Kaunas: Kauno technologijos universitetas, 1999.
385. *Viešojo sektoriaus institucijų administravimas.* Atsakingasis redaktorius Puškorius, S. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2002.
386. Whelan, C. *Networks and National Security. Dynamics, Effectiveness and Organisation*. England: Ashgate Publishing Limited, 2012.
387. Williams, P. *Collaboration in Public Policy and Practice: Perspectives on boundary spanners*. Bristol: The Policy Press, 2012.
388. Williams, P. Trafficking in Women and Children: A Market Perspective. *Transnational Organised Crime*. 1997, 3(4).
389. Wilson, W. The Study of Administration. *Political Science Quaterly*. 1887, 2.
390. *Women and International Human Rights Law*. Askin, K. and Koenig, D. (eds). Vol. 1. Ardsley, NY, Transnational, 1999.

Kiti šaltiniai

391. *A Dictionary of Law*. Oxford: Oxford University Press, 2013.
392. Ataskaita apie Prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės 2009–2012 metų programos įgyvendinimą ir kitas vykdytas priemones šioje srityje 2012 metais [interaktyvus]. Vilnius: Vidaus reikalų ministerija, 2013 [žiūrėta 2014-02-28]. <http://www.vrm.lt/lit/Prekybos-zmonemis-prevencijos-ir-kontroles-programa/246>.
393. Ataskaita apie Prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės 2009–2012 metų programos įgyvendinimą 2011 metais [interaktyvus]. Vilnius: Vidaus reikalų ministerija, 2012 [žiūrėta 2014-02-28]. <http://www.vrm.lt/lit/Prekybos-zmonemis-prevencijos-ir-kontroles-programa/246>.
394. Ataskaita apie Prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės 2005–2008 metų programos įgyvendinimą 2008 metais. Vilnius: Vinkleris ir partneriai, 2009.
395. Automatizuota statistinė informacinė sistema (ASIS) [interaktyvus]. Vilnius: Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras, 2000 [žiūrėta 2014-03-04]. <http://www.nplc.lt:8000/asis/>.
396. Awareness of Home Affairs Report, Special Barometer 380 [interaktyvus]. European Commission, June 2012 [žiūrėta 2014-02-03]. <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_380_en.pdf>.
397. *Collateral Damage: The Impact of Anti-Trafficking Measures on Human Rights Around the World*. Bangkok: GAATW, 2007.
398. Combating Child Trafficking. Handbook for Parliamentarians No. 9. UNICEF, 2005.
399. Combatting Human Trafficking [interaktyvus]. Austrian Federal Ministry for European and International Affairs, 2014 [žiūrėta 2014-01-27]. <http://www.bmeia.gv.at/en/foreign-ministry/foreign-policy/human-rights/main-human-rights-issues/combatting-human-trafficking.html>.
400. Commission launches EU Civil Society Platform against trafficking in human beings [interaktyvus]. European Commission, 2013 [žiūrėta 2013-07-28]. <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/entity.action;jsessionid=6QTDR0sGw2DtRCHGnKvDJQgQryPWjgZ1b206wFs8J9wTnDGDtnK5!909126266?path=EU+Policy%2FCommission_launches_Platform>.
401. Danish Center against Trafficking in Human Beings [interaktyvus]. Denmark: CentermodMenneskehandel, 2012 [žiūrėta 2012-08-01]. <http://www.centermodmenneskehandel.dk/in-english/about-us>.
402. Declaration on Combating Trafficking in Human Beings concluded at the EU Ministerial Conference – Towards Global EU Action against Trafficking in Human Beings to mention the third EU Anti Trafficking Day [interaktyvus]. European Commission, 19-20 October 2009 [žiūrėta 2013-10-02]. <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/download.action?nodePath=/EU+Policy/2009+Declaration+on+Trafficking+in+Human+Beings_en.pdf&fileName=2009+Declaration+on+Trafficking+in+Human+Beings_en.pdf>.
403. Dottridge, M. *Measuring Responses to Trafficking in Human Beings in the European Union: an Assessment Manual*. European Commission: EU Anti-trafficking Day – Brussels 18 October 2007 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-03]. <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/download.action?nodePath=/EU+Policy/Indicators+on+trafficking+in+EU+2007_en.pdf&fileName=Indicators+on+trafficking+in+EU+2007_en.pdf&fileType=pd>.

404. Efforts to Combat Trafficking in Human Beings in the OSCE Region: Coordination and Reporting Mechanisms. 2008 Annual Report of the OSCE Special Representative and Coordinator for Combating Trafficking in Human Beings presented at the Permanent Council Meeting, 13 November 2008. Vienna: OSCE, 2008.
405. Efforts to Combat Trafficking in Human Beings in the OSCE Region. Vienna: Organisation for Security and Cooperation in Europe, 2003.
406. *Encyclopedia Britannica*. Vol. 1. USA: Encyclopedia Britannica, Inc., 1982.
407. *Encyclopedia of Global Studies*. Vol. 4. Ed. Anheier, H. K. and Juergensmeyer, M. USA: SAGE Publications, Inc., 2012.
408. *Encyclopedia of Governance*. Vol. 1. Ed. Bevir, M. USA: SAGE Publications, Inc., 2007.
409. *Encyclopedia of Government and Politics*. Vol. 2. Ed. Hawkesworth, M. and Kogan, M. London: Routledge, 2001.
410. *Encyclopedia of Social Problems*. Vol. 1. Ed. Parrillo, V. N. USA: SAGE Publications, Inc., 2008.
411. *Encyclopedia of Social Problems*. Vol. 2. Ed. Parrillo, V. N. USA: SAGE Publications, Inc., 2008.
412. *Encyclopedia of Victimology and Crime Prevention*. Vol 1. Ed. Fisher, B. S. and Lab, S. P. United Kingdom: SAGE Publications Ltd., 2010.
413. Eurostat Methodologies and Working papers. Trafficking in human beings. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2013.
414. First EU Anti Trafficking Day on 18 October 2007 [interaktyvus]. European Commission, 2007 [žiūrėta 2013-10-02]. <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/entity. action;jsessionid=6H2tRZKL0c6GvTnyNxtmFQRSxDVPdfd1LL06vnJgv80lk1zY5v7b!-656776111?path=EU+Policy%2FFirst+EU+Anti-Trafficking+Day>.
415. *Forced Labor and Human Trafficking: Estimating the Profits*. Working Paper by Belser P. Geneva: International Labour Office, 2005.
416. Funkcijų peržiūros ir biudžeto programų vertinimo priemonės Lietuvoje ir užsienio šalyse. Tyrimo ataskaita. Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko tarnybos užsakymu parengė VšĮ „Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai“ ir VES TEP ir VšĮ Viešosios politikos ir vadybos institutas, 2010.
417. Funkcijų peržiūros ir biudžeto programų vertinimo priemonės Lietuvoje ir užsienio šalyse. Tyrimo ataskaita. Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko tarnybos užsakymu parengė VšĮ „Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai“ ir VES TEP ir VšĮ Viešosios politikos ir vadybos institutas, 2010.
418. Gyventojų migracija. Teminės lentelės [interaktyvus]. Vilnius, Lietuvos statistikos departamentas, 2014 [žiūrėta 2014-03-03]. <http://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?portletFormName=visualization&hash=3973f20f-077e-4479-a5f6-b0c63ef2f900>.
419. Global Report on Trafficking in Persons 2012. Vienna: UNODC, 2012.
420. GRETA's Country Evaluation Reports [interaktyvus]. Strasbourg: Council of Europe, 2014 [žiūrėta 2014-01-05]. <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/trafficking/Docs/Publications/Evaluations_en.asp>.
421. Gudavičius, S. Nacionalinio saugumo įstatymas nevykdomas 6 metus. *Delfi* [interaktyvus]. 2002 m. rugpjūčio 30 d. [žiūrėta 2014-02-20]. <http://www.delfi.lt/ news/daily/lithuania/nacionalinio-saugumo-istatymas-nevykdomas-6-metus.d?id=1322486>.

422. Guidelines for the Development and Implementation of a Comprehensive National Anti-Trafficking Response. Vienna: International Center for Migration Policy Development, 2006.
423. Human Trafficking in the Baltic Sea Region: State and Civil Society Cooperation on Victims‘ Assistance and Protection. Vienna: UNODC, 2010.
424. Human Trafficking is World’s 2nd Most Profitable Crime. Report by Geoffrey Ramsey, 15 November 2011 [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-03-03]. <http://www.insightcrime.org/news-briefs/human-trafficking-is-worlds-2nd-most-profitable-crime-report>.
425. ILO Global Estimate of Forced Labour. Results and methodology. International Labour Organisation, 2012.
426. *International Encyclopedia of Political Science*. Vol. 2. Ed. Badie, B.; Berg-Schlosser, D.; Morlino, L. USA: SAGE Publications, Inc., 2011.
427. *International Encyclopedia of Political Science*. Vol 4. Ed. Badie, B.; Berg-Schlosser, D.; Morlino, L. USA: SAGE Publications, Inc., 2011.
428. JHA Recommendation on Trade in Human Beings for the Purposes of Prostitution of 1993. Council Press Release 10550/93, 29-30 November 1993.
429. Kovai su prekyba žmonėmis – socialinės atsakomybės didinimas [interaktyvus]. Vilnius: Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuras [žiūrėta 2014-03-03]. <http://www.iom.lt/lt/vykdomi-projektai/kovai-su-prekyba-zmonemis---socialines-atsakomybes-didinimas/>.
430. Lietuva. Aktualu [interaktyvus]. Vilnius: Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuras, 2014 [žiūrėta 2014-02-20]. <http://www.iom.lt/lt.php/>.
431. Lietuva. TMO dešimtmečio jubiliejus [interaktyvus]. Vilnius: Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuras, 2014 [žiūrėta 2014-02-20]. <http://www.iom.lt/lt/naujienoss/tmo-gimtadienis/>.
432. Lietuva ir Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacija [virtualus]. Vilnius: Užsienio reikalų ministerija, 2014 [žiūrėta 2014-02-20]. <http://amb.urm.lt/index.php?4159521646>.
433. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2008 m. vasario 2 d. raštas Lietuvos Respublikos Vyriausybei Nr. 1D-1159-(12) „Dėl Prekybos žmonėmis prevencijos bei kontrolės 2005–2008 metų programos priemonių įgyvendinimo“.
434. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2007 m. vasario 5 d. raštas Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijai Nr. 1D-1130-(12) „Dėl Prekybos žmonėmis prevencijos bei kontrolės 2005–2008 metų programos įgyvendinimo“.
435. Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos Viešojo valdymo ir socialinės aplinkos departamento Nacionalinio saugumo ir krizių valdymo skyrius [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2014 [žiūrėta 2014-02-28]. <http://www.lrv.lt/lt/kontaktai/vyriausybes-kanceliarijos-kontaktai/strateginio-valdymo-departamentas/kriziu-skyrius/>.
436. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 metų veiklos ataskaita [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2003 [žiūrėta 2014-03-03]. <http://www.lrv.lt/bylos/vyriausybes/12-vyr-dok/LRV_2002m_ataskaita_Seimui.pdf>.
437. Lithuania [interaktyvus]. Strasbourg: Council of Europe, 2014 [žiūrėta 2014-02-22]. <http://www.coe.int/en/web/portal/lithuania>.

438. Lithuania in the UN: History in Pictures [interaktyvus]. New York: Permanent Mission of Lithuania to the United Nations [žiūrėta 2014-02-20]. <http://mission-un-ny.mfa.lt/index.php?266281201>.
439. National Commission for Trafficking in Human Beings: Functions [interaktyvus]. Bulgaria: Ministry of the Interior, 2014 [žiūrėta 2014-07-29]. <http://antitraffic.government.bg/en/functions>.
440. National Commission for Trafficking in Human Beings: National Programme for Combating Trafficking in Human Beings and Protection of the Victims for 2012 [interaktyvus]. Bulgaria: Ministry of the Interior, 2012 [žiūrėta 2012-07-29]. <http://antitraffic.government. bg/en/national-programs/national-program-2012>.
441. National rapporteur on Trafficking in Human Beings and Sexual Violence against Children [interaktyvus]. The Netherlands, 2014 [žiūrėta 2014-03-04]. <http://www.dutchrapporteur.nl/about/>.
442. National referral mechanisms. Joining efforts to protect the rights of trafficked persons. A practical guide. Vienna: OSCE/ ODIHR, 2004.
443. Ombudsman for Minorities. Human Trafficking in Finland [interaktyvus]. Finland, 2014 [žiūrėta 2014-02-03]. <http://www.ofm.fi/en/front_page>.
444. Opinion No. 7/2010 of the Group of Experts on Trafficking in Human Beings of the European Commission on the Proposal for a European Strategy and Priority Actions on combating and preventing trafficking in human beings (THB) and protecting the rights of trafficked and exploited persons [interaktyvus]. European Commission, 2010 [žiūrėta 2013-10-03]. <http://lastradainternational.org/lsidocs/EU%20experts%20group%20Opinion%20No%207.pdf>.
445. Opinion No. 1/2010 of the Group of Experts of the European Commission on Priority Actions in view of the revision and/or further implementation of the EU Plan on best practices, standards and procedures for combating and preventing trafficking in human beings (THB) (2005/C311/01) and ANNEX: Table of Priority Measures for a new European Anti-Trafficking Action Plan [interaktyvus]. European Commission, 2010 [žiūrėta 2013-10-02]. <http://ec.europa.eu/home-affairs/doc_centre/crime/docs/opinion_expert_group_10_xx_xx_en.pdf>.
446. Opinion of the Experts Group on Trafficking in Human Beings of the European Commission in Connection with the Conference „Tackling Human Trafficking: Policy and Best Practices in Europe“ and its Related Documents [interaktyvus]. Brussels: European Commission, 2005 [žiūrėta 2013-10-02]. <http://www.google.lt/url?sa=t&rct= j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=6&ved=0CEAQFjAF&url=http%3A%2F%2Flegislationline.org%2Fdownload%2Faction%2Fdownload%2Fid%2F1559%2Ffile%2F60ceac7ab202ee5c7d88a0a1c8fa.pdf&ei=bI2VUra3DqT8yAPqpIH4Aw&usg=AFQjCNHMxDGcXFscccVNetjjTQJjcOg lP>.
447. Overcoming Barriers: Human Mobility and Development: Human Development Report 2009 [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-02-03]. <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2009/>.
448. Pagalba prekybos žmonėmis aukoms [interaktyvus]. Kaunas: Vyrų krizių centras, 2014 [žiūrėta 2014-03-03]. <http://vyrukrizes.lt/projektai/pagalba-prekybos-zmonemis-aukoms/>.
449. Pagalba prostitucijos ir prekybos žmonėmis aukoms. Kaunas: Lietuvos „Caritas“, 2014 [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-02-28]. <http://www.anti-trafficking.lt/>.

450. Prekyba žmonėmis [interaktyvus. Vilnius: Dingusių žmonių šeimų paramos centras, 2014 [žiūrėta 20114-03-03]. <http://www.missing.lt/index.php/lt/home/prekyba-zmonemis>.
451. Prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės programa [interaktyvus]. Vilnius, Vidaus reikalų ministerija, 2014 [žiūrėta 2014-03-10]. <http://www.vrm.lt/lit/Prekybos-zmonemis-prevencijos -ir-kontroles-programa/246/1>.
452. Projektai [interaktyvus]. Vilnius: ŽIV/AIDS paveiktų moterų bei jų artimųjų asociacija, 2014 [žiūrėta 2014-03-03]. <http://www.demetra.lt/lt/projektai.html>.
453. Recommendations from the European Conference on Trafficking in Women, Vienna, 10-11 June, 1996.
454. Recommendations on identification and referral to services of victims of trafficking in human beings [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-03-03]. <http://www.humantrafficking.org/uploads/publications/council_eur_08_rec_identi_0408.pdf>.
455. Replies by Austria: Questionnaire for the evaluation of the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by the parties (coordinated by the Austrian Federal Ministry for European and International Affairs, August 2010 [interaktyvus]. Austrian Federal Ministry for European and International Affairs, 2010 [žiūrėta 2014-01-27]. <http://www.bmeia.gv.at/fileadmin/user_upload/bmeia/media/2-Aussenpolitik_Zentrale/Menschenrechte/GRETA_Austria_final.pdf>.
456. Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Austria GRETA(2011)10 [interaktyvus]. Strasbourg: Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings, 15 September 2011 [žiūrėta 2012-07-11]. <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/trafficking/docs/Reports/GRETA_2011_10_FGR_AUT_en.pdf>.
457. Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Malta GRETA(2012)14. Strasbourg: Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings, 24 January 2013 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-05-14]. <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/trafficking/Docs/Reports/GRETA_2012_14_FGR_MLT_with_comments_en.pdf>.
458. Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Portugal GRETA(2012)15. Strasbourg: Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings, 12 February 2013 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-05-14]. <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/trafficking/docs/Reports/GRETA_2012_17_FGR_PRT_en_with_cmts.pdf.>.
459. Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by the Slovak Republic GRETA(2011)9. Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings, Strasbourg, 19 September 2011 [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-07-11]. <http://www.coe.int/t/ dghl/monitoring/trafficking/Docs/Reports/GRETA_2011_9_ FGR_SVK_en.pdf>.
460. Report of the Experts Group on Trafficking in Human Beings. Brussels: European Commission, 22 December 2004 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-02]. <http://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=2&ved=0CCwQFjAB&url=http%3A%2F%2Flegislationline.org%2Fdownload%2Faction%2Fdownload%2Fid%2F1562%2Ffile%2Fb19d37999f379c5c741029fcb086.pdf&ei=cZKVUs67NfT2ygPLooDgAQ&usg=AFQjCNE-saqh7vP33q-umTo7Q8Ld4ikzxg>.
461. Report submitted by the Cypriot authorities on measures taken to comply with Committee of the Parties Recommendation CP(2011)2 on the implementation of the Council of

Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, 2013 [interaktyvus]. Strasbourg: Council of Europe, 2011 [žiūrėta 2014-08-01]. <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/trafficking/docs/CommitteeParties/Reply_REC/CP_2013_12_CYP_RR_en.pdf>.

462. Situacija kovos su prekyba žmonėmis srityje Lietuvoje. 2013 metai. Vidaus reikalų ministerija, 2014 [interaktyvus]. Vilnius: Vidaus reikalų ministerija, 2014 [žiūrėta 2014-03-03]. <http://www.vrm.lt/lit/Prekybos-zmonemis-prevencijos-ir-kontroles-programa/2 46>.
463. Substantive Issues Arising in the Implementation of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: Poverty and the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. Statement adopted by the Committee on Economic, Social and Cultural Rights of the United Nations on 4 May 2001 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-02-02]. <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cescr/docs/statements/E.C.12.2001.10Poverty-2001.pdf>.
464. Task Force on Combating Human Trafficking [interaktyvus]. Austrian Federal Ministry for European and International Affairs, 2009 [žiūrėta 2014-01-27]. <http://www.bmeia.gv.at/fileadmin/user_upload/bmeia/media/2-Aussenpolitik_Zentrale/Menschenrechte/Folder_Task_Force_Menschenhandel_engl_V20091006_FINAL.pdf>.
465. TDO [interaktyvus]. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2014 [žiūrėta 2014-02-20]. <http://www.socmin.lt/lt/tarptautinis-bendradarbiavimas-ir-es/tarptautines-organizacijos/tdo.html>.
466. Terminų žodynas internete [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-09-02]. <http://www.zodynas.lt/terminu-zodynas/T/tinklas>.
467. The 5th EU Anti-Trafficking Day. Joint statement of the Heads of the EU Justice and Home Affairs Agencies [interaktyvus]. European Commission, 2011 [žiūrėta 2013-10-02]. <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/download.action?nodePath=/EU+Policy/joint_statement_final_18_oct_2011.pdf&fileName=joint_statement_final_18_oct_2011.pdf>.
468. The Globalization of Crime: A Transnational Organized Crime Threat Assessment. Vienna: UNODC, 2010.
469. The Hague Ministerial Declaration on European Guidelines for Effective Measures to Prevent and Combat Trafficking in Women for the Purpose of Sexual Exploitation. Ministerial Conference under the Presidency of the European Union, The Hague, 24–26 April 1997 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-10-02]. <http://legislationline.org/documents/action/popup/id/ 8747>.
470. The IOM Guidebook on Direct Assistance for Victims of Trafficking. International Organisation for Migration, 2007.
471. Thematic Programme on Action against Transnational Organized Crime and Illicit Trafficking, including Drug Trafficking (2011-2013). Viena: UNODC, April 2011.
472. Tyrimas „Valstybės institucijų ir įstaigų bei nevalstybinių organizacijų bendradarbiavimo kontroliuojant prekybą žmonėmis situacijos analizė, sistema, problemos ir koncepcija“. Parengė dr. Algimantas Čepas. Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2006.
473. Tyrimo „Nacionalinio pranešėjo instituto įgyvendinimas Lietuvoje“ galutinė ataskaita. Vilnius, 2012.
474. Together against Trafficking in Human Beings: Austria [interaktyvus]. European Commission, 2012 [žiūrėta 2012-07-31]. <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/showNIPsection.action?country=Austria>.

475. Together against Trafficking in Human Beings: Bulgaria [virtualus]. European Commission, 2012 [žiūrėta 2012-08-01]. <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/showNIPsection.action?country=Bulgaria>.
476. Together against Trafficking in Human Beings: Cyprus [interaktyvus]. European Commission, 2012 [žiūrėta 2012-07-31]. <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/showNIPsection.action?country=Cyprus>.
477. Together against Trafficking in Human Beings: Denmark [virtualus]. European Commission, 2012 [žiūrėta 2012-08-01]. <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/showNIPsection.action;jsessionid=tZmTPbGGqSvs4VtCqjvB9mSXP3yjgfM2FPJ0qPVCT7kskrL7FNDT!-6375724 .67?country=Denmark>.
478. Together against Trafficking in Human Being: Latvia [interaktyvus]. European Commission, 2014 [žiūrėta 2014-03-03]. <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/NIP/Latvia>.
479. Together against Trafficking in Human Beings: Slovakia [interaktyvus]. European Commission, 2012 [žiūrėta 2012-08-03]. <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/showNIPsection.action?country= Slovakia#A3>.
480. Together against Trafficking in Human Beings: Sweden. European Commission, 2014 [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-03-04]. <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/National+Rapporteurs/Sweden/;jsessionid=ps1mTV9c3nthS77rHPpTLZ05l06YTB3XYYg57NSJQTNFtJKDBLD3!-204 37635>.
481. Trafficking in Human Beings, especially women and children, in Africa. Second edition. Florence: UNICEF, 2005.
482. Trafficking in Persons Report June 2013. United States of America: Department of State, 2013.
483. Trafficking in Persons Report. United States of America: Department of State, 2004.
484. Twenty-Five Years of Council of Europe Action in the Field of Equality between Women and Men [interaktyvus]. Council of Europe: Silva, M. R. T., 30 May 2002. [žiūrėta 2013-10-02]. <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/03themes/gender-equality/EG (2002)5_en.pdf>.
485. UNESCO Trafficking Project. Factsheet #1 Worldwide Trafficking Estimates by Organisations [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-03-10]. <http://www.unescobkk.org/index.php?id=1963>.
486. UN News Center, 2013 [virtualus]. [žiūrėta 2014-02-02]. <http://www.un.org/apps/news/story.asp/html/story.asp?NewsID=45819&Cr=migrants &Cr1=>.
487. Valstybinio audito ataskaita Nr. VA-P5-50-1-12 „Tarpinstitucinių programų koordinavimas ir valdymas“ [interaktyvi]. Vilnius: Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė, 2008 m. birželio 18 d. [žiūrėta 2014-02-22]. <http://www.vkontrole.lt/ audito_ataskaitos.aspx?tipas=2>.
488. Veikla [interaktyvus]. Klaipėda: Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras, 2014 [žiūrėta 2014-03-03]. <http://www.moteriai.lt/projektai/>.
489. War and Peace in the 21st Century. The Human Security Report 2005. Part 2. New York: Oxford University Press, 2005.

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Reda Sirgedienė

KOVOS SU PREKYBA ŽMONĖMIS KOORDINAVIMO PROBLEMOS ADMINISTRACINĖJE TEISĖJE

Disertacijos santrauka
Socialiniai mokslai, teisė (01 S)

Vilnius, 2014

Daktaro disertacija rengta 2010–2014 metais Mykolo Romerio universitete.

Mokslinis vadovas:

prof. dr. Eglė Bilevičiūtė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, 01 S).

Disertacija ginama viešame Teisės mokslo krypties tarybos posėdyje 2015 m. vasario 13 d. 13 val. Mykolo Romerio universiteto I-414 aud. (Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius).

Pirmininkas:

prof. dr. Vidmantas Egidijus Kurapka (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, 01 S).

Nariai:

prof. habil. dr. Borisas Melnikas (Vilniaus Gedimino technikos universitetas, socialiniai mokslai, vadyba, 03 S);

prof. dr. Jānis Načisčionis (Turibos universitetas, Latvija, socialiniai mokslai, teisė, 01 S);

doc. dr. Andrejus Novikovas (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, 01 S);

prof. dr. Birutė Pranevičienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, 01 S).

Disertacijos santrauka išsiųsta 2015 m. sausio 13 d.

Disertaciją galima peržiūrėti Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo (Gedimino pr. 51, Vilnius) ir Mykolo Romerio universiteto (Ateities g. 20 ir Valakupių g. 5, Vilnius; V. Putvinskio g. 70, Kaunas) bibliotekose.

Reda Sirgedienė

KOVOS SU PREKYBA ŽMONĖMIS KOORDINAVIMO PROBLEMOS ADMINISTRACINĖJE TEISĖJE

Santrauka

Tiriamoji problema. Prekyba žmonėmis – sudėtingas socialinis teisinis reiškinys, dažnai tarptautinis, įsišaknijęs dėl skurdo, demokratinės kultūros stokos, lyčių nelygybės ir smurto prieš moteris, konfliktinių ir pokonfliktinių situacijų, nekokybiškos socialinės integracijos, galimybių stygiaus ir mažo užimtumo, vaikų darbo ir diskriminacijos ir susijęs su įvairiais žmogaus gyvenimo aspektais (migracija, nusikalstamumu, korupcija, darbu, prostitucija, žmogaus teisėmis, ekonomine situacija, lyties dimensija, smurtu, švietimu, sveikata, darbo rinka, teisėsauga ir pan.)[819], su kurio padariniais viena institucija ir viena valstybė negali veiksmingai kovoti. Parduodamos ne tik moterys ir mergaitės – parduodami ir vyrai, ypač berniukai. Didelis pelnas iš prekybos žmonėmis ir žmonių išnaudojimo yra patrauklus ir svarbiausias nusikaltėlių tikslas: gaunami pinigai ne tik sudaro sąlygas gyventi patogiai, bet ir užsiimti kita nusikalstama veikla bei įgyti ekonominę, socialinę arba netgi politinę galią. Prekyba žmonėmis – tai žmogaus saugumo problema, kelianti grėsmę valstybių nacionaliniam saugumui.

Toks prekybos žmonėmis problemos įvairiapusiškumas lėmė, kad kovos su prekyba žmonėmis pastangas turi sutelkti viešojo valdymo (administravimo), privačiojo ir trečiojo, arba NVO, sektorių, įvairių sričių (skurdo mažinimo ir socialinės apsaugos, švietimo ir mokslo, įdarbinimo, lyčių lygybės, žmogaus teisių ir darbuotojų teisių apsaugos, migracijos, organizuoto nusikalstamumo bei korupcijos kontrolės ir kt.) subjektai. Dėl tokios subjektų gausos efektyvios kovos su prekyba žmonėmis šerdis yra koordinuoti visų sektorių atsakingų žinybų kovos su prekyba žmonėmis veiksmai[820]. Pagrindinis kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo tikslas yra apibrėžti, sutelkti ir organizuoti įvairias nacionalines pastangas, užtikrinti jų darną ir taip pasiekti maksimaliai efektyvų kovos su prekyba žmonėmis rezultatą[821].

Nepaisant dedamų pastangų, pastaruoju metu įvairiuose susitikimuose ypač dažnai pabrėžiamas nepakankamas kovos su prekyba žmonėmis koordinavimas ir poreikis stiprinti tarpsektorinį ir tarpžinybinį specialistų veiksmų koordinavimą. Atsakingų subjektų bendradarbiavimas ir veiksmų koordinavimas kovojant su prekyba žmonėmis yra ypa-

[819] Sirgedienė, R. Nacionaliniai kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo modeliai ir galimybės stiprinti nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis asmenų teisių apsaugą. *Socialinės inovacijos globaliai plėtrai: mokslo darbai*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2012, Nr. 1(1), p. 55.

[820] Efforts to Combat Trafficking in Human Beings in the OSCE Area: Co-ordination and Reporting Mechanisms. 2008 Annual Report of the OSCE Special Representative and Coordinator for Combating Trafficking in Human Beings presented at the Permanent Council Meeting, 13 November 2008. OSCE: Office of the Special Representative and Co-ordinator for Combating Trafficking in Human Beings, p. 22.

[821] Efforts to Combat Trafficking in Human Beings in the OSCE Region. Vienna: Organisation for Security and Cooperation in Europe, 2003, p. 16.

tingai sudėtingi[822], nes kovos su prekyba žmonėmis veiksmai turi būti koordinuojami integruojant tris „P“ – prevencijos, baudžiamojo persekiojimo ir pagalbos aukoms bei jų apsaugos – sritis[823]. Viešojo valdymo (administravimo) subjektų bendradarbiavimas ir veiksmų koordinavimas su privačiuoju sektoriumi yra ypač svarbus tuo, kad verslas neremtų prekybos žmonėmis, įmonės priimtų į darbą prekybos žmonėmis aukas ir taip padėtų užkirsti kelią jų pakartotinei viktimizacijai, su NVO sektoriumi – kad prekybos žmonėmis aukoms būtų suteikta kvalifikuota kompleksinė pagalba, kadangi specializuotos NVO turi didžiulį potencialą didinti socialinio sektoriaus paslaugų kiekybę ir kokybę, nes teikia geresnes socialines paslaugas už tą pačią kainą[824]. Tai ypač svarbu, kai tokias paslaugas reikia suteikti mažas pajamas turintiems asmenims, tarp jų – ir prekybos žmonėmis aukoms. Politinė valia turėtų skatinti ir remti tokį bendradarbiavimą.

Nepaisant specialistų iniciatyvų stiprinti kovos su prekyba žmonėmis koordinavimą, ši praktika yra gana kukli[825]. Vis dar pastebima, kad valstybėse organizuotos koordinavimo struktūros yra uždaros ir subjektai savo veiksmus koordinuoja tik tam tikroje srityje, koordinavimas suprantamas kaip susitikimai, kuriuos organizacijos naudoja kaip progą pristatyti savo veiklas, o ne kartu rengti ir įgyvendinti politiką ar pakeisti veiksmų kryptis, dažnai koordinavimas baigiasi pokalbiais be esminių ir įpareigojančių išvadų[826]. Viešojo valdymo (administravimo) institucijoms ir įstaigoms tenka svarbiausias vaidmuo šioje srityje, tačiau jos nepakankamai išnaudoja valstybės suteiktas galimybes, jų inicijuotas kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesas nėra pakankamai efektyvus. Viešojo valdymo (administravimo) subjektai turėtų ne tik plačiau panaudoti administracinės teisės galimybes, sutelkdami bei organizuodami viešojo valdymo (administravimo), privačiojo ir NVO sektorių subjektų pastangas, bet ir užtikrinti inicijuojamų sprendimų ir jų įgyvendinimo procesų kokybę, kad darniais visų atsakingų subjektų veiksmais pasiektų maksimaliai efektyvų kovos su prekyba žmonėmis rezultatą. Tokie sprendimai turi būti inicijuojami mikro (asmenų, grupių), mezo (didesnių asmenų grupių, bendruomenių, mažų miestų) ir makro (regionų, šalių) lygiu[827]. Valstybėse ypač svarbios yra makro lygmens iniciatyvos.

Disertacinio tyrimo aktualumas. Naujausiais 2002–2011 m. laikotarpio skaičiavimais, kuriuos Tarptautinė darbo organizacija pateikė 2012 m. birželio mėn., pasaulyje pačiais kukliausiais skaičiavimais verčiami dirbti ir seksualiai išnaudojami yra 20,9 mln. žmonių, iš jų 5,5 mln. prekybos žmonėmis aukų – vaikai[828]. Jungtinių Tautų Narkotikų

[822] Musto, J. L. Institutionalizing Protection, Professionalizing Victim Management: Explorations of Multi-Professional Anti-Trafficking Efforts in the Netherlands and the United States. A dissertation submitted in partial satisfaction of the requirements for the degree Doctor of Philosophy in Women's Studies. University of California, 2011, p. 76.

[823] Angl. prevention, prosecution and protection. Literatūroje galima rasti ir ketvirtą „P“ – partnerystę (angl. partnership).

[824] Sarker, A. E. New Public Management, Service Provisions and Non-governmental Organisations in Bangladesh. *Public Organisation Review*. 2005, 5(3): 257.

[825] Rhodes, R. A. W. Policy Networks Analysis. *The Oxford Hanbook of Public Policy*. Ed. Moran, M.; Rein, M.; Goodin, R. E. Oxford: Oxford University Press, 2008, p. 440.

[826] Limanowska, B.; Konrad, H. Problems of Anti-trafficking Cooperation. *Strategies Against Human Trafficking: The Role of the Security Sector*. Friesendorf, C. (Ed.). Vienna and Geneva, September 2009, p. 427-428.

[827] *Encyclopedia of Victimology and Crime Prevention*. Vol. 1. Ed. Fisher, B. S. and Lab, S. P. United Kingdom: SAGE Publications Ltd., 2010, p. 211.

[828] ILO Global Estimate of Forced Labour. Results and methodology. International Labour Organisation, 2012, p. 13-14. Ataskaitoje teigiama, kad prekyba žmonėmis gali būti laikoma priverstiniu darbu, todėl skaičiavimai atspindi visą prekybos žmonėmis darbo ir seksualinio išnaudojimo tikslais spektrą.

kontrolės ir nusikalstamumo prevencijos biuro 2010 m. ataskaitoje teigiama, kad 79 proc. pasaulyje nustatytų prekybos žmonėmis aukų buvo išnaudojamos seksualiai, 18 proc. buvo verčiamos dirbti ir 3 proc. išnaudojamos kitiems tikslams, 66 proc. aukų buvo moterys, 13 proc. – mergaitės, 12 proc. – vyrai, 9 proc. – berniukai[829]. 2012 m. išleistoje šios tarptautinės organizacijos ataskaitoje teigiama, kad 2007–2010 m. 118 pasaulio valstybių buvo nustatyti 136 tautybių nukentėję nuo prekybos žmonėmis asmenys[830], 58 procentai visų nustatytų atvejų buvo prekyba žmonėmis seksualiniam išnaudojimui, 36 procentai – prekyba žmonėmis priverstiniam darbui ir 6 – procentai prekyba žmonėmis kitiems tikslams, 73 procentai visų nustatytų atvejų buvo tarptautinė prekyba žmonėmis, 75 procentai nustatytų prekybos žmonėmis aukų sudarė moterys ir mergaitės, 27 procentai visų nustatytų aukų buvo vaikai, iš kurių kas trečias buvo berniukas, 16 procentų iš 132 tyrime dalyvavusių valstybių nurodė neturėjusios nuteistų asmenų už prekybą žmonėmis tiriamuoju laikotarpiu[831]. Lyginant šios organizacijos 2010 m. ir 2012 m. ataskaitų duomenis, pastaruoju laikotarpiu didėjo išnaudojamų vyrų ir vaikų skaičiai.

JAV valstybės departamento pranešimu, 2012 m. 188 pasaulio valstybėse buvo nustatyta 46 570 nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis, iš jų Europoje – 11 905, 7 705 prekeiviai žmonėmis patraukti baudžiamojon atsakomybėn (iš jų 1 153 už prekybą žmonėmis priverstiniam darbui)[832], iš jų Europoje – 3 161 (iš jų 361 už prekybą žmonėmis priverstiniam darbui), 4 746 prekeiviai žmonėmis buvo nuteisti (iš jų 518 už prekybą žmonėmis priverstiniam darbui), iš jų Europoje – 1 818 (iš jų 112 už prekybą žmonėmis priverstiniam darbui)[833].

2013 m. balandžio 15 d. Europos statistikos tarnyba ir Europos Komisija paskelbė pirmą statistinių prekybos žmonėmis ES duomenų ataskaitą[834]. Joje pateikiami 2008 m., 2009 m. ir 2010 m. duomenys apie prekybos žmonėmis aukas, policijos tyrimus, baudžiamąjį persekiojimą ir nuosprendžius labai panašūs į minėtoje Jungtinių Tautų Narkotikų kontrolės ir nusikalstamumo prevencijos biuro ataskaitoje pateiktus statistinius duomenis. 2013 m. Europos statistikos tarnybos ir Europos Komisijos ataskaitoje nurodoma, kad nuo 2008 m. iki 2010 m. prekybos žmonėmis aukų skaičius išaugo 18 procentų (nuo 6 309 aukų 2008 m. iki 9 528 aukų 2010 m.), trys ketvirtadaliai užregistruotų prekybos žmonėmis aukų buvo parduotos siekiant jas išnaudoti seksualiai (tokių aukų padaugėjo nuo 70 proc. 2008 m. iki 76 proc. 2010 m.), o likusi aukų dalis buvo išnaudojama darbo tikslais (tokių aukų sumažėjo nuo 24 proc. 2008 m. iki 14 proc. 2010 m.), aukos buvo verčiamos elgetauti (3 proc.) ir tarnauti (1 proc.). Dvidešimt viena ES valstybė narė pateikė pagal lytį suskirstytą informaciją. Iš jos matyti, kad nagrinėjamu trejų metų laikotarpiu daugiausia prekiauta moterimis ir mergaitėmis: moterys sudarė 79 proc. visų prekybos žmonėmis aukų (iš jų 12 proc. mergaičių), vyrai – 21 proc. visų prekybos žmonėmis aukų (iš jų 3 proc. berniukų). Remiantis ataskaita, dauguma aukų buvo iš ES valstybių, ypač iš Rumunijos, Bulgarijos, Lenkijos ir Vengrijos. Trečiųjų šalių aukos dažniausiai buvo iš

[829] The Globalization of Crime: A Transnational Organized Crime Threat Assessment. UNODC, 2010, p. 13, 50.
[830] Global Report on Trafficking in Persons 2012. Vienna: UNODC, 2012, p. 1.
[831] *Ibid*., p. 7.
[832] Trafficking in Persons Report June 2013. United States of America: Department of State, 2013, p. 46.
[833] *Ibid*., p. 59.
[834] Eurostat: Methodologies and Working papers. Trafficking in human beings. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2013. <http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-is-new/news/news/2013/docs/20130415_thb_stats_report_en.pdf>.

Nigerijos, Vietnamo, Ukrainos, Rusijos ir Kinijos. 2008–2010 m. ES prekybos žmonėmis aukomis tapo 23 632 asmenys, nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis asmenų skaičius 2008–2010 m. laikotarpiu kasmet augo, tačiau nuteistų prekeivių žmonėmis skaičius nuo 2008 m. iki 2010 m. sumažėjo 13 procentų, įtariamų prekyba žmonėmis asmenų skaičius sumažėjo apie 17 procentų.

Lietuvoje pradėtų ikiteisminių tyrimų dėl prekybos žmonėmis analizė rodo, kad dauguma šių nusikaltimų susiję su moterų išvežimu ar pasikėsinimu išvežti į užsienio valstybes seksualiai išnaudoti. Nukentėjusiaisiais nuo prekybos žmonėmis Lietuvoje 2012 m. pradėtose ikiteisminiuose tyrimuose pripažinta 15 asmenų, 2011 m. – 22 asmenys, 2010 m. – 14. Dauguma jų buvo išnaudojami arba verbuojami išnaudoti kitose valstybėse. Populiariausios tikslo valstybės – Didžioji Britanija ir Vokietijos Federacinė Respublika.[835] Remiantis 2012 m. rugpjūčio 9 – spalio 8 d. Vidaus reikalų ministerijos užsakymu atlikta reprezentatyvia gyventojų apklausa, kurią atlikusi UAB „Baltijos tyrimai" individualių interviu būdu gyventojų namuose visose šalies savivaldybėse apklausė 3 022 respondentus nuo 15 iki 74 metų (respondentai atrinkti taikant daugiapakopę stratifikuotą tikimybinę atranką), 10 proc. apklaustųjų (300 žmonių) per pastaruosius penkerius metus dirbo užsienyje. Iš dirbusiųjų užsienyje 7 proc. (22 žmonės) teigė, kad „teko dirbti nežmoniškomis sąlygomis"; 4 proc. (13 žmonių) nurodė, kad jiems nesumokėjo atlyginimo; vienas respondentas teigė, kad buvo suvaržyta jo judėjimo laisvė; vienas – kad buvo pavartotas smurtas ir grasinimai ir trys – kad negalėjo nutraukti darbo sutarties. 48 proc. visų patyrusių minėtus dalykus respondentų (18 žmonių) tai išgyveno Jungtinėje Karalystėje, 12 proc. (5 žmonės) – Ispanijoje, 9 proc. (4 žmonės) – Norvegijoje, 9 proc. (3 žmonės) – Vokietijoje, 6 proc. (2 žmonės) – Airijoje. Taip pat buvo paminėti vienetiniai atvejai Graikijoje, Rusijoje, Prancūzijoje ir Švedijoje.[836] Vidaus reikalų ministerijos paskelbtoje ataskaitoje[837] nurodyta, kad 2013 m. pradėta tiek pat ikiteisminių tyrimų ir dėl prekybos žmonėmis seksualiniam išnaudojimui, ir dėl prekybos žmonėmis išnaudoti nusikaltimams daryti (po 8), taip pat pradėti ikiteisminiai tyrimai dėl prekybos žmonėmis priverstiniam darbui, iki tol dauguma ikiteisminių tyrimų ar net visi būdavo pradedami dėl prekybos žmonėmis seksualiniam išnaudojimui, t.y. parduodamų žmonių išnaudojimo formų spektras plečiasi. Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2013 m. iš Lietuvos emigravo 38 818 žmonių, 2012 m. 41 100 žmonių, 2011 m. 53 863 asmenys, 2013 m. į Lietuvą imigravo 23 643 asmenys, 2012 m. 19 843 asmenys, 2011 m. 15 685 asmenys[838], t.y. pastaraisiais metais išvykstančiųjų iš šalies skaičiai mažėja, o atvykstančiųjų didėja. Teigtina, kad netolimoje ateityje gali daugėti užsieniečių prekybos žmonėmis atvejų Lietuvoje ir tie atvejai bus susiję ne tik su seksualiniu išnaudojimu. Nesant sukurtų atitinkamų struktūrų, svarbų vaidmenį sprendžiant naujas problemas vaidins atsakingų subjektų bendradarbiavimas ir veiksmų koordinavimas.

---

[835] Prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės programa [interaktyvus]. Vidaus reikalų ministerija, 2014 [žiūrėta 2014-03-10]. <http://www.vrm.lt/lit/Prekybos-zmonemis-prevencijos-ir-kontroles-programa/246/1>.

[836] *Ibid.*

[837] *Ibid.*

[838] Gyventojų migracija. Teminės lentelės [interaktyvus]. Lietuvos statistikos departamentas, 2014 [žiūrėta 2014-03-03]. <http://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?portletFormName=visualization&hash =3973f20f-077e-4479-a5f6-b0c63ef2f900>.

Auga ne tik prekybos žmonėmis skaičiai, nerimą kelia ir didėjantis nusikaltėlių pelnas iš prekybos žmonėmis ir parduotų žmonių išnaudojimo. Tarptautinio darbo biuro darbiniame dokumente[839] nurodyta, kad apytikriais skaičiavimais kasmet pasaulyje priverstinis prekybos žmonėmis aukų darbas atneša 31,6 mlrd. JAV dolerių pelno, iš jų 15,5 mlrd. JAV dolerių, t. y. 49 proc., – išsivysčiusios pramonės šalyse. Kitoje ataskaitoje[840] pažymima, kad prekyba žmonėmis – antras pagal nusikaltėlių pelną po narkotikų nusikaltimas pasaulyje, 2010 m. atnešęs tris kartus didesnį negu 2009 m. – šešių milijardų – pelną. Anksčiau buvo skelbiama[841], kad prekyba žmonėmis – trečia pagal pelną nusikaltimų rūšis po prekybos narkotikais ir ginklais. Gautas pelnas naudojamas kitiems nusikalstamiems tikslams pasiekti.

Kovos su prekyba žmonėmis stiprinimas – prioritetinė sritis tarptautiniu, ES, regioniniu ir nacionaliniu lygiu. Tarptautinių organizacijų iniciatyva pasirašomos tarptautinės daugiašalės sutartys, kurios skatina valstybes nares imtis priemonių sukurti ir stiprinti nacionalinį įvairių institucijų ir organizacijų, atsakingų už prekybos žmonėmis prevenciją ir kovą su ja, koordinavimą, plėtoti veiksmingos politikos kryptis ir programas: vykdyti tyrimus, informavimo, sąmoningumo didinimo ir švietimo kampanijas, socialines ir ekonomines iniciatyvas ir mokymo programas[842], kurti strategijas ir programas[843], priimti įstatymus, vykdyti administracines priemones, socialinę politiką ir programas ir užtikrinti atsakingų institucijų, NVO ir tarptautinių organizacijų bendradarbiavimą ir jų veiksmų koordinavimą[844], imtis visų reikiamų priemonių nacionaliniu, dvišaliu ir daugiašaliu lygiu užkirsti kelią vaikų grobimui, jų prekybai ir kontrabandai[845]. Nacionalinio ir tarptautinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo svarbą pabrėžia ir tarptautinės – Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos[846], Tarptautinės migracijos organizacijos[847], Baltijos jūros tarybos darbo grupės prieš prekybą žmonėmis bei Jungtinių Tautų[848] ir kt. – iniciatyvos.

Kovai su prekyba žmonėmis ir kovos su prekyba žmonėmis koordinavimui didelis dėmesys skiriamas ir ES. 2010 m. vasario 25 d. ES Tarybos patvirtintoje ES vidaus saugumo strategijoje[849] prekyba žmonėmis minima tarp didžiausią grėsmę ES saugumui kelian-

---

[839] Forced Labor and Human Trafficking: Estimating the Profits. Working Paper by Belser, P. Geneva: International Labour Office, 2005, p. iii.

[840] Human Trafficking is World's 2nd Most Profitable Crime. Report by Ramsey, G., 15 November 2011 [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-03-03]. <http://www.insightcrime.org/news-briefs/human-trafficking-is-worlds-2nd-most-profitable-crime-report>.

[841] Trafficking in Persons Report. United States of America: Department of State, June 2004, p. 14.

[842] Europos Tarybos konvencija dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 96-4916.

[843] Protokolas dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, prevencijos, sustabdymo bei baudimo už vertimąsi ja, papildantis Jungtinių Tautų Organizacijos konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą. *Valstybės žinios*. 2003-05-21, Nr. 49-2166.

[844] Vaiko teisių konvencijos fakultatyvinis protokolas dėl vaikų pardavimo, vaikų prostitucijos ir vaikų pornografijos. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 108-4037.

[845] Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 60-1501.

[846] National referral mechanisms. Joining efforts to protect the rights of trafficked persons. A practical guide. Vienna: OSCE/ ODIHR, 2004.

[847] The IOM Guidebook on Direct Assistance for Victims of Trafficking. International Organisation for Migration, 2007.

[848] Human Trafficking in the Baltic Sea Region: State and Civil Society Cooperation on Victims' Assistance and Protection. Vienna: UNODC, 2010.

[849] ES vidaus saugumo strategija. Liuksemburgas: ES leidinių biuras, 2010, p. 2.

čių veiksnių. 2009 m. gruodžio 10–11 d. patvirtinta daugiametė strateginė ES iniciatyva „Stokholmo programa – atvira ir saugi Europa piliečių labui ir saugumui“ ragina didinti valstybių narių įsipareigojimą bei pastangas užkirsti kelią prekybai žmonėmis ir kovoti su šiuo reiškiniu[850]. Ši sritis yra prioritetinė ir ES išorės santykių politikoje – šiuo klausimu net parengtas ir 2009 m. lapkričio mėnesį priimtas atskiras veiksmų dokumentas[851]. ES Baltijos jūros regiono strategijos, kuriai pritarta 2009 m. spalio 29–30 d. Europos Vadovų Tarybos susitikime, veiksmų plano kovos su nusikalstamumu prioritetas – „imtis prekybos žmonėmis prevencijos priemonių“[852]. Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo ES svarba pabrėžiama Europos Parlamento ir Europos Tarybos 2011 m. balandžio 5 d. direktyvoje dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, kuria panaikinamas Pamatinis sprendimas 2002/629/TVR[853]. Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo klausimai įtraukti į Prekybos žmonėmis panaikinimo ES strategiją 2012–2016 m.[854] 2010 m. paskirta ES koordinatorė kovai su prekyba žmonėmis, atsakinga už ES institucijų bei valstybių narių kovos su prekyba žmonėmis veiksmų koordinavimą.

Prisijungdamos prie tarptautinių daugiašalių sutarčių, sąjungų, grupių, kitų tarptautinių iniciatyvų, valstybės prisiima atsakomybę už susitarimų įgyvendinimą. Tarp tokių valstybių yra ir Lietuva[855]. Nuostatos apie prekybą žmonėmis ir kovos su prekyba žmonėmis priemones įtraukiamos į įstatymus ir kitus teisės aktus, į Lietuvos Respublikos Vyriausybės programas ir į Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais patvirtintas jas įgyvendinančias tarpinstitucines programas ir planus bei institucijų ir įstaigų planus, nagrinėjamos tarptautiniuose susitikimuose ir konferencijose.

Prekybos žmonėmis problema turi būti sprendžiama kompleksiškai. Prekybos žmonėmis prevencijos, baudžiamojo persekiojimo ir pagalbos aukoms bei jų apsaugos priemonės turi būti integruotos ir viena kitą papildyti. Pavyzdžiui, vien baudžiamojo persekiojimo priemonės neužtikrins šios srities efektyvumo, turi būti organizuojamos pagalbos ir apsaugos priemonės prekybos žmonėmis aukoms, kad jos galėtų bendradarbiauti baudžiamojo proceso metu, prokurorai turėtų patraukti baudžiamojon atsakomybėn prekeivius žmonėmis, o teisėjai skirti adekvačias laisvės atėmimo bausmes, kad jų priimami sprendi-

---

[850] Stokholmo programa – atvira ir saugi Europa piliečių labui ir saugumui. Briuselis: Europos Vadovų Taryba, 2009 m. gruodžio 10–11d. [2010] OL C115/1.

[851] Action Oriented Paper on strengthening the EU external dimension on action against trafficking in human beings, 19 November 2009, 11450/5/09 REV 5 [interaktyvus]. Adopted by the Council on 30 November 2009 (6865/10 CRIMORG 38 JAIEX 22 RELEX 163 JAI 168) [žiūrėta 2014-02-03]. <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/09/st11/st11450-re05.en09.pdf>.

[852] Komisijos 2009 m. birželio 10 d. komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl ES Baltijos jūros regiono strategijos KOM (2009) 248 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-02-02]. <http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/communic/baltic/com_baltic_lt.pdf>.

[853] Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. balandžio 5 d. direktyva 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR. [2011] OL L101/1.

[854] Komisijos 2012 m. birželio 19 d. komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui KOM (2012) 286 galutinis „Prekybos žmonėmis panaikinimo ES strategija 2012–2016 m.“.

[855] Lietuvos Respublikos Konstitucijos 138 straipsnio 3 dalis nustato, kad tarptautinės sutartys, kurias ratifikavo Lietuvos Respublikos Seimas, tampa Lietuvos teisinės sistemos sudedamąja dalimi. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 92-1014.

mai būtų efektyvūs ir prevencine prasme. Prekybos žmonėmis prevencijos, baudžiamojo persekiojimo ir pagalbos aukoms bei jų apsaugos priemones įgyvendinančių atsakingų institucijų, įstaigų ir organizacijų veikimo darną ir veiksmingumą turi užtikrinti jų veiksmų koordinavimas visuose lygmenyse ir sektoriuose. Šiuo tikslu turi būti rengiamos strategijos, programos, planai, sudaromos koordinacinės komisijos, darbo grupės, paskiriami nacionaliniai koordinatoriai, pasirašomi bendradarbiavimo susitarimai ir kt. Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo sprendimai turi būti priimami remiantis „įrodymais pagrįsta" informacija[856]. Situacijai stebėti, ją analizuoti ir teikti nešališkas rekomendacijas dėl tolimesnės veiklos tarptautinės teisės aktai nurodo paskirti nepriklausomą nacionalinį pranešėją kovos su prekyba žmonėmis klausimams arba sukurti lygiavertį mechanizmą. Taip pat šiuose procesuose turėtų dalyvauti mokslininkai. Lietuvoje mokslininkų darbuose nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo problemoms skirta nedaug dėmesio, dažniausiai nagrinėjami pagalbos prekybos žmonėmis aukoms ir jų apsaugos bei socialinio darbo specialistų veiksmų koordinavimo klausimai.

Lietuvoje kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo viešajame valdyme (administravime) sistema nėra apibrėžta jokiame teisės akte, nenustatyta jo organizavimo tvarka, kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesas yra fragmentiškas, todėl daugeliu atvejų kovos su prekyba žmonėmis veiksmų koordinavimas pagrįstas asmeniniais kontaktais arba dokumentų siuntimu bendra tvarka. Disertacinio tyrimo aktualumą grindžia poreikis sisteminiu požiūriu nuosekliai išnagrinėti Lietuvos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesą viešajame valdyme (administravime) ir atskleisti šio proceso reguliavimo tobulinimo administracinės teisės priemonėmis galimybes. Šie klausimai aktualūs ir kitoms valstybėms. Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo reglamentavimas apibrėžiant atsakingus subjektus, jų funkcijas, teises, atskaitomybę, darbo organizavimo procedūras ir kt. skatintų aktyvesnį atsakingų subjektų bendradarbiavimą ir veiksmų koordinavimą, įtrauktų visas atsakingas valstybės ir savivaldybių institucijas ir įstaigas, NVO, verslo įmones, profesines sąjungas, mokslininkus, žiniasklaidą, bendruomenes ir kitus subjektus, kurie padėtų plėtoti kovos su prekyba žmonėmis koordinavimą, taip pat užtikrintų, kad Lietuvos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo modelis koreliuotų su regionine, ES ir tarptautine kovos su prekyba žmonėmis sistema ir taip padėtų užtikrinti efektyvų tarptautinį bendradarbiavimą šioje srityje. Visuomenės nuomonės tyrimo, atlikto 2011 m. gruodžio mėnesį, duomenimis, 93 proc. ES piliečių sutinka, kad ES valstybės narės turėtų bendradarbiauti sprendžiant išnaudojimo priverstiniam darbui ir seksualiniam išnaudojimui, kurie susiję ir su prekyba žmonėmis, problemą, 67 proc. iš 93 proc. respondentų manė, kad tai labai svarbu[857].

Disertacinio tyrimo naujumas. Šis tyrimas yra pirmasis disertacinis tyrimas prekybos žmonėmis tema Lietuvoje. Šiuo tyrimu pirmą kartą Lietuvoje kompleksiškai ir sisteminiu požiūriu nuosekliai išnagrinėti ir įvertinti tarptautinės iniciatyvos dėl kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo ir užsienio valstybių bei Lietuvos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesas, jo stipriosios ir silpnosios pusės valstybės (Vyriausy-

[856] Head, B. W. Three Lenses of Evidence-Based Policy. *The Australian Journal of Public Administration*. 2008, 67(1):4.

[857] Awareness of Home Affairs Report. Special Barometer 380 [interaktyvus]. European Commission, June 2012, p. 10 [žiūrėta 2014-02-03]. <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_380_en.pdf>.

bės) kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimo, įgyvendinimo, stebėsenos bei vertinimo kontekste, be to, atskleidžiama administracinės teisės reguliavimo svarba ir įtaka organizuojant ir įgyvendinant kovos su prekyba žmonėmis koordinavimą. Šiuos aspektus padeda atskleisti prekybos žmonėmis sampratos ir jos sąsajų su įvairiomis socialinio gyvenimo sritimis analizė, pateikiama šio darbo pirmame skyriuje. Disertacinio tyrimo naujumą pabrėžia ir disertacinio darbo dalyje „Tyrimų apžvalga" apžvelgti Lietuvos ir užsienio valstybių mokslininkų darbai ir jų tyrimų kryptys.

Disertacinio tyrimo reikšmė. Tarptautinės teisės aktai, kiti dokumentai ir tarptautinė praktika pabrėžia kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo kaip priemonės užtikrinti kovos su prekyba efektyvumą svarbą ir siūlo įvairių kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo sprendimų. Lietuvoje šiai sričiai iki šiol skirta nepakankamai dėmesio. Priimti kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo sprendimai yra neįgyvendinti arba įgyvendinti nepakankamai efektyviai. Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektai ir administracinės teisės priemonių taikymas turėtų būti aktyvesni. Šioje disertacijoje išnagrinėtas ir įvertintas Lietuvos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesas, jo stipriosios ir silpnosios pusės valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimo, įgyvendinimo, stebėsenos ir vertinimo kontekste bei pateikti pasiūlymai tobulinti kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesą Lietuvoje.

Tyrimo rezultatai galės būti panaudoti tobulinti kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo teisinį reguliavimą, institucinę ir funkcinę sąrangą, koordinavimo organizavimo ir įgyvendinimo, stebėsenos bei vertinimo procesus Lietuvoje. Taip pat tyrimo rezultatai galėtų būti panaudoti formuojant ir įgyvendinant nacionalinio saugumo užtikrinimo, kovos su nusikalstamumu ir prekyba žmonėmis politiką, aiškinant ir sprendžiant prekybos žmonėmis ir su ja susijusias problemas, planuojant kitus tyrimus, sudarant mokymų programas ir kt.

Disertacinio tyrimo objektas – nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesas.

Nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesas nagrinėjamas ir vertinamas administracinės teisės aktais įgaliotų koordinavimo subjektų susijusių ir vienas kitą įtakojančių veiksmų ir koordinavimo administracinių teisinių priemonių panaudojimo siekiant organizuoti ir užtikrinti valstybės (Vyriausybės) prekybos žmonėmis prevencijos, baudžiamojo persekiojimo bei pagalbos prekybos žmonėmis aukoms ir jų apsaugos politikos formavimo, įgyvendinimo, stebėsenos bei vertinimo koordinavimą požiūriu.

Disertacinio tyrimo tikslas – kompleksiškai nuosekliai išanalizuoti ir įvertinti nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesą.

Disertacinio tyrimo uždaviniai:

1) atskleisti kovos su prekyba žmonėmis kaip administracinių teisinių santykių objekto teorinius ypatumus;
2) išnagrinėti ir įvertinti tarptautines kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo iniciatyvas, nustatyti jų stipriąsias ir silpnąsias puses;
3) išnagrinėti ir įvertinti užsienio valstybių kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesą, nustatyti jo stipriąsias ir silpnąsias puses valstybės (Vyriausybės)

kovos su prekyba žmonėmis formavimo, įgyvendinimo, stebėsenos ir vertinimo kontekste;

4) išnagrinėti kovos su prekyba žmonėmis administracinio teisinio reguliavimo ypatumus Lietuvoje;

5) išanalizuoti ir įvertinti Lietuvos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesą, nustatyti jo stipriąsias ir silpnąsias puses valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis formavimo, įgyvendinimo, stebėsenos ir vertinimo kontekste.

Pagrindinės sąvokos

Prekyba žmonėmis (suaugusiais asmenimis ir vaikais) šiame darbe suprantama taip, kaip ji apibrėžta Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso[858] 147 ir 157 straipsniuose.

Prekybos žmonėmis aukos sąvoka šiame darbe apibrėžta remiantis 2005 m. Europos Tarybos Konvencija dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis[859] ir suprantama kaip fizinis asmuo, kuris patyrė prekybos žmonėmis veiksmus, kaip nurodyta Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 147 ir (ar) 157 straipsniuose. Ši sąvoka apima ir *nukentėjusiojo sąvoką*, apibrėžtą Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 28 straipsnio 1 dalyje.

Sąvoka *kova su prekyba žmonėmis* pasirinkta atsižvelgiant į tarptautinės ir ES teisės aktuose ir kituose dokumentuose bei pagrindinėse ES darbo kalbose[860] šios srities sąvokų vartoseną, iš dalies atitinka prekybos žmonėmis kontrolės sąvoką[861] ir šiame darbe suprantama kaip viešojo valdymo (administravimo) subjektų veiksmai ir naudojamos priemonės trijose „P“ srityse: vykdant prekybos žmonėmis prevenciją, baudžiamąjį persekiojimą ir teikiant pagalbą aukoms bei užtikrinant jų apsaugą, ir bendradarbiaujant su privačiojo ir NVO sektorių subjektais, t. y. užtikrinant tarpsektorinį ir tarpžinybinį[862] bendradarbiavimą.

Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesas – tai administracinės teisės aktais įgaliotų kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektų susijusių bei vienas kitą įtakojančių veiksmų ir įgyvendinamų kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo administracinių teisinių priemonių darnos užtikrinimas valstybės (Vyriausybės) prekybos žmonėmis prevencijos, baudžiamojo persekiojimo bei pagalbos prekybos žmonėmis aukoms ir jų apsaugos politikos formavimo, įgyvendinimo, stebėsenos bei vertinimo srityse siekiant optimalaus rezultato.

Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektai – tai koordinatoriai, tarpžinybinės grupės ir komisijos, specializuoti padaliniai ir kiti subjektai, administracinės teisės aktais įgalioti koordinuoti tarpsektorinį ir tarpžinybinį bendradarbiavimą valstybės (Vyriausy-

[858] Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 147, 147(1), 157, 303 straipsnių ir priedo pakeitimo ir papildymo ir Kodekso papildymo 147(2) straipsniu įstatymas. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 82-4276.

[859] 2005 m. gegužės 16 d. Europos Tarybos konvencija dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 96-4916.

[860] Angl. combat(ing) trafficking in human beings, fight against trafficking in human beings; pranc. lutte contre la traite des êtres humains.

[861] Žr.: Nacionalinė nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. kovo 20 d. nutarimu Nr. IX-1383. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 32-1318.

[862] Šiame darbe sąvokos „tarpsektorinis“ ir „tarpžinybinis“ siejamos su viešojo valdymo (administravimo), privačiojo ir NVO sektorių atsakingais subjektais, jei tekste nenurodyta kitaip.

bės) prekybos žmonėmis prevencijos, baudžiamojo persekiojimo ir pagalbos aukoms bei jų apsaugos politikos formavimo, įgyvendinimo, stebėsenos bei vertinimo srityse.

Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo administracinės teisinės priemonės – tai strategijos, programos, planai, bendradarbiavimo susitarimai ir kitos priemonės, skirtos koordinuoti tarpsektorinį ir tarpžinybinį bendradarbiavimą valstybės (Vyriausybės) prekybos žmonėmis prevencijos, baudžiamojo persekiojimo ir pagalbos aukoms bei jų apsaugos politikos formavimo, įgyvendinimo, stebėsenos bei vertinimo srityse.

Analizuojant kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesą, remtasi Viešojo valdymo tobulinimo 2012–2020 metų programos 1 skyriuje „Bendrosios nuostatos" pateiktomis sąvokomis[863] bei vykdomosios valdžios sistemos sandaros tobulinimo koncepcijos 3 priede Vykdomosios valdžios sistemą aiškinančiomis sąvokomis[864].

Ginamasis disertacijos teiginys

Nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesas valstybės (Vyriausybės) politikos formavimo ir jos įgyvendinimo bei stebėsenos ir vertinimo kontekste yra fragmentiškas: kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektai nepaskirti arba jų veiksmai yra nepakankamai aktyvūs ir efektyvūs, kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo administracinės teisinės priemonės yra nepakankamai kokybiškos, jos netinkamai įgyvendinamos arba neįgyvendinamos, nepakankamai panaudojamos administracinės teisės galimybės, į koordinavimo procesą neįtraukiami arba nepakankamai įtraukiami privačiojo ir NVO sektorių subjektai.

Disertacinio darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, tyrimų apžvalga, darbo metodologija, tyrimų rezultatai, išvados ir pasiūlymai.

Pirmojoje disertacijos dalyje analizuojami kovos su prekyba žmonėmis kaip administracinių teisinių santykių objekto teoriniai ypatumai: prekybos žmonėmis įvairiapusiškumas ir sąsajos su įvairiomis socialinio gyvenimo sritimis, administracinės teisės ir viešojo valdymo (administravimo) subjektų vaidmuo kovojant su prekyba žmonėmis, kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo kaip administracinės teisės reguliavimo objekto samprata, vaidmuo ir reikšmė užtikrinant efektyvią kovą su prekyba žmonėmis viešajame valdyme (administravime).

Antrojoje disertacijos dalyje analizuojamos ir vertinamos tarptautinės (ES ir tarptautinių organizacijų) iniciatyvos dėl kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo, jų stipriosios ir silpnosios pusės valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimo ir įgyvendinimo koordinavimo, nepriklausomos stebėsenos bei vertinimo kontekste.

Trečiojoje disertacijos dalyje analizuojamas ir vertinamas užsienio valstybių (Austrijos, Bulgarijos, Danijos, Kipro, Latvijos, Maltos, Portugalijos ir Slovakijos) kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesas, jo stipriosios ir silpnosios pusės valstybės (Vyriausy-

[863] Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo 1, 2, 3, 8, 10, 14, 17, 18, 19, 20, 21, 24, 30, 31, 32, 33, 35, 37 straipsnių, penktojo skirsnio pavadinimo pakeitimo, įstatymo papildymo šeštuoju skirsniu ir priedu bei 16 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymas. *Valstybės žinios*. Nr. 126-6323.

[864] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. lapkričio 11 d. nutarimas Nr. 1511 „Dėl Vykdomosios valdžios sistemos sandaros tobulinimo koncepcijos patvirtinimo". *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 138-6075; 2010, Nr. 118-6023.

bės) kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimo ir įgyvendinimo koordinavimo, nepriklausomos stebėsenos bei vertinimo kontekste.

Ketvirtojoje disertacijos dalyje išnagrinėti kovos su prekyba žmonėmis administracinio teisinio reguliavimo ypatumai Lietuvoje: kovos su prekyba žmonėmis, kovos su nusikalstamumu ir nacionalinio saugumo administracinio teisinio reguliavimo sąsajos bei kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimo ir įgyvendinimo, nepriklausomos stebėsenos bei vertinimo instituciniai ir funkciniai aspektai.

Penktojoje disertacijos dalyje analizuojamas ir vertinamas Lietuvos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesas, jo stipriosios ir silpnosios pusės valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimo ir įgyvendinimo koordinavimo, nepriklausomos stebėsenos bei vertinimo kontekste.

Disertacijos pabaigoje formuluojamos tyrimo išvados ir pasiūlymai dėl kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso ir pateikiamas naudotos literatūros sąrašas bei disertacijos santrauka.

Išvados

1. Nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesas valstybės (Vyriausybės) politikos formavimo ir jos įgyvendinimo bei stebėsenos ir vertinimo kontekste yra fragmentiškas ir nepakankamai sureguliuotas administracinės teisės normomis: jis nėra apibrėžtas jokiame teisės akte, nepaskirti kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektai arba tokie subjektai paskirti, tačiau nenustatytas jų veiklos teisinis reguliavimas, nepakankamai vykdoma jų veiksmų stebėsena ir vertinimas, į koordinavimo procesą neįtraukiami arba nepakankamai įtraukiami privačiojo ir NVO sektorių subjektai, todėl kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektų veiksmai nėra pakankamai efektyvūs, kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo administracinės teisinės priemonės yra nepakankamai kokybiškos, nenustatyta jų įgyvendinimo bei įgyvendinimo užtikrinimo tvarka, todėl jos netinkamai įgyvendinamos arba neįgyvendinamos.
2. Prekyba žmonėmis pažeidžia pamatines, konstitucines, žmogaus teises, tarp jų ir svarbiausią teisę – teisę į saugumą. Žmogaus saugumo užtikrinimas yra valstybės prioritetas, ir kova su prekyba žmonėmis – vienas iš valstybės prioritetų. Prekybai žmonėmis sąlygas sudaro politiniai, teisiniai, ekonominiai, socialiniai, kultūriniai ir kiti veiksniai, ji susijusi su įvairiomis socialinio gyvenimo sritimis, todėl šio nusikaltimo prevencija, baudžiamasis persekiojimas ir pagalba aukoms bei jų apsauga reikalauja įvairių sričių specialistų pastangų ir įvairių priemonių. Kai kurias iš šių priemonių, ypač prekybos žmonėmis prevencijos ir pagalbos aukoms bei jų apsaugos, viešojo valdymo (administravimo) subjektai įgyvendina bendradarbiaudami su privačiojo ir NVO sektorių bei tarptautiniais subjektais. Tarpsektorinio ir tarpžinybinio bendradarbiavimo efektyvumą užtikrina visų atsakingų subjektų veiksmų koordinavimas, kurį organizuoja viešojo valdymo (administravimo) subjektai. Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimas viešajame valdyme (administravime) apibrėžtinas kaip administracinės teisės normomis reguliuojamos darnios sąveikos tarp atsakingų viešojo valdymo (administravimo), privačio-

jo ir NVO sektorių subjektų užtikrinimas siekiant maksimalaus prekybos žmonėmis prevencijos, baudžiamojo persekiojimo ir pagalbos aukoms bei jų apsaugos rezultato.

3. Tarptautinės (ES ir tarptautinių organizacijų) iniciatyvos dėl kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo valstybėms pateikė keletą svarbių kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo gairių: tarpsektorinio ir tarpžinybinio bendradarbiavimo ir atsakingų subjektų veiksmų koordinavimo kryptys turi būti apibrėžtos kovos su prekyba žmonėmis politikos nuostatose, suformuluotose remiantis moksliniais tyrimais ir ES kovos su prekyba žmonėmis politika, kovos su prekyba žmonėmis koordinavimas strateginiu ir taktiniu lygiu, įskaitant kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektus ir priemones (strategijas, programas, planus, koordinatorius, tarpžinybines darbo grupes (komisijas), koordinavimo padalinius, bendradarbiavimo susitarimus ir kt.), ir jo organizavimo svarbiausi aspektai, įskaitant pakankamų žmogiškųjų, finansinių ir kitų išteklių skyrimą, turi būti apibrėžti teisės aktuose, kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procese turi dalyvauti viešojo valdymo (administravimo) (ypač ministerijų, teisėsaugos tarnybų, prokuratūrų ir teismų, mokesčių ir darbo inspekcijų, savivaldybių administracijų), privačiojo (ypač verslo įmonių, vykdančių veiklą įdarbinimo, turizmo, pervežimo ir interneto paslaugų teikimo sektoriuose, mokslininkų ir žiniasklaidos) bei trečiojo (ypač NVO, teikiančių pagalbą nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims) sektorių subjektai, Vyriausybė turėtų imtis vadovaujančio vaidmens inicijuojant ir įgyvendinant kovos su prekyba žmonėmis koordinavimą.
4. Tarptautinių iniciatyvų dėl kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo efektyvumą mažino keletas priežasčių: gana daug tarptautinių iniciatyvų dėl kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo buvo tik deklaratyvaus pobūdžio, koncentruotos ties ES kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo politika, pernelyg daug dėmesio skirta kovos su seksualiniu išnaudojimu ir prekyba žmonėmis seksualiniam išnaudojimui priemonėms bei jų įgyvendinimo koordinavimui, kitiems klausimams, pavyzdžiui, prekybai organais, prekybai vaikais, skirta mažai dėmesio, koncentruotasi ties imigracija ir trečiųjų šalių piliečių pardavimu į ES, nukreipiant dėmesį nuo kitų svarbių problemų, pavyzdžiui, nuo vidaus prekybos žmonėmis ir nukentėjusių ir galinčių nukentėti nuo prekybos žmonėmis ES valstybių bei teisėtai ES gyvenančių trečiųjų valstybių piliečių bei nuo poreikio mažinimo ES valstybėse narėse, ES institucijų dokumentuose neatsižvelgta į ekspertų nuomonę ir pasiūlymus, iniciatyvos buvo planuojamos ir dokumentai buvo rengiami ne visada tinkamai išanalizavus kitų subjektų patirtį, nenustatyti priimtų sprendimų įgyvendinimo stebėsenos, kontrolės ir poveikio vertinimo mechanizmai ir neįgyvendinti arba ilgai įgyvendinami suplanuoti veiksmai, kai kuriuose svarbiuose ES teisės aktuose apie kovos su prekyba žmonėmis veiksmų koordinavimą net neužsiminta. Teigtina, kad ES ir tarptautinių organizacijų iniciatyvos dėl kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo nebuvo pakankamai kokybiškos ir koordinuotos, pateikti tik pavieniai nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo sprendimai. Bendros ir privalomos politikos nebuvimas lėmė skirtingus valstybių kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo sprendimus, įskaitant sprendimus dėl

žmogiškųjų, finansinių ir kitų išteklių, kurie yra būtini siekiant užtikrinti jų efektyvumą, skyrimo.

5. Dažniausiai užsienio valstybėse (Austrijoje, Bulgarijoje, Danijoje, Kipre, Latvijoje, Maltoje, Portugalijoje, Rumunijoje ir Slovakijoje) pasirinkti nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektai ir administracinės teisinės priemonės yra nacionalinė kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo grupė (komisija, komitetas) ir kovos su prekyba žmonėmis strategija, programa ar (ir) veiksmų planas (visose tyrimo valstybėse), rečiau pasirašomi atsakingų subjektų bendradarbiavimo susitarimai ir paskiriamas nacionalinis kovos su prekyba žmonėmis koordinatorius (septyniose valstybėse), rečiausiai – nacionalinė specialistų darbo grupė (komisija) (dviejose valstybėse) ir kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo padalinys (vienoje valstybėje). Dažniausiai kovos su prekyba žmonėmis veiksmus koordinuoja iš viešojo valdymo (administravimo) subjektų sudarytos koordinavimo grupės (penkiose valstybėse), tik trijose valstybėse sudarytos viešojo valdymo (administravimo) subjektų koordinavimo su privačiojo ir NVO sektorių subjektais grupės, šešiose valstybėse kovos su prekyba žmonėmis koordinavimas perduotas ministerijoms (dažniausiai Vidaus reikalų ministerijai[865]), vienoje valstybėje už kovos su prekyba žmonėmis koordinavimą atsakingas Vyriausybės (Ministrų Tarnybos) ir vienoje – Ministro Pirmininko tarnybos komisijos atstovas. Dažniausiai sudaromos tarpžinybinės valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos įgyvendinimo koordinavimo grupės. Tarpžinybinėse kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo grupėse dažniausiai dalyvauja ministerijų ir jų padalinių atstovai, rečiau deleguojami vyriausybės, prokuratūros, teismo, nacionalinio saugumo, vaiko apsaugos, įdarbinimo, plėtros, teisinės pagalbos, statistikos, lygių moterų ir vyrų galimybių agentūrų, socialinių tarnybų, savivaldybių administracijų, komisijų, darbo rinkos subjektų, asociacijų, tyrimo institutų ir universitetų, NVO ir tarptautinių organizacijų atstovai.
6. Užsienio valstybių kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso analizė atskleidė nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo geros praktikos pavyzdžių: kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektai ir administracinės teisinės priemonės, pagalbos prekybos žmonėmis aukoms ir jų apsaugos bei finansavimo iš valstybės biudžeto tvarka apibrėžti įstatyme ar kitame teisės akte, kuriuos papildo bendradarbiavimo susitarimai, ypač tarp viešojo valdymo (administravimo) subjektų ir NVO, teikiančių pagalbos prekybos žmonėmis aukoms bei jų apsaugos paslaugas, vadovaujantį vaidmenį koordinuojant valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimą atlieka nacionalinis kovos su prekyba žmonėmis koordinatorius, kuriuo paskirtas Vyriausybės arba Vyriausybės kanceliarijos atstovas, į valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimo ir įgyvendinimo koordinavimo tarpžinybines grupes įtraukiami visų atsakingų subjektų atstovai, kurie turi pakankamai galių

[865] Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos atliktas tyrimas taip pat parodė, kad nacionalinių kovos su prekyba žmonėmis priemonių įgyvendinimą dažniausiai koordinuoja ministerijos ir ypač tos ministerijos, kurioms priskirtos policijos tarnybos, dažniausiai Vidaus reikalų ministerija. Daugiau žr. Efforts to Combat Trafficking in Human Beings in the OSCE Region. Vienna: Organisation for Security and Cooperation in Europe, 2003.

įvykdyti prisiimtus įsipareigojimus ir kurie priimdami sprendimus bei juos įgyvendindami bendradarbiauja su NVO ir privačiojo sektorių atsakingais subjektais, nacionalinėse strategijose (programose, veiksmų planuose) pakankamai išplėtotos prekybos žmonėmis prevencijos, baudžiamojo persekiojimo ir pagalbos prekybos žmonėmis aukoms bei jų apsaugos kryptys, numatytos priemonės užtikrinti tarpsektorinio ir tarpžinybinio bendradarbiavimo koordinavimą, priemonėms įgyvendinti skirtas tikslinis biudžetas, sukurti specializuoti padaliniai ir (arba) paskirti specializuoti policijos tyrėjai ir prokurorai bei pagalbos aukoms ir jų teisių apsaugos specialistai.

7. Išskirtinos nagrinėtų užsienio valstybių kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo proceso silpnosios pusės: nepakankama politinė motyvacija kovoti su prekyba žmonėmis, skiriamos nepakankamos valstybės lėšos, žmogiškieji ir kiti resursai užtikrinti kovos su prekyba žmonėmis priemonių įgyvendinimą, kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo administracinės teisinės priemonės yra nekokybiškos (netikslios, neišsamios, nenustatytos procedūros ir pan., ypač tobulintina baudžiamojo persekiojimo kryptis), Vyriausybė nevaidina vadovaujančio vaidmens nei formuojant, nei įgyvendinant valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politiką, nesudaryta tarpžinybinė ministrų (viceministrų atstovų) darbo grupė koordinuoti valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimą, nesudaryta tarpžinybinė darbo grupė koordinuoti valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos įgyvendinimą, ta pati tarpžinybinė grupė yra atsakinga už valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimo ir už jos įgyvendinimo koordinavimą, valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos įgyvendinimą koordinuoja dvi tarpžinybinės darbo grupės, šios grupės nebendradarbiauja su NVO ir privačiojo sektoriaus atsakingais subjektais, NVO neskiriamas valstybės finansavimas suteikti pagalbos prekybos žmonėmis aukoms ir jų apsaugos paslaugas ir jų bendradarbiavimo susitarimuose su viešojo valdymo (administravimo) subjektais neapibrėžta šių paslaugų teikimo ir apmokėjimo už jas tvarka, neužtikrinta specialistų specializacija, neatliekamas vykdytų priemonių poveikio vertinimas ir kitos priemonės planuojamos neatsižvelgiant į šiuos vertinimus.

8. Nepriklausomas nacionalinis pranešėjas prekybos žmonėmis klausimams nebuvo paskirtas nė vienoje nagrinėtoje užsienio valstybėje. Jo funkcijas iš dalies vykdė tarpžinybinės kovos su prekyba žmonėmis grupės, koordinuojančios valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimą ir įgyvendinimą arba jos įgyvendinimą ir (arba) nacionalinis kovos su prekyba žmonėmis koordinatorius, apsiribodami nacionalinės strategijos (programos, plano) įgyvendinimo stebėsena ir veiklos ataskaitomis, arba ataskaitas rengė vienas ar keli viešojo valdymo (administravimo) padaliniai (Informacijos centras, Prekybos žmonėmis observatorija ir pan.). Teigtina, kad nacionalinio pranešėjo kovos su prekyba žmonėmis klausimams funkcijos vykdomos nekokybiškai.

9. Kovos su prekyba žmonėmis administracinis teisinis reguliavimas glaudžiai susijęs su kovos su nusikalstamumu ir nacionalinio saugumo užtikrinimo teisiniu reguliavimu. Viešasis saugumas yra esminė sąlyga užtikrinant šalies nacionalinį saugu-

mą. Pagrindiniu rizikos veiksniu, darančiu didžiausią žalą asmens ir visuomenės saugumui, ir toliau išlieka organizuotas nusikalstamumas, ypač susijęs su neteisėta narkotikų apyvarta, pinigų plovimu ir prekyba žmonėmis, bei korupcija, šių sąsajų analizei turėtų būti skiriama daugiau dėmesio ir analizės rezultatai turėtų būti panaudojami formuojant ir įgyvendinant kovos su prekyba žmonėmis politiką. Lietuvoje kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimas ir įgyvendinimas yra susijęs su viešojo valdymo (administravimo) subjektų: ministerijų (Vidaus reikalų, Socialinės apsaugos ir darbo, Sveikatos apsaugos, Švietimo ir mokslo, Užsienio reikalų ministerijų), įstaigų prie ministerijų (Migracijos ir Policijos departamentų bei Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos, Lietuvos darbo biržos, Valstybinės darbo inspekcijos ir Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos), savivaldybių institucijų, NVO, TMO Vilniaus biuro bei privačiojo sektoriaus subjektų (įdarbinimo agentūrų, profesinių sąjungų, interneto tinklalapių administratorių, advokatų, mokslininkų ir kt.) kompetencija užkardant prekybą žmonėmis, vykdant baudžiamąjį persekiojimą ir (arba) teikiant pagalbą prekybos žmonėmis aukoms ir užtikrinant jų apsaugą.

10. Lietuvoje išskirtini du nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo laikotarpiai: 2002–2012 m., kai buvo skiriami specializuoti kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektai (sudaromos tarpžinybinės grupės, paskirtas nacionalinis koordinatorius) ir įgyvendinamos specializuotos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo administracinės teisinės priemonės (vykdomos programos, sudaromi bendradarbiavimo susitarimai), ir nuo 2013 m., kai tokie specializuoti subjektai nebeskiriami ir tokios specializuotos priemonės nebevykdomos (išskyrus kai kurias savivaldybes, kuriose tarpžinybinės darbo grupės tęsia savo veiklą). 2013–2015 metų planas, kurį sudaro rutininės kovos su prekyba žmonėmis priemonės, ir tarpžinybinė komisija, atsakinga už 2013–2015 metų plano parengimo ir įgyvendinimo koordinavimą, nėra pakankami. Nepaskirtas ir nacionalinis pranešėjas kovos su prekyba žmonėmis klausimams. Teigtina, kad Lietuvoje kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesą silpnino nepakankamai aktyvūs kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo subjektų veiksmai ir nepakankamas kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo administracinių teisinių priemonių panaudojimas arba jų nekokybiškas įgyvendinimas, neatliekama jo stebėsena ir kontrolė bei poveikio vertinimas, valstybės neskiriamos pakankamos lėšos.

11. Silpniausia kovos su prekyba žmonėmis kryptis Lietuvoje yra pagalbos prekybos žmonėmis aukoms ir jų apsaugos užtikrinimas. Už šią sritį yra atsakingi keletas subjektų (Socialinės apsaugos ir darbo, Sveikatos apsaugos bei Užsienio reikalų ministerijos, teisėsaugos institucijos ir prokuratūros, kurios bendradarbiauja su NVO ir privačiuoju sektoriumi), tačiau teisės aktuose neapibrėžta, kas, kada, kaip bei kokia tvarka teikia pagalbą prekybos žmonėmis aukoms ir užtikrina jų apsaugą. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija finansuoja NVO projektus, skirtus socialinei pagalbai nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis ir priverstinės prostitucijos teikti ir jų grąžinimui į visuomenę ir darbo rinką, tačiau nėra administracinio teisinio reguliavimo, kokios paslaugos ir kaip jiems turi būti suteik-

tos, netikrinamos suteiktos paslaugos ir jų kokybė. Taip pat teisės aktuose nenustatyta nemokamos prekybos žmonėmis aukų sveikatos priežiūros tvarka, todėl neapdrausti, be pastovios gyvenamosios vietos nukentėję nuo prekybos žmonėmis asmenys už sveikatos priežiūros paslaugas turi mokėti, nenustatyta valstybės garantuojamos teisinės pagalbos kokybės užtikrinimo tvarka, taip pat nėra aiški tvarka, kaip asmuo turi būti grąžinamas į kilmės valstybę, kas organizuoja ir koordinuoja pagalbos ir apsaugos suteikimą, kokios paslaugos ir kokia tvarka turi būti suteiktos, šių paslaugų apmokėjimo iš valstybės biudžeto tvarka ir pan., t. y. kaip pagalba prekybos žmonėmis aukai ir jos apsauga organizuojama nuo pirmo susitikimo iki to asmens integravimo į visuomenę. Pagalbos prekybos žmonėmis aukoms ir jų apsaugos kryptis glaudžiai susijusi su baudžiamojo persekiojimo kryptimi. Negavę reikiamos pagalbos ir nesijaučiantys saugūs, nukentėjusieji nuo prekybos žmonėmis dažnai nėra linkę bendrauti su teisėsauga ir bendradarbiauti tiriant prekybos žmonėmis nusikaltimus, nenustatyti prekeiviai žmonėmis tęsia nusikalstamus veiksmus ir nukentėjusiųjų nuo šio ir kitų nusikaltimų skaičius auga. Policijoje ir prokuratūroje paskirti specializuoti policijos tyrėjai ir prokurorai, tačiau svarbi ir teisėjų specializacija, be to, tokių tyrimų organizavimo, koordinavimo, įrodymų surinkimo ir bendravimo su prekybos žmonėmis aukomis reikalavimai turi būti apibrėžti administracinės teisės aktuose. Stiprintinas Švietimo ir mokslo ministerijos vaidmuo prekybos žmonėmis prevencijos srityje plečiant švietimo įstaigų darbuotojų ir mokinių žinias apie prekybą žmonėmis ir atskleidžiant galimus prekybos vaikais atvejus. Sveikatos apsaugos ministerija sveikatos sistemos darbuotojams neturi parengusi jokios metodikos ir nustačiusi teisinio reguliavimo, kaip atpažinti prekybos žmonėmis atvejus ir kokių veiksmų tokiais atvejais imtis. Taip pat nėra rekomendacijų dėl prekybos žmonėmis aukų atpažinimo ir jų nukreipimo pagalbai suteikti privačiojo sektoriaus subjektams, kuriems gali tekti bendrauti su prekybos žmonėmis aukomis.

Pasiūlymai

1. Atsižvelgiant į kovos su prekyba žmonėmis efektyvumo užtikrinimo svarbą ir į tai, kad Vyriausybė koordinuoja nacionalinį saugumą stiprinančių priemonių įgyvendinimą bei ministerijų ir kitų valstybės įstaigų, atliekančių šias funkcijas, veiklą ir yra atsakinga už strateginį nacionalinio saugumo planavimą, bei siekiant užtikrinti kovos su prekyba žmonėmis tęstinumą, siūlytina Viešojo saugumo plėtros programoje 2015–2025 m. kovą su prekyba žmonėmis įtraukti tarp prioritetų.
2. Siekiant užtikrinti, kad valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politika atitiktų nacionalinius poreikius ir ji būtų suderinta su kitomis valstybės valdymo sritimis, siūlytina Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu sudaryti tarpžinybinę ministrų (viceministrų) (Vidaus reikalų, Teisingumo, Socialinės apsaugos ir darbo, Finansų, Sveikatos apsaugos, Švietimo ir mokslo bei Užsienio reikalų) grupę koordinuoti valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimą ir paskirti Vyriausybės atstovą[866] jai vadovauti bei vykdyti nacionalinio ko-

[866] Siūlytina paskirti artimiausią pagal kompetenciją Ministro Pirmininko patarėją teisės klausimais. Tokiu būdu Ministro Pirmininko patarėjo teisės klausimais pareigybės aprašymo funkcijų sąrašą reiktų papil-

vos su prekyba žmonėmis koordinatoriaus funkcijas. Padėti nacionaliniam kovos su prekyba žmonėmis koordinatoriui vykdyti šias pareigas ir atlikti tarpžinybinės ministrų (viceministrų) grupės sekretoriato funkcijas galėtų du Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos Viešojo valdymo ir socialinės aplinkos departamento patarėjai, į kurių pareigybės aprašymus būtų įrašytos šios funkcijos. Siekiant užtikrinti sklandų ir darnų valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos įgyvendinimą, siūlytina sudaryti tarpžinybinę valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos įgyvendinimo koordinavimo grupę iš vadovaujančio lygmens specialistų (ministerijų, įstaigų prie ministerijų, Nacionalinės teismų administracijos, Generalinės prokuratūros, Lietuvos savivaldybių asociacijos, darbdavių, įdarbinimo agentūrų ir profesinių sąjungų, specializuotų NVO ir TMO Vilniaus biuro ir kt.), kuri rengtų nacionalinę kovos su prekyba žmonėmis programą ir koordinuotų jos įgyvendinimą, organizuotų ir koordinuotų tarpsektorinį ir tarpžinybinį bendradarbiavimą, inicijuotų tarpžinybinius mokymus bei mokslinius tyrimus ir pan. Šioms tarpžinybinėms grupėms turėtų būti suteikta pakankamai galių įgyvendinti pagal kompetenciją priimtus sprendimus ir skirta finansinių ir žmogiškųjų resursų, pakankamų užtikrinti veiksmingą grupių darbą. Siūlytina tarpžinybinėse grupėse sudaryti atskirus pogrupius koordinuoti svarbiausių kovos su prekyba žmonėmis – prekybos žmonėmis prevencijos, baudžiamojo persekiojimo ir pagalbos aukoms bei jų teisių apsaugos – krypčių politikos formavimą ir jos įgyvendinimą.

3. Siūlytina atlikti 1–3 programų ir 2013–2015 metų plano rezultatų vertinimą ir parengti specializuotą nacionalinę kovos su prekyba žmonėmis programą (siūlytina programos struktūra: bendrosios nuostatos, aplinkos analizė, programos tikslas ir uždaviniai, programos įgyvendinimas ir atskaitomybė, priedai (programos įgyvendinimo priemonės, joms įgyvendinti skirtos lėšos (tikslinis finansavimas), terminai, vykdytojai, vertinimo kriterijai ir jų reikšmės) ir į ją įtraukti ne tik ministerijų, Vyriausybės įstaigų, įstaigų prie ministerijų, kitų Vyriausybei atskaitingų valstybės institucijų ir įstaigų, bet ir kitų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, privačiojo ir NVO sektorių bei tarptautinių organizacijų kompetencijos priemones.
4. Siekiant užtikrinti, kad prekybos žmonėmis aukoms būtų suteikta reikiama pagalba ir jų apsauga, siūlytina socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu nustatyti nacionalinio prekybos žmonėmis aukų nukreipimo pagalbai mechanizmo teisinį reguliavimą, įtraukiant nuostatas dėl nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis nustatymo, pagalbos nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims teikimo ir jų apsaugos tvarkos, finansavimo ir pan., ir Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Socialinės aprėpties departamento Socialinių paslaugų skyriuje sudaryti pagalbos nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis ir jų apsaugos koordinavimo grupę, kuri šias funkcijas vykdytų bendradarbiaudama su viešojo valdymo (administravimo), NVO bei privačiojo sektorių subjektais, TMO Vilniaus biuru. Atsakingų NVO ir TMO Vilniaus biuro vadovai turėtų būti pilnateisiai tarpžinybinių valstybės (Vy-

dyti nuostata, kad šis valstybės tarnautojas vykdo nacionalinio kovos su prekyba žmonėmis koordinatoriaus pareigas ir vadovauja tarpžinybinei valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimo koordinavimo grupei.

riausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimo ir jos įgyvendinimo koordinavimo grupių nariai.

5. Siekiant stiprinti prekybos žmonėmis prevenciją, siūlytina parengti metodines rekomendacijas švietimo ir sveikatos apsaugos sistemų darbuotojams dėl prekybos žmonėmis nustatymo ir būtinų imtis veiksmų tokiais atvejais, programas mokiniams apie prekybą žmonėmis, kaip netapti prekybos žmonėmis aukomis ir kur kreiptis pagalbos, taip pat rekomendacijas privačiojo sektoriaus subjektams (psichologų tarnyboms, teisininkų biurams, visų rūšių transporto įmonėms ir pan.), savivaldybių administracijų ir seniūnijų darbuotojams, žiniasklaidai ir kt., kuriems gali tekti bendrauti su prekybos žmonėmis aukomis.
6. Siekiant stiprinti baudžiamąjį persekiojimą, siūlytina patvirtinti generalinio prokuroro rekomendacijas dėl prekybos žmonėmis nustatymo ir šių nusikaltimų ikiteisminių tyrimų atlikimo, įskaitant nuostatas dėl bendravimo su aukomis, taip pat siūlytina Lietuvos kriminalinės policijos biure sukurti prekybos žmonėms tyrimo skyrių, kurio pareigūnai rinktų, kauptų ir analizuotų duomenis, inicijuotų prekybos žmonėmis tyrimus ir koordinuotų kitų policijos įstaigų veiksmus šioje srityje, specializuotiems prokurorams ir policijos tyrėjams kvalifikacijos tobulinimo mokymai turėtų būti rengiami kasmet. Siūlytina pradėti taikyti ir teisėjų specializaciją šiose bylose.
7. Siekiant užtikrinti efektyvią kovą su prekyba žmonėmis savivaldybėse, ypač prekybos žmonėmis prevenciją bei pagalbą prekybos žmonėmis aukoms ir jų apsaugą, siūlytina savivaldybėse sudaryti tarpžinybines kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo grupes ir jų veiklą koordinuoti per Lietuvos savivaldybių asociacijos atstovą, kuris konsultuotų tarpžinybinę valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimo grupę bei dalyvautų tarpžinybinės valstybės (Vyriausybės) kovos su prekyba žmonėmis politikos įgyvendinimo grupės veikloje. Siūlytina į savivaldybių kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo grupes įtraukti bent po du už pagalbos nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims teikimo koordinavimą atsakingus specialistus, kurie savo veiksmus koordinuotų su pagalbos nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis ir jų apsaugos koordinavimo grupe.
8. Siekiant užtikrinti tinkamą nacionalinio pranešėjo prekybos žmonėmis klausimams funkcijų vykdymą ir jo nepriklausomumą, siūlytina nacionalinio pranešėjo prekybos žmonėmis klausimams funkcijas pavesti vykdyti lygių galimybių kontrolieriui. Šiuo tikslu siūlytina atitinkamomis nuostatomis papildyti Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymą ir Lygių galimybių kontrolieriaus nuostatus bei Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje paskirti du patarėjus padėti lygių galimybių kontrolieriui vykdyti nacionalinio pranešėjo prekybos žmonėmis klausimams funkcijas.
9. Siekiant užkirsti kelią ydingai praktikai, kai administracinės teisės aktai dėl kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo priimami (pasirašomi) tada, kai jie turi būti įgyvendinami, siūlytina administracinės teisės aktuose, kuriuose nurodomi priemonių įvykdymo terminai, veiksmažodį „parengti“ keisti veiksmažodžiu „patvirtinti“ arba žodžių junginiu „pateikti patvirtinti“. Tai paskatintų atsakingus subjektus dirbti sparčiau ir pateikti kokybiškus teisės aktų projektus, kad juose numatyti sprendimai būtų pradėti įgyvendinti laiku.

MOKSLINĖS PUBLIKACIJOS DISERTACIJOS TEMA

1. Sirgedienė, R. Nacionaliniai kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo modeliai ir galimybės stiprinti nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis asmenų teisių apsaugą. *Socialinės inovacijos globaliai plėtrai: mokslo darbai*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2012, Nr. 1(1), p. 54–78.
2. Sirgedienė, R. Prekybos žmonėmis masto vertinimas: tarptautinės ir nacionalinės iniciatyvos. *Socialinių mokslų studijos*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2012, Nr. 4(4), p. 1623–1644.

PRANEŠIMAI DISERTACIJOS TEMA MOKSLINĖSE KONFERENCIJOSE

„Nacionaliniai kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo modeliai ir galimybės stiprinti nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis asmenų teisių apsaugą“. Pirmoji tarptautinė tarpdisciplininė konferencija „Socialinės inovacijos globaliai plėtrai“, Mykolo Romerio universitetas, 2012 m. spalio 25 d.

CURRICULUM VITAE

Vardas, pavardė:	Reda Sirgedienė
Kontaktai:	elektroninis paštas repolis34@gmail.com, Tel. +370 677 48687
IŠSILAVINIMAS:	
Nuo 2010	Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Konstitucinės ir administracinės teisės instituto doktorantė
STAŽUOTĖS:	
	Oksfordo universiteto Socialinių teisinių tyrimų centras (Jungtinė Karalystė, 2013 m. rugpjūtis) ir Kipro viešojo valdymo (administravimo), privačiojo ir NVO sektorių institucijos, įstaigos, organizacijos, įmonės, vykdančios kovos su prekyba žmonėmis priemones (Kipras, 2013 m. birželis)
2002–2004	Lietuvos teisės universitetas, Teisės fakultetas, teisės magistro laipsnis, civilinės ir komercinės teisės specializacija
1998–2002	Lietuvos teisės universitetas, Policijos fakultetas, teisės bakalauro laipsnis, teisės ir policijos veiklos specializacija
1993–1997	Vilniaus pedagoginis universitetas, Užsienio kalbų fakultetas, aukštasis universitetinis išsilavinimas ir anglų kalbos mokytojo kvalifikacija
1992–1996	Vilniaus pedagoginis universitetas, Lituanistikos fakultetas, humanitarinių mokslų bakalauras ir lietuvių kalbos ir literatūros mokytojo kvalifikacija
DARBO PATIRTIS	
Nuo 2011	Vidaus reikalų ministerijos Viešojo saugumo politikos departamento Visuomenės saugumo ir viešosios tvarkos užtikrinimo skyriaus patarėja
2008–2010	Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Administracinės teisės ir proceso katedros lektorė
2006–2011	Lietuvos kriminalinės policijos biuro Nusikaltimų tyrimo 1-osios valdybos Prekybos žmonėmis tyrimo skyriaus viršininkė
2002–2005	Lietuvos kriminalinės policijos biuro Tarptautinių ryšių valdybos Interpolo Lietuvos nacionalinio skyriaus vyriausioji specialistė
1998–2002	Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos Tarp-

	tautinio bendradarbiavimo valdybos inspektorė, komisarė inspektorė
1997–1998	Lietuvos statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės Tarptautinio bendradarbiavimo ir integracijos į ES skyriaus vyresnioji ekonomistė

KALBŲ ŽINIOS

Lietuvių	Gimtoji
Anglų	Puikiai
Prancūzų	Gerai
Rusų	Gerai
Ispanų	Pagrindai

MYKOLAS ROMERIS UNIVERSITY

Reda Sirgedienė

PROBLEMS OF COORDINATION OF THE FIGHT AGAINST TRAFFICKING IN HUMAN BEINGS IN ADMINISTRATIVE LAW

Summary of the Doctoral Dissertation
Social Sciences, Law (01 S)

Vilnius, 2014

The doctoral dissertation was written in 2010–2014 at Mykolas Romeris University.

Scientific Supervisor:

Prof. Dr. Eglė Bilevičiūtė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law, 01 S).

The public defence of the Doctoral Dissertation will take place at the Law Research Council at Mykolas Romeris University on 13 February 2015 at 13.00 (Room I-414, Ateities str. 20, LT-08303, Vilnius).

Chairman:

Prof. Dr. Vidmantas Egidijus Kurapka (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law, 01 S).

Members:

Prof. Habil. Dr. Borisas Melnikas (Vilnius Gediminas Technical University, Social Sciences, Management, 03 S);

Prof. Dr. Jānis Načisčionis (Turība University, Latvia, Social Sciences, Law, 01 S);

Assoc. Prof. Dr. Andrejus Novikovas (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law, 01 S);

Prof. Dr. Birutė Pranevičienė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law, 01 S).

The summary of the Doctoral Dissertation was sent out on 13 January 2015.

The Doctoral Dissertation is available at Martynas Mažvydas National Library of Lithuania (Gedimino ave. 51, Vilnius) and the libraries of Mykolas Romeris University (Ateities str. 20 and Valakupių str. 5, Vilnius; V. Putvinskio str. 70, Kaunas).

Reda Sirgedienė

PROBLEMS OF COORDINATION OF THE FIGHT AGAINST TRAFFICKING IN HUMAN BEINGS IN ADMINISTRATIVE LAW

Summary

Problem of the dissertation research. Trafficking in human beings is a complex social and legal phenomenon, often international, grounded on poverty, lack of democracy, gender equality, violence against women, conflicts and post-conflict situations, social integration of low quality, lack of opportunities and low employment rate, child labour and discrimination and is related to different aspects of human life (migration, crime, corruption, employment, prostitution, human rights, economic situation, gender dimension, violence, education, health, labour market, law enforcement, and etc.)[867], with consequences of which one institution or one state cannot deal properly. Not only women and girls become victims of human trafficking – also men and especially boys are sold. Huge profit received from human trafficking and exploitation of victims is attractive and it is the main goal of criminals: this money ensure convenient living conditions, as well as is basis for other criminal activities and for economic, social and even political power. Trafficking in human beings is a human security problem which causes threats to states national security.

The fight against human trafficking of such multidimensional origin requires efforts of multidisciplinary actors of public, private and third (NGOs) sectors (related to elimination of poverty and social protection, education and science, employment, gender equality, protection of human rights and employees rights, regulation of migration, fight against organised crime and corruption, and etc.). Because of such variety, the fight against trafficking in human beings is based on coordinated efforts of responsible actors of all sectors[868]. The main goal of coordination is to identify, marshal, mobilise and organise the wide-ranging efforts of any given country in a coherent way, and thereby to produce the most effective and appropriate anti-trafficking results possible[869].

Nevertheless, recently specialists at different meetings particularly emphasise insufficiency of coordination of the fight against trafficking in human beings and the need to strengthen multisectoral and multiagency coordination of this field. Cooperation of responsible actors and coordination of their activities in the fight against human trafficking are especially complicated[870] as coordination of activities must ensure integration of three „Ps“: prevention,

[867] Sirgedienė, R. Nacionaliniai kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo modeliai ir galimybės stiprinti nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis asmenų teisių apsaugą. *Socialinės inovacijos globaliai plėtrai: mokslo darbai*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2012, Nr. 1(1), p. 55.

[868] Efforts to Combat Trafficking in Human Beings in the OSCE Area: Co-ordination and Reporting Mechanisms. 2008 Annual Report of the OSCE Special Representative and Coordinator for Combating Trafficking in Human Beings presented at the Permanent Council Meeting, 13 November 2008. OSCE: Office of the Special Representative and Co-ordinator for Combating Trafficking in Human Beings, p. 22.

[869] Efforts to Combat Trafficking in Human Beings in the OSCE Region. Vienna: Organisation for Security and Cooperation in Europe, 2003, p. 16.

[870] Musto, J. L. Institutionalizing Protection, Professionalizing Victim Management: Explorations of Multi-Professional Anti-Trafficking Efforts in the Netherlands and the United States. A dissertation submitted in

prosecution and protection of victims and their assistance[871]. Cooperation between actors of public and private sectors and coordination of their activities are especially important to achieve that business does not facilitate human trafficking, enterprises employ human trafficking victims and so prevent their revictimisation, and cooperation between actors of public and NGOs sectors and coordination of their activities are essential to ensure professional complex assistance to victims of human trafficking because specialised NGOs have big potential to improve quality of social services and render better assistance for the same price[872]. It is especially important when such services have to be provided to people with low income including human trafficking victims. Political will should encourage and support such cooperation.

Despite of all initiatives to develop coordination of the fight against human trafficking, this practice is rather modest[873]. National structures for coordination of the fight against trafficking in human beings are still closed and only activities in the same field are coordinated, as well as coordination is perceived as meetings during which organisations introduce to their activities but do not plan and implement policy measures or change policies, and often coordination is limited with talks without important and obligatory conclusions[874]. Institutions and organisations of the public sector play the main role in this field, however, they do not use their capacities given by the state sufficiently enough and their administrative legal decisions on coordination of the fight against human trafficking are not enough effective. Actors of the public sector should use the means of administrative law more in order to mobilise and organise efforts of the public, private and NGOs sectors, as well as to ensure the quality of administrative legal decisions and their implementation processes that coherent efforts achieve a maximum possible result in the fight against trafficking in human beings. Such decisions should be imitated on micro (individuals, groups), mezzo (bigger groups and communities, towns), and macro level (regions, countries)[875]. The macro level initiatives are especially important for states.

Relevance of the research. According to the newest calculations on human trafficking for the period of 2002–2011 announced by the International Labour Organisation in June 2012, minimum 20,9 million people are victims of forced labour and sexual exploitation, out of which 5,5 million are children[876]. The United Nations Office of Drugs and Crime in its report of 2010 states that 79 per cent of globally identified victims of human trafficking

---

partial satisfaction of the requirements for the degree Doctor of Philosophy in Women's Studies. University of California, 2011, p. 76.

[871] Angl. prevention, prosecution and protection. Literatūroje galima rasti ir ketvirtą „P" – partnerystę (angl. partnership).

[872] Sarker, A. E. New Public Management, Service Provisions and Non-governmental Organisations in Bangladesh. *Public Organisation Review*. 2005, 5(3): 257.

[873] Rhodes, R. A. W. Policy Networks Analysis. *The Oxford Hanbook of Public Policy*. Ed. Moran, M.; Rein, M.; Goodin, R. E. Oxford: Oxford University Press, 2008, p. 440.

[874] Limanowska, B.; Konrad, H. Problems of Anti-trafficking Cooperation. *Strategies Against Human Trafficking: The Role of the Security Sector*. Friesendorf, C. (Ed.). Vienna and Geneva, September 2009, p. 427-428.

[875] *Encyclopedia of Victimology and Crime Prevention*. Vol. 1. Ed. Fisher, B. S. and Lab, S. P. United Kingdom: SAGE Publications Ltd., 2010, p. 211.

[876] ILO Global Estimate of Forced Labour. Results and methodology. International Labour Organisation, 2012, p. 13-14. The report states that human trafficking might be treated as forced labour, thus, the calculations reflect a broad spectrum of human trafficking for labour and sexual exploitation.

were sexually exploited, 18 per cent were exploited for forced labour, and 3 per cent appeared under other types of exploitation, 66 per cent of the victims were women, 13 per cent were girls, 12 per cent were men and 9 per cent were boys[877]. The report of 2012 of this organisation outlines that in the period of 2007–2010 victims of human trafficking of 136 nationalities were identified in 118 countries of the world[878], 58 per cent of all identified cases were human trafficking for sexual exploitation cases, 36 per cent were cases of human trafficking for forced labour, and 6 per cent of the cases related to human trafficking for other types of exploitation, 73 per cent of all identified human trafficking cases were international, 75 per cent of identified victims were women and girls, 27 per cent of identified victims were children, out of which each third was a boy, 16 per cent out of 132 countries involved in the research had no convictions for human trafficking during the period[879]. The comparison of the results in reports of 2010 and 2012 indicates the recent increase of exploited men and children.

According to the State Department of the United States of America, in 2012 46 570 victims of human trafficking were identified in 188 countries of the world, out of which 11 905 were identified in Europe, in those countries 7 705 traffickers were prosecuted (out of which 1 153 for trafficking in human beings for forced labour)[880], 3 161 traffickers out of 7 705 were prosecuted in Europe (among them 361 were prosecuted for human trafficking for forced labour), 4 746 traffickers were convicted (518 of them for trafficking for forced labour), 1 818 of which were convicted in Europe (112 of them for human trafficking for forced labour)[881].

On 15 April 2013 Eurostat together with the European Commission announced the first European statistical report on human trafficking[882]. It contains data from 2008, 2009, and 2010 on human trafficking victims, police investigations, prosecutions, and court decisions. They are very close to the ones indicated in the report of the United Nations Office of Drugs and Crime. The report 2013 of Eurostat and the European Commission notes that the number of victims of human trafficking increased 18 per cent from 2008 to 2010 (from 6 309 victims in 2008 to 9 528 victims in 2010), three fourths of the registered victims were trafficked for sexual purposes (the number of such victims increased from 70 per cent in 2008 to 76 per cent in 2010), other victims were exploited for labour purposes (the number of such victims decreased from 24 per cent in 2008 to 14 per cent in 2010), for forced begging (3 per cent), and for domestic servitude (1 per cent). Twenty one European Union member state produced data by gender. According to those data, in 2008–2010 women and girls constituted the biggest part of victims of human trafficking (79 per cent of all victims, 12 per cent of them were girls), men constituted 21 per cent of all victims (3 per cent of them were boys). According to the report, the majority of victims were from the European Union member states, especially from Bulgaria, Romania, Poland, and Hungary. Third countries victims were from Nigeria, Vietnam, the Ukraine, Russia, and China. In the period of 2008–2010 23 632 individuals became victims of human trafficking in the

[877] The Globalization of Crime: A Transnational Organized Crime Threat Assessment. UNODC, 2010, p. 13, 50.
[878] Global Report on Trafficking in Persons 2012. Vienna: UNODC, 2012, p. 1.
[879] *Ibid*., p. 7.
[880] Trafficking in Persons Report June 2013. United States of America: Department of State, 2013, p. 46.
[881] *Ibid*., p. 59.
[882] Eurostat: Methodologies and Working papers. Trafficking in human beings. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2013.

European Union. The number of victims was increasing each year during this period, however, the number of convicted traffickers decreased 13 per cent from 2008 to 2010, the number of suspected traffickers decreased around 17 per cent.

Analysis of pre-trial investigations for human trafficking started in Lithuania shows that the majority of those crimes are related to trafficking (or attempted trafficking) in women to foreign countries for sexual exploitation. In the criminal investigations initiated in Lithuania in 2012 15 individuals were recognised as victims of human trafficking, in 2011 there were 22 such individuals, in 2010 – 14. The majority of those victims were exploited or recruited to be exploited abroad. The most popular target countries were the Great Britain and Germany.[883] According to the representative public opinion survey which was conducted upon the request of the Ministry of the Interior of the Republic of Lithuania on 9 August – 8 October 2012, during which JSC „Baltijos tyrimai" researched 3 022 respondents from 15 to 74 under individual interviews (the respondents were selected by multi stratified sampling), 10 per cent of the respondents (300 individuals) had worked abroad during the last five years. 7 per cent of them (22 individuals) stated that they had worked in „inhuman conditions"; 4 per cent (13 individuals) stated that they had not received their salaries; one respondent indicated that he had experienced deprivation of liberty; one respondent mentioned that he had experienced violence and threats; and three respondents indicated that they could not terminate their work contract. 48 per cent of those who suffered from the above (18 individuals) had experienced this in the United Kingdom, 12 per cent (5 individuals) in Spain, 9 per cent (4 individuals) in Norway, 9 per cent (3 individuals) in Germany, 6 per cent (2 individuals) in Ireland. Also there were one case mentioned in Greece, Russia, France, and Sweden.[884] The report produced by the Ministry of the Interior[885] indicates that in 2013 the number of pre-trial investigations started for trafficking in human beings for sexual exploitation and for forced commission of criminal activities was the same (8 and 8), in addition, pre-trial investigations for trafficking in human beings for forced labour and pornography were initiated. Earlier the majority of or even all pre-trial investigations for human trafficking related to human trafficking for sexual exploitation, i. e. the spectrum of exploitation forms of human trafficking is expanding. According to the Lithuanian Department of Statistics, in 2013 38 818 people emigrated from Lithuania, in 2012 41 100 people, in 2011 m. 53 863 people, and in 2013 23 643 immigrated to Lithuania, in 2012 19 843 people, and in 2011 15 685 people[886], i. e. the numbers of emigrants have been decreasing, and the numbers of immigrants have been increasing in recent years. The number of cases of trafficked foreigners might be increasing in Lithuania in the nearest future and those cases will be related to different forms of exploitation. Lacking relevant public structures, cooperation between responsible actors and coordination of their measures will play an important role in dealing with this problem.

[883] Prekybos žmonėmis prevncijos ir kontrolės programa [interaktyvus]. Vidaus reikalų ministerija, 2014 [žiūrėta 2014-03-10]. <http://www.vrm.lt/lit/Prekybos-zmonemis-prevencijos-ir-kontroles-programa/246/1>.

[884] *Ibid*.

[885] *Ibid*.

[886] Gyventojų migracija. Teminės lentelės [interaktyvus]. Lietuvos statistikos departamentas, 2014 [žiūrėta 2014-03-03]. <http://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?portletFormName=visualization&hash =3973f20f-077e-4479-a5f6-b0c63ef2f900>.

Numbers of human trafficking cases increase but not only. Also increase of criminals profit from human trafficking and exploitation of trafficked people raises concern. The working paper of the International Labour Office[887] states that each year forced labour of trafficked victims globally generates profit of around 31,6 billion United States dollars, 15,5 billion of which (49 per cent) is gained in the developed industry countries. Another report[888] notes that human trafficking is the second most profitable crime after drugs in the world and this profit increased three times in 2010 in comparison to 2009, i. e. to six billion Unites States dollars. It was announced earlier[889] that trafficking in human beings is the third crime by profit after drugs and firearms trafficking. The gained profit is used for other criminal goals.

Strengthening the fight against trafficking in human beings is a priority area on international, European Union, regional, and national levels. Upon the initiative of international organisations, countries sign international multilateral treaties, which encourage them to undertake measures to set up and strengthen national coordination structures of different institutions and organisations responsible for and involved in the fight against it, as well as to develop sufficient policies and programmes: to carry out investigations, informational and educational campaigns, social and economic initiatives, and training programmes[890], to conclude strategies and programmes[891], to adopt laws and to implement administrative measures, social policy and programmes, as well as to ensure cooperation among responsible institutions, NGOs and international organisations and coordination of their activities[892], to undertake necessary measures on national, bilateral, and multilateral levels in order to prevent kidnapping of children, their trafficking, and smuggling[893]. The importance of national and international coordination of the fight against trafficking in human beings is also emphasised in international initiatives by Organisation for Security and Cooperation in Europe[894], International Organisation for Migration[895], Task Force against trafficking in human beings of the Baltic Sea States Council and United Nations[896], and others.

---

[887] Forced Labor and Human Trafficking: Estimating the Profits. Working Paper by Belser, P. Geneva: International Labour Office, 2005, p. iii.

[888] Human Trafficking is World's 2nd Most Profitable Crime. Report by Ramsey, G., 15 November 2011 [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-03-03]. <http://www.insightcrime.org/news-briefs/human-trafficking-is-worlds-2nd-most-profitable-crime-report>.

[889] Trafficking in Persons Report. United States of America: Department of State, June 2004, p. 14.

[890] Europos Tarybos konvencija dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 96-4916.

[891] Protokolas dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, prevencijos, sustabdymo bei baudimo už vertimąsi ja, papildantis Jungtinių Tautų Organizacijos konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą. *Valstybės žinios*. 2003-05-21, Nr. 49-2166.

[892] Vaiko teisių konvencijos fakultatyvinis protokolas dėl vaikų pardavimo, vaikų prostitucijos ir vaikų pornografijos. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 108-4037.

[893] Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 60-1501.

[894] National referral mechanisms. Joining efforts to protect the rights of trafficked persons. A practical guide. Vienna: OSCE/ ODIHR, 2004.

[895] The IOM Guidebook on Direct Assistance for Victims of Trafficking. International Organisation for Migration, 2007.

[896] Human Trafficking in the Baltic Sea Region: State and Civil Society Cooperation on Victims' Assistance and Protection. Vienna: UNODC, 2010.

Great attention to the fight against trafficking in human beings and to its coordination is also paid in the European Union. The EU Internal Security Strategy adopted by the Council on 25 February 2010[897] includes human trafficking among the biggest threats to the security of the European Union. The strategic multi-annual European Union initiative „The Stockholm Programme – An open and secure Europe serving and protecting citizens" adopted on 10–11 December 2009 encourages to increase the responsibility of member states and their efforts in preventing human trafficking and fighting against this phenomenon[898]. The fight against trafficking in human beings is also a priority in the external relations policy of the European Union: this issue is analysed in a separate action document adopted in November 2009[899]. Undertaking human trafficking prevention measures is a priority project of the crime area of the action plan implementing the EU Baltic Sea Region Strategy, which was adopted by the European Council on 29–30 October 2009[900]. The importance of coordination of the fight against trafficking in human beings in the European Union is emphasised in the Directive 2011/36/EU of the European Parliament and of the Council on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims, and replacing Council Framework Decision 2002/629/JHA, of 5 April 2011[901]. Coordination of the fight against human trafficking issues are also included into the EU Strategy towards the Eradication of Trafficking in Human Beings (2012–2016)[902. In] 2010 the EU anti-trafficking coordinator was appointed. She coordinates counter-trafficking measures of the European Union institutions and the member states.

Joining international multilateral treaties, unions, groups, other international initiatives, states accept the responsibility to implementat the agreed. Lithuania is among such states[903]. Provisions on human trafficking and measures to fight against this crime are included into laws and other legal acts, into the programmes of the Government of the Republic of Lithuania and into interinstitutional programmes and plans adopted by the Government and implementing the programmes of the Government, as well as into plans of institutions and organisations and are discussed at international meetings and conferences.

---

[897] ES vidaus saugumo strategija. Liuksemburgas: ES leidinių biuras, 2010, p. 2.

[898] Stokholmo programa – atvira ir saugi Europa piliečių labui ir saugumui. Briuselis: Europos Vadovų Taryba, 2009 m. gruodžio 10–11d. [2010] OL C115/1.

[899] Action Oriented Paper on strengthening the EU external dimension on action against trafficking in human beings, 19 November 2009, 11450/5/09 REV 5 [interaktyvus]. Adopted by the Council on 30 November 2009 (6865/10 CRIMORG 38 JAIEX 22 RELEX 163 JAI 168) [žiūrėta 2014-02-03]. <http://register.consilium. europa. eu/pdf/en/09/st11/st11450-re05.en09.pdf>.

[900] Komisijos 2009 m. birželio 10 d. komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl ES Baltijos jūros regiono strategijos KOM (2009) 248 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-02-02]. <http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/communic/ baltic/com_baltic_lt.pdf>.

[901] Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. balandžio 5 d. direktyva 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR. [2011] OL L101/1.

[902] Komisijos 2012 m. birželio 19 d. komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui KOM (2012) 286 galutinis „Prekybos žmonėmis panaikinimo ES strategija 2012–2016 m.".

[903] Part 3 of Article 138 of the Constitution of the Republic of Lithuania establishes that international treaties ratified by the Seimas of the Republic of Lithuania become a constituent part of the legal system. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 92-1014.

The human trafficking problem has to be solved in a systematic way. Human trafficking prevention, prosecution, as well as protection of victims and their assistance measures must be integrated and supplement each other. E. g., only prosecution measures are not sufficient and will not guarantee efficiency in this field. Also measures for protection of victims of trafficking and their assistance have to be arranged to ensure that victims are able to cooperate in criminal procedures, prosecutors should ensure prosecution of traffickers, and judges should decide on adequate convictions related to imprisonment to ensure that their decisions are also an effective preventive measure. Coherence of activities of responsible institutions and organisations implementing human trafficking prevention, prosecution, and protection of victims and their assistance measures, as well as sufficiency of their measures must be ensured by coordinating them in all levels and sectors. To achieve this, strategies, programmes, plans should be adopted, coordination commissions and task forces should be set up, national coordinators should be appointed, memoranda of understanding should be signed, and etc. Decisions on the fight against human trafficking and their implementation procedures should be made based on „evidenced information"[904]. To monitor and analyse the situation, as well as to issue independent recommendations on further activities, international legal acts foresee the appointment of independent national rapporteur for human trafficking issues or establishment of equivalent mechanism. It is important that also scientists are involved in those processes. In Lithuania scientists have not paid much of attention to problems of national coordination of the fight against human trafficking and mostly they have analysed the issues of coordination of the actions of social workers related to rendering assistance and ensuring protection to victims of trafficking.

In Lithuania, the system of coordination of the fight against human trafficking in the public sector is not defined in any legal act, there are no legal procedures for its organisation, the process of coordination of the fight against trafficking in human beings is fragmental, thus, in many cases coordination of activities of the fight against human trafficking is based on personal contacts or sending documents upon established daily routine order. The relevance of the research is also based on the need to analyse the process of coordination of the fight against human trafficking in the public sector of Lithuania in a systematic way and to outline the possibilities to develop legal regulation of this process using administrative law means. Those issues are of relevance also to other states.

Legal regulation of coordination of the fight against human trafficking including responsible actors, their functions, rights, accountability, work organisation and other procedures would facilitate more active cooperation among responsible actors and coordination of their actions, as well as would involve all responsible state and local institutions and organisations, NGOs, enterprises, professional unions, universities, mass media, communities, and other actors, which would help developing coordination of the fight against human trafficking and ensure that Lithuanian model of coordination of the fight against human trafficking correlates with regional, European Union, and international system of the fight against this crime, as well as would help to ensure effective international cooperation in this field.

[904] Head, B. W. Three Lenses of Evidence-Based Policy. *The Australian Journal of Public Administration*. 2008, 67(1):4.

Novelty of the research. This research is the first dissertation research on trafficking in human beings in Lithuania. It is the first time in Lithuania when research is focussed on systematic approach and international initiatives on coordination of the fight against human trafficking, as well as the process of coordination of the fight against trafficking in human beings in foreign countries and Lithuania, its strengths and weaknesses in the context of the public policy formation and its implementation, monitoring and assessment are analysed and evaluated in a coherent way. In addition, the importance and power of regulation of administrative law in organising and implementing coordination of the fight against human trafficking is outlined. Those aspects are reflected based on analysis of human trafficking concept and its relations to different areas of social life, which is presented in the first chapter. The novelty of this research is also confirmed by research of Lithuanian and other countries' scientists outlined in the chapter „Overview of Research".

Practical importance of the research. International legal acts, other documents and international practice emphasise the importance of coordination of the fight against human trafficking as the mean to ensure efficiency of the fight against human trafficking and suggest various decisions for its coordination. This area still lacks attention in Lithuania. The adopted decisions on coordination of the fight against human trafficking are not implemented or their implementation is not effective. The subjects of coordination of the fight against human trafficking and application of means of administrative law should be more active. The process of coordination of the fight against human trafficking, its strengths and weaknesses in the context of public policy formation and its implementation, monitoring and assessment in Lithuania are analysed and evaluated, as well as recommendations on the development of the process of coordination of the fight against human trafficking are outlined in this dissertation.

The research results might be used for the development of legal regulation of coordination of the fight against human trafficking, institutional and functional basis, as well as organisation and implementation of coordination, monitoring and assessment processes in Lithuania. In addition, the research results might be used in the processes of the formation and implementation of policies for defending national security and fighting against crimes including human trafficking, explaining and solving human trafficking and related problems, planning other research, elaborating curricula, and etc.

Object of the research: the process of national coordination of the fight against trafficking in human beings.

The process of national coordination of the fight against trafficking in human beings is analysed and evaluated in respect of interrelated actions of coordination subjects empowered by administrative legal acts and usage of administrative legal measures of coordination seeking to organise and ensure coordination of formation, implementation, monitoring, and assessment of the state policy in the fields of human trafficking prevention, prosecution, and protection of victims of trafficking and their assistance.

Objective of the research: to analyse and evaluate the process of national coordination of the fight against trafficking in human beings in a comprehensive way.

To achieve the research objective, the following **tasks** have been formulated:

a) to identify theoretical peculiarities of the fight against trafficking in human beings as the object of administrative legal relations;

b) to analyse and evaluate international initiatives for coordination of the fight against trafficking in human beings, to define their strengths and weaknesses;

c) to analyse and evaluate the process of coordination of the fight against trafficking in human beings in foreign countries, to define its strengths and weaknesses in the context of formation, implementation, monitoring and assessment of the public policy for the fight against trafficking in human beings;

d) to analyse peculiarities of administrative legal regulation of the fight against trafficking in human beings in Lithuania;

e) to analyse and evaluate the process of coordination of the fight against trafficking in human beings in Lithuania, to define its strengths and weaknesses in the context of formation, implementation, monitoring and assessment of the public policy for the fight against trafficking in human beings.

Main concepts

Trafficking in human beings (in adults and children) in this paper is understood as it is defined in Articles 147 and 157[905] of the Criminal Code of the Republic of Lithuania[906]. *The human trafficking victim* concept in this paper is defined based on the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings of 2005[907] and is understood as a natural person who has suffered from human trafficking acts described by Article 147 and (or) 157 of the Criminal Code of the Republic of Lithuania. This concept also includes the *concept of the victim in the criminal procedure* defined in Part 1 of Article 28 of the Criminal Procedure Code of the Republic of Lithuania[908].

The concept *fight against trafficking in human beings* is used based on international and European Union legal acts and other documents, as well as the main European Union working languages[909]. It partly corresponds to control of trafficking in human beings concept defined in the National Crime Prevention and Control Programme[910] and in this paper is understood as acts and measures of public actors in the fields of three „P": human trafficking prevention, prosecution, and protection of victims and their assistance, cooperating with private and NGOs sectors, i. e. ensuring multisectoral and multiagency[911] cooperation.

---

[905] Those concepts correspond to international treaties.

[906] Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 147, 147(1), 157, 303 straipsnių ir priedo pakeitimo ir papildymo ir Kodekso papildymo 147(2) straipsniu įstatymas. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 82-4276.

[907] Europos Tarybos konvencija dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 96-4916.

[908] Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 37-1341.

[909] Angl. combat(ing) trafficking in human beings, fight against trafficking in human beings; pranc. lutte contre la traite des êtres humains.

[910] Nacionalinė nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. kovo 20 d. nutarimu Nr. IX-1383. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 32-1318.

[911] In this paper concepts „multisectoral" and „multiagency" are related to responsible actors of public, private, and NGOs sectors, if it is not indicated otherwise.

Process of coordination of the fight against trafficking in human beings is ensuring of coherent interaction of interrelated actions of subjects of coordination of the fight against human trafficking defined in administrative legal acts and implemented administrative legal measures of coordination of the fight against human trafficking in the fields of formation, implementation, monitoring, and assessment of state policy related to human trafficking prevention, prosecution, and protection of victims of trafficking and their assistance, seeking the optimal result.

Subjects of coordination of the fight against trafficking in human beings are coordinators, multisectoral and multiagency groups and commissions, specialised subdivisions, and other subjects empowered by administrative legal acts to coordinate multisectoral and multiagency cooperation in the fields of formation, implementation, monitoring, and assessment of state policy related to human trafficking prevention, prosecution, and protection of victims of trafficking and their assistance.

Administrative legal measures of coordination of the fight against trafficking in human beings are strategies, programmes, plans, memoranda of understanding, and other measures to coordinate multisectoral and multiagency cooperation in the fields of formation, implementation, monitoring, and assessment of state policy related to human trafficking prevention, prosecution, and protection of victims of trafficking and their assistance..

To analyse the process of coordination of the fight against trafficking in human beings, also concepts defined in the governance development programme for 2012–2020[912] and in the conception of the development of the system of executive power [913] were used.

Defended thesis

The process of national coordination of the fight against trafficking in human beings in the context of public policy formation, implementation, monitoring, and assessment is fragmental: the subjects of coordination of the fight against trafficking in human beings are not appointed or their actions are not active and effective enough, administrative legal measures of coordination of the fight against trafficking in human beings lack quality, their implementation is not satisfactory or they are not implemented, there is lack of usage of administrative legal means and involvement of actors of private and NGOs sectors into the process of coordination.

Methods of the research. The methodological basis of the research consists of the legal regulation of organisation and implementation of coordination of the fight against trafficking in human beings and causes affecting this regulation, which are analysed using analytical-critical, generalisation, document analysis, historical, comparison, linguistic, systematic, observation, structural-functional, theological methods.

Structure of the dissertation. The paper consists of introduction, overview of research, methods of research, results of the research, conclusions and recommendations**.**

[912] Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo 1, 2, 3, 8, 10, 14, 17, 18, 19, 20, 21, 24, 30, 31, 32, 33, 35, 37 straipsnių, penktojo skirsnio pavadinimo pakeitimo, įstatymo papildymo šeštuoju skirsniu ir priedu bei 16 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymas. *Valstybės žinios*. Nr. 126-6323.

[913] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. lapkričio 11 d. nutarimas Nr. 1511 „Dėl Vykdomosios valdžios sistemos sandaros tobulinimo koncepcijos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 138-6075; 2010, Nr. 118-6023.

The first part of the dissertation deals with analysis of theoretical peculiarities of the fight against trafficking in human beings as the object of administrative legal relations: multidimensional human trafficking and its connections to various fields of social life, the role of administrative law and public actors in the fight against human trafficking, the concept, role and importance of coordination of trafficking in human beings as the object of administrative law regulation to ensure effective fight against trafficking in human beings in the public sector.

The second part is focussed on analysis and evaluation of international (European Union and international organisations) initiatives on coordination of the fight against human trafficking, their strengths and weaknesses in the context of coordination of public policy formation, implementation, monitoring, and independent assessment.

In the third part the process of coordination of trafficking in human beings of foreign countries (Austria, Bulgaria, Denmark, Cyprus, Latvia, Malta, Portugal, and Slovakia), its strengths and weaknesses in the context of coordination of public policy formation, implementation, monitoring, and independent assessment are analysed and evaluated.

In the fourth part peculiarities of administrative legal regulation of the fight against trafficking in human beings in Lithuania are analysed: interconnections of administrative legal regulation of the fight against trafficking in human beings, the fight against crime, and ensuring national security, as well as institutional and functional aspects of formation, implementation, independent monitoring and assessment of the public policy for the fight against human trafficking.

The fifth part deals with analysis and evaluation of the process of coordination of the fight against trafficking in human beings in Lithuania, its strengths and weaknesses in the context of coordination of public policy formation, implementation, monitoring, and independent assessment.

In the end of the dissertation, conclusions of the research and recommendations on the development of the process of coordination of the fight against trafficking in human beings are presented.

Conclusions

1. The process of national coordination of the fight against trafficking in human beings in the context of public policy formation, implementation, monitoring, and assessment is fragmental and insufficiently regulated by administrative law norms: the process is not determined in any legal act, actors of coordination of the fight against trafficking in human beings are not appointed, or such actors are appointed but legal regulation of their activities is not defined, also monitoring and assessment of their activities is not sufficient, actors of private and NGO sectors are not involved or involved insufficiently into the process of coordination, therefore, actions of the subjects of coordination of the fight against trafficking in human beings are not effective enough; measures of coordination of the fight against trafficking in human beings lack quality, there are no procedures for their implementation and to ensure their implementation, therefore, they are not implemented sufficiently or are not implemented at all.

2. Trafficking in human beings infringes the fundamental, constitutional, human rights including the main of them: the right to security. Ensuring human security is a state priority; thus, the fight against trafficking in human beings is one of state priorities. Human trafficking is conditioned by political, legal, economical, social, cultural, and other causes, and is related to various fields of social life, therefore, human trafficking prevention, prosecution, and protection of victims and their assistance require efforts of specialists of different fields and various measures. Some of those measures, especially related to human trafficking prevention and protection of victims and their assistance, are implemented by public actors in cooperation with actors of private and NGOs sectors, and international organisations. Coordination of efforts of all responsible actors organised by public bodies ensures the efficiency of multisectoral and multiagency cooperation. Coordination of the fight against trafficking in human beings in the public sector is defined as ensuring of coherent interaction among responsible actors of the public, private, and NGOs sectors, seeking maximum result in human trafficking prevention, prosecution, and protection of victims and their assistance, which is regulated by administrative law norms.
3. International (European Union and international organisations) initiatives on coordination of the fight against trafficking in human beings have offered for states several important guidelines on coordination of the fight against trafficking in human beings: multisectoral and multiagency cooperation and coordination of activities of all responsible actors must be defined in the public policies of the fight against trafficking in human beings based on research and European Union policy, the main aspects of coordination of the fight against trafficking in human beings on strategic and tactical levels including subjects and measures of coordination (strategies, programmes, plans, coordinators, multisectoral coordination groups (commissions), coordination subdivisions, memoranda of understanding, and etc.) and its implementation including sufficient resources should be defined in legal acts, actors of the public, private and NGOs sectors should participate in the process of coordination of the fight against trafficking in human beings, the Government should undertake the leading role to initiate and implement the coordination of the fight against human trafficking.
4. International initiatives on coordination of the fight against trafficking in human beings were not sufficient enough because of several reasons: quite many of such initiatives were only declaring the importance of coordination without any recommendations how to achieve it, were concentrated on coordination of the European Union policy, were too focussed on the fight against trafficking for sexual exploitation, concentrated on immigration and trafficking of third countries nationals to the European Union, the European Union documents did not reflect opinions and recommendations of experts, the documents lacked analysis of other actors experience, there were no monitoring, control and assessment of the impact mechanisms, the planned actions were not implemented or were delayed, some important European Union documents did not contain provisions on coordination. Thus, the international initiatives on coordination of the fight against trafficking

in human beings were not of sufficient quality and well coordinated, they offered only single solutions (no system) on national coordination of the fight against trafficking in human beings. Lack of common and obligatory policy has ended in different national decisions on coordination of the fight against human trafficking including the decisions related to provision of resources which are necessary to ensure their efficiency.

5. The analysed states (Austria, Bulgaria, Denmark, Cyprus, Latvia, Malta, Portugal, Romania, and Slovakia) most often used the following subjects and administrative legal measures of national coordination of the fight against human trafficking: national coordination group (commission, committee) and strategy, programme and (or) action plan against human trafficking (all countries), memoranda of understanding and national coordinators (in seven countries), expert groups (two countries), and coordination subdivision (only one country). The efforts of the fight against human trafficking were mostly coordinated by coordination groups set up of public sector actors (in five countries), only three countries had coordination groups of actors from the public, private, and NGOs sectors, in six countries a ministry was appointed as the main coordinating institution (mostly the Ministry of the Interior[914]), in one country this function was performed by the Government and in one by the commission of the Prime Minister's Office. Mostly multisectoral and multiagency groups were set up for coordination of the public policy implementation. The coordination groups mostly consisted of ministerial staff.
6. There were several best practice examples of the process of coordination of the fight against human trafficking in foreign countries: subjects and measures of coordination of the fight against human trafficking, national referral mechanisms and financial resources from the state budget were defined in the law or other legal acts which were supplemented by memoranda of understanding, especially between the public actors and NGOs rendering protection and assistance to victims of trafficking; the leading role in formation of the public policy against human trafficking was undertaken by the national coordinator against human trafficking who represented the Government or its office; the multisectoral and multiagency groups for coordination of public policy formation and implementation consisted of representatives of all responsible actors with sufficient powers to fulfil the planned and who cooperated with the actors of the private and NGOs sectors while making and implementing the decisions; the national strategies (programmes, action plans) included comprehensive measures for human trafficking prevention, prosecution, and protection of victims and their assistance, as well as for coordination of multisectoral and multiagency cooperation; there was a separate budget for the implementation of those measures; specialised units were established and (or) specialised investigators, prosecutors, and social workers for victims assistance and protection were appointed.

[914] This has been also confirmed by the research conducted by the Organisation for Security and Cooperation in Europe: most often ministries, especialy those with responsibility for police forces, are responsible for national coordination of the fight against human trafficking, i. e. the Ministry of the Interior. For more information: *Efforts to Combat Trafficking in Human Beings in the OSCE Region*. Vienna: Organisation for Security and Cooperation in Europe, 2003.

7. The process of coordination of the fight against human trafficking in the analysed foreign countries contained the following weaknesses: lack of political will to fight against human trafficking; insufficient state resources; low quality of administrative legal measures of coordination of the fight against human trafficking; no leadership of the Government in formation and implementation of the public policy for the fight against human trafficking; no multisectoral and multiagency group of ministers (viceministers) for coordination of formation of the public policy against human trafficking; no multisectoral and multiagency group for coordination of implementation of the public policy against human trafficking; the same coordination group was responsible for coordination of formation and implementation of the public policy against human trafficking; two different coordination groups were responsible for coordination of implementation of the public policy against human trafficking; the coordination groups did not cooperate with responsible actors of the private and NGOs sectors; NGOs did not get state funding for rendering protection and assistance to victims of trafficking and there were no provisions on rendering those services and on covering the expenses in their memoranda of understanding with the public sector; no specialisation in the public sector; no assessment of the impact of the implemented measures and measures were not planned based on the assessment results.
8. None of the analysed countries had an independent national rapporteur for human trafficking issues. His (her) functions were partly performed by multisectoral and multiagency groups responsible for coordination of formation and implementation or implementation of the public policy against human trafficking, and (or) by the national coordinator for the fight against human trafficking, which were limited by monitoring of the implementation of national strategies (programmes, plans) and their activity reports, or the reports were prepared by one or several public sector actors (Information Centre, Human Trafficking Observatory, and etc.). There was lack of quality in the implementation of the functions of the national rapporteur for human trafficking issues.
9. Administrative legal regulation of the fight against human trafficking is closely related to the one of the fight against crime and ensuring national security. Public security is the essential condition in ensuring the national security. The main threat resulting in the biggest harm to individual and society security remains organised crime, especially the one related to trafficking in drugs, money laundering, trafficking in human beings, and corruption. Those interrelations should be more analysed and results of this analysis should be used in formation and implementation of the public policy against human trafficking. In Lithuania, formation and implementation of the public policy against human trafficking are related to competence of actors of the public, private, and NGOs sectors including ministries, departments under ministries, municipalities, NGOs, International Organisation for Migration Vilnius Office, private enterprises (employment agencies, professional unions, lawyers, and etc.) and deals with human trafficking prevention, prosecution, and protection and assistance of victims of trafficking.

10. In Lithuania, two periods of national coordination of the fight against human trafficking might be distinguished: 2002–2012 when specialised actors of coordination of the fight against human trafficking were appointed (multisectoral and multiagency coordination groups, a national coordinator) and specialised administrative legal measures of coordination of the fight against human trafficking were implemented (national programmes, memoranda of understanding), and since 2013 when such specialised subjects are not appointed and specialised measures are not implemented (excluding some municipalities in which coordination groups are renewed and continue their activities). The plan for 2013–2015 consists of routine measures to fight human trafficking and multisectoral and multiagency commission responsible for coordination of preparation and implementation of the plan for 2013–2015 are not sufficient. There is no national rapporteur for human trafficking issues. In Lithuania, the process of coordination of the fight against human trafficking has been weakened by limited activeness of responsible bodies and limited usage or improper implementation of administrative legal measures, as well as by lack of their monitoring, control, and assessment mechanisms, and lack of sufficient state funding.
11. The weakest field of the fight against human trafficking in Lithuania is ensuring of protection and assistance to victims of trafficking. Several actors are responsible for this area of work (Ministry of Social Security and Labour, Ministry of Health, Ministry of Foreign Affairs, law enforcement institutions and prosecutor's offices, which cooperate with NGOs and private sectors), however, there is no administrative legal regulation on who, when, how and under what procedures render assistance to victims of human trafficking and ensure their protection. The Ministry of Social Security and Labour funds NGOs projects to render social assistance to victims of human trafficking and forced prostitution and their integration into society and labour market, however, there is no administrative legal regulation on what services and how should be rendered, there are no monitoring and assessment of the services and their quality. In addition, there are no legal norms on the order of free health care for victims of trafficking, therefore, victims who do not have social insurance and permanent place of residence have to pay for their health care. There are no established procedures to ensure the quality of the legal aid guaranteed by the state and there are no clear procedures on how victims should be returned to the country of origin, who organises and coordinates his (her) assistance and protection, what services and under what procedures should be rendered, their funding from the state budget, and etc., i. e. how assistance to victims of trafficking and their protection should be organised since the first intake until their integration into society. Assistance to victims of human trafficking and their protection are closely related to prosecution. Without relevant assistance and protection victims do not feel safe and usually are not willing to communicate with law enforcement and cooperate in investigations of human trafficking, unidentified traffickers continue their criminal activities, thus, the numbers of victims of human trafficking and other crimes increase. There are specialised investigators and prosecutors appointed in the police and prosecutor's offices, ho-

wever, specialised judges are also important. In addition, recommendations for organisation and coordination of such investigations, collection of evidence and communication with victims of trafficking should be defined in administrative legal acts. Also the role of the Ministry of Education and Science should be strengthened in human trafficking prevention through deepening the knowledge of staff of educational institutions and pupils on human trafficking and disclosing potential trafficking in children cases. The Ministry of Health has no methodological material for health care staff and there is no legal regulation on how to identify human trafficking and what to do in such cases. There are no recommendations on identification of human trafficking victims and their referral for assistance for actors of the private sector which might have contact with victims of human trafficking.

Recommendations

1. Taking into account the importance of ensuring efficiency of the fight against human trafficking and the fact that the Government coordinates the implementation of the measures strengthening national security, the activities of the ministries and other state institutions performing those functions and is responsible for strategic planning of national security, as well as seeking to ensure the continuity of the fight against human trafficking, it is recommended to include the fight against human trafficking among the priorities in the State security development programme for 2015–2025.
2. Seeking to ensure that the public policy against human trafficking corresponds to national needs and is coordinated with other areas of governance, it is recommended to set up a multisectoral and multiagency group of ministers (viceministers) (Internal Affairs, Justice, Social Security and Labour, Finance, Health, Education and Science, and Foreign Affairs) upon the decision of the Government of the Republic of Lithuania to coordinate formation of the state policy for the fight against human trafficking and to appoint a Government representative[915] to chair it and to conduct functions of the national coordinator for the fight against human trafficking. Two advisers of the Governance and social environment department of the Office of the Government should assist the national coordinator to perform his (her) duties and to implement secretarial functions for the multisectoral and multiagency group of ministers (viceministers). Seeking to ensure coherent implementation of the public policy against human trafficking, it is recommended to set up a multisectoral and multiagency group of managing level specialists of public bodies to coordinate implementation of the public policy against human trafficking, which should prepare the national fight against human trafficking programme and coordinate its implementation, should organise and coordinate multisectoral and multiagency cooperation, should initiate multidisciplinary training, research, ant etc. Those

[915] It is recommended to appoint the closest by competence legal adviser to the Prime Minister and to supplement the list of his (her) functions indicating that s/he performs functions of the national coordinator for the fight against human trafficking and chairs the multisectoral and multiagency group to coordinate formation of the public policy against human trafficking.

coordination groups should be granted enough powers to implement the adopted decisions within their competence and resources sufficient to ensure effective work. It is recommended to set up subgroups on coordination of human trafficking prevention, prosecution, and assistance to victims of trafficking and their protection in both groups.

3. It is recommended to conduct assessment of the results of 1–3 programmes and the plan for 2013–2015 and to prepare a specialised national fight against human trafficking programme (the recommended programme structure: general provisions, situational analysis, objective and tasks, implementation and accountability, annexes (programme implementation measures, allotted funds, deadlines, responsible actors, assessment criteria) with measures to be implemented by ministries and other state actors including municipalities, as well as by private and NGO sectors, and international organisations.
4. Seeking to ensure that necessary assistance and protection are rendered to victims of human trafficking, it is recommended to establish legal regulation of the national referral mechanism including provisions on identification of victims of trafficking, procedures of assistance and protection rendering, funding of those services, and etc. by the order of the Minister of social security and labour and to set up a national referral group in the Social Services Unit of the Ministry of Social Security and Labour to coordinate the process of rendering assistance and protection to victims of trafficking in cooperation with actors of the public, private, and NGO sectors. Superiors of responsible NGOs and International Organisation for Migration Vilnius Office should be full members of the multisectoral and multiagency groups.
5. Seeking to strengthen human trafficking prevention, it is recommended to prepare methodical recommendations for staff of educational and health care systems on identification of human trafficking and necessary actions to be undertaken in such cases, also programmes for pupils on human trafficking, how to avoid of such victimisation and where to apply for help, as well as recommendations for actors of the private sector (psychological services, legal bureaux, transportation companies, and etc.), municipalities and neighbourhoods, mass media, and etc., who might experience the first intake with victims of human trafficking.
6. Seeking to strengthen prosecution, it is recommended to adopt recommendations of the Prosecutor General on identification and investigation of human trafficking crimes, including communication with victims; to set up a specialised human trafficking investigation unit at the Lithuanian Criminal Police Bureau, officers of which would collect, accumulate, and analyse data and would initiate human trafficking investigations, as well as would coordinate activities of other police units in this field; to organise development of professional skills courses for investigators and prosecutors on continuous basis. It is recommended also to start applying the specialisation of judges for those cases.
7. Seeking to ensure effective fight against human trafficking in municipalities, especially human trafficking prevention and assistance to victims of trafficking and their protection, it is recommended to set up multisectoral and multiagency groups for

coordination of the fight against human trafficking in municipalities and to coordinate their activities through a representative of the Association of Local Authorities in Lithuania who should consult multisectoral and multiagency group for coordination of formation of the public policy against human trafficking and participate in the activities of the multisectoral and multiagency group for coordination of implementation of the public policy against human trafficking. It is recommended to involve at least two specialists responsible for coordination of victims' assistance and protection into municipalities' coordination groups. Those specialists should coordinate their actions with the national referral group.

8. Seeking to ensure relevant performance of functions of the national rapporteur for human trafficking issues and his (her) independence, it is recommended to empower equal opportunities ombudsman to perform the duties of the national rapporteur and to supplement the law on equal opportunities of men and women and the regulations of the equal opportunities ombudsman's office with relevant legal norms, as well as to appoint two advisers in the ombudsman's office to assist him (her) with those duties.
9. Seeking to prevent harmful practice when administrative legal acts on coordination of the fight against trafficking in human beings are adopted (signed) at the time when they have to be under implementation, it is recommended to use the verb „patvirtinti" or verbs „pateikti patvirtinti" instead of verb „parengti" in the administrative legal acts containing deadlines for implementation of their measures. This should encourage responsible actors to perform their duties faster and to present draft legal acts of relevant quality that implementation of their decisions is started on time.

SCIENTIFIC PUBLICATIONS

1. Sirgedienė, R. National Models of Coordination of the Fight against Trafficking in Human Beings and Possibilities to Strengthen the Protection of the Rights of Victims of Trafficking in Human Beings. *Societal Innovations for Global Growth: research papers*. Vilnius: Mykolas Romeris University. 2012, Nr. 1(1), p. 54–78.
2. Sirgedienė, R. Estimations of the Scale of Trafficking in Human Beings: International and National Initiatives. *Societal Studies*. Vilnius: Mykolas Romeris University. 2012, Nr. 4(4), p. 1623–1644.

PRESENTATIONS BASED ON THE DISSERTATION'S TOPIC AT SCIENTIFIC CONFERENCES

„National Models of Coordination of the Fight against Trafficking in Human Beings and Possibilities to Strengthen the Protection of the Rights of Victims of Trafficking in Human Beings". 1st International Interdisciplinary Conference on Social Innovations, Mykolas Romeris University, 25 October 2012.

CURRICULUM VITAE

Name, surname:	Reda Sirgedienė
Contacts:	Email repolis34@gmail.com, Tel. +370 677 48687
EDUCATION:	
Since 2010	Doctoral studies, Institute of Constitutional and Administrative Law, Faculty of Law, Mykolas Romeris University
RESEARCH VISITS:	
	Centre for Socio-Legal Studies of the Oxford University of the United Kingdom (August 2013) and Cypriot public, private, and NGO actors responsible for the fight against human trafficking (hosted by the Cypriot National Police, June 2013)
2002–2004	Lithuanian Law University, Faculty of Law, Master Degree of Law, Specialization of Civil and Commercial Law
1998–2002	Lithuanian Law University, Police Faculty, Bachelor's Degree of Law, Specialization of Law and Police Activities
1993–1997	Vilnius Pedagogical University, Department of Foreign Languages, Higher University Education and Qualification of Teaching English
1992–1996	Vilnius Pedagogical University, Department of the Lithuanian Language and Literature, Bachelor's Degree of Humanitarian Sciences and Qualification of Teaching Lithuanian
WORK EXPERIENCE	
Since 2011	Adviser of Unit, Public Security Policy Department, Ministry of the Interior
2008–2010	Lecturer, Department of Administrative Law and Procedure, Faculty of Law, Mykolas Romeris University
2006–2011	Head, Trafficking in Human Beings Investigation Unit, The 1st Office of Crimes Investigation, Lithuanian Criminal Police Bureau
2002–2005	Chief Executive Officer, Interpol Lithuanian National Unit, International Liaison Office, Lithuanian Criminal Police Bureau
1998–2002	Inspector, Commissioner Inspector, International Cooperation Office, Police Department under the Ministry of the Interior

1997–1998	Senior Economist, International Cooperation and Integration into EU Unit, Lithuanian Department of Statistics under the Government of the Republic of Lithuania

LANGUAGE SKILLS

Lithuanian	Mother tongue
English	Proficient user
French	Independent user
Russian	Independent user
Spanish	Basic user

Sirgedienė, Reda

KOVOS SU PREKYBA ŽMONĖMIS KOORDINAVIMO PROBLEMOS ADMINISTRACINĖJE TEISĖJE: daktaro disertacija. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014. 266 p.

Bibliogr. 189–219 p.

ISBN 978-9955-19-696-9

Šis tyrimas yra pirmasis disertacinis tyrimas prekybos žmonėmis tema Lietuvoje. Šiuo tyrimu pirmą kartą Lietuvoje kompleksiškai ir sisteminiu požiūriu nuosekliai išnagrinėtos ir įvertintos tarptautinės iniciatyvos dėl kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo bei jų stipriosios ir silpnosios pusės, išnagrinėtas ir įvertintas užsienio valstybių bei Lietuvos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesas, jo stipriosios ir silpnosios pusės valstybės (Vyriausybės) prekybos žmonėmis prevencijos, baudžiamojo persekiojimo ir pagalbos aukoms bei jų apsaugos politikos formavimo, įgyvendinimo, stebėsenos bei vertinimo kontekste, išnagrinėti kovos su prekyba žmonėmis administracinio teisinio reguliavimo ypatumai Lietuvoje, atskleidžiama administracinės teisės reguliavimo svarba ir įtaka organizuojant ir įgyvendinant kovos su prekyba žmonėmis koordinavimą bei pateiktos rekomendacijos tobulinti kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo procesą Lietuvoje.

This research is the first dissertation research on trafficking in human beings in Lithuania. It is the first time in Lithuania when research is focussed on systematic approach and international initiatives on coordination of the fight against human trafficking, as well as the process of coordination of the fight against trafficking in human beings related to public policy formation and its implementation, monitoring and assessment in the fields of prevention, prosecution, and protection of victims of this crime in foreign countries and Lithuania, its strengths and weaknesses are analysed and evaluated in a coherent way, peculiarities of administrative legal regulation of the fight against trafficking in human beings in Lithuania are analysed, the importance and power of regulation of administrative law in organising and implementing coordination of the fight against human trafficking is outlined, and recommendations on the development of the process of coordination of the fight against trafficking in human beings in Lithuania are provided.

Reda Sirgedienė

PROBLEMS OF COORDINATION OF THE FIGHT AGAINST TRAFFICKING IN HUMAN BEINGS IN ADMINISTRATIVE LAW

Doctoral Dissertation

Maketavo *Daiva Šepetauskaitė*

SL 585. 2014 12 22. 22,5 leidyb. apsk. l.
Tiražas 20 egz. Užsakymas 24 701
Mykolo Romerio universitetas
Ateities g. 20, Vilnius
Puslapis internete www.mruni.eu
El. paštas leidyba@mruni.eu

Parengė spaudai UAB „Baltijos kopija“
Kareivių g. 13B, Vilnius
Puslapis internete www.kopija.lt
El. paštas info@kopija.lt
Spausdino UAB „Vitae Litera“
Savanorių pr. 137, Kaunas
Puslapis internete www.bpg.lt
El. paštas info@bpg.lt

ISBN 978-9955-19-696-9

